LUCIAN VASILE

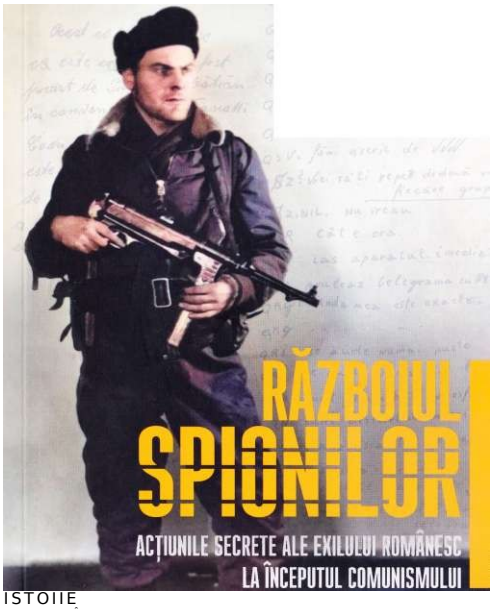

ISTOIIE
AUTORI ROMÂN
Imprint coordonat de FLORIN RĂZVAN MIHAI

LUCIAN VASILE

RĂZBOIUL

nniAim nn

SrluniLun

ACȚIUNILE SECRETE ALE EXILULUI RUMÂNESC IA ÎNCEPUTUL COMUNISMULUI

CORINT
ISTOHE
AUTORI ROMÂNI

LUCIAN VASILE s-a născut în 1989, la Ploiești. Este absolvent al programelor de licență și masterat ale Facultății de Istorie din cadrul Universității București, perioadă în care a beneficiat de o bursă Erasmus la Universitatea din Varșovia, și doctor în istorie cu o teză despre „Serviciul de Informații al Militarilor Români din Exil", susținută la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" al Academiei Române. În 2013 a fondat Asociația pentru Educație și Dezvoltare Urbană (AEDU), ONG care derulează proiecte educaționale, editoriale și de cercetare dedicate în special istoriei ploieștene. Sub egida AEDU, publică articole pe platforma online RepublicaPloiesti.net și organizează de peste zece ani tururi istorice în Ploiești. Între 2013 și 2019 a fost cercetător în cadrul Fundației Memorialul închisoarea Pitești. Din 2014 este expert în cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului si Memoria Exilului Românesc. Domenii de interes: istoria comunismului românesc, acțiunile de spionaj și exilul românesc postbelic, istoria orașului Ploiești. Dintre volumele publicate recent: *Cârciumi, gloanțe și palate. 12 istorii ploieștene* (editor), AEDU, Ploiești, 2021; *Cei pe care i-am uitat. Represiunea comunistă la Ploiești,* AEDU, Ploiești, 2020; *Memorialul închisoarea Pitești* (coautor), Editura Mânu Scris, Pitești, 2018; *Ploiești în Al Doilea Război Mondial. Ploiești during World War Two,* AEDU, București, 2018.

Redactare: Flori Bălănescu **Corectură:** Georgeta Vlaicu **Tehnoredactare:** Roxana Coste **Design copertă:** Dan Mihalache
Ilustrație copertă: Constantin Săplăcan, liderul grupului parașutat în 1951. © ACNSAS
Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română aparțin CORINT ISTORIE AUTORI ROMÂNI, un imprint al CORINT BOOKS, str. Mihai Eminescu, nr. 54 A, București.

www.edituracorint.ro
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României VASILE, LUCIAN

Războiul spionilor: acțiunile secrete ale exilului românesc la începutul comunismului / Lucian Vasile. – București: Corint Istorie autori români, 2022 Conține bibliografie Index
ISBN 978-606-088-129-2
94

R «ONRAD Această carte a apărut cu sprijinul Fundației A ADENAUER Konrad Adenauer. Conținutul acestui volum nu ■ STIFTUNG reprezintă obligatoriu poziția oficială a acesteia.

Cuvânt-înainte

„Şi toate astea chiar s-au întâmplat?”, m-a întrebat soţia mea după ce îi povestisem despre planul Securităţii de a-l răpi pe unul dintre agenţii secreţi de la Viena, iar apoi, sărind la un alt episod, despre o staţie de emisie-recepţie ascunsă la marginea oraşului Sinaia, în vederea folosirii de către una dintre echipele paraşutate în ţară la începutul anilor 1950. De aproape şase ani, îmi

ascultase relatările despre spioni şi reţele informative, cerneală simpatică şi note cifrate, paraşutişti şi călăuze terestre pe care le descopeream în arhivele Securităţii. Şi totuşi, la un moment dat, chiar şi ei i se părea de necrezut că în primii ani ai comunismului românesc a existat o asemenea efervescenţă de acţiuni secrete şi, deopotrivă, spectaculoase, duse sau organizate din exil împotriva regimului de la Bucureşti

.Sunt sigur că va fi un moment în care fiecare cititor al acestei cărţi îşi va pune aceeaşi întrebare. De altfel, la începutul cercetării, nici eu nu am crezut că au existat aceste operaţiuni, în afară de câteva grupuri de paraşutişti despre care citisem câte ceva. Subiectul l-am descoperit dintr-o întâmplare: în 2015 făceam un studiu asupra

deţinuţilor politici executaţi la Jilava. Aşa am dat peste fişa matricolă a lui Gheorghe Şerbu, un profesor din Bucureşti arestat şi condamnat pentru trădare şi executat în 1952, în Valea Piersicilor de la Jilava. De obicei, un profesor se ocupă cu lecţii în clasă şi teme pentru acasă, cu extemporale neaşteptate, note de doi în catalog şi cereri de motivare a absenţelor. Nicidecum cu acţiuni de spionaj care să atragă acuzaţia de trădare şi execuţia sumară la Jilava. Aşa că am cerut la CNSAS dosarul său şi, după câteva săptămâni de aşteptare, am primit un dosar din Fondul Informativ, cu un singur volum conţinând numai câteva file. Potrivit documentelor, respectiva persoană se încadrase în învăţământ după terminarea războiului şi cochetase cu masoneria. Atâta tot. Nimic însă despre presupusele fapte de trădare care au condus la o sentinţă capitală. Abia după câteva luni am primit înştiinţarea că a fost identificat un dosar penal cu opt volume în care era cuprins şi numele lui Şerbu. Aşa am descoperit povestea reţelei informative create de la Paris de către Mihail Opran prin intermediul Paulei Ventzel şi Lyei Popescu, două femei care avuseseră relaţii apropiate cu fostul comandor, şi care erau folosite ca veritabile capete de pod pentru construirea în ţară a unor reţele de informatori. Din acel moment, am continuat să studiez dosarele celor care, ca agenţi propriu-zişi sau simpli colaboratori, s-au implicat în operaţiunile secrete desfăşurate de către exilul românesc în primii ani postbelici. Fiecare răspuns genera multe alte întrebări, fiecare pistă cercetată dezvăluia noi fire narative şi fiecare operaţiune analizată aducea la lumină oameni necunoscuţi şi fapte de necrezut. Astfel, am descoperit o activitate bogată, complexă, incitantă şi, nu în ultimul rând, tragică prin epilogurile sale, dusă între serviciile secrete din exil şi cele din ţară.

Ca în orice poveste cu spioni, există şi un gram (sau mai multe) de incertitudine: este greu de spus uneori dacă informaţiile sunt reale sau, de fapt, constituie o legendă menită să ascundă adevărata desfăşurare a evenimentelor. Nu există o soluţie general valabilă pentru această problemă, aşa că singura soluţie a fost să tratez datele cu reticenţă, să le pun constant sub semnul întrebării, să confrunt permanent declaraţiile între ele şi să ţin cont de contextul în care au fost acordate sau redactate. Ceea ce urmează este rezultatul unei îndelungate analize, iar atunci când am ales o variantă în detrimentul

alteia am avut argumente să o fac, însă nu întotdeauna şi certitudinea că aşa s-a întâmplat. în fond, un spion bun poate spune minciuni într-un mod foarte convingător, iar în acest război s-au luptat persoane cu adevărat remarcabile.

Aşa cum am spus, am studiat acest subiect din 2015, iar din 2018 s-a transformat în proiect de cercetare doctorală la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", în cadrul Şcolii de Studii Avansate a Academiei Române, teza finală fiind susţinută public în decembrie 2021. De-a lungul acestor ani am beneficiat de sprijinul multor persoane, cărora le sunt deosebit de recunoscător. Le mulţumesc Silviei Iliescu, Violetei Tarţa, Ioanei Boca şi Sandrinei Brodard pentru resursele bibliografice pe care mi le-au pus la dispoziţie, dar şi lui Anton Ventzel, Mălinei Mircioiu, Bernadette Belu şi Anton de Cos, rude ale unora dintre cei ale căror poveşti sunt cuprinse în această carte, pentru amabilitatea şi deschiderea de a-mi oferi informaţii de familie. Vreau să le mulţumesc şi cercetătorilor de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga" care au făcut parte din comisiile de evaluare şi m-au ajutat cu recomandări utile: Mioara Anton (coordonatorul tezei), Radu Tudorancea, Simion Gheorghiu şi Camelia Zavarache, precum şi membrilor comisiei de susţinere publică a lucrării de doctorat: Silviu Miloiu, Laurenţiu Constantiniu şi Emil Plopeanu.

Volumul însă nu ar fi văzut lumina tiparului fără susţinerea Fundaţiei „Konrad Adenauer". Mulţumirile şi recunoştinţa mea se îndreaptă către Katja Christina Plate, directorul reprezentanţei din România a Fundaţiei, şi către Ilinca Iordache, coordonator de proiecte, pentru încrederea şi sprijinul pe care l-au acordat acestui proiect editorial.

Totodată, vreau să mulţumesc echipei redacţionale, care s-a străduit să ofere manuscrisului cea mai bună formă în vederea publicării.

Şi, nu în ultimul rând, vreau să îi mulţumesc soţiei mele, Oana, pentru tot sprijinul şi

înţelegerea pe care mi le-a oferit şi fără de care nu aş fi putut duce la bun sfârşit acest proiect

.Cum se naşte un serviciu secret

Câteodată, cele mai spectaculoase poveşti au cele mai banale începuturi. în cazul operaţiunilor de spionaj duse de exilul românesc postbelic, totul a debutat probabil în vara anului 1946, când sosea la Paris maiorul Bazil Raţiu. Scund, corpolent şi foarte energic, Raţiu era originar din Ciugudul de Jos, judeţul Alba, unde se născuse la 16 februarie 1906. Era absolvent al Şcolii Militare de Infanterie de la Sibiu. După 1941 participase la prima parte a campaniei din Răsărit, de la lupte pe Prut şi forţarea Nistrului, la cele din Crimeea şi de la Marea Azov. în 1942 a fost transferat în cadrul Secţiei 2 Informaţii a Marelui Stat Major, ducând activitate informativă până la finalul anului 1944, când a fost numit ajutor al ataşatului militar al legaţiei române de la Ankara. Rămăsese în capitala Turciei şi după ce fusese constrâns să-şi dea demisia din armată, ca urmare a presiunilor venite din partea noilor autorităţi comuniste de la Bucureşti, şi tot acolo se găsea atunci când a fost contactat în primăvara anului 1946 de către diplomatul Alexandru Cretzianu. Fost ambasador, Cretzianu avea în administrare un important fond plasat în Elveţia de către Mihai Antonescu în eventualitatea ocupării ţării şi, implicit, a necesităţii organizării unei alternative guvernamentale româneşti în exil. Acesta i-a cerut lui Raţiu să lase în urmă tihna Anatoliei pentru viaţa vibrantă a Parisului, motivând că este nevoie de implicarea sa în acţiunile de propagandă ale comunităţii româneşti pe timpul Conferinţei de Pace, unde urma să se discute statutul României şi problema Transilvaniei de Nord. Iar Bazil Raţiu a acceptat imediat, aşa că în vara acelui an sosea în Franţa, alături de soţia sa, pentru a lucra împreună cu lideri politici precum Grigore Gafencu şi Viorel Tilea.

Sau poate era numai o legendă menită să ascundă adevărata sa activitate. Poate că al Doilea Război Mondial tocmai se încheiase, însă un altul stătea să înceapă: relaţia dintre foştii Aliaţi se deteriora, evoluând spre ceea ce avea să fie Războiul Rece. Iar statele occidentale sau, mai bine spus, serviciile lor secrete se pregăteau pentru noi operaţiuni, inclusiv cele care aveau în centrul lor ţările est-europene şi comunităţile lor de exilaţi. în cazul României, centrul de greutate al exilului erau Franţa şi, mai ales, Parisul. Aşa că structurile franceze, confruntate cu o penurie de oameni bine pregătiţi în domeniul informativ pe care să-i recruteze din rândul emigraţiei, erau foarte interesate de serviciile maiorului Raţiu, pe care l-au abordat prin intermediul lui Robert Frick. Şi nu erau singurele în această cursă: în acelaşi interval temporal – sfârşitul anului 1946 şi începutul anului 1947 – în care se afla în discuţii cu reprezentanţii Parisului, maiorul Raţiu a fost contactat de un emisar al serviciului de spionaj al Washingtonului în vederea punerii bazelor unei reţele informative în România. Bazil Raţiu avea să decline însă oferta primită din partea structurii americane, preferând, pentru moment, să intre în serviciul structurii franceze.

încă din această perioadă incipientă a acţiunilor de spionaj în care erau implicaţi membrii exilului românesc, se poate distinge o divizare a activităţii: maiorul Bazil Raţiu era omul de legătură al serviciilor de informaţii din Hexagon, dar rolul său viza mai degrabă coordonarea sectorului ofensiv, adică trimiterea de oameni în ţară, identificarea de rute de trecere clandestină şi creare de reţele de informatori. Palierul contra- informativ, cel al verificării românilor care veneau în Franţa, şi al obţinerii de date de la aceştia, pare să fi fost în subordi- nea lui Ion Tomoroveanu, a cărui carte de vizită cu siguranţă avea să-l recomande pentru aceste responsabilităţi. Născut la Ploieşti, în 1899, într-o familie cu tradiţie militară, a urmat şcoala primară în oraşul natal şi apoi Liceul Militar din Iaşi. A intrat, în 1916, la Şcoala de Artilerie, Geniu şi Marină şi, imediat după absolvirea sa precipitată în primăvara anului următor, a fost aruncat direct în luptele de la Mărăşeşti unde s-a remarcat prin vitejia şi capacităţile sale, fiind decorat personal de generalul Dmitri Şcerbacev cu Crucea „Sfântul

Gheorghe”. Cariera lui a cunoscut o schimbare esenţială peste mai bine de două decenii, când la 1 aprilie 1941 a fost numit ataşat militar al legaţiei române de la Vichy. Pe lângă sarcina sa oficială, de coordonare a respectării contractelor de înzestrare cu armament francez şi de recepţie a materialului ce urma să fie trimis în ţară, Tomoroveanu a primit şi îndatoriri de a activa în domeniul informativ. Este neclar de când a început colaborarea sa cu serviciile secrete franceze şi cu care dintre ele lucra de fapt. Pornită foarte probabil mai devreme, legătura exista cu siguranţă în 1948, când liderii ţărănişti din exil cunoşteau faptul că, aproape întotdeauna, cuvântul lui Tomoroveanu era cel care conta în analizele făcute de autorităţile de la Paris refugiaţilor români.

Dacă în Franţa se coagula comunitatea românească, mult mai efervescent şi mai atractiv, din punct de vedere al datelor, era însă spaţiul austriac, împărţit la acel moment în patru zone de ocupaţie (sovietică, americană, franceză şi britanică).
Motivul era unul cât se poate de simplu: proximitatea faţă de graniţa românească îl transforma în destinaţia predilectă a celor ce fugeau din ţară, via Ungaria, fiind practic primul popas în drumul spre lumea liberă. Comandamentul militar francez din capitala austriacă, condus de un anume colonel Lafaille, şi secondat de căpitanii de Ravegnel şi Maurice Manjan[1], funcţiona ca o umbrelă pentru serviciul de informaţii francez aflat în coordonarea lui Pierre Boullen. Dacă despre primii doi informaţiile sunt foarte sumare, despre Maurice Manjan se cunoaşte că a avut un rol central în ajutorarea refugiaţilor români, şi în special a naţional-ţărăniştilor, care soseau din ţară în perioada 1947-1948, furnizându-le acestora documente de călătorie şi facilitându-le drumul spre Vest. O bună parte dintre ei s-au stabilit la Paris, ceea ce nu a însemnat şi încheierea relaţiei dintre Maurice Manjan (deseori consemnat în documentele Securităţii drept „Moris”) şi liderii politici ţărănişti, ci, dimpotrivă, agentul francez fiind cel care, în anii următori, furniza informaţii din ţară lui Virgil Veniamin şi lui Romulus Boilă.

---

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 1, f. 167.

Activitatea lui nu s-a limitat numai la munca informativă în Austria, ci a întreprins şi o lungă misiune secretă în România, în 1947, în cadrul căreia a călătorit la Timişoara, Bucureşti şi Constanţa, de unde a strâns numeroase date despre capacităţile militare şi dispozitivele de apărare, atât din zona capitalei, cât şi de la malul mării[1]. O serie de schimbări radicale s-au petrecut în 1948 în celula operaţională franceză: în vară, linia militară a fost dublată de una civilă, iar în toamnă, aceasta din urmă avea să rămână singura funcţională, rolul principal în coordonarea activităţii informative din domeniul emigraţiei româneşti având-l Pierre Boullen. Acesta avea misiunea de a identifica refugiaţii români, de a-i interoga şi verifica, iar celor care treceau de aceste probe să le faciliteze obţinerea de documente de identitate. Cu toate că era un bun cunoscător al limbii române şi al societăţii româneşti (în mijlocul căreia trăise cea mai mare parte a vieţii), Boullen se va sprijini masiv pe Gelu Belu, mai ales că acesta din urmă vorbea fluent maghiara, germana şi franceza.

Totuşi, în 1947 şi în primele luni ale anului următor, mai ales până la apariţia şi creşterea în importanţă a liniei civile, serviciile de informaţii franceze din Viena au apelat la Liviu Bodolea. Fost locotenent în Armata Regală Română şi anticomunist convins, era cunoscut drept una dintre călăuzele de încredere, deosebit de energic în activitatea sa de scoatere din ţară a persoanelor care căutau să fugă în Vest. Pe lângă încrederea de care se bucura în rândul membrilor exilului şi a personalului de legătură din Hexagon, aspectul care-l individualiza pe Bodolea, în raport cu alte călăuze, era completul său dezinteres faţă de posibilele câştiguri materiale rezultate din acţiunile sale transfrontaliere. Obiectivele lui Liviu Bodolea constau în stabilirea unei rute funcţionale de trecere clandestină a frontierei, precum şi de sondare a opiniei publice referitoare la starea politică din România, urmând ca aceste informaţii să fie transmise părţii franceze prin note scrise după fiecare sosire din ţară[2].

---

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 677, f. 88.

2 Stejărel Olaru, *Agentul nostru Victor,* Editura Polirom, Iaşi, 2018, p. 20.

Spre deosebire de Bodolea, care era considerat un om de acţiune pe teren, Gelu Belu era mai degrabă un agent de birou, iar rolul său avea să crească şi să se consolideze odată cu dispariţia lui Bodolea, devenind unul dintre cei mai activi şi importanţi agenţi secreţi est-europeni din Viena anilor 1948- 1955. Născut la 17 februarie 1916, în comuna Dileul Vechi din Mureş, a copilărit la Aiud, unde tatăl său era preotul confesor al închisorii din localitate. Absolvent al Facultăţii de Chimie din Cluj, Belu a fost încorporat în armata română, participând la luptele de pe frontul antisovietic, iar după război a fost implicat în diferite afaceri falimentare. Chiar dacă nu era înscris propriu-zis în PNŢ, colabora cu persoane din conducerea principalului oponent democratic al comuniştilor, Belu şi cumnatul său fiind cei care i-au pus la dispoziţie lui Ilie Lazăr maşina cu care politicianul s-a deplasat la Tămădău[1]. După scoaterea în afara legii a PNŢ şi valurile de arestări din vara anului 1947, Gelu Belu a înţeles că poate veni oricând şi rândul său să fie reţinut de Siguranţă, aşa că a decis să plece clandestin din ţară, reuşind aceasta în noiembrie 1947, cu ajutorul lui Bodolea, şi tot prin intermediul acestuia a fost încadrat în structurile franceze din Viena. Activând sub identitatea conspirativă de „căpitanul Joseph Fabre", Belu avea să devină, în scurt timp de la sosirea sa în capitala austriacă, omul de legătură al autorităţilor franceze şi americane. Rolul său principal era de a participa la interogarea nou-veniţilor români şi de a-i asista pe anchetatori în procesul de verificare a legendelor oferite de cei cercetaţi, pentru a preveni eventualele infiltrări ale unor agenţi trimişi de autorităţile române. Totodată, avea misiunea de a procura documente de identitate noilor veniţi, aşa cum a fost cazul lui Mihail Ţanţu sau al lui Silviu Crăciunaş. Din 1949, poziţia sa se va consolida odată cu edificarea structurii informative româneşti de la Paris, devenind reprezentantul ei de la Viena, în timp ce libertatea sa de acţiune s-a mărit: s-a implicat în identificarea de călăuze, de supervizare pe teritoriul austriac a agenţilor care urmau să treacă sau trecuseră graniţa austriaco-maghiară, şi a încercat

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 677, f. 86.

să recruteze marinari români care efectuau curse pe Dunăre pentru a-i utiliza ca informatori ori curieri. Practic, în angrenajul Serviciului de Informaţii al Militarilor Români din Exil (SIMRE), Gelu Belu va fi responsabilul pentru sectorul austriac, întâia plasă a noilor veniţi şi ultima zonă de protecţie a celor care plecau către România.

Primele bătălii ale „războiului secret"

La începutul anului 1948, ideea unui serviciu de informaţii românesc de sine stătător, care să funcţioneze în relaţie cu structurile similare occidentale, nici nu era luată în calcul. Atât autorităţile franceze, cât şi cele americane, angajau sau se foloseau de diferite persoane din cadrul exilului românesc pentru firavele acţiuni informative care vizau palierul românesc. Ceva mai mult interes pentru un astfel de demers venea din partea comunităţii româneşti, însă conflictele interne care măcinau exilul şi întârziau crearea unui organism politic cu rol de reprezentare, aşa cum avea să fie Comitetul Naţional Român (CNR), nu făceau altceva decât să amâne discuţiile în acest sens. Pe de altă parte, lipsa resurselor umane îşi spunea cuvântul, deoarece închiderea graniţelor şi sporirea controlului la frontieră au limitat numărul celor care încercau să părăsească ţara. în plus, dintre cei care totuşi reuşeau în aceste acţiuni deosebit de riscante, prea puţini aveau cunoştinţele tehnice necesare implicării într-un proiect de *intelligence* ori disponibilitatea de a se alătura unei acţiuni care i-ar fi adus din nou în situaţii ce i-ar fi expus unor primejdii deloc neglijabile. Nu în ultimul rând, încă persista ideea că autorităţile din ţară sunt prea puţin consolidate pentru a putea contracara efectiv activităţile întreprinse din exil către sau pe teritoriul românesc, astfel că orice acţiune va avea inerent rezultate.

Desfăşurarea tragică a evenimentelor i-a obligat însă pe cei din Occident să îşi reevalueze opţiunile, mai ales după o serie de agenţi pierduţi în misiuni şi numeroase obiective nerealizate.

Prima lovitură suferită de către exilul românesc care colabora cu structurile de informaţii occidentale, şi în special cu cel francez, a fost reprezentată de căderea lui Liviu Bodolea. Acesta plecase în ţară, la începutul lunii aprilie 1948, trecând prin Ungaria, având misiunea de a-l contacta pe inginerul Grigore (numele conspirativ al lui Silviu Crăciunaş) cu care discutase la precedenta sa venire, cu două luni mai

devreme, despre posibilitatea stabilirii unei legături printr-o staţie de emisie-recepţie pe care Crăciunaş să o utilizeze în vederea transmiterii de informaţii[1]. Echipamentul era în posesia unui preot francez care îl ascunsese într-o groapă şi care ar fi urmat să i-l dea lui Bodolea, în schimbul unei parole. Pentru siguranţă, cifrul necesar comunicării fusese trimis în ţară pe o altă rută: Gelu Belu îl dăduse ofiţerului englez Montgomery, care urma să plece în România, iar militarul trebuia să îl transmită unei tinere din Bucureşti pe care avea să o recunoască în urma unui schimb de replici prestabilite. Abia aceasta era cea care avea misiunea de a-l transmite lui Crăciunaş sau lui Bodolea, încheind astfel cercul necesar punerii în funcţiune a staţiei de emisie-recepţie. De asemenea, la înapoierea către Austria, Bodolea urma să îl ia cu el şi pe scriitorul Pavel Chihaia, căruia îi promisese că îl va ajuta să iasă din ţară. Este cert că Liviu Bodolea a ajuns în ţară, dovadă fiind cartea poştală codificată pe care a trimis-o la jumătatea lunii aprilie către o adresă poştală de legătură din Budapesta, dar şi declaraţiile Ilenei Belu despre vizita făcută familiei de către acesta, şi reîntâlnirea lui Bodolea cu francezul Katz la Statuia Aviatorilor din Bucureşti, petrecută în jurul zilei de 15 aprilie, ocazie cu care agentul de la Viena se plângea că nu reuşeşte să-l găsească pe Crăciunaş. Ce s-a întâmplat cu exactitate în primăvara acelui an ridică multe semne de întrebare. Silviu Crăciunaş a fost descoperit şi arestat la 7 aprilie, moment din care a început să le furnizeze anchetatorilor săi declaraţii ample despre acţiunile secrete şi despre legăturile cu diferite persoane din exil, printre care şi Bodolea. Probabil că acesta din urmă a aflat de reţinerea lui Crăciunaş, încât a decis că misiunea sa în ţară s-a încheiat şi trebuie să se întoarcă în exil (dar totuşi, fără Chihaia). însă, nu va mai ajunge niciodată la Viena: o notă din dosarul întocmit de Securitate pe numele lui Liviu Bodolea menţionează că agentul ar fi fost ucis la 24 aprilie 1948, pe raza comunei Sânmartin, în timp ce încerca să treacă graniţa în Ungaria[2].

---

1 **ACNSAS,** Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 1, ff. 164v, 165v.

2 ACNSAS, Fond SIE, dos. 677, f. 42.

Tot în 1948, centrul de la Paris a reuşit racolarea a doi tineri care ajunseseră în capitala Franţei şi se aflau în căutarea unei stabilităţi financiare şi a unor perspective de viitor. Iuliu Simandan şi Coriolan Gherman se încadrau în profilul aventurierilor care apăruseră în haosul postbelic. Motivele pentru care părăsise fiecare ţara, fără să fi fost vreo legătură prealabilă între cei doi, ţineau mai degrabă de aspectele mundane ale tinereţii decât de climatul socio-politic din ţară. Simandan, spre exemplu, avea 29 de ani atunci când, aflându-se într-un bar din Arad, a făcut cunoştinţă cu Mircea Pădurăleanu, şi împreună cu acesta a luat *ad-hoc* decizia de a trece graniţa clandestin şi de a ajunge în Franţa, unde avea un frate stabilit încă din 1945[1]. Planul a fost pus în aplicare în noaptea de 3 februarie 1948, iar locul ales pentru trecerea graniţei ro- mâno-maghiare a fost Nădlac. La Budapesta, grupul s-a mărit prin venirea lui Leon Pădurăleanu, fratele lui Mircea, iar toţi trei au reuşit să treacă graniţa în Austria, ajungând la Steyr, în sectorul de ocupaţie american. La scurt timp după prezentarea în lagărul de refugiaţi, aceştia au fost supuşi unui interogatoriu de către şeful CIC[2] din Steyr, fiind chestionaţi „dacă sunt ruşi mulţi, [despre – n.m.] situaţia economică, dacă nu ştiu unde sunt trupe ruseşti, ce miniştri sunt în guvern, dacă este aviaţie rusă, dacă sunt mulţi condamnaţi politici, dacă este armată multă românească, deportări dacă se mai fac". în faţa anchetatorilor, Iuliu Simandan a declarat că temeiul gestului de a părăsi clandestin România a fost „că n-am găsit de lucru nicăieri şi nu mă acomodam cu regimul actual"[3]. în realitate, situaţia sa familială şi financiară l-a determinat să plece din ţară, în timp ce referinţa la situaţia politică era utilizată pentru a-i conferi statutul de refugiat politic şi de a-i asigura un sprijin din partea

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 2, f. 11.

2 Counter Intelligence Corps (CIC) a fost serviciul de informaţii al armatei americane, deosebit de activ în perioada celui de-al Doilea Război Mondial şi în primul deceniu al Războiului Rece. Instituţia a fost reorganizată în anii 1960, atribuţiile sale fiind preluate de alte structuri.

3 ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 2, f. 271.

autorităţilor americane. De la Steyr a călătorit împreună cu Bazil Livian la Innsbruck, în sectorul francez, unde a fost din nou supus unui interogatoriu (în care nu a fost implicat Gelu Belu), iar apoi a plecat singur către lagărul de refugiaţi de la Freiburg, ca ulterior să ajungă la Paris, unde l-a contactat pe fratele său.

Eşecul în amor, lipsuri materiale şi nesiguranţa zilei de mâine se regăsesc şi în cazul lui Coriolan Gherman, cel de-al doilea tânăr racolat de centrul embrionar de la Paris. Născut în 1925, la Careii Mari, în familia unui prefect, Coriolan Gherman a devenit, după 1945, student la Facultatea de Medicină din Cluj.
Atracţiile oraşului şi-au pus amprenta pe stilul său de viaţă, iar traiul luxos l-a făcut să acumuleze datorii considerabile, dobândind în acelaşi timp şi o boală venerică. în plus, performanţele şcolare au scăzut continuu, ajungând să fie nevoit să repete anul de studiu, ceea ce i-a cauzat certuri serioase cu tatăl său. în acest context, Coriolan Gherman a cunoscut-o pe tânăra evreică Aurelia Streiker, dar, conştient că din cauza situaţiei materiale şi a celei universitare nu va fi bine primit în familia Streiker, Gherman a căutat să îşi îndrepte imaginea în ochii părinţilor fetei. Iar nevoile sale au corespuns la fix celor ale capului familiei Streiker. Cel din urmă era la curent cu dorinţa lui Willy l'ilderman de a părăsi clandestin România, iar prin mijlocirea plecării liderului Uniunii Comunităţilor Evreieşti din România şi-ar fi întărit prestigiul în cadrul comunităţii mozaice din regiune. în plus, bătrânul Streiker ar fi reuşit să îşi contacteze fiul aflat la Paris (care ar fi primit un ajutor bănesc pentru serviciul mijlocit de tatăl său), iar Coriolan Gherman şi-ar fi refăcut situaţia financiară prin plata pe care ar fi primit-o pentru serviciile de călăuză. Ar fi fost practic o afacere din care fiecare participant avea de câştigat. Astfel, realitatea socio-politică a epocii şi schimbarea radicală a societăţii româneşti, în urma instaurării comunismului, reprezentau numai imaginea de ansamblu pe care se aşezau motivele majore pentru care Gherman a decis să aleagă o viaţă aventuroasă şi să se implice în acţiuni de trecere clandestină a frontierei. Resorturile deciziei sale sunt confirmate de el însuşi într-unui dintre interogatoriile luate în octombrie 1948:

îi minţisem [pe părinţi – n.m.] în ultimul timp cât priveşte examenele. Şi acum îmi era imposibil să suport marea ruşine de a mă şti dat înapoi cu ani de studii şi cu o boală de această natură pe deasupra. Apoi mă temeam ca în scurt timp să nu afle de toate acestea şi Aurelia Streicker şi familia ei. Acestea au fost motivele hotărâtoare ale gestului meu de plecare'.

Pentru testarea rutei Reşighea – Nyírbátor, aflată în zona în care copilărise şi pe care o cunoştea foarte bine, Coriolan Gherman a decis să efectueze două încercări, care l-ar fi ajutat să acumuleze experienţă şi să îi amelioreze starea financiară, în primul caz, i-a ajutat pe un anume Gruber şi pe partenera acestuia să ajungă pe teritoriul maghiar. Acţiunea, petrecută la începutul anului 1948, s-a desfăşurat fără probleme, iar după trecerea frontierei, călăuza s-a întors în ţară, la fel cum avea să se întâmple şi după a doua tentativă. A treia trecere a graniţei avea să fie însă cea mai riscantă, dar şi cea mai profitabilă. Era cel mai consistent grup, fiind format dintr-un bărbat şi trei femei: doctorul Wilhelm Filderman, soţia acestuia, doamna Zanea şi nepoata sa Wicki, iar în cazul ajungerii în siguranţă în Austria, liderul comunităţii evreieşti îi promisese călăuzei că îi va facilita drumul către Paris, unde Gherman intenţiona să îşi reia studiile medicale.

După sosirea în siguranţă la Viena, Coriolan Gherman a fost luat în primire de către serviciile de informaţii americane şi franceze care l-au supus obişnuitului interogatoriu aplicat oricărui nou-venit din estul Europei. Având însă protecţia lui Filderman, Gherman nu a mai trecut prin lagărele din Austria ori Germania, asemenea lui Simandan, ci a ajuns direct în capitala Franţei, la 16 august 1948.

Sosirea lui Iuliu Simandan şi a lui Coriolan Gherman la Paris au fost aproape concomitente. Şi unul, şi celălalt au mers în Rue Jean de Beauvais nr. 9, unde funcţiona Comitetul de Asistenţă Român (CAROMAN[1]), pentru obţinerea documentelor necesare şederii în Franţa, a unei locuinţe temporare şi a unui sprijin material. Instituţia românească de ajutor pentru refugiaţi era condusă de un comitet format din Virgil Micu şi Constantin „Tache” Stăncescu, însă cel care se afla în relaţii cu maiorul Bazil Raţiu era Micu. Mai întâi, acesta din

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. nr. 75 133, voi. 3, f. 135.

urmă i-a convins pe Simandan şi Gherman să accepte să se întoarcă în ţară şi să scoată – contra cost – o serie de persoane pentru care rudele aflate în Occident vor plăti[1]. Conform înţelegerilor stabilite la Paris, Iuliu Simandan trebuia să-i aducă din România pe Elisabeta Simandan (soţia sa), pe soţia şi copilul lui Virgil Micu, precum şi alte persoane (dacă familiile din Occident puteau obţine, în timp util, banii necesari – aspect ce se va dovedi crucial în desfăşurarea ulterioară a misiunii), iar Coriolan Gherman pe o anume doamnă Baraf şi pe cei trei copii ai săi, precum şi pe cei doi copii ai lui Rică Georgescu. Modificarea caracterului acţiunii pe care cei doi tineri urmau să o efectueze în ţară s-a petrecut treptat. Mai întâi, Virgil Micu a mijlocit o întâlnire între Gherman, Simandan şi Horaţiu Comăniciu, acesta din urmă cerându-le călăuzelor ca, atunci când se vor afla în ţară, să se intereseze de soarta lui Liviu Bodolea, Silviu Crăciunaş şi a unui anume Breazu, iar în cazul în care vreunul dintre ei reuşeşte să îi întâlnească, să preia de la aceştia rapoarte scrise pe care să le aducă la Paris. Atât Simandan, cât şi Gherman au acceptat fără rezerve această rugăminte, chiar dacă nu îi cunoşteau pe vreunul dintre cei trei, iar singurul mod în care ar fi putut intra în legătură cu aceştia ar fi fost prin intermediul surorii lui Virgil Micu, a cărei adresă le-a fost constant repetată de secretarul CAROMAN.

Compromisul făcut faţă de Micu a dat naştere unuia şi mai amplu: prin intermediul reprezentantului comitetului de pe Rue Jean de Beauvais, Gherman şi Simandan au făcut cunoştinţă cu Bazil Raţiu, „creierul" structurii incipiente din Paris. Fostul ofiţer le-a cerut să colaboreze cu centrul de informaţii şi, în urma acceptului tacit al celor doi, le-a trasat următoarele sarcini:

să ne interesăm şi prima dată numai să facem legătura la graniţă pentru alte treceri. Ne-a mai spus să observăm dacă sunt trupe ruseşti şi unde, să vedem dacă sunt masate trupe ruseşti la graniţa Iugoslaviei, să vedem indicativele la misiunile ruseşti, să ne interesăm de situaţia economică din ţară, dacă sunt ruşi civili, dacă poporul şi în special ţărănimea este nemulţumită, să căutăm să găsim oameni de

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 2, f. 4.

încredere care să primească bani şi ajutoare pentru deţinuţi de prin închisori şi familiile acestora'.

Directivele trasate de către maiorul Raţiu reflectă perspectiva celor din exil asupra situaţiei din ţară şi priorităţile în materie de strângere de date. Tensiunea dintre puterile occidentale şi lagărul estic se afla în 1948 la cote ridicate, astfel că perspectiva unui conflict militar între cele două blocuri domina orizontul de aşteptare imediat, captând atenţia strategilor militari şi a structurilor secrete. Accentul informativ al misiunii este pus pe cunoaşterea desfăşurării de forţe a Armatei Roşii pe teritoriul românesc şi, în special, pe dispunerea trupelor la graniţa iugoslavă, motivul fiind dat de recenta disidenţă a Iugoslaviei lui Tito faţă de politica Moscovei. De asemenea, datele despre starea populaţiei erau necesare pentru înţelegerea reverberaţiilor pe care le-au avut în societatea românească măsurile recente luate de regimul comunist de la Bucureşti. în 1948, strategia centrului de la Paris era, aşadar, una mai degrabă prudentă, de testare a populaţiei, de strângere de date militare, vandabile către serviciile de informaţii occidentale, şi de stabilire a unor canale de aprovizionare cu ajutoare a celor afectaţi de represiunea politică dusă de instituţiile de forţă ale regimului comunist, în speranţa supravieţuirii până la o aşteptată răsturnare a puterii de la Bucureşti.

Este clar că atât Iuliu Simandan, cât şi Coriolan Gherman, au ajuns în mod conjunctural în postura de agenţi ai serviciilor de informaţii occidentale. Niciunul nu plecase din ţară din cauza comunismului şi niciunul nu se întorcea în ţară pentru a lupta împotriva sistemului impus în România de Moscova, prin intermediul Armatei Roşii şi al Partidului Comunist. Imboldurile care au stat la baza acceptării cererilor venite din partea lui Micu, Comăniciu şi, mai ales, Raţiu sunt mai degrabă de ordin financiar şi practic, decât ideologic. Aşa cum aveau şi anchetatorii români să constate, unul dintre principalele motive a fost înlesnirea drumului Paris – Viena şi re-tur, ceea ce i-ar fi scutit de dificultăţile logistice (procurarea documentelor şi aprobărilor aferente) şi de presiunea financiară (nemaiavând, în acest mod, nevoie să cheltuiască bani cu transportul). în plus, în perspectiva stabilirii în Occident, a finalizării studiilor şi a

găsirii unui loc de muncă, relaţiile pe care Micu şi Raţiu le aveau puteau juca un rol esenţial, astfel că acceptarea cererilor celor doi putea însemna că şi aceştia, la rândul lor, le-ar putea întoarce favorul.

Cel puţin aparent, Raţiu nu intenţiona ca trimiterea în ţară a lui Gherman şi a lui Simandan să fie o misiune ocazională. La finalul discuţiei pe care a avut-o cu cei doi agenţi, fostul ofiţer le-a comunicat că, după două sau trei misiuni reuşite, vor beneficia de stagii de pregătire în domeniul spionajului şi al sabotajului în cadrul unor centre de instrucţii din Elveţia sau Marea Britanie[1]. Cu toate că la o primă vedere pare ilogică trimiterea în misiuni riscante a unor agenţi neantrenaţi, motivaţia ar putea ţine fie de amatorismul abordării de către centrul de la Paris, fie de verificarea capacităţilor, precum şi a onestităţii celor doi. Este dificil de intuit dacă promisiunea unei instrucţii într-un centru al serviciilor britanice sau elveţiene era o fabulaţie menită a le ridica moralul şi a le da încredere lui Gherman şi lui Simandan într-o colaborare de lungă durată, dacă era un deziderat propriu al lui Raţiu sau dacă existaseră discuţii prealabile cu structurile occidentale în acest sens. Acţiunea, în ansamblul său, s-a desfăşurat sub oblăduirea serviciului de informaţii francez, dovadă fiind faptul că de la Paris la Innsbruck, unde au făcut cunoştinţă cu maiorul Blondei, cei doi agenţi au călătorit cu avionul, în uniforme militare franceze, iar la Viena Gelu Belu Ie-a mijlocit o întâlnire cu Maurice Manjan, care le-a retrasat exact aceleaşi sarcini pe care le primiseră şi la Paris de la Bazil Raţiu, ceea ce atestă că maiorul Raţiu acţiona în colaborare cu structura franceză. Totodată, Belu i-a indicat lui Coriolan Gherman şi o serie de persoane din familia sa (precum inginerul Ioan Boroş, cumnatul agentului de la Viena) pe care putea să le contacteze dacă misiunea i-o cerea[1].

După o perioadă de aşteptare în capitala austriacă, cauzată de întârzierea primirii unor sume de bani de către Iuliu Simandan pentru scoaterea anumitor persoane, Gherman a decis, la sfârşitul lunii septembrie 1948, să plece singur, intrând în ţară prin acelaşi loc pe

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 1, f. 21.

unde fugise cu aproape jumătate de an înainte. întreaga sa activitate din următoarele zile avea să stea sub semnul absenţei unei minime conspirativităţi, a neglijenţei faţă de posibila deconspirare a prezenţei sale, a neadaptării la noul climat socio-politic din ţară şi a lipsei de interes faţă de sarcinile primite de la maiorul Raţiu ori de la Manjan. Cu toate că nu avea acte false, cu ajutorul cărora să scape de eventualele percheziţii, Coriolan Gherman a călătorit cu trenul de la Baia Mare la Cluj, unde s-a reîntâlnit cu doctorii Garoiu şi Iuliu Pop, doi dintre prietenii săi apropiaţi, cu care avea să petreacă ostentativ şi luxos. între timp, a trecut pe la familia lui Gelu Belu, unde a rămas timp de două nopţi, pentru a le aduce veşti despre agentul de la Viena şi pentru a avea o întâlnire de circa 30 de minute cu episcopul greco-ca- tolic Ioan Suciu, întrevedere mijlocită de Ileana Belu. Ulterior, s-a deplasat în capitală, cazându-se la hotelul Athénée Palace din centrul Bucureştiului, iar deplasarea la Arad, unde a luat contact cu familia lui Rică Georgescu, a efectuat-o cu avionul. Scopul său personal – acela de a scoate contra cost persoane din ţară – părea că va fi atins, măcar parţial: s-a întâlnit cu doamna Baraf pe care trebuia să o ducă în Austria, împreună cu cei trei copii, primind de la aceasta banii stabiliţi (cu care a petrecut la Bucureşti alături de prietenii săi), însă soacra lui Rică Georgescu a refuzat să îşi lase nepoţii într-o acţiune atât de periculoasă precum trecerea clandestină a frontierei, în ceea ce priveşte misiunea primită din partea lui Bazil Raţiu, Gherman aproape că a evitat-o cu totul: singurul aspect de care s-a achitat a fost contactarea superficială, în data de 4 octombrie, a Malvinei Alexandrescu, sora lui Virgil Micu. Scopul a fost mai degrabă unul de sondare, din curiozitate, a situaţiei:

> I-am spus că va veni cineva (Simandan) după soţia lui Micu şi i-am cerut să mă ajute în legătură cu Crăciunaş sau Bodolea. A părut aşa de îngrozită încât m-a speriat şi pe mine.
>
> Mi-a spus că şi ea a fost arestată tot din cauza acestora şi că ei sunt căutaţi de toată poliţia şi că nu a mai auzit de ei. Eu am plecat spunându-i că voi veni încă şi dacă totuşi află ceva o să-mi comunice. De fapt, eu intenţionam să las în grija lui Simandan această chestiune[1].

Dezinteresul propriu şi atitudinea terifiată a Malvinei Alexandrescu au avut un puternic impact asupra lui Coriolan Gherman,

care a decis să renunțe cu totul la achitarea de orice sarcină trasată de maiorul Rațiu, lăsând îndeplinirea misiunii în responsabilitatea celuilalt agent. în aceeași zi în care Gherman trecea pentru prima dată pragul casei de pe strada Petre Poni numărul 18, Iuliu Simandan intra în România şi ajungea la Arad, producând consternare, uimire şi teamă atunci când s-a prezentat la locuința familiei sale. Spre deosebire de Gherman, care nu a trimis nicio comunicare către Gelu Belu sau Bazil Rațiu, Simandan a anunțat centrul din Viena de reuşita trecerii sale în România, trimițând la o adresă conspirativă din capitala Austriei o carte poştală cu mesajul „Loulon a ajuns cu bine".

Primul dintre agenții ce urma să se întoarcă la Viena a fost Coriolan Gherman, care a stabilit ca la 9 octombrie să plece din țară, împreună cu doamna Baraf şi cei trei copii ai săi. ' ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 2, f. 78.

Curiozitatea şi lipsa de prevedere aveau să-i schimbe însă planurile, deoarece în seara de 8 octombrie, Gherman a decis să o viziteze din nou pe Malvina Alexandrescu pentru a afla dacă Iuliu Simandan a ajuns în țară şi dacă a contactat-o. Imobilul fiind sub supraveghere, Gherman a fost urmărit şi arestat în Piața Palatului Regal. A doua zi, când Gherman ar fi trebuit să plece din București către graniță, în capitală sosea Iuliu Simandan care a mers direct la locuința Malvinei Alexandrescu, pentru a se interesa, la rândul său, de Liviu Bodolea şi Silviu Crăciunaş, fiind arestat imediat după ce a ieşit din imobil[1]. Prima acțiune a centrului embrionar de la Paris aflat în colaborare cu servi-ciile de informații franceze se încheia abrupt, nu numai fără a reuşi vreun rezultat notabil, dar chiar cu anihilarea propriilor agenți. Nici Gherman şi nici Simandan nu au obținut informații despre starea de spirit a populației, despre situația economică ori despre dispunerea trupelor sovietice în interiorul țării sau pe granița iugoslavă, şi nici nu au încercat să creeze o rută prin care să fie trimise din Occident ajutoare materiale familiilor celor încarcerați politic. Lipsa de

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 1, f. 71.

pregătire profesională, amatorismul celor doi agenţi şi contactarea unor persoane neverificate au dus la căderea celor doi.

Acţiunea Gherman-Simandan a pus în evidenţă nu numai absenţa unei structuri capabile să ofere ajutorul logistic necesar unor misiuni cu risc ridicat, ci şi scurt-circuitele dintre grupul român şi structurile franceze. Relaţia dintre cele două părţi avea să fie caracterizată nu numai de lupta împotriva unui duşman comun, ci şi de neîncredere şi de încercarea fiecăreia de a profita de cealaltă. într-un interogatoriu din 4 noiembrie 1948, Simandan rememora una dintre ultimele discuţii avute cu Virgil Micu şi Bazil Raţiu înainte de a părăsi Parisul: „încă de la plecare Micu şi Raţiu ne-au spus că ceva informaţii tot o să trebuim (sic!) să dăm atât francezilor de la Viena, cât şi celor de la Innsbruck, dar să le dăm eventual numai informaţii mai puţin importante, adică: de ordin militar, iar nu chestiuni politice sau interne ale ţării noastre". Poziţia părţii române faţă de serviciile franceze de informaţii era, aşadar, încă din 1948 una rezervată şi precaută în legătură cu amploarea colaborării. De asemenea, o altă deficienţă în materie de bună desfăşurare a activităţii o reprezenta prioritizarea câştigurilor materiale proprii în detrimentul necesităţilor informative de către membrii viitoarei structuri. într-una dintre declaraţii, Simandan afirma despre reprezentantul centrului din Viena următoarele: „cu Belu discutam toată ziua şi jucam de dimineaţă până seara biliard, îmi spunea că să nu mai fiu prost şi să aduc persoane şi el le va trimite mai departe la Paris, dându-i şi lui un câştig. îmi spunea să nu fiu idealist că mor de foame'„. Pe de altă parte, în mod ironic şi tragic, chiar acţiunile trasate de maiorul Raţiu şi serviciile de informaţii franceze lui Coriolan Gherman şi Iuliu Simandan aveau proporţia lor de idealism.

Contraatacul Bucureştiului

Capturările lui Simandan şi Gherman au adus SSI[1] primele date despre posibila organizare de către membrii exilului a unor structuri informative, legăturile din ţară pe care contau aceştia, precum şi unele dintre obiectivele serviciilor de informaţii franceze. Este de punctat faptul că autorităţile de la Bucureşti .111 căutat să ducă o campanie de dezinformare a structurilor tlin Occident, prin acuzarea lui Simandan şi a lui Gherman doar de trecerea frauduloasă a frontierei, nu şi de conexiuni cu serviciile de spionaj de la Paris. într-o notă strict-secretă către colonelul Mişu Dulgheru, cel care a coordonat anchetarea celor doi, acesta era informat că „ei [Iuliu Simandan şi Coriolan (iherman – n.m.] se fac vinovaţi şi de alte fapte, însă vor fi trimişi in judecată şi aspru pedepsiţi numai pentru delictul de treceri clandestine peste graniţa". Cea mai probabilă explicaţie este că autorităţile române încercau să inducă oponenţilor săi din Vest ideea că nu ar fi aflat despre implicarea structurilor de informaţii I ranceze şi nici despre misiunile în sine pe care cei doi le aveau. Cu toate acestea, este greu de crezut că cei din lumea liberă ar fi putut considera că, odată căzuţi în mâinile poliţiei politice din România, ale cărei metode brutale de anchetă erau deja cunoscute în Occident, Simandan şi Gherman nu ar fi fost constrânşi să declare întreaga lor activitate din lunile precedente. Cu toate acestea, practica de dezinformare (sau, măcar, tentativa) s-a păstrat şi în anii următori, un exemplu fiind procesele publice ale echipelor de paraşutişti trimise în ţară în 1953, în care numele lui Neagu Djuvara, şeful SIMRE la acel moment şi direct implicat în pregătirea unităţilor, nu este deloc menţionat, probabil pentru a nu se trăda cunoaşterea de către Bucureşti a ocupaţiei reale a fostului diplomat[2].

---

1 Serviciul Special de Informaţii a fost înfiinţat în 1917 şi avea ca obiectiv desfăşurarea de operaţiuni informative externe. După 1948, activitatea sa era dublată de unele direcţii ale Securităţii, astfel că în 1951 a fost înglobat în cadrul acesteia. Florian Banu, *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948-1989),* prefaţă de Mihai Răzvan-Ungureanu, Editura Corint Books, Bucureşti, 2016, pp. 29-53.

2 Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2010, p. 83.

Dar serviciul de informaţii externe al regimului de la Bucureşti, al cărui scop, printre altele, era „pătrunderea în sânul reacţiunii româneşti din străinătate şi depistarea activităţii, intenţiilor şi legăturilor ei cu serviciile de spionaj imperialiste'„, înregistrase de-a lungul anului 1948 şi alte reuşite, iar una dintre cele mai notabile a fost arestarea la 7 aprilie a lui Silviu Crăciunaş. Fost lider legionar repoziţionat după 1944 ca naţional-ţărănist, Crăciunaş devenise în 1947 călăuza care scosese din ţară persoane ca Romulus Boilă, Horaţiu Comaniciu, Virgil Veniamin sau Ion Iliu. în timpul anchetei, a redactat un plan de măsuri care prevedea trimiterea unui agent al SSI în Occident, pentru a se infiltra în structurile exilului românesc, dovedind inteligenţă, experienţă în domeniul clandestinităţii şi o rapidă schimbare de optică faţă de regimul comunist. Utilizarea unui agent ca Silviu Crăciunaş nu era atractivă numai prin prisma activităţii sale din anii precedenţi sau a informaţiilor pe care le putea obţine cu privire la activitatea exilului românesc sau a rutelor de trecere clandestină a graniţei, dar se putea dovedi deosebit de benefică pe termen lung datorită încrederii depline din partea unor persoane-cheie de la vârful emigraţiei. Acest ultim motiv pare să fi cântărit decisiv în deschiderea pe care Petre Goncearuc, Mircea Ţigoiu şi Ionel Munteanu, şefii contraspionajului comunist, au avut-o, în aprilie-mai 1948, faţă de ideea lui Crăciunaş de a intra în serviciul SSI şi de a fi trimis în Franţa pentru a se infiltra în exilul românesc.

Astfel că Silviu Crăciunaş a fost eliberat şi găzduit într-o casă conspirativă a SSI, iar între decembrie 1948 – februarie 1949 a trecut prin instrucţia necesară activităţii de spionaj, proces care a vizat mai multe paliere: instruirea ideologică a agentului, prin parcurgerea mai multor cărţi de marxim-le- ninism şi însuşirea reperelor ideologice comuniste, stabilirea modurilor de comunicare cu autorităţile de la Bucureşti sau cu rezidenţele Securităţii din Occident, precum şi crea-rca unei legende care să acopere perioada care a urmat arestării sale din 7 aprilie 1948, legendă care va fi asumată de Crăciunaş inclusiv în biografia sa publicată în 1961 în Marea Kritanie. Dat fiind atât stadiul incipient de organizare a exilului românesc, cât şi lipsa de informaţii a SSI din cauza inexistenţei unei reţele informative care să lucreze în

slujba regimului comunist, misiunea lui Silviu Crăciunaş era una generală. Acesta trebuia să intre în contact cu reprezentanţii luturor partidelor politice, dar şi cu liderii diferitelor asociaţii apolitice, să sondeze reacţiile lor, să cunoască proiectele acestora şi să se infiltreze în cât mai multe structuri. în al doilea rând, trebuia să creeze o rută transfrontalieră pe care să o utilizeze structurile româneşti din exil (şi, preferabil, şi serviciile de informaţii occidentale), dar care să se afle sub atenta supraveghere a autorităţilor din ţară. Lăsând impresia stabilirii unei conspirativităţi viabile, serviciul de informaţii externe al Securităţii putea atrage un număr mai mare de agenţi vestici în ţară, pe care îi putea aresta şi interoga, şi, de asemenea, putea identifica oamenii de legătură din interior pe care cei din Occident intenţionau să se bazeze. Nu în ultimul rând, Silviu Crăciunaş avea misiunea de a-l întâlni pe maiorul Bazil Raţiu, care, la începutul anului 1949, era considerat de SSI drept românul care coordona activitatea de spionaj dusă de serviciile occidentale împotriva Republicii Populare Române[1]. Crăciunaş urma să se folosească de prestigiul său de luptător anticomunist pentru a fi cooptat de Raţiu în

[1] *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaş,* ediţie îngrijită de Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre şi Iulia Moldovan, studiu introductiv: Iulia Moldovan şi Dumitru Dobre, INMER, Editura Militară, Bucureşti, 2008, p. 21.

«fc

activitatea sa, intrând astfel în contact cu informaţii referitoare la viitoarele acţiuni de spionaj şi sabotaj.

Nu la fel de persuasiv a fost însă şi Mihail Ţanţu, al doilea agent de influenţă important racolat de către autorităţile române şi care va avea un rol esenţial în activitatea SIMRE. Fiul unui semnatar al actului Unirii Basarabiei cu Regatul Român, comandant al primelor unităţi de paraşutişti militari din ţară şi membru în Mişcarea Naţională de Rezistenţă (MNR) până la arestarea sa în 1946, Mihail Ţanţu a avut nevoie de aproape doi ani şi jumătate pentru a câştiga încrederea autorităţilor comuniste şi a deveni agent al Bucureştiului cu rolul de a se infiltra în structurile din exil. într-o măsură chiar mult mai mare

1 Stejărel Olaru, *op. cit.,* p. 31.

decât Silviu Crăciunaş, Mihail Ţanţu şi-a conceput propriul plan de măsuri, de la înscenarea evadării, construirea unei legende veritabile privind perioada petrecută în ţară, până la modalităţile de trecere a frontierei. în toamna anului 1948, Mihail Ţanţu era deja pus în libertate, cu scopul de a fugi pe cont propriu din ţară, în timp ce misiunea lui Crăciunaş avea să înceapă în primele săptămâni ale anului următor.

Tot în noiembrie, pe când Ţanţu „evada" din Palatul Ministerului de Interne, cu ajutorul unui ofiţer de Securitate, iar Crăciunaş se pregătea să îşi înceapă instructajul, Gherman şi Simandan încercau să joace aceeaşi carte, a schimbării taberei şi a trecerii de partea regimului de la Bucureşti. Anchetatorii comunişti lăsau impresia, cel puţin în primă instanţă, că ar fi dispuşi să accepte „întoarcerea" agenţilor şi luau în calcul trimiterea lor în Occident:

Domnule şef anchetator,

Subsemnatul, Simandan Iuliu, deţinut, cu respect raportez următoarele:

în ceea ce priveşte chestiunea reabilitării şi libertăţii mele, pe care am discutat-o împreună cu Dvs., marţi 15 a.c., şi anume în a aduce de vreo câteva ori informaţii din Franţa, care ar putea să vă servească, garantând cu părinţii şi soţia mea, la care ţin, n-aş crede că v-aţi gândi că odată ajuns în Franţa să nu mă mai reîntorc, în primul rând ai mei ar fi la discreţia Dvs., pe urmă omul sărac, ori aicea, ori acolo, tot una e, ca să plec şi să rămân în Franţa fără un ban şi să dorm pe jos şi alte mizerii, apoi n-ar avea niciun rost, pe când aici eventual în cel mai rău caz mi-aş ispăşi pedeapsa şi tot am un cămin şi părinţi unde aşi [sic] putea primi o bucată de pâine şi un loc de dormit, iar pe de altă parte odată ajuns la Paris, ar trebui să mă gândesc la ziua de mâine unde voi dormi şi ce voi mânca, ca s-o încep iar de la început să vin în ţară şi să caut persoane pe care le-aşi [sic] putea trece, câştigând astfel bani, ca apoi iarăşi să risc mai mult ca acum să fiu prins, ca pe urmă să fiu arestat, dându-mi-se o pedeapsă îndoită, iar părinţii mei să fie şi ei expuşi, n-ar avea niciun rost.

în alt ordin de idei, cred că aşi [sic] putea aduce mai multe foloase şi informaţii cu mai puţin risc decât eventual un altul, pe motiv că am cunoştinţe

şi am intrat deja în cercul lor având încredere în mine, astfel putându-vă servi mai uşor şi eventual cu mai mult folos[1].

În ciuda stăruinţelor şi a tuturor rudelor şi apropiaţilor puse drept gaj autorităţilor comuniste, propunerile lui Simandan şi Gherman au fost în cele din urmă refuzate, cei doi fiind condamnaţi la opt ani de închisoare corecţională, respectiv zece ani de închisoare corecţională. O notă aparte a cunoscut-o parcursul carceral al lui Coriolan Gherman, care avea să fie implicat în acţiunea violentă de reeducare de la Piteşti, unde, torturat la 25 noiembrie 1949, a devenit unul dintre agresorii implicaţi în bătăile de la camera 4-spital. Ulterior, a fost trimis la Peninsula, unde s-a numărat printre deţinuţii care au încercat să pornească o acţiunile violentă similară celei din penitenciarul de unde fuseseră aduşi.

Cu toate că Mihail Ţanţu şi-a început acţiunea de trecere a graniţei către Ungaria (şi apoi, mai departe spre Austria) cu aproape patru luni înainte de celălalt agent, Silviu Crăciunaş a fost primul care a reuşit să ajungă dincolo Cortina de Fier. În noaptea de 21/22 februarie 1949, sub îndrumarea unor călăuze ale serviciului special, Crăciunaş părăsea clandestin România, alături de Maria Leibovici şi fiica acesteia, cele două neştiind că sunt folosite ca martori pentru întărirea legendei cu care Crăciunaş, conspirativ agentul „Victor”, urma să se infiltreze în exilul românesc. Beneficiind de sprijinul discret al ofiţerului Vasilescu din cadrul rezidenţei Securităţii din Budapesta, Crăciunaş şi cele două femei au reuşit după aproape o lună, la 26/27 martie 1949, să treacă graniţa în Austria, ajungând în cele din urmă la Viena, unde agentul român şi-a făcut cunoscută prezenţa. În foarte scurt timp, Silviu Crăciunaş a reuşit să câştige încrederea lui Gelu Belu, care nu numai că l-a protejat în faţa autorităţilor franceze, menajându-l astfel pe agentul regimului de la Bucureşti de rigoarea verificărilor de securitate, ci i-a făcut ample dezvăluiri despre activitatea sa şi a spionajului francez. Reuşitele imediate ale spionului venit din ţară nu s-au oprit însă aici: prin intermediul lui Belu,

---

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 2, f. 253.

Crăciunaş l-a cunoscut şi pe Pierre Boullen de la care şi-a putut completa imaginea asupra activităţii spionajului occidental din Austria, precum şi a obiectivelor pe termen mediu şi lung, obţinând chiar şi câteva piste pe care autorităţile de la Bucureşti le-au putut exploata pentru identificarea reţelelor şi punctelor de sprijin din ţară. Penetrarea de către Securitate a sectorului din Viena a serviciilor de informaţii franceze era, la acel moment, mult mai acută: în aprilie 1949, Boullen nu era încadrat de un singur agent, ci de doi. în lunile dinaintea plecării din ţară, Pierre Itoullen se îndrăgostise de Emilia Corteanu, funcţionară în caii rul legaţiei franceze de la Bucureşti, iar cei doi intenţionau să părăsească România şi să se căsătorească odată ajunşi în franţa. Autorităţile de la Bucureşti au sesizat oportunitatea ele a o racola pe Corteanu (care îşi dorea mai degrabă să trăiască în Occident decât să fie a treia soţie a lui Boullen), iar la sfârşitul anului 1947 aceasta a semnat un angajament de colaborare[1]. Exploatarea informativă ulterioară a şefului structurii franceze de la Viena a eşuat. Pe de o parte, odată ajunsă la Viena, Emilia Corteanu nu a mai furnizat informaţiile promise, iar în acelaşi timp nici Securitatea nu a făcut presiuni asupra ei pentru a-şi onora angajamentul. în al doilea rând, date fiind amploarea organizării exilului românesc din Franţa, ofertele de colaborare primite şi anticipata coagulare a unei structuri informative, la 12 mai 1949 Silviu Crăciunaş părăsea Viena cu destinaţia Innsbruck, care era mult mai bine conectat cu ce urma să se petreacă la Paris.

Parcursul lui Mihail Ţanţu avea să fie însă mult mai dificil şi mai solicitant decât al lui Crăciunaş. După ce în noiembrie şi decembrie nu reuşise să treacă frontiera clandestin, o dată scăpând numai prin fuga pe acoperişul vagoanelor de tren, iar altă dată a fost descoperit de grănicerii români, şi companionul care ar fi trebuit să-i asigure legenda a fost ucis în apropierea liniei de demarcaţie, fostul căpitan de paraşutişti a fost trimis la Budapesta cu un avion al autorităţilor române. Abia în aprilie 1949, a încercat să îşi continue drumul din capitala maghiară spre Vest pe cont propriu, alegând ca variantă o

1 Stejărel Olaru, *Agentul nostru Victor,* p. 39.

filieră sionistă care scotea tineri evrei din ţările blocului comunist pentru a-i trimite în Palestina. Drumul său s-a dovedit însă unul deosebit de periculos şi de anevoios, grupul fiind redirecţionat spre Cehoslovacia, unde fiecare membru a fost supus unor controale medicale şi religioase. Scăpând la limită de a fi deconspirat pe motive anatomice, a fost arestat şi încarcerat la Bratislava, unde, în ciuda torturilor la care a fost supus, nu s-a devoalat adevărata identitate. Prin intermediul informatorului din celulă, a reuşit să contacteze autorităţile penitenciarului cărora le-a cerut să transmită Bucureştiului că Teodor Mazilu (una dintre identităţile sale conspirative) este încarcerat. Stratagema sa a funcţionat, iar la numai câteva zile distanţă a fost pus în libertate. în cele din urmă, prin intermediul unei prostituate, Mihail Ţanţu a reuşit să identifice un loc unde Dunărea se putea trece înot şi a ajuns la Viena la 28 mai 1949'. Bătăile şi suferinţele îndurate de-a lungul periplului său prin Cehoslovacia aveau să-i cimenteze legenda de fugar şi să-i sporească imaginea de luptător anticomunist, căci, aşa cum concluziona ofiţerul de Securitate care a redactat raportul asupra activităţii lui Ţanţu din prima parte a anului, „câţiva pumni încasaţi nu strică cu nimic unei legende”[1]. Sosirea în capitala austriacă, anunţată în urma înregistrării sale la IRO[2], a produs vâlvă în comunitatea românească, dar şi în rândul structurilor de informaţii american şi francez (cel britanic aşteptând ca Ţanţu să facă primul pas spre o colaborare, pentru a putea astfel negocia de pe o poziţie forte). în cele din urină, tot Gelu Belu este cel care reuşeşte să îl racoleze pe fosilii căpitan de paraşutişti, ajutându-l să îşi procure documente ile identitate, oferindu-i sprijin material şi locativ şi, cel mai important, destăinuindu-i amănunte despre modurile de ac- livitate ale structurilor informative şi despre planurile de construire a unui serviciu românesc la Paris. Cu toate că Mihail Ţanţu fusese trimis de autorităţile de la Bucureşti cu rolul de a supraveghea organizaţia

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 1, f. 23.

2 International Refugee Organisation a fost înfiinţată în 1946 cu rolul de a oferi ajutor refugiaţilor germani şi, ulterior, tuturor celor din ţările de la est de Cortina de Fier.

legionară din exil, datele obţinute de la Belu aveau să-i modifice ad-hoc viitoarea activitate, acceptând să intre în tratative la Innsbruck cu reprezentanţii acestei viitoare structuri.

Spionaj sub haina militară

La finalul anului 1948, serviciile de informaţii occidentale şi colaboratorii săi români se găseau într-o situaţie deosebit de dificilă: trei agenţi trimişi în ţară căzuseră (Simandan, (iherman şi Bodolea), unul dintre oamenii de bază din interior ilispăruse (Crăciunaş), iar centrul din Paris nu avea o strategie clară în privinţa acţiunii informative pe linia românească şi se afla într-o penurie acută de cadre capabile, pe care să le utilizeze în această direcţie. în plus, activitatea de până acum, prin legături individuale, îşi arătase limitele logistice, astfel că devenise evidentă necesitatea creării unei structuri de sine stătătoare capabile să îşi asume rolul de serviciu de informaţii cu obiectiv principal teritoriul românesc, fără însă a neglija totodată şi activitatea comunităţilor române din exil.

Constituirea *defacto* a acestui serviciu avea să se petreacă la începutul anului 1949, când se observă şi o divizare a sprijinului occidental în raport cu emigraţia din jurul CNR. Din acest moment, serviciile americane de informaţii se vor concentra pe spaţiul german şi pe sectorul propriu de ocupaţie din
Austria (cu centre la Salzburg şi în Bavaria), unde vor finanţa celule de lucru, create în jurul unor agenţi care urmau să livreze informaţii, fără ca superiorii americani să se implice în acţiunile propriu-zise de contactare şi recrutare. Structurile franceze, în schimb, aveau să caute construirea unui organism centralizat, organizat şi structurat, condus de români, dar în atenta subordonare a autorităţilor de la Paris şi care să funcţioneze în capitala Franţei. Motivele erau date de lipsurile materiale şi de infrastructura proprie, precum şi de consistentele comunităţi de exilaţi aflate în Hexagon. Aşa cum sublinia şi un raport al Securităţii, în 1949 „serviciul francez era singurul care se prezenta nu ca un recrutor de agenţi, ci ca un organ tehnic şi politic preocupat de problemele naţionale ale ţărilor din sud-estul european, gata a colabora cu organisme centrale, închegate, care ar reprezenta în mod cert necesităţile, vederile şi tendinţele ţărilor respective'„.

Se punea firesc întrebarea cine ar putea face acest lucru, i
Contextul era unul cât se poate de nefericit, exilul românesc găsindu-
se într-o situaţie delicată. Tensiunile, disputele şi orgoliile din sânul
emigraţiei puseseră comunitatea românească într-o lumină cel puţin
defavorabilă. Rivalităţile dintre membrii partidelor istorice, dintre cei
înregimentaţi politic şi cei apolitici, dintre cei virulent anticomunişti şi
cei suspectaţi de pact cu puterea de la Bucureşti măcinaseră orice
încercare de front comun împotriva regimului comunist din ţară.
Starea financiară precară agravase certurile, iar problema fondului
administrat de Alexandru Cretzianu nu făcuse altceva decât să
sporească conflictele din sânul comunităţii. Nu este astfel de mirare că
atitudinea şi comportamentul unora dintre refugiaţii români fuseseră
departe de aşteptările francezilor,

‘ Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 198.

mai ales în contextul dificil al primilor ani ai Războiului Kece, căci „toţi
românii emigranţi trecuţi pe acolo [sector de ocupaţie francez din
Austria – n.m.] s-au prezentat zgomotos, cu palmares de mari
rezistenţi, cu emfază de mari oameni politici, mari specialişti în
problemele româneşti şi comuniste, militari autoînălţaţi cu câte două-
trei grade. Au încasat bani grei, după care s-au desumflat la adevărata
lor valoare”. în acest caz, atitudinea aliaţilor occidentali nu putea fi
decât una rezervată. Elocventă pentru perspectiva francezilor a fost
explicaţia dată de către Pierre Boullen agentului dublu Silviu
Crăciunaş, în cadrul uneia dintre întâlnirile petrecute la Viena, în vara
anului 1949, înainte ca acesta din urmă să îşi continue drumul spre
Paris:

Consulul Boullen mi-a „mărturisit” că Franţa este „decepţionată” de
vechii politicieni români, care vorbesc mult şi nu au forţa de a lupta în mod
real pentru eliberarea ţării lor, care trăiesc numai într-o „intrigă politică” care
i-a situat la nivelul de jos în comparaţie cu grupul din Cehoslovacia, Ungaria,
Bulgaria şi Iugoslavia, care sunt mult mai uniţi şi nu se ceartă ca politicienii
români[1].

1 Stejărel Olaru, *op. cit.*, p. 37.

Totuşi, cea mai plastică descriere a situaţiei a oferit-o Gelu Belu, aproximativ în acelaşi timp cu Boullen, când, întâmpi- nându-l pe Mihail Ţanţu, care va fi unul dintre pionii de bază ai nou-înfiinţatei structuri, dar şi personajul uneia dintre cele mai grave înfrângeri din întreaga existenţă a serviciului, i-a mărturisit pe şleau: „bătrâne, te-a trimis cerul! Ai venit tocmai la timp, pentru că curvăsăria politică a făcut de râs Neamul
Românesc!'„. în aceste condiţii, serviciile de informaţii de la Paris au căutat să construiască o structură formată din persoane neînregimentate politic ori ideologic (cu toate că Blondei, re-prezentantul ofiţerilor francezi din spaţiul austriac responsabili de emigraţia românească, aprecia combativitatea şi spiritul de sacrificiu al legionarilor), bine instruite şi capabile să se achite conştiincios de responsabilităţile activităţilor informative. Singura categorie care răspundea acestor aşteptări era cea a foştilor ofiţeri şi subofiţeri. O analiză de la începutul anilor 1950 descria foarte plastic poziţia aparte pe care şi-au asumat-o în comunitatea exilaţilor cei care erau militari de carieră:

> în linii generale ei [ofiţerii – n.m.] participă la evoluţia paşnică a masei refugiaţilor. în linii generale nici ei nu au fost scutiţi de entuziasmele intempestive, de dezamăgiri şi triste resemnări în faţa neputinţelor. Dar numai în linii generale. în particular însă ei posedă anumite caractere care le sunt proprii, care tind să se opună dezagregării şi ajută dimpotrivă la menţinerea legăturilor mai mult ca în alte medii. Cele mai importante din aceste caractere sunt:
>
> - o formaţie spirituală şi morală uniformă, începută în şcolile militare şi continuată ani de-a rândul în unităţi;
> - o concepţie cu totul specială despre rolul ofiţerului în societate şi o repugnanţă marcată de a se manifesta în viaţa publică;
> - o credinţă în înalta valoare a jurământului depus şi în demnitatea obligaţiunilor ce decurg din acest jurământ[1].

Era firesc, aşadar, ca francezii să se îndrepte către edificarea structurii informative pe scheletul militarilor aflaţi în exil. Dar dincolo

---

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 303, f. 13.

de unitatea mai solidă din cadrul acestui grup şi de lipsa ilc simpatii politice sau de ataşamente ideologice, foştii ofiţeri rumâni constituiau o resursă dezirabilă pentru un proiect pre- i uni cel imaginat de serviciile franceze: erau bine pregătiţi pro- Irsional, majoritatea aveau experienţă combativă şi manifestau disponibilitate să fie angrenaţi în misiuni periculoase (filări, tre- it-i i clandestine ale frontierelor, paraşutări în ţară, organizare de sabotaje etc.). Pentru aceştia, colaborarea cu o structură in- lormativă din Occident reprezenta, de foarte multe ori, singura şansă de a câştiga un venit pe baza pregătirii lor profesionale, deoarece, din cauza formării militare, cu greu îşi puteau găsi un loc de muncă într-o altă ţară, iar atunci când o făceau, erau constrânşi să accepte posturi derizorii ori remuneraţii insuficiente. Viaţa în exil era o adevărată dramă, căci, aşa cum aceeaşi sinteză privea retrospectiv cu o dureroasă claritate,

> ofiţerii sunt singurii care trăiesc o dublă personalitate. în cariera lor ei nu găsesc nicio întrebuinţare care să le asigure existenţa. Sunt astfel obligaţi să-şi creeze o altă îndeletnicire şi cum studii de specialitate sunt posibile numai pentru o mică parte, majoritatea a trebuit să se declaseze, lucrând prin fabrici sau birouri în slujbe cu totul inferioare, prost plătiţi, fără siguranţa viitorului, fără legături sau afinităţi cu mediul, ducând o viaţă care nu are nicio legătură cu viaţa lor anterioară sau cu pregătirea lor. Pe aceasta ei nu pot şi nu vor s-o uite, iar pe cea nouă ei o socotesc un provizorat, până când, probabil înfrânţi de timp şi de nevoi, vor merge din cedare în cedare, din renunţare în renunţare şi vor pierde şi ei şi ca ofiţeri şi poate şi ca români. Timpul joacă aici rolul principal[1].

Ofiţerii constituiau, aşadar, o mână de lucru disponibilă, calificată şi accesibilă, iar în primii ani postbelici erau încă, într-un mare număr, foarte încrezători în necesitatea organizării şi luptei împotriva regimului comunist din ţară a cărui existenţă efemeră trebuia să fie încheiată cât de curând de îndelung aşteptatul război. în plus, la Paris se găsea un grup consistent de ofiţeri a cărui coagulare s-a făcut, la fel ca a întregii comunităţi de exilaţi români, în trei valuri distincte.

---

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 303, f. 14.

Primul era al celor pe care evenimentele de la 23 august 1944 îi găsiseră în Occident şi au decis să nu se mai întoarcă în ţara ocupată acum de trupele Armatei Roşii. în această categorie se numărau ofiţerii încadraţi în reprezentanţele diplomatice, precum Ion Tomoroveanu sau Ioan Dragu, ori tinerii ofiţeri sau subofiţeri aflaţi în Germania la diferite cursuri de specializare. Al doilea grup era dat de legionarii fugiţi din ţară după înfrângerea Rebeliunii din ianuarie 1941 sau care, asemenea generalului Platon Chirnoagă, părăsiseră ţara în contextul schimbării de alianţă din 1944 şi fuseseră încadraţi în armata guvernului de la Viena, sub comanda lui Horia Sima. Iar ultima categorie, destul de consistentă în raport cu celelalte, era a ofiţerilor care părăsiseră clandestin ţara după acapararea puterii de către comunişti. Acest grup, continuu „alimentat" cu noi sosiri până spre începutul anilor 1950, era constituit din militari care cunoscuseră personal efectele instaurării comunismului, fiind martori direcţi ai transformărilor radicale din societatea românească. Unii chiar suportaseră diferite forme ale represiunii – de la simpla epurare din armată la perioade de detenţie în ţară –, mulţi alţii au trecut prin închisori şi lagăre de refugiaţi înainte de a ajunge în Occident, dar aproape toţi trăiseră riscurile fugii din ţară, indiferent că trecuseră înot Dunărea spre ţărmul iugoslav, se târâseră printre sârmele ghimpate ce delimitau graniţele maghiare şi austriece ori zburaseră spre Turcia sub teama permanentă de a fi reperaţi, ajunşi din urmă şi doborâţi de aviaţia de vânătoare.

Această a treia categorie avea să fie cea care a dinamizat acţiunea de închegare a corpului ofiţeresc din exil şi va fi utilizată în demersul de organizare a unui serviciu informativ, mai ales că bazinul de recrutare începea să fie mai consistent. Chiar dacă au existat legături indisolubile, trebuie făcută o separaţie între cele două demersuri: crearea unei asociaţii a militarilor români din exil şi edificarea unei structuri informative formate aproape în totalitate din foşti ofiţeri. Prima era o acţiune firească de organizare a comunităţi din exil, pe baza unei apartenenţe profesionale. Aşa cum, spre

exemplu, foştii avocaţi sau foştii ziarişti s-au constituit în asociaţii distincte ale românilor din exil, şi militarii au avut acelaşi deziderat, mai ales că sperau că va veni ziua în care vor fi chemaţi din nou sub arme pentru a lupta împotriva comuniştilor din ţară şi a Moscovei, pentru eliberarea României. în schimb, serviciul de informaţii a fost rezultatul colaborării dintre un grup de ofiţeri români şi structurile secrete franceze, sub oblăduirea strict iniţială, şi mai degrabă simbolică, a CNR. Aceştia au folosit însă asociaţia atât ca un paravan oficial pentru activitatea lor informativă, cât şi pentru a strânge date ori pentru a identifica şi recruta noi colaboratori pe care să-i utilizeze, fie în acţiunile contrainformative din exil, fie în misiunile din ţară. Fiind vorba de aceleaşi persoane care s-au aflat la conducerea celor două structuri, mai ales în primii ani, planurile s-au suprapus adeseori, fiind uneori ambiguu dacă demersul viza numai regruparea militarilor sau încadrarea lor în acţiuni secrete.

Primele încercări de creare a unei asociaţii care să-i reunească pe militarii români din exil s-au petrecut în 1948, fiind conduse de generalul Rădescu, cu sprijinul lui Tomoroveanu, însă proiectul a eşuat pe fondul certurilor apărute din cauza manifestărilor antimonarhice ale fostului preşedinte al

Consiliului de Miniştri. A doua tentativă a avut loc în mai 1949, când generalul Gheorghe Băgulescu, fostul ambasador la Tokyo, a pus bazele unei asociaţii similare, însă, din cauza problemelor de sănătate ale fondatorului, organizaţia a murit înainte de a se naşte propriu-zis. Abia a treia tentativă avea să fie una reuşită, atât datorită sprijinului acordat de Regele Mihai I, care făcea presiuni pentru organizarea exilului mili- [1] tar românesc, cât şi prin sosirea în Franţa a persoanei considerate potrivite pentru acest demers: generalul Dumitru „Puiu" Petrescu. Născut la 29 octombrie 1890 în Buzău, într-o familie influentă în politica românească (tatăl său, Dimitrie Petrescu, fusese ambasador al României la Sofia, Constantinopol şi Paris, iar unchiul său, Emil Petrescu, ocupase în două rânduri funcţia de primar al capitalei), Dumitru Petrescu avusese parte de o temeinică pregătire academică. Urmase liceul Louis le Grand din Paris şi, întors în ţară, a

absolvit în 1914 Şcoala Militară de Artilerie şi Geniu, cu gradul de sublocotenent. Mobilizat în cadrul Regimentului 22 Artilerie, participase în timpul Primului Război Mondial la luptele din Dobrogea, de la Dragoslavele, Soveja şi Răchitoasa, fiind decorat cu Steaua României cu spade şi panglică de Virtute Militară[1]. La începutul anilor 1920 şi-a desăvârşit studiile la Şcoala Militară de Artilerie de la Fontainebleau, din Franţa, fiind apoi repartizat la Centrul de Instrucţie al Artileriei. în 1926 a devenit profesor la Şcoala Superioară de Război din Bucureşti, funcţie pe care a ocupat-o timp de doisprezece ani, până în 1938 când a fost avansat la gradul de colonel, inclus în Statul Major şi apoi numit ataşat militar al legaţiei române de la Washington. Cariera sa avea perspective promiţătoare, generalul Constantin Sănătescu descriindu-l pe Petrescu drept un „ofiţer inteligent

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 343.

şi cu o prea frumoasă cultură militara". însă, schimbările politice din toamna anului 1940 şi apropierea României de axa Koina-Tokyo-Berlin au determinat încheierea misiunii lui IVtrescu la Washington şi rechemarea sa în ţară, unde a ajuns i u numai o săptămână înainte de izbucnirea Rebeliunii legionare. în 1941, a primit comanda unor unităţi de artilerie, iar intre 15 martie 1942 şi 15 ianuarie 1943 a fost trimis pe front, i a membru al Marelui Stat Major al armatei române. înaintat l.i gradul de general de brigadă, în primăvara anului 1943 a lost repartizat la conducerea Armatei a 3-a, iar după instalarea guvernului Rădescu a fost adus la presiunile lui Septimiu l'retorian în cadrul Ministerului Apărării Naţionale ca subse- i relar de stat. Deblocat din armată în 1947, a înţeles că zilele sale de libertate sunt numărate, iar singura şansă de scăpare este să ia calea exilului. Aşa că în noaptea de 24 octombrie 1948, împreună cu soţia sa, Tutu Antoniu şi Şerban Darvari, a trecut clandestin graniţa în Iugoslavia şi, după o şedere de câteva luni în lagărele de la Kovaciţa şi Zrenjanin, şi într-un centru de triere de la Trieste, ajungea în cele din urmă la Paris. I Himitru Petrescu a fost recomandarea lui Nicolae Rădescu iui numai pentru poziţia de şef al asociaţiei ofiţerilor români, tlar şi pentru postul de conducător al structurii informative a militarilor, atât pentru că îi cunoştea personal competenţele (fusese subsecretar de stat la Ministerul Apărării în timpul ul- limului guvern democrat), cât şi

pentru că se bucura de o reală autoritate morală în rândul militarilor din exil: era ofiţerul cu cel mai înalt grad (bineînţeles, cu excepţia lui Rădescu, care avea o funcţie politică, şi a lui Platón Chirnoagă, care era însă prea legat de legionari) şi beneficia de prestigiul participării elective la luptele de pe Frontul de Est.

‘ ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, f. 2.

Denumită Asociaţia Foştilor Combatanţi (AFC), organizaţia trebuia să îi reunească pe foştii militari români aflaţi în emigraţie, atât cu scopul de a fi o voce a acestui grup profesional aparte, cât şi de a reprezenta osatura viitoarei armate de eliberare a ţării. Totodată, urma să fie şi un paravan pentru activitatea informativă în care trebuiau să fie implicaţi foştii ofiţeri. în ciuda sprijinului iniţial, membrii CNR au privit cu răceală, dezinteres şi poate chiar dispreţ ideea unei asociaţii a militarilor români din exil. Romulus Boilă avea unele replici indiscrete la adresa ofiţerilor care se reuneau în acest scop, Constanţa Magoş amintind cum politicianul ţărănist, aflând de intenţia foştilor combatanţi, a răspuns cu desconsiderare „oare ce mai vor să organizeze şi ăştia?'„. Cu toate că însuşi Regele Mihai subliniase necesitatea apariţiei acestei organizaţii, CNR reacţiona cu lentoare faţă de cererile sectorului militar al exilului românesc. Primele propuneri de creare a asociaţiei au fost înaintate la sfârşitul lui noiembrie 1949, când la şedinţa Comitetului Naţional de la Washington s-a luat act de „memoriul întocmit de dl. gen. Petrescu cu privire la organizarea militară a exilaţilor”[1]. Cu mai bine de jumătate de an mai târziu de la înaintarea documentului, proiectul şefului SIMRE încă nu fusese analizat de către liderii politici ai exilului, ceea ce nu a făcut decât să sporească nemulţumirile generalului Petrescu faţă de aceştia, în tot acest timp, Petrescu şi colaboratorul său Mihail Opran au vizitat de mai multe ori lagărele de refugiaţi din Austria, Italia, Germania de Vest sau chiar Suedia, căutând foşti militari români pentru a le propune să intre în această structură.

I >c multe ori, răspunsul era negativ şi zeflemitor, dar oare- i uni de înţeles pentru nişte oameni care de luni sau poate i liiar de ani se aflau

1' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 268.
ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 4, f. 229.

într-o situaţie incertă, fără perspective, ■ l.ii primeau propunerea de a adera la o organizaţie care nu i.ispundea nevoilor lor imediate şi stringente. De aceea, unii ivfuzau „să se înscrie în asociaţie cerând în prealabil să fie »coşi din lagăr şi să li se dea de lucru şi apoi se vor înscrie in «asociaţie»'„. Datele lor (nume, prenume, gradul, ultimul domiciliu din ţară şi alte detalii importante) erau luate penii u a fi incluse în baza de date pe care o construia Mihail i)pran pentru activitatea informativă şi care avea să devină unul dintre cele mai râvnite secrete ale exilului românesc.

lixasperat probabil de lipsa de sprijin a liderilor politici, IVIrescu l-a vizitat în mai-iunie 1950 pe Regele Mihai pentru a-i prezenta proiectul de constituire a AFC şi de a-i face i unoscut blocajul întâmpinat în demersurile sale. Demersul .i deblocat parţial impasul birocratic şi, în noiembrie 1950, l.i un an de la primirea memoriului, CNR se decidea să facă primii paşi în acest sens, cerând, în mod protocolar, aprobarea Regelui Mihai pentru numirea lui Dumitru Petrescu in fruntea asociaţiei, răspunsul afirmativ al suveranului venind după numai o săptămână. Trecuse aproape un an de la înfiinţarea structurii informative când asociaţia-paravan fusese, în sfârşit, creată în mod oficial, dovadă că cele două puteau funcţiona foarte bine în paralel. De altfel, cu toate că mulţi dintre cei care făceau parte din asociaţie activau şi în SIMRE, cele două rămâneau structuri distincte, punctele comune fiind vechiul statut militar al membrilor şi poziţia ant ¡comunistă a acestora. Cel mai bun exemplu este al lui Ion Tomoroveanu, care părăsise în toamna anului 1949 proiectul SIMRE, însă rămăsese membru al AFC, participând activ la reuniunile sale[1].

Dacă asociaţia destinată tuturor militarilor români din exil se născuse cu multă întârziere şi cu multiple greutăţi întâmpinate pe parcurs, SIMRE a apărut mult mai rapid, demersul ne- fiind însă scutit la rândul său de o serie întreagă de dificultăţi, piedici şi opoziţii. Chiar dacă activitatea sa nu urma să fie coordonată de CNR sau de alt organism politic care-şi asuma reprezentativitatea emigraţiei române, partea franceză nu a pornit acest proiect în mod complet independent faţă de liderii din exil. Au existat unele negocieri preliminare cu privire

la stabilirea conducerii viitorului serviciu, care ţineau în primul rând de o legitimitate a structurii, Rădescu (probabil şi Regele Mihai) având un cuvânt de spus în (re)confirmarea lui Puiu Petrescu ca lider oficial al SIMRE. în plus, CNR a asigurat şi unele capitole de finanţare, precum cel al biroului de mobilizare condus de colonelul Dumitru Neferu, secondat de locotenenţii Nicolaescu şi Dumitrescu, la care s-a alăturat apoi şi fostul marinar Radu Niculescu, fugit din ţară în 1948, şi stabilit la Paris, unde a locuit pentru o vreme în apartamentul lui Opran. Acest departament avea rolul de a crea o evidenţă a tuturor bărbaţilor din emigraţie, aflaţi în Europa occidentală, pe care s-ar fi putut conta în cazul în care era nevoie de constituirea unei unităţi militare a exilul românesc[1]. Aşadar, rolul său se suprapunea, parţial (în privinţa întocmirii evidenţelor), pe cel al AFC, rezultatele muncii biroului fiind utile CNR.

Dar cea mai importantă implicare a Comitetului în întregul ansamblu de mişcări şi repoziţionări pe care l-a presupus crearea efectivă a SIMRE a fost dată de scrisoarea trimisă în aprilie 1949 de Alexandru Cretzianu lui Bazil Raţiu, prin care acesta din urmă era informat că fusese numit în mod oficial consilier militar al CNR şi că este nevoie de prezenţa sa în Germania pentru a conlucra cu serviciile de informaţii americane[2]. Maiorul a acceptat noul rol, mai ales că, după colaborarea din lunile precedente cu serviciile de informaţii franceze, era de părere că acestea sunt nepregătite şi neserioase, ducând activitatea informativă în mod amatorist. Plecarea sa din capitala Franţei a întârziat însă din raţiuni economice, având de lichidat ferma pe care o cumpărase şi care îi asigura o protecţie conspirativă a adevăratei sale activităţi, ceea ce i-a facilitat însă contactul în august 1949 cu Silviu Crăciunaş, sosit la Paris cu sprijinul lui Virgil Veniamin şi al lui Romulus Boilă. în cele din urmă, maiorul Raţiu avea să se stabilească în Germania, în toamna aceluiaşi an, atrăgându-l după el şi pe agentul trimis de autorităţile de la Bucureşti.

---

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 743 736, voi. 1, f. 160.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 597 446, voi. 2, f. 41.

Motivul pentru care CNR, prin intermediul lui Cretzianu, îl transferase pe Bazil Raţiu din Franţa în Germania era de a elibera rolul de om de legătură al serviciilor de informaţii franceze cu membrii exilului românesc. Poziţia urma să-i revină lui Mihail Opran, cel care rămâne şi astăzi o personalitate aproape necunoscută a peisajului emigraţiei româneşti postbelice, în ciuda influenţei cruciale pe care a avut-o în culisele exilului românesc din primii ani ai Războiului Rece. Căci dacă generalul Petrescu urma să fie conducătorul *de jure* al proiectatei structuri, comandorul de aviaţie Mihail „Mişu" Opran avea să fie liderul *defacto* al serviciului de informaţii al exilului românesc şi cel în jurul căruia s-a edificat structura informativă. Născut la 20 noiembrie 1908 în Craiova, Mihail Opran era, alături de fratele său cu trei ani mai mare, Nicolae, şi alte două fete, urmaşul ilegitim al colonelului de artilerie Nicolae Opran. La fel ca fratele său, păstrând tradiţia tatălui şi, se pare, şi a bunicului patern, a urmat cariera militară, absolvind în 1929 Şcoala Militară de Ofiţeri Navigaţi de Aviaţie ca şef de promoţie. Ulterior, a fost încadrat ca ofiţer în cadrul Flotilei 2 Aviaţie de la Cluj, urcând până la rangul de căpitan-comandor. încă din timpul cursurilor şcolii pregătitoare de aeronautică, viitorul ofiţer a fost remarcat de către profesorii săi pentru inteligenţa, spiritul analitic şi curajul pe care le manifesta. Peste ani, calităţile sale aveau să fie evidenţiate din nou de superiorii ierarhici în foile calificative, în preajma celui de-al Doilea Război Mondial:

Cu alese aptitudini militare. Energic, cu un bun temperament de comandant. Are foarte mult calm şi dovedeşte în toate chestiunile militare deosebit spirit de prevedere, iniţiativă şi hotărâre. [...] Educaţie militară: Disciplinat. Dotat cu multă bunăvoinţă în îndeplinirea misiunilor ce primeşte. Bun camarad, posedă în gradul superlativ simţul onoarei şi curajul răspunderii. Are un desăvârşit spirit militar. înţelege să se dedice cu totul carierei alese, prin devotamentul şi spiritul de sacrificiu pe care este gata a-l dovedi oricând. Este un ofiţer cu calităţi alese. Loial, demn, integru, manierat şi cu o mare doză de modestie'.

Drumul său profesional a cunoscut însă o cotitură esenţială la sfârşitul anilor 1930, când, în paralel cu poziţia de membru în comisia de recepţie a armamentului ce era livrat din Franţa, Mihail Opran a

fost încadrat şi în SSI, fiind în relaţie apropiată cu Mihail Moruzov[1]. în timpul războiului, a executat atât misiuni militare pe front, cât şi acţiuni informa- live în cadrul serviciilor de informaţii. în 1942 a fost detaşat definitiv în cadrul SSI, dar a rămas pe front, fiind implicat în interogarea aviatorilor sovietici căzuţi prizonieri şi în redactarea de sinteze despre aviaţiile aliate şi inamice. Schimbarea de regim din România avea să se răsfrângă în mod tragic şi asupra sa, retezându-i perspectivele unei cariere în cadrul Marelui Stat Major sau al SSI. Epurat din armată la 6 august 1946, comandorul Opran a căutat să se implice în organizarea unor grupuri de acţiune împotriva regimului (pro)comu- nist de la Bucureşti. Având o situaţie precară şi confruntat cu riscul (din ce în ce mai acut) de a fi arestat de Siguranţă, Mihail Opran a decis să continue din exil lupta împotriva sistemului comunist, astfel că, împreună cu Nicolae Opran, f ratele său, şi alte câteva persoane, s-a îmbarcat în avionul (unkers 34 deturnat de aviatorul de vânătoare Ion Profir şi după un zbor riscant au aterizat în Turcia. Au fost imediat internaţi de către autorităţile de la Ankara[2]. Dacă ceilalţi au primit în săptămânile următoare dreptul de a părăsi închisoarea şi chiar de a călători în afara graniţelor, Opran a fost încarcerat până la începutul anului 1949, în urma unor denunţuri potrivit cărora ar fi fost agent comunist[3]. în primă instanţă, presiunile pentru eliberarea sa au fost întreprinse de Renée Bruneau, însă răspunsul autorităţilor turce a fost de fiecare dată negativ. în cele din urmă, punerea în libertate s-a făcut în urma intervenţiilor CAROMAN, având, foarte probabil, sprijinul serviciilor secrete franceze. Astfel că la începutul anului 1949, Mihail Opran a părăsit Turcia şi, după o scurtă trecere prin Italia, a ajuns în primăvară la Paris, unde, având acordul părţii franceze, a trecut imediat la crearea şi organizarea unui serviciu de informaţii.

---

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 183, f. 196.

2 Ion Profir, *Singur pe cerul Stalingradului,* Editura Modelism, f.l., 1996, pp. 152-157.

3 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 3, ff. 28-29.

Alegerea lui Opran ca ax în jurul căruia să se construiască structura pare să nu fi fost una întâmplătoare, ci s-a bazat pe negocieri avute de serviciile de la Paris cu ofiţerul român încă dinainte ca acesta să ajungă în Franţa[1]. începuturile relaţiei dintre Mihail Opran şi instituţiile franceze de intelligence sunt însă neclare: cea mai timpurie supoziţie este că acestea datau de la sfârşitul anilor 1930, când ofiţerul făcea parte dintr-o comisie de recepţie a armamentului ce trebuia livrat României de către Franţa. în sprijinul acestei teorii este relaţia pe care Opran a avut-o cu Renée Bruneau încă dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial şi pe care a reînnodat-o după fuga sa din ţară, în 1947. Bruneau avea să îi fie alături în anii exilului parizian, sacrificându-şi viaţa personală şi stabilitatea financiară pentru a-l ajuta pe ofiţerul român în activitatea informativă, şi a ajuns astfel singura persoană în care Opran avea încredere deplină. O altă posibilitate este ca discuţiile dintre serviciile franceze şi comandorul român să fi început în timpul detenţiei din Turcia, odată cu demersurile lui Mihail Opran de a se stabili în Europa occidentală. în lipsa punerii în oglindă a surselor documentare franceze, este imposibil de stabilit începutul acestei colaborări care va defini relaţia pe plan informativ dintre structurile franceze şi partea română. Cert este că în mai 1949, la momentul în care Mihail Opran a ajuns în Franţa, detaliile colaborării erau deja stabilite, fapt relevat de Constanţa Magoş (cea care i-a devenit în următorii doi ani unul dintre cei mai apropiaţi colaboratori) într-una dintre numeroasele sale declaraţii: „mi-a spus că imediat ce va fi organizat sub formă de serviciu, mă va lua secretară la el. Toate aceste propuneri mi le-a făcut după ce a sosit la Paris, el avea deja înţelegerea cu francezii'„. Venirea lui Opran la Paris şi încadrarea sa în acel post central al acţiunilor informative şi contrainformative, practic de om al serviciilor secrete franceze, a însemnat şi debarcarea lui Ion Tomoroveanu, şi mar- ginalizarea sa spre colaborarea cu alte structuri secrete. Fostul ataşat militar de la Vichy a fost astfel „retrogradat" la statutul de agent pentru comunitatea românească al Prefecturii de

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 183, f. 8; *idem,* Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 3, f. 28.

Poliţie din capitala Franţei, mişcare pe care Tomoroveanu nu i-o va ierta lui Opran, aşteptând să îi achite poliţele atunci când contextul îi permitea.

Un rol controversat şi încă foarte neclar avea să îl joace Renée Bruneau, partenera franceză a lui Mihail Opran, care i-a lost mereu alături în acţiunea informativă, fiind direct implicată în activitatea structurii româneşti. La fel ca în cazul multor altor persoane angrenate – vizibil sau discret – în cadrul Serviciului de Informaţii al Militarilor Români din Exil, biografia lui Renée Bruneau este una lapidară, putând fi reconstituită parţial cu ajutorul informaţiilor oferite de Constanţa Magoş sau, mai târziu, de informatori trimişi la Paris. Bruneau l-a cunoscut pe comandorul Mihai Opran la finele perioadei interbelice, pe când acesta fusese detaşat la Paris în cadrul unei comisii a armatei regale de recepţie a materialelor necesare dezvoltării aviaţiei române. După al Doilea Război Mondial, şi-a înfiinţat o firmă, ajunsă în scurt timp într-o stare financiară precară. Salvarea a venit în 1948, când l-a angajat pe Nicolae Opran, fratele comandorului, acesta reuşind nu numai să salveze compania de la faliment, ci chiar să genereze profituri considerabile. Asumarea de către Nicolae Opran a conducerii de facto a companiei i-a permis lui Bruneau să se dedice, din mai 1949, sprijinirii lui Mihail Opran în activitatea sa în cadrul SIMRE. Renée Bruneau, care învăţase românește, a fost cea care tehnoredacta rapoartele şi îndeplinea diferite sarcini administrative în perioadele în care Opran părăsea Parisul. Apropierea sa de fostul comandor şi sprijinul necondiţionat acordat activităţii SIMRE au dat naştere ideii că Bruneau ar fi fost agentă a serviciilor franceze de informaţii care ar fi folo- sit-o pentru a-l verifica şi controla.

încă din primele zile petrecute la Paris, Opran a ştiut că, pentru a avea succes în activitatea sa, trebuie să şi-o apropie pe femeia care avea trecere la aproape toate personalităţile exilului românesc, fiind nodul tuturor bârfelor, zvonurilor, intimităţilor sau secretelor. Cu o inteligenţă pătrunzătoare, o memorie fantastică şi o minuţiozitate de necrezut a detaliilor, Constanţa Magoş era un adevărat tezaur de informaţii al exilului românesc şi cheia care deschidea nenumărate uşi. La fel ca multe alte persoane care şi-au jucat destinul în ruleta ser-

viciilor secrete din primii ani ai Războiului Rece, şi destinul ei era, iară îndoială, ieşit din comun, mai ales că, la momentul în care o aborda pentru prima dată Opran, povestea ei de viaţă, deja plină de multe situaţii-limită, mai avea încă multe capitole nescrise. Născută la 11 martie 1909 în satul Cubin din Banatul iugoslav, Constanţa Olariu a fost singurul copil al unei familii burgheze înstărite. Tânăra avea şi o dublă descendenţă cu încărcătură istorică: doi dintre străbunicii paterni fuseseră panduri în oastea lui Tudor Vladimirescu, în timp ce mama ei, Sofia Olariu, era urmaşă directă a lui Cloşca. După absolvirea Liceului de fete „Carmen Sylva" din Timişoara s-a înscris la Facultatea de Litere de la Sorbona, însă în anul următor s-a transferat la Grenoble unde a studiat timp de trei ani, obţinând în 1932 o licenţă franco-germană. Pentru Constanţa Olariu, anii studenţiei au reprezentat cea mai frumoasă perioadă a vieţii sale, amintirea lunilor trăite în oraşul din sud-es- tul Franţei, a semestrului din 1931 în care a studiat la Berlin, a verilor petrecute la Kiel şi la Travemünde, pe malul Mării Baltice, însoţind-o neîncetat de-a lungul anilor de încercări şi suferinţe pe care avea să îi trăiască în ţară. La scurt timp după revenirea în ţară, s-a căsătorit cu inginerul Dumitru Magoş, cuplul stabilindu-se în oraşul de pe Bega. Prima cotitură a destinului său s-a petrecut în preajma izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial, când Dumitru Magoş a fost transferat la conducerea unei fabrici din Caransebeş, astfel că cei doi soţi au lăsat agitaţia Timişoarei pentru viaţa liniştită a micului oraş din Banat. Numai că în aceeaşi localitate se afla şi un penitenciar în care erau încarceraţi deţinuţi politici comunişti şi o parte dintre ei lucrau în uzina condusă de inginerul Magoş. Analizând din prisma opţiunilor ulterioare ale celor doi soţi, este greu de crezut că vreunul dintre ei avea vreo simpatie pentru mişcarea de extremă stângă, însă odată cu schimbarea cursului războiului Dumitru Magoş a început să aibă o oarecare deschidere faţă de aceştia, gândindu-se că, în cazul în care cei care acum erau încarceraţi vor avea în viitor un cuvânt de spus în politica românească, este bine să pregătească terenul şi să şi-i apropie. Astfel, le-a construit o baracă în curtea uzinei, le facilita primirea unor pachete, a intervenit în favoarea unora dintre ei atunci când erau pasibili de a fi pedepsiţi pentru mici încălcări ale

regulamentelor şi, pe câţiva, printre care şi Teohari Georgescu, viitorul ministru de interne, chiar îi ducea personal cu maşina de la închisoare la uzină şi înapoi[1].

Lunile treceau şi frontul continua să se apropie de ţară. Chiar dacă războiul părea încă departe, tensiunea creştea şi se zvonea că în curând vor începe şi bombardamentele asupra oraşelor româneşti. Dar nimeni nu credea că perspectiva aceasta avea să îşi găsească concretizarea într-o zi primăvăratică, din ultima parte a postului Paştelui. La 4 aprilie 1944, zeci de avioane americane au lansat sute de bombe explozive asupra zonei Gării de Nord din capitală. Sute de clădiri au fost afectate, vagoane întregi au ars, mii de oameni au murit surprinşi de raidul aerian pe peroanele gării ori în garniturile cu care fugiseră din calea ofensivei Armatei Roşii şi veniseră în refugiu departe de linia frontului. Neşansa a făcut ca în acea zi Constanţa Magoş să fie chiar în Bucureşti, iar teribilul bombardament a prins-o în clădirea Gării de Nord. Femeia a supravieţuit fără răni fizice majore, însă trauma celor câteva zeci de minute de explozii, ţipete şi gânduri că moartea poate veni în orice secundă i-au provocat un şoc endocrin şi a albit pe loc. înţelegând că vremurile încep să se schimbe, Constanţa şi Dumitru Magoş au decis să se mute în Bucureşti, cumpărându-şi în 1945 un apartament la etajul 6 al unui bloc modernist de pe strada Brezoianu numărul 51, în spatele Palatului Regal. însă viaţa firească a celor din vechea burghezie începea să dispară în următorii ani, şi la fel avea să se întâmple şi cu liniştea familiei Magoş. Erau timpuri în care mulţi sperau să aibă măcar o şansă de a părăsi ţara, pentru a rămâne în exil şi a scăpa de regimul comunist instalat la Bucureşti. în acei ani, Constanţa Magoş a plecat în Franţa nu o dată, ci de două ori. Prima dată în 1947, când a obţinut aprobarea să plece cu avionul la Paris pentru a se trata de probleme endocrinologice cauzate de trauma teribilă cauzată de bombardamentul din 1944. în secret, femeia a făcut demersuri pentru a se reînscrie la Facultatea din Grenoble tu vederea obţinerii celei de-a patra certificări (ultima care îi mai lipsea) şi a sondat posibilitatea ca

1 ACNSAS, Fond Reţea, dos. 303 378, f. 143.

soţul său să fie transferai în Canada de compania pentru care lucra şi să poată fi astfel scos – sigur şi legal – din România. Demersul său însă nu ,1 funcţionat, iar Constanţa Magoş s-a văzut pusă în faţa unei dileme: să nu se mai întoarcă în ţară şi să caute o modalitate de a-l scoate clandestin pe Dumitru Magoş ori să revină şi să spere că atât ea, cât şi soţul vor putea obţine paşapoartele de călătorie? Aproape toţi românii pe care i-a întâlnit la Paris au rugat-o să nu piardă şansa de a fi reuşit să plece din ţară şi să iui revină într-o ţară aflată din ce în ce mai mult sub controlul sovietic[1]. Dar Constanţa Magoş nu i-a ascultat şi, în acelaşi an, se urca în avionul care a decolat de pe un aeroport parizian şi a aterizat câteva ore mai târziu pe pista de la Băneasa. I'e atunci poate că nu dăduse importanţă cuvintelor premonitorii pe care un tânăr i le adresase în octombrie 1947, la o slujbă ţinută în biserica ortodoxă din Grenoble, când, aflând că femeia vrea să se întoarcă în ţară, acesta i-a spus: „nu poţi să trăieşti fără comunişti?”[2]. Constanţa Magoş şi le-a amintit mai târziu şi nu le-a mai uitat niciodată.

Revenită în ţară, a descoperit că România pe care o lăsase în urmă cu câteva luni nu mai era aceeaşi. Vechea lume burgheză, din care făcea şi ea parte, dispărea, înlocuită fiind de cea a proletariatului. în aceste condiţii, soţii Magoş au luat decizia să încerce să plece din ţară, dar amândoi, pe cale legală, nu ar fi reuşit. Cele mai mari şanse de a obţine paşaport le avea Constanţa, care tocmai fusese plecată la Paris şi ar fi avut posibilitatea să rămână în exil, dar nu a făcut-o. Planul lor era ca ea să plece legal în Occident, de unde să trimită pe cineva sau să găsească o altă modalitate de a-l scoate clandestin şi pe el. în primul rând trebuiau obţinute actele pentru plecarea Constanţei Magoş şi, chiar dacă pentru majoritatea celor care voiau să plece acest deziderat era mai degrabă o utopie, pentru ea exista o soluţie: o favoare din partea lui Teohari Georgescu, ministrul de interne la acea dată, în contul bunăvoinţei pe care soţul ei i-o acordase în perioada în care liderul comunist fusese încarcerat la Caransebeş. Acum rolurile se

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 1 057 701, voi. 4, f. 278.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 103.

schimbaseră, venise rândul lui Dumitru Magoş să aştepte un sprijin din partea lui Teohari Georgescu. La audienţă, ministrul de interne i-a semnat personal paşaportul Constanţei Magoş şi l-a întrebat pe Dumitru Magoş dacă nu vrea şi el paşaport pentru a fi alături de soţia sa în perioada cât va fi la Paris. Era scenariul pe care niciunul dintre soţi nu l-ar fi sperat: practic, unul dintre liderii comunişti îl întreba pe inginer dacă vrea să aibă posibilitatea de a pleca şi el legal. Acele secunde şi acel răspuns aveau să decidă soarta fiecăruia şi a familiei în sine. Dar Dumitru Magoş a spus „nu”[1]. A bănuit că întrebarea este de fapt o capcană. I-a fost teamă că dacă ar fi spus „da”, ar fi părut suspect şi ar fi riscat nu doar să nu primească el paşaportul, dar şi soţiei sale să i se retragă şi documentul care i-ar fi permis să părăsească legal şi sigur ţara. Dacă ea putea să plece în Occident, el alesese să rămână garanţia, ştiind că destinul său trebuie să fie altul şi că va avea de înfruntat, probabil, riscurile trecerilor clandestine de frontieră. Aşa că la 16 aprilie 1948, Constanţa Magoş pleca din nou spre Paris, de data aceasta cu trenul[2]. Scopul oficial al călătoriei în Franţa era definitivarea studiilor la Universitatea din Grenoble, însă în realitate planul era ca, după ce soţul ar fi reuşit să ajungă şi el în Occident, să plece împreună mai departe şi să se stabilească în Canada sau în Argentina. Ajunsă la Paris, a fost asaltată de diferite personalităţi ale exilului românesc, de la Nello Manzatti la Ion Tomoroveanu, şi de la Traian Borobaru la Romulus Boilă, ultimii doi fiind vechi cunoştinţe: liderul legionar crescuse în acelaşi sat cu Constanţa Olariu şi fusese sprijinit financiar de tatăl ei pentru a-şi continua studiile, iar politicianul ţărănist îi fusese prieten încă din anii de liceu. Aceste legături i-au permis să aibă raporturi foarte bune atât cu legionarii, cât şi cu cei din partidele istorice, iar angajarea sa ca secretară a lui Boilă la publicaţia *La Nation Roumaine* îi permisese să fie la curent cu tot ce se întâmpla în exilul românesc. în acest context a întâlnit-o în primăvara anului 1949 Mihail Opran, care i-a propus să

---

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 30.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 4, f. 139.

lucreze pentru viitoarea structură informativă. Magoş a acceptat fără rezerve oferta lui Opran, mai ales că acesta îi promitea rezolvarea problemei care i-a marcat toţi anii exilului: scoaterea din ţară a soţului său. După câteva luni, colaborarea între cei doi a început să se solidifice pe alte baze: comandorul o scăpase pe Constanţa Magoş de riscul expulzării din Franţa şi îi rezolvase favorabil denunţurile care o vizau, iar aceasta îl ajuta acum şi din recunoştinţă morală, nu doar din interesul de a-i aduce soţul din ţară.

Aşadar, echipa SIMRE începea să se contureze: conducerea oficială era încredinţată lui Dumitru Petrescu, iar creierul din umbră al structurii era Mihail Opran, care deja îşi construia o reţea de colaboratori de încredere cu care putea construi mai departe. Serviciul nu exista încă propriu-zis şi mai erau multe aspecte de stabilit, mai ales că, în ciuda unui sprijin evident, în unele privinţe viziunea francezilor şi cea a românilor erau cât se poate de contradictorii.

Aşa s-a călit SIMR

La mijlocul anului 1949, discuţiile privind edificarea SIMRE intrau în linie dreaptă. Maiorul Beaumont, considerat responsabilul serviciilor de informaţii franceze pentru Europa Centrală şi de Est, îi mărturisea lui Silviu Crăciunaş că autorităţile de la Paris, dezamăgite de elementele politice ale emigraţiei române, au decis construirea unui serviciu apolitic, format din tehnicieni dispuşi să acţioneze împotriva regimului comunist din România. Afirmaţia sa era adevărată numai în parte (bluf bine sesizat de către agentul serviciilor de la Bucureşti): exista o conducere a preconizatei structuri, însă lipseau aproape cu desăvârşire oamenii care să formeze corpul propriu-zis şi existau încă detalii logistice care nu fuseseră bine stabilite. Fondurile erau asigurate aproape în totalitate de către SDECE[1], ridicându-se la suma de 24 de milioane de franci francezi, dar unele aspecte (precum biroul de mobilizare) erau acoperite fie printr-un mic sprijin bănesc din partea CNR, fie prin diferite afaceri ale membrilor SIMRE şi tolerate de către autorităţile franceze. Rolul acestei structuri era de a funcţiona

1 Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage (abreviat SDECE) a fost serviciul de informaţii externe al Franţei între 1945-1982.

ca un organism instituţional de intelligence al exilului românesc. O problemă spinoasă apărută încă din timpul negocierilor dintre partea franceză şi cea română a fost raportul dintre SIMRE şi SDECE. Generalul Petrescu a insistat pentru o colaborare pe picior de egalitate, în care serviciul francez asigura resursele necesare bunei desfăşurări a activităţii, era informat punctual despre contactele structurii româneşti, iar la final primea informaţiile obţinute de aceasta din urmă. Nu puteau să cunoască însă legăturile agenţilor SIMRE, detaliile acţiunilor desfăşurate de serviciul român şi nici să restricţioneze în vreun fel activitatea. Agenţii SIMRE trebuiau să fie consideraţi agenţi ai unui serviciu independent românesc, şi nu agenţii serviciului de spionaj francez. Demersul lui Dumitru Petrescu a fost susţinut inlrutotul de Mihail Opran, cu toate că statutul său este unul .mibivalent, atât de lider al unui serviciu de sine stătător, cât şi agent al SDECE, de la care primea un salariu lunar. Partea franceză a acceptat, declarativ şi de principiu, acest statut, cu loate că nu convenea autorităţilor de la Paris, care, de altfel, erau şi neîncrezătoare în capacitatea militarilor români de a se ridica la nivelul cerut de confruntările secrete pe plan in- tormativ ale Războiului Rece.

De principiu, activitatea SIMRE urma să se desfăşoare pe două paliere: ofensiv şi defensiv. Primul viza organizarea de reţele informative pe teritoriul românesc, identificarea de călăuze sigure şi crearea de rute prin care puteau fi scoşi oameni din ţară sau introduşi agenţi (inclusiv stabilirea unor puncte de sprijin pe trasee), instruirea de echipe capabile să fie paraşutate în ţară pentru a executa diferite misiuni informative şi de a sprijini rezistenţa armată din munţi, identificarea unor radiotelegrafişti care să opereze aparatele care ar l i urmat să fie expediate în ţară şi, nu în ultimul rând, organizarea de acţiuni de sabotaj împotriva regimului comunist. De asemenea, în climatul politic al anului 1949, în care speranţa unui război între blocul vestic şi lagărul estic era omniprezentă în rândul refugiaţilor politici est-europeni, un capitol aparte al palierului ofensiv era şi constituirea unei unităţi militare. Aceasta trebuia să cuprindă aproximativ 5 000 de oameni, urmând să fie formată în Nordul Africii pentru a putea fi capabilă să intre în acţiune pe teritoriul românesc în scurt timp de la

momentul iminent al izbucnirii ostilităţilor[1]. Totuşi, în 1950, cu toate că războiul din Coreea reprezenta o escaladare a tensiunii dintre Washington şi Moscova ce părea că urmează să se transpună şi în teatrul european, ideea a fost abandonată din cauză că, în cel mai bun caz, generalul Petrescu s-ar fi putut baza pe maximum o mie de militari, din care 15% reprezentau corpul ofiţeresc[2].

Al doilea sector – cel defensiv – avea rolul de a proteja exilul românesc de posibilele infiltrări ale autorităţilor comuniste. Conducerea sa a fost încredinţată, de la bun început, comandorului Opran, iar acesta a dispus, în primul rând, organizarea de echipe de filaj care să urmărească persoanele suspecte, având posibilitatea,

---

1 Dumitru Dobre, *Personalităţi ale exilului militar românesc,* INMER, Editura Militară, Bucureşti, 2008, p. 86.

2 *Comandanţi fără armată. Exilul militar românesc (1939-1972),* ediţie de Dumitru Dobre, Veronica Nanu, Mihaela Toader, Pro História, Bucureşti, 2015, p. 16.

în acord cu SDECE, de a opera reţineri, în cazurile care necesitau acţiuni rapide. Mai mult de atât, toate denunţurile primite de autorităţile franceze privind presupusa apartenenţă comunistă a unor membri ai exilului românesc erau redirecţionate către Mihail Opran care conducea cercetările şi, în cazul în care suspiciunile erau rezonabile sau exista chiar certitudinea că respectiva persoană este agent al Bucureştiului, pe baza referatului său,

serviciile de la Paris luau măsurile necesare[1]

.în condiţiile în care palierul defensiv ar fi trebuit să supervizeze activitatea întregului exil din Franţa, Mihail Opran s-a întâlnit în toamna anului 1949 cu liderii ţărănişti din exil: Virgil Veniamin, Romulus Boilă şi Augustin Popa. Cei patru au stabilit o colaborare între principalul partid democrat şi structura informativă condusă de comandor. în eventualitatea deschiderii formaţiunii către noi adeziuni ale celor din exil, SIMRE ¡ivea să funcţioneze ca o plasă de control a grupării politice, in li mp ce aceasta din urmă – inclusiv liderii săi – se angajau nu întreprindă nicio acţiune în ţară (trimitere de persoane, i ontactarea unor legături etc.) sau sprijinire a unor noi-veniţi r.li ă înştiinţarea şi aprobarea lui Mihail Opran. Totuşi, raporta- i r.i liderilor ţărănişti la Opran şi la activitatea sa informativă în ltdosul PNŢ era foarte divergentă: dacă Boilă era deschis faţă de fostul comandor şi conlucrau, făcând schimb de informaţii despre românii din exil, Veniamin îl privea cu răceală, nu ca l><' un colaborator, ci strict ca pe un „poliţist" care lucra pen- iru ei. Desconsiderarea era atât de pregnantă, încât Veniamin nici nu dorea să discute cu Opran, iar când era ceva de comunicat, o făcea prin intermediul lui Boilă'. Din 1950, unii dintre liderii ţărănişti aveau să-l considere trădător pe Mihail ()pran, deoarece lucra şi cu legionarii, politicienii neacceptând i a, în acel context, obţinerea de informaţii era mai presus de nvalităţile politice. Nici din partea cealaltă sentimentele nu erau cele mai deschise: şeful SIMRE avea îndoielile sale legate de sinceritatea liderilor ţărănişti şi, mai ales, a lui Boilă, chiar dacă cu el lucra cel mai îndeaproape. La scurt timp după stabilirea colaborării, înţelegerea avea să fie încălcată de Augustin l'opa, care i-a mijlocit Soranei Gurian, recent sosită la Paris, o intervenţie la un post de radio. Provenind dintr-o familie evre- i.iscă, Gurian suferise în timpul războiului persecuţiile antisemite ale administraţiei Antonescu, iar după intrarea

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 4, f. 13.

ruşilor in capitală viaţa sa se schimbase radical: nu numai că avea din nou dreptul să publice, dar articolele şi volumele sale au avut parte de o foarte bună receptare în noul climat politic. în plus, mai bine de doi ani a făcut parte din noua conducere a ziarului *Universul*, principalul cotidian al vremii, care adoptase o poziţie favorabilă puterii sovietice. în aceste condiţii, nu este de mirare că Sorana Gurian era suspectată de a fi agentă comunistă. Opran a descins la sediul postului şi, cu zece minute înainte de începerea transmisiei, a împiedicat-o să intre în direct[1]. A doua sincopă a fost ignorarea de către Virgil Veniamin a avertismentelor lui Opran că Petre Manolescu, recent sosit la Paris, ar fi de fapt agent comunist. Politicianul ţărănist l-a primit călduros pe Manolescu, invitându-l să adere la mai multe organizaţii ale emigraţiei româneşti, iar mai târziu, şi cu concursul lui Boilă, să intre în redacţia *La Nation Roumaine*. în ciuda acestui episod, se poate afirma că mult mai bine a decurs colaborarea personală dintre Boilă şi Opran: primul îi oferea informaţii din baza de date a ziarului *La Nation Roumaine*, iar celălalt îi făcea diferite servicii, aşa cum a fost blocarea publicării în presa franceză a unui articol despre Iuliu Maniu semnat de Camil Ring. Materialul îl portretiza pe liderul politic transilvănean decepţionat şi neîncrezător în aliaţii occidentali, iar apariţia textului le-ar fi periclitat ţărăniştilor din exil acţiunile de propagandă pe lângă autorităţile vestice. Scurt-circuitele dintre şeful SIMRE şi liderii ţărănişti au continuat să apară şi în lunile ce au urmat, ducând, printre altele, la eşecul din faşă al unui proiect ce ar fi putut scoate din ţară câteva persoane. Având la dispoziţie un avion francez, Opran avea de gând să îl utilizeze pentru o acţiune rapidă şi temerară: aparatul de zbor, la manşa căruia ar fi trebuit să fie Max Manolescu, urma să decoleze din Turcia ori Iugoslavia, să aterizeze pe un teren de lângă Turda, unde să fie aşteptat de câteva persoane contactate din vreme. După o îmbarcare grăbită, avionul decola din nou şi, înainte să fie interceptat de aviaţiile de vânătoare române şi sovietice, părăsea spaţiul aerian românesc, apoi cel bulgăresc, ajungând în cele din urmă la baza de unde plecase. Numai că planul lui Opran nu s-a materializat niciodată: o dată pentru că Manolescu a refuzat misiunea care se anunţa extrem de riscantă, recomandând un alt pilot care ar fi trădat proiectul, iar a

doua oară pentru că ţărăniştii au făcut unele indiscreţii ducând la deconspirarea acţiunii.

Dacă în vara anului 1949, palierul defensiv avea stabilită măcar conducerea şi, inerent, o schiţă a modului de operare, în privinţa laturii ofensive a preconizatului serviciu, situaţia era una mai delicată, deoarece lipseau persoanele capabile să întreprindă misiuni în ţară. Sosirile lui Crăciunaş şi Ţanţu aveau să suplinească acest gol. Agentul „Victor" a fost primul ajuns la Innsbruck, la 13 mai 1949, şi timp de aproape trei luni a fost supus în paralel şi unor interogatorii şi verificări, a purtat discuţii cu Blondei, Mihail Opran şi chiar cu maiorul Beaumont, în urma cărora a acceptat formal să lucreze în serviciul S1MRE. Ajuns însă la Paris, Silviu Crăciunaş a intrat în contact cu Bazil Raţiu care l- a dirijat spre spaţiul german şi, inevitabil, spre co-laborarea cu serviciile americane, în detrimentul proiectului francezo-român.

Mult mai consistentă avea să fie implicarea lui Mihail Ţanţu în cadrul SIMRE, în special în sectorul ofensiv, dar şi în alte activităţi precum cifrare-supracifrare, interogatoriile luate nou-veniţilor ori filarea unor persoane desemnate de Opran. Având faima unei activităţi anticomuniste ferme, pentru care suferise în închisoare, Ţanţu poseda o excelentă pregătire militară, fusese implicat în MNR, activase în ilegalitate, evadase din sistemul concentraţionar comunist şi trecuse clandestin graniţa. în acest context, la 10 iulie 1949, a avut loc la castelul din Innsbruck o întâlnire între comandantul Pellet şi maiorul Blondei, pe de o parte, Mihail Ţanţu pe de cealaltă, intermediar fiind, la fel ca în cazul lui Crăciunaş, Nicolae Tănase. Rolul acestei discuţii a fost de a tatona terenul în perspectiva unei implicări a fostului ofiţer în crearea şi în activitatea progno- zatei structuri informative româneşti. Ţanţu, care nu îşi dezvăluise adevăratul statut, fiind practic la acel moment agent comunist cu rol de infiltrare în emigraţia românească, a adoptat o poziţie de expectativă, spunând interlocutorilor săi exact ceea ce voiau să audă: era antrenat de dorinţa de a se implica într-un proiect apolitic, profesionist şi independent care să ducă acţiuni concrete împotriva regimului de la Bucureşti. Bazându-se pe datele culese de la Gelu Belu, fostul căpitan de paraşutişti a anticipat corect

principiile de funcţionare ale preconizatului serviciu de informaţii, susţinând că structura trebuie să urmărească două paliere: defensiv (cu rolul de a contracara acţiunile din exil ale agenţilor infiltraţi ai regimului de la Bucureşti) şi ofensiv (cu misiunea de a întreprinde acţiuni de spionaj în ţară). Primele contacte dintre Mihail Ţanţu şi reprezentanţii serviciilor franceze i-au convins pe aceştia din urmă de oportunitatea şi de viabilitatea implicării fostului căpitan de paraşutişti în structura românească. Astfel că, la 20 iulie, Ţanţu revenea la castelul din Innsbruck unde, timp de trei zile, a discutat cu un anume maior Jores, din partea serviciilor franceze, şi cu Mihail Opran, din partea structurii româneşti, despre activitatea palierului ofensiv ce urma să îi revină lui Ţanţu. Opran şi Ţanţu se revedeau după patru ani: cei doi se cunoscuseră la Lucenek, la sfârşitul lui ianuarie 1945. Primul era şeful Biroului 2 al Corpului Aerian staţionat în localitatea slovacă, în timp ce al doilea încerca să îi găsească şi să îi elibereze pe presupuşii săi subordonaţi Rugan şi Bârsan, al căror avion se prăbuşise în apropiere şi se aflau în custodia sovieticilor[1]. Timp de câteva zile, cei trei au discutat modul de organizare al sectorului ofensiv şi despre pregătirile logistice şi militare necesare.

Plecându-se de la propunerile formulate de Ţanţu încă de la prima întâlnire (şi care corespundeau atât de mult ideilor serviciilor franceze, încât reprezentaţii acestora s-au întrebat dacă nu cumva existase o scurgere de informaţii), s-a decis ca pregătirea membrilor palierului ofensiv să se facă de instructori proprii ai SIMRE (la început rolul fiind asumat de Ţanţu), în acord însă cu tehnica franceză. Totodată, autorităţile de la Paris urmau să creeze legende conspirative pentru fiecare dintre cei implicaţi, asigurându-le posturi fictive la diferite companii franceze. Soldele erau asigurate din fondul SDECE acordat structurii româneşti, iar cuantumul lor era unul satisfăcător,

---

1 Sub identităţile celor doi paraşutişti din unitatea lui Ţanţu călătoreau spre vest şeful legionar Constantin Stoicănescu şi Andreas Schmidt, liderul Grupului Etnic German din România. Vezi Lucian Vasile, „Legendă şi dilemă istorică. Biografia agentului dublu Mihail Ţanţu”, în Constantin Vasilescu, Alina Urs, Lucian Vasile (coord.), *Traversând comunismul: convieţuire, conformism, compromis*, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, voi. XI, Editura Polirom, Iaşi, 2016, pp. 171-172.

pentru a preveni racolarea de către alte structuri de informaţii. Cel mai important aspect era însă compartimentarea ridicată a sectorului ofensiv: agenţii nu trebuiau să se cunoască între ei, iar reţelele create de fiecare să funcţioneze independent, pentru a limita posibilitatea deconspirării.

Din cauza lipsei de resurse umane şi a atitudinii oscilante a partenerilor francezi, consolidarea SIMRE încă nu se încheiase, desenarea arhitecturii instituţionale fiind încă departe de a fi finalizată, iar recrutarea de oameni de încredere şi potriviţi pentru această activitate era abia la început. în toamna anului 1949, alături de generalul Petrescu şi de comandorul Opran, la conducerea structurii a fost cooptat şi Mircea Pătru, care avea să fie unul dintre cei mai îndelungaţi şefi ai structurii, dar şi una dintre cele mai contradictorii personalităţi. Unele note ale Securităţii creează imaginea unui om curajos şi diplomat, în timp ce alte descrieri îl surprind temător, indecis şi indiscret. Pentru unul dintre superiorii militari din anii războiului, Pătru dovedea „cultură generală bogată, spirit de iniţiativă dezvoltat, inteligenţă vie'„, în timp ce Neagu Djuvara, cu care a lucrat îndeaproape între 1952-1954, îl caracteriza drept „un agitat, un fricos şi-un învârtit”[1] care a creat numeroase probleme SIMRE. Mircea Pătru (al cărui nume iniţial era Petrescu) s-a născut într-o familie de ţărani, la 4 august 1909, în comuna Ciupercenii Vechi, din apropierea Calafatului, aflată pe unul dintre coturile pe care Dunărea le face în şerpuirea dintre malurile român şi bulgar. în 1922 a devenit elev al Liceului Militar D.A. Sturdza din Craiova, iar din 1928 a urmat cursurile Şcolii Militare de Artilerie din Timişoara, pe care a absolvit-o la 9 iunie 1930, completându-şi pregătirea între 1931-1932 la Şcoala Specială de Artilerie. Ulterior, a fost repartizat la unităţi de artilerie grea din Timişoara, Alba Iulia şi Craiova. într-o fişă de evaluare din 1931, Pătru era caracterizat de superiorul său drept:

...foarte tânăr, are nevoie de îndrumare în serviciu şi supraveghere, mai ales în relaţiile sociale. De altfel promite a se forma în bine [...] nu e destul

1 Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie*, p. 85.

de rezistent, nu poate suporta prea mari oboseli [...] Ţinută îngrijită, se prezintă
destul de bine în faţa trupei. îi trebuie mai multă voinţă, trebuie să muncească mai mult în serviciu. Bune cunoştinţe generale, cele profesionale la înălţimea gradului. Destul de disciplinat, adesea vorbeşte prea mult gesticulând. Nu execută ordinele cu tragere de inimă şi conştiinţă, trebuie să fie condus şi supravegheat'.

Momentul de cotitură al carierei lui s-a petrecut în 1936, când a fost detaşat la Flotila Aviaţiei de Gardă, unde a descoperit frumuseţea aviaţiei, energia şi adrenalina oferite de noua armă, dar şi prestigiul aparte de care se bucurau ofiţerii acestei branşe. Mircea Pătru se decide să renunţe la artilerie şi să treacă la aviaţie, urmând în acest sens cursurile Şcolii de perfecţionare în zbor de la Buzău, pe care a absolvit-o în 1937, iar un an mai târziu a fost transferat din nou la Flotila 1 Aviaţie. Cariera sa de pilot s-a sfârşit abrupt după un accident aviatic în urma căruia a rămas cu semiparalizia unui braţ, invaliditatea fizică punându-l în imposibilitatea de a se mai urca la manşa vreunui avion. De aceea, la 15 decembrie 1940 a fost transferat la Direcţia Aviaţiei Civile, iar după intrarea României în război împotriva Uniunii Sovietice a fost numit la conducerea Biroului 4 al Corpului Aerian Român. Chiar dacă nu mai putea pilota, Pătru nu a renunţat la dorinţa de a zbura şi de a participa la operaţiunile militare, aşa că a urmat cursuri de observatori aerieni pentru echipajele de bombardiere. A fost în cele din urmă mobilizat în primăvara anului 1944, în cadrul Corpului 1 Aerian, unde a îndeplinit diferite funcţii, precum cea de ajutor de şef (şi, ulterior, şef) al Biroului 3 Operaţii, şi a luat parte la campania din Ungaria. Serviciul pe front a fost însă de scurtă durată, căci după jumătate de an petrecut în
apropierea teatrelor de operaţiuni a fost rechemat la Bucureşti şi încadrat în structurile centrale ale armatei[1]. Maturizarea sa, anii de pregătire profesională şi experienţa războiului par să nu fi reuşit să îi îndrepte carenţele surprinse în evaluările făcute la începutul carierei

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 2, f. 27.

militare. în 1945, unul dintre superiorii ierarhici din Corpul Aerian Român îl descria pe căpitanul aviator Mircea Pătru ca:

> ...perseverent şi cu multă putere de muncă, nu destul de hotărât. Inteligent, judecată bună, nu are suficient spirit de metodă. Temperament vioi, are înclinaţie spre a se precipita atât în gândire şi vorbe, cât şi în acţiuni. Trebuie să-şi supravegheze această latură deoarece îl poate duce la acte şi gesturi pripite[1].

La fel ca mulţi alţi ofiţeri români care au luat parte la operaţiunile militare antisovietice sau care aveau opţiuni politice anticomuniste, Mircea Pătru a fost epurat din armată în iunie 1946, cu gradul de căpitan-comandor. în ciuda dificultăţilor financiare în care fusese aruncat (ajunsese să se ocupe cu comerţul legumelor pe care le aducea din satul natul şi le vindea la

1 *Ibidem*, voi. 4, ff. 32-35.

Bucureşti), Pătru s-a implicat în diferite acţiuni care l-au adus în vizorul noilor autorităţi de la Bucureşti. A încercat să pună bazele „Asociaţiei foştilor ofiţeri luptători”, un proiect rezultat probabil în urma discuţiilor pe care le avea cu alţi ofiţeri epuraţi, la restaurantul „Dunărea”, de la parterul blocului omonim de lângă Universitate. în acest grup se afla şi Mihail Opran, cel care îi fusese amic încă din timpul războiului, pe când frecventau cursurile Şcolii de Război din dealu

lCotrocenilor. Conştient că măsurile represive ale regimului de la Bucureşti urmau să îl vizeze în curând, Mircea Pătru a decis să fugă

din ţară. Hotărârea sa a fost întărită şi de dezamăgirea că Opran deja părăsise clandestin ţara, în toamna anului 1947, fără să-l înştiinţeze de planul său ori să-i propună să i se alăture[1]. Fire oscilantă, Pătru s-a decis în cele din urmă să fugă din RPR abia în toamna anului 1948, optând iniţial pentru un plan alături de ofiţerul Ionescu Fănel (pe care l-a convins să nu mai plece pe cont propriu în Turcia, ci să îl însoţească spre graniţa iugoslavă) şi de avocatul Mihai Răutu (care urma să asigure costurile legate de călăuze şi gazde). Fiindu-i teamă să încerce trecerea graniţei şi nemulţumit de discuţiile cu Ionescu, Mircea Pătru a abandonat grupul, iar peste câteva zile a părăsit clandestin teritoriul românesc, împreună cu Gheorghe Bostangiu, o rudă îndepărtată din satul natal, şi cu Pătru Pârvan, un cioban din zona Calafatului. Cei trei au trecut graniţa în Iugoslavia, însă au fost prinşi de grăniceri care i-au internat în lagărul de refugiaţi de la Kovaciţa, de unde fostul ofiţer a fost mutat într-un alt centru de detenţie din vestul Iugoslaviei, de unde i se va permite să ajungă la Trieste. După o scurtă trecere prin Italia, comandorul Mircea Pătru a ajuns la Paris în septembrie 1949, unde trebuie să-l fi regăsit pe Mihail Opran, dar a intrat în discuţii şi cu colonelul Ion Tomoroveanu, faţă de care s-a lăudat că ar putea conta pe legăturile utilizate în fuga sa pentru stabilirea unei filiere de contact cu ţara. însă Opran, fostul său camarad de discuţii de la „Dunărea", devenit acum şeful SIMRE, a reuşit să-l deturneze de la colaborarea cu fostul ataşat militar de la Vichy şi să-l încadreze în structura informativă care se edifica, numindu-l pe Mircea Pătru în conducerea serviciului. în acelaşi timp, comandorul a devenit şi un colaborator foarte apropiat al lui Dumitru Petrescu, îndeplinind într-un fel funcţia de secretar al generalului, căruia îi oferea constant informări despre comunitatea românească din Franţa.

Când în toamna anului 1949 Mircea Pătru tocmai era cooptat în conducerea S1MRE, serviciul suferea şi prima criză internă: Ion Tomoroveanu, deja deranjat de apariţia lui Opran, care practic îl înlocuise în poziţia de „om de încredere" al francezilor, dar şi de faptul

---

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 2, f. 33; *ibidem,* voi. 3, f. 103v.

că fusese ostracizat în demersurile de înfiinţare a structurii, îi cerea comandorului să-i aloce o parte din fondurile puse la dispoziţie de francezi pentru activitatea informativă. Cererea sa nu a fost însă acceptată de Opran, ne- fiind totuşi clar dacă noul lider ar fi fost dispus să-i dea o sumă mai mică sau l-a refuzat cu totul. Cert este că Tomoroveanu s-a despărţit complet şi definitiv de proiectul condus de Petrescu şi Opran, purtându-le celor doi o ranchiună bine camuflată în aşteptarea momentului potrivit pentru a-i plăti poliţa lui Mihail Opran[1].

La sfârşitul anului 1949, SIMRE făcuse paşi importanţi spre conturarea sa definitivă ca o structură funcţională: era cristalizată o conducere formată din generalul Petrescu, ca lider oficial, secondat de Mircea Pătru, Mihail Opran ca şef al sectorului contrainformativ – *defacto,* creierul întregii structuri –, şi Mihail Ţanţu în poziţia de coordonator al sectorului ofensiv. Pe lângă principalele două paliere – ofensiv şi defensiv a căror organizare avea să se încheie abia anul următor, cuprindea un birou de mobilizare, în subordinea colonelului Dumitru Neferu, şi un oficiu de propagandă condus de Ioan Dragu, fostul consilier de presă al Legaţiei de la Vichy. Celula aflată în subordinea lui Dragu avea rolul de a redacta articole împotriva regimului de la Bucureşti, de a susţine conferinţe şi de a plasa materialele în diferite ziare ale exilului sau chiar în presa de limbă franceză. în lunile următoare, fostul ataşat de presă de la Vichy a organizat în capitala franceză conferinţe prin care îndemna la unitatea exilului, dincolo de convingerile anterioare politice, şi a făcut demersuri pentru iniţierea şi coordonarea unei propagande prin intermediul orelor de emisie în limba română de la posturile de radio occidentale.

De asemenea, activitatea SIMRE nu avea cum să se limiteze la Paris, ci trebuia să aibă ecou în toate zonele de interes în care se aflau sau ajungeau refugiaţi români. Cum filiera România-Ungaria-Austria era principala rută a celor care fugeau din ţară, era firesc ca primele avanposturi ale structurii să fie în spaţiul austriac, unde agenţii SIMRE trebuiau să ajungă primii la românii care treceau Cortina de Fier. într-un fel, rezidenţele (celule operaţionale din alte oraşe) de la Viena (condusă de Gelu Belu) şi de la Innsbruck (unde responsabil era

Nicolae Tănase, secondat de un anume Basarabescu) precedaseră crearea SIMRE, fiind funcţionale încă din 1947- 1948. Odată cu înfiinţarea structurii de la Paris, ele au trecut din colaborarea cu francezii în subordinea directă a echipei Petrescu-Opran, cărora le raportau direct (uneori pe filiere necunoscute partenerilor francezi, aşa cum era, spre exemplu, comunicarea cu Viena prin intermediul Olgăi Pirscher, o apropiată de încredere a lui Belu) şi de la care primeau salariul. în rest, activitatea lor a continuat pe aceleaşi direcţii: identificarea refugiaţilor români, strângerea de informaţii şi, în cazul cel mai fericit, recrutarea colaboratorilor. Se preconiza crearea, în limita posibilităţilor, a unor alte rezidenţe la Madrid, unde legionarii reprezentau singurele opţiuni, numele vehiculat iniţial fiind cel al doctorului Mircea Muşetescu, în spaţiul german, de care trebuia să răspundă aviatorul Ion Profir, şi la Trieste şi în nordul Italiei, de a cărui organizare urma să se ocupe în primă fază Mircea Pătru, însă toate acestea din urmă au rămas la stadiul de proiect.

în ciuda tuturor eforturilor, a recrutărilor de membri şi a muncii asidue a liderilor săi, SIMRE încă nu era considerat un serviciu independent şi complet operaţional. Partea franceză întârzia să-şi onoreze toate obligaţiile discutate de principiu cu Petrescu şi Opran şi

îi privea pe militarii români cu un scepticism evident şi o neîncredere acută în capacităţile lor de a-şi asuma rolul de serviciu de informaţii al exilului românesc. Singura modalitate prin care SIMRE îşi putea câştiga independenţa, drepturile şi statutul la masa serviciilor secrete occidentale era livrarea unor rezultate concrete şi imediate partenerilor francezi. Dacă în domeniul contrainformativ erau slabe şanse să se înregistreze un succes spectaculos, singura opţiune venea din executarea cu

succes a unei misiuni în ţară, acţiune pe care Petrescu şi Opran să o utilizeze propagandistic ca dovadă a capacităţilor SIMRE. Pregătirea în acest scop a unei celule a sectorului ofensiv a început în septembrie 1949, după alte întârzieri provocate de neonorarea de către partea franceză a obligaţiilor privind sprijinul logistic şi material al SIMRE. Condus de Mihail Ţanţu, grupul urma să fie compus şi din Ştefan Copilu (fost sergent paraşutist, pe care l-a întâlnit la Linz), George Schwab, Gheorghe

Neamţu şi Gheorghe Iştoc. Cu toate că iniţial numai Ţanţu trebuia să parcurgă instrucţia privind tehnica franceză, urmând ca el să o predea mai departe subordonaţilor săi, în cele din urmă toţi au participat la acelaşi stagiu care a vizat trageri cu armament american într-un poligon din apropiere de Versailles, salturi cu paraşuta pe timp de zi şi pe timp de noapte pe un aerodrom din centrul Franţei, demonstraţii de pliere, distrugere şi camuflare a echipamentului

şi exerciţii de balizaj[1]. Reveniţi la Paris, cei cinci au fost împărţiţi în două echipe care au urmat pregătiri de specialitate în mod separat: Neamţu, Iştoc şi Schwab au urmat cursuri de radiotransmisiuni, în timp ce Ţanţu şi Copilu s-au dedicat studierii tehnicii foto şi a utilizării cernelii simpatice

.între timp, la începutul lunii octombrie 1949, într-un restaurant din Saint-Germain a avut loc o recepţie restrânsă dată în onoarea generalului Rădescu, recent sosit în capitala Franţei, în cadrul evenimentului, Jores, uzitând de poziţia înaltă pe care o avea în cadrul serviciilor de informaţii franceze, a dat asigurări atât participanţilor români, cât şi reprezentanţilor serviciilor similare american şi britanic că Parisul va susţine eforturile exilului românesc de a crea un organism instituţional capabil să ducă o activitate de spionaj împotriva regimului comunist de la Bucureşti. Dacă Rădescu – aflat deja într-o incapacitate fizică evidentă – a răspuns entuziast discursului francez (care nu a fost dublat de unul britanic sau american, cu toate că erau prezenţi şi reprezentanţi ai acestor structuri), impresia celorlalţi a fost

1 Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 217.

una contrară aşteptărilor. La scurt timp după eveniment, generalul Petrescu afirma că partea franceză este neîncrezătoare în organizarea românilor şi că „intenţia lor [a francezilor, dar nu trebuie neglijată nici partea americană – n.m.] este ca să-l fluture ca pe o flamură, recrutând prin el diferite elemente, în cap cu cele ce afirmă însuşi Serviciul românesc şi îndeosebi comitetul de acţiune". Oricât de conspiraţionistă ar putea părea, la o primă vedere, poziţia lui Dumitru Petrescu, aceasta era de fapt una întemeiată. încă din perioada petrecută la Innsbruck, chiar după discuţiile avute cu Opran, în care se stabilise implicarea sa în preconizatul serviciu, Mihail Ţanţu primise atât o altă ofertă de a lucra direct în interiorul serviciului francez, cât şi una mai tentantă, venită pe filiera lui Titi Constantinescu, de a deveni agent al CIA, împreună cu o echipă pe care o putea alege personal, fiecare membru având salariul asigurat[1]. Ambele propuneri au fost refuzate, cel mai probabil dintr-un dublu motiv: pe de o parte, acceptarea unei alte colaborări, în timp ce discuţiile privind implicarea în serviciul românesc erau avansate, ar fi creat imaginea oportunistului, dispus să schimbe taberele în funcţie de interesul financiar sau personal; pe de altă parte, posibilităţile informative – din punct de vedere al statutului său de spion al serviciilor din ţară – erau considerabil mai mari în cadrul structurii conduse de Opran, unde şi Ţanţu ar fi făcut parte din conducere, decât în alte servicii, unde ar fi fost un simplu agent.

Confruntaţi tot mai des cu neîncrederea serviciilor franceze, generalul Petrescu şi Mihail Opran au decis că fragila lor structură trebuie să treacă la fapte cât mai repede şi să înregistreze o victorie care să le confirme statutul de structură funcţională. Fuseseră demarate câteva acţiuni informative în ţară, însă primele rezultate urmau să fie înregistrate cel mai devreme în primăvara, dacă nu chiar în vara anului următor. Aşa că singura opţiune era că unul dintre membrii sectorului ofensiv condus de Ţanţu trebuia să fie trimis în ţară, unde să culeagă informaţii şi să pună bazele unei reţele informative, şi apoi să se întoarcă în siguranţă la vest de Cortina de Fier. Versiunile indicate asupra originilor acestei prime acţiuni ofensive sunt însă contradictorii: într-un raport care viza întâlnirea din 20-22 iulie 1949 cu Jorel şi Opran, Mihail Ţanţu afirma că el a avansat ideea

ca, înainte de a prelua conducerea palierului ofensiv al SIMRE, să realizeze o misiune informativă în ţară, motivând că cine vrea să conducă trebuie să treacă, mai întâi, prin toate etapele[1]. într-o altă declaraţie, acelaşi Ţanţu afirma că, imediat după recepţia dată de Nicolae Rădescu la Paris, generalul Dumitru Petrescu, într-o discuţie confidenţială, i-a încredinţat misiunea de a pleca clandestin în ţară, unde urma să creeze o reţea informativă, iar apoi să se întoarcă în siguranţă la Paris[2]. într-o altă mărturie, Ţanţu afirmă că doar Opran ştia de viitoarea sa plecare în ţară, comandorul chiar atenţionându-l să nu dezvăluie nimic generalului Petrescu la prima şi singura întâlnire avută cu acesta din urmă înainte de prima tentativă de a pleca în ţară. Cert este că niciunul dintre ceilalţi patru oameni din grupul lui Ţanţu nu mai era disponibil: soţia lui Ştefan Copilu născuse de curând, iar Iştoc, Schwab şi Neamţu dispăruseră din Paris. Generalul Petrescu a făcut demersuri pentru returnarea celor trei la SIMRE, însă omologii francezi au răspuns că plecaseră pe cont propriu şi nu au putut fi opriţi. Aproape sigur, Iştoc, Schwab şi Neamţu au primit, la fel ca Ţanţu, ofertă din partea serviciilor americane, însă, spre deosebire de şeful lor, nu au refuzat-o. Cei trei au ajuns la Salzburg, în centrul zonei de ocupaţie americane din Austria, iar ulterior s-a aflat că Gheorghe Neamţu fusese racolat de către Petre „Titi" Constantinescu care lucra ca agent american, fiind, într-un fel, omologul de la Salzburg al lui Opran.

întreaga organizare a acţiunii lui Ţanţu din decembrie 1949 s-a făcut în pripă. „Ca misiune în ţară", nota un raport al Securităţii, „Mihail Ţanţu avea una singură: să recruteze cât mai mulţi oameni, pentru ca quantumul informaţiilor sosite

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 2, f. 33.
Mircea Tănase, *op. cit.*, pp. 221-223

.să fie cât mai considerabil, deci posibilităţile de comercializare cât mai ample. Tehnica, organizarea, recrutarea erau lăsate cu totul la latitudinea lui"[1]. Cum SIMRE nu dispunea încă de călăuze cu puncte de sprijin de-a lungul traseului, sarcina a revenit serviciilor franceze, iar Blondei a găsit o călăuză, recomandată ca fost căpitan în armata

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 1, f. 46.

maghiară, dispusă la a-l prelua pe Ţanţu din zona franceză de ocupaţie a Austriei şi a-l duce la Timişoara. Pentru a se păstra secretul misiunii, măsuri conspirative s-au luat chiar de la plecarea din Paris: Mihail Ţanţu şi-a schimbat frizura şi şi-a pus ochelari, iar în avionul care l-a dus din capitala Franţei până la Innsbruck a călătorit în cabina piloţilor. Chiar şi aşa, odată ajuns în oraşul austriac, s-a întâlnit pe stradă cu un alt fugar român, ceea ce putea duce la deconspirarea prezenţei sale pe drumul către frontiera românească. în cele din urmă, plecarea din Innsbruck s-a făcut la 5 decembrie 1949, însă chiar înainte de a trece graniţa în Ungaria, fostul căpitan de paraşutişti şi-a surprins colegul de drum discutând amical cu o santinelă sovietică. Temându-se că va fi trădat, Mihail Ţanţu a abandonat imediat misiunea, revenind intempestiv la Innsbruck, unde Blondei nu i-a crezut povestea, bănuind că de fapt agentul român nu a fost capabil să se angajeze într-o astfel de acţiune. Aceeaşi poziţie a avut-o şi centrala de la Paris, care manifesta rezerve să-i asigure transport înapoi în Franţa, astfel că Ţanţu a decis să riște, anunţând Salzburgul că este dispus să renunţe la colaborarea cu partea franceză în favoarea celei americane. Atitudinea sa intransigentă a avut efectul scontat, iar la 15 decembrie agentul român revenea la Paris, unde era primit cu căldură de către colegii săi din SIMRE. Cinci zile mai târziu, situaţia lua o turnură neaşteptată: la Innsbruck a avut loc un atentat a cărui victimă a fost unul dintre colaboratorii maghiari ai lui Blondei, iar unul dintre cei trei atentatori capturaţi era chiar fosta călăuză a lui Ţanţu, dovedindu-se astfel flerul agentului român[1]. Chiar şi fără să-şi atingă scopul iniţial, misiunea agentului român a fost pentru liderii SIMRE un succes în lupta lor pentru constituirea definitivă a structurii. Prin urmare, au decis să forţeze mâna partenerilor francezi, organizând în ianuarie 1950, în apartamentul din Rue Albert Samain al generalului Petrescu, o şedinţă la care au participat Dumitru Petrescu, Mihail Opran, Mircea Pătru din partea SIMRE[1] şi Jores, Beaumont, Lambert, Grenier şi căpitanul Grandet din partea serviciilor franceze. Cererile părţii

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 295.

române sunt clare şi punctuale: serviciul să furnizeze numai informaţii, nu şi agenţi (numai în cazurile excepţionale şi cu acordul şefilor SIMRE se putea dezvălui identitatea agenţilor din ţară sau a curierilor); să nu existe nicio legătură directă între personalul SIMRE şi al structurilor de informaţii occidentale, condiţia fiind pusă pentru a preîntâmpina racolările directe din partea SDECE ori a altor servicii similare; francezii să pregătească din punct de vedere tehnic misiunile agenţilor trimişi în ţară (prin instructaj de specialitate), să le finanţeze şi să le acorde echipamentul necesar, de la cerneală simpatică la aparate foto; agenţii români să aibă libertatea ca, pe lângă misiunile stabilite de SIMRE în colaborare cu partea franceză, să poată prelua şi acţiuni pe cont propriu, care să le aducă un câştig personal; nu în ultimul rând, agenţii români urmau să aibă un salariu egal cu cel al omologilor francezi, în funcţie de grad şi de vechimea în muncă. Practic, cereau francezilor să-şi onoreze promisiunile făcute pe parcursul anului 1949 şi să asigure sprijinul necesar funcţionării structurii româneşti, a cărei independenţă de acţiune să o accepte fără rezerve. Continuând linia din lunile precedente, francezii au evitat un răspuns clar şi un angajament ferm şi direct. Frustrat de colaborarea inconsecventă şi de neîncrederea cronică manifestată de autorităţile de la Paris, generalul Petrescu a ameninţat cu ruperea legăturilor şi cu trecerea întregii structuri româneşti în relaţie cu serviciul american, cu care se pare că deja demaraseră tratative. După ce au subestimat-o continuu de-a lungul anului 1949, liderii francezi au fost surprinşi de abordarea făcută de liderii SIMRE şi, puşi în faţa unei situaţii de criză, au decis să facă un pas în spate şi să accepte toate doleanţele, contând însă pe loialitatea lui Mihail Opran pe care îl considerau agentul lor din interior (supoziţie care, cu timpul, avea să le fie infirmată). După luni întregi de eforturi asidue de organizare şi planificare, dublate de o permanentă tensiune a raporturilor cu Parisul, şefii structurii informative româneşti îşi atinseseră obiectul: ianuarie 1950 este momentul din care SIMRE funcţionează deplin, cu buget propriu şi cu independenţă completă de acţiune. Urmau ani de speranţe, de proiecte îndrăzneţe, de acţiuni vaste şi riscante, dar şi de căderi spectaculoase şi înfrângeri crunte din partea Securităţii.

Vremea speranţelor

Una dintre primele urmări ale întrunirii din ianuarie 1950 a fost continuarea eforturilor pentru crearea unor rezidenţe in alte zone ale Europei, în afară de Austria, unde funcţionau deja celulele lui Gelu Belu şi Nicolae Tănase. Interesul lui Opran s-a îndreptat prima dată spre Trieste, Roma şi nordul Italiei, mai ales că localitatea aflată în apropierea graniţei iugoslave avea o valoare informativă comparabilă cu cea a oraşelor austriece, fiind punctul de intrare în lumea liberă a celor care alegeau să fugă prin teritoriul controlat de Tito, şi care, de multe ori, era singura alternativă la drumul convenţional prin Ungaria. Misiunea a fost încredinţată lui Mircea Pătru care s-a deplasat la Roma unde l-a recrutat pe Ion Epuran, la rândul său refugiat trecut prin lagărele şi închisorile iugoslave, urmând ca acesta să se prezinte la Paris pentru un instructaj amănunţit făcut de Opran[1]. în schimb, din cauza lipsei de cadre de care suferea SIMRE, singura opţiune pentru Trieste avea să fie, cel puţin pentru moment, Ion Ţânţâreanu, care, deşi avea experienţa muncii informative, avea performanţe modeste, principalul motiv fiind că lucra şi pentru UDB iugoslavă, colaborare că-reia îi acorda prioritate în detrimentul celei cu Parisul.

Celelalte rezidenţe preconizate nu s-au mai putut materializa din diferite motive: spaţiul german se afla oricum în supravegherea serviciilor americane, iar Ion Profir, persoana pe care Opran intenţiona să o repartizeze în acest post, nu avea flerul, discreţia şi perspicacitatea necesare muncii informative. Mai mult de atât, neadaptarea sa la viaţa exilului şi deziluzia trăită din cauza indiferenţei occidentalilor faţă de cei ce luptaseră în est împotriva comunismului, dar alături de Reich, îl aruncaseră într-o depresie care îşi lăsa efectul asupra psihicului său. în Spania, rezidenţa nu a mai fost creată din lipsă de oameni pe care liderii S1MRE să se poată baza, mai ales că Muşetescu, numele vehiculat iniţial pentru acest post, continua să-i fie devotat lui Horia Sima, rămăsese la Paris şi nu plecase din Franţa la fel ca majoritatea legionarilor şi, mai ales, intrase în domeniul activităţii

---

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 2, f. 32; *idem*, Fond SIE, dos. 183, f. 94.

secrete ca reprezentant al Mişcării Legionare. Aşa că, de aproape orice informaţie ar fi avut nevoie Opran de la o rezidenţă din Spania, putea spera să procure direct de la doctorul Mușetescu din Paris. Singurele rezidenţe care au continuat să funcţioneze, având deja o vechime operaţională mai îndelungată decât însăşi existenţa SIMRE, au fost cele de la Innsbruck şi de la Viena, ultima având, de departe, cea mai complexă, amplă şi palpitantă activitate.

Viena: prima linie de apărare, întâiul front de ata

cDupă încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, teritoriul austriac a fost împărţit în patru zone de ocupaţie: americană, britanică, franceză şi sovietică. Evident, sub controlul Moscovei era cea din estul ţării, la graniţa cu Ungaria şi Cehoslovacia, însă în interiorul său se afla Viena, acel veritabil călcâi al lui Ahile pentru sovietici, deoarece, asemenea Berlinului, şi capitala austriacă era împărţită în patru sectoare controlate de puterile aliate. Practic, zona oraşului aflată sub controlul puterilor occidentale era locul unde aproape orice refugiat român, care scăpase din ţară trecând prin Ungaria, spera să ajungă, fiind garanţia că se afla în „lumea liberă". Viena se afla aşadar în prima linie a muncii informative din perioada postbelică, văzută deopotrivă ca un avanpost al serviciilor secrete occidentale utilizat în trimiterea de călăuze şi recrutarea de spioni, dar şi ca cea dintâi plasă de siguranţă împotriva agenţilor veniţi din ţară. Era locul unde s-au desfăşurat unele dintre cele mai aprige confruntări între structurile secrete, nelipsind întâlnirile conspirative, tentativele de răpire, notele informative sau arestările inopinate. Iar multe dintre aceste acţiuni l-au avut protagonist pe Gelu Belu, care avea să conducă sau, mai bine zis, să reprezinte el însuşi rezidenţa SIMRE.

Aşa cum am arătat mai devreme, activitatea sa secretă a început încă de la sfârşitul anului 1947, de îndată ce a venit din ţară, şi a crescut în importanţă anul următor, odată cu dispariţia în misiune a lui Bodolea, dar mai ales după perioada de verificare („timp în care a fost verificat prin diferite metode şi găsit «curat»'„) şi cea de instrucţie, care au durat aproape un an. Chiar dacă Belu lucra pentru francezi, situaţia complexă şi delicată din Viena nu permitea sectarismul în structurile secrete occidentale, ci, dimpotrivă, în primii ani a existat o

evidentă întrepătrundere a activităţii CIC american, SDECE francez şi Secret Intelligence Service (MI6), chiar şi paternitatea misiunilor fiind una destul de ambiguă. Până în 1949, cea mai clară colaborare a fost cea cu agenţii americani, în special cu George Neagoy şi Silviu „Niki” Bertini. Neagoy îi intermedia vânzarea informaţiilor pe care Gelu Belu le obţinea de la refugiaţii români ajunşi la Viena sau pe care le procura din vizitele pe care le făcea în lagărele din
Austria şi Germania (o dată fiind însoţit de Augustin Popa, pentru câştigarea încrederii celor cu simpatii naţional-ţărăniste), dar îi era şi partener în diferite afaceri de contrabandă, foarte bănoase în contextul postbelic. Chiar dacă statutul lor era diferit, Belu fiind un angajat al serviciilor franceze şi colaborator ocazional al celor americane, în timp ce Neagoy era ofiţer deplin al CIC, cei doi lucrau uneori cot la cot, aşa cum avea să se petreacă în afacerea Puiu Dumitrescu – Tanda Caragea. Şi mai apropiat era Bertini, care avea o poziţie ierarhică similară cu cea a lui Belu, din colaborarea lor rezultând unele reuşite spectaculoase, aşa cum au fost cele două furturi din legaţia română din Viena. Primul s-a petrecut la finalul anului 1948, când Niki Bertini a intrat în reprezentanţa diplomatică, pretextând că este un muncitor care vrea să afle cum se poate repatria. Mişcarea era una extrem de riscantă, având în vedere că plecase clandestin din ţară şi, totodată, era colaborator al serviciului secret american. Lovitura a fost una foarte rapidă: Bertini a fost invitat la biroul secretarei, iar la un moment dat, profitând că aceasta fusese chemată de şeful său, a căutat prin documente, subtilizând corespondenţa oficiului cu un ofiţer sovietic, ca mai apoi să declare că trebuie să plece, dar că va reveni cu prima ocazie, ceea ce, bineînţeles, nu s-a mai petrecut. Reuşita lui Belu a fost ceva mai elaborată şi, cu siguranţă, i-a impresionat pe superiorii săi: prin intermediul legionarului Gheorghe Stoia, a recrutat pe cineva din echipa de curăţenie a clădirii, iar persoana respectivă a furat câteva ştampile ale legaţiei. Acestea erau utilizate mai apoi pentru prelungirea vizelor paşapoartelor pe care le obţineau de la evreii veniţi legal din ţară, cu scopul de a ajunge în Palestina, şi cărora Belu le facilita plecarea spre Franţa în schimbul informaţiilor şi contactelor din ţară, întreaga afacere fiind mijlocită de Bertini. Odată identificate

persoane din interior care ar fi fost dispuse să colaboreze pe linie informativă, Bertini îi aborda, corespondenţa în ambele sensuri fiind trimisă şi primită de Belu, prin curierul diplomatic francez, filieră pusă la dispoziţie de Pierre Boullen[1].

Schimbări au început să apară de la mijlocul anului 1949, pe măsura conturării la Paris a SIMRE şi a stabilirii unei legături între Opran şi Belu, acesta din urmă intrând practic în sub- ordinea comandorului din capitala franceză. Odată cu această reaşezare instituţională, urmată de eşecul din toamna aceluiaşi an a discuţiilor franco-româno-americane cu privire la un efort informativ comun, între Gelu Belu, pe de o parte, şi Bertini şi Neagoy, de cealaltă parte, s-a instalat o oarecare distanţare: existau colaborările punctuale, dar la fel de bine interveniseră răceala şi competiţia în exploatarea puţinelor resurse disponibile. Abia după 1951-1952 se pare că Belu s-a reapropiat de colaborarea cu CIC, în sprijinul ipotezei fiind echipamentul de provenienţă americană pe care l-ar fi avut la dispoziţie, potrivit ofiţerului de contraspionaj de la Bucureşti, Neagu Cosma[2].

La fel ca structura centrală de la Paris, care avea un dublu rol – defensiv, prin misiunea sa contrainformativă de a proteja exilul de infiltrările agenţilor comunişti, şi ofensiv, datorat acţiunii de creare de reţele informative şi trimiterii de curieri în ţară şi rezidenţa din Viena îndeplinea acelaşi dublu şablon de responsabilităţi. în primul rând, aşa cum reflecta şi activitatea sa încă din 1947, era atât prima plasă de siguranţă a emigraţiei româneşti, cât şi primul filtru de verificare contrainformativă a celor veniţi de dincolo de Cortina de Fier. Sau, din perspectivă opusă, constituia „primul baraj şi prima capcană pentru refugiaţii din Est”, după cum o descria Silviu Crăciunaş într-o notă trimisă

---

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 677, ff. 88-90.

2 Neagu Cosma, *Cupola. Securitatea văzută din interior,* Editura Globus, Bucureşti, 1994, pp. 115-120.

Bucureştiului. Cei veniţi din ţară erau supuşi unor interogatorii luate de către Gelu Belu şi Pierre Boullen, declaraţiile fiind ulterior dactilografiate, inventariate şi trimise mai departe la Innsbruck şi Paris pentru a fi exploatate. în schimb, refugiaţii primeau documente de identitate şi li se facilita călătoria spre vestul continentului, fiind în general „dirijaţi” către colaborarea cu asociaţiile sau partidele politice ale emigraţiei româneşti

.Mult mai spectaculoasă şi mai efervescentă era latura ofensivă, mai ales că Viena era cel mai estic punct din Austria care putea fi folosit în filierele terestre ale călăuzelor şi, totodată, oraşul era legat direct de ţară prin intermediul circulaţiei fluviale pe Dunăre. Aşadar,

activitatea se făcea pe aceste două paliere şi viza, în linii mari, aceleaşi acţiuni: identificarea de persoane care pot asigura legătura cu ţară, deplasându-se fie clandestin, fie legal în România, unde pot livra pachete şi de unde pot aduce informaţii, stabilind contacte şi contribuind la edificarea unor reţele informative. Metoda de lucru era însă uşor diferită, fiind adaptată la cei implicaţi propriu-zis. Identificarea celor care călătoreau legal la Viena şi recrutarea lor era o misiune de care se achita aproape exclusiv Belu, deoarece nu era nevoie ca şi alţi agenţi ai structurii informative să intre în contact cu persoanele respective. Cu cât erau mai puţini oameni care aveau cunoştinţă de legături, cu atât riscul deconspirării era mai mic. în general, această latură viza marinarii care călătoreau pe ambarcaţiunile de marfa ce navigau pe Dunăre, capitala austriacă fiind văzută de contraspionajul comunist de la Bucureşti drept o „«mare înghesuială» de dughene şi oficii care acopereau oamenii diverselor servicii informative occidentale specializate pe ţări – România, Ungaria (...)", care ar fi exploatat faptul că „marinarii români din flota dunăreană ofereau şansa cea mai mare: slab remuneraţi, pregătire culturală precară, dornici de câştiguri suplimentare, unii dintre ei robiţi băuturii'„. în privinţa acţiunilor terestre, Gelu Belu avea misiunea de a recruta călăuze dispuse să acorde agenţilor SIMRE sprijinul necesar trecerii în siguranţă a graniţelor şi intrarea nedetectată în interiorul ţării, rutele luate în calcul fiind prin Ungaria şi Cehoslovacia. Conform uzanţelor, aceste persoane erau verificate prima dată de Belu, apoi supuse unui alt control, în colaborare cu partenerii francezi şi, în cele din urmă, interogate personal de Opran care îşi folosea de fiecare dată identitatea conspirativă de „domnul Grigorescu". Ulterior, rezidenţa din Viena a avut sarcina de a asigura sprijinul logistic necesar misiunilor, fiind ultima bază de aprovizionare înainte de trecerea în spaţiul est-comunist, dar şi primul punct de asistenţă al celor reveniţi din ţară. Nu în ultimul rând, Gelu Belu avea şi sarcina de a stabili o legătură cu emigraţia străină din Viena, în special cu cea maghiară, relaţie care se dovedea necesară în acţiunile călăuzelor,

precum şi cu grupurile de saşi şi şvabi[1]. în această ultimă privinţă, Gelu Belu a izbutit să intre în contact cu doctorul Bodendorfer, reprezentantul saşilor transilvăneni din Austria, care a acceptat o colaborare în domeniul informativ. Astfel, urmau să fie create trei subcentre destinate etnicilor germani originari din România: unul la Viena, al doilea în Austria superioară, fie în zona de ocupaţie franceză, fie în cea engleză, şi al treilea în Bavaria, la München. Coordonarea celulei revenea unui sas plătit cu salariu fix de 2 000 de şilingi lunar, la care se adăuga o indemnizaţie zilnică de 45 de şilingi, dublat de un agent român. Scopurile urmau să fie strângerea de informaţii de la cei veniţi din ţară şi asigurarea unei legături cu ajutorul germanilor care puteau călători în România (pentru acest aspect fiind deja convins să colaboreze cu un comerciant austriac, membru al partidului comunist, care făcea călătorii periodice în Transilvania). Singurele nume stabilite erau pentru capitala Austriei, unde sarcina urma să fie preluată de Bodendorfer, supervizat de Belu. întreaga operaţiune a fost plănuită de rezidenţă în acord cu Petrescu, nefiind clar dacă Opran avea sau nu cunoştinţă de acest demers. Toate datele obţinute urmau să fie exclusiv în proprietatea SIMRE, numai conducerea de la Paris având dreptul de a decide dacă sunt vândute şi altor structuri secrete. îndepărtarea generalului de la conducerea SIMRE a însemnat însă şi oprirea finanţării, astfel că întreaga direcţie de acţiune a încetat înainte să producă efecte concrete.

în anii în care structura informativă românească a fost condusă de către Opran şi Petrescu, activitatea lui Gelu Belu s-a concentrat, în special, pe trierea refugiaţilor români ajunşi la Viena şi pe exploatarea lor informativă, precum şi pe găsirea unor călăuze şi stabilirea de filiere terestre prin care să se asigure legătura cu ţara. Chiar dacă primele contacte cu marinarii români aflaţi în misiuni pe Dunăre sunt înregistrate încă din 1950-1951, această cale de a obţine informaţii şi de a trimite pachete în RPR s-a dezvoltat cu adevărat abia din 1952, pe fondul reducerii semnificative a posibilităţilor de trecere clandestină a frontierelor. Este foarte probabil ca Gelu Belu să fi dispus în primii ani

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, vol. 1, f. 21.

de activitate ai SIMRE de legături cu mai multe călăuze terestre, însă datele sunt foarte sumare. Cu o singură excepţie: Gigi Saramet.

Spionul loial lui însuşi

Trecut cu succes de toate filtrele contrainformative, Gheorghe „Gigi" Saramet părea să fie călăuza providenţială pe care o căuta Gelu Belu în primăvara anului 1950, atunci când şeful rezidenţei de la Viena primise de la Opran sarcina de a găsi o persoană capabilă şi dispusă să-l ajute pe Mihail Ţanţu în viitoarea deplasare în ţară. Cum controalele la graniţe se înăspriseră, conducând la numeroase căderi, cei care se ocupau cu scoaterea clandestină de persoane din ţară aproape că dispăruseră cu totul: fie abandonaseră această activitate extrem de riscantă, fie li se pierduse urma, fără să se cunoască faptul că unii fuseseră arestaţi – precum Simandan ori Gherman –, iar alţii, precum Bodolea, predecesorul lui Belu, fuseseră ucişi la trecerea graniţei. Practic, călăuzele erau inexistente, iar această situaţie punea în impas trimitea agenţilor în ţară. Aşa că apariţia lui Saramet produsese senzaţie, uimire şi satisfacţie pentru rezidenţa de la Viena, dar şi pentru liderii de la Paris, care, în sfârşit, păreau să fi găsit omul de care aveau nevoie pentru misiunea pe care o aveau în plan pentru vara 1950.

înalt şi bine făcut, cu părul vâlvoi şi aspru, cu ochi negri pătrunzători şi un zâmbet debordant, Gigi Saramet ştia să se facă imediat plăcut de cei din jur, având o dezinvoltură ce inspira siguranţă şi încredere în sinceritatea cuvintelor sale. Dotat cu inteligenţă izvorâtă mai degrabă dintr-o şiretenie înnăscută decât dintr-o pregătire profesională, dublată de o uimitoare versatilitate, Saramet câştigase simpatia ofiţerilor din SIMRE, mai ales că trecuse cu bine de verificările făcute de Opran şi subalternii săi. Şeful structurii informative româneşti nu a aflat niciodată adevărata poveste a lui Saramet, dar probabil că, şi dacă ar fi făcut-o, ar fi fost cea mai greu de digerat înfrângere din întreaga sa activitate, fiind omul în care s-a încrezut atât de puternic şi s-a înşelat atât de grav. Născut la 2 februarie 1924 în Piatra Neamţ, într-o familie relativ modestă, Gigi Saramet şi-a împărţit copilăria şi tinereţea între desele relocări cauzate de transferurile tatălui său, militar de carieră, rezultatele

şcolare oscilante, drama pierderii neaşteptate a mamei sale şi micile bişniţe care i-au deschis apetitul spre traiul la limita legii. Fără să aibă vreo opţiune politică definită, la 22 de ani a hotărât să fugă din ţară, sperând să găsească în Occident modalităţi prin care să câştige bani cât mai mulţi, cât mai repede şi cât mai uşor. Aşa că, în 1946 a plecat clandestin prin intermediul unei filiere evreieşti care facilita tinerilor de religie mozaică drumul spre Palestina. Numai că Saramet s-a oprit la Milano, unde s-a ocupat de traficul de persoane din Franţa în Italia, lărgindu-şi apoi aria de activitate în Austria şi Ungaria. Prins de autorităţile maghiare şi încarcerat pentru scurt timp, Saramet s-a decis să încerce o altă afacere care se anunţa mai riscantă, dar şi mai bănoasă: aducerea de persoane din ţară. Iar o vreme chiar a funcţionat, până în 1948, când, aflând de activitatea sa, autorităţile române i-au întins o cursă şi l-au arestat. Cu toate că pentru multe călăuze acesta era punctul final al acţiunilor lor, pentru Saramet incredibila sa poveste de viaţă era abia la început: cercetarea a fost preluată nu de către Siguranţă ori SSI, ci de către Prefectura Poliţiei Capitalei. Spre deosebire de primele două, în aceasta din urmă nu se petrecuse încă o completă eliminare a vechilor cadre care supravieţuiseră epurărilor din primii ani ai comunismului. Marea şansă a lui Saramet a fost ca anchetatorul său să fie Dumitru Dumitrescu, un tânăr ajutor de comisar cu opţiuni anticomuniste care căuta o modalitate de a fugi din ţară. Fusese aşadar o întâlnire providenţială: Dumitrescu a decis clasarea cazului şi eliberarea celui arestat, iar Saramet l-a trecut graniţele până în zona occidentală a Austriei, fostul poliţist stabilindu-se în cele din urmă în Franţa.

Destinul său părea să fie sub zodia norocului şi nimic să nu-l poată doborî pe tânărul care se aventura cu dezinvoltură printre

frontiere, poliţişti, sârmă ghimpată, grăniceri şi reflectoare

.Faptul că scăpase până şi din temniţa de pe Calea Victoriei,

din inima Bucureştiului, părea să-l facă invincibil în faţa oricărui pericol, aşa că a decis să facă un nou drum în România. Numai că norocul îi expirase de ceva timp, iar în noaptea de 25/26 iulie 1948 este arestat la graniţa austriaco-maghiară de grănicerii unguri şi predat autorităţilor române. Timp de trei săptămâni este încarcerat la Oradea, după care, în noaptea de 25/26 august a fost transferat în capitală, unde, aşa cum îşi amintea câţiva ani mai târziu, „după ancheta făcută mi s-a arătat de domnii anchetatori drumul greşit făcut de mine şi că fiind un om conştient îmi pot îndrepta greşelile făcute. Atunci am fost cooptat să lucrez pentru serviciul de informaţii al Republicii'„. Gigi Saramet, devenit agentul „Ion", părăsea închisoarea la 15 noiembrie 1948 şi îşi începea viaţa de spion al puterii comuniste. După câteva mici acţiuni interne, la începutul anului următor a primit prima misiune externă: la 25 februarie 1949 pleca din Gara de Nord cu destinaţia Oradea, împreună cu un bărbat despre care nu ştia nimic şi nici acesta nu cunoştea despre călăuza sa decât că se numeşte Pişta[1]. în realitate, cel pe care Saramet avea să îl ducă la Viena era Mircea Vlasto, unul dintre avocaţii care îl apăraseră pe C. Z. Codreanu la procesul acestuia din 1938 şi care fusese recrutat de SSI pentru a fi infiltrat în structurile exilului românesc. în ciuda unui sprijin local discret până la graniţa româno-maghiară, întreaga misiune şi succesul său au căzut în totalitate în responsabilitatea lui Gheorghe Saramet care însă a reuşit să-şi ducă în siguranţă „clientul" în zona occidentală a Vienei, revenind fără probleme la Bucureşti. Atitudinea sa discretă şi achitarea de sarcini fără incidente i-au întărit lui Saramet poziţia favorabilă în raport cu ofiţerul de legătură şi i-au adus o nouă recompensă băneasca, precum şi o locuinţă pe strada dr. Pasteur din Cotroceni.

Au urmat alte misiuni în ţară (identificarea de persoane care favorizau trecerea clandestină a frontierei ori marşrutizarea în grupul de prieteni al angajaţilor legaţiei britanice), iar în decembrie 1949 a fost retrimis la Viena pentru testarea posibilităţilor informative şi strângere de date. Cu această ocazie, a luat legătura cu Nicki Bertini, care i-a propus să intre în serviciul structurii informative americane. Pentru a fi acceptat, Saramet trebuia să execute o misiune în ţară, de unde să aducă la Viena o persoană desemnată de Bertini. Infiltrarea nu a reuşit din cauza unor grave erori strategice ale serviciilor secrete române, Gigi Saramet reuşind să evite deconspirarea cu preţul unei alte detenţii, în închisorile maghiare.

Acţiunea a fost repetată în aprilie 1950, atunci când Saramet revenea la Viena împreună cu inginerul Aristide Ştefanescu, pe care îl scosese din ţară şi care nu ştia că libertatea sa fusese îngăduită de contraspionajul comunist, el fiind de fapt garanţia lui Saramet în vederea câştigării încrederii lui Bertini, pentru ca agentul român să se infiltreze în cercurile exilului şi să aibă contact cu oamenii de legătură ai serviciilor de informaţii occidentale. Probabil că nici Saramet nu intuia cât de mult avea să-i schimbe viaţa această nouă deplasare la Viena. Gelu Belu aflase deja de sosirea lui Ştefanescu, prin intermediul soţiei franceze a inginerului, şi era deosebit de entuziasmat să întâlnească o călăuză care încă mai activa şi care reuşise cu succes să treacă toate frontierele, cu obstacolele aferente, dintre România şi zona occidentală a capitalei austriece. Şi pentru Saramet a fost o întâlnire norocoasă: într-o dimineaţă, la scurt timp după ce ajunseseră la Viena, Aristide Ştefanescu a dispărut fără urmă şi, mai ales, fără să-i achite călăuzei suma de bani promisă. în acest context, întâlnirea cu Gelu Belu i-a permis lui Saramet să primească un stipendiu care l-a ajutat să supravieţuiască până la găsirea unei noi colaborări.

1 *Ibidem*, f. 233.

Colaborarea dintre CIC şi SIMRE a fost totuşi limitată, căci la scurt timp după sosirea lui Saramet la Viena,

atât structura americană, cât şi cea româno-franceză au început demersurile pentru a-l recruta pe tânărul venit din ţară. într-una dintre zilele de la sfârşitul lunii aprilie, Bertini l-a condus la o vilă de la periferia oraşului, unde călăuza română a făcut cunoştinţă cu Paul Lynes, ofiţer CIC şi superior al lui Bertini. în spiritul pragmatic şi direct al serviciului de informaţii american, Lynes i-a pus pe masă o ofertă concretă de lucru, după finalizarea afacerilor personale în Viena: mutarea la Salzburg şi angajarea în cadrul CIC cu un salariu deloc neglijabil de 2 000 de dolari pe lună, în schimbul unei misiuni lunare în România, indiferent că era vorba de trimiterea unor echipamente, scoaterea unor persoane sau simpla obţinere de informaţii din România[1]. Gigi Saramet a evitat un răspuns clar, intuind că o propunere avea să vină şi din cealaltă parte, mai ales că Belu îl prevenise că persoane sus-puse urmau să sosească de la Paris pentru a discuta „chestiuni importante", recomandându-i totodată să se ferească să mai discute cu reprezentanţii CIC, implicit cu Bertini. Iar calculul a fost, încă o dată, unul corect: spre finalul lunii mai soseau la Viena Mihail Opran, şeful SIMRE, şi Mihail Ţanţu, responsabilul pentru sectorul ofensiv al structurii româneşti şi cel care urma să fie trimis în ţară şi avea nevoie de călăuză. La întâlnirea decisivă, într-un restaurant stabilit de şeful rezidenţei vieneze a SIMRE, au participat Opran, Ţanţu, Belu şi Saramet, primii doi folosind pentru moment identităţile conspirative de Puiu Grigorescu, respectiv

Miki Condriţă. Datele obţinute în prealabil de Belu fuseseră comunicate la Paris, aşa că Mihail Opran deja îl verificase pe noul venit şi, în urma analizării informaţiilor, nu îl bănuia că ar fi fost în serviciul regimului de la Bucureşti. Astfel că i-a propus să îmbine afacerile sale de trecere clandestină a graniţei cu acţiuni în sprijinul serviciului românesc. „Opran i-a vorbit lui Saramet despre activitatea românească", rememora Mihail Ţanţu, peste câteva luni, în faţa anchetatorilor de Securitate, „despre necesitatea luptei, că nu-l poate considera pe el drept o simplă călăuză plătită, ci, în situaţia specială de faţă, un român ce prin experienţa ce o are, pune umărul şi participă şi el'„. Conştient probabil că şi americanii încercau în paralel să-l angajeze, fapt întărit în discuţie de Belu, care a amintit de legătura cu Bertini, liderul serviciului român a căutat să-l îndepărteze pe Saramet de o eventuală colaborare cu CIC, afirmând despre oamenii care lucrau pentru acesta că sunt „lipsiţi de orice patriotism şi totul fac numai din afaceri"[2]. Şi pentru a-l atrage definitiv de partea sa, i-a promis că va interveni pentru găsirea lui Ştefânescu şi recuperarea datoriei, ceea ce, în mod neaşteptat, chiar s-a întâmplat în perioada următoare, inginerul achitându-i 5 000 de dolari călăuzei sale.între o intrare în slujba structurii americane, care îi aducea bani şi minime informaţii, şi o colaborare cu serviciul românesc de informaţii, creaţie a exilului, care îi permitea să îşi păstreze propriile afaceri, cu misiuni mai rare, dar cu posibilităţi de a obţine date deosebit de interesante pentru Securitate, şi, nu în ultimul rând, care i-ar fi favorizat, în viitor, stabilirea în Occident, Saramet nu a ezitat să aleagă imediat oferta lui Opran. Prima misiune urma să aibă loc în mai-iunie 1950, noul colaborator urmând să îl ducă pe Ţanţu în ţară, să verifice starea reţelei informative secrete şi să o aducă în Occident pe Lya Popescu, fosta iubită a lui Opran, şi pe cei doi copii ai femeii. Recrutarea lui Gigi Saramet şi utilizarea sa într-un proiect cu atât de multe persoane implicate avea să ducă la una dintre cele mai severe înfrângeri ale serviciului român de intelligence, cu zeci de

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 135.

2 *Ibidem*, f. 199v.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

colaboratori arestaţi, un membru-cheie capturat şi „stors” de informaţii, iar întregul sector ofensiv complet bulversat.

Privit invers, infiltrarea lui Ion constituia o reuşită formidabilă pentru contraspionajul de la Bucureşti, agentul reuşind să sesizeze uriaşa oportunitate ivită, să meargă pe uşa deschisă şi să intre în centrul unuia dintre cei mai importanţi oponenţi ai structurii pentru care lucra. Chiar dacă, privind retrospectiv, situaţia poate părea în alb şi negru, în realitate desfăşurarea propriu-zisă urma să aducă multe nuanţe, unele dintre ele dificil de explicat şi greu de înţeles, căci Gigi Saramet avea să fie, vreme îndelungată, unul dintre cei mai de încredere colaboratori ai lui Opran şi Belu.

Biroul contrainformativ

Mare parte din activitatea SIMRE era concentrată în munca biroului contrainformativ înfiinţat în ultima parte a anului 1949. Rolul său era de a obţine şi centraliza informaţii de la refugiaţii români şi de a identifica agenţii comunişti aflaţi în Franţa, protejând astfel comunitatea românească de persoanele infiltrate de către serviciile de la Bucureşti. Structura era condusă direct de Opran, cu ajutorul iniţial al lui Mihail Ţanţu (din cauza penuriei de oameni pregătiţi şi de încredere, a fost nevoie ca fiecare să-şi depăşească aria atribuţiilor stabilite la început), iar pe lângă cei doi îi mai cuprindea, în primă fază, şi pe Teodor Bâzgă, Tiberiu Petreus, Ion Juriţa[1], Teodor Vlad, Romeo Bălăceanu şi Ştefan Copilu. Ulterior, în departament au fost repartizaţi şi alţii: Oancea, Dima, Nicolau, Galea, Mihai Dodoloi, căpitanul Gheorghiu, subofiţerul Ghinescu şi Dumitru Neferu (în paralel cu munca sa la biroul de mobilizare), acesta din urmă fiind cel care i-a şi ţinut locul lui Opran când comandorul a fost grav bolnav în martie 1950. Primul care a părăsit compartimentul a fost Copilu, detaşat, alături de Ţanţu, în celula care urma să fie instruită pentru a fi trimisă în ţară. O discuţie similară l-a vizat şi pe Bălăceanu, care fusese recrutat de Ţanţu pentru a fi folosit în acţiunile ofensive, însă rolul acestuia a fost schimbat de Opran, care a decis să-l utilizeze exclusiv în acţiuni de filare. Probabil că şeful serviciului defensiv nu voia să rişte trimiterea lui Bălăceanu în ţară sau utilizarea sa în misiuni în afara Parisului din cauza legăturii apropiate pe care o avea cu o femeie influentă în cercurile exilului, pe care Opran o suspecta că ar avea activitate comunistă[2]. în schimb, în 1951 a fost recrutat Dumitru Mitu, recent sosit din ţară pe filiera iugoslavă, care a fost utilizat în special pentru dactilografierea notelor informative şi a analizării rapoartelor militare obţinute din ţară.

Militarii care puteau fi plătiţi cu normă întreagă rămâneau să lucreze exclusiv în domeniul informativ. Pentru alţii, trebuiau găsite alternative, tot Mihail Opran fiind cel care şi-a asumat această sarcină. Nu era vorba numai de

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 183, f. 94.

2 ACNSAS, Fond SIE, dos. 5 757, f. 3.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

sentimentul de

camaraderie, de dorinţa sinceră de a-i ajuta pe ceilalţi ofiţeri şi subofiţeri aruncaţi de destin într-un exil pe care niciodată nu-l luaseră în planurile lor. Şeful biroului contrainforma- tiv al SIMRE urmărea ca prin plasarea acestora în serviciul unor persoane cu influenţă oamenii să-i rămână îndatoraţi şi să continue astfel să-i furnizeze informaţii, mai ales prin prisma poziţiilor pe care urmau să le ocupe. De aceea, încă de la sfârşitul anului 1949, Opran a plătit cursurile de şofer pentru circa zece foşti militari români pe care, după obţinerea permiselor, a încercat să-i angajeze pe lângă diferiţi ofiţeri occidentali de rang înalt. Reuşita de care era cel mai încântat era un tânăr ofiţer român – a cărui instrucţie i-o achitase el – intrat ca şofer la unul dintre ataşaţii militari americani din Paris şi devenit apoi secretarul său personal, după ce i-a

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

câştigat încrederea

oficialului[1]. Alţii, care fie aveau pregătire marinărească, fie au acceptat această reconversie profesională, au fost plasaţi pe diferite vase comerciale, aşa cum avea să fie ulterior cazul comandorului Dima. Banii pentru găzduirea şi instrucţia militarilor, precum şi unele stipendii, proveneau probabil din fondurile puse la dispoziţie de către SDECE, dar şi din diferite afaceri ilicite pe care le coordona Opran, de la contrabandă cu lentile Zeiss şi ace de seringă ori de maşină de cusut, la intermedieri de contracte internaţionale, precum vânzarea de echipament militar şi armament pentru autorităţile iugoslave

.Activitatea celulei contrainformative a SIMRE era oarecum uşurată de faptul că majoritatea persoanelor vizate trecuseră deja printr-un filtru informativ: imediat după ce ajungeau dincolo de Cortina de Fier, erau supuse unor verificări la Trieste, în lagărele din nordul Italiei, în zonele de ocupaţie ale Austriei ori în taberele de refugiaţi din spaţiul german. După ce treceau de aceste prime verificări, oamenii primeau o adeverinţă pe baza căreia obţineau paşaportul 1RO şi erau lăsate să-şi continue drumul spre vest. în general, autorităţile franceze erau informate atunci când refugiaţii intrau în Hexagon, mai ales că aceştia aveau obligaţia să-şi declare la poliţie prezenţa în maximum două săptămâni de la trecerea frontierei, iar înştiinţarea era transmisă ulterior către SIMRE, care, în măsura posibilităţilor, îi supunea unui nou interogatoriu pentru a obţine informaţii economice, politice, sociale şi chiar militare din ţară. Dacă biografia oferită de refugiat stârnea unele semne de întrebare, atunci respectivii erau plasaţi în supraveghere şi verificarea continua în mod secret.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

Serviciile de informaţii franceze erau deosebit de vigilente şi de atente la acest flux de persoane venite din estul Europei,

printre care, cu siguranţă, se puteau ascunde şi agenţi ai statelor comuniste, reuşind să depisteze refugiaţii chiar înainte ca aceştia să-şi declare prezenţa în Franţa. Un asemenea caz l-a reprezentat Adam Gluck, un evreu din Oradea, care a fugit din România în aprilie 1950, trecând graniţa în Ungaria, iar de acolo a continuat drumul prin Austria, Germania şi, în cele din urmă, Franţa. Odată trecută clandestin graniţa din zona alsaciană, a cunoscut în tren un francez care l-a găzduit într-un sat aflat la circa 80 de kilometri de Paris. Serviciile secrete din Hexagon erau deja informate despre prezenţa lui Gluck, transmiţând SIMRE date despre acesta, iar Opran i-a dat lui Ţanţu însărcinarea de a-l găsi şi contacta cu mult înainte ca evreul să se prezinte la poliţia franceză[1].

Cel puţin la început, în 1949 şi primele luni ale anului 1950, volumul de muncă a fost unul realmente copleşitor pentru o structură aflată în deficit de oameni şi fără mari posibilităţi financiare ori logistice. Ulterior, fluxul de refugiaţi a tot scăzut, astfel că şi verificările s-au redus proporţional. Informaţiile despre persoanele urmărite şi rezultatele investigaţiilor sunt disparate şi singurele date în aceste sens provin din declaraţiile celor arestaţi ulterior de Securitate, dar chiar şi aşa putem avea o perspectivă asupra a ceea ce a însemnat munca contrainformativă a SIMRE şi a modului în care se intra în vizorul biroului condus de

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

Opran. Uneori,

activitatea unor persoane ridica foarte uşor semne de întrebare: spre exemplu, Nicolae Păcuraru fugise din ţară în 1948 şi ajunsese în Franţa, stabilindu-se la Paris. Când a aflat că Ţanţu se află şi el în acelaşi oraş, a căutat să ia legătura cu acesta, propunându-i să colaboreze în crearea de filiere prin care să fie scoşi oameni din România, cerându-i în acest sens fostului căpitan să-i destăinuie ce legături are în ţară, oameni care ar putea fi folosiţi în această acţiune. Oferta abruptă şi, oarecum, prea intruzivă a părut suspectă atât lui Ţanţu, cât şi lui Opran, liderul sectorului contrainformativ plasându-l deja pe Păcuraru în categoria suspecţilor de a fi agenţi comunişti. Neprimind răspunsurile aşteptate, Nicolae Păcuraru a decis să abandoneze contactarea SIMRE şi să-şi ofere serviciile direct

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

structurilor franceze,

cărora, la rândul lor, li s-a părut suspect. Aşa că Opran a decis că refugiatul este, foarte probabil, un agent marşrutizat (infiltrat) de Bucureşti în comunitatea românească pariziană şi a cerut expulzarea sa, ceea ce s-a şi petrecut în februarie 1950. La fel a stat situaţia şi în privinţa Norei Kisch, o femeie de origine maghiară fugită din ţară după 23 august 1944 şi stabilită la Paris. Fără a avea o sursă de venit clară, Kisch ducea o viaţă cel puţin confortabilă şi frecventa cercurile româneşti de unde era bănuită că obţine informaţii pe care apoi le preda unei alte structuri secrete (şi care o plătea pentru aceste servicii), mai ales că era adesea văzută în compania lui Apostolof, un bulgar suspectat că ar avea activitate informativă. La finalul lui mai 1950, datele nu erau suficiente pentru a se trage o concluzie, dar stilul de viaţă al celor doi l-a determinat pe Opran

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

să continue să aloce semnificative resurse pentru urmărirea lor, fără a se cunoaşte rezultatul investigaţiei. însă pentru alţi trei români aflaţi în Occident, Nicolae Petrescu, Gheorghe Petrescu şi Mimi Sterescu, şeful SIMRE a considerat că datele avute la dispoziţie sunt de ajuns pentru a formula o concluzie. Pe lângă opţiunile declarat favorabile regimului de la Bucureşti, cei trei aveau şi dese deplasări neelucidate în Ţările de Jos ori în Germania, aşa că Opran a opinat că este foarte probabil ca aceştia să fie agenţi comunişti şi a cerut expulzarea lor, propunerea fiind aprobată fără rezerve de autorităţile franceze

.Nu toate acţiunile de filare erau rezolvate atât de repede pe cât ar părea. Au fost şi persoane a căror urmărire a durat luni de zile până când s-au strâns dovezi clare şi suficiente pentru a se trage concluzia că lucrează pentru regimul de la Bucureşti. Un astfel de caz, cu urmări nefaste pentru românii din emigraţie care depindeau de ajutoarele oferite de diferite instituţii caritabile, s-a petrecut în mai-iunie 1950. în toamna anului precedent sosise la Paris nepotul proprietarului restaurantului *Costel,* din apropierea palatului Hotel de Viile, unul dintre cele două localuri (alături de *Leul şi Cărnatul* din rue Monsieur le Prince) unde biserica baptistă dădea mese gratuite refugiaţilor români. Tânărul venise pe cale legală, sub legenda că are nevoie de tratament specializat pentru o afecţiune la ureche. Aşa că respectivul a cerut ajutorul doamnei Laudeau, pe care o cunoştea din vremea în care aceasta locuise în România, iar femeia l-a pus în legătură cu Romulus Boilă. Politicianul ţărănist nu a suspectat nimic şi nici nu l-a semnalat lui Opran (nu este exclus nici ca întâlnirea să fi avut loc înainte de înţelegerea dintre şeful SIMRE şi liderii politici), ci l-a

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

îndrumat spre doctorul Traian Stoicoiu. Abia medicul a fost primul care a sesizat că bărbatul venit cu paşaport din ţară

ar putea avea şi o misiune ascunsă şi l-a avertizat pe Opran. Şeful biroului contrainformativ l-a pus sub filajul câtorva dintre ofiţerii din cadrul departamentului său şi, la sfârşitul primăverii, aceştia l-au prins luând notiţe după discuţiile exilaţilor români care frecventau restaurantul *Costel,* i-au aplicat o corecţie şi i-au confiscat documentele, înştiinţându-l pe şeful SIMRE care, apoi, l-a dat pe cel reţinut pe mâinile serviciilor franceze[1].

Chiar dacă unele părţi ale biografiei oferite de un nou-venit din ţară erau confirmate din alte surse informative, verificarea nu se oprea şi suspiciunile nu erau cu totul înlăturate până ce biroul contrainformativ al SIMRE nu avea indicii rezonabile că întreaga poveste era veridică. Aşa a fost cazul legionarului Stoian Brăilă, care a fost de altfel ultima persoană investigată de Mihail Ţanţu înainte de plecarea acestuia în misiunea fatidică în ţară, din 1950. La fel ca mulţi alţi camarazi ai săi, Brăilă fugise din ţară după înfrângerea rebeliunii şi se refugiase în Germania. A făcut parte dintr-un grup paraşutat în ţară în toamna anului 1944, cu misiunea de a reorganiza Mişcarea Legionară şi a contribui la readucerea României de partea Axei, fiind arestat în primăvara anului următor şi anchetat de serviciile de contrainformaţii sovietic şi român. Apoi a fost trimis la închisoarea din Constanţa, unde a fost încarcerat singur în celulă până în primăvara anului 1947, când, în urma acordului încheiat între Nicolae Petraşcu şi liderii comunişti români, a fost eliberat. Scăpat de valul de arestări din mai 1948, Brăilă a trecut graniţa pe la Jamul Mic, ajungând în Iugoslavia, unde a fost internat într-un lagăr al UDB, de unde a evadat şi a ajuns la Trieste. După câteva luni într-un alt lagăr de refugiaţi, aflat de această dată la Milano, în mai 1950 trecea graniţa franceză sosind la Paris. Mihail Ţanţu reuşeşte să confirme adevărul celor relatate despre activitatea din Iugoslavia, Italia şi
Franţa, fără să poată verifica şi informaţiile anterioare. La finalul primăverii anului 1950, investigaţia a continuat şi a fost preluată personal de Opran.

Dar nu de fiecare dată verificările ajungeau la rezultatul că persoana în cauză este agent comunist sau că asupra sa planează în continuare suspiciuni. Au fost şi cazuri în care, în urma cercetărilor, Opran a decis că subiectul acestora este de încredere şi trebuie apropiat într-un fel sau altul de SIMRE pentru a fi utilizat în diferite scopuri. Alexandru Pârvulescu, de exemplu, fugise din ţară în vara anului 1948, trecând graniţa clandestin în Iugoslavia, unde a fost reţinut şi internat într-un lagăr până în toamna anului următor, când reuşea să ajungă în Austria. Supus aici unui prim interogatoriu de către Nicolae Tănase, ajunge în Franţa şi este abordat de Ţanţu la indicaţiile lui Opran, pentru a deveni informatorul SIMRE din interiorul structurilor legionare, ofertă pe care nici nu apucă să o enunţe până la capăt deoarece Pârvulescu refuză orice implicare într-o structură a exilului din afara controlului Mişcării Legionare[1]. Alte tentative de acest fel au avut succes: Ioan „Jani" Popa, fost ziarist şi corespondent la Bucureşti al Agenţiei Reuters, a fugit din ţară în 1948, trecând prin Ungaria şi Cehoslovacia, unde a fost arestat şi internat într-un lagăr, din care a evadat în toamna anului 1949, ajungând în cele din urmă la Viena. Aici a fost găsit de Gelu Belu care l-a îndreptat spre Innsbruck, unde a fost interogat de Nicolae Tănase şi trimis mai departe la Paris. Opran a reuşit să-l recruteze, plasându-l în subordinea lui Ioan Dragu, în cadrul agenţiei de presă a SIMRE[2].

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 6 957, voi. 4, f. 59.

2 *Ibidem; idem*, Fond Informativ, dos. 490 500, voi. 1, f. 311.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

Conform lui Mihail Ţanţu exista însă şi o excepţie de la filtrul contrainformativ al structurii lui Mihail Opran:

legionarii veniţi pe filiera Iugoslavia-Italia-Franţa, care nu mai treceau prin verificările efectuate de SIMRE, ci li se facilita direct transferul către Spania. Greu de stabilit dacă este adevărată sau nu această ipoteză, dar dacă este, atunci ar putea fi vorba de o implicare subtilă a serviciilor americane, care voiau astfel să-i „ferească" pe legionari de contactele cu serviciile franceze ori cu SIMRE ce ar fi putut duce la recrutarea lor. Astfel, aceştia rămâneau „disponibili" pentru recrutare directă de către partea americană sau măcar pentru o colaborare în avantajul CIC. Cu toate acestea, Mihail Opran era informat sumar de aceste persoane şi de mişcările lor, fie prin Mircea Muşetescu, omul de legătură al Mişcării Legionare cu centrul de la Paris, fie prin propriii săi agenţi informativi.

De asemenea, tot la Mihail Opran şi la biroul contrainformativ al SIMRE ajungeau şi denunţurile făcute către autorităţile franceze asupra unor români deja stabiliţi în Franţa şi care trecuseră în prealabil prin filtrul verificărilor. Aşa a fost cazul Constanţei Magoş care, în toamna anului 1949, a fost subiectul unui denunţ anonim indicând-o drept spion comunist. Speriată că Parisul ar putea da credit acuzaţiilor, ceea ce putea conduce la expulzarea sa din Hexagon, Magoş a apelat la Ion Tomoroveanu, pe care-l ştia încă din 1948 drept colaboratorul serviciilor secrete franceze, lovindu-se însă de refuzul tacit al ofiţerului. Salvarea a venit de la Mihail Opran care a asistat la interogatoriul ei luat de francezi şi a redactat o declaraţie prin care garanta că nu este agentă comunistă. Refuzul inexplicabil al lui Tomoroveanu poate avea o cauză neaşteptată: chiar ofiţerul să fi fost autorul său, iar denunţul nu era un gest îndreptat împotriva Constanţei Magoş, ci împotriva lui Opran. Tomoroveanu nu-i iertase fostului comandor că l-a îndepărtat din poziţia privilegiată pe care o avea în raport cu serviciile secrete franceze şi, cum nu avea încă puterea să lovească în liderul SIMRE, s-a îndreptat împotriva colaboratoarei lui, Magoş fiind practic o victimă colaterală în războiul orgoliilor foştilor ofiţeri[1].

Abordarea lui Opran era, în general, una care nu atrăgea foarte multă simpatie: pleca de la preconcepţia că furnizarea de informaţii din partea nou-veniţilor în Austria este o datorie patriotică şi nu o afacere mercantilă. Constanţa Magoş chiar îşi amintea că dacă refugiatul îi cerea bani lui Opran pentru datele furnizate, liderul SIMRE nu îl mai ajuta nici măcar cu echivalentul pentru biletul de tren până la Paris, scrupulozitatea şi zgârcenia sa fiind renumite. Nici cu colaboratorii săi ocazionali nu era mai darnic: dacă avea nevoie de cineva pentru diferite acţiuni la Paris (contactarea cuiva sau filarea unei adrese), plata era modică, dacă nu cumva era o simplă masă dată la un restaurant mediu din capitala franceză. Singurii faţă de care nu era atât de puţin darnic erau foştii ofiţeri sau subofiţeri, mai ales că o parte dintre ei erau şi angajaţi permanenţi ai structurii pe care Opran o conducea. Cu toate acestea, dacă obţineau noi informaţii, oamenii continuau să vină la Opran şi să i le furnizeze, conştienţi că e mai bine să fie în graţiile lui decât în conflict cu cel al cărui cuvânt putea însemna expulzarea sau rămânerea în Franţa. Nici printre colaboratorii din alte servicii, şeful SIMRE nu se bucura de o imagine prea diferită, Ion Protopopescu, unul dintre legionarii implicaţi în munca informativă, spunând despre el că „nu este prost deloc tipul, «dar că este mai comerciant ca jidanii»„[2].

Toate datele obţinute de SIMRE erau centralizate la Mihail Opran care, folosindu-se de poziţia forte avută în

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, ff. 32, 87-88.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 188.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

cadrul structurii, de legături cu serviciile de informaţii franceze (în cadrul comunităţii româneşti, avea să fie

cunoscut drept „omul inteligenţei franceze”[1]) şi de conexiunile pe care şi le crea în cadrul emigraţiei române, a construit o arhivă documentară ce cuprindea fişele biografice ale membrilor exilului românesc şi pe care o păstra ca patrimoniu informativ personal. în anii următori, această amplă arhivă a emigraţiei române a suscitat interesul Securităţii, căci, aşa cum relata Constanţa Magoş:

> aceste fişe cuprindeau următoarele date asupra fugarilor români care se găseau la Paris: datele biografice, de stare civilă, modul cum a intrat în Franţa, profesia din trecut, cea din prezent, studiile, limbile pe care le vorbeşte, sursa existenţei declarată la poliţie şi sursa reală de câştig [...], relaţiile din străinătate cu români şi străini, culoarea politică şi dacă avea sau aştepta să-i vie vize de emigrare în altă ţară. Opran completa două feluri de fişe: una de culoare albă pentru fugarii români, alta de culoare gălbuie pentru fugarii din România de alte naţionalităţi (evrei, unguri, nemţi etc.). Fişele galbene erau complectate şi pentru cetăţenii francezi născuţi sau trăiţi în România [...]. La fel trecea pe aceste fişe şi pe franţuzoaicele care erau căsătorite cu români. Fişele erau tip, făcute din carton subţire lucios, care nu se mototolea niciodată atunci când era băgat în maşina de scris şi aveau formatul aproximativ 20cm/15cm^2.

Informaţiile din ţară, despre diferite persoane, despre situaţia politică, despre mişcările de trupe sau despre orice altceva se petrecea în RPR, constituiau cea mai importantă monedă în activitatea structurii de la Paris. Simpla lor obţinere – chiar dacă de multe ori era un proces dificil şi periculos – nu era suficientă pentru Mihail Opran, care avea nevoie de examinarea lor prin diferite mijloace, încercând întotdeauna să le verifice din surse diferite. Atunci când primea date de la ofiţerii săi, le controla mai întâi la Constanţa Magoş şi

1 Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie*, pp. 82-83.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 3, f. 270.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

apoi cu Romulus Boilă,

sau direct în fişele de la *La Nation Roumaine*[1] Dacă datele proveneau de la liderii politici din exil (în special de la Boilă sau Veniamin), atunci le confrunta cu cele strânse de agenţii săi ori cu cele cunoscute de Magoş, dar probabil şi cu cele disponibile în arhivele franceze. Riscul dezinformării sau al deformării era cât se poate de concret, mai ales într-o perioadă în care speranţele celor din emigraţie amplificau orice zvon despre rezistenţa din ţară, despre dificultăţile întâmpinate de regimul de la Bucureşti ori despre iminenţa conflictului care avea să aducă eliberarea de comunism a estului Europei. Totuşi, pe lângă baza de date a ziarului *La Nation Roumaine,* la care avea acces prin intermediul lui Romulus Boilă şi, mai ales, al Constanţei Magoş, cea care i-a fost unul dintre foarte puţinii colaboratori apropiaţi, principalele surse de

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

informaţii erau

reprezentate de desele vizite făcute de fostul comandor în lagărele din Austria şi Germania, de interogatoriile şi de declaraţiile luate noilor veniţi la Paris. Pe plan mediu şi lung, se conta pe succesul biroului ofensiv de a crea reţele de informatori capabili să obţină date de interes pentru structura de la Paris, pe care să le transmită în Occident, prin corespondenţă, agenţi sau chiar radiotelefo- nie. De asemenea, o altă variantă o constituia schimbul de informaţii între structurile secrete, iar în 1949-1951, şansa lu

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 198v.

iMihail Opran a fost Constanţa Magoş care avea o

colaborare tacită cu Titi Constantinescu de la Salzburg. Neavând alt mod de informare despre viaţa comunităţii româneşti din Paris, agentul CIC îi cerea femeii date despre activitatea partidelor politice şi a exilaţilor români din Franţa, oferindu-i în schimb veşti din ţară obţinute prin filierele sale de agenţi ori prin cei care ajungeau în zona americană de ocupaţie a Austriei, iar peste toate promisiunea că îl va scoate din ţară pe inginerul Dumitru Magoş. Femeia îi comunica mai departe lui Opran informaţiile primite de la Titi Constantinescu, rareori dându-i detalii despre provenienţa lor, însă de multe ori şeful SIMRE intuia corect modul în care fuseseră procurate şi originea acestora. în paralel cu furnizarea de informaţii, colaboratorul CIC o curta pe Constanţa Magoş, în special între 1949-1950, pentru a-i deveni colaboratoare şi a-şi asuma rolul de agent secret. Ba chiar, la un moment dat, „Bogdan [numele conspirativ al lui Constantinescu – n.m.] a încercat să mă facă să mă obişnuiesc să scriu cu cernelă simpatică", declara Magoş, completând că acesta „zicea că poate odată voi fi mare şefa la informaţiile americane şi să am diferite secrete ale mele, căci fiecare meserie le are pe ale sale"[1]. Propunerea s-a lovit însă mereu de indiferenţa femeii, al cărei singur ţel de implicare în munca informativă nu era să devină agentă, ci să reuşească să-şi aducă soţul rămas captiv în ţară.

Alteori, contactele se realizau direct, între agenţii diferitelor structuri informative. Aşa se face că în vara anului 1950, Mihail Opran a dispărut de la Paris, lăsând-o pe Renée Bruneau să se ocupe de lucrările stringente şi să răspundă, în numele său, tuturor celor care l-ar căuta. S-a speculat mult despre unde a fost Opran, ce a făcut şi cu cine anume s-a întâlnit în acele săptămâni.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, ff. 160-161.

Oficial, se bănuia că s-a deplasat în Italia sau în

Elveţia pentru a discuta cu Regele Mihai despre organizarea asociaţiei foştilor militari români. Ceea ce era, de altfel, şi adevărat: însoţit cel puţin de Ioan Dragu, liderul SIMRE a avut o întrevedere cu suveranul aflat în exil. însă itinerarul călătoriei a fost unul mult mai lung şi nu este exclus ca întâlnirea să fi fost pentru Opran pretextul de a părăsi pentru o vreme Parisul. Din teamă faţă de un adversar redutabil şi marcată de psihoza spionilor care asaltează permanent teritoriul român, subminând puterea comunistă, Securitatea bănuia mai degrabă că Mihail Opran ar fi călătorit, de fapt, în Iugoslavia, dacă nu chiar pe graniţa română, de unde a obţinut date strategice. Totuşi, supoziţia cea mai probabilă este că, după întrevederea cu regele Mihai, s-a deplasat la Salzburg sau la München (sau chiar în ambele locuri), unde s-a întâlnit cu Titi Constantinescu şi cu Bazil Raţiu, cu care a făcut schimb de informaţii, dovadă că, în ciuda tuturor discordiilor, existau părţi ale exilului românesc capabile să treacă peste diferenţe şi să conlucreze în numele luptei comune împotriva comunismului. Ce se ştie cu siguranţă este că Mihail Opran s-a întors la Paris în august 1950, având asupra sa două cutii cu microfilme, fotografii ce surprindeau mişcările trupelor sovietice şi române staţionate în apropierea graniţei, precum şi o serie de rapoarte despre deportările celor ce locuiau în satele de la graniţa cu Iugoslavia[1]. Şeful biroului contrainformativ al SIMRE a lăsat să se înţeleagă că toate acestea fuseseră obţinute printr-un curier care a fost trimis şi s-a întors cu bine din ţară. Aproape sigur, nu era vorba însă de un agent al SIMRE, altfel microfilmele ar fi ajuns direct la Paris, iar Opran nu ar fi trebuit să se deplaseze în deplină conspirativitate undeva în zona germană a Europei.Iniţial, o bună parte a informaţiilor centralizate de Opran erau veridice sau conţineau o parte consistentă de adevăr, însă odată cu scăderea fluxului de nou-veniţi din ţară şi cu posibilităţile din ce în ce mai reduse de trimitere în ţară a unor agenţi care să aducă la Paris date noi, şeful biroului contrain- formativ al SIMRE s-a văzut nevoit să se reorienteze. Nevoia era suplinită de ceea ce publicau ziarele regimului comunist, în special *Scânteia*, informaţii pe care Mihail Opran le prelua su- prainterpretându-le şi dându-le conotaţii favorabile celor din exil, pentru a le pasa apoi lui Boilă şi celor de la *La Nation Roumaine*. Pe lângă asigurarea fluxului de ştiri noi, procedeul la care apela Opran avea şi rolul de a ridica moralul şi de a menţine vie speranţa celor din exil că starea actuală este una de provizorat în aşteptarea eliberării, iar în interiorul ţării există o mişcare amplă de rezistenţă activă împotriva comuniştilor. Astfel, au început să apară informaţii că românii ieşiseră în stradă pentru a sărbători ofensiva americană din Coreea (diversiunea sau preambulul intervenţiei mult aşteptate în Europa) sau că generalul Corneliu Dragalina, despre care se ştia că ar fi decedat în 1949, era, de fapt, în viaţă şi conducea personal rezistenţa armată din Munţii Apuseni, zonă în care trupele de Securitate nici nu îndrăzneau să înainteze[1]. Mai mult de atât, în cercul colaboratorilor săi din SIMRE, se lăuda că posedă planuri şi fotografii aeriene ale aeroporturilor din ţară (ceea ce putea să fi fost totuşi parţial adevărat, existând confirmări că avea asemenea date despre facilităţile aeronautice din Arad), precum şi date despre un grup de luptători care activau cu succes în zona Satu Mare.

Baza de date a lui Opran, care constituia de altfel şi locul unde se centralizau informaţiile SIMRE înainte de a fi livrate partenerilor francezi, era cvasi-inaccesibilă pentru ceilalţi, inspirând, prin conţinutul său, teamă celor din exil şi invidie celorlalţi agenţi ai structurilor secrete occidentale. Atât de apreciată era acea arhivă, încât Securitatea lua în calcul încă din noiembrie 1950 posibilitatea de a intra în apartamentul din Rue Saussier-Leroy pentru a copia

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 4, f. 34.

documentele[1]. Singura care avea acces neîngrădit era Renée

Bruneau, fiind de altfel şi cea care redacta şi dactilografía majoritatea notelor informative, sintezelor, fişelor personale sau altor documente. Totuşi, secretara oficială a şefului biroului contrainformativ al SIMRE era Constanţa Magoş, care traducea documentele (Opran nefiind un bun vorbitor de franceză) şi uneori le bătea la maşina de scris, iar în rare ocazii avea chiar posibilitatea să verifice unele detalii în fişetele comandorului. Poziţia sa era cu totul specială, căci îi oferea acces la o serie întreagă de informaţii sensibile ce trebuiau păstrate sub secret absolut. De aceea, la începutul anului 1951, când Magoş s-a îmbolnăvit şi nu a mai putut lucra pentru o vreme, Opran s-a văzut în dificultate, deoarece avea nevoie de cineva de încredere, cu un caracter puternic şi, foarte important, extrem de discret. Recomandarea colaboratoarei sale a fost Virginia Gheorghiu[2], care lucra pentru *La Nation Roumaine,* însă salariul primit de la Boilă nu-i era suficient, aşa că era dispusă să-şi rotunjească veniturile prin colaborarea cu SIMRE. însă poziţia aceasta nu era pentru oricine: după numai o lună de tradus şi dactilografiat documentele lui Opran, Virginia Gheorghiu a renunţat, speriată de ceea ce citea în rapoarte[3].

Nu în ultimul rând, biroul contrainformativ se ocupa şi de supravegherea activităţii legaţiei române de la Paris, indiferent că era vorba de cei care îi treceau pragul sau de evenimentele organizate de reprezentanţa diplomatică. Bineînţeles că nu era un control permanent, din limitări logistice evidente, însă oamenii lui Opran reuşeau să aibă sub supraveghere o bună parte din ce se întâmpla în interiorul Palatului Behague sau în legătură cu ambasada, participând, de exemplu, la proiecţiile de propagandă organizate la sala Chopin. Una dintre sursele SIMRE era Solange Baudat, fosta soţie a avocatului ieşean Krupenski, căzut prizonier pe Frontul de Est. în 1945, femeia şi copilul ei au decis să plece din ţară, stabi- lindu-se la Paris, unde doamna Baudat a frecventat pentru o vreme legaţia, motiv pentru care primea regulat gazeta editată de reprezentanţa diplomatică pentru cei din emigraţie, transformată evident într-o revistă de propagandă a regimului comunist, dar şi invitaţii la evenimentele organizate de cei din Rue Saint-Dominique. Opran i-a cerut să participe la aceste evenimente şi să-i dea informaţii despre ce se discută şi cine participă, însă femeia s-a eschivat, motivând că programul nu îi mai permite acest lucru, însă a acceptat să-i dea orice material pe care-l primea din partea legaţiei'. De asemenea, pe lângă activitatea contrainformativă, agenţii SIMRE aveau grijă să mai facă şi unele şicane diplomaţilor comunişti români de la Paris. Aşa s-a întâmplat la un concert al lui George Enescu susţinut în capitala Franţei, eveniment la care au participat numeroase personalităţi franceze, printre care şi Georges Bidault, preşedintele Consiliului de Miniştri, o mulţime de exilaţi români, dar şi personalul legaţiei române. în momentul în care orchestra, sub bagheta dirijorului Remus Tincoca, a început să cânte Imnul Regal, toată audienţa s-a ridicat în picioare, mai puţin diplomaţii comunişti. A fost momentul în care ofiţerii SIMRE – „băieţii noştri", după cum îi descria Magoş – au intervenit, i-au luat de gât pe reprezentanţii regimului de la Bucureşti şi i-au obligat să asculte imnul vechii Românii[1].

în ciuda tuturor reuşitelor consemnate, biroul contrainfor- mativ nu putea câştiga toate bătăliile. Mai ales când nu este exclus să fi existat în 1950-1951 o „cârtiţă" în

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 183, f. 64.

2 Virginia Gheorghiu s-a repatriat, cazul său fiind prezentat în *Glasul Patriei,* motiv pentru care Opran va considera că femeia fusese recrutată, la un moment dat, de Securitate.

3 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 1, f. 107.

interiorul SIMRE sau în cercul apropiaţilor generalului

Petrescu ori ai lui Ioan Dragu. Se pare că acesta din urmă ar fi primit cel puţin o dată, în 1950, informaţii militare prin intermediul scrisorilor trimise din ţară pe adresa din 6 rue Albert Samain din Paris. Plicurile nu fuseseră deschise, semn că scăpaseră de vigilenţa serviciilor de la Bucureşti care aveau să fie informate însă asupra acestei corespondenţe în urma unui pont dat de un informator necunoscut aflat în capitala Franţei şi care avea acces în apartamentul fostului ataşat de presă[2]. Pe de altă parte, supravegherea scrupuloasă care a urmat a confirmat trimiterea unor scrisori către Dragu, la adresa indicată, însă nu existau însemnări cu cerneală simpatică, iar textul părea să fie unul banal, aşa că nu este exclus să fi fost o intoxicare atent plănuită de Opran şi excelent executată.

Biroul ofensivDupă fiascoul de la sfârşitul anului 1949, când, cu mare dificultate, fusese închegat un grup sub conducerea lui Ţanţu, ca mai apoi membrii săi să se retragă sau să fie racolaţi de alte servicii secrete, biroul ofensiv al SIMRE şi-a temperat entuziasmul de acţiune. Chiar dacă liderul său, Mihail Ţanţu, izbutise să-şi dovedească flerul şi capacitatea operativă, fapt care a fost util în discuţia hotărâtoare din ianuarie 1950, nu se reuşise totuşi trimiterea cu succes a unui agent în ţară, ceea ce era de altfel unul dintre scopurile principale ale compartimentului. Aşa că liderii SIMRE, care oricum privilegiaseră biroul contrainformativ, au decis să schimbe strategia palierului ofensiv: eforturile erau acum concentrate spre recrutarea unor persoane din interiorul ţării dispuse să devină informatori ai structurii de la Paris şi chiar să convingă şi alte persoane de încredere să li se alăture, construind astfel reţele informative care să alimenteze SIMRE cu date din România comunistă. Era aşadar o schimbare puternică de paradigmă, căci trimiterea unui agent (sau chiar a mai multora) în ţară însemna un risc multiplu (nu numai trecerea graniţelor fiind primejdioasă, ci şi activitatea clandestină propriu-zisă) şi o singură livrare de informaţii, dar totul se petrecea într-un interval scurt de timp. în contrapartidă, construirea acestor reţele, dacă se executa cu atenţie, avea mai mari şanse să nu fie remarcată de Securitate, fiind astfel un risc mai redus asumat de colaboratorii SIMRE, însă era un proces de durată, iar informaţiile (limitate cantitativ) începeau să curgă la un interval considerabil de la demararea acţiunii. însă, pe termen lung, avantajul era că se putea obţine un flux constant de date, care totuşi trebuiau cifrate şi descifrate corect pentru a putea fi utile Parisului. Aşa că încă de la sfârşitul anului 1949, Ţanţu şi Opran au hotărât să construiască din Franţa reţele informative în România, decizie întărită după eşecul tentativei fostului căpitan de paraşutişti de a ajunge în ţară. Cronologic, prima tentativă de acest fel le-a vizat pe Lya Popescu şi Paula Ventzel, două cunoştinţe foarte apropiate ale lui Opran (urmată apoi de acţiunea Suţer-Secară). în noiembrie 1949, Mircea Pătru s-a ocupat de împachetarea şi trimiterea pachetelor destinate Paulei Ventzel, în care fuseseră ascunse borcanele cu microfilme ce urmau să fie punctul de plecare al reţelei, precum şi biletul cu scrisul lui Opran (pentru a-i câştiga încrederea) prin care îi cerea femeii să dea celălalt colet Lyei Popescu. Expedierea s-a făcut pe cale diplomatică: Mircea Pătru i le-a dat lui Ioan Dragu (cu care colabora şi în unele acţiuni de propagandă), iar acesta din urmă le-a transmis mai departe curierului francez care le aducea în ţară, fără să cunoască însă conţinutul coletelor[1]. La Bucureşti urmau să fie preluate de Alice Rousilloux, o cunoştinţă a lui Pătru, care, în cele din urmă, avea să le dea Paulei Ventzel. Filiera curierilor diplomatici era nu de puţine ori utilizată, dacă exista bineînţeles deschiderea autorităţilor ţărilor respective sau agenţii SIMRE puteau exploata legăturile de

1 ' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 490 500, voi. 1, f. 310.

prietenie sau naivitatea personalului din ambasade. Nu doar

cei din structurile informative apelau la această metodă, ci şi naţional-ţărăniştii utilizau curierul diplomatic francez pentru corespondenţa cu ţara[2].0 altă cale de folosire de către SIMRE a curierului legaţiei franceze a apărut cam în aceeaşi vreme cu cea prin intermediul lui Dragu şi este un exemplu al modului în care Opran găsea oportunităţi acolo unde nici nu păreau să existe, iar prin chibzuinţă şi şarmul său, le exploata în interesul activităţii informative. Agentul aflase de faptul că la Paris se afla Coca Beguin, o evreică din România, căsătorită cu un inginer care lucrase la o firmă de optică din Bucureşti. Până în 1942, când cei doi s-au stabilit în capitala Franţei, doamna Beguin făcuse parte din diferite comitete de organizare ale evenimentelor din cadrul legaţiei franceze, poziţie din care îşi construise numeroase legături în diplomaţia franceză, oameni care, cu timpul, urcaseră în ierarhia statului, ajungând în 1949 să lucreze la cancelaria prezidenţială. Datorită acestor prieteni cu influenţă, Coca Beguin putea trimite de două ori pe lună în România corespondenţă sau colete prin intermediul curierului diplomatic. Evident că, pentru Opran, femeia reprezenta o ţintă de recrutare şi utilizare în folosul SIMRE, numai că abordarea ei era dificilă: nu existau informaţii că ar accepta să fie atrasă într-o colaborare cu un serviciu secret occidental în acţiuni contra Bucureştiului şi nu aveau nicio cunoştinţă comună în afară de, bineînţeles, Constanţa Magoş. Aşa că Mihail Opran a aşteptat momentul potrivit pentru a-şi încerca singura şansă: aflând că inginerul Beguin lipseşte din Paris pentru câteva zile, i-a trimis Constanţei Magoş un iepure, o găină, nişte fructe şi câteva sticle de vin, cerându-i să pregătească o masă românească la care să o invite şi pe Coca Beguin, sarcină de care colaboratoarea lui s-a achitat fără să bănuiască dedesubturile. La mica petrecere organizată în apartamentul familiei Boilă (unde locuia Magoş) au participat politicianul ţărănist şi soţia sa, Virginia Gheorghiu de la *La Nation Roumaine*, Constanţa Magoş, Mihail Opran şi Coca Beguin. S-a mâncat, s-a discutat, s-a băut, s-a glumit, iar la final Coca Beguin şi Mihail Opran au plecat împreună, după ce ofiţerul îi făcuse curte toată seara. Abia peste câteva zile, Constanţa Magoş avea să înţeleagă că banala masă fusese de fapt o maiestuoasă recrutare executată de agentul secret: Coca Beguin mărturisea că s-a îndrăgostit de Opran şi vrea să trăiască de acum cu el, iar Opran îi destăinuia că soţia inginerului îi acceptase rugămintea de a trimite câte ceva în ţară prin intermediul ei. Chiar dacă intervalele temporale comune lasă deschisă această posibilitate, nu există nicio confirmare că prin intermediul Cocăi Beguin au fost trimise pachetele către Lya Popescu şi Paula Ventzel de către ofiţerul care locuia cu Rennee Bruneau. Singura confirmare este a remarcabilei puteri de convingere pe care o avea Mihail Opran. De altfel, şi Constanţa Magoş reuşise, în primăvara anului 1950, să trimită o scrisoare cu instrucţiuni privind utilizarea cernelii simpatice, prin intermediul curierului italian (întreaga filieră fiind stabilită de Titi Constantinescu)'.

Modalităţile de comunicare cele mai frecvent utilizate ori preferate de centrul de la Paris erau textele scrise cu cerneală simpatică sau comunicările radio,

ambele putând fi cifrate sau nu, precum şi datele transmise direct prin intermediul curierilor. Cum însă posibilităţile erau din ce în ce mai restrânse, Opran şi colegii săi s-au îndreptat şi spre alte căi de comunicare, iar una dintre ele era prin intermediul corespondenţei simple, în care anumite informaţii să fie scrise în clar. Dezavantajele acestei metode erau că nu se puteau transmite multe date, iar sensul cuvintelor banale trebuia fie cunoscut în prealabil, fie ghicit de către destinatar. în plus, ca orice altă corespondenţă trimisă prin poştă dincolo de Cortina de Fier, putea atrage atenţia Securităţii, iar cei din ţară deveneau suspecţi. Pentru a putea însă utiliza această modalitate, mai întâi trebuiau cercetate scrisorile şi cărţile poştale care reuşiseră să treacă de cenzură şi să iasă din ţară. De aceea,

Opran era interesat să parcurgă orice corespondenţă din România ajunsă în Franţa, Constanţa Magoş amintindu-şi că fiecare carte poştală expediată de soţul ei ajungea, mai devreme sau mai târziu, în mâinile şefului SIMRE. Acesta le studia pentru a putea înţelege modul de lucru al cenzorilor comunişti şi cât de departe putea merge camuflarea unor informaţii conspirative sub masca formulelor banale. De asemenea, corespondenţa era utilizată şi intern, SIMRE dispunând de cărţi poştale româneşti. Acestea erau luate de agenţii trimişi în România şi expediate unor persoane care urmau să fie recrutate sau, mult mai probabil, aveau deja contact direct sau prin intermediar cu structura de la Paris. O corespondenţă primită din ţară era cu siguranţă mult mai puţin suspectă decât una venită din străinătate, indiferent

dacă era vorba de o ţară occidentală sau din lagărul socialist. Aşa se explică probabil episodul din septembrie 1950, când Opran i-a adus Constanţei Magoş trei cărţi poştale româneşti, rugând-o să pună un mesaj banal în care să includă însă câteva cuvinte-cheie, precum „vacanţă”, „munte”, „concediu”. Una dintre ele urma să fie expediată în comuna Satu Lung din judeţul Braşov şi două în Bucureşti, pe Calea Griviţei şi în Băneasa, dar nu la adresa Lyei Popescu[1], care locuia în imediata apropiere a aeroportului. Opran nu i-a dat detalii despre proiectul în care urmau să fie utilizate cele trei cărţi poştale, iar lipsa informaţiilor face imposibilă identificarea curierului care trebuia să le ducă în ţară şi să le expedieze, a destinatarilor şi a acţiunii propriu-zise, fiind aşadar una dintre

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 3, ff. 278-279.

filele din istoria SIMRE rămase – cel puţin temporar – în umbră

.La începutul anului 1950, biroul ofensiv al SIMRE nu abandonase cu totul ideea trimiterii de agenţi în ţară, numai că acest lucru trebuia făcut după o pregătire mult mai temeinică decât în 1949. Aşa că Mihail Opran a continuat să caute o modalitate de a pune bazele unui centru de instrucţie independent de structurile franceze, în care conducerea românească să aibă libertate completă de acţiune. De aceea, în paralel cu eforturile de construire a unor reţele informative în interiorul României, liderul de facto al SIMRE se interesa în satele din jurul Parisului de o fermă abandonată pe care s-o cumpere şi pe care s-o transforme în zonă de pregătire militară. Aceasta trebuia să fie „o casă cu grădina mare, [...] departe de lume, deoarece ai săi [agenţii SIMRE – n.m.] vor mai trage pocnete",, după cum rememora Constanţa Magoş. Femeia nu a avut cum să-l ajute în acest proiect, motiv pentru care Opran nici nu a mai abordat subiectul cu ea şi, oricum, se pare că până la mijlocul anului 1950 nici nu a fost găsit un spaţiu potrivit, dovadă că Ţanţu nu a menţionat în anchete nimic legat de acest aspect. Probabil abia la sfârşitul anului 1950 sau începutul anului 1951, mai ales în contextul căderii principalei reţele informative construite de SIMRE, Mihail Opran avea să obţină o fermă ce urma să fie transformată în bază de antrenament pentru cei din biroul ofensiv. Pe lângă dificultăţile logistice de identificare a unui spaţiu potrivit nevoilor SIMRE şi a costurilor ridicate, un alt motiv pentru care centrul de instrucţie a fost amenajat cu greutate, şi după o serie de oscilaţii, a fost viziunea liderului oficial al structurii româneşti. Potrivit generalului Petrescu, misiunile în ţară nu trebuiau să aibă o latură de sabotaj sau de violenţă, care ar fi atras represiunea Bucureştiului, ci trebuia acţionat cu multă discreţie pentru organizarea unor reţele informative şi a unei rezistenţe care ar fi intrat în acţiune odată cu trecerea graniţei de către armatele occidentale[1]. De aceea, o bună vreme, antrenamentul nu era centrat pe utilizarea armelor de foc sau pe paraşutări, ci mai degrabă pe aspecte care puteau fi abordate şi în spaţii convenţionale (cameră de hotel sau locuinţele ofiţerilor), precum falsificarea de documente de identitate, utilizarea cernelii simpatice sau comunicarea cifrată prin radiotelegrafie.

Un alt impediment în trimiterea de agenţi în ţară era dificultatea echipării acestora cu acte de identitate false sau cu unele originale adaptate noilor posesori. Documentele veridice, emise de autorităţile româneşti, şi care ajungeau – legal sau clandestin – dincolo de Cortina de Fier, erau la mare căutare printre agenţii structurilor informative din Occident, iar raritatea lor dădea naştere la o concurenţă acerbă între servicii pentru fiecare paşaport sau buletin de identitate. Paşaportul Constanţei Magoş a fost reţinut imediat de Opran, sub pretextul că trebuie depus la serviciile secrete franceze (chiar dacă trecuse mai mult de un an de la venirea ei în Hexagon), şi niciodată returnat. Neştiind că documentul emis în 1948 fusese deja „acontat" de francezi, Titi Constantinescu spera la rândul său să-l obţină, fiind în cele din urmă dezamăgit că omologii săi de la Paris se mişcaseră mai repede. Un alt caz documentat a avut loc în 1950, când în metropola de pe Sena a ajuns un evreu venit legal din ţară, care urma să plece apoi în Israel şi nu mai avea nevoie de paşaportul emis de autorităţile de la Bucureşti. Aflând de acest lucru, Titi Constantinescu îi cerea

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 296.

Constanţei Magoş să-l ajute cu intermedierea unei oferte de

100 de dolari pentru acel document, dar când femeia l-a abordat a aflat cu uimire că paşaportul fusese deja vândut pentru o sumă de trei ori mai mare'.

Activitatea din perioada 1950-1951 a celor din SIMRE nu trebuie înţeleasă într-un registru rigid, în care fiecare executa exclusiv acţiuni în cadrul biroului în care era repartizat. Dimpotrivă, era o muncă foarte fluidă, adaptată din mers nevoilor apărute, lipsei de resurse financiare şi logistice, dar şi pe- nuriei de agenţi bine pregătiţi, capabili şi dispuşi să se implice în operaţiunile informative. Mihail Opran era peste tot: interoga refugiaţii din lagăre, coordona filajele celor din emigraţie, participa la recrutările de noi agenţi, întocmea rapoarte pe care le înainta partenerilor francezi, emitea autorităţilor de la Paris recomandări de expulzare sau de ridicare a acuzaţiilor şi se implica în construirea de reţele informative în ţară. Mihail Ţanţu, spre exemplu, nu avea numai responsabilitatea instrucţiei celor care ar fi trebuit, cândva, să fie trimişi în ţară, ci primea şi îndatoriri de filare a unor persoane suspecte sau de contactare şi recrutare a unor români aflaţi temporar la Paris, aşa cum a fost cazul doctorului Suţer. La fel era şi situaţia lui Mircea Pătru a cărui activitate era adaptată în funcţie de nevoile şi de priorităţile decise de ceilalţi din conducerea structurii. Comandorul a fost folosit în activitatea de cifrare a mesajelor, pentru obţinerea de vize şi documente de şedere ori de călătorie pentru personalul SIMRE, în munca contrainformativă, în analizarea datelor militare obţinute din ţară ori în instruirea informativă a agenţilor, în aceste două domenii lucrând îndeaproape cu Opran[1]. Iar aici este vorba numai de cei care coordonau SIMRE, dar care se şi implicau efectiv, la firul ierbii, în punerea în aplicare a acţiunilor structurii informative. Aceeaşi situaţie era şi pentru ceilalţi colaboratori, ale căror responsabilităţi erau stabilite în funcţie de necesităţile de moment.

Pe lângă toate demersurile de organizare făcute la Paris sau eforturile uriaşe de strângere de informaţii ori operaţiunile contrainformative de protejare a exilului românesc, istoria SIMRE a însemnat şi acţiuni concrete împotriva regimului comunist de la Bucureşti. Gândite să funcţioneze conspirativ şi cu eficacitate, şi învestite cu foarte multe speranţe din partea celor

care le-au construit sau care au fost implicaţi direct, acestea trebuiau să fie victoriile informative pe termen mediu şi lung, sursele de date strategice care urmau să fie de folos în vederea eliberării ţării şi dovadă ultimă a profesionalismulu

iSIMRE. în realitate, au devenit rapid un amalgam de greşeli

şi amatorisme, de erori inexplicabile şi ghinioane teribile, de subestimări fatale ale adversarului şi de supraaprecieri nerea- liste atât ale recrutorilor, cât şi ale recrutaţilor, în care supravegherea foarte timpurie a Securităţii a dus de fiecare dată la un deznodământ tragic.

Acţiunea Lya Popescu – Paula Ventzel – Mihail Ţattţu

Probabil că soarta SIMRE sub conducerea lui Petrescu şi a lui Opran s-a jucat în vara anului 1950, atunci când la Bucureşti s-au împletit iţele a trei poveşti distincte, a trei operaţiuni separate, venite din sensuri contrare, cu loialităţi antagonice şi acoperiri complexe. Două dintre aceste fire narative sunt reprezentate de trimiterea în ţară a lui Mihail Ţanţu şi marşrutizarea spionului Gigi Saramet, însă niciunul nu ar putea fi înţeles fără să fie pus în contextul ultimei părţi: reţeaua informativă Lya Popescu – Paula Ventzel.

SIMRE şi Opran aveau nevoie avidă de informaţii din ţară, iar la sfârşitul anului 1949, fostul comandor a decis să construiască o structură clandestină în interiorul României. încă mai putea conta pe loialitatea şi disponibilitatea de lucru conspirativ a unor foşti ofiţeri cu care lucrase în timpul războiului sau pe care îi cunoscuse în diferite circumstanţe, pe teatrele de operaţiuni din Vest ori în lunile de incertitudine dinaintea fugii din ţară. însă oricare dintre aceştia ar fi trebuit, prin fostul lor statut sau prin atitudinea lor, să fie deja sub supravegherea Securităţii şi a contraspionajului comunist. Prin urmare, dacă voia să îşi creeze capete de pod în interiorul ţării, trebuia să se îndrepte către cineva care nu atrăgea atenţia autorităţilor şi care nu numai că nu ar fi trădat o tentativă de recrutare, ci ar fi răspuns pozitiv solicitării şi, apoi, s-ar fi achitat de sarcinile primite. Ideal ar fi fost ca aceste persoane să aibă şi pregătirea profesională necesară unei munci conspirative, să se descurce cu cifrarea şi descifrarea, însă în războiul secret dus între SIMRE şi serviciile de la Bucureşti nu existau scenarii ideale, ci numai circumstanţe cărora Opran şi colegii săi trebuiau să se adapteze, şi oportunităţi care, dacă apăreau, nu trebuiau să fie ratate. în aceste condiţii, Mihail Opran a ales să creeze reţeaua informativă folosindu- se de două foste iubite din ţară: Paula Ventzel şi Lya Popescu.

Simpatii care au costat vieţi

Lya Carmen Popescu s-a născut la 15 septembrie 1911 în Haţeg şi la sfârşitul anilor 1930 locuia în Bucureşti, într-o casă cochetă de pe bulevardul Robert, actualul bulevard al Aerogării, la câteva zeci de metri de gardul aeroportului Băneasa. Soţul său, aviatorul Dumitru „Pufi" Popescu, cu care avea doi copii, ajunsese în 1940 comandantul Escadrilei 57 Vânătoare, fiind considerat unul dintre cei mai destoinici şi capabili piloţi ai Aviaţiei Regale Române. în lumea aceasta a uniformelor albastre Lya Popescu l-a cunoscut pe Mihail Opran, în 1940, când acesta din urmă s-a întors din Franţa la bordul unui avion pilotat de Pufi Popescu, iar cei doi au devenit foarte apropiaţi[1]. Relaţia lor ar fi rămas una discretă dacă nu s-ar fi petrecut fatidica zi de 4 decembrie 1940, când, în timpul unui banal exerciţiu aviatic ro- mâno-german, Messerschmittul 109 pilotat de Pufi Popescu a lovit cu elicea partea din spate a aparatului pilotat de căpitanul german Horning. Palele s-au îndoit puternic, conductele de carburant s-au rupt, iar stropii de benzină s-au aprins, motorul luând imediat foc. în acest timp, avionul se zgâlţâia din toate încheieturile şi pierdea altitudine, îndreptându-se vertiginos către sol. Pufi Popescu a tras geamul, s-a ridicat, şi-a pregătit echipamentul şi, în ciuda înălţimii destul de joase, a înţeles că singura sa şansă, oricât de mică ar fi fost, era să sară din Messerschmitt. Ceea ce a şi făcut, însă paraşuta sa nu s-a deschis, prinzându-se în carlingă. Aviatorul s-a izbit de pământ împreună cu aparatul de zbor, murind pe loc în urma impactului. Sfârşitul tragic al lui Pufi Popescu a fost, în mod cinic, şansa Lyei Popescu şi a

lui Mihail Opran de a trăi împreună fără ascunzişuri, comandorul mutându-se în locuinţa din bulevardul Aerogării, unde

a stat până la fuga sa din 1947. Cei doi nu şi-au oficializat niciodată relaţia, ceea ce nu i-a împiedicat totuşi să aibă o legătură foarte puternică. Lya Popescu a ştiut că Opran urma să fugă din ţară şi a acceptat situaţia fără împotrivire, conştientă probabil că atunci când se va ivi posibilitatea acesta va încerca să o scoată şi pe ea din România.Printre apropiaţii lui Opran, Lya Popescu era un nume cunoscut şi s-ar fi putut bănui că la un moment fostul comandor, aflat în exil, va căuta să intre în legătură cu femeia alături de care trăise aproape opt ani. Dacă contraspionajul comunist ar fi întocmit o listă cu legăturile din ţară ale şefului SIMRE, atunci numele femeii ar fi fost cu siguranţă în partea de sus a primei pagini. Puţini însă ştiau de legătura ofiţerului cu Paula Evdika Ventzel, făta inginerului silvic Mihai Ailincăi. O tânără de o frumuseţe remarcabilă şi o eleganţă desăvârşită, Paula Ailincăi avea numai 17 ani atunci când, în 1931, l-a cunoscut pe şarmantul Opran, pe atunci un simplu sublocotenent, „între mine şi el, a fost o prietenie, o simpatie”[1], avea să mărturisească femeia într- una dintre declaraţiile sale, atunci când i s-a cerut să povestească despre legăturile cu liderul SIMRE. Cu siguranţă, la începutul anilor 1930, în sufletul Paulei Ailincăi s-au născut pentru Opran nişte sentimente care nu aveau să moară poate niciodată, chiar dacă relaţia dintre cei doi nu s-a mai împlinit, iar ea a ajuns să se căsătorească în 1935 cu Valeriu Ventzel, fiul renumitului pictor Tony Ventzel. în 1937 s-a născut singurul lor copil, un băiat care a primit numele bunicului patern, însă destinul familiei a fost marcat deopotrivă de simţul datoriei şi de dramele războiului. Cu toate că era ofiţer în garda Palatului Regal, poziţie care l-ar fi scutit de trimiterea pe front, Valeriu Ventzel a cerut să fie repartizat într-o unitate combatantă pentru a lua parte la operaţiunile militare de recuperare a teritoriilor pierdute în urma ultimatumului de la 26 iunie 1940. Cererea sa a fost aprobată, fiind transferat la Regimentul 9 Vânători de Munte „Regele Alexandru al Iugoslaviei” cu care a participat la luptele din nordul Bucovinei, tânărul căpitan Ventzel văzându-şi astfel visul împlinit. Dar ofensiva a continuat şi în teritoriul sovietic, regimentul ajungând la începutul lunii august 1941 în apropierea Kagarlîkului, un oraş aflat la 80 de km sud de Kiev. Acolo, în timp ce conducea personal asaltul asupra liniilor Armatei Roşii, căpitanul Ventzel a fost ucis de schijele unui obuz explodat în apropierea sa. Vestea morţii soţului a fost un şoc pentru Paula Ventzel, rămasă văduvă la numai 27 de ani şi cu un copil de patru ani. Viaţa sa ar fi fost însă ferită de dramele ulterioare dacă destinul nu i-ar fi jucat o festă: într-o după-amiază din vara anului 1946, tocmai când ieşea din holul art-deco al Palatului Telefoanelor şi păşea în aglomeraţia de pe Calea Victoriei, s-a auzit strigată de cineva din spate. Când s-a întors, a fost uimită să-l vadă pe „Mişu” Opran, uşor binedispus după câteva pahare băute împreună cu colegii săi ofiţeri din grupul cu care era la acel moment. Revederea a avut un impact emoţional colosal, readucând la viaţă vechi sentimente şi

Irăiri de mult uitate şi îngropate în sufletul ei. Chiar dacă nu a fost fericită să audă că acela pe care-l iubise în adolescenţă (răia alături de o anume Lya Popescu, într-o casă din Băneasa, Paula Ventzel a acceptat să se vadă de câteva ori cu comandorul Opran, fiecare întâlnire răscolind-o, reanimând afecţiunea pe care o avea pentru el şi, bineînţeles, făcând-o să-şi pună aceeaşi întrebare chinuitoare „cum ar fi fost dacă?”. După toate probabilităţile, legătura dintre cei doi nu a fost una constantă, aşa că femeia nici nu a ştiut de intenţia ofiţerului de a părăsi clandestin ţara, acesta pur şi simplu dispărând dintr-o dată din viaţa ei în 1947. Sentimentele ei au rămas la fel de vii, astfel că ataşamentul sincer pentru Mişu Opran şi disponibilitatea sa de a intra în legătură cu el o făceau să fie

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

persoana ideală prin care se putea încerca crearea reţelei informative.

Ventzel – Eftimie: prima ramură a reţelei

Mai erau numai câteva zile până la sfârşitul anului 1949 când Paula Ventzel a fost informată că cineva vrea să discute cu ea în biroul său din Palatul Poştelor şi Telefoanelor. Peste câteva zeci de secunde, pe scaunul din cealaltă parte a mesei se aşeza Alice Rousilloux, o funcţionară din cadrul legaţiei franceze, care îndeplinea, printre altele, rolul de curier în ţară pentru SIMRE[1]. Rousilloux i-a înmânat două scrisori: una pentru ea, iar cealaltă avea ca destinatar pe Lya Popescu, şi pe care Paula Ventzel trebuia să o contacteze. Expeditorul era acelaşi: Mihail Opran, Paris. După mai bine de doi ani de tăcere, fostul comandor intra din nou în viaţa ei, distorsionând fragilul echilibru emoţional, răscolind încă o dată amintirile pe care le avuseseră împreună şi trezind iarăşi speranţe şi iluzii legate de viitor. Cu toate acestea, Paula

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

Ventzel a urmat întocmai indicaţiile primite: a sunat-o pe Lya Popescu, despre care auzise atâtea de la Opran, dar nu o cunoscuse niciodată, şi i-a dat întâlnire pe treptele masivului Palat al Poştei şi Telefoanelor de peste drum de sediul CEC. Era o zi geroasă de decembrie atunci când cele două femei s-au întâlnit, semnul de recunoaştere fiind haina de astrahan a văduvei lui Pufi Popescu. întâlnirea a fost scurtă, încă sub impulsul surprizei unei corespondenţe neaşteptate şi a unei situaţii destul de bizare. Peste câteva zile, telefonul din casa din bulevardul Aerogării avea să sune din nou, dar de data aceasta la capătul celălalt al firului nu era Paula Ventzel, ci Alice Rousilloux care o invita pe Lya Popescu la o întrevedere la legaţia franceză, propunere destul de riscantă în acele timpuri şi care ar fi putut trezi suspiciunea serviciilor secrete de la

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

Bucureşti. Lya Popescu a manifestat însă o prudenţă calculată, refuzând o asemenea întâlnire şi spunând că dacă mai sunt veşti din partea lui Opran, acestea pot veni pe aceeaşi filieră a Paulei Ventzel. Oarecum de aşteptat, atât scrisoarea către Paula Ventzel, cât şi cea către Lya Popescu nu conţineau nimic subversiv sau scris cu cerneală simpatică, ci erau texte în clar, cu mesaj familiar. Scopul acestei prime corespondenţe nu era de edificare propriu-zisă a reţelei informative, ci, mai degrabă, de restabilire a unor legături personale rupte în urma evaziunii aeriene din toamna anului 1947. Aşa că, odată refăcut contactul cu Lya Popescu şi Paula Ventzel, primul scop fusese îndeplinit şi se pregătise, astfel, fundalul pentru următoarea fază a recrutării: propunerea propriu-zisă

.Dar până la acel punct, situaţia de la Bucureşti avea să evolueze. Mai întâi, în ianuarie 1950, Paula Ventzel i-a scris lui Opran pe adresa conspirativă de la Paris, menţionată pe plicul primit de la Rousilloux, iar luna

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

următoare l-a sunat pe vărul său, Constantin Eftimie, cerându-i să vină la locuinţa ei din cartierul Domenii, unde i-a destăinuit că primise corespondenţă din partea comandorului aflat în Occident şi chiar i-a împărtăşit unele pasaje:

Scrisoarea sosită de la Opran mi-a cetit-o vara mea şi cred că nu în întregime ci fragmente din care reeşia că se interesează de persoana ei şi de băiatul ei, că este sănătos şi că îi este dor de ea [...] în general era o scrisoare afectuoasă faţă de vara mea. Cu această ocazie mi-a reconfirmat că Opran voia să o ia în căsătorie înainte de Ventzel, însă soarta a voit altfel[1].

Relatarea lui Eftimie întăreşte faptul că Opran o contactase în virtutea trecutului lor comun şi a sentimentelor pe care femeia încă le păstra pentru ofiţerul de la Paris. Mai putea fi şi alt motiv, dincolo de loialitatea pe care se putea baza din partea ei şi de presupusa disponibilitate de a-i face unele servicii, într-o deplină conspirativitate. Probabil că „Mişu" Opran intuia că Paula Ventzel avea să-l facă părtaş la toată această acţiune secretă şi pe Constantin Eftimie care reprezenta o piesă dezi- rabilă şi foarte utilă într-un viitor angrenaj informativ secret. Opran şi Eftimie se cunoşteau încă din adolescenţă, fiind colegi la Liceul Militar din Târgu Mureş, despărţiţi de un singur an de studiu. Se revăzuseră atât în 1933-1934, când viitorul lider al SIMRE frecventa locuinţa tinerei Paula Ailincăi, cât şi după 1945, atunci când cei doi au reînnodat legătura. Dar nu relaţiile personale erau neapărat cele care îl făceau pe Eftimie atât de util demersului gândit la Paris, ci faptul că o lungă perioadă fusese încadrat în Marele Stat Major, la serviciul cifruri, deci avea cunoştinţele necesare de cifrare, descifrare şi supracifrare cerute în activitatea informativă. în plus, chiar dacă fusese exclus din PMR în cadrul recentelor verificări, din cauza originii sale sociale şi a soţiei, îşi păstrase gradul de locotenent-colonel şi postul în Centrul de Instrucţie al Armatei de la Făgăraş, având astfel acces la informaţii militare secrete.

Nu se ştie dacă scrisoarea trimisă la Paris de Paula Ventzel, la începutul anului 1950, a ajuns sau nu la destinaţie. Este cert însă că din sens opus aveau să sosească, în martie acelaşi ani, două pachete. Era vorba, foarte probabil, de cele pregătite de Opran şi Pătru în noiembrie 1949 şi trimise în ţară prin intermediul lui Dragu şi a rutei diplomatice. Este aşadar discutabil dacă

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 215.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

serviciile secrete franceze aveau cunoştinţă de această operaţiune a SIMRE, de vreme ce a fost nevoie de aproape cinci luni ca pachetele să plece din birourile structurii informative româneşti şi să ajungă în posesia lui Alice Rousilloux, care la începutul primăverii se întâlnea cu Paula Ventzel pentru a i le preda: unul pentru ea şi celălalt pentru Lya Popescu. Ajunsă acasă, Paula Ventzel a descoperit că borcănelul cu cremă trimis de la Paris de către Opran avea un fund dublu. Deschizându-l cu grijă şi teamă, a găsit câteva pacheţele cu microfilme, puţin mai mari de un centimetru pătrat, pline cu instrucţiuni scrise mărunt şi extrem de mic. Era evident că nu mai era vorba de o comunicare familiară, inocentă şi (aproape) fără riscuri, ci de ceva cu adevărat periculos. Este discutabil dacă, în acest moment, Paula Ventzel avea sau nu de făcut o

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

alegere, chiar dacă, la

prima vedere, pe masă păreau să fie câteva opţiuni. Le putea, pur şi simplu, distruge şi să nu pomenească nimănui, niciodată, de borcanul cu fund dublu şi de conţinutul ascuns. Dar dacă Securitatea ar fi aflat, fie de la Alice Rousilloux, fie din altă sursă? Ar fi fost cu siguranţă arestată pentru omisiune de denunţ. în plus, nu ar fi aflat niciodată ce voia să-i comunice Opran în acele microfilme, iar legătura sa cu fostul comandor ar fi riscat să se rupă din nou, de data aceasta poate chiar pentru totdeauna. Ar fi putut să le predea Securităţii? Probabil, dar aproape sigur situaţia sa delicată nu s-ar fi încheiat, ci dimpotrivă, ofiţerii de contraspionaj ar fi utilizat-o ca agent fals împotriva bărbatului pentru care avea, fără îndoială, o puternică afecţiune. Sau ar fi putut să le păstreze, în ciuda tuturor riscurilor pe care, în parte, poate că

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

nici nu le conştientiza. în fond, ea nu era un spion, ci o femeie care iubea un bărbat aflat la câteva mii de kilometri depărtare. „Ceea ce m-a determinat să păstrez instrucţiunile a fost eventualitatea primirii unei scrisori de la comandorul Opran, scrisoare care dacă ar fi venit cifrată eu nu aşi fi putut-o citi întrucât nu cunoşteam cifrul şi al doilea motiv afecţiunea ce o purtam comandorului Opran, acele pelicule fiind trimise personal pentru mine şi având un indicativ care mă făcea să cred că şi comandorul Opran îmi poartă aceiaşi afecţiune”[1]. Paula Ventzel a ales să păstreze instrucţiunile, devenind astfel agentul „Violeta” al SIMRE, însă nu opţiunile sale anticomuniste fuseseră resortul acestei decizii, ci slăbiciunea emoţională pentru comandorul care o introdusese, fără voia ei, în tenebroasa lume a spionilor

.Odată intrată pe acest drum, femeia a urmat instrucţiunile primite şi i-a dat Lyei Popescu celălalt borcan cu fund dublu, care îi era, de altfel, destinat. în paralel, a încercat să descifreze pe cont propriu microfilmele, însă

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

nereuşind i-a cerut vărului său ajutorul. Sub pretextul unei reuniuni de familie la reşedinţa din strada Aviator

Sănătescu, Eftimie şi Ventzel s-au retras în camera ei, nimeni altcineva neştiind de corespondenţa cu Opran, care se pare că oricum nu se bucura de simpatia părinţilor femeii, şi au încercat să le descifreze împreună cu ajutorul unei lupe. Timpul scurt nu i-a permis ofiţerului să parcurgă toate microfilmele, aşa că le-a luat cu el, alături de un pachețel de praf pentru prepararea cernelii simpatice, urmând să continue citirea şi descifrarea la locuinţa sa din Vatra Luminoasă. Surprins însă de soţie, bărbatul a reuşit să le ascundă la timp şi, scuzându-se sub un motiv banal, a plecat în parcul din apropiere, unde, pe o bancă lăturalnică, a finalizat descifrarea instrucţiunilor pe care le-a transcris pe coli de hârtie. Peste câteva zile, Eftimie se reîntâlnea cu Paula Ventzel, căreia i-a returnat microfilmele (cu excepţia celui cu instrucţiunile propriu-zise de cifrare şi descifrare, absenţă pe care femeia se pare că nu a sesizat-o), iar verişoara sa şi-a copiat instrucţiunile pe care el le descifrase. Locotenent-colonelul urma să plece curând la Făgăraş, la unitatea de care aparţinea, iar înainte de a părăsi Bucureştiul, „reflectând mai adânc şi observând că nu-i lucru curat”[1], a distrus toate materialele pe care le primise de la Paula Ventzel, precum şi notiţele cu informaţiile descifrate.

Vinovatul fără vină: Ion Popescu Pera

Chiar dacă îi spusese vărului său că ar fi distrus setul de pelicule a căror păstrare devenise nu doar inutilă, dar şi periculoasă, în realitate Paula Ventzel nu a făcut acest lucru. Speriată însă de ceea ce conţineau şi de primejdia uriaşă reprezentată de acestea, s-a decis ca pentru o vreme să le dea spre păstrare lui Ion Popescu Pera, o cunoştinţă destul de vagă. Cei doi se cunoscuseră în 1944, cu ocazia unei discuţii în biroul ei din Palatul Poştelor, se revăzuseră întâmplător trei ani mai târziu, când au şi făcut schimb de numere de telefon, iar apoi, din nou, în aprilie 1950, tot pentru o discuţie legată de aspecte judiciare de serviciu. Relaţia lor era suficient de distantă încât să nu trezească vreo suspiciune, în cazul unui scenariu nefericit, aşa că Paula Ventzel i-a cerut lui Popescu Pera să păstreze pentru o vreme câteva documente, cerere pe care bărbatul nu a avut niciun motiv să o refuze. Numai că zilele următoare, acesta a căzut pradă curiozităţii şi le-a frunzărit, descoperind mai multe notiţe ciudate cu creionul (descifrarea microfilmelor), precum şi o adresă din Franţa. Nu a dat mare importanţă conţinutului, mai ales că peste două sau trei săptămâni le-a înapoiat Paulei Ventzel.

Implicarea sa, fără să ştie, în activitatea reţelei informative s-a adâncit în zilele următoare şi a avut legătură cu una dintre indicaţiile trasate de echipa lui Opran: „scris cu iodură de potasiu, bună pentru dureri de gât, se află la farmacie'„ era scrijelit cu creionul pe foiţa de hârtie în care erau împăturite microfilmele. Dacă Paula Ventzel sau cei pe care urma să îi recruteze ar fi vrut să trimită informaţii în Occident, acestea trebuiau nu numai cifrate, sau chiar supracifrate în funcţie de importanţa lor, ci şi scrise, peste rândurile în clar cu mesaj banal, cu ajutorul unei cerneli simpatice, o substanţă vizibilă numai în anumite condiţii de luminozitate. Pentru prepararea sa era nevoie, aşa cum indica şi sumara instrucţiune, de iodură de potasiu a cărei obţinere era mai dificilă decât ar putea părea la o primă vedere. Fie din această cauză, fie din precauţia de a nu suscita întrebări despre nevoia pentru care femeia ar fi vrut să o achiziţioneze, Paula Ventzel s-a decis să apeleze la Popescu Pera pentru obţinerea iodurii, rugăminte pe care bărbatul a onorat-o fără să pună întrebări. Ultimele lor întâlniri s-au petrecut în mai 1950, fiind rezultatul unei situaţii pe care Ventzel căutase cu orice preţ să o evite: fusese surprinsă de tatăl său în timp ce studia cu lupa unul dintre microfilme. A fost de ajuns să afle numai că acestea proveneau de la Opran, din Franţa, ca Mihai Ailincăi să aibă o ieşire nervoasă, înjurându-l pe fostul comandor şi

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

avertizând-o, profetic, pe fiica sa că microfilmele îi vor aduce o mare şi grea suferinţă, cerându-i să le distrugă cât mai

grabnic. Aşa cum i-a spus şi vărului, Paula Ventzel i-a promis şi părintelui său că le va distruge, dar nici de această dată nu a făcut întocmai, ci le-a dus spre păstrare, împreună cu toate celelalte notiţe, la locuinţa lui Popescu Pera din strada Praporgescu. Aşa cum ea se încăpăţâna să nu le distrugă, aşa şi amicul său continua să se uite în ceea ce femeia îi dăduse să fie ţinut în siguranţă, şi atât. De data aceasta, descoperind microfilmele şi citind câteva dintre foi, Ion Popescu Pera a înţeles că ceea ce se afla în apartamentul său constituia o gravă primejdie pentru viaţa sa, aşa că a refăcut în grabă pachetul, având grijă să nu se cunoască faptul că fusese deschis, şi, atunci când Ventzel i l-a cerut, i l-a înapoiat cu o previzibilă uşurare sufletească[1].

Un joc periculo

*s*Când Constantin Eftimie a revenit în Bucureşti, la 9 aprilie 1950, nu credea că scurta permisie de 48 de ore va reprezenta şi altceva decât o firească revedere a familiei, alături de care va sărbători învierea Mântuitorului. De microfilmele de la Paris şi de scrisorile lui Opran trimise verişoarei sale, dacă nu uitase deja, atunci cu siguranţă voia să uite şi să considere că nici n-au existat. Numai că întâlnirea cu Paula Ventzel nu a şters aceste detalii primejdioase, ci a constituit un nou şi mult mai amplu episod al întregii poveşti din care părea că nu mai poate ieşi. Trăgându-l deoparte, femeia i-a mărturisit că între timp primise de la fostul comandor o nouă scrisoare şi un alt set de microfilme ascunse într-o cutie de lame Gillette, precum şi o pereche de ciorapi de mătase, acest cadou bucurând-o mai mult decât orice altceva, fiind, în viziunea ei, dovada că Opran se interesează de ea, alimentându-i totodată dorinţa de a continua legătura cu ofiţerul de la Paris. De ce anume a fost nevoie de încă un set de microfilme este neclar, neexistând ni- cio certitudine că Paula Ventzel i-ar fi scris la Paris lui Opran pentru a-i cere explicit aşa ceva (demers care oricum ar fi fost extrem de periculos). Există însă unele menţiuni conform cărora femeia ar fi trimis la Paris a doua scrisoare, după cea din ianuarie (expediată pe cale convenţională), undeva la începutul primăverii. Cel mai intrigant aspect este că pentru această corespondenţă a apelat la avocata Silvia Tican, soţia cunoscutului scriitor şi călător Mihai Tican Rumano, cu care era amică şi care lucra în cadrul reprezentanţei diplomatice belgiene. De ce anume a apelat la Tican, ce anume conţinea mesajul Paulei Ventzel şi dacă a ajuns sau nu la Opran corespondenţa sunt câteva dintre întrebările rămase şi astăzi fără răspuns, enigmă cu atât mai intrigantă, cu cât Securitatea nici nu a dat importanţă acestei piste şi nu a investigat legătura (căci, în acelaşi timp, nici nu există vreo indicaţie că filiera Silvia Tican ar fi fost controlată de Bucureşti).

Cert este că Paula Ventzel încercase, la începutul lui aprilie 1950, să descifreze de una singură microfilmele din noul lot, nefiind exclus ca acesta să fi fost momentul în care a fost surprinsă de tatăl său, dar nu izbutise, aşa că îi cerea ajutorul lui Eftimie. Spre deziluzia sa, răspunsul vărului a căzut ca o lovitură neaşteptată: „iar ai luat-o de la cap?'„. Locotenent-colonelul a refuzat să o ajute, argumentând că a distrus toate peliculele, ceea ce era numai parţial adevărat, el păstrând clişeul esenţial cu metoda şi cheia de decriptare. Paula Ventzel a continuat să stăruie cu rugăminţile şi, profitând de un moment în care au rămas singuri, i-a strecurat cutia de lame Gillette pe care Eftimie a luat-o cu discreţie şi a ascuns-o în buzunarul vestonului. Uneori, istoria se scrie din gesturi mici şi aparent nesemnificative. Probabil că aşa a fost şi în cazul familiei Eftimie. Ajuns acasă, şi-a schimbat vestonul, mutându-şi portofelul şi alte obiecte importante în cel militar, dar a uitat lamele în haina purtată în timpul vizitei la locuinţa din Aviator Sănătescu. A doua zi, în drum spre gară, şi-a dat seama de greşeală, dar nu mai avea timp să se întoarcă şi să le ia, aşa că i-a cerut soţiei sale, Ecaterina Eftimie, să caute în buzunarul vestonului şi ce va

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

găsi acolo să pună direct pe foc. Probabil că nu ar fi ştiut niciodată de existenţa microfilmelor şi nu ar fi fost, astfel,

condamnată la detenţie politică pentru omisiune de denunţ, dacă femeia nu s-ar fi încăpăţânat să îl descoasă pe soţul ei cu privire la microfilmele găsite, înainte de a le arde. Aşa a aflat de Opran, de acţiunile de spionaj ale Parisului şi de recrutarea Paulei Ventzel, ajungând astfel şi ea părtaşă, fără să vrea, la această operaţiune clandestină. în ochii Securităţii, a devenit un complice al reţelei. Implicarea sa involuntară s-a adâncit în săptămânile imediat următoare, atunci când Paula Ventzel i-a făcut o vizită şi i-a dat un mic pachet rugând-o să-l includă în coletul pe care urma să îl trimită la Făgăraş. Ecaterina Eftimie a acceptat fără rezerve, neştiind şi nebănu- ind că este vorba de fapt de iodura de potasiu[1], obţinută prin intermediul lui Popescu Pera, necesară scrierii cu cerneală simpatică. Locotenent-colonelul a înţeles imediat ce reprezintă pulberea albă, de unde provine şi care este scopul său, dar nu a spus nimic şi nici nu a distrus-o, preferând, potrivit declaraţiilor date mai târziu, să o păstreze pentru a încerca, din curiozitate, să prepare cerneală simpatică, ceea ce însă nu ar mai fi apucat să facă.

Următoarea permisie de 48 de ore, primită în mai 1950, a reprezentat pentru Constantin Eftimie un nou episod în vârtejul tot mai incontrolabil al poveştii de spionaj. Verişoara sa l-a contactat pentru a-i solicita cheia de descifrare, spu- nându-i că a primit o nouă scrisoare de la Opran, însă bărbatul a retezat scurt discuţia, afirmând că a distrus cutia Gillette, fără a pomeni însă modalitatea şi faptul că soţia sa cunoştea adevăratul conţinut şi originea lui. Paula Ventzel a avut o reacţie destul de irascibilă, curmată numai de una cel puţin la fel de nervoasă din partea lui Eftimie: „pentru numele lui Dumnezeu, termină odată cu acest joc periculos. Nu-ţi dai seama că eu vreau să distrug totul şi să nu mai ai nici tu nimic'„. Cuvintele reci şi acuzatoare ale vărului şi confidentului său au fost un duş rece, starea de spirit a Paulei Ventzel schimbându-se radical şi trecând în cealaltă extremă. Femeia a afirmat cu voce scăzută şi tremurată că singurul motiv pentru care voia să descifreze mesajele secrete nu era spionajul, ci dorinţa sinceră de a afla ce îi scrisese Opran.

În cazul său, este clar că motivul deschiderii faţă de întreaga acţiune nu era poziţionarea anticomunistă, nici apetenţa pentru adrenalină ori operaţiuni conspirative, ci strict dorul şi ataşamentul pentru comandorul aflat la Paris. Nu atât de simplu este de explicat atitudinea destul de oscilantă a lui Constantin Eftimie, de la sprijin tacit, curiozitate vie şi neînţelegerea pericolului real reprezentat de activitatea verişoarei sale la încercări disperate de a şterge urmele şi de a curma orice legătură a Paulei Ventzel cu lumea spionajului. O explicaţie se desprinde însă din una dintre declaraţiile sale, în care bărbatul afirma că:

am fost amestecat iniţial fără să-mi dau seama, luând la cunoştinţă de lucruri care nu mă interesau personal. Mai apoi, tară a o încuraja la această acţiune i-am ţinut „trena” apreciind speranţa ce şi-o punea

1' ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 6, f. 227.
' ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 6, f. 227.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

într-o veche afecţie. Ea fiind foarte decepţionată şi demoralizată, rămânând văduvă cu un copil. Stările nervoase în care se găsea adeseori şi care dădeau loc la scene familiare triste, chiar tragice, impresiona pe toţi membrii familiei. Bucuria care i-a fâcut-o scrisoarea lui Opran, aceea mică atenţiune cu ciorapii, o schimbase în parte în bine. Când mi-am dat seama de pericolul la care se expune şi la care mă vedeam şi eu părtaş, m-am îngrijorat, de aceea am căutat să distrug totul, fără a-i da posibilitatea ca ea să trimită ceva. Am adoptat această atitudine deoarece prima care mi-a trecut prin minte, aceea de a o lua de mână [pe Paula Ventzel – n.m.] şi [...] să aduc la cunoştinţa Securităţii [...], mi se părea periculoasă, considerând-o tardivă'

.Foarte probabil, explicaţia locotenent-colonelului era şi cea veridică, el având însă grijă să omită că iniţial fusese, la rândul său, mânat, dincolo de grija pentru Paula Ventzel, de o reală curiozitate de a decoda textele de pe microfilme şi de a se juca cu cerneala simpatică. Abia după ce a conştientizat gravitatea situaţiei în care se vedea implicat alături de verişoara sa, precum şi posibilele implicaţii

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

penale, Constantin Eftimie a încercat să ascundă orice mărturie a implicării lor. Chiar dacă ei doi constituiau

principalele elemente ale primei ramuri a reţelei informative, înţelegând deplin care sunt originea operaţiunii, scopul şi, mai ales, în ce poziţie îi situează pe ei în raport cu puterea comunistă de la Bucureşti, nu erau singurii care făceau parte din această structură, cel puţin în viziunea Securităţii. Soţia ofiţerului, Ecaterina Eftimie, avea cunoştinţă de existenţa şi de provenienţa microfilmelor, într-o situaţie similară se afla şi Mihai Ailincăi, tatăl Paulei Ventzel, iar Ion Popescu Pera devenise complice fără voia sa, ba chiar se putea considera că ştia de existenţa materialelor informative secrete şi nu denunţase Securităţii acest lucru. Rămâne, bineînţeles, întrebarea (sau întrebările) referitoare la Silvia Tican – cine era de fapt, cât de multe ştia despre activitatea Paulei Ventzel (mai ales că aceasta aminteşte că amica ei de la legaţia belgiană ar fi văzut, la un moment dat, conţinutul cutiei de lame Gillette, fără a da mai multe detalii asupra circumstanţelor) şi dacă a îndeplinit sau nu rolul de mesager între SIMRE şi „agenta Violeta”.

La sfârşitul lui mai 1950, ramura Paula Ventzel intra în inactivitate, chiar dacă femeia va mai avea unele întrevederi cu Lya Popescu în lunile următoare. Accentul urma să cadă pe acţiunile acesteia din urmă, şi mai ales ale colaboratorilor săi, într-o poveste de spionaj având izul filmelor lui Kusturica.

Ramura Lya Popescu

Dacă Paula Ventzel a fost cea prin intermediul căreia s-a creat în ţară un prim cap de pod al reţelei informative, Lya Popescu (sau agentul „Levănţica”) avea să fie cea care să construiască o adevărată încrengătură de colaboratori – cu sau fără voie – ai structurii secrete. însă nici activitatea acestei ramuri nu este pe deplin elucidată, fiind numeroase zone întunecate şi detalii contradictorii, evaziv menţionate în declaraţii şi, surprinzător, superficial aprofundate de către ofiţerii de Securitate.

De aceea, ce s-a petrecut în primele luni ale anului 1950, de la întâlnirea de pe treptele Palatului Poştelor, până la venirea lui Gigi Saramet şi a lui Mihail Ţanţu în casa din Băneasa poate fi reconstituit numai parţial, şi chiar şi acele episoade cu unele semne de întrebare. Spre exemplu, în săptămânile următoare primirii întâiului semnal de la Opran, prin Alice Rousilloux şi Paula Ventzel, Lya Popescu ar fi încercat să trimită

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

două scrisori către Paris, lăsând să se înţeleagă că modalitatea de expediere a fost, în ambele cazuri, prin intermediul legaţiei franceze. Dar este discutabil dacă fosta iubită a lui Opran s-a întâlnit sau nu cu funcţionara reprezentanţei diplomatice sau i le-ar fi dat prin mijlocirea femeii pe care o cunoscuse la sfârşitul anului 1949, aspect din urmă pe care Paula Ventzel nu-l aminteşte în niciuna dintre declaraţiile sale. Ce anume conţineau acele două scrisori este neclar, dar se poate presupune că erau rânduri strict personale, şi nici nu se cunoaşte dacă au ajuns la destinatar. Dacă prima corespondenţă se pare că a fost expediată fără probleme, în cazul celeilalte s-a petrecut un episod cel puţin bizar, deoarece a fost refuzată pe motiv că ar cuprinde şi o listă de medicamente, ceea ce ar face-o potrivită pentru trimiterea prin filiera

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

convenţională a Poştei

Române. Nu este clar cine a decis oprirea corespondenţei şi întoarcerea plicului la Lya Popescu şi nici dacă femeia a mai încercat sau nu să-l trimită în Franţa

.Următoarea revedere a Lyei Popescu cu Paula Ventzel s-a petrecut în martie 1950, în locuinţa din bulevardul Aerogării, atunci când a primit scrisoarea şi borcanul cu cremă, care, la fel ca recipientul celălalt, avea un fund dublu, iar în interiorul compartimentului secret erau patru pacheţele. Pe unul era scris numele Lyei Popescu, însă destinaţia celorlalte trei se putea deduce dintr-o frază aparent banală din scrisoare (care, de altfel, conţinea un text familiar, fără niciun alt subînţeles) în care i se recomanda să împartă crema cu „Ghiţă", „finul" şi „vărul". Femeia a înţeles imediat la cine se referea Opran: primul era Ghiţă Şerbu, cel care avea să-i fie principalul colaborator în operaţiunea clandestină, al doilea era un anume Gheorghe Ionescu, iar ultimul era doctorul Pop[1]. Până atunci, Lya Popescu a desfăcut cu grijă pacheţelul său şi a găsit în interior opt microfilme şi câteva pastile despre care va afla că sunt necesare pentru prepararea cernelii simpatice. Din micile clişee fotografice, şase aveau instrucţiuni generale, fiind identice cu cele ale Paulei Ventzel sau ale altor persoane care urmau să le primească, iar două cu indicaţii particulare pentru destinatarul respectiv. Cu ajutorul unei lupe aduse de Ventzel, Lya Popescu a parcurs cele şase microfilme, descoperind că sunt indicaţii de spionaj prin care i se explica cum trebuie constituită reţeaua secretă, tipul de date economice, militare, sociale şi politice ce trebuiau strânse pentru a fi trimise în Occident, precum şi faptul că trebuiau scrise cu cerneală simpatică, dar şi cifrate sau chiar supracifrate, dacă subiectul era deosebit de important. Totodată, existau mai multe recomandări cu privire la conspirativitatea acţiunii propriu-zise: legăturile trebuiau ţinute de la om la om, pentru ca o arestare să nu antreneze căderea întregii structuri, înscrisurile erau, pe cât posibil, de evitat, iar colaboratorii erau încurajaţi să facă parte din ierarhia comunistă, tocmai pentru a putea avea acces la date de profunzime din interiorul regimului, dar şi pentru a acoperi orice suspiciune cu privire la poziţionarea faţă de noua putere politică. în clişeele particulare erau informaţii ce cuprindeau numele de cod al posesorului, cheia individuală de codare şi decodare a informaţiilor, dar şi adresa conspirativă unde trebuia să trimită corespondenţa cu datele secrete scrise cu cerneală simpatică, sub masca unor texte banale.

întâlnirea din martie 1950 a fost momentul în care Lya Popescu şi Paula Ventzel au ajuns să se cunoască, să se împrietenească, să capete încredere una în cealaltă şi să discute despre situaţia în care fuseseră aduse de bărbatul care le marcase amândurora trecutul şi le punea prezentul şi viitorul sub semnul incertitudinii. Dintre cele două, Ventzel era cea mai vocală şi mai nemulţumită de „cadoul" de la Paris, fiind deopotrivă fericită că Opran se gândise la ea, dar îngrijorată de situaţia în care se găsea, afirmând că doreşte

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 25.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

să scape cât mai curând de microfilme. Obişnuită probabil cu lumea întunecată a spionajului, din anii în care trăise

alături de comandorul aflat acum în exil, Lya Popescu a fost ceva mai calmă şi mai raţională, căutând, în primul rând, să descifreze cu ajutorul noii sale cunoştinţe textele primite de la Paris. încercarea a fost însă sortită eşecului, iar femeile vor reuşi să decodeze textele abia după ce Constantin Eftimie avea să parcurgă microfilmele şi să le explice în notiţele date verişoarei sale. Metoda nu era deloc simplă, mai ales pentru cineva iară vreo pregătire în acest domeniu sau înclinare spre astfel de activităţi, după cum avea să reiasă şi din expunerea Lyei Popescu privind tehnica de cifrare-descifrare:

cifrul putea să fie în litere sau în cifre. Erau 16 litere ce aveau valoare. Pentru a cifra, trebuia să fie aranjat textul de cifrat în carouri de 16 litere. în rândul al doilea, se înlocuia valoarea numerică a fiecărei litere, în rândul al treilea se scria cheia, în rândul al patrulea, se scria rezultatul scăderii (cheia din valoarea literelor) iar în rândul al cincilea, se înlocuiau cifrele cu literele ce corespundeau cifrelor obţinute. Cifrul era acelaşi pentru fiecare individ, cheia diferă de la
individ la individ. Supracifrarea se făcea în cazul când trebuiau transmise ştiri foarte importante de ex. denumiri de obiective militare[1].

Cele două femei au continuat să păstreze legătura şi în lunile următoare. Cel puţin până la sfârşitul primăverii, se pare că s-au mai întâlnit de câteva ori pentru transmitere de corespondenţă sau de informaţii referitoare la ceea ce venea de la Paris. Căci în acest interval a avut loc un scurt-circuit, pe cât de bizar şi contrariant, pe atât de evaziv menţionat într-o singură declaraţie a Paulei Ventzel. Conform acesteia, cândva spre sfârşitul primăverii ar fi sosit de la Paris un pachet şi o scrisoare pentru Lya Popescu, care s-ar fi oprit însă undeva la legaţia franceză, acolo unde Alice Rousilloux ar fi returnat scrisoarea, iar pachetul ar fi fost deschis şi conţinutul său mutat într-o pungă. Ascuns în câteva sute de grame de cacao se afla un pacheţel care a dispărut Iară urmă, la destinatarul din Băneasa ajungând numai pulberea alimentară maronie. Ce s-a întâmplat exact este foarte neclar, mai ales cine şi de ce a intervenit în drumul acestui colet care, cu siguranţă, conţinea material secret necesar activităţii de spionaj. Tot ceea ce se poate stabili aproape sigur este că nu Securitatea sau contraspionajul românesc fuseseră cei care au pus mâna pe conţinutul enigmatic al pacheţelului. Deznodământul însă a produs o spaimă teribilă Lyei Popescu, care se temea că ar fi fost deconspirată, aşa că, într-un interval foarte scurt i-a trimis lui Opran trei scrisori în care îi relata ce s-a întâmplat (sau, mai bine spus, auzise că s-a întâmplat) şi îi cerea ajutorul. Din datele identificate, în cazul în care această ipoteză este veridică, se pare că niciuna dintre aceste trei corespondenţe nu a primit vreun
răspuns, nefiind clar dacă eroarea care ar fi dus la imposibilitatea comunicării a ţinut de expedierea la o adresă eronată sau de alte motive.

Gheorghe Şerbu. Primul recrutat

în timp ce Paula Ventzel se preocupa de microfilmele şi semnalele primite de la Paris doar pentru a intra în legătură cu Mişu Opran, Lya Popescu s-a achitat,

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 26.

chiar şi în parte, de

sarcinile primite conform indicaţiilor liderului SIMRE, creând şi dezvoltând o reţea de spionaj aproape funcţională. Chiar dacă primise directive clare cu privire la persoanele cărora urma să le dea ce-lelalte trei pacheţele cu clişee cu instrucţiuni şi pastile pentru cerneală simpatică, femeia a luat iniţiativa, s-a adaptat realităţii din ţară şi a schimbat unele dintre direcţiile de acţiune. Singura pistă stabilită de Opran, pe care Lya Popescu a mers întocmai, a fost reprezentată de primul recrutat, Gheorghe Şerbu, o veche şi de încredere cunoştinţă, totodată colaboratorul ei cel mai apropiat în lunile următoare

.Spionajul poate că nu este pentru oameni cu vieţi banale şi liniște, iar biografia lui Gheorghe Şerbu era deja cu adevărat fascinantă şi palpitantă. Născut la 15 ianuarie 1907, în satul Găneşti din fostul judeţ Covurlui, aflat la mai puţin de zece kilometri de Lunca Prutului, a urmat Facultatea de Litere a Universităţii din Cluj, pe care a absolvit-o în 1932 cu dublă specializare: limba română şi istorie. Vreme de doi ani a fost un simplu profesor de liceu în Făgăraş şi viaţa sa, şi a soţiei sale Irina Lucia Şerbu, ar fi curs în aceeaşi notă previzibilă şi tihnită dacă nu ar fi avut loc o întâlnire providenţială cu Victor Lapedatu, care i-a facilitat mutarea la Bucureşti şi încadrarea în SSI[1]. în anii următori, Gheorghe Şerbu a devenit curierul personal al lui Mihail Moruzov, creatorul serviciului de spionaj românesc şi eminenţa cenuşie a intelli- gence-ului regimului condus de Regele Carol al II-lea, al cărui confident şi om de încredere era, de altfel. Sfârşitul anilor 1930 au însemnat o

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

permanentă peregrinare prin capitalele Europei, marcate de saloane diplomatice şi întâlniri despre care era bine să nu se

menţioneze. Probabil ultima misiune externă a avut loc la sfârşitul lui mai 1940, atunci când s-a întors din Anglia, avionul său zburând chiar pe deasupra Dunkerque-ului, unde sute de mii de soldaţi şi ofiţeri aliaţi erau prinşi de încercuirea Panzerelor germane, făcând slalom printre Messerschmitturile nemţeşti şi Spitfire-urile britanice. în ţară, poziţia sa depindea de cea a lui Moruzov, iar atunci când Carol al II-lea a abdicat, şi puterea a trecut în mâinile lui Antonescu şi a Mişcării Legionare, Şerbu a înţeles că şeful său este ca şi arestat, iar el ar putea avea o soartă similară. Aşa că imediat ce a auzit vestea schimbării de la putere, a fugit din sediul de pe Calea Plevnei al SSI şi, cum acasă ştia că va fi căutat de noile autorităţi, s-a decis să ceară refugiu în casa din Băneasa a soţilor Pufi şi Lya Popescu, pe care îi cunoştea de mai bine de un an. Numai că atunci când a ajuns la locuinţa din bulevardul Aerogării, i-a surprins împreună pe Lya Popescu şi Mihail Opran, descoperire care a rămas secretul lor şi care, de asemenea, le-a cimentat relaţia şi încrederea unul în celălalt. Şi pe Opran îl cunoştea de ceva vreme, mai exact din 1939, din timpul când acesta făcea parte din comisia de recepţie a armamentului cumpărat de statul român, iar Şerbu ştia încă de atunci că ofiţerul de aviaţie este în serviciul SSI deoarece chiar el trebuia să preia rapoarte secrete redactate de comandor şi să le aducă la Bucureşti'.

Chiar dacă a reuşit să scape de represaliile legionarilor, trăind cinci luni într-o teamă permanentă, Şerbu avea să fie reţinut în 1941 de administraţia antonesciană, acuzat de fraudarea fondurilor SSI (e adevărat că, înainte să fugă din sediul SSI, bărbatul deschisese seiful din biroul lui Moruzov şi luase teancuri de bani pe care i-a ascuns sub treptele de la intrarea unei case din Vatra Luminoasă, dar nu pentru acest lucru fusese inculpat), condamnat la un an de închisoare şi eliberat în 1942 de la Văcăreşti. Profesorul de liceu devenit spion şi curier diplomatic ajunsese fugar şi deţinut, iar acum se vedea fără nicio sursă de venit, aşa că a intrat în tot felul de afaceri, primind capital din partea Lyei Popescu şi a lui Mihai Opran. După Război, a revenit la meseria sa de bază, fiind repartizat ca profesor de română, istorie şi ştiinţe naturale la o şcoală elementară din nordul capitalei. în paralel, pentru a-şi ascunde trecutul şi a-şi securiza poziţia, s-a înscris în 1947 în Partidul Naţional-Popular, o formaţiune-satelit a comuniştilor, iar anul următor a fost primit în francmasonerie, o mişcare destul de surprinzătoare având în vedere poziţia organizaţiei secrete în viziunea regimului comunist[1].

Analizându-i biografia, era evident că Gheorghe „Ghiţă" Şerbu era, teoretic, cel mai indicat pentru a fi propus de Opran şi contactat de Lya Popescu: avea experienţa profesională necesară, o certă pregătire tehnică în munca conspirativă, poziţionarea ideologică evident contrară comunismului şi, foarte probabil, disponibilitatea de a se implica în operaţiuni informative. Femeia l-a contactat la câteva zile după primirea pachetului cu cremă, chemându-l la locuinţa ei unde i-a mărturisit că, prin intermediul cuiva de la reprezentanţa diplomatică a Franţei, a reluat legătura cu Opran, aflat la Paris.

întâlnirea pare să fi avut mai degrabă rolul de verificare, căci, cu abilitate şi prevedere, Lya Popescu nu i-a făcut propunerea de a activa în reţeaua secretă, ci i-a

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

cerut să-l ajute pe fostul comandor cu nişte bani din fondurile rămase în străinătate. Greu de stabilit dacă abordarea a fost trasată de fostul său iubit sau a fost o iniţiativă proprie, cert este că Şerbu a scris pe o foiţă câteva rânduri pe care şeful SIMRE trebuia să o trimită la Londra căpitanului Gheorghe Iliescu, căruia fostul curier diplomatic îi cerea să-i dea lui Opran „500 din suma ce are asupra sa". Aspectul cel mai contrariant nu este dacă şi cum şi-a croit drumul spre Paris acea bucată de hârtie, ci dacă, peste şase săptămâni, Lya Popescu spunea adevărul sau blufa atunci când îi relata lui Şerbu că Opran a făcut întocmai, dar nu a primit niciun ban. Este discutabil dacă documentul a putut ajunge atât de rapid la Paris (sau chiar la Londra), având în vedere că pentru trimiterea borcanului cu cremă a fost nevoie de câteva luni. Dacă totuşi este adevărat, atunci este

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

singura dovadă de necontestat că, în prima parte a anului 1950, canalele de comunicare dintre Opran şi Lya Popescu funcţionau în ambele sensuri, cu toate că femeia avea să declare mai târziu, în faţa anchetatorilor, că nu ar fi primit niciodată niciun răspuns la corespondenţa trimisă fostului ei iubit

.Mişcarea decisivă a fost făcută de Lya Popescu abia la sfârşitul lui mai 1950, aşadar după descifrarea completă a înscrisurilor primite de la Paris, cu ajutorul notiţelor lui Constantin Eftimie, atunci când i-a vizitat pe soţii Şerbu la locuinţa lor din intrarea Aniversării. Stând de vorbă cu Gheorghe Şerbu, în timp ce Irina Şerbu făcea drumul din cameră la bucătărie şi înapoi, prinzând numai bucăţi din conversaţie, dar suficient cât să afle despre ce e vorba, Lya Popescu a pus pe masă un pachet cu microfilme şi pastilele pentru cerneală simpatică, i-a povestit despre Opran şi reţeaua pe care căuta să o creeze şi l-a întrebat dacă acceptă să devină unul dintre membrii structurii clandestine. Pus în faţa unei decizii de viaţă şi de moarte, căci, dacă ar fi fost descoperit, închisoarea era o certitudine, iar plutonul de execuţie o probabilitate uriaşă, Şerbu şi-a precizat poziţia: „După ce m-am gândit o clipă, i-am spus că da”[1]. Singura sa rugăminte a fost ca Lya Popescu să se ocupe de transcrierea informaţiilor de pe microfilmele sale, motivul fiind dat de obligaţiile sale de serviciu, de sfârşit de an şcolar, primind câteva zile mai târziu hârtiile cu instrucţiuni. Totuşi, până să treacă la acţiune concret, soţii Şerbu au ascuns toate documentele, microfilmele şi pastilele pentru cerneală simpatică în podul casei moderniste.

Berea, vinul şi hipnoza

În lumea gri şi anostă a Bucureştiului primilor ani de comunism, propunerea Lyei Popescu trebuie să-l fi entuziasmat pe Gheorghe Şerbu care probabil îşi retrăia tinereţea de curier al SSI. Avea şansa să parcurgă un drum similar celui din 1934, când lăsase profesoratul pentru întâlniri conspirative, documente secrete şi informaţii clasificate şi, în plus, putea lupta în felul său împotriva comunismului, sperând poate chiar la o plecare în Occident. Dar documentele nu surprind ce anume a fost în sufletul său, ci numai acţiunile sale destul de haotice şi neaşteptat de puţin profesioniste de recrutare a unor colaboratori, demers început imediat după discuţia de la sfârşitul lunii mai 1950.

Primul spre care s-a îndreptat a fost Mihai Sânzianu, cel care îi facilitase revenirea în sistemul de învăţământ şi care era profesor la Şcoala Profesională de Băieţi numărul 1. Chiar dacă era liberal convins, bărbatul înţelesese că vremurile se schimbaseră şi se înscrisese în 1947 în Partidul Socialist Democrat, ajungând ca după unificarea formaţiunii cu PCR să devină membru al Partidului Muncitoresc Român, din care însă a fost exclus în urma verificărilor din aprilie 1950[1]. Opţiunile sale politice şi relaţia apropiată cu Şerbu l-au făcut pe Sânzianu să fie unul dintre oamenii pe care

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

fostul curier diplomatic spera că se va putea baza. Aşa că i-a dat o întâlnire la o bodegă din Piaţa Naţiunilor Unite, unde,

aşa cum îşi amintea Mihai Sânzianu, „după ce am băut câteva pahare de bere şi printre alte discuţii mi-a spus că are posibilitatea să transmită informaţii peste graniţă şi că are un microfilm pe care vrea să-l descifreze pentru a citi instrucţiunile"[2]. Apoi, Şerbu l-a întrebat direct dacă este dispus să-i furnizeze informaţii care ulterior să fie trimise, pe canale conspirative sigure, în Franţa, răspunsul interlocutorului fiind destul de evaziv, chiar dacă lăsase oarecum să se înţeleagă că ar fi deschis ideii. Singurul lucru clar stabilit în urma discuţiei era rugămintea amicului său ca următoarea întrevedere să aibă loc după vacanţă, ceea ce nu avea să se mai întâmple niciodată.

în aceleaşi zile, Ghiţă Şerbu l-a contactat şi pe Ion Diaconu, pe care îl cunoscuse în 1944 pe când, din cauza bombardamentelor aliate asupra capitalei, se refugiase la Mesteacăn, în judeţul Muscel. Şase ani mai târziu, Diaconu se găsea într-o poziţie cel puţin interesantă pentru lucrul în reţeaua informativă gândită de Opran prin Lya Popescu: era membru PMR şi lucra în cadrul Băncii de Stat. Tentativa de recrutare s-a petrecut tot sub curaj bahic, cei doi întâlnindu-se la un restaurant de pe strada Ştefan cel Mare, unde, aşa cum îşi amintea Diaconu, „băusem un pahar de vin mai mult"[1].

în drumul spre locuinţa acestuia din urmă, din blocul Zodiac, Ghiţă Şerbu i-a cerut să-i dea informaţii, planuri şi statistici de la Bancă, mărturisindu-i pe şleau că le poate trimite în străinătate. Abrupte şi riscante, cuvintele l-au speriat în primă fază pe Diaconu, situaţie care l-a constrâns pe Şerbu să mintă, afirmând că lucrează pe cont propriu şi astfel că nu este niciun pericol să fie descoperiţi de Securitate. Chiar şi aşa, i-a fost teamă să dea vreun răspuns clar, spunând că momentan nu are niciun fel de informaţii care ar putea interesa, dar, dacă va ajunge să intre în posesia lor, i le va transmite. Era, de fapt, un refuz diplomatic de a colabora, însă, în acelaşi timp, şi o abţinere în a-şi denunţa prietenul. Abia în dimineaţa următoare, odată trecut şocul propunerii, Diaconu a înţeles cu adevărat ce îi propunea Şerbu, conştientizare care i-a întărit şi mai tare decizia de a nu lua parte la o asemenea acţiune conspirativă şi aproape sinucigaşă pentru unul ca el:

mi-am dat seama a doua zi de greşeala care am făcut-o numai prin faptul că am discutat acest lucru. Nu am dat nici-un fel de date fiindcă nu aveam şi chiar în cazul că aşi fi avut nu aşi fi fâcut-o fiindcă eu personal nu aveam ce urmări şi mai ales că am şi copii. Am comis marea greşeală că am putut discuta astfel de lucruri, cu atât mai mult cu cât

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

eu personal am dorit

schimbarea timpurilor vechi fiindcă am fost sărac şi mi-am făcut şcoala cu mari greutăţi numai muncind. [...] Faptul că l-am văzut că este un bun sindicalist după cum îmi spunea că este responsabil sindical, faptul că-l şi cunoşteam '

ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 204

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 54.

.am auzit că este într-o rătăcire şi că nu va fi capabil de alte lucruri, mai cu seamă că ne întorceam de la restaurant[1].

Este evident că în timpul anchetei Ion Diaconu a încercat să dea discuţiei de pe Calea Dorobanţi un caracter de falsă bravură, o nefericită consecinţă a unor prea multe pahare de vin, şi nicicum o dovadă de activitate împotriva regimului comunist. Decizia sa de a nu-i da niciun fel de informaţii amicului său rămăsese de neclintit, iar când cei doi s-au văzut ultima oară, la 29 iulie 1950, atunci când familia Diaconu i-a vizitat pe soţii Şerbu, care aniversau 15 ani de căsnicie, niciunul dintre cei doi bărbaţi nu a mai deschis subiectul muncii informative. O situaţie similară s-a înregistrat şi în cazul lui Victor Lapedatu, vechea cunoştinţă care îi schimbase practic viaţa profesorului de provincie, aducându-l la Bucureşti şi transfor- mându-l în curier diplomatic al lui Moruzov, şi care, în 1950, reuşise să scape de „mâna lungă a Securităţii", ocupând un călduţ post de profesor de liceu. Cu prilejul unei vizite de familie la locuinţa din intrarea Aniversării, Şerbu i-a mărturisit prietenului său că are o filieră secretă prin care poate să trimită date în Occident. Şi de această dată, Ghiţă Şerbu era, conform declaraţiei lui Lapedatu, „cam ebrietat", şi cum nu a continuat discuţia cu o propunere de colaborare sau ajutor cu informaţii utile, se poate crede că a fost mai degrabă o scăpare decât o intenţie de recrutare. Cert este că Victor Lapedatu, având probabil mai multă experienţă şi mai multă precauţie, nu a fost încântat de ceea ce a auzit şi, după cum reuşea să-şi amintească fostul curier diplomatic, îi recomandase să renunţe imediat la această activitate, alegând să-şi protejeze prietenul şi să nu-l denunţe autorităţilor.

0 altă tentativă eşuată de racolare a fost reprezentată de Ion Sai, angajat în cadrul Ministerului Construcţiilor, şi pe care Şerbu îl cunoscuse cu ocazia unei serbări şcolare pe care o organizaseră la Teatrul Giuleşti, fiul lui Sai fiind unul dintre elevii fostului curier diplomatic. în cursul uneia dintre întâlnirile premergătoare evenimentului, bărbatul menţionase că are de-a face la serviciu şi cu informaţii militare, ceea ce i-a suscitat atenţia lui Şerbu care l-a contactat la sfârşitul lunii iunie 1950, sperând să obţină acele date sensibile. Din fericire pentru Ion Sai, Ghiţă Şerbu nu i-a destăinuit ce vrea exact, de ce anume este interesat şi unde şi cum le va trimite, funcţionarul de la Ministerul Construcţiilor neştiind aşadar de activitatea secretă a profesorului ori de reţeaua de spionaj care tocmai se crea. în plus, i-a dat de înţeles că nu vrea să vorbească despre activitatea sa de la locul de muncă, manifestând o prudenţă care i-a salvat destinul'.

Episoade ca Sânzianu, Diaconu ori Sai au reprezentat tentativele eşuate de racolare a unor colaboratori, însă Ghiţă Şerbu a înregistrat şi unele reuşite, fiind vorba de persoane ceva mai apropiate şi ale căror opţiuni comuniste erau certe şi ferme. Aşa a fost, spre exemplu, cazul lui Anton Zaharia, soţul unei verişoare îndepărtate, pe care l-a abordat la 14 iulie 1950, în timpul unei vizite, ştiind că acesta lucrează la Centro-Coop, cerându-i date despre planul pe trimestrul al Il-lea. Două zile mai târziu, „după ce am condus pe soţia şi fetiţa mea, la gară la tren, neavând acasă nimic gătit şi fiind invitat la masă la Gheorghe Şerbu"[2], Zaharia s-a dus la casa din intrarea Aniversării, unde i-a dat fostului curier diplomatic o situaţie din care acesta a extras câteva pasaje înainte de a-i

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 265.
2 Ibidem, f. 187.

returna documentul. Conlucrarea lor a continuat, chiar dacă nu neapărat în munca informativă: în săptămânile următoare, Gheorghe Şerbu i-a adus spre păstrare o maşină de scris pe care nu o declarase, precum şi un plic cu poezii cu mesaj anticomunist, toate fiind descoperite ulterior, în timpul percheziţiilor.Dar cel mai activ şi mai apropiat colaborator avea să fie Aurel Angelescu, pe care l-a recrutat la începutul verii anului 1950. Şerbu şi Angelescu se cunoşteau de aproape cincisprezece ani, soţiile lor fiind

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 204.

verişoare, dar în anii 1930 fuseseră şi colegi la SSI, unde acesta din urmă ocupa un post de dactilograf, ajungând chiar dactilograful personal al lui Moruzov[1]. Prietenia lor se solidificase de-a lungul anilor, mai ales că în dimineaţa zilei de 6 septembrie, după ce aflaseră de schimbarea de regim şi, implicit, de căderea lui Moruzov, Angelescu şi un anume Ştefan Enescu îl ajutaseră pe Şerbu să golească seiful SSI. Banii, documentele şi bijuteriile găsite, toate înghesuite într-o valiză, au fost plimbate ore în şir pe străzile Bucureştiului: mai întâi la o rudă a fostului şef al serviciului secret, avocatul Săndulescu, căruia i-a fost teamă să ascundă pachetul, apoi la contele Delaporta, fostul ataşat militar al Romei, care, de asemenea, nu a acceptat să primească geanta, iar în cele din urmă, fiind presat de timp, Şerbu a ascuns geamantanul sub scara de la intrarea casei Victor Roşea din cartierul Vatra Luminoasă. Peste aproape trei ani, când va reuşi să o recupereze, majoritatea hârtiilor putreziseră, iar bijuteriile se deterioraseră, însă tot a reuşit să salveze câteva teancuri de bani, minţindu-l apoi pe Angelescu că numai câteva bancnote mai erau întregi. Chiar dacă amândoi îşi pierduseră posturile din SSI, Aurel Angelescu nu a împărtăşit soarta mai puţin norocoasă a lui Şerbu, care a fost arestat şi condamnat la detenţie, ci a izbutit să intre funcţionar la Ministerul Construcţiilor, poziţie în care se găsea şi în 1950. Poate că prietenul său nu l-ar fi luat în calcul ca o potenţială sursă de informaţii dacă, în cursul unei reuniuni de familie petrecute la 29 iunie 1950, nu ar fi afirmat că la biroul său se centralizează date din mai multe sectoare de activitate. Pe moment, Şerbu nu a spus nimic, dar pe drumul spre casă, profitând că tramvaiul era destul de gol, l-a tras pe prietenul său într-un colţ şi, având amintirea propunerilor refuzate anterior, a ales să-l abordeze cât se poate de direct, spunându-i că face parte dintr-o reţea de spionaj şi este interesat de informaţiile de care pomenise Angelescu, fără a preciza totuşi pentru cine lucrează şi cine este omul său de legătură[1]. Prietenul său nu l-a refuzat, dar nici nu a acceptat în mod clar să lucreze pentru el, situaţia rămânând incertă până la sfârşitul lunii iulie, atunci când cei doi bărbaţi s-au revăzut la locuinţa din intrarea Aniversării. Cu această ocazie, Şerbu a avut o abordare şi mai percutantă, întrebându-l direct dacă s-a gândit la propunerea sa şi apoi, nemaiaşteptând un răspuns, a pus pe masă microfilmele cu instrucţiuni, pentru a-l convinge pe Angelescu că operaţiunea este cât se poate se serioasă, fiind sub coordonarea unei structuri profesioniste. Funcţionarul de la Ministerul Construcţiilor a avut răgazul să-l întrebe pe Şerbu doar dacă este sigur că şi el vrea să facă acest lucru în care încearcă să-şi atragă prietenul, moment în care fostul curier diplomatic a rostit câteva cuvinte ce aveau să se dovedească pe cât de profetice, pe atât de tragice: „nu-mi reamintesc cum l-am întrebat", spunea mai târziu Angelescu, „dar ştiu că dânsul mi-a răspuns că tot trebuie să moară, odată"[2]. Sincer şi direct, dar şi macabru, răspunsul pare să-l fi câştigat pe Aurel Angelescu, care nici nu mai rosteşte vreun cuvânt, ci trece direct la analizarea microfilmelor, căutând să înţeleagă, cu ajutorul lui Şerbu, tehnica de cifrare şi descifrare, proces care se dovedeşte prea dificil pentru moment. Decizia sa intempestivă de a-şi risca liniştea şi confortul personal, de a-şi pune familia în pericol şi chiar de a fi executat, în cazul în care ar fi descoperit de Securitate, poate părea de neînţeles. Sau cel puţin aşa încerca Angelescu să o prezinte în timpul primelor anchete, încercând totodată să se disculpe sau măcar să-şi micşoreze vina:

> această nenorocită afacere în care am intrat fără să mă gândesc o clipă la consecinţe sau ce fac, băgând în nenorocire întreaga mea familie, care nu avea cunoştinţă despre cele de mai sus. De ce am intrat eu în această murdărie? Nu pot să-mi dau seama. Dacă aşi crede în hipnotism, aş datora aceasta unei asemenea acţiuni asupra mea. Nici acum nu pot să-mi justific această acţiune care va aduce atâtea nenorociri[1].

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

Este însă evident că nu era vorba de niciun hipnotism, ci de alţi factori care l-au determinat pe Angelescu să intre în riscanta operaţiune. Cu siguranţă, unul dintre motive era anticomunismul său, pe care avea să şi-l manifeste foarte evident şi plastic în detenţie, precum şi speranţa că regimul nu avea cum să mai reziste în România. Nu este exclus nici să fi fost o nostalgie, o retrăire a tinereţii sale în lumea spionilor şi a activităţilor informative, mult mai palpitante decât monotonia muncii de birou din sediul Ministerului Construcţiilor. Poate că şi încrederea oarbă în Ghiţă Şerbu, care l-a asigurat că nu ştie nimeni de ceea ce fac şi că totul este într-o conspirativitate ermetică, a jucat un rol în decizia sa de angajare totală în strângerea de [1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 7, f. 174.
date şi trimiterea în Occident. Orice ar fi fost, Aurel Angelescu avea să fie principalul colaborator al lui Şerbu în următoarele săptămâni, activitatea lor fiind reluată în august, după ce fostul curier diplomatic s-a întors din ultimul concediu din viaţa sa.

Cine pe cine (mai) minte. Cazul Cârlan

Dintre cele patru pachete cu microfilme şi pastile pentru cerneală simpatică, Lya Popescu dăduse numai unul către destinatarul indicat. Pe cel pentru doctorul Pop se decisese să-l păstreze, cel puţin momentan, ca rezervă, iar pe ultimul alesese să nu i-l dea acelui Gheorghe Ionescu, pe care nu-l cunoştea şi în care nu putea, aşadar, să aibă încredere, ci să-l plaseze cuiva pe care ştia cu siguranţă că se putea baza. Aşa a intrat în reţeaua informativă Haralambie Cârlan, care de altfel era o altă prezenţă îndelungată în viaţa cuplului Opran-Popescu. Născut la 13 februarie 1919 în satul Ochiuri din Dâmboviţa, Cârlan aderase în tinereţe la Mişcarea

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

Legionară, ajungând în timpul ilegalităţii din 1939 să ocupe funcţia de şef al Frăţiilor de Cruce din fostul judeţ Romanaţi. Este neclară activitatea sa în timpul guvernării legionare sau în zilele Rebeliunii, însă se pare că nu a fost atins de măsurile represive ale administraţiei antonesciene, devenind în anii Războiului ofiţer de aviaţie. Aşa a ajuns să îl cunoască pe Mişu Opran, în toamna anului 1944, pe aeroportul din Vărădia de Mureş din apropierea Aradului, cei doi păstrând ulterior o legătură destul de strânsă. Atât de apropiaţi au fost cei doi ofiţeri, încât viitorul şef SIMRE i-a destăinuit, înainte de evaziunea aeriană, că are de gând să fugă din ţară, aşa că i-a dat lui Cârlan maşina personală în schimbul puţinei valute pe care acesta din urmă o avea păstrată. Mai mult de atât, Opran a încercat să-l pregătească pentru acţiuni secrete, instruindu-l să-şi formeze echipe din oameni de

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

încredere, preferabil cu foşti combatanţi experimentaţi cu ajutorul cărora să pună în aplicare sabotaje, prin introducerea de praf de şmirghel în cutiile de ungere ale locomotivelor, pentru a provoca deraierea garniturilor, dar şi să fie pregătiţi să lucreze informativ, prin utilizarea unor sisteme de cifrare şi descifrare. Chiar dacă Haralambie Cârlan a fost mai mult decât deschis la aceste idei, niciunul dintre planuri nu s-a materializat din cauza plecării precipitate a lui Opran, eveniment care însă nu a rupt legăturile, ci dimpotrivă. Cârlan şi soţia sa s-au stabilit în locul comandorului, în casa din bulevardul Aerogării, mutare care a rezolvat şi problema lor locativă, dar şi teama Lyei Popescu că noile autorităţi ar putea realoca spaţiul excedentar, aducând astfel chiriaşi nedoriţi. însă trecutul său legionar şi ecourile plecării lui Opran s-au răsfrânt negativ asupra lui

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

Cârlan, acesta fiind arestat în aprilie 1948 sub suspiciunea că ar intenţiona la rândul său să fugă din ţară (ceea ce se pare că nu era însă adevărat). A fost condamnat de Curtea Marţială la închisoare şi încarcerat la Văcăreşti, de unde a fost eliberat la 12 februarie 1949[1]

.Inclusiv după revenirea în libertate, Cârlan a păstrat o foarte apropiată legătură cu Lya Popescu. Era evident că femeia a avut mai degrabă încredere în el decât în cineva necunoscut[2]. Aşadar, în iunie 1950, l-a chemat la locuinţa din Băneasa, unde i-a pus în faţă pachetul cu microfilme şi pastile de cerneală simpatică, precum şi propunerea de a lucra în cadrul reţelei informative. Considerând oferta o continuare firească a planurilor pe care şi le-a făcut cu Opran în săptămânile dinaintea plecării acestuia din ţară, Haralambie Cârlan a acceptat fără rezerve şi, cu ajutorul Lyei Popescu, a parcurs cele opt clişee fotografice cu instrucţiuni. Apoi le-a ars în baia locuinţei, păstrându-şi numai o hârtie pe care scrisese adresa de corespondenţă din Franţa, dar şi pe aceasta avea apoi să o rupă în bucăţi pe drumul spre casă[1].

Aşadar, la sfârşitul lunii iunie 1950, reţeaua creată de Mihail Opran se prezenta într-o situaţie destul de dezechilibrată şi, oricum, departe de planul iniţial. Ramura Paulei Ventzel era complet inactivă şi este discutabil, de fapt, cât de mult îşi dorea liderul SIMRE să creeze o structură prin intermediul ei. Fără a exclude această posibilitate, nu există menţiuni că i-ar fi indicat să dea microfilmele sau pastilele de cerneală simpatică unor persoane anume, pe care, totodată, să le recruteze în scop informativ. Este plauzibil că spera să ajungă, prin ea, la Constantin Eftimie, probabil cel mai pregătit om în domeniul muncii informative, dintre toţi cei din ţară care au avut vreo legătură cu reţeaua secretă, dovadă că descifrarea – utilizată apoi de toţi ceilalţi – s-a datorat exclusiv locotenent-colonelului de la Făgăraş. în acelaşi timp, deloc de neglijat este teoria conform căreia Opran nici nu se aştepta să creeze o ramură funcţională prin Paula Ventzel, ci numai se folosise de femeie ca să ajungă, într-o manieră cât mai discretă, la Lya Popescu, cea care, de fapt, avea rolul construirii unei ramuri operaţionale care să fie, în realitate, reţeaua informativă propriu-zisă. Femeia alături de care trăise comandorul până la fuga sa din ţară reuşise să recruteze doi colaboratori de încredere şi dispuşi la munca riscantă pe care o presupunea strângerea de informaţii, cifrarea lor şi trimiterea în Occident, în plus, la rândul său, Ghiţă Şerbu începuse să-şi creeze o reţea proprie de agenţi care să-i furnizeze date din diferite domenii, de la aspecte tehnice la economie. Urmau numai să treacă efectiv la lucru, aspect care se va cataliza în august 1950.

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 97.

2 *Ibidem,* voi. 1, f. 103.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

Bineînţeles, în lipsa planurilor de activitate elaborate la Paris este greu de tranşat delicatele detalii ale principalei acţiuni a biroului ofensiv al SIMRE, mai ales că, în paralel cu ce se petrecea în ţară, la Viena aveau loc pregătirile pentru cealaltă componentă: misiunea în ţară a lui Mihail Ţanţu şi Gigi Saramet.

Cealaltă parte a acţiunii

Poate că dintr-un punct mai larg de vedere, reţeaua Lya Popescu – Paula Ventzel şi venirea clandestină în România a lui Ţanţu şi a lui Saramet pot părea două acţiuni distincte, însă, în realitate, privite îndeaproape, cele două fire, şi aşa destul de complicate şi cu multe faţete ascunse, s-au întrepătruns într-o singură şi tragică desfăşurare de evenimente. în timp ce Constantin Eftimie distrugea microfilme şi ţipa la verişoara sa să abandoneze orice legătură secretă cu bărbatul de la Paris, pentru care încă mai avea sentimente, iar Ghiţă Şerbu, printre bodegi şi vizite de familie, încerca să-şi recruteze sursele informative, în capitala Austriei, Mihail Opran şi Gelu Belu lucrau de zor la pregătirea echipei care urma să fie trimisă în ţară. După o tentativă

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

eşuată la sfârşitului anului 1949 de infiltrare dincolo de graniţa românească, dar care, în ciuda deznodământului, avusese o contribuţie esenţială la consolidarea prestigiului SIMRE, Mihail Ţanţu se pregătea pentru o nouă încercare de incursiune în România comunistă. Unul dintre rolurile sale urma să fie cel de a o contacta pe Lya Popescu şi de a verifica starea reţelei informative. Fostul căpitan de paraşutişti nu avea o îndatorire similară şi în privinţa Paulei Ventzel, acest lucru fiind încă o dovadă în sprijinul teoriei că Opran doar se folosise de cea din urmă pentru a ajunge la Lya Popescu şi nicidecum pentru a crea, într-ade- văr, o structură funcţională de surse. Totodată, Mihail Ţanţu ar fi trebuit să contacteze trei persoane pe care le cunoştea dinainte de arestarea din 1946 şi despre care bănuia că, având în vedere opţiunile şi disponibilitatea fiecăruia, sunt implicate în astfel de proiecte de

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

rezistenţă activă: Aurel Munteanu, fost paraşutist în unitatea sa, Emil Negru, devotat membru ţărănist, şi Berta Ibring din Timişoara, care ar fi avut numeroase legături în comunitatea şvabă. Fie prin acestea, fie printr-o altă metodă, Ţanţu trebuia să culeagă informaţii despre grupurile de rezistenţă din munţi, datele urmând a fi analizate de către SIMRE şi partenerii occidentali pentru a putea decide cum pot fi sprijinite acestea. în plus, agentul trebuia să păstreze legătura cu grupul cel mai bine închegat sau cu cele mai bune posibilităţi de acţiune şi, folosindu-şi cunoştinţele din armată, să-i instruiască pe membri şi să-i ajute în organizarea lor. Aceştia urmau să fie puşi în legătură cu centrul informativ de la Paris prin intermediul radiotelegrafiei. în cazul ideal în care dispuneau de aparat de emisie-recepţie şi unul dintre membri avea pregătirea

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

necesară pentru a-l utiliza, Ţanţu ar fi urmat numai să le dea frecvenţele şi cheile de contactare a structurii din Occident. Dacă însă ceea ce lipsea era numai echipamentul, erau luate în considerare mai multe filiere prin care acesta putea fi trimis în ţară: fie prin curierul diplomatic austriac sau italian (reprezentanţe diplomatice care nu suscitau la fel de mult interes din partea Securităţii, precum legaţia americană, britanică ori franceză), fie ascuns într-unui dintre vagoanele trenului Paris-Bucureşti[1]. în cazul cel mai nefericit, în care grupul nu dispunea nici de echipament şi nici de radiotelegrafist, această lipsă urma să fie suplinită la sfârşitul lunii august, atunci când Gheorghe Saramet, după revenirea la Viena, urma să se întoarcă în ţară cu Ja

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 837, voi. 1, ff. 117-124.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

kAlbu, zis „Chinezu”, unul dintre agenţii SIMRE care trebuia să se alăture grupului din munţi.

De asemenea, urma să sondeze atât starea de spirit în rândul populaţiei civile, cât şi în rândul armatei, pentru a putea anticipa cât de dispus ar fi corpul ofiţeresc să lupte împotriva armatelor vestice, în cazul unui nou conflict mondial, sau dacă ar alege, mai degrabă, să treacă de cealaltă parte şi să lupte împotriva comunismului. Mai mult de atât: mai exista un palier de activitate despre care partea franceză trebuia, cu orice preţ, să nu afle[1]. Mihail Ţanţu urma să ia legătură cu Ioan Cosma şi alte trei persoane a căror alegere era în totalitate în mâna sa, care, în schimbul creării unei reţele de opt informatori bine pregătiţi, plasaţi în diferite zone strategice ale ţării, aveau să fie scoşi din ţară pentru a acoperi golurile din ierarhia SIMRE de la Paris. Această nouă reţea secretă din România a serviciului lui Petrescu şi Opran urma să alimenteze cu informaţii, prin filiera lui Titi Constantinescu, biroul român de la Salzburg al CIC american, ceea ce nu numai că ar fi adus resurse financiare atât de necesare, cât şi ar fi consolidat poziţia SIMRE în lumea serviciilor secrete din vestul Europei. Dacă SDECE francez ar fi aflat de această acţiune paralelă a structurii româneşti din exil, atunci fragilul sprijin ar fi putut fi aruncat în aer, ducând aproape sigur la tăierea finanţărilor şi a ajutorului logistic pus la dispoziţie, precum şi la demiterea conducerii SIMRE.

Cu atât mai mult înainte să plece din România, Ţanţu trebuia să procure hărţi rutiere, ghiduri de călătorie, planuri ale oraşelor şi diverse dicţionare pe care urma să le predea la Viena pentru a fi studiate în birourile serviciilor secrete occidentale. Şi nu în ultimul rând, tot Ţanţu avea ca sarcină scoaterea din ţară a unor persoane indicate de generalul Petrescu şi de
Mihail Opran: avocatul bucureştean Vasiliu, respectiv Anton Manolescu, fiul aviatorului Max Manolescu. Cu siguranţă, este o listă atât de consistentă de sarcini, încât devine firească întrebarea dacă Opran chiar credea că Mihail Ţanţu poate să le îndeplinească sau a fost, mai degrabă, o înşiruire eterogenă de misiuni din care trebuia să se achite de ce poate, în funcţie de condiţiile de pe teren.

Pentru Gigi Saramet, misiunea dată de S1MRE nu era cu mult mai uşoară sau mai puţin periculoasă, cuprinzând două direcţii de activitate: prima era reprezentată de infiltrarea în ţară a lui Ţanţu, iar a doua de revenirea în Austria cu fosta iubită a lui Opran, Lya Popescu, şi cei doi copii ai acesteia (ceea ce era, de fapt, o afacere personală şi directă între Opran şi Saramet), şi, bineînţeles, orice alt client ar fi dorit Saramet să mai ia. Pentru îndeplinirea în siguranţă a acţiunii şi înapoierea fără incidente în Viena, noul agent al SIMRE (care devenise practic un agent dublu) trebuia să se abţină de la orice altă activitate de culegere de informaţii, plasându-se, atâta vreme cât va fi în ţară, în subordinea lui Ţanţu[1]. Totuşi, pentru orice eventualitate, în săptămânile premergătoare deplasării, şeful palierului ofensiv şi-a instruit viitorul partener de drum în tehnica fotografierii conspirative, a cernelii simpatice şi a ci- frării, stabilindu-i drept cheie de codare a mesajului primul vers din cântecul *Bătrâneţe haine grele*.

Pentru a se masca plecarea lui Ţanţu s-a lansat zvonul că ar fi fost ahtiat după bani şi prins într-o afacere de contrabandă, astfel că serviciul francez a decis abandonarea sa. în paralel, fostul căpitan de paraşutişti împrumuta sume mici de la diferiţi români, sub pretextul că ar avea nevoie să întreprindă unele afaceri din care să-şi câştige traiul după eliminarea sa din solda serviciului francez. Conform planului de acţiune stabilit cu Opran, trecerea din Austria în România urma să se facă în două etape: cu o călăuză avea să ajungă în Ungaria şi un alt ghid să îl preia din Budapesta, ambele persoane urmând să fie angajate de către Gelu Belu. De asemenea, Ţanţu ar fi trebuit să anunţe prin intermediul primei călăuze că a ajuns în siguranţă pe teritoriul maghiar, iar după intrarea pe teritoriul românesc avea obligaţia de a trimite o scrisoare cifrată, scrisă cu cerneală simpatică, în

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 837, voi 1, f. 53.

care să detalieze situaţia sa, dacă a reuşit să stabilească contactele plănuite la Paris şi dacă poate primi bani şi alte obiecte pe filiera prestabilită (sub cauciucul de la toaleta din vagonul Paris – Bucureşti). De asemenea, o dată la două săptămâni trebuia să trimită o scrisoare cu text banal la o adresă din Paris pentru a semnala că este în siguranţă.Chiar dacă misiunea era prevăzută să aibă loc cât mai curând, plecarea spre România se tot amâna din cauza unor probleme logistice. Dată fiind importanţa deosebită a misiunii, atât în plan profesional, cât şi personal (cel puţin pentru şeful SIMRE), Belu şi Opran au căutat încă o călăuză care să-i ajute pe cei doi să treacă fără incidente graniţa minată dintre Austria şi Ungaria. Abia la începutul lunii iunie a fost identificat un anume Horvath care utiliza în acţiunile sale o porţiune extrem de îngustă pe care o deminase singur şi care acceptase să-i ducă pe Ţanţu şi Saramet până la Budapesta, iar de acolo întreaga acţiune să cadă exclusiv în sarcina românilor. Săptămânile petrecute la Viena în aşteptarea plecării către ţară au fost utilizate nu numai pentru pregătirea conspirativă a misiunii şi punerea la punct a detaliilor, cât şi pentru alte afaceri conexe. Chiar dacă Gheorghe Saramet activa de câţiva ani drept călăuză – fie pe cont propriu, fie în slujba unor servicii secrete – acesta nu a uitat că primele sale încercări de câştig material fuseseră din postura de contrabandist. Aşa că i-a propus lui Ţanţu şi, ulterior, lui Opran, să cumpere cincizeci de perechi de ciorapi de nailon, care la Viena costau numai 80 de cenţi, şi să-i vândă în ţară, unde lipseau cu desăvârşire, cu patru sau chiar cinci dolari, iar unele perechi sa le dea cadou gazdelor pe traseu[1]. Probabil că ultima destinaţie a fost cea care i-a convins pe agenţii SIMRE să accepte ca o parte din bagajul celor doi să fie ocupat cu astfel de produse, fiind însă neclar ce impresie a produs propunerea. Cum mirajul câştigului facil l-a cuprins pe tânărul Saramét care, deşi călăuză acum, nu a renunţat la metehnele de contrabandist şi nu s-a oprit la ciorapi. Fără să ştie ceilalţi, şi-a umplut rucsacul cu stofe, pantofi şi chiar lenjerie pe care urma să le comercializeze pe piaţa neagră din România.

Pentru a le uşura trecerea graniţei dintre Austria şi Ungaria, Opran a decis ca staţia de emisie-recepţie, pe care Ţanţu urma să o utilizeze în ţară sau să o predea unui grup de rezistenţă din munţi, să fie trimisă pe căi alternative la o adresă indicată de Saramét, unde locuia fratele călăuzei care-l ajutase în drumul pe care-l făcuse alături de Aristide Ştefănescu. Era aşadar esenţial ca sosirea celor doi să aibă loc înainte ca echipamentul să ajungă la destinaţie. Aşa că în seara de 14 iunie 1950, Mihail Ţanţu, Gheorghe Saramét şi Horváth au părăsit Viena îndreptându-se spre graniţă, numai că, odată ce au trecut frontiera şi au fost cazaţi într-o casă izolată din Kapuvár, locuită de două femei maghiare, călăuza a dispărut, lăsându-i pe primii doi să se descurce pe cont propriu. Lipsiţi de mijloace de orientare, cu planul bulversat şi cu timpul curgând în defavoarea lor, Ţanţu şi Saramét au luat în calcul să se îndrepte spre Fertőszentmiklós pe căi separate, pentru a evita căderea amândurora, mai ales că fostul ofiţer de paraşutişti nu vorbea limba maghiară. în acest context, călăuza a aflat că Ţanţu ducea în rucsacul său câteva cutii cu microfilme ce urmau să fie distribuite în ţară, fără a cunoaşte însă propriu-zis conţinutul acelor microfilme. în cele din urmă, cei doi au decis să continue împreună drumul spre capitală, mergând numai noaptea pentru a nu fi descoperiţi, iar ziua ascunzându-se în locuri ferite, nu doar de oameni, dar şi de arşiţa care i-a solicitat din plin, ajungând la Budapesta în 18 iunie. în declaraţiile sale, Mihail Ţanţu oferă şi o altă variantă a acestei etape a misiunii, afirmând că drumul între cele două capitale l-a făcut singur, fiind părăsit de călăuza ungară, iar pe Saramet l-a întâlnit abia la Budapesta. Cu toate că are unele detalii veridice, precum cel al abandonului intempestiv al lui Horvath, povestea este falsă, fiind presărată cu momente deosebit de periculoase, precum grăniceri care patrulau la câţiva centimetri de ascunzătoarea lui Ţanţu, denunţuri din partea localnicilor ori alte suferinţe cauzate de itinerar, toate

însă depăşite de îndemânarea şi de inteligenţa fostului căpitan de paraşutişti[1], aflat acum în serviciul structurilor de informaţii ale regimului de la Bucureşti. Legenda avea atât rolul de a masca parţial activitatea de la Viena a lui Ţanţu, Saramet, Opran şi Belu, cât şi de a întări în ochii ofiţerilor Securităţii imaginea unui agent devotat, capabil şi, mai ales, de încredere.

Odată ajunşi la Budapesta, Saramet şi Ţanţu au înnoptat nu la gazda stabilită la Viena, ci la un anume Hijden Gaspar, o cunoştinţă a călăuzei române, iar a doua zi s-au întâlnit cu Nagy Kiraly, cel care ar fi trebuit să primească staţia de emisie-recepţie, însă declaraţiile ulterioare nu fac lumină în ceea ce priveşte soarta echipamentului. Cei doi aveau să rămână pentru câteva zile în capitala maghiară, timp suficient pentru a-şi reface forţele în vederea trecerii graniţei în România, dar şi pentru ca Saramet să expedieze la 22 iunie către o adresă din Viena o carte poştală ce avea rolul de a transmite lui Belu sosirea în siguranţă la Budapesta[1]. A doua zi, la ora 18, cei doi plecau cu un automobil spre Niregyhaza, îndreptându-se apoi spre Debreţin. S-au oprit la doi kilometri de graniţă, restul distanţei până pe teritoriul românesc fiind parcurs pe jos.

Femei, dolari şi spionaj

în noaptea de 23/24 iunie 1950, Gheorghe Saramet şi Mihail Ţanţu intrau pe teritoriul românesc şi în dimineaţa zilei de 24 iunie ajungeau la periferia Oradei. Totuşi, pentru a nu fi descoperiţi de posibilele controale ale Miliţiei ori Securităţii, cei doi au decis să aştepte noaptea pentru a merge la gară şi a căuta un tren cu care să plece spre Bucureşti. Prima garnitură spre capitală era abia în dimineaţa zilei următoare şi, sub pretextul că trebuie să dea câteva telefoane pentru a încerca să găsească un loc în care să rămână peste noapte, Saramet îl induce în eroare pe cel care,

conform instructajului primit la Viena, i-ar fi fost superior de-a lungul întregii misiunii, şi îl înştiinţează pe colonelul Securităţii cu care lucra despre ultimele evenimente. Din acest moment, serviciul secret de la Bucureşti era perfect conştient de existenţa echipei pe teritoriul ţării şi, cu fiecare zi, îl va avea pe Ţanţu într-o supraveghere tot mai strânsă. Ofiţerii de contraspionaj nu ştiau încă şi de cealaltă faţă a acţiunii, de reţeaua informativă a Lyei Popescu, de microfilme şi pastile de cerneală simpatică, de agenţii recrutaţi şi de nefericiţii care aveau să cadă în tranşeele bătăliilor secrete ale serviciilor şi ale spionilor

.Drumul cu trenul nu a fost scutit de riscuri, cei doi

reuşind să se eschiveze de la un control de rutină al Miliţiei şi să ajungă în seara zilei de 25 iunie în Bucureşti. Variantele celor doi, consemnate în arhivele Securităţii, ajung din nou să difere. Fără îndoială, cea mai spectaculoasă este, din nou, cea a lui Mihail Ţanţu, în raportul căruia se menţionează că:

imediat după Teiuş, ora mesei, vagonul restaurant era extrem de aglomerat. O femeiuşcă frumoasă, caută loc. Călăuza

0 acroşează şi glumind Mihail Ţanţu îi oferă jumătate din scaunul său. Astfel se împrietenesc, discuţia trece pe plan glumeţ. Dânsa e dansatoare la Teatrul Armatei. […] După un timp, călăuza îi face propuneri directe în numele lui Mihail Ţanţu, căruia nu-i plac hotelurile. Fata acceptă să-l găzduiască pentru 5 000 lei pe zi, plus… norocul ei. Apoi ea este cea care oferă călăuzei pe prietena sa care are cameră în acelaşi apartament şi care i-ar ceda-o'.

în realitate, odată ajunşi în Bucureşti, cei doi s-au despărţit: Saramet s-a îndreptat spre Calea Rahovei, unde a înnoptat la Puiu Berlescu, un amic în care putea avea încredere. De acolo a telefonat din nou colonelului cu care ţinea legătura şi, peste câteva zeci de minute, cei doi se întâlneau într-o maşină a Securităţii, Saramet informându-l sumar pe reprezentantul serviciului secret de cele petrecute la Viena, de venirea în ţară şi de misteriosul companion de misiune. în acelaşi timp, Ţanţu se îndrepta spre sudul capitalei pentru a face o vizită neaşteptată la locuinţa familiei. Era aproape două noaptea când, strecurându-se prin curtea bisericii Cărămidarii de Jos, fostul căpitan de paraşutişti ciocănea cu grijă în uşa casei din Calea Văcăreşti. Probabil că se aştepta să fie primit cu bucurie şi lacrimi de fericire, căci de multă vreme nici Adina Ţanţu (soţia sa), nici Virginia Trifu (sora sa) şi nici mama sa nu mai ştiau nimic despre el decât că se află la Paris. în schimb, femeile s-au panicat, speriate probabil de posibilitatea ca vizita inopinată să le atragă ulterior repercusiuni din partea Securităţii, chiar mama sa întrebându-l direct „la ce ai venit să ne nenoroceşti?'„. Confruntat cu atitudinea înspăimântată a acestora, Mihail Ţanţu a plecat în zorii zilei, nu înainte să o întrebe pe soţia sa dacă a primit banii şi ciorapii de nailon pe care i-a trimis prin intermediul soţiei doctorului Suţer, aflând cu nemulţumire că numai o parte din sumă ajunsese la soţia sa, restul „pierzându-se" pe drum.

Dacă în iunie 1950 activitatea reţelei informative şi a celor recrutaţi de Lya Popescu ori de Gheorghe Şerbu se desfăşura în paşi fermi, dar înceţi, nefiind vreo grabă în obţinerea de informaţii şi transmiterea lor peste hotare, situaţia celor doi infiltraţi din Austria în România era exact opusă. Pentru Mihail Ţanţu, fiecare zi, fiecare oră, fiecare minut petrecut în ţară reprezenta un risc de a fi descoperit şi rearestat, iar întregul său efort de la Paris s-ar fi prăbuşit complet. în schimb, pentru Gigi Saramet şi şefii contraspionajului comunist, care-l controlau, abordarea era una vigilentă, precaută şi tensionată: nu trebuiau să îi lase pe Ţanţu şi pe eventualii săi colaboratori din ţară să scoată vreo informaţie sau să producă vreun act de sabotaj, dar nici nu trebuiau să acţioneze împotriva lor înainte ca toate legăturile din interior să fie identificate, pentru a fi anihilate în totalitate. Oricât de tentantă era o acţiune directă şi imediată de capturare a lui Mihail Ţanţu, care părea că devenise nu doar un spion al Occidentului, ci şi un trădător al Bucureştiului, contraspionajul trebuia să abordeze problema cu răbdare şi tact pentru a-i aresta pe toţi cei aflaţi în legătura sau în serviciul structurilor secrete occidentale. Iar Mircea Ţigoiu şi colegii lui au urmat întocmai acest plan, lăsând pentru moment evenimentele să se desfăşoare şi sperând să nu le scape din mână.A doua zi, la 26 iunie 1950, Gheorghe Saramet şi Mihail Ţanţu s-au reîntâlnit, mutându-se pentru o vreme în apartamentul unei doamne Filip din strada Doctor Felix, numărul 41. Acolo locuiau cu chirie şi Coca Niculescu, şi Maia Georgescu, două tinere pe care tot călăuza le cunoştea, probabil „de pe

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 1, f. 73.

vremea când el frecventa barurile şi varieteurile din Bucureşti, acestea fiind «artiste»„[1], după cum rememora Ţanţu, detaliile respective fiind, de altfel, unele dintre puţinele puncte veridice din versiunea sa. Lăsându-l pe căpitanul de paraşutişti să se odihnească, Saramet s-a re-întâlnit cu colonelul de la Securitate într-o vilă conspirativă de la Şoseaua Kiseleff, unde, vreme de câteva ore, a dat declaraţii ample despre activitatea de la Viena şi a răspuns tuturor întrebărilor primite. La final, „domnul colonel mi-a spus că voiu lucra [...] un raport amănunţit al întregii misiuni şi mi-a spus că am îndeplinit o misiune frumoasă şi că pe viitor să realizez tot aşa", iar drept răsplată a primit o nouă locuinţă într-un elegant bloc modernist din spatele fostului Palat Regal, precum şi un nou buletin de identitate. Cum misiunile lui Gigi Saramet – atât cele date de Paris, cât şi ale Bucureştiului – erau abia la început, perioada următoare agentul avea să se întâlnească aproape zilnic cu colonelul pentru a da informaţii şi a primi noi instrucţiuni. în timp ce călăuza sa raporta serviciului de la Bucureşti, Mihail Ţanţu făcea acelaşi lucru, însă destinatar nu era aceeaşi structură, ci se afla de cealaltă parte a baricadei. Respectând consemnul stabilit în prealabil, şeful palierului ofensiv al SIMRE expedia pe adresa fictivei Jeanine Gayet, care locuia la Hotel Floridor 35, Avenue des Ternes Paris 17-e, o carte poştală cu mesaj codat, prin care Opran şi colegii săi erau înştiinţaţi că agentul trimis se afla în siguranţă la Bucureşti.

în aceeaşi seară, Ţanţu i-a trasat lui Saramet sarcina de a procura broşura *România în automobil* şi alte ghiduri de călătorie, precum şi diverse volume necesare muncii informative a celor din Paris. Ziua următoare, agentul trimis cu atât efort comun de către structura informativă de la Paris şi rezidenţa din Viena alegea să se plimbe în voie pe străzile bucureştene, întâlnindu-se din întâmplare cu Vasile Melica, unul dintre paraşutiştii care îl urmase în clandestinitate, în sărăcie şi primejdii, în anii postbelici, atunci când Ţanţu se pusese la dispoziţia MNR, aşteptând în zadar să fie utilizat în acţiuni anticomuniste. în cele din urmă, fostul căpitan decide să-şi petreacă ziua împreună cu Coca Niculescu la ştrandul Ministerului de Finanţe, acoperire perfectă pentru a-şi reintra în rolul de agent al serviciului de informaţii al regimului de la Bucureşti[1] şi de a-şi anunţa ofiţerul de legătură de sosirea în ţară. Acţiunile lui Ţanţu şi Saramet aveau, iară îndoială, ţele lor deopotrivă complicate şi bizare: fiecare ştia despre celălalt că se află în serviciul exilului românesc, fiind în ţară cu o misiune deosebit de importantă a SIMRE. Ceea ce nu ştia însă niciunul despre celălalt era că şi unul şi altul erau şi agenţi ai Bucureştiului, fiind trimişi în Occident cu scopul fie de a se infiltra în structurile emigraţiei, fie de a obţine informaţii şi de a identifica filiere de trecere a graniţei.

Dar dacă Saramet rămăsese loial cu desăvârşire puterii din ţară, Ţanţu, care suferise din plin din cauza comunismului, activa ca agent în serviciul structurii de la Paris.

La 28 iunie 1950, Gigi Saramet a primit din partea lui Ţanţu două sarcini importante: să-l caute şi să-l contacteze pe Ion Cărăuşu, un fost paraşutist ce-i fusese subordonat în anii războiului, şi să-i ducă Luciei Nicolau' un bilet în care fostul căpitan îi cerea să păstreze cu grijă, până ce se vor revedea, orice pachet sau corespondenţă ar sosi pentru el la domiciliul ei. Cărăuşu a avut probabil aceeaşi atitudine ca mama lui Ţanţu: frica de a intra într-o acţiune împotriva regimului sau de a avea cunoştinţă de astfel de iniţiative ori de persoane implicate l-au determinat să refuze orice contact, chiar afirmând că el nu cunoaşte pe nimeni cu numele fostului său superior. Femeia însă a acceptat biletul şi, implicit, cererea venită din partea bărbatului pentru care avea o anumită afecţiune. Legătura dintre cei doi era una veche şi evoluase în paralel cu căsnicia lui Mihail cu Adina Ţanţu. Pentru fostul căpitan, Lucy Nicolau era „repaosul, odihna de care aveam nevoie"[2], păstrând, potrivit propriei declaraţii, legătura prin corespondenţă atât în timpul detenţiei din 1946-1948, cât şi în perioada în care s-a aflat în Occident, încercând să nu o implice însă în acţiunile sale. Cu toate

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

acestea, dacă soţia sa era de aşteptat să fie sub observaţia Securităţii interne sau externe şi, în plus, disensiunile dintre soţi o transformaseră într-o legătură pe care şeful biroului ofensiv al SIMRE considera că nu putea conta cu încredere, Lucy Nicolau îndeplinea aceste două calităţi esenţiale: era anonimă şi loială. Aşa că, înainte de a pleca spre ţară, Ţanţu a decis să facă acelaşi lucru pe care îl făcuse şi Opran, şi anume să îşi folosească legăturile sentimentale pentru a-l ajuta în îndeplinirea activităţii sale de agent al serviciului de informaţii de la Paris.

în aceeaşi zi, Mihail Ţanţu a căutat să îndeplinească una dintre direcţiile de activitate stabilite înainte de a pleca spre ţară: crearea unei reţele informative formate din oameni de încredere. Astfel, s-a întâlnit într-o casă de pe strada Mihai Eminescu, aproape de intersecţia cu Calea Moşilor, cu cumnatul său Vasile Trifu, care trăia în clandestinitate, fiind urmărit de Securitate pentru activitatea din timpul războiului. Conform discuţiilor avute cu Opran şi Saramet, fostul căpitan de paraşutişti ar fi trebuit să-i indice călăuzei o persoană care să fie scoasă din ţară, alături de celelalte pe care Saramet le-ar fi luat contra cost sau ca urmare a celor stabilite cu şeful SIMRE. Iar Ţanţu s-a gândit la Trifu, însă scoaterea sa din

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

ţară avea un preţ: cumnatul său ar fi trebuit să găsească patru foşti poliţişti ori comisari, bine pregătiţi, care să nu fie angrenaţi în alte acţiuni anticomuniste şi care ar fi fost dispuşi să intre într-o reţea informativă, urmând să trimită informaţii cifrate către căsuţele poştale conspirative din Occident. în acest sens, fostul şef al comisariatului din Reni a primit patru pachete cu microfilme, fiecare conţinând instrucţiuni detaliate cu privire la modul de acţiune, ce fel de informaţii trebuie culese, cum trebuie redactate şi cifrate, modul de preparare a cernelii simpatice şi, bineînţeles, adresele unde ar fi trebuit trimise cărţile poştale ori scrisorile'. în zorii zilei, cei doi s-au despărţit, stabilind ca la următoarea întâlnire Ţanţu să-i comunice data plecării şi să-l pună în legătură cu călăuza, iar Trifu să-i prezinte pe cei

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

patru viitori agenţi din reţea

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

.Însă întreaga construcţie a misiunii avea să ajungă în pragul colapsului din cauza unui eveniment cu totul neaşteptat:

După câteva zile de şedere cu Ţanţu în Dr. Felix acesta într-o seară a băut mai mult şi s-a luat la ceartă cu fata cu care se încurcase pe nume Coca Niculescu. Atunci el a aruncat pe jos mai multe hârtii de dolari. Scena a văzut-o şi o rudenie de a gazdei care era în vizită şi care s-a dus imediat acasă şi ia [sic!] spus bărbatului care era inspector la Banca de Stat – secţia aur şi devize – aceasta a venit imediat la noi şi a cerut actele şi unde sunt dolarii. Totul s-a aranjat cu 20 000 lei pe care Ţanţu i-a dat inspectorului'.

Chiar dacă tensiunile dintre Coca Niculescu şi Mihail Ţanţu s-au liniştit, teama de o posibilă delaţiune i-a constrâns pe cei doi bărbaţi să părăsească locuinţa din strada Doctor Felix. Saramet a rămas în Bucureşti, continuând să lucreze, în atentă colaborare cu colonelul, pe linia stabilită la Viena, în timp ce activitatea fostului căpitan de paraşutişti este, pentru câteva zile, învăluită în mister. în unele declaraţii, acesta afirmă că s-ar fi ascuns la Braşov, însă mult mai probabil este să se fi mutat împreună cu agentul, călăuza şi supraveghetorul său, Gigi Saramet, în locuinţa din strada Ştirbei Vodă, colţ cu Vasile Sion, oferită de Securitate ca răsplată pentru că-l adusese de la Viena[2]. Şeful sectorului ofensiv – profesionistul trimis de providenţă să contribuie la închegarea exilului, pariul lui Petrescu, Opran şi al celorlalţi ofiţeri care continuau, chiar şi de la mii de kilometri de casă, să lupte împotriva comunismului –, intra acum în plasa şi sub lupa inamicului. Astfel că, deşi evitase căderea din cauza episodului cu dolarii aruncaţi în apartamentul din strada Doctor Felix, arestarea lui Ţanţu era iminentă, fiind strict o chestiune de timp. Chiar Gigi Saramet, într-o discuţie între patru ochi cu Marius Dumitrescu, un inginer pe care îl ţinea în expectativă în legătură cu o plecare clandestină din ţară, îi relata acestuia detalii despre misiunea pe care o primise la Viena, inclusiv povestindu-i despre spionul pe care-l adusese în ţară, lă-udându-se că şeful sectorului ofensiv „a fost lăsat în pace ca să se plimbe liber urmând să fie arestat mai târziu"[1]. De altfel, călăuza şi potenţialul său client se întâlniseră pentru a relua tratativele cu privire la scoaterea acestuia din urmă din ţară la sfârşitul lunii iulie. în mod surprinzător, peste câtva timp, la masa de la Cofetăria Scala unde discutau cei doi avea să se aşeze şi o a treia persoană: comerciantul elveţian Adolf Naef, care îi pusese pe aceştia în legătură şi, mai nou, era aproape să se implice şi în activitatea informativă secretă. încurcăturile afacerii Aristide Ştefănescu, pentru care elveţianul garantase cu propria-i semnătură, şi despre care Gigi Saramet îi povestise în prealabil lui Dumitrescu, mai ales că produseseră nenumărate tensiuni şi sincope în relaţia călăuzei cu cetăţeanul elveţian, păreau să fi fost date uitării. Mai mult, din declaraţiile ulterioare ale agentului Securităţii se conturează ideea că, trecând peste episodul nefericit cu clientul precedent, reuşise să-l convingă pe Naef să intre într-un aranjament financiar prin care SIMRE ar fi putut finanţa oamenii din ţară: Opran urma să depună franci într-un cont din Elveţia, iar comerciantul ar fi dat echivalentul în lei lui Gigi Saramet sau altor persoane pe care acesta le-ar fi indicat[2]. Era doar încă o schemă, care, din fericire pentru SIMRE, nu s-a materializat, prin care contraspionajul de la Bucureşti ar fi drenat resursele – şi aşa puţine – structurii informative de la Paris.

Mesagerii

Luni de zile, cele două fire ale poveştii s-u ţesut în paralel: la Bucureşti, prin scrisori şi microfilme se punea baza unei reţele informative, iar Paula Ventzel şi Lya Popescu constituiau capetele de pod prin care această structură secretă se dezvolta în conspirativitate. La Paris, Opran şi Ţanţu plănuiau trimiterea în ţară a acestuia din urmă, discuţii finalizate ulterior la Viena cu Gelu Belu şi Gigi Saramet, călăuza având şi misiunea să aducă din ţară pe iubita lui Opran care, de altfel, îşi îndeplinise misiunea de

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 202.
[2] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 837, voi. 1, f. 83.

spionaj. Fuseseră luni de discuţii purtate în şoaptă, de schiţe

şi variante de lucru, de scenarii, de speranţe, de temeri şi de multe, multe riscuri. Acum venea clipa în care cele două jumătăţi ale aceleiaşi operaţiuni să se unească.La 3 iulie 1950, telefonul din locuinţa din bulevardul Aerogării a sunat prelung. Lya Popescu ridică receptorul, iar de la capătul celălalt al firului se aude o voce aspră de bărbat care întreabă dacă mai este disponibil covorul de care auzise. Puţin probabil să fi fost o coincidenţă – Lya Popescu chiar avea un covor pe care voia să-l vândă, aşa că nu a bănuit nimic atunci când i-a răspuns afirmativ şi l-a invitat pe necunoscut să vină a doua zi să-l vadă. Prin urmare, la 4 iulie, la uşa apartamentului femeii bătea un bărbat înalt şi suplu, brunet, cu ten închis şi o privire care nu anunţa surpriza ce avea să-i bulverseze viaţa. Odată intrat, Gigi Saramet s-a prezentat drept „Doctorul" şi i-a arătat un bileţel pe care Lya Popescu a putut distinge fără îndoială scrisul comandorului Opran, bărbatul pe care-l iubea şi care fugise din ţară cu aproape trei ani în urmă[1]. Noul venit îi aducea vestea că urma să o scoată din ţară, alături de cei doi copii, iar plecarea este stabilită în jurul datei de 20 iulie 1950. Timorată şi entuziasmată, Lya Popescu a început să îi dea informaţii despre modul în care s-a achitat, sau a încercat să se achite, de sarcinile primite în lunile precedente prin diferitele pachete în care erau introduse microfilmele, ne- bănuind că discută, de fapt, cu un agent al serviciilor secrete comuniste şi nu cu un agent al lui Mihail Opran. Astfel, serviciul de informaţii externe al Securităţii afla pentru prima dată de reţeaua de spionaj construită de comandor prin intermediul Lyei Popescu şi al Paulei Ventzel, cele două femei care, asemenea Luciei Nicolau, nu bănuiau şi nu ştiau că afecţiunea şi sentimentele lor sunt utilizate într-un plan de spionaj. După ce aminteşte de colete, de scrisori şi de pachetele cu microfilme şi îi menţionează pe Gheorghe Şerbu şi Haralambie Cârlan, cei doi colaboratori recrutaţi, femeia îi cere ajutorul călăuzei pentru descifrarea unor texte de pe minusculele pelicule. Nefiind în stare să le descifreze, Gigi Saramet o liniştește spunându-i că mâine va reveni alături de „Fratele mare" care, cu siguranţă, o va putea ajuta, pregătind astfel terenul pentru obţinerea unui volum şi mai consistent de informaţii.

A doua zi, la şapte dimineaţa, Gigi Saramet se reîntor- cea, aşa cum promisese, în casa din nordul capitalei, alături de Mihail Ţanţu. Cu această ocazie, şeful biroului ofensiv al SIMRE îi explică femeii cum se fac în mod corect cifrarea şi descifrarea, şi discută despre starea reţelei informative şi posibilităţile sale de dezvoltare. încrezătoare în rolul său şi dispusă să lucreze cu sârg în acest domeniu, mai ales că în joc se afla libertatea sa şi a celor doi copii, Lya Popescu vine cu propunerea contactării şi racolării lui Eduard Giuvaergeanu, care la acea dată se afla la Sinaia[1]. Giuvaergeanu fusese şef de pistă în ziua fatidică de 4 decembrie 1940, când avionul pilotat de soţul său, Pufi Popescu, s-a prăbuşit. Acesta şi văduva pilotului s-au cunoscut la înmormântare, păstrând o relaţie de amiciţie, astfel că peste câteva luni şi Opran avea să-l cunoască pe funcţionarul aeroportului, care în 1950 era cu siguranţă într-o poziţie mai mult decât interesantă pentru SIMRE: observator de trafic aerian la Băneasa. Astfel, Ţanţu, Saramét şi Lya Popescu s-au înţeles ca ultimii doi să facă a doua zi o călătorie la Sinaia, unde Giuvaergeanu se afla în concediu, pentru a stabili un contact cu acesta şi a discuta despre posibilitatea recrutării sale în cadrul reţetei informative.

Totodată, Lya Popescu urma să înceapă pregătirile pentru fuga din ţară, fiind sfătuită să vândă orice obiect putea din casă. Banii rezultaţi din comercializarea mobilierului, a hainelor şi a oricărui alt obiect trebuiau să fie predaţi lui Saramét, urmând ca femeia să recupereze echivalentul lor în valută după ce va fi ajuns în Franţa[1]. Lya Popescu a urmat întocmai instrucţiunile primite, dându-i lui

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 837, voi. 3, f. 184.

Gigi Saramét tranşe succesive de bani, care au crescut de la

2 000 până la 40 000 de lei, presiunea fiind explicată de călăuză prin faptul că se găsea într-o situaţie delicată, banii pe care trebuia să-i primească în ţară, care ar fi fost vitali pentru desfăşurarea acţiunii, întârziind din motive ce nu ţineau de el.

Nici nu plecaseră bine Ţanţu şi Saramét din casa din Băneasa, că întreg planul SIMRE de acţiune conspirativă, dar şi cel al contraspionajului comunist de supraveghere şi identificare a legăturilor, au fost din nou aproape să se nă- ruiască dintr-o sincopă neprevăzută. Cum în clădirea văduvei lui Pufi Popescu rămăsese un spaţiu locativ excedentar, după arestarea lui Haralambie Cârlan şi plecarea soţiei lui în altă reşedinţă, autorităţile îi acordaseră repartiţie inginerului Mircea Bogatu, un profesor de la şcoala tehnică agricolă din Drăgăneşti, în sudul Prahovei. Acesta locuia numai intermitent în această casă, de obicei atunci când nu rămânea peste noapte în odaia de serviciu pe care o avea la instituţia de învăţământ unde profesa. S-a întâmplat însă ca una

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 837, voi. 3, f. 184.

dintre zilele în care se întorcea la Bucureşti să fie chiar 5 iulie 1950, norocul făcând ca el să ajungă după plecarea celor doi mesageri. Numai că a observat că începuseră să dispară lucruri din casă, mai ales covoare, şi, aflând că Lya Popescu (cu care avea totuşi o relaţie mai apropiată) fusese vizitată în dimineaţa respectivă de către doi bărbaţi, discuţia dintre ei s-a aprins. Potrivit Lyei, „ca să scap de el i-am spus în treacăt că vreau să plec la Opran”[1], cuvinte care au provocat o reacţie nervoasă a inginerului, acesta ameninţând-o cu denunţul la Miliţie sau chiar la Securitate, până când femeia, plângând, i-a jurat că renunţă la acest plan. Dacă cele două instituţii represive ar fi aflat de încercările Lyei Popescu, aproape sigur ar fi trecut la arestarea ei, şi cum SSI încă lucra independent de Miliţie şi Securitate, era posibil ca vestea reţinerii să răsufle, chiar

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 837, voi. 3, f. 184.

dacă ofiţerii de contraspionaj ar fi intervenit ulterior pentru punerea ei în libertate. Astfel, toată operaţiunea s-ar fi declasificat, iar toţi cei care aveau contact cu Lya Popescu intrau în inactivitate, ştergând orice urmă care i-ar fi putut de- conspira. Nu este clar ce anume a făcut Mircea Bogatu, dar nu au fost găsite, până în acest moment, documente care să ateste că ar fi alertat autorităţile, forţând aşadar SSI să intervină pentru menţinerea conspirativităţii. Ce se ştie este că, peste două zile, bărbatul a părăsit locuinţa din Băneasa, cerând relocare şi, implicit, eliberând camera pe care o utiliza. Foarte repede, [1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 100

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 837, voi. 3, f. 184.

.la uşa casei s-au prezentat funcţionarii oficiului de închiri-
ere, care au reanalizat situaţia şi au decis realocarea
spaţiului. Ironie sau nu, întâmplare sau parte a întregului
plan, noul locatar avea să fie comandantul Miliţiei din
Băneasa.

Bucureştiul nu iartă trădarea

La 6 iulie 1950, a doua zi după vizita lui Ţanţu şi a
călăuzei, Lya Popescu şi Gheorghe Saramet (care după
fiecare pas îl informa pe ofiţerul de legătură) plecau la
Sinaia, unde întâlnirea cu vechiul prieten, aflat în concediu,
nu a decurs aşa cum probabil spera femeia. Giuvaergeanu a
ascultat cu interes informaţii despre reţeaua creată de
Opran în ţară, prin intermediul Lyei Popescu, şi a primit cu
reţinere propunerea de a intra în această structură secretă.
Cu toate că a dat de înţeles că ar înclina să accepte oferta,
pentru a da un răspuns final, Giuvaergeanu a cerut o
discuţie între patru ochi cu Mihail Ţanţu, întâlnire care însă
nu a mai avut loc niciodată din cauza precipitării
evenimentelor. Controlorul de zbor nu îşi dorea să discute cu
Ţanţu pentru a găsi formula cea mai potrivită pentru lucru în
conspirativitate, în slujba SIMRE, ci ca să afle cât mai multe
informaţii pe care apoi să le furnizeze la cel mai înalt nivel.
Potrivit locotenentului Alexandru Biru de la Securitatea
Aeroportului Băneasa, Giuvaergeanu avea să-l informeze „că
are o pistă interesantă şi că va fi o descoperire foarte
plăcută pentru Nicolschi",, numai că din cauza altor
evenimente, întâlnirea capitală nu a avut loc. Chiar dacă s-ar
fi întâmplat, este greu de prezis care ar fi fost urmările:
probabil deznodământul reţelei, în ansamblul său, ar fi fost
acelaşi. Singura diferenţă ar fi fost în privinţa lui
Giuvaergeanu, care nu ar mai fi fost arestat şi condamnat, ci
probabil şi-ar fi continuat nestingherit viaţa, denunţând şi
alte grupuri care activau împotriva regimului de la
Bucureşti, aşa cum se lăuda că mai tăcuse şi în alte cazuri
(cum a fost al Margaretei Vasiu, soţia aviatorului Decebal
Vasiu) înainte de a cunoaşte reţeaua Lyei Popescu.

Revenit de la Sinaia, Saramet s-a revăzut în capitală
cu Ţanţu, care i-a dat o cutie cu microfilme înainte de a
pleca cu tot cu bagaje spre locuinţa inginerului
Sângeorgean, unde cu câteva zile înainte se întâlnise cu
Trifu. însă planurile agentului SIMRE de a-şi schimba
ascunzătoarea au eşuat din cauză că soţia gazdei se afla
acasă, iar fostul căpitan nu putea să rişte ca prezenţa sa să
fie cunoscută de încă o persoană. Aşa că aproape de miezul
nopţii este forţat încă o dată să-şi caute un loc în care să
rămână peste noapte, iar în lipsă de alternativă decide să
stea până dimineaţă în casa din Calea Văcăreşti. A doua zi,
se întoarce în locuinţa din Ştirbei Vodă şi încearcă, fără
succes, să dea de Gigi Saramet, telefonând inclusiv Cocăi
Niculescu. Ceea ce nu ştia Mihail Ţanţu era că acestea
aveau să fie ultimele ore de libertate. A doua zi, 7 iulie 1950,
probabil înspre orele după-amiezii, câţiva ofiţeri îşi făceau
apariţia pe neaşteptate să-l aresteze. Asupra sa au fost
găsite două notiţe, precum şi un bilet rupt, pe care se mai
puteau distinge câteva fraze: „[...] jale. Fii extrem de
prudent. [...] Mâine seară la ora 21, fi [sic!] neapărat cu
Coca la Arcul de Triumf, dincolo de el, pe dreapta cum mergi
spre Kiseleff. Nu intra direct în mine, ci ia-te după mine.
Scoate de la Coca [...] fotografiile ce am acolo, fără ca Coca
să ştie. La întâlnire o iei pe neaşteptate". Cel mai probabil,
măcar o parte din instrucţiuni ar fi trebuit să fi fost destinate
lui Saramet şi se refereau la materiale pe care călăuza avea
misiunea să le recupereze din apartamentul din strada
Doctor Felix şi să le ducă la Viena. Şi mai interesant pentru
anchetatori este faptul că în cameră au fost găsite indicative
şi frecvenţe de comunicare pentru aparatul de emisie-
recepţie, a cărui origine era necunoscută (să fi fost oare cel
trimis prin intermediul Luciei Nicolau sau să fi fost adus de
la Budapesta?). Printre potenţialele instrucţiuni consemnate
de ofiţeri se regăsesc unele precum: „eu nu vă ascult pe
noua dvs. frecvenţă. Reveniţi pe frecvenţa anterioară", „tele-
grama dvs. este indescifrabilă", „eu încetez emisiunea,
pericol. Ascultaţi-mă pe QMX şi pilot", „sunteţi

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, ff. 148-149.

supraîncărcaţi. Reglaţi emiţătorul", „schimbaţi frecvenţa" sau „încetaţi ascultarea/ vegherea/ pentru siguranţa dvs."[1]. Acestea tind să crediteze ideea că Ţanţu a încercat să contacteze un centru de legătură, poate chiar cel de la Viena, probabil fără să reuşească. Era una dintre multele dovezi că agentul „Brebu", numele conspirativ al lui Ţanţu, ascunsese o parte din activitatea desfăşurată în serviciul exilului militar românesc, iar Bucureştiul nu ierta trădarea.Nici pentru Lya Popescu situaţia nu părea să fie mai simplă. Având în vedere că urma să plece din ţară împreună cu cei doi băieţi ai săi, care se aflau la Arad, în grija surorii sale, i-a împărtăşit acesteia din urmă planul său, reacţia mătuşii copiilor fiind extrem de dură şi de critică. Discuţia foarte aprinsă, încheiată cu falsa promisiune a Lyei Popescu că va renunţa la ideea trecerii clandestine a frontierei, venea la scurt timp după cearta cu Bogatu şi plecarea intempestivă a inginerului, în plus, în zilele următoare, vecinii au început să pună întrebări văzând că femeia tot vinde obiecte din casă, iar locuinţa se goleşte pe zi ce trece, singurul răspuns al iubitei lui Opran fiind că vrea să se mute la Arad, pentru a avea grijă de copiii săi, cuvinte care însă nu i-au convins pe toţi. De parcă situaţia nu părea deja scăpată de sub control, Giuvaergeanu o sunase să-i ceară socoteală pentru lipsa lui Ţanţu de la întâlnirea stabilită, iar „Doctorul" dispăruse complet şi fără nicio explicaţie. într-o permanentă încordare şi nervozitate paroxistică, singurul sprijin moral al Lyei Popescu erau soţii Şerbu, la reşedinţa cărora obişnuia să meargă mult mai des decât o făcuse până atunci. Continuând orbeşte să respecte indicaţiile lui Gigi Saramet şi să-şi vândă tot ce avea, pentru a fi oricând pregătită de plecare, Lya Popescu le dădea celor doi prieteni din intrarea Aniversării diferite obiecte din casă, în schimbul cărora primea valută dintr-o „veche rezervă", fiind vorba cel mai probabil despre banii care fuseseră recuperaţi din valiza ascunsă între 1940-1943 sub treptele casei Roşea din Vatra Luminoasă'.

încurajările lui Ghiţă Şerbu şi ale soţiei sale erau numai un analgezic provizoriu care însă nu o puteau linişti pe Lya Popescu. De altfel, observase că miliţianul care păzea intrarea casei în care locuia acum şi comandantul din localitate intra în curte de fiecare dată când ea părăsea reşedinţa. Tot încerca să se consoleze că întotdeauna este o banală coincidenţă, dar ştia şi ea că e puţin probabil să fie cum spera. în această perioadă de încordare, în care la fiecare colţ de stradă se aştepta să fie reţinută şi urcată într-o maşină neagră, şi în fiecare noapte adormea cu frică, aşteptându-se ca atunci când va fi trezită de lumina orbitoare a lanternelor să vadă gurile pistoalelor aţintite spre ea, Lya Popescu a renunţat la precauţie şi i-a trimis lui Opran, prin poştă, trei scrisori la adresele conspirative menţionate în instrucţiuni. Primele două au respectat normele de cifrare, însă pentru ultima, dovadă că groaza în care trăia o epuizase, iar tensiunea era aproape palpabilă, a renunţat la orice precauţie şi a redactat-o în clar[2]. Dacă au ajuns sau nu la destinaţie, este aproape imposibil de aflat, dar cert este că, potrivit femeii, toate cele trei corespondenţe au rămas fără răspuns. Chiar dacă Opran le-ar fi primit, ce mai putea face din exil, de vreme ce se afla la peste 2 000 de kilometri şi probabil că îşi dăduse seama că cercul de la Bucureşti începea să se închidă.

Informare, dezinformare şi, mai ales, disperare

Dacă Lya Popescu trăia o tensiune continuă, dar măcar încă se mai afla în libertate şi mai putea spera într-o evadare din ţară, pentru Mihail Ţanţu zarurile fuseseră aruncate, iar acum se vedea închis din nou la Malmaison, aşteptând cu o vădită groază decizia foştilor săi superiori de la Bucureşti. Pentru serviciul secret al regimului comunist nu mai era agentul „Brebu", ci devenise obiectivul

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 2, f. 53.

2 *Ibidem*, voi. 5, ff. 76, 90v.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 38.

„Milostivu" care avea să fie stors de orice informaţie utilă serviciilor secrete din România. Dovadă a importanţei pe care cazul său o prezenta a fost faptul că ancheta a fost condusă personal de Mircea Ţigoiu, şeful direcţiei de contraspionaj. Prima întâlnire dintre fostul agent şi ofiţerii de caz a fost probabil una scurtă, fără bătăi şi torturi, lăsându-i-se impresia că mai poate beneficia de o ultimă şansă la indulgenţă dacă redactează declaraţii complete despre activitatea sa de când a ajuns la Viena şi până la momentul arestării. Atunci când Mihail Ţanţu a încercat totuşi să ascundă unele acţiuni sau să omită anumite persoane, colonelul Ţigoiu, beneficiind de informaţiile furnizate de Saramet, l-a pus pe fostul agent în faţa unor evidenţe care făceau inutil orice efort de a salva pe vreunul dintre cei care aveau cunoştinţă de prezenţa sau de activitatea sa. Ţanţu a fost dus apoi în celula 13, unde se afla şi B. Bardan, un alt deţinut care, de fapt, era angajat al contraspionajului şi avea rolul de a-l urmări constant şi de a-i înregistra orice reacţie.

Primele ore de detenţie trebuie să fi fost pentru fostul căpitan de paraşutişti momentul cel mai adânc de prăbuşire sufletească, în care disperarea l-a adus în pragul sinuciderii:

mi-a comunicat că vrea neapărat să-şi curme viaţa spunând că va încerca noaptea pe la orele 2-3 prin strangulare sau prin lovirea craniului de robinetul caloriferului sau dacă va găsi vreun corp tăios îşi va tăia arterele. Mai mi-a spus că e sigur 100% că-l condamnă la moarte, când scria spunea că ceea ce face e ca şi sentinţa lui de moarte, că regretă că s-a luat după nişte ticăloşi şi nu sa [sic!] gândit ce a făcut că la prima [ilizibil – n.m.] în momentul când voia să fugă în munţi şi că a informat că în munţi sunt mulţi care stau de mult timp acolo[1].

Era convins că va trece prin torturile specifice anchetei, deoarece „el ştie metodele de aici că o să-l puie la manej şi o să-l facă să spuie şi ce nu e adevărat"[2], fiind conştient că odată cu el mulţi alţii vor fi arestaţi şi vor trece prin bătăi şi chinuri, singura persoană pentru care manifesta remuşcări era soţia sa, care nu ştia nimic despre activitatea lui şi, oricât ar fi fost torturată, nu ar fi avut ce să declare. Odată trecut însă de şocul căderii, Ţanţu a renunţat la gândul de a-şi lua viaţa. în zilele următoare, au alternat orele de anchetă cu cele în care, profund tulburat, a scris şi rescris zeci de pagini. în declaraţiile date aproape zilnic, colegul său de celulă a ilustrat cumplitul zbucium interior care-l măcina pe fostul agent al serviciilor de la Bucureşti şi Paris:

Dimineaţa a fost foarte trist şi gânditor. A scris câtva timp [...]. S-a găsit o foaie de hârtie aruncată de dânsul î

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 38.

noală [veceu – n.m.]. După anchetă a fost trist şi frământat, s-a plimbat puţin prin celulă, a oftat apoi s-a lungit în pat şi a dormit până seara la ora 18;[1] (8 *iulie)*

[…] a început să verifice ceea ce a avut scris, complectând în unele locuri, în timpul când mai scria câte ceva printre rânduri se gândea în timp când verifica ceia ce a scris tot timpul numai a fumat ţigare după ţigare. […] La ora *12M* l-a luat la anchetă. A venit de la anchetă la ora 14.25 când a intrat în celulă a oftat râzând, după aceia a mâncat dar foarte gânditor. La ora 14.45 a terminat cu masa şi imediat a început să se plimbe prin celulă dar foarte gânditor în acest moment a aprins o ţigare şi trăgea din ea parcă ar fi vrut să mănânce aşa de tare se frământa. […] pe urmă s-a culcat în pat cu faţa în sus şi se gândea şi din când în când ofta, la ora 15.10 sa [sic!] dat iar jos din pat şi a aprins iar o ţigare[;] cum a aprins ţigara sa urcat iar în pat stând cu mâinile pe frunte ceia ce însemna că îl frământă gândurile foarte tare. Nu putea să stea la un loc se întorcea pe toate părţile;[2] *{10 iulie)*

De la ora 20.00 până la ora 22.00 a scris cu multe întreruperi, stătea şi gândea şi iar mai scria câteva rânduri, la ora 20.25 a fumat o ţigare şi stătea foarte gânditor se uita spre tavan şi vorbea singur; timp de trei minute după care timp a continuat cu scrisul, la ora 21.00 a mai fumat o ţigare scriind liniştit. La ora 22.00 s-a lăsat de scris, a aprins o ţigare şi a fumat-o plimbându-se prin celulă foarte nervos î-şi [sic!] freca mâinile, se plimba de la un cap la altul foarte agitat. […] a adormit până la ora 7.15 când a fost scos la WC după venire a fumat o ţigare stând pe pat şi se gândea, apoi s-a culcat şi a început să numere pe degete fiind foarte trist, avea ochi plini(i) de lacrimi;[3] (*noaptea de 10/11 iulie)*

la ora 20 l-am găsit scriind şi a scris până la 20.30 când na [sic!][4] mai scris, a aprins o ţigară şi sa plimbat prin celulă dânduşi cu mâinile pe cap. După 10 minute a luat tot ce avea scris sa urcat în pat şi a început să controleze tot ce a scris dar în timpul când a scris, scria cu întreruperi, adică scria 2-3 rânduri şi se gândea şi tot fuma după ce a controlat tot ce a scris a stat în pat cu faţa în sus şi se gândea. A stat în pat până la ora 20.55 după aceia sa dat jos din pat a controlat nota aceia pe care o are a stat circa 5 minute sa gândit şi pe urmă a început iar să scrie. La ora 21.10 a aprins o ţigare a început să se plimbe prin celulă gânditor punânduşi mâinile în cap(;) după 10 minute a început să scrie dar la fiecare 2-3 rânduri se gândeşte. La ora 21.50 a lăsat tocul pe urmă a pus coatele pe masă şi se gândeşte. După aceia a început iar să scrie dar cu întreruperi foarte dese. A scris până la ora 24.15 după aceia sa urcat în a aprins două ţigări una după alta şi pe urmă a stat cu faţa în sus şi se gândea.[5] (*noaptea de 11/12 iulie)*

0 bună parte a cercetărilor la care a fost supus Ţanţu au vizat neconcordanţele dintre datele pe care Securitatea le avea din alte surse (în principal de la Gigi Saramet) şi informaţiile pe care agentul le dăduse ofiţerilor de legătură înainte de arestare. Este neclar când a avut loc acest contact, singurul moment care poate fi identificat cu certitudine este convorbirea de a doua zi de după sosirea la Bucureşti. însă Mihail Ţanţu nu a dat serviciului de contraspionaj numai acea comunicare telefonică, ci, potrivit unui raport din anchetă, în intervalul 26 iunie – 7 iulie, agentul ar fi furnizat un plic cu treisprezece fotografii realizate de el, schiţa traseului pe unde trecuse graniţa dintre Austria şi Ungaria, un raport al activităţii sale din martie 1949 până în iunie 1950, schema SIMRE, chiar şi dezlegarea cifrului şi alte informaţii cifrate[1]. Ascunsese însă orice referire la prepararea şi utilizarea cernelii simpatice,

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 36.

2 *Ibidem*, f. 33.

3 *Ibidem.*

4 Textele conţin multe greşeli în original.

5 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 51.

sperând poate că va putea să utilizeze această modalitate de

comunicare în avantajul său, dar responsabilii de caz nu au putut fi înşelaţi. Cealaltă parte a anchetei a vizat misiunile cu care venise în ţară, cu acest prilej, colonelul Ţigoiu aflând cu mirare, dar şi cu satisfacţia învingătorului, că arestatul nu urma să execute doar misiuni ale SIMRE, ci avea şi sarcini pe filieră americană, prin intermediul lui Titi Constantinescu. însă misiunea principală a obiectivului „Milostivu" ţinea de structura condusă de Petrescu şi Opran şi viza palierele de acţiune stabilite cu liderul de facto al structurii informative de la Paris. însă, la momentul arestării, bilanţul misiunii agentului SIMRE era extrem de slab: nu intrase în contact direct cu niciun grup de rezistenţă, singura reţea informativă în direcţia căreia a lucrat murise înainte să se nască şi, în afara Lyei Popescu, nu luase legătura cu nicio altă persoană care ar fi trebuit scoasă din ţară. în fond, singurele două realizări ale sale erau sprijinul logistic dat iubitei lui Opran şi, având în vedere incidentul cu dolarii, faptul că reuşise să supravieţuiască în clandestinitate, pe teritoriul românesc, ceva mai mult de două săptămâni.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 6, ff. 216, 236.

Ancheta a avut loc în cel puţin două locuri: la Malmaison şi, probabil, la Ministerul de Interne, de unde, conform legendei cu care Ţanţu trebuia să-şi consolideze în ochii exilului imaginea de luptător anticomunist, ar fi evadat în 1948. în prima fază, agentul a încercat să nege orice detaliu care l-ar fi incriminat şi să ascundă o bună parte din misiunea cu care venise în ţară. Totuşi, inadvertenţele şi contradicţiile din declaraţiile sale şi informaţii furnizate de Saramet despre pachetele cu microfilme, staţia de emisie-recepţie ori cerneala simpatică, pe care Ţanţu le trecuse sub tăcere, îl puseseră în dificultate. Deloc de neglijat au fost însă presiunile psihice şi fizice la care a fost supus în primele zile de anchetă. „I s-a arătat că situân- du-se pe o poziţie mincinoasă el pierde toate perspectivele, periclitându-şi chiar viaţa", se menţiona în raportul de anchetă, unde se preciza fără echivoc că „totodată a fost prevenit că noi vom putea afla adevărul şi independent de voinţa lui"[1]. Inclusiv informatorul din celula 13 menţiona că o dată colegul său s-a întors „bonţii" de la anchetă. Chiar dacă într-un moment mai tensionat, colonelul Mircea Ţigoiu l-a amenințat cu exterminarea sa şi a întregii familii, în general anchetatorii au avut o abordare foarte calculată a celui anchetat, pe care nu l-au acuzat de trădare (care, conform codului penal, ar fi fost pedepsită cu moartea), ci de atitudine dușmănoasă, o faptă mult mai puţin gravă, ceea ce lăsa deschisă portiţa clemenţei. La un moment dat, unul dintre ei a pus pe masă până şi posibilitatea reabilitării şi a reîncadrării în armată, cu condiţia de a mărturisi întreaga sa activitate şi a „unor servicii excepţionale aduse RPR"[2], înţelegând că nu mai are cum să nege informaţiile pe care Securitatea le avea deja, Mihail Ţanţu a admis că şi-a minţit superiorii de la Bucureşti, ascunzând o parte din acţiunile cu care fusese însărcinat de SIMRE. în acele condiţii, miza sa rămânea să nu recunoască deconspirarea faţă de Mihail Opran a angajamentului faţă de Securitate şi a misiunii cu care fusese trimis în exil. Era, de altfel, singurul punct pe care anchetatorii săi nu aveau cum să îl verifice, aşa cum fusese cazul cu utilizarea cernelii simpatice ori a microfilmelor, despre care aflaseră de la Gigi Saramet.Căderea lui Ţanţu trebuia, cel puţin pentru o vreme, să rămână o necunoscută pentru centrul informativ de la Paris, prin urmare, folosindu-se de agentul arestat contraspionajul a început o acţiune de dezinformare a S1MRE. Pentru a păstra calendarul prestabilit înaintea plecării de la Viena spre ţară, primul pas făcut la numai câteva ore de la arestare: la 8 iulie 1950 pleca către fictiva Jeanine Gayet, domiciliată la Hotel Floridor din Paris 17-e, cartea poştală prin care Ţanţu reconfirma că este în siguranţă, în libertate. Avea să treacă mai bine de o săptămână, timp în care anchetele şi confruntările documentelor au alternat cu declaraţiile scrise în celulă, până ce acţiunea de dezinformare a fost reluată de Direcţia a Il-a, unde fusese Ţanţu transferat: la 16 iulie agentul a fost constrâns să scrie cu cerneală simpatică două cărţi poştale destinate Parisului, una cu mesaj cifrat, iar cealaltă cu textul necodat[1]. Trei zile mai târziu şi sub falsa identitate de Ema Boldesco, din Bucureşti, bulevardul Ana Ipătescu numărul 9, trimitea o altă scrisoare, de data aceasta către Renée Michel, domiciliată în 5 Rue Gaussier Leroy, Paris 17, o altă adresă de legătură a structurii informative conduse de generalul Petrescu şi comandorul Opran. Spre deosebire de precedentele mesaje, textul Emei Boldesco s-a păstrat într-unui dintre dosarele informative deschise pe numele lui Ţanţu şi, astfel, pot fi urmărite direcţiile de dezinformare urmărite. Agentul transmitea că se află în libertate, dar, din cauza condiţiilor periculoase, nu reuşise să lucreze pe liniile stabilite înainte de a pleca în misiune. Cerea, în schimb, depunerea unei sume de bani în

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 1, f. 124.

2 *îbidem.*

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, ff. 30-31.

contul lui Naef din Elveţia, informând că aşteaptă încă să ia legătura cu doi dintre foştii paraşutişti pe care spera să poată conta şi că Gigi Saramet urma să se întoarcă la Viena. Frustrantă pentru Bucureşti nu era numai lipsa de răspuns a Parisului, cât şi faptul că nu se putea face contactul cu Salzburgul, unde activa Titi Constantinescu aflat în serviciul CIC american. Pe de o parte, instrucţiunile din microfilmul pe care-l avea Ţanţu nu au putut fi descifrate, iar agentul nu-şi aducea aminte adresele de legătură stabilite înainte de a pleca spre ţară. în lipsă de orice altă opţiune, Securitatea îl pune pe fostul căpitan de paraşutişti să trimită o scrisoare către Paris în care a fost strecurat un scurt mesaj cifrat, scris cu cerneală simpatică: „Textul primit de la Titi, indescifrabil. Probabil greşit de Titi. Am trimis o scrisoare la adresa indicată de Titi. Titi să comunice adresele la care să scrie oamenii contactaţi, pe adresa Coca M. Niculescu, str. Felix, 41'„. Pentru a face şi mai tentantă recontactarea lui Ţanţu de către SIMRE, pe lângă obişnuita carte poştală expediată la 24 iulie pentru a reconfirma că se află în libertate, Securitatea l-a determinat pe fostul agent să trimită o nouă scrisoare în care să afirme că a izbutit să racoleze oameni de încredere în capitală, şi în alte zone de interes precum Braşov şi Ploieşti. Aceşti oameni chiar existau, putând fi astfel verificaţi din exterior, ceea ce ar fi înlăturat suspiciunile serviciului român din exil, dar fiecare era agent al structurilor româneşti de informaţii şi urmau să fie utilizaţi în această vastă acţiune de dezinformare. Pentru a face şi mai credibil scenariul, unii dintre ei au trimis la Paris, în nume propriu, câte o carte poştală prin care îşi transmiteau codificat indicativul din reţea[2].

Toate aceste comunicări făcute către serviciile secrete din Occident rămâneau însă fără niciun răspuns, în ciuda insistenţei lui Ţanţu, care, în fapt, era a serviciului român de contrainformaţii. De ce anume nu venea niciun semn este greu de stabilit, iar singurul răspuns cert trebuie să fi fost cunoscut nu mai de Opran (sau poate şi de generalul Petrescu). Ipoteza i ea mai bună, la acest moment, este că, de fapt, chiar şi după arestare, Mihail Ţanţu a rămas fidel SIMRE şi valorilor sale anticomuniste, reuşind, chiar de sub ochii anchetatorilor săi şi din inima temniţei Malmaison, să anunţe căderea sa. La 5 august 1950, într-un raport de anchetă se preciza că „pentru a introduce grupa de litere reprezentând data scrisorii, Mihail Ţanţu face numărătoarea începând cu ultima literă a mesa- giului, contrar instrucţiunilor scrise care prevăd că numărătoarea se face începând cu prima literă a mesagiului'„. Acest lucru se pare că fusese stabilit de Mihail Opran ca o ultimă modalitate pentru agent, în cazul cel mai nefericit, de a putea anunţa capturarea şi eventuala folosire a sa împotriva structurii de la Paris.

în paralel cu tentative de păstrare a legăturilor externe, pentru a masca arestarea, Ţanţu trebuia să le menţină şi pe cele interne. Prin urmare, o sună pe Coca Niculescu, tânăra gazdă din strada Doctor Felix, pentru a o anunţa că este plecat la Braşov şi că amână pentru o vreme întoarcerea în capitală, iar soţiei sale îi scrie tot din oraşul de la poalele Tâmpei o scrisoare cu mesaj codat: „Precum vezi, cotoiului tău nu i s-a întâmplat nimic, dar ciubotele lui năsdrăvane şi-au pierdut însuşirea şi a trebuit să facă drumul mult mai încet. Aşa că, dacă mustăcioarele Pisoiului s-au prăbuşit, să se zbârlească din nou, căci se apropie furtuna”[2]. Scopul era de a transmite că, în ciuda aparţiei sale neaşteptate şi, apoi, a absenţei totale, bărbatul era în libertate şi că urmează, cândva, să se reîntâlnească. Atenţia Securităţii faţă de ceea ce ştia familia lui Ţanţu despre el i-a determinat să consolideze pentru soţia lui legenda că fostul căpitan se află în libertate şi lucrează pe linia misiunii cu care a venit în ţară. în acest sens, la 28 iulie, Adina Ţanţu a găsit în apartamentul din blocul Wilson, unde se mutase recent, un scurt bileţel în care a recunoscut imediat scrisul soţului său care îi cerea să se întâlnească cu el în seara zilei următoare în faţa blocului Colorado, de peste drum de

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, ff. 36-41.
[2] *Ibidem.*

Biserica Rusă, dar să păstreze secretul total al acestei întrevederi, chiar şi faţă de soacra ei. Probabil că cel care a împins sub uşă hârtia a fost un ofiţer de Securitate, dar există şi o mică posibilitate ca acesta să fi fost chiar Ţanţu, care în aceeaşi zi se întâlnea cu Lucy Nicolau la locuinţa ei din Şoseaua Pantelimon. Dacă această revedere a fost probabil una emoţionantă, cea de a doua zi a fost, fără îndoială, dureroasă şi tulburătoare, întreaga desfăşurare a trăirilor, a speranţelor şi a decepţiilor, a clipelor în care s-a discutat în şoaptă şi s-a plâns în hohote, totul s-a petrecut sub pătrunzătoarea supraveghere a Securităţii, căci banala întâlnire dintre doi soţi despărţiţi de atâţia ani a fost supravegheată operativ mai amplu decât orice altă discuţie între veritabili spioni. Serviciul contrainformaţii a aranjat ca soţii Ţanţu să se întâlnească într-o garsonieră conspirativă de la etajul 7 al blocului interbelic Colorado, burduşită de microfoane, în timp ce fiecare cale de acces a clădirii era păzită de ofiţeri ai structurii de informaţii a Bucureştiului. Conform planului, cei doi s-au întâlnit la ora 21.00 vizavi de Biserica Rusă şi au mers direct în locuinţa doamnei Weinert – în realitate Kerciu, angajată a Securităţii care i-a întâmpinat pe cei doi soţi, lăsându-le cheile, alături de servitoarea Veta (pe numele său real Săvescu, ofiţer şi ea). Căutând să discute liber cu soţia sa şi, chiar şi pentru câteva ore, să aibă măcar iluzia unei vagi libertăţi, Mihail Ţanţu i-a cerut servitoarei să plece, apoi a pornit radioul pentru a bruia interceptarea audio pe care, probabil, o intuia. Dramatismul discuţiilor dintre cei doi este greu de redat: fiind conştientă că soţul său este implicat în acţiuni subversive extrem de periculoase, Adina Ţanţu i a mărturisit spaima că oricând, pe uşa garsonierei, pot in- Ira ofiţerii de Securitate, că pot fi arestaţi, închişi, torturaţi şi aruncaţi într-o închisoare unde ar putea să moară. „Mi-a spus", îşi amintea femeia peste câţiva ani, „că deţine o otravă care mă va omorî şi pe mine dacă voi voi. Nu are decât să o puie pe buze"[1]. Cu siguranţă, Mihail Ţanţu nu avea o asemenea capsulă, dar gândul sinuciderii împreună era, în tensiunea acelor ore, o perspectivă a libertăţii şi a liniştii, şi o amăgire a iubirii. Au discutat despre relaţia lor, despre cei apropiaţi, dar şi despre prezentul complicat şi primejdios. Adina Ţanţu era îngrijorată de activitatea soţului şi de posibilele repercusiuni pe care le-ar putea avea, căci nu putea să uite tot ceea ce s-a petrecut cu bărbatul său în ultimii ani: răpirea de pe stradă de către serviciile secrete sovietice în toamna anului 1944, clandestinitatea, arestul şi implicarea în procesul MNR, detenţia, evadarea neclară şi traiul departe, dincolo de Cortina de Fier, iar acum revenirea secretă şi neaşteptată în România. Mihail Ţanţu încerca să o încurajeze, recomandându-i să aibă încredere într-un fost paraşutist care o va căuta din când în când, crezând, probabil, că sinceritatea şi deschiderea ei faţă de bărbatul care de fapt era agent sub acoperire al Securităţii o vor feri de represiunea puterii comuniste. Spre dimineaţă, Mihail Ţanţu i-a spus soţiei că trebuie să plece şi că nu-i poate promite când şi dacă se vor mai revedea, singura speranţă de comunicare fiind scrisorile pe care le va găsi sub uşă[2]. Aceste cuvinte au adâncit disperarea soţiei sale, care i-a cerut să nu se mai implice într-o altă acţiune care le-ar putea distruge viaţa. I-a spus cât de mult îşi i doreşte să rămână împreună, să fie o familie şi să aibă copii. L-a implorat să mai stea măcar o zi în acea garsonieră, feriţi ' de toate suferinţele şi încercările vremurilor pe care le înfruntau. Conştient că orele de libertate se sfârşeau şi dorind să-şi ferească soţia de întâlnirea cu oamenii serviciului secret al puterii comuniste, Mihail Ţanţu a răspuns de flecare dată mu şi i-a cerut să plece. Răvăşită de suferinţa unei alte despărţiri, Adina Ţanţu a plecat din

1 ' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 444 701, f. 19v.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, f. 119.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, ff. 36-41.

[2] *Ibidem.*

garsonieră, dar, încăpăţânându-se să nu se resemneze, s-a lipit cu spatele de gardul Bisericii Ruse, privind i spre uşa blocului Colorado şi aşteptând să vadă încotro se va îndrepta soţul său. Serviciul secret a intervenit, iar prizonierul a fost scos pe o uşă de serviciu, fără ca Adina să observe.

Dar jocul cel mai complex s-a desfăşurat în legătură cu fosta călăuză. Atât Ţanţu, cât şi Saramet ştiau că celălalt lucrează pentru SIMRE, dar niciunul nu ştia că partenerul său de misiune era şi agent al serviciului secret de la Bucureşti. Iar acest secret trebuia păstrat în continuare, la fel cum şi arestarea lui Ţanţu trebuia să rămână necunoscută pentru Saramet (acesta bănuia că avea să se întâmple, fără să ştie că avusese deja loc). (Sperând probabil în recâştigarea – chiar şi parţială – a încrederii ofiţerilor Securităţii şi, implicit, a unei clemenţe în privinţa acuzaţiilor care i se aduceau, Ţanţu s-a implicat în arhitectura întâlnirii ce urma să aibă loc, redactând o serie de propuneri luate apoi în considerare de ofiţeri. Scopul întrevederii nu era I doar de a camufla adevărata situaţie a agentului SIMRE, ci şi de

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, ff. 36-41.
[2] *Ibidem.*

' a testa onestitatea călăuzei faţă de serviciul de contrainformaţii al regimului comunist

.în ziua de 22 iulie, la ora opt seara, Mihail Ţanţu s-a întâlnit cu Gheorghe Saramet la barul de la parterul aceluiaşi bloc Colorado (unde peste o săptămână avea să se vadă cu soţia sa), agentul făcându-i cunoştinţă cu un anume Niţă, prezentat ca lost paraşutist care a servit sub comanda sa în timpul războiului. în realitate, era ofiţerul Bucur. Cei trei bărbaţi au urcat apoi la etajul 7, unde, într-un apartament conspirativ pus la dispoziţie pentru trei sferturi de oră de o femeie cu care Ţanţu a schimbat câteva cuvinte în germană şi care, de fapt, era un alt ofiţer sub acoperire, au discutat despre situaţia misiunii şi viitoarele acţiuni ce trebuiau întreprinse. Aşa cum relata ulterior ofiţerul Bucur, Mihail Ţanţu „a vorbit foarte natural, fără ezitare, sub o formă uşor spirituală, care îl caracterizează, în mod deschis şi tactic'„ despre faptul că cele stabilite la Paris şi la Viena nu au corespuns cu realitatea din ţară, de aici decurgând întârzierile, şi că va trebui să părăsească Bucureştiul din nou. Conform legendei, în periplul său braşovean nu reuşise să intre în contact cu grupurile de partizani din Făgăraş, dar călăuza putea comunica SIMRE că agentul izbutise să racoleze câteva persoane în zone-cheie: Bucureşti, Braşov, Ghimbav şi Ploieşti. Era vorba de aceleaşi persoane reale, care de fapt lucrau pentru serviciul secret comunist, despre care Ţanţu comunicase Parisului într-o scrisoare cu mesaj cifrat expediată tot la sfârşitul lunii.

De asemenea, la 27 iulie, ora 19.00, în staţia de tramvai din Piaţa Romană, Gigi Saramet urma să-l întâlnească pe Vasile Trifu pe care, conform ordinelor lui Ţanţu, trebuia să îl scoată din ţară. Călăuza trebuia să se îmbrace în haine bleumarin şi cămaşă maro, şi să aibă sub braţ *Enciclopedia română*. La un moment dat, va fi abordat de un bărbat scund, lat în umeri, cu tâmple cărunte şi chelie pronunţată, care va ţine în mână o pălărie. Confirmarea identităţii se va face prin întrebarea „asta e de la Bătrânu'?”, iar Saramet urma să răspundă „da, e pentru Mişu”, apoi să stabilească detaliile plecării din ţară. Pentru a nu-şi deconspira agenţii şi a nu trezi SIMRE nicio bănuială că serviciile secrete comuniste ar fi implicate în eventualele căderi, Securitatea chiar intenţiona să-l scoată din ţară pe Trifu, folosindu-se de Gigi Saramet drept călăuză. Alături de fostul comisar de poliţie din Reni urma să părăsească clandestin ţara şi Marius Dumitrescu. Totuşi, Trifu nu trebuia scăpat din mâna puterii de la Bucureşti şi să ajungă, astfel, în Occident, în colaborare cu structurile secrete maghiare, la Budapesta, în tren sau în gară, trebuia să aibă loc un control inopinat, în urma căruia se descoperea că Vasile Trifu nu vorbea deloc maghiară, ceea ce ar fi condus la arestarea lui preventivă. în confuzia momentului, Saramet şi Dumitrescu scăpau neverificaţi şi reuşeau astfel să ajungă la Viena, unde inginerul ar fi depus mărturie care garanta autenticitatea şi neprevăzutul nefericitului incident[1].

De asemenea, călăuza trebuia să comunice celor din SIMRE că situaţia internă este deosebit de dificilă pentru misiuni ca a lui Ţanţu – de aici şi rezultatele nesatisfăcătoare pe care acesta le înregistra – şi că este nevoie de bani şi de instrucţiuni pentru dezvoltarea acţiunii, resursele urmând a fi transmise tot prin intermediul unor femei: la Lucy Nicolau trebuiau să ajungă bancnotele, iar pe adresa Cocăi Niculescu scrisorile sau pachetele cu microfilme. Bineînţeles, odată preluate, toate resursele urmau să sfârşească în posesia Securităţii. Cum Mihail Ţanţu plănuia din nou să dispară din Bucureşti chiar în acea noapte, Saramet şi Niţă s-au reîntâlnit în dimineaţa zilei de 23 iulie, la ceasul din Piaţa Victoriei, unde călăuza i-a predat aşa-zisului fost paraşutist microfilmele şi cerneala care

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, ff. 36-41.
[2] *Ibidem.*

rămăseseră la el, primind în schimb lei şi valută maghiară şi austriacă, bani atât de necesari în viitoarele treceri de graniţă.

Gheorghe Saramet era însă hotărât ca la prima misiune în afara graniţelor pe care o va primi să-l ia cu el şi pe Marius Dumitrescu, chiar şi fără ştirea serviciului secret, şi să nu se mai întoarcă în ţară. Ştia că, potrivit înţelegerii avute cu Opran, urma să se întoarcă la Viena în cursul verii, însă serviciul de contrainformaţii român tot amâna preconizata sa plecare. Aceleaşi perspective veneau şi din partea lui Niţă, omul de încredere al lui Ţanţu, care fie la telefon, fie la întâlniri, îi amâna de pe o săptămână pe alta plecarea către graniţă, fără ca Gigi Saramet să ştie că şi celălalt reprezintă vocea contraspionajului comunist[1]. Exasperat şi tensionat, călăuza chiar i-a destăinuit inginerului Dumitrescu că începuse să se gândească să plece împreună pe cont propriu, fără informarea şi asentimentul structurii informative de la Bucureşti. Pornirile sale au fost însă domolite de febrila activitate din ţară în care era implicat şi care, probabil, i-a alimentat orgoliul, căci începuse chiar să se laude lui Marius Dumitrescu cu aprecierile pe care le primea, afirmând până şi că primise gradul de ofiţer (ceea ce este totuşi puţin probabil), ca recompensă pentru reuşitele înregistrate[2]. Cert este că serviciul de informaţii avea motive să amâne plecarea lui Gigi Saramet care, odată ajuns la Viena, ar fi trebuit să predea materiale informative (note ale agenţilor din reţele existente, hărţi, broşuri şi cărţi), să ofere informaţii despre activitatea din ţară şi, mai ales, să dea explicaţii pentru numeroasele arestări şi pentru modul în care, totuşi, izbutise să scape. în primul rând, prin întârzierea revenirii călăuzei, contraspionajul comunist căuta să forţeze mâna SIMRE să încerce să-i contacteze pe cei din ţară, folosind căi alternative. Astfel, ar fi obţinut noi informaţii şi ar fi descoperit şi alte filiere de comunicaţii ale exilului. în al doilea rând, existau numeroase piste care trebuiau investigate: unde se ascundea Vasile Trifu şi cu cine se afla în legătură, cine făcea parte din reţeaua Lyei Popescu şi cât de funcţională era această structură, şi, mai ales, să se finalizeze ancheta lui Mihail Ţanţu. După mai bine de o lună de investigaţii, fostul căpitan de paraşutişti admitea o serie întreagă de detalii pe care le ascunsese sau le negase până în acel moment: existenţa altor microfilme sau a cernelei simpatice cu care venise în ţară, obiectivele stabilite cu Opran înainte de plecarea în misiune, legăturile pe care le avusese în ţară şi acţiunile de consolidare a reţelei informative a Lyei Popescu. Tot la începutul lunii august a avut loc şi ultima ieşire din închisoare a fostului agent pentru a se întâlni cu Gigi Saramet şi a discuta despre lipsa de răspuns a Parisului, pentru a lăsa impresia că este încă în libertate, dar că operează în afara capitalei, şi să-i ceară amânarea plecării spre Occident, spre exasperarea şi mai acută a călăuzei, care presa pentru un drum rapid la Viena, alături de Trifu şi Dumitrescu. Se pare că şi voia reprezentantului SIMRE era ca Gigi Saramet să mai rămână în ţară, fără ca acesta să ştie că şi în acest caz era, de fapt, decizia Securităţii. Ceea ce s-a întâmplat în decursul lunii august cu Mihail Ţanţu este neclar: la 14 august, într-un raport al cercetărilor efectuate în cazul „Milostivu", se precizează că „el [Mihail Ţanţu – n.m.] se situează şi acum pe poziţia de a induce în eroare ancheta, pentru a câştiga cât mai mult timp. între timp, este aproape sigur că una din agentele Serviciului] Informativ Francez în RPR a reuşit să iasă din ţara".

Cine era acea femeie rămâne o necunoscută a acestei i omplicate poveşti. Cu siguranţă, nu este vorba nici de Lya l'opescu şi nici de Paula Ventzel, care se aflau în ţară, prima

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, ff. 154, 167.

2 ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 487, voi. 2, f. 50.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, ff. 36-41.

[2] *Ibidem.*

cu o susţinută activitate conspirativă. Singura posibilitate identificată până în acest moment ar putea fi Alice Rousilloux, enigmatica funcţionară a legaţiei franceze care în decembrie 1949 dăduse Paulei Ventzel primele pachete cu microfilme, cele de la care a pornit întreaga reţea informativă a lui Opran. De altfel, ultima confirmare a prezenţei lui Alice Rousilloux în România este înregistrată la începutul lunii august 1950, atunci când angajata legaţiei franceze i-a solicitat Paulei Ventzel o întâlnire pentru ziua de 4 august, la ora 13.00, însă aceasta din urmă nu a reuşit să se învoiască de la serviciu şi să se prezinte la locul stabilit. Apoi, Rousilloux va dispărea complet din întreaga acţiune, numele său fiind absent inclusiv în anchetele care s-au desfăşurat ulterior, cu toate că Ventzel a amintit-o constant în mărturiile sale, iar în rechizitoriu este indicată drept cea care a facilitat trimiterea pachetelor cu microfilme. Totodată, nici motivul pentru care Rousilloux i-a cerut lui Ventzel să se întâlnească la 4 august 1950, după câteva luni de tăcere, nu este elucidat: sosise în ţară un nou pachet ce trebuia livrat sau, mai degrabă, franţuzoaica avea informaţii despre acţiunea contraspionajului român şi intenţiona s-o avertizeze pe cea care, fără voia sa, devenise agentă a SIMRE?

în acelaşi timp, există menţiuni că în datele de 14 şi 21 august, pe adresa lui Lucy Nicolau au sosit două scrisori cu mesaj cifrat redactat cu cerneală simpatică. Cel puţin în al doilea caz, analiza grafologică stabileşte că însemnarea codată aparţine lui Opran. Nu este însă cunoscut şi conţinutul acestor mesaje, dar este consemnată, tot în prima parte a lunii august, o reacţie total atipică a şefului SIMRE, legată d

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 3, ff. 36-41.
[2] *Ibidem.*

eMihail Ţanţu. Constanţa Magoş, secretara şi apropiata lui Opran, îşi amintea că „a venit într-o dimineaţă furios Opran la mine şi dacă nu eram în pat cu 40 [de grade] cu flegmon m-ar fi bătut. Atunci mi-a spus Opran că am făcut o prostie cât mine de mare când nu i-am spus că am dat bani «nenorocitului acela de căpitan»'„. Puţin probabil ca banii să fi fost declanşatorul crizei de furie a unui ofiţer cunoscut pentru spiritul său rece şi calculat. Atitudinea şi apelativul folosit tind să acrediteze ideea că liderul SIMRE înţelesese că agentul şi colaboratorul său se afla acum într-o închisoare a regimului de la Bucureşti. Dacă Mihail Ţanţu mai avea o speranţă, oricât de mică, într-un scenariu salvator, în care ar fi obţinut clemenţa şefilor serviciului de la Bucureşti, toate aceste nădejdi s-au spulberat cu siguranţă în noaptea de 23 august, când, la ora 3, a fost scos din celulă şi dus în camera de anchetă. Conducerea contraspionajului comunist se convinsese fără dubiu de jocul dublu al lui Ţanţu şi de faptul că loialitatea sa fusese, în tot acest timp, faţă de structurile anticomuniste din exil. Cum a decurs ancheta din acea noapte poate fi bănuit din declaraţiile fanteziste rezultate în urma interogatoriilor. Mihail Ţanţu declara, printre altele, că urmărise sabotarea releelor de radio din ţară pentru ca pe frecvenţa rămasă liberă să emită un post de radio anticomunist din Tanger (o absurditate tehnică, oraşul din nord-vestul Marocului fiind mult prea departe de teritoriul românesc) şi că intenţiona, cu ajutorul unui gardian pe care-l cunoscuse în 1947, să introducă un aparat foto în temniţa Aiudului, iar pozele să fie scoase din ţară pentru a li folosite de propaganda vestică. Din acest moment, soarta .s.(era pecetluită, fostul căpitan de paraşutişti a devenit unul ilmtre zecile de mii de deţinuţi politici din ţară, fiind eliberat abia în 1964. Unul dintre capitolele complexei acţiuni duse în Komănia anului 1950 de către SIMRE se încheiase, iar restul se apropiau vertiginos de ultimele pagini.

Cu toată viteza spre dezastru

După neutralizarea lui Mihail Ţanţu, acţiunea contraspionajului românesc în direcţia reţelei Lya Popescu – Paula Ventzel s-a concentrat exclusiv pe cele două femei şi pe agenţii sau colaboratorii acestora. în operaţiunea de identificare şi de urmărire a lor, principalul pion al Bucureştiului rămânea Gigi Saramet care, la începutul lunii august, trecea din coordonarea colonelului cu care lucrase în săptămânile anterioare (şi care acum ar fi urmat să lipsească din capitală) în subordinea celui care s-a prezentat cu numele conspirativ Damian. Serviciul Securităţii era conştient, datorită discuţiilor purtate în casa din Kăneasa, la începutul lunii iulie, că prin filiera Lya Popescu se creaseră două ramuri: una dezvoltată de fostul diplomat Gheorghe Şerbu, care avea exclusiv o activitate informativă, şi alta – mai puţin cunoscută – a lui Haralambie Cârlan.

La indicaţiile lui Damian, în august 1950 Saramet reapare brusc în viaţa iubitei lui Opran, cerându-i femeii să urgenteze strângerea de informaţii, să îl pună în legătură cu Cârlan (ceea ce fusese, de fapt, iniţiativa Lyei Popescu, la care Gigi Saramet nu a ştiut în primă instanţă cum să răspundă, cerându-i să centralizeze ea informaţiile obţinute de fostul legionar) şi să se pregătească de iminenta plecare spre graniţă[1]. Dacă până atunci activitatea ramurii sale a fost dată aproape exclusiv de încercările fostului curier diplomatic de a-şi recruta surse informative care să furnizeze date utile Parisului, din ultima lună a verii, Haralambie Cârlan constituie elementul cel mai activ şi mai angrenat în acţiuni conspirative care stârnesc curiozitatea Securităţii. Reapariţia lui Saramet a liniştit-o cu siguranţă pe fosta iubită a lui Opran, extrem de speriată de dispariţia „Doctorului" şi a „Fratelui Mare", precum şi de absenţa oricărui răspuns la corespondenţa cu Parisul. Totodată, i-a

1 Lucian Vasile, „Mihail Opran: Un destin cu prea multe umbre", în Constantin Vasilescu, Florin S. Soare (coord.), *Incursiuni biografice în comunismul românesc,* Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, voi. XII, Editura Polirom, Iaşi, 2017, p. 136.

reaprins entuziasmul de a finaliza acţiunea în care se trezise

implicată, aşa ajungând să transcrie unele informaţii obţinute de Cârlan şi să le predea lui Saramet, aşteptând în aceeaşi măsură răsplata de a fi scoasă din ţară de călăuza trimisă de la Viena. Cum soţii Şerbu erau plecaţi în concediu la Mangalia (nebănuind că erau ultimele zile senine din viaţa lor), singura alternativă era mijlocirea întâlnirii dintre Cârlan şi Saramet, data fixată fiind 14 august. Hazardul a făcut însă ca fix cu o zi înainte, în fatidicul 13 august, Haralambie Cârlan să-l întâlnească într-o staţie de tramvai din capitală pe Gheorghe Dumitrache', o mai veche cunoştinţă de dinainte de război, care ajunsese în 1950 ofiţer în cadrul Academiei Militare din Bucureşti. După o serie de discuţii banale, Cârlan i-a mărturisit că s-ar fi întâlnit cu un curier trimis din Occident (în realitate doar ştia de la Lya Popescu de sosirea sa în ţară, dar întâlnirea propriu-zisă nu avusese încă loc) care i-a confirmat că veştile despre un iminent conflict între cele două blocuri ideologice sunt nefondate, însă orice informaţie din domenii sensibile ar putea fi de folos. Dumitrache l-a ascultat fără a-i promite vreun sprijin în obţinerea acestor date, dar nici nu i-a cerut să se oprească din conversaţia – fără îndoială – periculoasă.

Prima întâlnire dintre Saramet şi Cârlan, la care de altfel a «sistat şi Lya Popescu, a avut loc la 14 august 1950, vizavi de Arcul de Triumf, „Doctorul" prezentându-se foarte convingător drept „venit din partea lui Opran şi care are un rol destul de important în mişcarea aceasta în care nu sunt decât români şi nu este decât o mişcare creştinească care în fruntea ei are pe 1 Himnezeu"[1]. Impresia lăsată de agentul Bucureştiului trebuie să li fost deosebit de pătrunzătoare, căci răspunsul lui Cârlan acoperea aproape întregul spectru de interes al contraspionajului: fostul ofiţer susţinea că are legături cu grupurile de rezistenţă armată din Buzău, Prahova şi Făgăraş, le cunoaşte în detaliu înzestrarea cu armament, lipsurile de aprovizionare şi moralul membrilor, şi chiar poate facilita echiparea fiecărui grup cu staţii de radiotelegrafie prin care ar putea lua contact direct cu Parisul ori Viena. în realitate, Cârlan nu poseda nimic din cele de mai sus, însă pentru orice serviciu efectuat Saramet urma să îl remunereze, ceea ce era salvator având în vedere sărăcia în care se zbătea fostul ofiţer, după eliberarea din închisoare. Banii pe care urma să îi încaseze (o parte avea să îi şi primească, în câteva tranşe) de la Saramet proveneau de fapt de la Lya Popescu, care îi dăduse „Doctorului" cele câteva zeci de mii de lei rezultaţi în urma lichidării bunurilor personale în schimbul promisiunii că, odată ajunsă în Occident, Opran îi va returna contravaloarea sumelor în valută. Cu alte cuvinte, contraspionajul comunist folosea în întregime resursele financiare ale agenţilor SIMRE pentru a strânge laţul în jurul lor.Pentru a-i câştiga încrederea curierului venit de dincolo de Cortina de Fier, Haralambie Cârlan i-a dat încă de la prima întâlnire o serie de informaţii, dar, aşa cum avea să recunoască în timpul anchetei, „am dat în cifre, dar nu le mai reţin, fiindcă tot ceea ce am dat de veste, tot a fost din domeniul fanteziei". Abia după cooptarea lui Gheorghe Dumitrache, a început să includă şi material veridic, fie furnizat de colaboratorul său (precum date despre manevrele militare efectuate în Transilvania), fie preluate din presa comunistă (încorporarea societăţii Muntenia în Sovrompetrol), fie chiar simple bârfe despre trecutul de ucenic de cizmar al unui ministru adjunct numit Nicolae Ceauşescu. Numai că obţinerea acestor informaţii nu era satisfăcătoare pentru contraspionajul comunist, aşa că Damian l-a instruit pe Saramet să îi ceară insistent lui Cârlan să-i prezinte pe unul dintre membrii grupurilor din munţi. Pentru a nu pierde banii promişi, chiar dacă nu avea nicio conexiune cu grupurile de rezistenţă armată, Cârlan a recurs la aceeaşi stratagemă: a inventat un membru. Astfel, l-a convins pe Gheorghe Albu, un vechi prieten din copilărie şi fost legionar condamnat la şapte ani închisoare pentru participare la Rebeliune, ca, în schimbul unei sume de bani,

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

să participe la o întrevedere secretă unde trebuia să recite

un text prestabilit. La 19 august, ora 22.45, Cârlan şi Saramet se întâlnesc în faţa Cofetăriei Republicii de pe Calea Victoriei, vizavi de Hotelul Athénée Palace, de unde au mers cu un taxi până în Giuleşti, pentru a-l lua pe Albu de la locuinţa sa din strada Petru Maior. S-au întors în Piaţa Universităţii, pentru a urca în acelaşi apartament conspirativ din blocul Colorado, unde se văzuseră şi Ţanţu cu soţia sa cu câteva săptămâni înainte. Saramet constată că, de fapt, omul adus de Cârlan nu era membru propriu-zis în vreun grup, ci numai sprijinitor al echipei de 43 de oameni care ar fi activat în Buzău sub conducerea comandorului Vasile Leonida şi că ar fi avut legături şi cu grupul din Ploieşti al unui anume Iacobescu, precum şi cu cel din Făgăraş aflat sub ordinele unui individ Strezea (toate informaţiile fiind, bineînţeles, plăsmuiri ale lui Cârlan). După recitarea textului, Albu s-a scuzat că nu mai poate rămâne şi a părăsit apartamentul, spre nemulţumirea „Doctorului"[1]. Cârlan a trebuit să înfrunte reproşurile lui Saramet cu privire la omul pe care i-l prezentase, iar tensiunea dintre cei doi a escaladat. Pentru a-i recâştiga bunăvoinţa curierului, fostul ofiţer a susţinut că ar mai avea o altă cunoştinţă care lucrează în aviaţie, de la care ar putea obţine date cu privire la aerodromurile din ţară, dar că respectiva persoană se află într-o situaţie financiară delicată, iar racolarea ar putea să o facă, bineînţeles, numai dacă ar primi banii necesari. Mizând pe girul lui Damian, Saramet a decis să forţeze mâna lui Cârlan, cerându-i să îi aducă la viitoarea întâlnire în Bucureşti câte un membru din fiecare dintre cele trei grupuri, precum şi schiţe cu terenurile unde ar putea fi paraşutate provizii şi echipamente pentru cei din munţi. Agentul a încheiat discuţia reamintindu-i lui Cârlan că motivul pentru care acţionează nu este unul pecuniar, ci dorinţa de a lupta împotriva regimului comunist din România, şi vorbindu-i de:

> sacrificiu şi munca pe care el o depune pentru bunul mers al acestei mişcări şi că el are nevoie de oameni de sacrificiu, nu de oameni ce au fugit de acasă fiindcă s-au certat cu primarul şi jandarmul satului. Preferă foştii legionari şi din ăia dintr-o bucată şi foşti ofiţeri care să fie capabili într-un minut să urce zece etaje cu 50 kg în spate. Că el are perfectă încredere în mine, dar îi fac impresia că sunt un om nehotărât[2].

Confruntat cu neîncrederea lui Gigi Saramet, dar şi cu presiunea de a livra informaţii şi persoane, în caz contrar fiind ameninţat cu sistarea subsidiilor, Cârlan a continuat cu metoda inventării unor informaţii. La întâlnirile din 20, 24 şi 27 august, fostul ofiţer a oferit

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 837, voi. 3, ff. 228-230.

2 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 380.

declaraţii fictive, ajungând chiar să falsifice pe loc notele: „am scris nota în faţa lui, dând date şi nume aşa precum îmi venea în minte, precum şi cifra producţiei fictiva”. După episodul Albu, nu a mai avut însă curajul să aducă altă persoană, mai ales că ar fi trebuit să o prezinte drept membru efectiv al unui grup de rezistenţă din munţi, iar pentru a suplini această neîndeplinire a sarcinilor a prezentat tot felul de scuze. Chiar dacă munca informativă a lui Cârlan pentru Saramet se desfăşura sub o tensiune teribilă şi într-un climat de periculozitate acută, recompensa financiară era extrem de consistentă: numai la întâlnirile din 20 şi 27 august, agentul Securităţii i-a dat fostului ofiţer, în total, 35 000 de lei, ceea ce reprezenta, la acel moment, peste 100 de salarii medii lunare

.în paralel, cealaltă filieră, a lui Ghiţă Şerbu, intra într-o spirală şi mai vertiginoasă, sub presiunea posibilităţii de a scoate informaţiile din ţară prin intermediul unuia dintre mesagerii infiltraţi din Occident. în fapt, totul era o

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

acţiune atent plănuită şi coordonată de Damian, care l-a

instruit pe Gigi Saramet să-i ceară Lyei Popescu să preia foile cu date strânse de fostul curier diplomatic, prin intermediul agenţilor săi, şi să i le dea la 24 august, sub pretextul că le poate scoate din România pe o filieră sigură. Iubita lui Opran s-a conformat întocmai sarcinilor primite, nebănuind niciun moment că este manipulată de către contraspionajul comunist. în seara zilei de 20 august 1950, soţii Şerbu reveneau în capitală de la Mangalia, din ceea ce avea să fie ultima lor vacanţă. Peste trei zile, în după-amiaza de 23 august, Lya Popescu s-a dus la locuinţa prietenilor săi din intrarea Aniversării pentru a-l întreba pe fostul curier diplomatic dacă are pregătite informaţii pentru a fi trimise în Occident. Femeia i-a comunicat că există posibilitatea ca unul dintre cei doi agenţi care fuseseră trimişi de Opran să le fotografieze şi apoi să le scoată din ţară pe o filieră despre care iui ştia nimic altceva decât că este una sigură, iar riscul este, aşadar, inexistent. Pentru a grăbi redactarea lor, Lya Popescu i-a adus şi recipientul ei cu cerneală simpatică, o pensulă şi patru coli de hârtie format A5. Fără să stea pe gânduri, Şerbu a acceptat întrutotul sarcinile, şi chiar i-a contactat, în aceeaşi seară, pe Aurel Angelescu şi pe Anton Zaharia. Primului i-a comunicat că este nevoie urgentă de datele pe care le-ar fi putut furniza, stabilind să se întâlnească a doua zi, după-amiază, în casa din intrarea Aniversării, iar lui Zaharia i-a cerut date despre viitorul cincinal. Funcţionarul de la Centro-coop i-a răspuns că nu le poate obţine într-un interval atât de scurt, dar l-a asigurat că, de îndată ce le va avea, i le va pune la dispoziţie[1]. Cu toate acestea, discuţia telefonică între Şerbu şi Zaharia s-a încheiat într-o notă relaxată şi chiar veselă, fostul curier diplomatic spunându-i celuilalt că îi va face o vizită în seara zilei următoare pentru a-i aduce un nou plic cu poezii anticomuniste.

La 24 august 1950, înainte ca Gigi Saramet să se întâlnească din nou cu Haralambie Cârlan, pentru a primi, fără să ştie, informaţii false şi foarte costisitoare, la locuinţa soţilor Şerbu activitatea informativă a grupului condus de fostul curier diplomat îşi trăia zenitul, fără ca vreunul dintre ei să bănuiască ceva. Ghiţă Şerbu şi Aurel Angelescu lucrau de zor la scrierea notelor ce urmau să fie fotografiate şi trimise la Paris, însă, sub presiunea timpului limitat sau a emoţiei de moment, cei doi nu mai cifrau datele, ci scriau numai cuvintele cu cerneală simpatică (nu este clar de ce au ales această variantă, de vreme ce oricum ar fi trebuit copiate pe clişee foto). Cum totul fusese făcut în grabă, Angelescu nu avusese răgaz să sustragă documente de la Minister, aşa că toate datele erau dictate direct din memorie, vizând o serie întreagă de aspecte precum producţia de energie, motoare şi transformatoare, starea fabricilor, a echipamentelor, a depozitelor şi a regionalelor de electricitate, dar şi date despre angajaţii ministerului şi sumele investite în ultima perioadă.

Totul se petrecea într-o tensiune tăcută şi o încredere totală şi aproape palpabilă, căci, spre exemplu, atunci când Angelescu şi-a întrebat prietenul cum au să fie scoase din ţară

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 5, f. 382.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

informaţiile, acesta i-a răspuns doar că nu prin filiera prestabilită, replică evazivă, dar suficientă pentru fostul său coleg de la serviciul special, care nu a cerut alte detalii. Răspunsul avea să fie clar în jurul orei 17, atunci când în camera lor a intrat Lya Popescu pentru a-i întreba dacă au terminat sau nu, moment în care Angelescu a înţeles că datele aveau să fie trimise la Paris cumva prin intermediul femeii care iniţiase întreaga structură secretă. Şerbu i-a spus numai că mai au de lucru, aşa că femeia s-a aşezat pe un fotoliu privindu-i în tăcere cum vorbeau în şoaptă, înmuiau pensula în cerneală simpatică, se aplecau deasupra foilor şi consemnau datele. „Nici unul din ei nu s-au întrebat despre prezenţa celuilalt acolo, nici nu s-au temut. încrederea era totală şi reciproca”, rememora Gheorghe Şerbu cele peste 90 de minute pe care le-au

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

petrecut împreună în camera din locuinţa sa

.Era aproape 18.40, când cei trei se despărţeau în faţa casei din intrarea Aniversării, ca şi cum plecau de la o banală reuniune de amici, dar ştiind că s-au achitat cu brio de misiunea lor secretă. Aurel Angelescu o lua la dreapta, spre staţia de tramvai de pe Şoseaua Mihai Bravu, cu gândul de a se întoarce la locuinţa sa din Vatra Luminoasă, iar Ghiţă Şerbu şi Lya Popescu mergeau în direcţia opusă, pe Calea Dudeşti, oprindu-se în parcul Radorin, de unde au luat un taxi către centrul capitalei. Toate informaţiile scrise în orele precedente erau în cinci coli bine înfăşurate într-un ziar *Scânteia*, pe care femeia îl ţinea strâns cu ambele mâini, iar Şerbu avea asupra sa plicul cu poezii „reacţionare" pe care voia să i-l ducă lui Zaharia. Prima oprire a fost în dreptul Bisericii Sfântul Gheorghe, unde Şerbu a coborât, a salutat-o pe Lya Popescu şi a închis uşa maşinii, autovehiculul demarând spre capătul cursei. Peste câteva minute, taxiul oprea pe Calea Victoriei, în faţa Bisericii Albe, unde Saramet o aştepta pe Lya Popescu pentru a prelua notele. Atunci când i-a dat *Scânteia* în care erau ascunse notele informative, iubita lui Opran a avut un moment de descătuşare şi de linişte. Simţea că s-a achitat de misiunea trasată de la Paris şi, foarte probabil, credea că fuga sa din ţară este ca şi asigurată, fiind numai o chestiune de timp. Ce nu ştia însă era că după ce uşa taxiului se închisese, iar maşina demarase, îndreptându-se spre Calea Victoriei, Gheorghe Şerbu fusese imobilizat de ofiţerii Securităţii şi, când ea respira uşurată că predase foile, prietenul său se zbătea pe bancheta din spate a unei maşini negre ce se îndrepta cu toată viteza spre Malmaison.

Prima piesă căzuse, iar arestările au urmat ca într-un veritabil şi tragic joc de domino.

Anihilarea întregii reţele informative

Odată cu reţinerea lui Şerbu, acţiunea de anihilare a reţelei Lya Popescu – Paula Ventzel nu mai putea fi oprită. În zilele următoare, Ghiţă Şerbu a fost anchetat aproape continuu, fără pauze de somn, oferind o imagine veridică şi în profunzime a activităţii în care fusese implicat. Cu toate acestea, este extrem de neclar care au fost ecourile dispariţiei sale în seara zilei în care a îndeplinit, efectiv, rolul de spion. Absenţa sa inexplicabilă şi subită nu putea trece neobservată, însă declaraţiile ulterioare nu consemnează niciun semnal de alertă care să fi fost tras de Irina Şerbu sau de Lya Popescu. La trei zile după arestarea fostului curier diplomatic, Haralambie Cârlan se reîntâlnea cu Gigi Saramet pentru o nouă rundă de furnizare de date cu privire la grupurile de rezistenţă (bineînţeles, încă o dezinformare cu rolul de a mai obţine nişte bani de la aşa-zisul mesager al exilului). Nimic nu pare să fi tulburat liniştea structurii informative create de Lya Popescu.

Conform instructajului primit de la Damian, Saramet i-a comunicat Lyei Popescu că în noaptea de 2 septembrie 1950 va trebui să plece cu trenul spre Arad, unde se vor întâlni pentru a-i prelua pe cei doi copii şi a se îndrepta apoi spre graniţă. Aceasta urma să fie ultima discuţie a lui Gigi Saramet cu femeia, căci Securitatea prevăzuse totul în detaliu, inclusiv momentul prielnic să acţioneze. Seara începea să se lase peste Bucureşti, Lya Popescu era condusă la gară, pentru a urca în trenul ce avea să o ducă la Opran, de nimeni alta decât Paula Ventzel, care visase să fie în locul celeilalte, sperând să fie scoasă din ţară şi să trăiască alături de Opran. Acum înţelegea cu resemnare că fusese în realitate un pion în planul de luptă al comandorului împotriva comunismului, dar mai ales, în planul trecerii dincolo de Cortina de Fier a celei pe care o iubea cu adevărat. Cu toate acestea, Paula Ventzel, dând dovadă de o bunătate greu de înţeles, dar şi de o senină împăcare cu un des tin încă o dată nedrept, a petrecut-o pe Lya Popescu,

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

cerându-i să-i promită că îi va scrie de la Paris (sub numele

conspirativ de „Mama Ly") şi urându-i drum bun şi grijă la toate problemele pe care le va înfrunta în periculosul drum printre graniţe, miradoare şi fâşii minate. La gară, Lya Popescu era aşteptată şi de Haralambie Cârlan, care a însoţit-o până la scara vagonului de Paris[1].

Dar bunele intenţii nu puteau birui cinicele şi perfectele planuri ale Securităţii. Gigi Saramet îi ceruse, în prealabil, să aibă asupra sa toţi banii şi tot ce îi mai rămăsese din pacheţelele trimise clandestin de la Paris, ceea ce, la prima vedere, nu avea niciun sens. La ce bun microfilmele cu instrucţiuni dacă ea avea să plece din ţară? Dar femeia nu şi-a pus aceste întrebări sau, dacă şi le-a pus, nu a căutat un răspuns care nu i-ar fi convenit, însă poate că l-a bănuit atunci când în gara Ploieşti Vest ofiţerii năvăleau în compartimentul său şi o arestau, la mai puţin de oră de la plecarea în mirajul drumului spre libertate

.Nimeni dintre apropiaţii săi nu ştia că Lya Popescu intrase pe mâinile contraspionajului comunist, iar căderea întregii reţele era numai o chestiune de ore sau, în cel mai bun caz, de zile. Chiar şi instituţia represivă voia să păstreze momentan conspirativitatea reţinerii, de aceea, la mai puţin de 48 de ore de la arestare, aprobau cererea Lyei Popescu în care solicita să trimită o scrisoare rudelor din Arad, prin care le ruga să aibă grijă de copiii săi până la vacanţa de iarnă, când poate aceasta spera să fie eliberată, supoziţie însă greu de crezut[2]. între timp, la 3 septembrie, aveau loc şi ultimele întrevederi între Cârlan şi Saramet (o dată la ora 10.00 în faţa Academiei Comerciale din Piaţa Romană şi a doua oară la ora 14.30, în dreptul cofetăriei Nestor de pe Calea Victoriei), ocazie cu care Damian şi colegii săi s-au

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

convins că fostul ofiţer de aviaţie blufează şi nu dispune de

informaţii pe care le-ar ascunde, aşa că nu mai avea rost să se tragă de timp şi decid să pună în aplicare anihilarea întregii structuri secrete. La 4 septembrie 1950 sunt arestaţi Paula Ventzel şi Haralambie Cârlan, ziua următoare Gheorghe Albu şi Gheorghe Dumitrache, la 7 septembrie Mihai Sânzianu şi Zaharia Anton, la 8 septembrie Aurel Angelescu (oarecum surprinzător de târziu), Ion Diaconu, Irina Şerbu şi Mihail Ailincăi, la 9 septembrie ghinionistul Ion Popescu Pera, iar la 10 septembrie locotenent-colonelul Constantin Eftimie, care avea să-i relateze informatorului „Lucian Dragu" peste ani momentul arestării:

a fost arestat la Cincul Mare în septembrie 1950 de către un ofiţer român de contrainformaţii şi de un sovietic, îmbrăcat în uniformă de locotenent major.

Noaptea, în maşina care îl transporta, în dreptul Predealului, el a constatat că sforile cu care îi erau legate mâinile, s-au slăbit, aşa că putea scoate mâinile, iar însoţitorul sovietic care şedea în fund lângă el, ţinând în mână un pistol, aţipise, iar pistolul se găsea pe perna canapelei între ei.

Un timp, el a crezut că i se întinde o cursă, apoi s-a gândit că ar putea împuşca escorta, dar „până la urmă a învins raţiunea sau laşitatea" şi el a renunţat la asemenea acte de disperare, zicându-şi „poate ei nu ştiu totul'„.

Avea să-şi dea seama că, de fapt, ştiau prea bine totul. Ultimele două reţineri se petrec la 13 septembrie (Eduard Giuvaergeanu) şi 6 octombrie (Ecaterina Eftimie). Contextul arestărilor poate fi numai ghicit, singura mărturie consemnată fiind a inginerului Ailincăi, tatăl Paulei Ventzel. Rândurile din declaraţia sa cuprind deopotrivă şocul şi decepţia bătrânului:

La percheziţia făcută în ziua de 8 septembrie 1950 am rămas şi surprins şi decepţionat. Dacă pot fi crezut, numai atunci am căpătat convingerea cauzei arestării fiicei mele şi convingerea că nu a minţit când mi-a spus cele de mai sus. Eu am sosit împreună cu nevasta şi nepotul, fiul fiicei mele joi seara [7 septembrie – n.m.] la ora 19, venind din Tg. Ocna în urma unui telefon [...], că fiica mea nu se găseşte acasă de luni ora 15 când trebuia să iasă de la serviciu. Venind în Bucureşti am fost la serviciul ei la PTT şi mi s-a spus că probabil e arestată, dar nimeni nu a putut să-mi dea nici un detaliu. Orişice alte cauze le-aş fi crezut posibile, numai spionajul nu, căci eram convins că în urma insistenţelor mele şi a pro- misiunei ei, această faptă nu a făcut-o. în această nedumerire am fost până la rezultatul percheziţiei[1].

Toţi cei din ţară implicaţi în reţeaua informativă se aflau acum în închisoare. Cu o excepţie: Gheorghe Saramet, călăuza trimisă de Opran şi Gelu Belu, care trebuia să îi scoată din ţară pe Lya Popescu şi pe cei doi copii ai săi, acelaşi cu agentul „Ion" al Securităţii. Pentru el, viaţa a mers mai departe ca şi cum nimic nu s-a întâmplat. Singurul aspect pe care poate că şi l-a adus aminte de la începutul lui septembrie 1950 a fost că „domnul Damian a venit împreună cu domnul Colonel cu care lucrasem şi mi-a spus că din nou voi lucra cu domnul colonel. Atunci domnul Damian a spus domnului Colonel că am lucrat foarte frumos şi că în tot timpul acţiunii am fost atent şi mi-am dus cu bine misiunea până la sfârşit"[2]. Coincidenţă sau nu, la puţin timp după încheierea acţiunii, Saramet a primit o nouă locuinţă, într-o vilă de pe strada Belgrad, în spatele Palatului Victoria. Câteva sute de metri spre Şoseaua
Aviatorilor era casa unde locuise Giuvaergeanu, iar dacă se îndrepta spre Calea Dorobanţi trecea inevitabil prin faţa clădirii în care trăise până la 5 septembrie 1950 Aurel Angelescu. Amândoi se aflau în închisoare, iar Saramet se bucura de vremea neobişnuit de caldă din Bucureşti şi de ştrandurile încă deschise la început de toamnă.

Cercetările au început imediat după arestări şi, chiar dacă la sfârşitul

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

toamnei ancheta era aproape finalizată, procesul a avut loc în 27 iunie 1951, fiind judecat de un complet al Tribunalului Militar Bucureşti (TMB) condus de maiorul magistrat Paul Finichi. Sentinţa nr. 1 088/1951 a secţiei I a TMB, pronunţată la 2 iulie, a fost inechivoc de aspră: Gheorghe Şerbu, Haralambie Cârlan şi Gheorghe Dumitrache au fost condamnaţi la moarte, în timp ce Lya Popescu, Paula Ventzel (fiind femei, nu au primit sentinţa capitală) şi Aurel Angelescu la muncă silnică pe viaţă. Fostul locotenent-colonel Eftimie Constantin a primit 25 de ani de muncă silnică, Ion Popescu Pera 20 de ani de muncă silnică, Anton Zaharia 15 ani de muncă silnică, Gheorghe Albu zece ani de temniţă grea, Eduard Giuvaergeanu opt ani de temniţă grea, Ion Diaconu cinci ani de temniţă grea, Mihai Sânzianu, Irina Şerbu, Ecaterina Eftimie şi

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

Mihai Ailincăi câte doi ani de închisoare corecţională. Există o fişă matricolă penală pe numele Silviei Tican, document conform căruia cel puţin în intervalul noiembrie 1950 – ianuarie 1951 ar fi fost închisă la Jilava, însă nu cuprinde nicio menţiune cu privire la condamnare (în afara unei evazive precizări „este în cazul cu Paula Venţel" din rubrica cu informaţii despre arestare), iar numele său nu apare în lotul judecat în iunie 1951

.Recursurile înaintate de cei condamnaţi sunt reflecţii ale dramelor pe care le trăiau nişte oameni implicaţi, de multe ori fără să înţeleagă deplin însemnătatea acţiunilor lor, într-o operaţiune de spionaj gândită la peste 2 000 de kilometri. Bineînţeles, avocaţii fiecăruia au încercat să minimalizeze importanţa implicării celor pe care îi reprezentau sau măcar să obţină circumstanţe atenuante. „Dacă ţinem seama de datele personale ale acuzatului Gheorghe Şerbu", se preciza în recursul înaintat la 6 august 1951, „observăm că el a crescut la şcoala şi în mentalitatea burgheză, care i-au diformat conştiinţa'„, ceea ce ar fi o contextualizare a culpei sale, în vederea comutării sentinţei capitale în muncă silnică. „Acuzata Lya Popescu nu a negat faptele care i s-au pus în sarcină", se menţiona în recursul ei, „şi a arătat că una dintre cauzele cele mai puternice care au determinat-o să săvârşească această crimă a fost dragostea şi legătura veche sentimentală, care o ţinea de acel Opran fugit în Franţa". Alte încercări au fost însă şi mai îndrăzneţe şi naive, aşa cum s-a întâmplat în cazul Irinei Şerbu („ea fiind o femee simplă şi needucată, nu şi-a putut da seama de gravitatea faptelor [...], apoi este greu ca o soţie să-şi denunţe soţul") sau al lui Eduard Giuvaergeanu, descris de avocatul său drept „un modest salariat [...] în plus este infirm / surd / şi cu o capacitate intelectuală redusă, aşa cum s-a putut constata în tot timpul desbaterilor la instanţa de fond. într-un cuvânt, nu este periculos pentru societate"[2]. însă dincolo de limbajul stângaci, documentele cuprindeau, totodată, şi disperarea, şi groaza familiilor celor condamnaţi la moarte: la momentul arestării, Cârlan avea o fată de numai nouă luni, iar sentinţa magistraţilor militari însemna că nu putea să o vadă niciodată mergând, să o ţină de mână ori să aibă bucuria de a o auzi spunându-i *tată*. Soţia lui Dumitrache, care chiar dacă fusese constrânsă să intenteze

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

divorţ pentru a-şi proteja familia, făcea apeluri către TMB să

îi comute bărbatului sentinţa în orice altă pedeapsă, dar numai să nu-l trimită în faţa plutonului de execuţie, care i-ar fi lăsat copilul de numai câţiva ani orfan de tată.

Toate însă au fost respinse, iar pedepsele iniţiale au rămas în aplicare. Astfel, în noaptea de 27/28 februarie 1952, Haralambie Cârlan şi Gheorghe Dumitrache au fost executaţi în Valea Piersicilor de la Fortul 13 Jilava, acolo unde avea să-şi găsească sfârşitul şi Gheorghe Şerbu în noaptea de 23/24 aprilie 1952. Restul au rămas până la 14 ani în închisorile comuniste din România.

Mânată de iubiri neîmplinite, neîmpăcări cu statutul social din noua societate, lipsuri financiare, orgolii personale sau, pur şi simplu, de dorinţa de a se împotrivi regimului comunist, acţiunea Lya Popescu – Paula Ventzel nu a înregistrat ni- cio victorie informativă pentru SIMRE. Singurii câştigători au fost contraspionajul de la Bucureşti şi, pentru moment, Gigi Saramet. Pentru toţi ceilalţi, a fost o dramă ale cărei ecouri nu aveau să se mai stingă niciodată.

Acţiunea Dumitru Secară – Adam Suţer

La sfârşitul anului 1949, sectorul ofensiv al SIMRE se afla într-o situaţie delicată: trimiterea unui agent în ţară eşuase fără ca măcar acesta să treacă graniţa în România, iar crearea unei reţele informative în ţară, prin intermediul Lyei Popescu şi al Paulei Ventzel, se afla încă la stadiul de speranţă, chiar dacă mecanismul de contactare şi racolare al celor două femei fusese pus în mişcare. Dar cum în domeniul informativ hazardul poate schimba cursul evenimentelor, norocul părea să le fi surâs lui Opran şi Ţanţu: în restaurantul românesc al lui Max Manolescu circula zvonul că ar fi apărut un medic român recent venit de la Bucureşti care îi căuta pe liderii ţărănişti din exil pentru a le comunica un cod secret de comunicare cu un agent din interiorul (arii. înainte ca informaţia să producă mai multe ecouri decât fă- cuse deja, şi, implicit, să deconspire iremediabil activitatea presupusei reţele din România, şeful sectorului ofensiv se aşeza la masa unde se aflau deja doctorul Adam Şuţer şi soţia sa pentru a investiga zvonurile şi, în caz favorabil, pentru a aduce structura informativă sub controlul SIMRE.

Un agent de cursă lungă

Iniţiatorul întregii acţiuni nu era doctorul Adam Şuţer, ci prietenul său Dumitru Secară, un inginer constructor cu relaţii în sfera conducerii PNŢ, şi care mai activase ca agent secret în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Alături de Costică Mugur şi de inginerul Alexandru Ionescu, Secară fusese racolat în toamna anului 1943 de către Nicolae Ţurcanu, un român recrutat în 1941 de

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

Intelligence Service şi trimis în ţară pentru a crea un post conspirativ de radio-recepţie ce urma să fie folosit de către Iuliu Maniu şi de alţi lideri ţărănişti pentru a comunica – via Cairo – cu aliaţii anglo-americani[1]. în declaraţiile sale, Dumitru Secară a susţinut că a activat în reţeaua informativă a PNŢ numai până la finalul lunii august 1944, aşadar numai împotriva administraţiei Antonescu, cererea sa de eliberare din funcţie fiind acceptată de către Corneliu Coposu, cu care, de altfel, avea să rămână într-o strânsă prietenie. Mult mai probabil, însă, Secară a continuat să lucreze informativ pentru Intelligence Service şi după plecarea lui Ţurcanu, în noiembrie 1944, mai ales că a rămas în legătură cu Ivor Porter, liderul acţiunii Autonomus, al unui alt grup trimis clandestin în ţară, la finalul anului

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

1943, pentru a sprijini rezistenţa împotriva administraţiei Antonescu. După ce şi Porter a părăsit România, Secară a continuat să trimită informaţii prin intermediul cuiva din cadrul legaţiei britanice (agentul „Mircea"), activitatea sa oprindu-se, în 1947 sau 1948, când persoana de legătură nu a mai fost considerată de încredere

.Anticomunist şi democrat fervent, inginerul Secară era convins, la fel ca mulţi alţii rămaşi la est de Cortina de Fier, de iminenţa unui război între Apus şi Răsărit din care statele occidentale nu aveau cum să nu iasă învingătoare, iar România să redevină o ţară liberă. Prin urmare, pentru a sprijini concret lupta împotriva comunismului, s-a decis să pună bazele unei reţele informative care să furnizeze informaţii structurilor secrete din Occident. Implementarea misiunii se lovea însă de două probleme majore: lipsa unei modalităţi tehnice de comunicare cu Occidentul şi pierderea contactului cu liderii politici ţărănişti care l-ar fi putut pune în legătură cu structurile informative din lumea liberă. Prima dificultate putea fi depăşită, la fel ca în anii războiului, prin intermediul unei staţii de emisie-recepţie, mai ales că Iordan Angelescu, cumnatul său, putea avea cunoştinţele necesare construirii unui astfel de aparat, fiind un pasionat al radiotelegrafiei. Legătura dintre cei doi nu era numai de rudenie prin alianţă, ci şi o solidă prietenie, căci amândoi urmaseră cursurile Politehnicii bucureştene şi împărţiseră, între 1939-1942, aceeaşi garsonieră de la etajul III al Hotelul Dinu, situat vizavi de Gara de Nord. Chiar dacă după război se mutase la Timişoara, Angelescu îşi dorea să revină în capitală, astfel că putea fi utilizat în schema de acţiune preconizată. Prima tatonare în acest sens a avut loc la 20 iulie 1949, în timpul unei banale întâlniri de familie în casa din strada Praga, unde locuiau soţii Suţer: profitând că toţi ceilalţi jucau cărţi, Secară i-a pus lui Angelescu o serie de întrebări lehnice legate de posibilitatea de comunicare prin intermediul unui aparat de emisie-recepţie artizanal. Răspunsurile primite i-au confirmat aşteptările că fratele soţiei sale poate fi omul de care are nevoie, iară să-i destăinuie motivul chestionării. Discuţia a rămas, pentru moment, fără finalitate clară.

însă toate acestea ar fi fost în zadar dacă nu avea cui să transmită informaţiile: la Bucureşti era extrem de riscant să încerce să ia legătura cu cineva din cadrul reprezentanţelor diplomatice, singura variantă era contactarea cuiva de încredere din exil care să mijlocească refacerea contactului. Şansa lui a fost nenorocul altuia: unul dintre apropiaţii săi, doctorul Adam Suţer (amiciţia dintre

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

cei doi fiind dată de soţiile Veronica Secară şi Adina Suţer,

care erau prietene din copilărie) era grav bolnav şi spera să obţină dreptul de a călători la Paris, singurul loc unde mai putea găsi vindecarea. Lucrând ca radiolog la Spitalul Colţea, activitate care îl expusese vreme îndelungată la radiaţii, Suţer fusese victima unui accident medical în 1948 ce-i provocase o formă agresivă de radiodermită care, pe lângă urmele vizibile şi dureroase la nivelul mâinilor, condusese şi la amputarea a două degete. în vara anului 1949, atât Adam, cât şi Adina Suţer (care îl îngrijea, având în vedere handicapul şi starea de sănătate precară) au primit paşaport, urmând să plece în Franţa la 13 noiembrie. Mizând pe sprijinul doctorului, chiar şi fără să fi discutat în prealabil, Secară a decis să facă pasul decisiv în recrutarea cumnatului său, propunerea efectivă de a se implica în activitatea clandestină de transmitere de informaţii către Occident fi- indu-i făcută lui Angelescu la începutul lunii august 1949. Aflat în Bucureşti, l-a însoţit pe Secară într-o scurtă plimbare până la locuinţa acestuia, timp în care inginerul a dus discuţia din aproape în aproape până la oferta propriu-zisă: vorbind despre filmele franceze care rulau în cinematografele din capitală, printre care şi *ia Bataille du rail* (Luptătorii din umbră), având ca subiect rezistenţa antinazistă, Dumitru Secară l-a întrebat pe cumnatul său dacă nu crede că ar putea face şi ei ceva similar în România comunistă, cum ar fi transmiterea de informaţii printr-un post de radio clandestin[1]. La răspunsul – dat mai degrabă inconştient – că ar fi posibil, mai ales dacă ar avea şi o licenţă de radiofonist amator, liderul structurii l-a chestionat concis cu privire la construirea unui aparat de radio-emi- sie, argumentând că există în Franţa grupuri de refugiaţi care, dacă sunt informate, pot sprijini rezistenţa armată din munţii României, primul contact cu cei de dincolo de Cortina de Fier urmând să fie stabilit de doctorul Suţer. în faţa unui plan ce părea, cel puţin la prima vedere, materializabil, pus în aplicare de un om care nu numai că îi era rudă, dar în care putea avea încredere, şi care avea, la rândul său, valori şi opinii anticomuniste, Iordan Angelescu a acceptat să facă parte din structura secretă, cu responsabilitatea asamblării şi operării aparatului.

Orice obstacol în calea demarării acţiunii informative părea că poate fi depăşit, chiar dacă discuţiile fuseseră purtate numai pe o singură direcţie. La 8 noiembrie 1949, cu câteva zile înainte de a se îmbarca în trenul ce avea să-l ducă la Paris, Suţer a primit vizita lui Secară, care i-a cerut să-l ajute în activitatea sa secretă, prin contactarea unor persoane din rândul emigraţiei politice române de la Paris, sarcini pe care gazda sa le-a acceptat ca pe ceva firesc şi deja discutat. Doctorul trebuia să ia legătura cu Virgil Veniamin şi Augustin Popa, liderii din exil ai PNŢ, sau chiar cu Nicolae Ţurcanu, şi să le ceară refacerea legăturii secrete printr-un angajat de încredere al legaţiei britanice. De asemenea, trebuia să le comunice că în munţii României încă există o rezistenţă armată activă, dar că fără sprijin concret din exterior aceste grupuri nu vor mai putea rezista mult li mp, şi că un număr din ce în ce mai mare de deţinuţi politici sunt trimişi la Canalul Dunăre-Marea Neagră, iar familiile lor au de înfruntat numeroase greutăţi materiale. Nu în ultimul rând, i-a dat şi un exemplar al cărţii *Comandantul Insulei Păsărilor* scrisă de S. Dicovski[1], pentru a o folosi în crearea unei noi chei de cifrare a mesajelor, cumpărându-şi apoi încă un exemplar pentru a-l utiliza, la rândul său, în descifrarea viitoarelor comunicări.

însă legătura cu SIMRE nu se va realiza nici datorită trecutului de spion al lui Dumitru Secară, nici graţie eforturilor doctorului Suţer de a-i contacta pe liderii ţărănişti din exil, ci în urma unei banale vizite a Adinei Suţer la atelierul croitoresei sale, Antoinette Neagoe, din strada Inginer Giullini, în spatele Grădinii Botanice. La fel ca în atâtea alte cazuri din întreaga existenţă a SIMRE, hazardul a fost cel care a adus speranţe sau nefericire, ori, aşa acum

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

avea să fie cazul acum, a creat unele legături dovedite

ulterior esenţiale în dinamica activităţii de spionaj. La acea întâlnire, în atelierul Antoinettei Neagoe se afla o a treia persoană: nimeni alta decât Adina Ţanţu, soţia lui Mihail Ţanţu, despre care ştia că a evadat din închisoare, a fugit din ţară şi se află la Paris, fără să bănuiască faptul că soţul său se afla în conducerea sectorului ofensiv al SIMRE. Aflând că cealaltă clientă a obţinut dreptul de a călători la Paris, Adina Ţanţu a rugat-o pe Adina Suţer să accepte să îi facă un favor şi să-l contacteze la Paris pe soţul său:
d-na Ţanţu a început să plângă, m-a rugat s-o iert că îndrăzneşte să mă deranjeze, dar că este foarte nenorocită, ' Apărută la Editura Cartea Rusă, Bucureşti, 1949

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

.soţul ei fugise şi o lăsase singură şi fără niciun ajutor, că trecuse prin momente grozave până a primit veste de la el, că în ultima scrisoare îi spunea că a lucrat la o fermă ca să se întreţină[,] că îi e frică că trebuie să fie într-o stare disperată şi mă implora că dacă plec la Paris să-i spun că e sănătoasă, că e nenorocită fără el, dar că îl aşteaptă credincioasă să se întoarcă. Evident mi s-a făcut foarte milă de ea şi i-am promis că dacă plec la Paris şi-i întâlnesc soţul [o] să-i spun toate acestea[1].

În săptămânile următoare, cele două femei s-au mai întâlnit de câteva ori, Adina Ţanţu pregătind pentru Mihail Ţanţu un pachet care conţinea un prosop tradiţional pe care îl ţesuse chiar ea, în care erau învelite o iconiţă şi două fotografii. Cele două poze erau de fapt ceea ce trebuia să ajungă la fostul căpitan de paraşutişti, fiind declaraţia de dragoste a unei femei despărţite de soţul său de mii de kilometri, de sârme ghimpate şi ani de închisori, de ideologii antagonice, de incertitudini chinuitoare şi de speranţe încă vii:

> mi-a spus că se fotografiase la Color-Studio, că o costă o avere, că se privase de la mâncare ca să le poată face [...] a venit într-o dimineaţă [...], iar a plâns, a spus că mă invidiază, că şi-ar da viaţa să-şi poată vedea soţul, mi-a povestit că se iubeau de când erau de 17 ani, că nu poate trăi fără el. Recunosc că am fost foarte impresionată de sbuciumul acestei femei.
>
> Mi-a arătat apoi două fotografii (în poziţii diferite) pe care m-a implorat să le duc soţului ei să n-o uite, că îi e frică că în singurătatea lui să nu găsească altă femeie şi să o lase pe ea, mi-a repetat că e disperată şi nu mai poate trăi fără el[2].

În faţa unei asemenea drame personale, Adina Suţer a ac- i cptat fără rezerve să fie intermediarul Adinei Ţanţu, fără să Iunuiască faptul că inocenta cerere avea să schimbe destinul Inmiliei sale. în fond, nu era singurul comision pe care urmau vi I facă la Paris, căci şi doctoriţa Ileana Aluneanu, o colegă .1 lui Adam Suţer, le dăduse un pachet pentru aviatorul Max Manolescu, căruia trebuia să-i transmită şi unele veşti legate ile familia lui. Cu nădejdea într-o operaţie reuşită la spitalul .unerican din Paris şi o recuperare medicală fără probleme, solii Suţer au plecat cu trenul la 11 noiembrie 1949, ajungând la destinaţie după mai bine de două zile, în dimineaţa de 14 noiembrie[1].

Aventura pariziană

Primul contact cu lumea exilului din Paris s-a petrecut în după-amiaza zilei de 15 noiembrie, când soţii Suţer l-au în- lâlnit pe Max Manolescu la hotelul unde locuia în cartierul latin, pentru a-i da pachetul trimis de doctoriţa Aluneanu. Apariţia şi gestul lor l-au impresionat pe Manolescu, care s-a apropiat de soţii Suţer, mai ales că aveau să revină frecvent in restaurantul său cu specific românesc din rue Le Peletier. focalul din arondismentul 9 era, de altfel, unul dintre punctele de coagulare a comunităţii româneşti, fiind şi locul unde Adam Suţer se tot interesa cum îi poate întâlni pe Virgil Veniamin sau Augustin Popa.

Dar nici în acest aspect lucrurile nu s-au desfăşurat conform unei planificări ori a unei abordări strategice, ci în urma unui lapt neprevăzut: soţii Suţer s-au întâlnit pe peronul unei staţii de metrou cu inginerul Elizel Anghelescu, un vechi prieten despre care ştiau că fugise din ţară. Anghelescu le-a prezentat pe

Grigore Coroiu, o vagă cunoştinţă a lui Adam Suţer, de pe vremea când lucra la dispensarul Bucur, ajuns în 1949 – dacă legenda sa este adevărată – în condiţii dramatice la Paris. Prin intermediul lui Coroiu doctorul avea să ia legătura cu conducerea ţărănistă din exil, primul contact petrecându-se la scurt timp, când Adam Suţer, însoţit, bineînţeles, de Coroiu, l-a vizitat pe avocatul Mihai Răutu, la hotelul unde locuia cel din urmă. Răutu l-a supus pe noul venit la un interogatoriu neoficial cu privire la modul în care a ajuns în Franţa, privindu-l la început, în mod firesc, cu reţinere şi neîncredere, şi i-a cerut informaţii despre starea de spirit a populaţiei din ţară. Aflând despre codul primit de la un agent secret din ţară, avocatul a încercat să-l deturneze pe Suţer de la obiectivul său iniţial, căutând să-l preia sub coordonarea sa şi propunându-i în acest sens să-i

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 5, f. 63.
[2] *Ibidem*, f. 64.

predea cartea de care îi pomenise, iar apoi să-l însoţească

într-un voiaj la reşedinţa Regelui Mihai din Florenţa, ambele propuneri fiind de neacceptat pentru Suţer[1]. în primul rând, doctorul se afla în Franţa pentru vindecarea radiodermitei, ceea ce reprezenta prioritatea şi motivul pentru care se afla în Franţa, iar starea de sănătate oricum nu i-ar fi permis o altă deplasare, iar în al doilea rând, nu avea cum să evite menţiunile din paşaport cu privire la periplul italian (unde se afla suveranul), detaliu care, după revenirea în ţară, nu putea fi ascuns ori explicat Securităţii şi ar fi condus la repercusiuni.După discuţia cu Mihai Răutu, tatonări care nu au dus nicăieri, tot Coroiu a fost cel care i-a mijlocit lui Adam Suţer o întrevedere cu Virgil Veniamin. însoţit de inginerul Elizel Anghelescu, Suţer l-a întâlnit pe liderul ţărănist la Biblioteca Centrală din Paris, unde Veniamin l-a privit cu mult mai multă neîncredere şi scepticism decât Răutu, motivând că nu-l cunoaşte pe inginerul Secară şi nici nu le poate acorda vreun sprijin material. Atitudinea politicianului pe care i-l indicase ! Himitru Secară şi de care îşi legase atâtea speranţe l-a indignat pe Adam Suţer, care nu putea înţelege cum unor oameni i are trăiau în România comunistă şi care erau dispuşi, din proprie iniţiativă, să-şi asume riscul de a face spionaj în favoarea Occidentului, li se refuza, cu seninătate, oferta. De cealaltă parte, Veniamin avea însă motive firești să fie reticent faţă de bărbatul din faţa sa, a cărui simplă prezenţă ridica semne de întrebare. Ideea că un român a venit în mod legal la Paris, împreună cu soţia, şi care mai susţinea şi că are un cod secret din partea unui spion din ţară, reprezenta, în mod evident, o legendă a cărei veridicitate era aproape imposibil de crezut. Iar atitudinea liderului ţărănist nu era o excepţie în comunitatea românească din capitala franceză, ci, dimpotrivă, se înscria perfect în răceala pe care soţii Suţer au simţit-o intens din partea exilaţilor, odată ce s-a aflat că nu plecaseră clandestin, ci veniseră la Paris cu aprobarea autorităţilor române, soţia doctorului amintindu-şi că:

bineînţeles, apariţia noastră [a soţilor Adam şi Adina Suţer – n.m.] a stârnit oarecare senzaţie, masa noastră [de la restaurantul lui Max Manolescu – n.m.] a fost destul de asaltată, toţi dorind să afle pe unde am... fugit, şi ce mai e prin ţară. în urma declaraţiei noastre că suntem trimişi şi întreţinuţi de Ministerul Sănătăţii, cordialitatea tuturor s-a domolit, rămânând numai curiozitatea de a şti veşti din ţară. Din acea zi, adică a 2-a sau a 3-a de la sosirea noastră, am fost trataţi cu o politeţă rece, care cu timpul a dispărut şi ea. Ni s-a spus în faţă că suntem suspecţi, că am fost văzuţi drept comunişti notorii, căci cum altfel s-ar putea explica obţinerea paşaportului, nu numai pentru soţul meu (bolnav), dar şi pentru mine.

Cum nu aveam de dat socoteală nimănui nici de părerile noastre, nici de apartenenţa noastră politică (soţul meu era şi este membru de partid), ne-am mărginit să mâncăm şi să plecăm imediat. Cu timpul însă, atmosfera a devenit prea ostilă şi am schimbat restaurantul'.

Dar la începutul lunii decembrie 1949, când atitudinea exilaţilor nu era încă atât de potrivnică, în timp ce Adam şi Adina Şuţer luau o gustare la restaurantul lui Max Manolescu, la masa lor s-a aşezat un bărbat care s-a

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

recomandat Mihail Ţanţu. Prezenţa unui român venit recent, în mod legal, şi care nu ascundea faptul că are de comunicat un cod secret al unei persoane care activează în ţară nu avea cum să nu ajungă, în cele din urmă, şi la urechile SIMRE. Datele disponibile nu fac lumină asupra modului în care informaţia a parvenit structurii conduse de generalul Petrescu, fiind posibile trei variante: fie în urma încercării Adinei Suţer de a-l contacta pe Mihail Ţanţu la adresa indicată de soţia sa (fostul căpitan de paraşutişti nefiind, la acel moment, în Franţa), fie au fost înştiinţaţi de cineva care frecventa restaurantul din rue Le Peletier, fie Virgil Veniamin le dăduse pontul. A doua şi a treia par cele mai probabile: pe de o parte, o structură de informaţii este de presupus să aibă informatori într-unui dintre cele mai frecventate puncte ale

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

comunităţii româneşti (Adina Suţer chiar amintind că la restaurantul lui Max Manolescu l-a cunoscut pe Bobby Chintescu, unul dintre ofiţerii angajaţi ai SIMRE[2]), iar pe de altă parte, exista acordul dintre liderii ţărănişti şi Mihail Opran prin care aceştia trebuiau să îl înştiinţeze pe şeful structurii informative despre orice persoană nou-venită care îi contacta. în plus, Virgil Veniamin refuzase deja colaborarea cu doctorul venit de la Bucureşti, afacere care totuşi putea fi profitabilă prin tranzacţionare pe „bursa informaţiilor secrete", mai ales că ştia că acesta sosise la Paris având şi sarcini legate de spionaj

.Totuşi, aproape sigur prima variantă este cea veridică, deoarece discuţia şi vizita ulterioară pe care Ţanţu le-a fă- cut-o la hotelul unde erau cazaţi au vizat exclusiv pe soţia sa şi pachetul pe care i-l trimisese. Ipoteza este confirmată de motivaţia şi desfăşurarea următoarelor întâlniri dintre Ţanţu şi soţii Suţer. Abia în preajma Crăciunului, aşadar la o lună şi jumătate după sosirea cuplului la Paris, una dintre celelalte două variante s-a confirmat, deoarece la 26 decembrie 1949, Mihail Ţanţu revenea îngrijorat în camera hotelului Terminus Orléans, unde se aflau Adam Suţer (încă în recuperare după prima operaţie), Adina Suţer şi Elizel Anghelescu, pentru a-i cere doctorului informaţii asupra codului secret şi întâlnirii cu Mihai Răutu, despre care Coroiu răspândise veşti în comunitatea românească[1]. Cuvintele fostului căpitan de paraşutişti au produs spaimă în sufletul femeii, care abia acum înţelegea că soţul său primise o sarcină de spionaj din partea lui Secară, însă doctorul a încercat să o liniştească, spunându-i că totul se poate rezolva, punând apoi pe masă cartea despre care spunea că ar conţine un mesaj secret, dar

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

pe care nu ar fi dat-o nimănui. însă aşa cum avea să explice

Ţanţu, situaţia era departe de a fi rezolvată. Odată devenită publică, informaţia despre cod şi activitatea informativă urma să ajungă şi la sursele legaţiei române de la Paris, care, inevitabil, o trimitea mai departe la Bucureşti. în acest caz, soţii Suţer nu se mai puteau întoarce în ţară fără să suporte anchetele Securităţii. Soluţia liderului SIMRE era de a-şi folosi oamenii din emigraţie pentru a răspândi un contrazvon prin care să întărească ideea că, de fapt, soţii Suţer sunt agenţi ai Bucureştiului trimişi cu misiune conspirativă Ia Paris pentru a se infiltra în rândul exilaţilor şi a dezinforma structurile secrete occidentale, ceea ce însemna că presupusul cod era o simplă invenţie menită să-i ajute în demersul lor. Reuşita planului era discutabilă, dar părea să fie singura variantă disponibilă.

în seara ultimei zile a anului 1949, Ţanţu a revenit la hotel însoţit de un bărbat care s-a recomandat Grigorescu, numele fals pe care îl utiliza Mihail Opran. Soţii Suţer nu au cunoscut identitatea reală a bărbatului care le fusese prezentat, însă au dedus că trebuie să fie un superior al fostului căpitan de paraşutişti. Opran i-a supus unei verificări camuflate, pentru a se asigura că, într-adevăr, nu sunt agenţi ai Bucureştiului, ci, dimpotrivă, sunt români cu opţiuni anticomuniste care ar putea fi utilizaţi în ţară. Rolul oficial al întrevederii cu falsul Grigorescu era ca acesta să-i cunoască, fiind prezentat drept singurul care l-ar fi putut ajuta pe doctorul Suţer să se angajeze rapid într-un spital francez, în cazul în care el şi Adina Suţer nu s-ar mai fi putut întoarce în România[1]. La finalul întâlnirii, în schimbul cărţii *Comandantul insulei păsărilor,* Grigorescu i-a împrumutat cu franci francezi pe soţii Suţer (cărora viaţa la Paris le solicitase din plin atât sprijinul oferit de autorităţile române, cât şi puţinele economii de care cei doi dispuneau), ceea ce avea să facă ulterior şi Ţanţu, urmând ca suma să fie returnată după angajarea la un centru medical parizian, în cazul în care nu se mai puteau întoarce în ţară, sau, dacă izbuteau să revină în România, să fie convertită în lei şi predată Adinei Ţanţu.

Procesul de racolare a soţilor Suţer a fost condus de Ţanţu cu multă răbdare, în paşi mici, pentru a nu risca să piardă o oportunitate atât de rară. Abia la a opta vizită pe care le-a fâ- cut-o la hotel, liderul SIMRE i-a chestionat cu privire la prietenii apropiaţi ai familiei Suţer, ocazie cu care cei doi i-au povestit pe larg despre Dumitru Secară şi ceea ce ştiau legat de activitatea sa tlin vremea războiului, despre atitudinea lui Iordan Angelescu latâ de regimul comunist, precum şi despre situaţia altor prieteni de încredere precum doctorul Merlescu sau inginerul Ştefan Tutoveanu, pe care, la nevoie, s-ar fi putut conta. Dar recrutarea propriu-zisă nu se putea face fără rezolvarea posibilei ileconspirări a existenţei codului faţă de informatorii legaţiei române, iar sprijinul concret pe care Adam Suţer urma să-l dea lui Ţanţu constituia răsplata pentru soluţionarea pericolului care le-ar fi pus sub semnul întrebării întoarcerea în ţară şi ferirea de eventualele repercusiuni din partea Securităţii. în acest context, la 19 ianuarie 1950, Mihail Ţanţu:

> a venit la hotel cu o foaie albă de hârtie, pe care spunea că are mesagiul de la omul lui de la legaţie. A cerut săpun de rufe şi după ce a uns cu clăbuc hârtia, au apărut în roşu nişte litere pe care a cerut soţului meu să i le dicteze repede, până nu dispar. După ce a descifrat, a spus soţului meu că ne putem întoarce fără grijă, deoarece legaţia nu ştie nimic despre chestiunea cu codul. Tot atunci ne-a mai spus că serviciul pe care i-l cere soţului meu este de a duce un mesagiu în ţară, mesagiu pe care îl va camufla atât de bine, ca soţul meu să nu rişte nimic. Apoi a cerut soţului meu o pereche de pantofi cu şanurile respective'.

Imaginea agentului care lucrează conspirativ, a literelor roşii care apar misterios şi dispar subit, a descifrării

---

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 1, f. 128.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

unor caractere ce păreau fără sens trebuie să fi produs o

puternică impresie soţilor Suţer. întrebarea cea mai evidentă este dacă toată acţiunea lui Ţanţu nu fusese, de fapt, un bluf menit să-i impresioneze şi să-i câştige de partea sa, creându-i totodată postamentul unui salvator căruia soţii Suţer îi rămăseseră datori. Căci, în cazul în care la 19 ianuarie 1950 legaţia română nu ar fi ştiut despre codul secret avut de Adam Suţer, nu înseamnă că această informaţie nu i-ar fi putut parveni ulterior, punând apoi în mişcare sistemul represiv al regimului comunist asupra doctorului şi soţiei sale. în plus, chiar dacă au fost cazuri în care structura lui Opran conta pe obţinerea de date de la persoane care participau la evenimentele legaţiei române, nu a fost identificată nicio altă situaţie care să ateste că SIMRE, în 1949, ar fi avut o sursă în interiorul reprezentanţei diplomatice şi care să fi avut şi acces la asemenea informaţii (ceea ce, bineînţeles, nu exclude cu totul această ipoteză, mai ales că în 1952 există certitudinea prezenţei unui informator francez în cadrul ambasadei[1]). Aşa că este imposibil de stabilit dacă a fost sau nu un şiretlic al lui Ţanţu sau chiar avea conexiuni în interiorul legaţiei capabile să ofere astfel de date, ambele variante fiind posibile (interesant este faptul că Securitatea pare să nu fi investigat această pistă de scurgere de informaţii). Cert este însă că acesta a fost momentul în care doctorul şi soţia sa au acceptat să intre propriu-zis în orizontul de acţiuni al SIMRE, devenind una dintre reţelele aflate în sarcina lui Ţanţu.

Comunicarea codului ce trebuia să fie utilizat în transmiterea de informaţii s-a petrecut la penultima întâlnire dintre Ţanţu şi Adam Suţer. Liderul SIMRE i-a făcut un instructaj cu privire la modul de cifrare şi descifrare, cerându-i să memoreze metoda deoarece urma să fie dată mai departe agenţilor odată cu materialul propriu-zis. Chiar dacă Ţanţu .1 încercat să dezmintă ulterior, pentru a-i reduce oarecum vinovăţia doctorului, rolul acestuia din urmă nu era numai de a recruta persoane de

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

încredere care aveau misiunea de a ll imite informaţii la Paris, ci şi de a scrie el însuşi scrisori sau cărţi poştale banale, în care să includă date cifrate şi conspirate cu cerneală simpatică[1]

.în dimineaţa zilei de 2 februarie 1950, cu numai câteva ore înainte de îmbarcarea în trenul de Bucureşti, Mihail Ţanţu a apărut din nou la uşa camerei de hotel, având asupra sa materialul pe care doctorul urma să îl aducă în ţară pentru crearea reţelei informative. Cu toate că discuţiile dintre agent şi soţii Suţer se derulau de mai multe zile, ascunderea materialului in- lormativ nu a fost temeinic pregătită, întreaga operaţiune din camera de hotel stând mai degrabă sub semnul improvizaţiei. Ţanţu cumpărase câteva cărţi tehnice, medicale sau de radio- lelegrafie (un asemenea subiect cu siguranţă ar fi atras atenţia grănicerilor ori a Securităţii, aşa că inclusiv acest detaliu este discutabil din punct de vedere al conspirativităţii), pe ale căror pagini intenţionase să scrie cu cerneală simpatică adresele unde trebuiau trimise date, precum şi alte informaţii necesare. Ca dovadă însă că pregătirea a fost superficială, Ţanţu nu încercase din timp să verifice calitatea hârtiei din fiecare volum, iar atunci când a făcut însemnările, a constatat că unele dintre ele sunt ilizibile. Aşa că a rupt o foaie dintr-o broşură de radiotelegrafie şi a decis să meargă numai pe cele trei seturi de microfilme pregătite: unul pentru Adam Suţer, unul pentru Dumitru Secară şi unul pentru un individ cu numele de cod „Helios". Setul acestuia din urmă trebuia pus într-un plic pe care să-i fie scris numele, care la rândul său urma să fie introdus într-un alt plic ce trebuia livrat doamnei Ciocâlteu, destinatarul real fiind, probabil, Alexandru Ciocâlteu, care colabora cu o celulă informativă din Turcia.

Pentru ascunderea celor trei seturi de microfilme, agentul SIMRE a intenţionat mai întâi să le plaseze într-o scobitură anume pregătită şi camuflată a şanurilor, însă ascunzătoarea putea fi detectată cu uşurinţă. Aşa că a schimbat planul, încercând să le pună în tocul pantofilor, însă nici această variantă nu a funcţionat. Având din ce în ce mai puţin timp la dispoziţie, i-a cerut Adinei Suţer tubul de pastă de dinţi, a golit o parte din conţinut, iar în locul acestuia a introdus un tubuleţ în care se aflau pachetele cu microfilme, restul pastei fiind utilizată pentru mascarea materialului secret introdus în recipient. Totodată, Ţanţu i-a dat doctorului (care nici nu fusese iniţial de faţă, sosind ulterior în cameră) formula cernelii simpatice, dar şi două lupe pentru citirea microfilmelor, i-a explicat cum trebuie să scrie notele şi ce fel de informaţii să culeagă – „tot ce cred [el şi ceilalţi care vor primi microfilmele – n.m.] de cuviinţă că ar putea să-l intereseze, despre situaţia economică, culturală, militară din ţară'„ aspecte care ar fi trebuit, cu siguranţă, pregătite la una dintre întrevederile anterioare, iar nu cu câteva ore înainte de plecarea înapoi spre România. Probabil dintr-o prudenţă excesivă, partea esenţială a comunicării – cheia de cifrare şi descifrare – i-a fost împărtăşită doctorului de către Mihail Ţanţu cu puţin

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 1, f. 128.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

timp înainte de a se urca în tren, având aşadar numai câteva

zeci de minute pentru a o memora. în seara zilei de 2 februarie 1950, soţii Suţer se urcau în garnitura de tren cu care aveau să părăsească „oraşul luminilor", unde găsiseră vindecarea mult-aşteptată şi gustaseră din plin aerul libertăţii, şi se îndreptau spre Bucureştiul aflat în umbra Moscovei.

Dar pe lângă toate cărţile şi microfilmele pe care docto- rul Suţer trebuia să le ducă în ţară, Ţanţu le-a mai dat şi două I i.ichete: unul cu ciorapi (obiectul de uz personal care pare să ir.insceandă toate activităţile SIMRE, de la recrutarea Paulei Ventzel la misiunea în ţară a lui Gigi Saramet) şi un altul cu hârtii pe care l-a sigilat ad-hoc cu leucoplast. Pe primul urmau să 1 păstreze, iar pe al doilea trebuiau să-l predea în gara din Innsbruck, pe unde ar fi trebuit să treacă garnitura feroviară, unui bărbat pe nume Blondei. Despre destinatar Adam şi Adina Suţer ştiau numai că avea să-i aştepte pe peron şi că el îi va recunoaşte după un consemn prestabilit, fără să cunoască faptul că era reprezentantul Ministerului de Interne francez pentru emigraţia românească. Numai că

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

trenul nu a trecut prin Innsbruck, ruta sa neincluzând acel oraş din zona de ocupaţie Iranceză. Este greu de înţeles cum Mihail Ţanţu, liderul sectorului ofensiv al SIMRE, a putut comite o astfel de greşeală elementară în planificarea acţiunii. în plus, este cel puţin discutabil de ce a încredinţat unei persoane, ale cărei loialităţi şi profesionalism nu au fost verificate printr-o acţiune propriu-zisă, sarcina de a livra acel pachet, mai ales că, aşa cum aveau să constate soţii Suţer, după ce au înţeles că nu trec prin Innsbruck şi, curioşi, au vrut să afle ce fel de hârtii conţine, în interiorul său se aflau 18 000 de franci francezi (dacă declaraţiile sunt veridice), o sumă considerabilă pentru acele vremuri. Speriaţi şi conştienţi că orice control le-ar putea fi fatal, au decis să ascundă pachetul sub bancheta din

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

compartimentul alăturat, iar când au ajuns la Bucureşti şi au încercat să-l recupereze, au constatat cu stupoare că dispăruse[1]. în condiţiile în care SIMRE suferea acut din cauza lipsei de resurse financiare, structura tocmai pierduse o sumă uriaşă, în urma unor decizii proaste

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

.Poticnelile bucureştene

Sosirea de la Paris a doctorului Suţer a produs o reală emoţie lui Dumitru Secară, inginerul aşteptând să afle dacă prietenul său a izbutit să restabilească legătura cu structurile informative ale PNŢ. La câteva zile după revenire, cele două familii s-au întâlnit în casa din strada Ştefănache Popescu. Nerăbdător, Secară l-a întrebat între patru ochi pe Suţer dacă l-a găsit pe Nicolae Ţurcanu ori dacă a luat legătura cu Virgil Veniamin. Răspunsul l-a uimit şi l-a demoralizat, mai ales în ceea ce-l privea pe liderul ţărănist. însă deziluzia nu a durat mult, căci doctorul i-a povestit despre întâlnirea cu Mihail Ţanţu, despre activitatea conspirativă a fostului ofiţer, despre discuţiile secrete din camera de hotel şi, mai ales, despre materialele ascunse pe care le adusese. Apoi, doctorul i-a dat prietenului său cartea *Cours de barrage* –, destăinuindu-i că pe unele pagini se aflau instrucţiuni scrise cu cerneală simpatică –, precum şi o lupă. La întrebarea firească a inginerului despre rostul lupei, doctorul l-a tras într-un colţ şi mai retras, unde i-a arătat tubul de pastă de dinţi, explicându-i ce anume conţine. Apoi au mers în baia casei, unde au tăiat recipientul şi au recuperat pachetul cu cele trei microfilme. După câteva clipe, a intrat în baie şi Adina Suţer care i-a surprins pe cei doi examinând minusculele foi cu instrucţiuni, imaginea re-aducându-le în minte spaimele trăite în a doua zi de Crăciun, în camera de la Terminus Orléans, atunci când a aflat pentru prima dată de activitatea informativă a soţului său. Doctorul Suţer a reuşit însă în zilele următoare să o liniştească, deoarece, aşa cum îşi amintea Adina Suţer, „mi-a spus că i le a arătat [lui Secară – n.m.] ca o simplă curiozitate şi cum soţul meu îmi declarase că nici nu-i trece prin minte să-l satisfacă pe Ţanţu, nu m-am neliniştit”[1]. Conform instrucţiunilor date de Ţanţu, un set a fost preluat de Secară, celelalte două rămânând în posesia celui care le adusese în România, bărbaţii revenind apoi în holul casei şi uitând pentru restul serii de activitatea conspirativă.

Având în vedere că el a fost iniţiatorul acţiunii de constituire a reţelei informative, era de aşteptat ca Dumitru Secară să preia iniţiativa dezvoltării grupului secret. Odată ajuns acasă, fostul spion naţional-ţărănist a pregătit cartea tehnică adusă de la Paris pentru a găsi şi a descifra înscrisurile făcute cu cerneală simpatică. Soţia sa îşi amintea că „mi-a cerut nişte sodă de rufe, spunându-mi că-i trebuieşte: ducându-mă să văd ce face cu ea, am văzut că întinde o soluţie pe o foaie dintr-o carte, cu care ocazie au eşit nişte litere”. La fel ca prietena sa din copilărie, şi Veronica Secară s-a speriat de implicarea soţului său într-o activitate evident deosebit de riscantă, ce- rându-i acestuia să distrugă volumul, lovindu-se însă de refuzul bărbatului. Frica de ceea ce s-ar fi putut întâmpla cu soţul şi prietenii săi s-a amplificat peste numai câteva zile, când, la o revedere a celor doua familii, i-a surprins pe cei doi bărbaţi studiind cu lupa câteva microfilme despre care nu ştia de unde sunt, dar bănuia, evident, că ţin de acţiuni îndreptate împotriva regimului. Şi, într-adevăr, Adam Suţer şi Dumitru Secară descifrau, la sfârşitul lui februarie 1950, setul de pelicule fotografice din pachetul inginerului, cu gândul evident de a lucra în colaborare cu structura informativă reprezentată de Mihail Ţanţu, Primul microfilm conţinea principiile de bază ale activităţii în sine, reguli stabilite de centrul de la Paris, acestea fiind:

4. Transmite o dată pe lună.
5. Nu face arhivă.
6. Respectă instrucţiunile primite.
7. Activează intens în partidul comunist. Ai acoperire aici.
8. Porţi în corespondenţă indicativul R 281.
9. în prima scrisoare transmite: Nume şi prenume. Adresa la care să-ţi trimitem corespondenţa.
10. Scrisorile noastre vor avea semnătura câteva cuvinte scrise în creion.

Dacă a doua şi a treia filă de microfilme conţineau modalitatea tehnică de cifrare şi descifrare, direcţiile de

1 Memorează şi distruge.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, vol. 1, ff. 160-161.

culegere de informaţii erau precizate în a doua jumătate a primului microfilm, cuprinzând douăsprezece puncte:

1. Posibilităţi proprii/ sau prieteni/ cu post radio emisie specificând puterea, lungimea de undă, indicativul ce vreţi şi aveţi, indicativul pe care vă convine să răspundem, programul de lucru ce vă convine/ ziua, ora românească/ Nu mai mult de două ori pe lună.
2. Situaţia armatei ruse şi române: organizare, amplasare, comandanţi, ofiţeri, armament, nr. de circulaţie al maşinilor, uniforma, epoleţi, cifra.
3. Fortificaţii.
4. Câmpuri de aviaţie: ca la armată, numărul şi tipul de avioane, seria de pe ele.
5. Industria: fabrici construite, închise, producţia, nr. de lucrători, stare de spirit.
6. Securitatea, Miliţia: unităţi, comandanţi, funcţii mari, comportare, arestări.
7. Activitatea în partidul comunist: şefi comunişti din localităţi, anunţarea şi stadiul de aplicare al programului, unităţi para militare comuniste.
8. Comunicaţii:
   a. Circulaţie: trenuri din Rusia, în interior, spre frontiere. Şosele: coloane militare şi aprovizionare. Circulaţia oamenilor: (controluri) tren, şosele, localităţi, munţi.
   b. Construcţii: reparaţii căi ferate, şosele, poduri
9. Mişcarea în Rezistenţă: activitate, regiuni, zone, puncte. Nume şi adrese unde ne putem adresa cu parola care ne vei comunica-o şi prin care ne va recunoaşte.
10. Situaţia pe frontieră: paza, circulaţia, controlul, legitimaţii.
11. Diverse: tot ce se petrece în ţară.
12. Orice comunicare se precizează prin: cine – unde – când – cum.

încă o dată: lucrează singur, cu grijă, vei primi complectări şi ceia ce-ţi trebue. Nu nota, nu fă arhivă, nu păstra nimic[1].

Dacă microfilmele cuprindeau recomandări privind modalitatea de lucru şi tipurile de date ce trebuiau culese, adresele unde trebuiau trimise se aflau în paginile cărţilor oferite de Opran lui Suţer, pe care, la rândul său, le-a distribuit de-a lungul anului 1950 altor persoane: cele de radiofonie lui Iordan Angelescu, cele tehnice lui Ştefan Tutoveanu şi lui Dumitru Secară, în funcţie de specializarea fiecăruia, iar pe cele medicale le-a păstrat. Conform declaraţiilor ulterioare, soţii Suţer cunoşteau că se încercase scrierea cu cerneală simpatică pe o foaie ruptă din *The Radio-Amateur Handbook*, iar Ţanţu îi comunicase doctorului că şi în *Cours de barrage* ar mai fi informaţii ascunse, deoarece medicul l-a pus în gardă pe Secară de acest aspect, inginerul descoperind adresa de legătură Bayan Sevim Nostrula Ahmed din strada Şuayp Sokak din Istanbul. Analizele ulterioare ale Securităţii au relevat că în acelaşi volum, la o altă pagină, era camuflată adresa incompletă
a lui Janine Gayet din Franţa, fiind vorba, cel mai probabil, de aceeaşi cutie poştală de legătură pe care urma să o folosească şi Mihail Ţanţu în propria misiune în ţară. Nu este clar dacă Ţanţu îi vorbise lui Suţer de această a doua adresă ori de celelalte două, tot din Franţa, ascunse în *Vhygiene du travail* şi *La Pénicilline*, cărţile cu subiect medical ce au ajuns, peste câteva luni, la doctorul Merlescu, pe care Suţer îl rugase să le primească, de teamă că, la o eventuală percheziţie a Securităţii, volumele aduse de la Paris i-ar fi adus acuzaţia de „cosmopolitism în ştiinţă'„. Aproape sigur că nu, dovadă fiind că Suţer s-a dispensat de cărţile medicale la câteva luni după ce le distribu- ise pe celelalte, dintr-un motiv care nu ţinea de aspecte politice (vecinul său de vilă, arhitectul Răileanu, fusese reţinut pentru nereguli financiare, aşadar un delict de drept comun), dându-le unei persoane care nici nu ştia de informaţiile ascunse şi, astfel, nu intenţiona să le folosească în scop informativ. Nu este exclus ca şi în cartea care a ajuns la Ştefan Tutoveanu să fi existat astfel de înscrisuri cu cerneală simpatică, dar, înainte ca Securitatea să percheziţioneze casa, volumul a fost

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 2, f. 8.

distrus prin ardere de către familia sa, alarmată de cei de la Bucureşti cu privire la dispariţia cumnatului său, inginerul Secară. Astfel că, dacă ar fi reuşit să strângă material informativ pe care ar fi vrut să-l comunice la Paris, grupul Secară-Suţer ar fi avut numai trei variante, fiecare cu lipsurile şi problemele aferente: fie aşteptau ca Angelescu să construiască aparatul, însă fără datele tehnice de transmisie-recepţie ar fi fost o emitere în eter, fie utilizau adresa de la Istanbul, singura pe care o descoperiseră până în acel moment, fie contactau prin poştă grupul de la Paris şi cereau o adresă conspirativă, ceea ce era, în cele din urmă, modalitatea cea mai riscantă. Şi totuşi, această ultimă opţiune, chiar dacă nu pentru transmiterea efectivă de informaţii sensibile, a fost sigura care s-a materializat, căci la câteva zile după sosirea la Bucureşti, Adam Suţer a trimis pe adresa hotelului Terminus Orléans o carte poştală, scrisă exclusiv în clar, prin care îi confirma lui Ţanţu sosirea în siguranţă în ţară şi lipsa oricărei neplăceri din partea Securităţii (în legătură cu temerile legate de codul secret despre care se vorbea în comunitatea românească din Paris), fără a-i da şi alte detalii.

Disponibilitatea grupului de a lucra în direcţia informativă s-a diminuat considerabil după februarie 1950: iniţiatorul şi motorul întregului demers, inginerul Secară, a fost relocat de trustul Muntenia, al cărui angajat era, pe şantierul de la Medgidia al Canalului Dunăre-Marea Neagră, aşa că bărbatul a părăsit Capitala, unde mai revenea sporadic, doar în concedii. Absenţa sa din Bucureşti nu a însemnat numai sistarea acţiunii, ci şi o încercare a soţiei sale de a şterge sau de a ascunde urmele existenţei acţiunii secrete. încă puternic marcată de spaima produsă de imaginea lui Secară şi a lui Suţer studiind conspirativ microfilmele şi perfect conştientă de pericolul pe care-l reprezentau, Veronica Secară a rupt foaia cu instrucţiuni din volumul *Cours de barraje* şi a introdus-o în altă carte, iar *Comandantul insulei păsărilor*, cu tot cu microfilmele din interiorul său, l-a ascuns în supracoperta altui volum[1].în plus, acesta ar fi putut fi sfârşitul activităţii grupului de spionaj Secară – Suţer. Trecutul începea să-l ajungă din urmă pe Dumitru Secară, a cărui biografie se află, încă de la începutul anului, sub examinarea colonelului Gavrilă Birtaş, şeful Direcţiei I-a Informaţii Interne din cadrul Securităţii. La 17 martie 1950, Birtaş însărcina Direcţiunea Securităţii Capitalei ca în termen de cinci zile să întocmească o fişă biografică completă a obiectivului şi, concomitent, să-l pună sub strictă supraveghere pe inginerul trustului „Muntenia". Norocul lui Secară a fost dublu: roţile represive ale regimului comunist s-au pus în mişcare cu lentoare şi abia la 2 octombrie se finaliza strângerea de date incriminatorii la adresa sa. Şi, totodată, trecutul său de agent al Intelligence Service nu fusese dezgropat, singura menţiune din acea perioadă fiind simpatia sa pentru PNŢ. Fuseseră însă identificate alte acuzaţii, precum discuţii anticomuniste şi presupuse sabotaje pe şantierul de la Medgidia al Canalului Dunăre-Marea Neagră. Aşa că propunerea locotenentului T. Minea, cel care îl urmărise în precedentele luni, era ca inginerul Secară să fie internat administrativ, însă – în mod neelucidat – nu s-a pus în aplicare. Ceea ce părea să fie salvarea lui Dumitru Secară de la o condamnare de câteva zeci de luni deschidea, de fapt, drumul spre curmarea prin experienţe carcerale mai grele şi mai dificile a mai multor destine.

Revirimentul grupului s-a produs în vara anului 1950 şi, chiar dacă coincide cu misiunea în ţară a lui Mihail Ţanţu, nu a avut legătură cu acesta, ci cu perioada de concedii care a prilejuit reîntâlnirea celor trei membri la Bucureşti. întors în Capitală la începutul lunii iulie 1950, Angelescu a fost abordat direct de cumnatul său care a reluat discuţia despre activitatea de spionaj de parcă nu ar fi existat acea pauză de aproape un an. Aflând că reîncepuse acordarea legitimaţiilor

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, vol. 1, f. 149.

de radiofonist amator, Secară i-a cerut lui Angelescu să facă toate eforturile pentru a obţine un asemenea act care i-ar fi permis conspirativitatea necesară responsabilităţilor pe care şi le-a luat, argu- mentându-i că a reuşit deja să stabilească o legătură cu exilul, aşa că aparatul de radio-recepţie devenise o nevoie stringentă.

Contactul cu cei de dincolo de Cortina de Fier avea să-i fie confirmat şi de Adam Şuţer, atunci când acesta i-a dat cele două volume din *Theorie et practique de l'emision d'amateur de petit puissance* şi broşura americană *The Radio-Amateur Handbook*. Răsfoind-o pe cea din urmă, „am remarcat lipsa unei foi din carte", mărturisea Angelescu în faţa anchetatorilor, ,,şi[,] la întrebările mele, dr. Suţer mi-a explicat că pe acea foaie s-a încercat la Paris să se scrie cu cerneală simpatică nişte instrucţiuni secrete, şi că foaia a fost ruptă încă de la Paris, deoarece hârtia lăsa să se vadă urme'„. Dar înainte ca tânărul să ceară explicaţii despre acest lucru, sora sa, Adina Suţer, a început să-i povestească succint despre cele petrecute în capitala franceză, amintind vag de contactele cu Max Manolescu şi Mihail Ţanţu, dar fără a menţiona existenţa microfilmelor, despre care Angelescu nu ştia nimic. Implicarea efectivă a lui Angelescu în activitatea grupului avea să mai întârzie, căci la 13 august (exact la un an de la aderarea propriu-zisă la proiectul secret al lui Secară), tânărul s-a reîntors la Timişoara.

Dacă doi membri se găseau relocaţi în extremităţile ţării – Dumitru Secară la Medgidia şi Iordan Angelescu la Timişoara –, fiind în imposibilitate de a activa în direcţia informativă, cel de-al treilea, Adam Suţer, îşi reluase locul de medic în Bucureşti şi se afla în postura de a putea încerca măcar să contacteze structura de la Paris. De la analizarea microfilmelor, împreună cu Secară, în săptămânile imediat următoare revenirii din Franţa, doctorul nu mai întreprinsese nicio acţiune în direcţia cerută de Mihail Opran. Mai mult, Adina Ţanţu chiar îi comunicase în două rânduri că primise cărţi poştale de la soţul ei în care, printre altele, îi cerea să le transmită soţilor Suţer că nu se recepţionase nicio informaţie din partea lor ori a colaboratorilor recrutaţi. Şi după luni de pauză şi de detaşare de sarcinile secrete (mai ales că în aprilie soţia sa dăduse naştere unui băiat, apoi relaţiile de cuplu se deterioraseră rapid şi iremediabil), la mijlocul verii anului 1950, Adam Suţer a decis să iniţieze o comunicare cu structura lui Mihail Opran. Medicul nu a căutat să se ascundă, căci în dimineaţa duminicii de 16 iulie 1950, cumnatul său l-a surprins în sufrageria vilei din strada Praga scriind:

> pe o foaie de hârtie cu un toc pe care înmuia într-o sticluţă cu un lichid incolor. Atenţia mi-a fost atrasă de faptul că purta mănuşi albe de bumbac pe mâini. La întrebările mele mi-a răspuns foarte sumar că scrie informaţii secrete pentru Paris, că nu cunoaşte compoziţia cernelii simpatice pe care [o] întrebuinţa şi nici a revelatorului necesar, care mă interesa[u] ca tehnică[1].

în ciuda dezminţirilor din timpul anchetei, Adam Suţer chiar avusese iniţial în gând să-şi onoreze promisiunea de a transmite măcar o parte a informaţiilor cerute de Ţanţu. în ciornele descoperite peste câteva luni în

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 1, f. 100.

biroul său erau notate – atât în clar, cât şi codat – fraze care confirmau intenţia de a colabora în acţiunea de spionaj preconizată de SIMRE: informări despre imposibilitatea temporară de comunicare radio ori despre eşecul livrării microfilmelor către „Helius”, precum şi alte date cu privire la uniformele armatei române sau condiţiile legale de călătorie cu trenul. Pe lângă informaţiile aşteptate de Ţanţu, Suţer intenţiona să-i explice şi de ce nu a livrat lui Blondei pachetul primit şi cum s-au pierdut banii. Plictisit însă de dificultatea utilizării cernelii simpatice pentru camuflarea scrierii, a renunţat la această iniţiativă, considerând că păstrarea biletelor de tren (care aveau întipărită ruta garniturii) pot servi pentru suficiente clarificări[1]. Decizia de a abandona totuşi comunicarea către Mihail Ţanţu pare să mai fi fost influenţată de un

aspect. La 25 iunie 1950, în prima noapte pe care a petrecut-o la Bucureşti, fostul căpitan de paraşutişti a revăzut-o pe soţia sa la casa din Calea Văcăreşti nr. 228, unde a apărut pe neaşteptate. Atunci a întrebat-o dacă a primit banii pe care soţii Suţer se angajaseră să-i returneze în schimbul francilor francezi primiţi la Paris de la el şi de la Opran. După eşecul livrării banilor către Blondei, la Innsbruck, Mihail Ţanţu afla că Adam şi Adina Suţer nu se achitaseră nici de sprijinul financiar pe care şi-l asumaseră faţă de soţia sa, în schimb, afişau o bunăstare evidentă. Lipsa timpului, necesitatea unei activităţi cât mai discrete şi dificultăţile apărute în urma incidentului cu dolarii din locuinţa din strada Doctor Felix l-au împiedicat pe liderul SIMRE să îi confrunte direct pe soţii Suţer, prin urmare, şi-a încurajat soţia să pună presiune pe cei doi pentru a-i returna suma stabilită la

Paris. Aceasta a făcut întocmai, adoptând o poziţie mult mai dură şi agresivă: i-a comunicat Adinei Suţer că aflase de la un prieten al lui Ţanţu (nu voia să divulge prezenţa soţului), venit clandestin în ţară, de pachetul pierdut în timpul călătoriei Paris – Bucureşti şi de datoria neachitată a soţilor Suţer, cerându-i, aproape isteric, să-i dea banii care i se cuveneau. în ciuda achitării de către soţia doctorului a 9 000 de lei, relaţia dintre cele două femei s-a deteriorat rapid şi iremediabil, între ele instalându-se o răceală şi o tensiune care nu au mai fost niciodată depăşite

„Dă-i drumul înainte!"

Dacă transmiterea de informaţii prin corespondenţă cifrată nu funcţionase, Dumitru Secară nu renunţase la ideea sa originală, aceea de a contacta structurile informative din Occident prin intermediul unui post de radio-emisie clandestin, chiar dacă cele două probleme nu fuseseră rezolvate: Angelescu încă locuia la Timişoara, iar aparatul în sine nu fusese construit. Este drept că tânărul înaintase solicitări de transfer de la Opera din Timişoara la cea din Capitală, însă toate îi fuseseră refuzate, astfel că dotarea grupului cu un aparat de transmisie radio clandestin părea, la finalul verii anului 1950, să rămână doar o simplă năzuinţă. Şansa a făcut însă ca exact în toamna acelui an să se înfiinţeze la Bucureşti o Şcoală de Specializare Cinematografică, iar Angelescu să se înscrie la examen şi să aibă surpriza de a fi unul dintre puţinii admişi în prima promoţie a instituţiei. Aşa că la 8 noiembrie se muta, în sfârşit, în Bucureşti, în casa din strada Praga, dar efortul de construire a aparatului era perturbat de situaţia locativă incertă. Vila din spatele Palatului Victoria se afla încadrată de numeroase instituţii, case de protocol ori puncte de lucru ale structurilor de forţă (la doar câteva imobile distanţă era locuinţa agentului Gigi Saramet), iar în cartier circula zvonul că vor urma evacuări ale proprietarilor de drept pentru ca autorităţile să intre în posesia clădirilor rămase libere. Dorind să preîntâmpine o părăsire intempestivă a casei, soţii Suţer au început să caute o alternativă şi, printr-o cunoştinţă, au identificat un apartament în blocul Casata din bulevardul Magheru, unde s-au şi mutat la 19 noiembrie 1950. Soluţia nu era una fericită pentru iordan Angelescu, care avea nevoie de o cameră proprie pentru depozitarea tuturor materialelor necesare studiului la Şcoala de Specializare Cinematografică, tânărul fiind însă constrâns să se mulţumească a transforma cămara apartamentului în dormitor. Acolo urma să asambleze aparatul ale cărui piese, în mare măsură, deja le poseda. La 25 noiembrie, Angelescu era astfel în măsură să-i prezinte cumnatului său un prototip, încă nefuncţional, al aparatului promis, singurul răspuns al inginerului fiind un sec „ei, dă-i drumul înainte"[1]. Răspunsul lui Secară nu l-a demotivat pe Angelescu, care, în paralel cu asamblarea aparatului, nu renunţase la ideea de a se muta într-un loc nu doar mai spaţios, ci şi mai convenabil pentru preconizata activitate clandestină. Soarta părea să-i fie favorabilă, căci identificase o cameră liberă într-o casă din Dealul Filaretului, una dintre cele câteva coline ale Bucureştiului, aşadar, unul dintre puţinele locuri care ar fi favorizat transmisiunea secretă prin unde radio, dar din cauza diferitelor tărăgănări instituţionale, relocarea tot întârzia.

întrebarea care nu poate fi evitată: putea fi un astfel de proiect funcţionabil din punct de vedere tehnic? La o discuţie între patru ochi cu sora sa, Angelescu afirmase că ideea transmiterii de informaţii din Bucureşti către Paris ar fi o absurditate tehnică, însă toate acţiunile sale, disponibilitatea sa manifestată aproape doi ani încontinuu şi eforturile de construire a aparatului, tind să-i invalideze cuvintele. Cel puţin teoretic, asamblarea şi operarea postului ar fi fost posibile. în fond, Nicolae Ţurcanu utilizase cu succes staţia pe care o adusese în 1943, chiar dacă se afla într-un loc mai puţin înalt decât Dealul Filaretului şi încadrat de numeroasele clădiri înalte şi masive din centrul Bucureştiului. Pe de altă parte, lipsa unor piese esenţiale (precum antena) făceau imposibilă operarea postului într-un orizont apropiat, iar punerea sa în funcţiune ar fi necesitat alte câteva luni.

Dar dacă aspectele tehnice erau încă departe de a fi rezolvate, cele logistice – de stabilire a responsabilităţilor lui Angelescu şi Secară – erau tranşate. Misiunea fratelui Adinei Suţer era pur mecanică, de transmitere a datelor culese de inginer şi de recepţionare a comunicărilor efectuate de grupul de la Paris, scopul fiind „aranjarea de procurare de material greu militar pentru grupurile de partizani prin

lansarea din avion în regiunile respective, după înştiinţările

transmise de mine, precum şi transmiterea de informaţiuni în Franţa asupra situaţiei politice de aici'„. în sarcina lui Secară cădea obţinerea efectivă a datelor, prin modalităţi proprii, cifrarea lor şi decodarea mesajelor primite de la structura informativă din vestul Europei. Toate aceste planuri – un veritabil amestec de fragilă strategie şi improvizaţie inconştientă – aveau să fie invalidate de realitate. Securitatea îi avea în plasă şi trebuia numai să întindă mână pentru a-i elimina.

„Mitea, cum poţi să minţi în halul ăsta?"

Un lucru este clar: căderea reţelei nu s-a petrecut din cauza vreunei imprudenţe ori greşeli a lui Dumitru Secară ori a lui Adam Suţer. Sau a vreunei fronde nesăbuite a firii rebele a lui Iordan Angelescu. Poate chiar a unei slăbiciuni a soţiilor celor doi lideri ai grupului. Chiar dacă nu au reuşit efectiv să comunice cu Parisul (cu excepţia minorei corespondenţe trimise de doctor prin care semnala sosirea în siguranţă la Bucureşti), membrii structurii au meritul de a nu fi fost capturaţi din cauza vreunei greşeli proprii.Ironia sorţii face ca arestarea lor să fi fost efectul căderii persoanei care i-a adus concret pe drumul spionajului, dându-le microfilme cu instrucţiuni despre modul în care trebuie să culeagă informaţii şi să folosească cifrul de codare şi dezlegare a datelor. Arestarea „Milostivului" – numele de obiectiv dat de Securitate lui Mihail Ţanţu, în vara anului 1950 – oferise anchetatorilor o uriaşă cantitate de informaţii despre activitatea serviciului de spionaj condus de Mihail Opran. Atât de ample şi de numeroase au fost declaraţiile sale – luate, bineînţeles, prin constrângere sau în urma unor presiuni psihice enorme (mai ales în primele zile de anchetă, când Ţanţu era convins că va fi executat) –, încât datele despre recrutarea lui Adam Suţer au ajuns în atenţia ofiţerilor de Securitate abia în ultima parte a toamnei.

Cum informaţiile veneau pe filiera lui Ţanţu, era firesc ca investigaţia (sau „adâncirea problemei", în jargonul instituţional al epocii) să înceapă cu doctorul Suţer. Arestarea lui i-ar fi alarmat pe colaboratorii săi. Aceştia ar fi avut astfel timp să distrugă probele care i-ar fi putut incrimina şi să se pună de acord asupra unor legende care să ascundă activitatea secretă. Reţinerea medicului s-a petrecut la 8 decembrie 1950, dispariţia fiind camuflată sub pretextul unei delegaţii inopinate în provincie, astfel de deplasări având loc şi în perioada anterioară, după recuperarea postoperatorie. Timp de aproape trei săptămâni, Adam Suţer a fost supus unor interogatorii ample şi prelungite, în care a recunoscut întreaga sa activitate, de la propunerea făcută de Dumitru Secară la întâlnirile cu Ţanţu, şi de la microfilmele ascunse în tubul de pastă de dinţi la descifrările încercate în baia casei din strada Ştefănache Popescu. Chiar dacă relaţia dintre soţii Suţer se destrămase (cei doi fiind despărţiţi neoficial), absenţa îndelungată a medicului, chiar şi de Crăciun, ridicase unele suspiciuni Adinei Suţer. Temerile femeii au fost oarecum domolite, dar nu înlăturate cu totul, de felul în care Dumitru Secară o asigura că soţul ei nu are cum să fi fost arestat, precum şi de cărţile poştale pe care acesta din urmă i le-a trimis din zona Sibiului (în realitate, fiind scrise într-o cameră a centrului de anchetă al Securităţii, sub îndrumarea ofiţerilor).

în mod bizar, în a treia zi de Crăciun, şi inginerul Dumitru Secară a primit un ordin de deplasare imediată, în interes de serviciu, fiind nevoit să părăsească Bucureştiul în aceeaşi zi şi se pare că nici acest fapt nu a trezit suspiciuni consistente cu privire la deconspirarea activităţii de spionaj a celor doi bărbaţi. La fel ca în cazul lui Suţer, şi această mişcare era tot o camuflare a arestării, inginerul fiind reţinut la 27 decembrie 1950. Dumitru Secară a fost imediat supus unor interogatorii continue cu privire la activitatea sa. Mult mai versat decât prietenul său, mai îndărătnic şi mai curajos, Secară a refuzat cu obstinaţie să recunoască

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

activitatea de spionaj, fie refuzând să admită unele aspecte

declarate de Suţer, fie dându-le o conotaţie inofensivă. Spre exemplu, susţinea că a ars setul său de microfilme (ceea ce era fals) sau recunoştea că îl încurajase pe medic să-i contacteze la Paris pe Virgil Veniamin şi pe Nicolae Ţurcanu, însă afirma că motivul nu era refacerea unei legături conspirative, ci posibilul sprijin financiar pe care aceştia i l-ar fi putut acorda în obţinerea medicamentelor şi asigurarea tratamentului medical. în plus, a încercat să mute atenţia anchetatorilor de pe activitatea sa din precedenţii doi ani pe legătura avută cu comuniştii în timpul războiului, când fusese asociat cu Emil Calmanovici la firma de construcţii a acestuia şi, ulterior, când încercase să îl pună în contact pe Constantinescu-Iaşi cu Nicolae Ţurcanu pentru a transmite unele informaţii la Cairo. Procesele-verbale de interogatoriu nu consemnează orele de desfăşurare, însă din multitudinea de declaraţii din acele zile se poate trage concluzia că a fost anchetat continuu, privat de somn, din 28 până la 30 decembrie, când Secară a dat o declaraţie olografă prin care „subsemnatul [...], fiind acum până la capăt de obosit, îmi iau angajamentul ca după ce mă voi odihni să fac din nou declaraţia în faţa organului meu anchetator şi să relatez adevărul pur aşa cum îl cunosc eu, în cele mai mici amănunte'„.

Dar chiar şi după răgazul de câteva ore de somn, Dumitru Secară a păstrat aceeaşi linie defensivă: nu admitea că Suţer (cu care fusese confruntat la 29 decembrie) ar fi avut misiune secretă la Paris şi evita cu totul subiectul aparatului de emisie-recepţie intuind – corect la acel moment – că Iordan Angelescu nu fusese arestat. Informaţiile obţinute de anchetatori până atunci erau suficiente pentru a crea o imagine a grupului de spionaj, ofiţerii înţelegând că cei doi bărbaţi au fost motorul acţiunii, iar celelalte persoane sunt numai colaboratori ai acestora, astfel ca Securitatea să

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

decidă renunţarea la camuflare şi să acţioneze direct şi în forţă. La 3 ianuarie 1951 descind în casa din strada Ştefănache Popescu, unde o arestează pe Veronica Secară, şi la locuinţa din blocul Casata, de unde este reţinută Adina Suţer. Cu prilejul percheziţiilor, au fost găsite microfilme (la ambele reşedinţe), cărţi conţinând mesaje scrise cu cerneală simpatică ori notiţele lui Adam Suţer. Totodată, apartamentul din bulevardul Magheru a fost transformat în post-capcană, pentru a putea identifica şi alţi colaboratori ori membri ai grupului, iar Iordan Angelescu a fost ţinut în interiorul său timp de două zile, până când, la 5 ianuarie, i-a venit rândul să fie transferat în arestul Securităţii[2]

.Ziua de 3 ianuarie 1951 a fost momentul când pentru Adina Suţer şi Veronica Secară vieţile s-au schimbat definitiv, sub semnul unor drame greu de cuprins în cuvinte. Soţia doctorului lăsa în urmă un băieţel de numai şapte luni care avea să crească, să facă primii paşi şi să spună primele cuvinte fără să-şi cunoască părinţii. Veronica Secară a refuzat să dea glas temerilor sale până când a ajuns efectiv în camera de anchetă. în momentul în care a aflat acuzaţiile care i se aduceau ei şi soţului său, a avut o cădere nervoasă atât de gravă, încât următoarele două luni şi le-a petrecut internată într-un spital de specialitate[1].

Arestările au continuat în zilele următoare cu inginerul Ştefan Tutoveanu, cumnatul lui Secară, la care ajunsese una dintre cărţile aduse de Suţer şi care, de altfel,

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

fusese indicat drept o persoană care, la nevoie, ar putea

găzdui agenţi veniţi din Occident; doctorul Gheorghe Merlescu, apropiat al lui Adam Suţer, căruia i-a dat spre păstrare unele cărţi cu care venise din Franţa; Gheorghe Tutoveanu, tatăl lui Ştefan Tutoveanu, fost membru al PNL, unul dintre cei indicaţi de Suţer la Paris drept legături pe care s-ar putea baza; Tamara Tutoveanu, cea care a distrus cartea primită de soţul său de la Adam Suţer; Eugen Ghinescu, Iosif Tătaru şi Moise Drăgan, trei studenţi de la Institutul Radiofonic al Oficiului Cinematografic Român, care veniseră la 4 ianuarie la uşa apartamentului 48 din blocul Casata pentru a-l vizita pe Iordan Angelescu. Unii, precum tatăl lui Tutoveanu, au fost eliberaţi imediat, în timp ce doctorul Merlescu, soţia inginerului şi amicii lui Iordan au petrecut câteva zile în arestul MAI, până când anchetatorii s-au convins că nu sunt implicaţi în activitatea grupului Secară-Suţer. Astfel că de la mijlocul lui ianuarie 1951, ancheta i a vizat exclusiv pe Dumitru Secară, Adam Suţer, Adina Suţer şi Iordan Angelescu, la care s-a alăturat şi Veronica Secară după revenirea din spital. Un caz aparte l-a constituit Ştefan Tutoveanu, singurul care rămăsese în arest, dar ale cărui legături cu grupul Secară-Suţer nu putuseră fi confirmate, din cauza arderii cărţii pe care o primise. Numele său era vehiculat în cazul unei alte reţele de spionaj, una constituită de Titi Constantinescu, aşadar pe filiera americană a CIC, dar nici această pistă nu a fost dovedită[1]. Cum însă o persoană de două ori suspectată de spionaj nu putea fi pur şi simplu eliberată, iar probele necesare trimiterii în judecată inexistente, Securitatea a decis internarea sa administrativă pentru 24 de luni, pedeapsă care a fost ulterior majorată cu alte 24 de luni.

Evoluţia anchetei este neclară: în primele luni ale anului 1951, cei cinci reţinuţi sunt supuşi interogatoriilor şi dau declaraţii, însă din primăvară se instalează o inexplicabilă acalmie. Abia din noiembrie cazul revine în atenţia Securităţii, prilej cu care se constată şi o schimbare în atitudinea lui Dumitru Secară care începe să recunoască acţiunea lui Adam Suţer. în schimb, continua să nege că ar fi planificat cu Iordan Angelescu construirea unui aparat de radio-emisie capabil

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

să transmită informaţii Parisului. Cea din urmă confruntare dinainte de finalizarea cercetărilor a avut loc în ultima zi a anului 1951, când în camera de anchetă au fost aduşi Dumitru Secară şi Iordan Angelescu. Dacă tânărul radiotelegrafist a recunoscut în detaliu desfăşurarea acţiunii – de la primele discuţii, la recrutarea şi construirea propriu-zisă a aparatului –, inginerul a susţinut constant că toate acestea sunt neadevăruri. Adeseori, confruntările dintre deţinuţii politici erau mult mai dramatice decât interogatoriile individuale, căci în joc nu era numai propria soartă, ci şi viaţa celuilalt, a prietenului, camaradului ori colegului care îşi asumase aceleaşi riscuri, crezuse în aceleaşi idealuri şi care se afla atunci în aceeaşi situaţie cumplită. Iar întâlnirea din camera de anchetă dintre Angelescu şi Secară se înscria în

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

aceeaşi notă a emoţiilor puternice, dovadă că pe lângă rezumatul declaraţiilor, consemnat de maiorul de Securitate Romeo Vintilă, acesta considera demnă de consemnat cuvânt cu cuvânt o replică a lui Iordan: „Mitea [Dumitru – n.m.], cum poţi tu să minţi în halul ăsta după ce tu m-ai băgat în chestia aceasta?'„. Puşi faţă în faţă, după zile lungi şi istovitoare de anchete şi având amândoi spectrul unor grele condamnări, fiecare încerca să-şi caute scăparea: Angelescu printr-o sinceritate absolută, iar Secară printr-o încăpăţânată negare

.La fel ca multe alte cazuri de spionaj sau care includeau agenţi ai structurilor informative, şi grupul Secară-Suţer se afla sub directa supervizare a conducerii Securităţii, dovadă că referatul cu situaţia cercetărilor ajunsese pe birourile lui Mişu Dulgheru şi Vladimir Mazuru, ambii lăsând pe document rezoluţii olografe prin care cereau trimiterea în instanţă a inculpaţilor, ceea ce ofiţerul de caz, maiorul Valeriu Mărculescu, avea să facă la 20 ianuarie 1952. Procesul s-a desfăşurat în Bucureşti, la 13 mai 1952, avocatul soţilor Secară fiind Radu Matei, iar ceilalţi au fost apăraţi de Simon Brun, avocat din oficiu. Chemaţi rând pe rând şi interogaţi, fiecare a încercat să îşi construiască propria apărare: Secară eludând unele detalii ori minimalizându-le importanţa în economia întregii acţiuni. Angelescu a susţinut că nu ar fi ştiut pentru ce anume urma să fie folosit aparatul, iar Suţer a recunoscut totul, sperând astfel că onestitatea va atrage clemenţa judecătorilor. Şi femeile au avut o abordare similară cu cea a doctorului, soţia sa declarând că „îşi recunoaşte şi la interogatoriu fapta imputată susţinând numai în mod platonic că a însoţit pe soţul său în toate acţiunile, numai din dragoste faţă de el, iar atunci când a aflat de modalitatea transmisiunei informaţiilor cu Franţa, nu .1 crezut gravă această fapta”. O sinceritate debordantă a afişat şi Veronica Secară, care a accentuat importanţa disensiunilor ilintre ea şi Dumitru

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

Secară pe baza existenţei microfilmelor, l>e falsul

declaraţiei lui că ar fi distrus peliculele şi pe eforturile ci de a le face pierdute, împreună cu foaia pe care erau scrise instrucţiuni cu cerneală simpatică. în replică, procurorul de caz, locotenentul magistrat Ioan Cosma, care „în rechizitoriul său a susţinut că o clică de duşmani ai clasei muncitoare şi-au pus în gând de a lua contact cu vechii şi odioşii exploatatori, reprezentanţi ai burgheziei ce au fugit în străinătate"[2], a cerut condamnarea la ani grei de închisoare a soţilor Suţer, a lui Dumitru Secară şi a lui Iordan Angelescu. încadrată iniţial la „favorizarea infractorilor", asemenea Adinei Suţer, Veronica Secară a beneficiat de bunăvoinţa procurorului care a considerat că a fost sinceră de la bun început şi că l-a crezut pe soţul ei că a distrus materialele aduse de la Paris, cerând schimbarea încadrării în „omisiune de denunţ", ce prevedea pedepse sensibil mai mici. O săptămână mai târziu, prin Sentinţa nr. 304/20 mai 1952, completul Secţiei a Il-a a TMB îi condamna pe Adam Suţer la cincisprezece ani de muncă silnică, Dumitru Secară la zece ani de muncă silnică, Iordan Angelescu la opt ani de muncă silnică, toţi trei pentru crimă de înaltă trădare, pe Adina Suţer la cinci ani de muncă silnică pentru favorizarea infractorilor la crimă de înaltă trădare, iar pe Veronica Secară la un an şi şase luni de închisoare corecţională pentru că nu şi-a denunţat soţul.

Drumul fiecăruia prin universul carceral comunist a fost oarecum o reflectare a comportamentului avut în timpul anchetei. De departe, cel mai vocal, inflexibil şi îndârjit anticomunist a rămas Dumitru Secară: a trecut prin temniţele de la Jilava, Aiud, Gherla, Dej, Piteşti, Văcăreşti, fiind pedepsit în repetate rânduri, sancţiunile variind de la trei zile de carceră la o lună de izolare totală, motivele fiind instigarea deţinuţilor, deţinerea de obiecte interzise ori practicarea de jocuri interzise. La expirarea celor zece ani de închisoare, la 23 decembrie 1960, a fost considerat un „element duşmănos" care nu putea fi pus în libertate, aşa că a primit domiciliu obligatoriu pentru 36 de luni în comuna Rubla din Câmpia Bărăganului. Adam Suţer a trecut prin Jilava, Aiud, Ocnele Mari, Piteşti, Dej şi Gherla, fiind eliberat la 31 iulie 1964. Viaţa sa nu mai era aceeaşi, căci soţia sa, care trecuse prin Jilava şi Mislea, şi fusese pusă în libertate la 7 octombrie 1955, divorţase imediat ce revenise din închisoare. Cumnatul său, Iordan Angelescu, a trecut prin închisorile şi lagărele de muncă de la Jilava, Valea Neagră, Poarta Albă şi Piteşti, fiind graţiat la 19 decembrie 1955. Deşi a primit cea mai mică pedeapsă şi ar fi trebuit pusă în libertate la începutul lunii iulie 1952, Veronica Secară a fost încarcerată la Jilava şi Mislea, de unde a fost eliberată în februarie 1953, jumătate de an fiind închisă fără nicio formă legală.

Colaborarea cu alte structuri de informaţii

Chiar dacă SIMRE a avut o activitate complexă şi o serie întreagă de proiecte proprii, mai ales după obţinerea independenţei totale de acţiune, în urma întâlnirii din apartamentul lui Petrescu, din ianuarie 1950, istoria sa nu poate fi înţeleasă în afara contextului general al spionajului practicat de persoane sau organizaţii din exilul românesc, în colaborare ori subordonare cu structuri de intelligence occidentale. Este drept că au existat discuţii încă din toamna anului 1949 cu privire la o conlucrare instituţională între SIMRE (aflat la acel moment în organizare şi, totodată, în subordonarea neoficială .1 SDECE), pe de o parte, şi serviciul românesc al CIC, de cealaltă parte, negocieri care însă nu au dus nicăieri.

în ciuda acestui eşec, încă din 1950 începe să fie remarcată o oarecare prezenţă americană în colaborarea structurilor franceze cu SIMRE. Această conlucrare avea să se oficializeze un an mai târziu, când, cel puţin în privinţa sectorului românesc, structurile de comandă franceze şi americane s-au contopit într-un singur organism[1]. Noua structură era condusă de Beaumont şi Rossignol, din partea

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

franceză, şi I.eisersohn, ca reprezentant al americanilor,

biroul central fiind la Fontainebleau, în apropierea Parisului[2]. Moştenită pe filiera SDECE, principala colaborare era cu SIMRE, însă serviciile franco-americane aveau să conlucreze şi cu Mişcarea Legionară, în special în domeniul ofensiv (trimiterea de echipe în ţară, fie pe cale terestră, fie paraşutate), în acelaşi timp păstrând funcţională şi celula informativă de la Salzburg a lui Titi Constantinescu.

Totodată, chiar dacă s-au păstrat structuri instituţionale diferite şi au acţionat pe cont propriu, asta nu a însemnat că între agenţii români din Occident nu a existat o oscilantă, dar permanentă, deschidere în vederea colaborării. Dacă exilul politic s-a remarcat printr-o uimitoare măcinare din cauza orgoliilor, a rivalităţilor şi a jocurilor obscure, ofiţerii şi agenţii români care au lucrat pentru sau alături de serviciile de informaţii occidentale au reuşit de multe ori să treacă peste concurenţa sau tensiunile care au fost departe de a lipsi din peisaj, înţelegând că pericolul nu este altundeva decât în ţara ocupată de trupele sovietice şi condusă de comunişti

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, voi. 4, f. 108.

.Principalul vector informativ: Counter Intelligence Corps (CIC)

După venirea lui Mihail Opran la Paris şi definitivarea deciziei de a-i încredinţa acestuia, împreună cu generalul Petrescu, edificarea şi coordonarea SIMRE, CNR a hotărât relocarea lui Bazil Raţiu în spaţiul german, unde avea să lucreze cu CIC. De altfel, ofiţerul Frank Wild, pe care Raţiu îl cunoştea din anii petrecuţi la Ankara, s-a deplasat special în capitala Franţei pentru a negocia cu fostul ataşat militar român condiţiile de lucru şi viitoarele sale proiecte informative. Sub legenda de corespondent al publicaţiei *La Nation Roumaine,* Raţiu a lăsat Parisul în urmă şi s-a stabilit în orăşelul Stanberg din Bavaria Superioară, fiind încadrat în biroul românesc coordonat de George Schrott din cadrul centralei de spionaj de la München'. Planurile elaborate de Raţiu, sub patronajul american, în noiembrie 1949, erau cel puţin la fel de ambiţioase ca cele gândite de Opran, cu sprijin francez. Se preconiza întemeierea unui centru de comandă care să dispună de o amplă bază de date a curierilor, agenţilor, filierelor, sprijinitorilor din interior, dar şi a tuturor celor din emigraţie, un sistem propriu de cifrare şi supraci- frare, un post de radio care să emită în România şi „un fişier al personalităţilor comuniste din România, în care să se înregistreze toate informaţiile despre poziţia în stat şi partid a fiecăruia, ca încă din străinătate să se ştie «pedeapsa» ce i se cuvenea fiecăruia”[2]. Obiectivele serviciului erau cele previzibile pentru acea perioadă: obţinerea de informaţii din ţară prin intermediul reţelelor de agenţi care urmau să furnizeze note scrise sau comunicări prin radiotelegrafie, ambele cifrate, şi sprijinirea grupurilor de rezistenţă din munţi.

Aşadar, maiorul Bazil Raţiu plănuia constituirea unui veritabil serviciu de informaţii al exilului, un alter-ego al SIMRE, numai că iară o preponderenţă a militarilor, cu sprijin american, şi nu francez, şi o predilecţie pentru utilizarea etnicilor saşi şi şvabi în vederea acţiunilor ofensive, în interiorul tării. Erau prevăzute, de altfel, şi alte canale de contactare a celor din România, de trimitere de pachete sau chiar de infiltrare de agenţi: prin Iugoslavia, unde maiorul se lăuda că ar dispune deja de unele contacte, dar şi pe ruta Grecia (unde americanii aveau o solidă prezenţă militară şi informativă) – Bulgaria – Dobrogea, unde miza pe oameni din comunităţile aromâne şi tătare. Nu era uitată nici Turcia, unde Raţiu încă mai avea numeroase legături create în timpul petrecut ca ataşat militar şi unde afirma că Aurel Decei era omul său de încredere, în subordinea căruia se afla reţeaua informativă pe care o crease şi lăsase „în adormire” odată cu plecarea în Franţa. Interesant este că americanii i-au cerut în repetate rânduri să le pună la dispoziţie această structură informativă din Turcia, iar maiorul a refuzat de fiecare dată, preferând să o păstreze ca „zestre” personală (întocmai cum avea să facă şi Mihail Opran cu faimoasa lui bază de date). La fel ca structura condusă de generalul Petrescu, şi structura lui Raţiu urma să aibă rezidenţe: la Salzburg trebuia să fie utilizat inginerul Nae Smărăndescu (separat de Titi Constantinescu care lucra direct pentru CIC, fără vreo subordonare faţă de structura lui Raţiu), Stelian Stănicel urma să răspundă de Viena, iar la Trieste încă nu fusese desemnat nimeni. Totuşi, dincolo de toate aceste planuri, principala acţiune documentată a structurii lui Raţiu a fost trimiterea lui Silviu Crăciunaş în ţară, la sfârşitul anului 1949, fără să bănuiască faptul că, în realitate, acesta era agentul „Victor”, care reuşise să se infiltreze în structurile informative occidentale[1].

Pentru Bazil Raţiu, postul de corespondent al *La Nation Roumaine* nu era o simplă legendă menită să-i acopere adevărata activitate, ci şi una dintre ocupaţiile de care se achita cu conştiinciozitate, publicând regulat analize militare în ziarul emigraţiei române. în plus, era foarte

1 Stejărel Olaru, *op. cit.,* pp. 70-97.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 597 446, voi. 2, f. 43.
[2] *Ibidem,* f. 44.

apropiat de cercurile naţional-ţărăniste, primind informaţii militare de la Virgil Veniamin, pe care le prelucra şi le trimitea mai departe la Cretzianu, ajungând, în cele din urmă, la conducerea de la Washington a CNR. Adeziunea sa politică (chiar dacă una neoficială, Raţiu evitând să se înscrie în PNŢ, în 1950, atunci când porţile partidului din exil au fost larg deschise) şi activitatea sa informativă paralelă cu cea a Mişcării Legionare i-au atras antipatia legionarilor care, atunci când aveau ocazia, îl criticau fără menajamente, poreclindu-l, mai degrabă în batjocură, „strategul de la *La Nation Roumaine*"[1]. însă în plan informativ, chiar dacă lucra separat, Bazil Raţiu păstra legături destul de cordiale cu Opran şi cu Titi Constantinescu, cu care se întâlnea regulat şi făceau schimb de informaţii, dar şi cu Tomoroveanu, rivalul de la acel moment al şefului de facto al S1MRE. Dintre toţi colaboratorii, cele mai bune relaţii au fost, fără îndoială, cu Mihail Opran, mai ales că acesta primea informaţii de la Boilă, pe care le redirecţiona, la rândul său, către Raţiu. Aşa se face că întâlnirile dintre cei doi erau destul de prolifice, cel puţin pentru SIMRE. în februarie 1950, spre exemplu, Opran a petrecut aproape două săptămâni la Miinchen, de unde s-a întors cu un plan şi o situaţie a grupurilor de rezistenţă din munţii Apuseni şi din Banat, lăudându-se Constanţei Magoş că „ai noştri lucrează în timp ce Rădescu se ceartă". Şi mai productivă a fost întâlnirea din vara anului 1950, şeful SIMRE revenind la Paris cu o nesperat de bogată cantitate de informaţii:

> Erau nişte filme mici rotunde, câte 6 împachetate într-o cutie de piele – avea 2 cutii pe care le ducea la birou. [...] Am văzut cum copia pe balcon nişte planuri de aeroport. Am aflat de la el că este aeroportul de la Arad. în filme îmi spunea că sunt trupe sovietice care se deplasează atât în România, cât şi în Ungaria spre graniţa iugoslavă. îmi spunea că avea în filme Craiova şi Turnu Severin[2].Fără îndoială, datele fuseseră obţinute de un agent care executase cu succes o misiune în ţară, având însă şi echipamentul, şi instrucţia necesare pentru obţinerea unor asemenea informaţii. Magoş bănuia că persoana respectivă ar fi putut fi chiar Raţiu, însă este puţin probabil ca un ofiţer atât de important în arhitectura instituţională a structurilor americane să fi fost aruncat într-o acţiune atât de riscantă. Evident nu era vorba de Crăciunaş, singurul agent despre care se ştie cu siguranţă că a fost trimis în 1949-1950 în ţară de către celula informativă a lui Raţiu. Nu este exclus să fi fost rezultatul unei acţiuni legionare, în furnizarea datelor făcându-se abstracţie de tensiunile dintre oamenii lui Sima şi Raţiu, totul pentru obţinerea sumelor pe care americanii le plăteau pentru asemenea informaţii. Următoarea deplasare în spaţiul german a lui Opran a avut loc în octombrie 1950, când a lipsit circa două săptămâni din Paris. Influenţat probabil de contextul Războiului din Coreea, care alimenta şi speranţele celor din exil că un conflict similar ar putea să se petreacă în Europa, ducând la eliberarea României, şeful SIMRE obţinuse de la Raţiu şi de la partenerii americani veşti, în mare parte eronate, legate de rezistenţa din munţi. Cum au fost obţinute şi cum au fost percepute de structura informativă din Bavaria nu se cunoaşte, însă trebuie să fi fost, într-o oarecare măsură, similare cu modul în care au fost înţelese de liderul SIMRE.

Din cauza surselor documentare limitate, se cunosc numai reacţiile lui Opran la datele din toamna anului 1950. Veştile din ţară rezonaseră foarte puternic în sufletul comandorului care, odată revenit la Paris, vorbea aproape surescitat despre nevoia urgentă de sprijinire a grupurilor de luptători anticomunişti, destăinuindu-le apropiaţilor că, dacă ar fi fost în postura lui Titi Constantinescu, de a avea

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 182, f. 45.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 170.

şanse să găsească sprijin la partenerii americani, ar fi făcut toate eforturile pentru a paraşuta arme şi muniţii în ajutorul rezistenţei. însă el se afla la Paris, prea departe de ţară, şi, mai ales, trebuia să lucreze cu francezii care erau renumiţi pentru reţinerea lor de a acţiona concret în sprijinul celor din munţi şi mereu se plângeau de lipsa resurselor pe care, dacă ar fi cazul, le-ar putea pune la dispoziţie. Atât de puternică era starea de moment, încât cumpătatul Mihail Opran credea în planurile de altădată ale generalului Petrescu, de creare a unei armate în exil, care să intre în acţiune la momentul potrivit[1]. Cu timpul, însă, visele au început să se domolească şi speranţele încet, încet să dispară, iar comandorul a abandonat strategiile de luptă şi a revenit la munca informativă. Ultima vizită făcută în 1950 în Germania s-a petrecut cu puţin înainte de Crăciun, când i-a reîntâlnit pe Bazil Raţiu şi pe Titi Constantinescu, acestuia din urmă cerându-i să găsească o cale de refacere a legăturilor cu legionarii. Opran spera că se poate relua colaborarea tripartită de la începutul anului. Ceea ce, de altfel, nu s-a întâmplat, dar nici nu a afectat relaţia lui Opran cu Raţiu, pe care îl vizita periodic în Germania, următoarea întâlnire atestată fiind în primăvara anului următor, la Bonn.

În timp ce structura de la Paris funcţiona totuşi, cu reuşite notabile şi înfrângeri catastrofale, celula de la München era departe de ceea ce ar fi vrut Bazil Raţiu să fie. Cauzele par să fi fost lipsa de resurse, în principal umane, deoarece logistica era în mare măsură asigurată de Washington, şi, mai ales, relaţia disfuncţională dintre maiorul român şi ofiţerii americani, într-o discuţie din toamna anului 1957 cu Silviu Crăciunaş, Raţiu îi mărturisea fostului său agent că:

elementele de care dispuneau americanii erau elemente mediocre, frizeri, pantofari, intelectuali rataţi, oameni neco-respunzători care nu au reuşit să facă altceva în viaţă, iar pe americanii care conduceau serviciul de informaţii i-a descris ca fiind nepregătiţi, fantezişti, lipsiţi de experienţă, copilăroşi şi că numai f. puţin dintre americani erau oameni corespunzători, clari şi dedicaţi acestei activităţi. Mi-a spus că totdeauna a susţinut în faţa americanilor că lupta subversivă în ţară nu poate fi dusă prin elementele de care dispuneau ei, că asemenea oameni nu pot fi trimişi la funeralii [la moarte sigură – n.m.], ofiţerii superiori sau la medicii şi profesorii de care dispunea el în ţară, fiindcă asemenea elemente nu ar fi putut întreţine o convorbire şi legături la un nivel înalt cu oamenii săi din ţară, nici nu le-ar fi putut inspira încrederea necesară pentru a-i pune în mişcare şi să acţioneze sub influenţa lor. Mi-a spus că el şi-a pus toată speranţa în mine [...] ca intelectual şi cu trecutul meu de luptă [...]'.

La fel ca Neagu Djuvara, şi Bazil Raţiu refuza cu încăpăţânare să creadă suspiciunile serviciilor occidentale şi, se pare, pe ale lui Opran, că Silviu Crăciunaş ar fi devenit omul Bucureştiului. Şi totuşi, cel din faţa sa era, de fapt, agentul „Victor" care zilele următoare avea să consemneze toate cele destăinuite de fostul maior şi, mai apoi, să le predea ofiţerului de Securitate. De aceea, ca urmare a scurt-circuitelor din celula operativă din Bavaria, a conflictelor apărute în sânul conducerii SIMRE şi a insistenţelor lui Cretzianu şi Vişoianu, Raţiu avea să renunţe în 1952 la colaborarea cu americanii de la Miinchen.

Neagoy's playground. Zona austriacă de ocupaţie

Există puţine date disponibile despre modul de funcţionare al structurilor informative americane din zona austriacă, iar reconstituirea organigramei poate fi mai degrabă recompusă din diferitele acţiuni în care a fost implicată. La fel ca SIMRE, activitatea era, în linii mari, împărţită pe două paliere: contrain- formativ, de identificare, interogare şi verificare a refugiaţilor români şi de obţinere de informaţii din ţară, şi ofensiv, ale cărui acţiuni vizau trimiterea de călăuze în ţară şi procurarea de date secrete din interior. Totuşi, spre deosebire de structura condusă de Puiu Petrescu şi Mihail Opran, schema internă a serviciului românesc al CIC era adaptată realităţilor politico-militare

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 182, f. 21.

din Austria: o prezenţă principală la Salzburg, unde era sediul administrativ al structurii, puncte de lucru în alte oraşe din zona de ocupaţie americană, şi o eficientă celulă operativă la Viena. Nu par să fi existat birouri propriu-zise, ci mai degrabă reţele de colaboratori care îndeplineau diferite sarcini.

Şeful sectorului CIC pentru emigraţia românească din zona de ocupaţie americană a Austriei era George Daniel Neagoy (cunoscut şi ca Neagoe), un personaj pe cât de discret, pe atât de influent în activitatea informativă şi contrainforma- tivă din primii ani postbelici, mai ales că numele lui s-a intersectat cu multe destine ale exilaţilor. Născut la 15 august 1916 în Bucureşti, Neagoy şi familia sa au părăsit Vechiul Regat la numai câteva săptămâni după intrarea ţării în război, alegând să emigreze în America. Au păşit în „lumea nouă" când copilul abia împlinise patru luni şi s-au stabilit în oraşul Cleveland, aflat pe malul lacului Erie, la graniţa cu Canada. George Neagoy a intrat în serviciile secrete americane încă din anii 1930, devenind repede unul dintre cei mai capabili şi de încredere agenţi. în timp, aveau să i se încredinţeze misiuni delicate şi riscante, de la protecţia preşedintelui ED. Roosevelt în timpul Conferinţei de la Casablanca din 1943, la scoaterea din Europa a lui Klaus Bărbie, Hauptsturmfiihrerul SS cunoscut ca „măcelarul de la Lyon" din cauza atrocităţilor pe care le comisese împotriva evreilor şi a celor din rezistenţă, dar care după război fusese recrutat de serviciile secrete americane şi utilizat mai apoi în acţiunile din Bolivia[1].

Despre activitatea sa în zona emigraţiei româneşti din primii ani ai Războiului Rece, datele disponibile sunt, în cel mai bun caz, lacunare. Fragilul şi enigmaticul portret al muncii sale secrete se conturează cu precădere din colaborările avute cu diferite persoane din emigraţie. La Viena, lucra adeseori alături de Valeriu „Viki" Pop, fost ofiţer de cavalerie şi membru al Gărzii călare de la Palatul Regal, care-l asista în interogatoriile luate românilor, luând parte inclusiv la operaţiunea de de- conspirare a Tandei Caragea. De asemenea, un alt colaborator era Nicky Bertini, cel prin care agentul „Ion" izbutise să stabilească contact cu serviciile secrete americane.

[1]https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP90-00552R000 404490009-3.pdf (accesat la 29 martie 2020).

Totuşi, cea mai bine închegată, dar şi mai amplu documentată, este activitatea de la Salzburg, acolo unde refugiaţii români beneficiau şi de asistenţa Crucii Roşii, prin intermediul doctorului C. Teodoru, un cunoscut chirurg care reuşise să fugă din ţară. Dacă la Paris exista o structură informativă centralizată, în oraşul austriac erau agenţi care lucrau mai degrabă pe legături directe cu superiorii şi nu întotdeauna colaborau între ei. Unul dintre aceştia a fost Mircea Carp, fost ofiţer care avea experienţa frontului, luând parte atât la operaţiunile de pe frontul antisovietic, cât şi la luptele din Vest, dar care fusese epurat din armată în 1946, şi fugise din ţară în ianuarie 1948. Ajuns la Salzburg, s-a ocupat până în 1951 de verificarea, trierea şi prelucrarea materialului informativ obţinut de structura americană. Singura misiune mai degrabă ofensivă în care a fost implicat a reprezentat-o scoaterea din ţară a manualului de utilizare a unui tanc sovietic recent intrat în dotarea armatei române. Broşura a fost obţinută de un fost camarad al lui Carp, rămas în ţară, care avea un prieten a cărui soră lucra la Căile Ferate Române şi a ascuns-o în toaleta unui vagon din garnitura Bucureşti-Paris, înştiinţându-l apoi pe agentul de la Salzburg despre data plecării trenului şi de unde o poate ridica. Desfăşurarea acţiunii a fost rememorată de Carp la mai bine de jumătate de secol distanţă:

> împreună cu un colaborator, în dimineaţa zilei prevăzute ne-am dus la gara Salzburg şi am luat trenul, oprind, în prealabil, o cameră la un hotel din dreptul gării Zell am See. Ne-am aşezat cât mai departe de vagonul cu pricina şi am aşteptat câtva timp după ce trenul s-a pus în mişcare. După care însoţitorul meu s-a dus, ca tot omul, la toaletă. Am aşteptat, cu sufletul la gură, fără să mă mişc, pe locul meu, cu vedere spre toaleta respectivă. Nu a trecut mult timp şi omul meu a ieşit zâmbitor, fără niciun pachet în mână,

dar făcându-mi cu ochiul. Ceva mai încolo, la Zell am See, am coborât din tren, ne-am înregistrat la hotel, am luat cheia şi am pornit liniştiţi spre camera noastră. Abia când am intrat in cameră a scos omul pachetul de sub palton şi mi l-a arătat victorios. Dar era pachetul dorit? înfrigurați, am îndepărtat hârtia de ziar şi acolo era, într-adevăr, mult doritul manual[1].

înţelegând că eliberarea ţării nu se va petrece în viitorul previzibil, Mircea Carp a renunţat la colaborarea cu Salzburgul în 1951 şi s-a stabilit în Statele Unite, devenind crainic al postului de Radio Vocea Americii. Tot în aceeaşi perioadă, se pare că a lucrat şi Mircea Ianculescu (cunoscut îndeobşte ca Mircea Popa), dar care, mai apoi, avea să fie transferat la redacţia din Miinchen a Radio Europa Liberă (REL). Rezultatele secţiei conduse de Neagoy par să nu fi fost unele spectaculoase. Una dintre explicaţii tinde să fie legată de randamentul agenţilor pe care ofiţerul american îi avea în subordine. Neagoy era atât de nemulţumit de comportamentul colaboratorilor săi români, încât spunea că dacă s-ar găsi agenţi de alte etnii, i-ar concedia

1 Mircea Carp, *Aici Mircea Carp, să auzim numai de bine!,* Editura Poli- rom, Iaşi, 2013, p. 144.

pe loc pe toţi românii cu care lucra[1]

.Probleme cu siguranţă existau, însă vina nu cădea numai asupra celor din emigraţie, ci şi George Neagoy ar fi fost, de fapt, una dintre slăbiciunile structurii informative. Se pare că ar fi fost sancţionat la începutul anilor 1950, după ce s-a aflat că fusese încurcat cu Tanda Caragea, probabil cea mai versatilă, cuceritoare şi *mischievous* femeie din lumea obscură a operaţiunilor serviciilor secrete din emigraţia românească a primilor ani postbelici. Nu legătura amoroasă cu ea a fost motivul care i-a adus concedierea, ci faptul că seducătoarea românca îi subtiliza documente confidenţiale pe care le tranzacţiona mai departe altor structuri de intelligence, printre care se număra şi UDB-ul iugoslav, scurgerea fiind descoperită de superiorii lui Neagoy. Cu toate că informaţia apare într-unui dintre rapoartele interne ale serviciilor americane, este totuşi discutabil cât de veridică este, mai ales că Neagoy condusese personal anchetarea Tandei Caragea, verificare ce a dus la deconspirarea ei ca agentă a Bucureştiului şi interzicerea emigrării sale în America (scopul ei real şi final). în plus, cel puţin până în 1951 sau 1952, Neagoy a continuat să coordoneze operaţiunile CIC din zona austriacă, prezenţa sa la Salzburg fiind confirmată şi de căsătoria din 1951 cu Angela Hrisetta Bădescu, o românca basarabeancă refugiată în Germania alături de mama sa şi de cele două surori, Sanda şi Coca. Cert este că în anii 1960 se afla (din nou) în serviciul structurilor secrete americane, fiind angrenat în operaţiunile din Vietnam. După retragerea din activitate, s-a ocupat de restaurantul pe care îl deţinea la Washington, până la moartea sa în 2005.

Titi Constantinescu sau jolly-jockerul de la Salzburg

Dacă toate firele spionajului din Franţa ajungeau într-un fel sau altul la Mihai Opran şi la SIMRE, în spaţiul austriac aflat sub control american poziţia era ocupată de Titi Constantinescu de la Salzburg. Celula sa informativă din oraşul aflat la graniţa cu Germania îşi dorea să fie echivalentul structurii de la Paris, însă în realitate semăna mai mult cu rezidenţa SIMRE de la Viena. Forţând puţin nota, se poate afirma că organismul instituţional de la Salzburg reprezenta ceea ce probabil ar fi fost şi SIMRE dacă nu ar fi existat o coagulare a corpului ofiţeresc din exil şi dacă acesta nu s-ar fi luptat pentru obţinerea unui sprijin constant şi, mai ales, a recunoaşterii independenţei de acţiune. I ,a toate acestea se adăuga şi un detaliu personal: în ciuda zgârceniei renumite şi a asperităţii în relaţiile sociale, Opran a ştiut să-şi ţină oamenii aproape şi să-i utilizeze în scopurile sale informative, pe când lui Titi Constantinescu i-a lipsit anvergura Je lider care să inspire, care să-şi dea dovada personalităţii şi a capacităţilor profesionale şi să-l câştige pe cel de lângă el.

Petre Constantinescu (cunoscut ca Titi Constantinescu), născut la 29 septembrie 1910 în Buzău, era un bărbat scund şi slab, cu o faţă lungă şi o frunte înaltă, ochi căprui şi un nas disproporţionat de mare. A devenit ofiţer, absolvind Şcoala de ofiţeri mecanici de aviaţie în 1933, iar apoi secţia mecanici a Şcolii Speciale de Aviaţie. Avansat în 1938 la gradul de locotenent, a fost detaşat la Subsecretariatul de Stat al Aerului. Cu toate că odată îmbrăcată haina militară ar fi trebuit să renunţe la simpatiile politice ori ideologice, s-a apropiat de Mişcarea Legionară. Se pare că a luat parte la Rebeliunea legionară, alegând cămaşa verde în detrimentul hainei militare, acţiunile sale devenind mai târziu, în exil, subiect de ironie. Protopopescu, Boldeanu şi Nicolae (Nae) Roşea, trei dintre liderii legionari din exil, obişnuiau să râdă de el spunând că „odată a avut o puşcă mitralieră în mână şi atunci a reuşit să se lase prins”[1], aluzie la cele petrecute în ianuarie 1941. Totuşi, scoaterea

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 163.

sa din armată a avut loc în 1942, când a fost condamnat la 20 de ani de închisoare, dar a fost eliberat în 1946, în urma armistiţiului încheiat de şefii legionari, prin Nicolae Petraşcu, cu liderii comunişti din România. La scurt timp după punerea sa în libertate, a intrat în contact cu un agent al serviciilor secrete americane. Recrutat, a furnizat informaţii despre aeroporturile militare din ţară. În schimb, a fost sprijinit să fugă din ţară, reuşind să plece clandestin împreună cu Mircea Carp şi Mircea Ianculescu. Ajuns în martie 1948 la Salzburg, unde cei doi camarazi de drum l-au părăsit, a fost încadrat în structura operativă americană ca subordonat direct al lui Neagoy (care era propriu-zis reprezentatul CIC), fiind teoretic omologul lui Mihail Opran, însă cu semnificativ mai puţină putere, autoritate şi influenţă decât liderul SIMRE. Având numele de cod „Bogdan", Constantinescu suferea din cauza modului de lucru şi mai ales de remuneraţie al americanilor: un salariu fix redus la care se adăugau banii furnizaţi pentru fiecare informaţie în parte, în funcţie de cantitate şi calitate[1]. Acest sistem presupunea un volum mare de lucru, Constantinescu fiind constant pe drumuri, între Graz, Salzburg, Innsbruck, Linz şi München, în căutare de refugiaţi români care i-ar fi putut oferi datele de care avea atât de mare nevoie. însă, cea mai defavorabilă pentru el era imposibilitatea de a fi în contact cu centrul emigraţiei româneşti care se afla la Paris. îi lipseau informaţiile din interiorul jocurilor politice ale partidelor istorice ori din numeroasele asociaţii, locuri de întâlnire şi evenimente care reuneau românii aflaţi în capitala franceză. De aceea, de când a cunoscut-o pe Constanţa Magoş, în septembrie 1949, şi până la sfârşitul anului 1950 – începutul anului 1951, Constantinescu a încercat constant să o determine să colaboreze cu el şi să-i ofere informaţii, folosindu-se aproape mereu de posibilitatea sa de a-şi utiliza agenţii pentru aducerea din ţară a inginerului Dumitru Magoş.

în plus, nu a fost văzut niciodată drept şeful unei structuri informative din exil, ci mai degrabă ca un agent al americanilor şi, în special, ca subordonatul lui Neagoy. Relaţia dintre George Neagoy şi Titi Constantinescu nu era cea mai fericită:

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 3, f. 293.

ofiţerul american nu avea prea multă încredere în agentul „Bogdan", bănuindu-l uneori că nu este conştiincios şi dedicat r esponsabilităţilor pe care le avea, iar mai târziu chiar suspec- lându-l de deturnare de fonduri, acuzaţie pe care Constantinescu a respins-o cu vehemenţă. în plus, existau rivalităţi interne care creau animozităţi şi frustrări, erodând din interior

structura operativă de la Salzburg. Unul dintre cele mai elocvente cazuri a fost cel al lui Cornel Leahu, care într-un tel datora prezenţa sa în Occident lui Constantinescu. După sosirea neprevăzută dar norocoasă la Salzburg, a început să-i submineze poziţia agentului CIC, intrând în munca informativă şi ajungând primul la refugiaţii români pe care îi chestiona (folosindu-se şi de faptul că, spre deosebire de „Bogdan", vorbea maghiară), pentru a vinde apoi informaţiile direct lui Neagoy

.Totodată, nici printre cei care activau în SIMRE sau colaborau cu această structură Titi Constantinescu nu se bucura de o imagine prea bună. Era considerat imprudent, neatent, lipsit de precauţie ori de grijă pentru soarta agenţilor săi şi incapabil să păstreze conspirativitatea unei informaţii sensibile. Cu toate că îi furniza date despre activitatea naţional-ţărăniştilor din Franţa, Constanţa Magoş a evitat să-i spună de proiectul trimiterii unui avion în ţară (cu toate că, poate, Constantinescu ar fi putut oferi un sprijin în acest sens), motivând că „prea ar fi aflat toată Germania şi Austria'„. Opran era însă mult mai dur, criticând deschis modul de acţiune al lui Titi Constantinescu, uneori scăpând chiar şi înjurături dure la adresa uşurinţei cu care acesta din urmă îşi trimitea agenţii în misiuni, fără o filieră pusă la punct în cele mai mici detalii. Remarcile liderului SIMRE, consemnate ulterior de Constanţa Magoş, creează o imagine efervescentă a păienjenişului trecerilor clandestine de frontieră şi al celor plecaţi în acţiuni în RPR: Opran ar fi afirmat revoltat că unul din nouă curieri ai lui „Bogdan" cădea în mâinile Securităţii ori ale ÁVH (serviciul secret al Budapestei). Şi din partea legionarilor care colaborau cu Salzburgul veneau aceleaşi acuze, Protopopescu afirmând la sfârşitul anului 1949 că Titi Constantinescu ar fi pierdut şase-şapte călăuze numai în ultimele optsprezece luni, dovadă că „trimite oamenii la moarte cu prea multă uşurinţă"[1]. Totuşi, având în vedere că singurele date disponibile referitoare la agenţii reţinuţi variază între patru şi şapte persoane, ar însemna că alte zeci de misiuni desfăşurate între 1948-1951 s-au încheiat cu succes. Fie Magoş amplifica – din greşeală sau din dorinţa de a-şi inti-

mida anchetatorii, căci informaţiile respective erau date în cursul cercetării sale în ţară – raportul dintre curierii trimişi de Titi Constantinescu şi cei căzuţi în misiune, fie multe dintre acţiunile acestora sunt neacoperite documentar de sursele disponibile. în general, informaţiile despre cei veniţi clandestin în RPR provin din anchetele la care au fost supuşi după ce au fost arestaţi, fiind rare cazurile în care declaraţiile sau interogatoriile cuprind referiri la alte persoane care au fost trimise în ţară şi au revenit cu bine în Occident.

La fel ca în cazurile lui Mihail Opran, Gelu Belu, George Neagoy sau chiar Tanda Caragea, este o discrepanţă de neexplicat între absenţa sa din memorialistica exilului ori din istoriografia dedicată emigraţiei româneşti postbelice şi importanţa sa, sau mai degrabă spus influenţa sa, în războiul secret dus pe plan informativ de o parte şi de alta a Cortinei de Fier în primii ani postbelici. Activitatea sa nu s-a rezumat numai la colaborarea cu CIC în zona americană de ocupaţie a Austriei. Titi Constantinescu a fost şi unul dintre artizanii apropierii de
SIMRE şi de organizaţiile exilului românesc de la Paris, colaborarea sa cu aceştia dând naştere supoziţiei eronate că ar fi fost şi agent al vreunei structuri franceze. în schimb, Constantinescu nu s-a ferit să lucreze cu alte servicii secrete şi, cum francezii I au refuzat, iar cu britanicii nu s-a putut colabora pe cât şi-ar fi dorit el, s-a reorientat spre alţi jucători interesaţi de munca sa, inclusiv de cealaltă parte a Cortinei de Fier. A fost bănuit inclusiv că ar tatona unele contacte, foarte evazive, cu spioni sovietici din Austria, prin intermediul Margaretei Grosschopf, născută în 1921 la Linz şi căsătorită în primii ani ai războiului cu doctorul Alois Grosschopf, de care divorţase în 1946, păstrându-i însă numele. Fratele ei, Erich Ortmayer, era cunoscut drept comunist convins care a trăit la Moscova din 1934 până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, şi care continua să fie devotat cauzei comuniste chiar şi după revenirea în Austria. în plus, aceasta era prietenă şi cu Hilda Wach, despre care serviciile britanice aveau certitudinea că este agentă sovietică, motiv pentru care CIC american o cercetase în arest în vara anului 1948, fără a putea însă dovedi legăturile cu Moscova. Cu siguranţă, Margareta Grosschopf nu era deloc străină de activitatea informativă şi nici de legăturile amoroase cu agenţii secreţi ai Bucureştiului, reputaţia ei fiind oricum una deloc onorabilă. Când l-a cunoscut, în 1950, pe Titi Constantinescu cu care de altfel avea să se şi mute împreună un an mai târziu, era însărcinată cu copilul lui Silviu Crăciunaş, agentul contraspionajului românesc, pe care îl cunoscuse în 1949, în drumul său spre Occident unde avea misiunea de a se infiltra în structurile secrete apusene[1]. Apariţia *copilului din flori* nu i-a împiedicat pe cei doi să se apropie şi chiar să se mute împreună în 1951, femeia fiind cea care i-a restabilit lui Constantinescu legăturile cu UDB, deschise în prealabil de Ion Ţânţăreanu. Iar Titi Constantinescu a lucrat foarte bine cu serviciile iugoslave, cărora le-a furnizat sute de pagini despre unităţile militare americane din Austria şi Germania şi le-a mijlocit obţinerea de staţii radio de producţie americană. Atât de bine s-a dezvoltat colaborarea, încât în 1952 agentul lucra direct cu emisarii UDB, nemaifiind nevoie de intermedierea realizată de iubita sa, ajungând chiar să se deplaseze clandestin în Iugoslavia pentru diferite misiuni. Orice are un sfârşit, chiar şi jocul informativ cu nenumărate faţete practicat de Titi Constantinescu: la 30 septembrie 1953, bărbatul era arestat de poliţia din Graz în timp ce aştepta trenul spre Maribor, aflat la acel moment în statul condus de Tito. Asupra sa au fost descoperite documente despre activitatea legionară din vestul Europei, o situaţie a aeroporturilor din România şi rapoarte despre conferinţele emigranţilor est-europeni. în

1 Stejărel Olaru, *op. cit.*, p. 89.

plus, Constantinescu avea în valizele sale o mică barcă de cauciuc foarte bine pliată, două costume de înot cu rezerve de oxigen, energizante şi alte medicamente, un pistol automat şi două amortizoare[1]. Bineînţeles că toate acestea au atras atenţia autorităţilor, fiind clar că cel arestat nu era un simplu călător, astfel că l-au transferat pe Constantinescu serviciilor britanice care, la rândul lor, l-au predat structurilor secrete americane, acestea supunându-l unei îndelungate investigaţii, după ce, bineînţeles, l-au concediat din serviciul CIC.

Complicata relaţie Salzburg – SIMRE

în toamna anului 1949, pe când SIMRE încă se afla în proces de organizare, iar statutul său în raport cu SDECE era vag definit, au existat tatonări între agenţii franco-români şi unii emisari ai structurii secrete americane care opera la Salzburg

.Rolul discuţiilor era de a se găsi o modalitate instituţională de colaborare între aceste servicii de intelligence a căror activitate era îndreptată împotriva unui inamic comun. Documentele americane lasă să se înţeleagă că negocierile din august-sep- lembrie 1949 nu au fost însă un demers instituţional al CIC, ci mai degrabă o iniţiativă personală a lui Titi Constantinescu (având însă şi asentimentul lui Neagoy). Agentul de la Salzburg l -ar fi abordat printr-o scrisoare pe generalul Rădescu, iar acesta l-a redirecţionat spre Puiu Petrescu şi Mihail Opran. De aceea, în septembrie, Titi Constantinescu sosea la Paris pentru a discuta concret perspectivele unei colaborări între structura americană şi cea româno-franceză, Constanţa Magoş amintindu-şi că l-a întâlnit prima dată pe Titi Constantinescu în 2 sau 3 septembrie, atunci când el şi Opran intrau în sediul prefecturii de poliţie din capitala Franţei. în seara aceleiaşi zile, femeia a luat parte la o cină de lucru cu amândoi. Au discutat despre câteva cunoştinţe comune şi, bineînţeles, despre scoaterea din ţară a inginerului Magoş. Este curioasă uşurinţa cu care liderul SIMRE a introdus-o pe colaboratoarea sa poate cea mai apropiată şi utilă unui agent dintr-o structură similară cu care poate că-şi dorea să colaboreze, dar momentan se afla într-o competiţie pe piaţa informativă. Magoş chiar îşi amintea că în acea seară Opran nu mai contenea cu laudele la adresa ei, împingând-o parcă în direcţia lui Constantinescu. Să fi fost un exces sincer de apreciere sau o mişcare deliberată de a-şi plasa omul de încredere în poziţia de informator de la Paris al structurii americane? Este greu de înţeles la ce se gândea Opran, mai ales că Magoş s-a ferit să explice această situaţie atipică în numeroasele sale declaraţii date Securităţii. Stratagema lui Opran a funcţionat sau Constantinescu a înţeles el însuşi importanţa Constanţei Magoş, ori pur şi simplu a fost contactare din inerţie – cert este că a doua zi agentul venit de la Salzburg a abordat-o direct pe Magoş, pro- punându-i să-i furnizeze informaţii din comunitatea românească de la Paris în schimbul încercării de a-l scoate din ţară pe inginerul Magoş[1]. Femeia nu putea totuşi acţiona complet

1 https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_OQ16.pdf, (accesat la 29 martie 2020).

independent, mai ales că pentru o bună parte din informaţii ar fi avut nevoie de sprijinul lui Boilă, căruia de altfel i-a comunicat propunerea primită şi cererea lui Titi Constantinescu de a primi informaţii din baza de date a *La Nation Roumaine*. Liderul ţărănist a accept colaborarea, punându-i la dispoziţie agentului de la Salzburg întreaga arhivă a publicaţiei, în lunile următoare trimiţându-i constant rapoarte dactilografiate pe care Constanţa Magoş le ataşa notelor sale olografe, pe care le trimitea prin poştă pe adresa lui Constantinescu. Mizând pe un flux de date care ar fi funcţionat direct pe filiera naţional-ţărănistă, agentul CIC a încercat să obţină mai mult decât ar fi sperat. Cu puţin timp înainte de plecarea din capitala Franţei, în timp ce se plimba cu Constanţa Magoş prin apropierea turnului Eiffel, i-a aruncat întrebarea dacă nu ar lua în calcul să lase în urmă Parisul şi serviciul lui Opran şi să se mute la Salzburg, unde, dacă ar Fi colaboratoarea lui, ar câştiga mult mai bine. Totuşi, dacă femeia acceptase să-i ofere informaţii, ba chiar îi mijlocise contacte cu liderii politici din Hexagon, o asemenea propunere era deja prea mult şi, cu mult tact, l-a refuzat. Titi Constantinescu a îngropat repede subiectul, dar nu a abandonat ideea, intenţionând să o repună pe masă în perioada următoare.

Cât despre relaţia dintre liderii SIMRF, Mihail Opran şi Puiu Petrescu, şi agentul venit de la Salzburg, detaliile sunt neconcludente, iar cronologia interacţiunilor incertă. Este clar că a existat o deschidere iniţială, cel puţin din partea lui Opran, pentru colaborarea cu Titi Constantinescu, dovadă fiind întâlniri formale, dar şi personale, din toamna anului 1949. în privinţa generalului Petrescu, situaţia este şi mai clară: Titi Constantinescu i-a cerut direct acestuia să-i furnizeze informaţii pe care structura românească le va obţine, solicitare pe care liderul *de jure* al SÎMRE a declinat-o dur, spre insatisfacţia şi chiar resentimentul agentului de la Salzburg[1]. Cu siguranţă, atunci când a părăsit Parisul la sfârşitul anului 1949, Titi Constantinescu nu izbutise să parafeze acel acord de colaborare cu SIMRE, ba mai mult, îşi atrăsese cel puţin antipatia lui Dumitru Petrescu. Nu este exclus ca impresia pe care Constantinescu a lăsat-o la Paris să fi contat în economia negocierilor dintre partea franco-română din capitala Franţei şi CIC de la Salzburg. Discuţiile s-au axat în principal pe ideea trimiterii unor curieri în ţară, acţiuni riscante, dar cu potenţial informativ, însă – evident – costisitoare. Pentru parafarea conlucrării erau necesare finanţări din ambele filiere, Neagoy aşteptând oferta Parisului (prin Paris înţelegându-se o voce comună SDECE-SIMRE) pentru a decide asupra oportunităţii colaborării[2]. Nu sunt cunoscute raţionamentele şi mecanismele din spate, însă se ştie că misiunea lui Titi Constantinescu nu a dus la niciun rezultat concret în vederea colaborării franco-româno-americane la sfârşitul anului 1949. Să fi fost calicenia lui Opran ori resentimentele lui Petrescu sau, mai probabil, pur şi simplu reţinerea serviciilor franceze de a da bani, deoarece, într-o formulă de lucru tripartită, acestea şi-ar fi văzut influenţa redusă şi mai mult? Orice opţiune pare credibilă.

Ce s-a întâmplat apoi în primăvara anului următor este şi mai neclar, iar reconstituirea evenimentelor trebuie făcută cu prudenţă, mereu sub semnul incertitudinii cauzate de insuficienţa surselor documentare. Singurul lucru care se poate afirma cu siguranţă este faptul că acesta este momentul în care fragila colaborare între liderii SIMRE şi Titi Constantinescu se destramă. De fapt, lucrurile erau mult mai grave de atât, fiind vorba de o înţelegere tripartită: SIMRE-Salzburg-legionari, aceştia din urmă fiind cei care obţineau informaţii din ţară, iar agenţii foloseau un avion pentru deplasarea clandestină din România în Austria sau

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 79.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 3, f. 179.

Germania. Numai că aeronava s-a prăbuşit în Ungaria[1], însă legionarii care se aflau la bordul ei au reuşit să scape şi să aducă informaţiile la Salzburg, unde le-au predat lui Titi Constantinescu, iar acesta trebuia să le aducă la Paris, de unde urmau să fie vândute mai departe francezilor şi britanicilor. Este neclar de ce Constantinescu a ales să intre clandestin în Franţa, mai ales având asupra sa o servietă cu documente atât de importante. Ce se cunoaşte este faptul că în apropiere de Metz a fost identificat şi arestat. Ori ofiţerii de poliţie şi-au dat seama că bărbatul din faţa lor nu e un refugiat oarecare, ori chiar el le-a cerut să anunţe Parisul, cert este că în foarte scurt timp un inspector a venit din capitala Franţei şi a descoperit că în bagajul lui Constantinescu se aflau documente secrete, o parte şi subtilizate de la americani, pe care cel arestat intenţiona să le vândă altor servicii secrete. S-a decis arestarea sa şi trimiterea la Paris pentru continuarea anchetei. Aflând de cele întâmplate, Opran şi Tomoroveanu au încercat să intervină în favoarea lui Titi Constantinescu, însă fără succes: tot ce au reuşit să facă a fost ca autorităţile franceze să-l cerceteze în stare de libertate, fără însă a-i returna servieta cu documente. în fond, pentru SDECE era un cadou neaşteptat: puseseră mâna pe o cantitate surprinzătoare de informaţii, pentru care nici nu fuseseră nevoiţi să plătească.

Până să i se lămurească situaţia, Constantinescu a decis să folosească timpul la Paris în avantajul său: a căutat fără succes să-l recruteze pe Romeo Bălăceanu cu scopul de a-l supraveghea pe generalul Petrescu şi de a informa Salzburgul cu privire la activitatea liderului de drept al SIMRE. Ulterior, se pare că i-a cerut şi Constanţei Magoş să sondeze disponibilitatea lui Bălăceanu de a colabora cu el, căci frecvenţa cu care femeia îl aborda în săptămânile următoare i-a trezit apoi suspiciuni lui Opran. Este neclar ce alte acţiuni a mai avut Titi Constantinescu în zilele petrecute la Paris în primăvara anului 1950. Ceva însă trebuie să se fi petrecut între el şi Opran, căci la trei săptămâni după capturarea sa agentul de la Salzburg a fost expulzat din Franţa, măsură pe care autorităţile din Hexagon este puţin probabil să o fi luat cel puţin fără acordul şefului SIMRE. între cei doi agenţi secreţi intervenise o ruptură atât de gravă, încât, în zilele imediat următoare, Titi Constantinescu era îngrijorat că întreaga sa corespondenţă cu Constanţa Magoş va fi pusă sub supraveghere. Pentru a contracara aceste piedici, i-a cerut femeii să utilizeze o altă căsuţă poştală la care să-i fie trimise scrisorile, soluţia găsită fiind doamna Chatenay, o cunoştinţă de încredere care a fost de acord să primească scrisorile venite din Austria şi să i le predea Constanţei Magoş, păstrând totodată discreţia absolută. Şi în sens invers, urma să fie utilizată o altă adresă şi, ca o măsură suplimentară de prevenţie, Constantinescu i-a dat lui Magoş o sticlă cu cerneală simpatică de producţie americană, de cea mai bună calitate disponibilă, pe care ar fi trebuit să o utilizeze în corespondenţa cu el, dar şi cu soţul ei din ţară. Pentru legătura cu Dumitru Magoş era însă nevoie de o primă scrisoare scrisă în clar, cu instrucţiuni cu privire la utilizarea nitratului de argint pentru relevarea rândurilor ascunse, iar soluţia a fost expedierea prin intermediul curierului diplomatic italian, una dintre singurele modalităţi sigure de evitare a controlului Securităţii. Temerile agentului de la Salzburg erau fundamentate: corespondenţa sa în Franţa chiar era supravegheată, fapt admis în mod deschis de Opran într-o discuţie aprinsă cu Constanţa Magoş. O altă dovadă a venit în vara aceluiaşi an, când Constantinescu a trimis o scrisoare lui Romulus Boilă. Plicul a ajuns la destinatar, însă era evident că fusese deschis, fiind atât de deteriorat încât, pentru a nu i se reproşa ceva, poştaşul care îl adusese scrisese pe corespondenţă „astfel mi s-a dat spre distribuire"[2].

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 1 057 701, voi. 4, f. 271.

Odată revenit la Salzburg, Titi Constantinescu a fost suspendat o lună din activitate şi a intrat în colimatorul unei anchete a CIC, căci Opran avusese grijă să-l informeze pe Neagoy de cele întreprinse de agentul său. Situaţia era delicată pentru serviciul american, deoarece în documentele din servieta lui Titi Constantinescu erau informaţii despre relaţiile dintre acesta şi Neagoy. Iar dacă asta nu era suficient de grav, agentul de la Salzburg îşi atrăsese ura lui Traian Borobaru, coordonatorul sectorului informativ al Mişcării Legionare, şi cel care fusese sursa informaţiilor, care era atât de furios încât se vorbea la Paris că, dacă-l va întâlni vreodată pe Titi Constantinescu, îl va împuşca în plină stradă[1]

.Trecerea timpului nu a făcut decât să şubrezească şi mai mult poziţia lui Constantinescu în păienjenişul informativ din Occident. în vara anului 1950, agentul a făcut nenumărate presiuni asupra Constanţei Magoş să se mute – măcar pentru o scurtă vreme – la Salzburg, având nevoie de ajutorul ei în două probleme spinoase. Cea mai urgentă era lipsa unui vorbitor de limbă maghiară în care să aibă încredere şi pe care să-l utilizeze în intermedierea legăturii cu maghiarul care reprezenta ultimul curier pe care Constantinescu se mai putea baza. Plecarea lui Leahu din Salzburg lăsase acel post liber şi îi paralizase activitatea. Mult mai presantă era însă precaritatea situaţiei sale

1 ' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 4, f. 164.

personale: Titi Constantinescu era subiectul unei anchete a structurilor americane pe motiv că nu se achitase cu conştiinciozitate şi conspirativitate de acţiunile sale, fiind considerat responsabil pentru căderile agenţilor trimişi dincolo de Cortina de Fier. Aducerea Constanţei Magoş la Salzburg şi prezentarea ei în faţa lui Neagoy drept colaboratoarea (sau poate chiar informatoarea) sa din Paris putea constitui colacul său de salvare în ceea ce priveşte activitatea în slujba CIC. Magoş a refuzat însă oferta, atât pentru că nu dispunea de banii necesari unei astfel de aventuri şi nici nu mai avea încredere în cuvintele lui Titi Constantinescu, dar şi pentru că omniprezentul Opran aflase de propunerea venită de la Salzburg, şi, ca un eficient agent secret, ştiuse să întoarcă întreaga situaţie în favoarea sa. Mai întâi, a determinat-o pe Constanţa Magoş să renunţe încă o dată la ideea colaborării cu Salzburgul, aceasta amintindu-şi că „Opran a aflat de chestiune şi a ţipat la mine spunându-mi că mă compromit cu Bogdan pe degeaba, că soţul meu nu va reuşi să vie [clandestin, pe filiera lui „Bogdan" – n.m.] şi Neagoy are o prea proastă părere despre Bogdan ca să mai acorde încredere cuiva"[1]. Apoi, informat fiind de poziţia din ce în ce mai şubredă a lui Titi Constantinescu în raport cu Neagoy, Opran s-a deplasat de două ori la Salzburg (atunci când ştia că Bogdan nu se află în oraş), şi s-a întâlnit direct cu Neagoy căruia i-a vândut informaţii, stabilind o legătură directă între el şi ofiţerul american şi scoţându-l şi mai mult pe Titi Constantinescu din ecuaţie.

Dar pe cât de inflexibil era Mihail Opran în privinţa ideii ca Magoş să lucreze cu Salzburgul, pe atât de perseverent era Titi Constantinescu în efortul de a o determina pe secretara de la *La Nation Roumaine* să renunţe la colaborarea cu SIMRE şi să vină în Austria pentru a intra în subordinea CIC. Presiunile au continuat şi spre finalul anului 1950, crescând treptat în intensitate până la punctul în care Constantinescu i-a spus că singurul mod în care mai poate spera să trimită pe cineva în ţară este numai şi numai în cazul în care Constanţa Magoş se află la Salzburg pentru a-l ajuta să discute cu singurele călăuze disponibile. Parţial, Constantinescu avea dreptate, căci în toamna anului 1950, filierele sale erau în impas: prin Iugoslavia nu se mai puteau trimite persoane, iar pe calea convenţională Austria-Ungaria-România numărul călăuzelor era din ce în ce mai mic. Una dintre puţinele opţiuni ar fi fost un ungur identificat în Graz, însă cum Constantinescu nu vorbea maghiară, iar Leahu îl părăsise de mult, agentul CIC nu putea colabora direct cu acesta şi nici nu avea încredere în altcineva decât în Constanţa Magoş, prin urmare, prezenţa ei era indispensabilă. După atâtea luni de discuţii, de cereri şi de ultimatumuri legate de soarta soţului său, Magoş tindea, finalmente, să încline spre acceptarea propunerii lui Constantinescu. Totuşi, înainte de a lua vreo decizie, a ales să se consulte cu cei doi bărbaţi de la Paris în care putea avea încredere în această privinţă: Romulus Boilă şi Mihail Opran. Liderul ţărănist nu a spus nu ideii, însă i-a recomandat să stea numai câteva zile, iar nu mai multe săptămâni, aşa cum şi-ar fi dorit agentul CIC. în schimb, şeful

SIMRE a pus altfel problema, într-un mod probabil mult mai practic: măgulind-o că flerul ei este cu desăvârşire mai bun decât toate cunoştinţele lui Titi Constantinescu,

Opran i-a pus în vedere două aspecte. în primul rând, dacă s-ar fi dus la Salzburg, s-ar fi aflat de colaborarea ei cu CIC, iar afişarea alături de Titi Constantinescu i-ar fi putut apoi închide unele uşi la Paris, nefiind chiar exclus ca autorităţile franceze să repună în discuţie permisul ei de şedere în Hexagon. Dar mult mai important era că peste tot, în Franţa, în Austria, chiar şi în Argentina, în toate comunităţile româneşti din aceste ţări, se ştia că femeia vrea şi face eforturi să-şi scoată clandestin soţul din ţară. Iar informaţia nu avea cum să nu fi ajuns până la acel moment şi la urechile Securităţii şi dacă Dumitru Magoş încă era liber, asta era numai pentru a fi folosit ca momeală pentru agenţii care ar fi fost trimişi din Occident după el[1]. Oricât de dureroasă ar fi fost decizia, Opran îi cerea Constanţei Magoş să se împace cu ideea că nu-şi va mai putea salva soţul din RPR, aşa că Titi Constantinescu nu mai

avea ce să-i ofere. După un lung timp de meditaţie, Constanţa Magoş a înţeles că Opran are dreptate, iar acceptarea propunerii lui Constantinescu nu ar face altceva decât să-i hrănească inutil iluziile şi să-i ameninţe propriul statut în Franţa

.Având în vedere eşecul tratativelor din toamna anului 1949 şi evenimentele din 1950 (expulzarea lui Titi Constantinescu, arestarea şi confiscarea documentelor, încercarea de racolare a Constanţei Magoş) s-ar fi putut crede că 1951 putea aduce orice, mai puţin o apropiere între Paris şi Salzburg. Şi totuşi, asta s-a întâmplat, iniţiatorul acestei detensionări a relaţiei fiind acelaşi Titi Constantinescu. Motivele erau cât se poate de pragmatice: fluxul de refugiaţi din ţară scădea şi, odată cu acesta, şi posibilităţile informative ale celulei operative a lui „Bogdan", ceea ce ducea, inerent, la diminuarea importanţei sale în raport cu celelalte structuri secrete, dar şi a veniturilor obţinute din tranzacţionarea de date secrete. în plus, comunitatea de la Paris era nucleul emigraţiei româneşti, locul unde se aflau majoritatea liderilor politici ori alte personalităţi ale exilului, unde aveau loc întrunirile şi evenimentele, şi unde se luau deciziile importante. Fără racordarea la aceste informaţii, Titi Constantinescu devenea un personaj obscur, fără importanţă, relevanţă şi influenţă. Nu a avut altă soluţie decât să digere înfrângerea în încercarea de a o racola pe Constanţa Magoş (re- semnându-se totuşi că va putea conta pe ea în continuare ca sursă informativă) şi să reia tentativele de a se conecta la viaţa românească de la Paris. în martie a făcut primul pas în reapro- pierea de conducerea SIMRE, căutând, şi reuşind oarecum, să reintre în graţiile lui Opran. După ce tatonase în lunile precedente o colaborare directă cu Boilă şi Veniamin, propunerea – refuzată ca neconformă cu principiile PNŢ –, venind printr-o corespondenţă scrisă cu cerneală simpatică şi livrată de aceeaşi Constanţa Magoş, agentul CIC şi liderul SIMRE stabiliseră o întrevedere la Bonn, însă Opran nu a mai apărut la întâlnire. Titi Constantinescu l-a căutat insistent la telefon zile în şir, sunând-o atât pe Renée Bruneau, cât şi pe Constanţa Magoş. în cele din urmă i-a trimis lui Magoş un plic sigilat pe care trebuia să i-l dea personal şefului SIMRE. Conţinutul acelui plic trebuie să fi fost deosebit de important, deoarece Opran, la puţin timp după ce a primit şi a deschis plicul, îi mărturisea Constanţei Magoş că dacă serviciile franceze ar fi aflat de plic şi l-ar fi găsit asupra ei, femeia ar fi fost expulzată imediat din Franţa sub acuzaţia de a fi spion american. Pe lângă documente secrete americane pe care Opran trebuia să le vândă mai departe turcului care era intermediarul pentru serviciile secrete britanice, profitul urmând să se împartă între cei doi foşti ofiţeri români, plicul conţinea şi propunerea ca SIMRE să utilizeze filierele lui „Bogdan", atâtea câte mai erau, pentru trimiterea agenţilor în ţară[1]. Dispariţia lui Ţanţu, şeful biroului ofensiv, şi absenţa altor proiecte proprii de acest gen ale serviciului de la Paris trebuie să fi fost

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 305.

cunoscute de agentul CIC care se oferea să-şi pună la dispoziţie resursele pentru suplinirea acestor carenţe ale structurii româneşti.

Numai că rezultatele acţiunilor erau foarte departe de intenţiile cu care agentul de la Salzburg repornise la drum: Opran şi Constantinescu s-au certat din nou, puternic, fostul comandor reproşându-i omologului său că o implică pe Magoş, fără voia ei, în „toate «socotelile» lui", fără să ia în calcul că aceasta ar putea cădea victimă tensiunilor şi rivalităţilor dintre serviciile secrete. Gândită ca o acţiune de apropiere, afacerea a dus de fapt la o distanţare şi mai puternică, nu numai între Opran şi Constantinescu, ci şi între Magoş şi Constantinescu, femeia acceptând recomandarea liderului SIMRE de a întrerupe pentru mai bine de trei luni orice corespondenţă cu agentul CIC. Este însă posibil ca cearta să fi avut alte cauze, iar revolta lui Opran legată de presiunile făcute asupra Constanţei Magoş să fi ascuns de fapt motivaţia reală a respingerii propunerilor lui Titi Constantinescu. Probabil că şi la urechile şefului SIMRE ajunsese informaţia care era deja cunoscută şi de cei din CIC: Constantinescu făcea joc multiplu (americanii chiar îl consideraseră pe acesta agent francez în 1949-1950), iar unul dintre angajatorii săi era serviciul de informaţii iugoslav[1]. Prin urmare, agentul de la Salzburg, care de mult nu mai inspira simpatie Parisului, se dovedea acum o piesă cu prea multe faţete. Oricum, sub raportul evenimentelor ulterioare, suspendarea raporturilor dintre celula operaţională de la Salzburg şi SIMRE avea totuşi să se transforme în 1951 într-o măsură definitivă.

Un alt exemplu al raporturilor ambigue, de colaborare şi totodată de concurenţă dintre SIMRE şi serviciile americane, în perioada 1949-1950, l-a reprezentat modul în care structura operaţională CIC din Viena şi rezidenţa SIMRE din capitala austriacă au tratat recrutarea lui Gigi Saramet. Trimis la Viena, în aprilie 1950, de către constraspionajul comunist românesc cu scopul de a se infiltra în serviciile secrete occidentale, mai ales că avusese, cu patru luni mai devreme, în timpul misiunii precedente, un prim contact cu reprezentantul CIC, Gigi Saramet a fost pus în legătură cu Gelu Belu chiar de către Nicky Bertini. Este discutabil dacă a fost o decizie la nivel de instituţie sau mai degrabă un gest de camaraderie între doi români aflaţi în exil din cauza aceluiaşi inamic politic. Poate şi fără intermedierea lui Bertini, Gelu Belu tot l-ar fi abordat pe Gigi Saramet, deoarece fusese deja înştiinţat de soţia franţuzoaică a lui Aristide Ştefănescu, cel pe care călăuza îl adusese din ţară, de sosirea lor la Viena. însă este sigur că prin acest ajutor, contactul s-a făcut mai rapid, căci Opran şi Ţanţu au reuşit să sosească mai repede la Viena, ceea ce, în cele din urmă, a contribuit probabil la recrutarea lui Gigi Saramet de către structura informativă românească.

Asta nu a însemnat că între CIC şi SIMRE nu a existat şi o competiţie în apropierea lui Gigi Saramet, căci la scurt timp după sosirea sa la Viena, atât structura americană, cât şi cea româno-franceză au început demersurile pentru a-l recruta, oferta lui Paul Lynes, superiorul lui Bertini, fiind elocventă în acest sens. Totuşi, Gigi Saramet avea să aleagă structura lui Opran, Belu şi Ţanţu, a cărei activitate se potrivea mult mai bine misiunii sale ca agent secret al Bucureştiului. în mod ironic, ceea ce, pentru moment, a părut o victorie a SIMRE, a fost de fapt norocul CIC de a scăpa de infiltrarea unui alt spion comunist (după precedentul Crăciunaş).

în preajma morţii. Călăuzele lui Titi Constantinescu

Datorită relativei proximităţi a graniţei

1

https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20IOACHIM_**OOI6**.pdf (accesat la 27 martie 2020).

românești, unul dintre cele mai importante aspecte ale activității celulelor CIC din Austria era racolarea de persoane care se ocupau cu trecerea clandestină a granițelor și trimiterea lor în România cu diferite misiuni. De departe, cel mai activ în acest sens pare să fi fost Salzburgul. Cel puțin în 1948-1949, Titi Constantinescu dispunea de o serie de călăuze care scoteau persoane din țară, nu în funcție de necesitățile informative sau din rațiuni politice, ci exclusiv contra cost, în funcție de interesul și disponibilitatea celor din Occident de a plăti pentru aducerea de cealaltă parte a Cortinei de Fier a celor apropiați. Agentul CIC era cel care intermedia aceste afaceri, reținând pentru sine de obicei o bună parte din suma achitată, la călăuză ajungând mai puțin de jumătate din prețul stabilit pentru o persoană. Totul se desfășura sub ochii și cu aprobarea tacită a americanilor, pentru care

aceste tranzacţii nu interferau negativ cu activitatea informativă, ba chiar puteau fi o variantă din care toată lumea avea de câştigat: cei din Occident îi aduceau alături pe cei dragi, Titi Constantinescu îşi rotunjea veniturile şi scădea presiunea pe fondurile structurii secrete, iar noii veniţi aduceau date utile despre viaţa în RPR

.Oamenii pe care îi folosea agentul de la Salzburg proveneau din medii cât se poate de diferite: foşti militari, legionari ori neafiliaţi, români, maghiari, saşi sau şvabi, oricine era dispus să facă drumul plin de riscuri dintre zona de ocupaţie americană a Austriei şi Republica Populară Română (şi retur, bineînţeles) avea o uşă deschisă la Titi Constantinescu. Filiera de introducere în ţară utilizată era aproape întotdeauna cea convenţională, prin Ungaria, care de altfel era şi cea mai scurtă rută. Pentru o vreme, a existat şi posibilitatea introducerii agenţilor în ţară prin Banatul sârbesc, fiind vorba de o colaborare cu structurile Mişcării Legionare despre care se cunoaşte că avea suficiente puncte de sprijin în teritoriul iugoslav pe care le întrebuinţa în propriile acţiuni informative. Ipoteza filierei legionare este întărită şi de faptul că la sfârşitul lui 1950-începutul lui 1951, „Bogdan" a renunţat la colaborarea cu legionarii, acuzându-i pe aceştia că ar fi prea „disperaţi", afirmând că preferă în schimb să lucreze cu etnici germani din România[1].

Multe dintre persoanele utilizate de celula informativă de la Salzburg a lui Titi Constantinescu şi activităţile lor atât de riscante şi palpitante rămân şi astăzi enigme ale războiului nevăzut purtat de-o parte şi de alta a Cortinei de Fier în primii ai postbelici. însă acei oameni ale căror poveşti au rămas, într-un fel sau altul, consemnate documentar ascund întâmplări elocvente pentru haosul, incertitudinea şi primejdiile înfruntate de cei care se aventurau în trecerile clandestine de graniţă.

Agentul Victor şi afacerea Leahu

Probabil că încă din 1947, centrul de la Salzburg era operaţional şi funcţional, cel puţin în privinţa călăuzelor şi a filierelor, însă primul agent a cărui activitate este cunoscută cu i ertitudine a fost Andrei Nagy, a cărui identitate conspirativă era „Victor"[1] (coincidenţă cu Silviu Crăciunaş, care avea acelaşi iui ine de cod, însă acordat de contraspionajul comunist, nu de serviciile occidentale). De etnie maghiară, acesta era originar din Satu Mare, unde încă avea numeroase rude şi prieteni, însă se stabilise împreună cu familia sa în zona americană de ocupaţie a Austriei. Colaborarea cu Titi Constantinescu începuse probabil în 1948 şi viza exclusiv aducerea contra cost a unor persoane din ţară, fără nicio altă implicaţie informativă. Relaţia dintre cei doi fusese întărită de faptul că agentul român se îngrijise de familia lui Nagy în timp ce acesta era plecat in misiune, asigurându-le asistenţa medicală în momentul în care soţia maghiarului se îmbolnăvise şi le pusese la dispoziţie o locuinţă decentă. Drept recunoştinţă, Nagy lucra exclusiv pentru Titi Constantinescu, care îi recomanda persoane de încredere, şi nu mai accepta sarcini externe.

La sfârşitul anului 1948, Titi Constantinescu a aflat că la Paris se află Ana Nicolau care căuta modalităţi de a-l scoate din ţară pe soţul său, generalul Costel Nicolau. Pe lângă afacerea bănoasă care se profila, agentul CIC avea şi alte motive pentru a-şi utiliza una dintre călăuze pentru aducerea în Occident a ofiţerului: cei doi se cunoşteau din vremea în care Constantinescu se afla în armată şi, mai mult de atât, îi purta reală recunoştinţă pentru faptul că generalul Nicolau îl scăpase, atunci când a avut ocazia, de o anchetă ce se putea încheia cu condamnarea la moarte. în plus, serviciile de informaţii americane ar fi avut nevoie de prezenţa unui ofiţer de rang precum generalul Costel Nicolau, atât pentru capacităţile sale profesionale, cât şi pentru prestigiul şi autoritatea pe care le-ar fi inspirat în rândul exilaţilor români şi care ar fi putut fi canalizate propagandistic în avantajul CIC. Aşa că i-a trimis o scrisoare Anei Nicolau pe care o informa despre datoria sa morală de a-l scoate din ţară pe soţul ei şi că este dispus să îşi trimită o călăuză în acest sens.

Ştiind foarte bine că şi Constanţa Magoş este măcinată de aceeaşi grijă (aducerea soţului său, inginerul Dumitru Magoş, în lumea liberă), soţia generalului i-a arătat secretarei de la *La Nation Roumaine* scrisoarea primită, recomandându-i să îl contacteze direct pe Titi Constantinescu. Avea să fie primul contact – momentan

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 78.

numai prin corespondenţă – între cei doi, dar totodată şi unul dintre primii paşi ai femeii în lumea agenţilor secreţi şi a structurilor de spionaj. Constanţa Magoş nu a stat pe gânduri şi i-a scris lui Titi Constantinescu, ce- rându-i ca, pe lângă generalul Nicolau, să fie adus din ţară şi inginerul Dumitru Magoş, cerere pe care Titi Constantinescu a acceptat-o cu o serie de condiţii. întreaga afacere urma să coste 600 de dolari: 100 se dădeau avans călăuzei, iar restul de 500 rămâneau în posesia sa drept garanţie. Dacă în timpul tentativelor de trecere a frontierei, Dumitru Magoş ar fi fost arestat sau împuşcat, atunci călăuza ar fi fost exonerată de orice răspundere şi ar fi primit şi restul de 500 de dolari. Numai dacă acţiunea ar fi eşuat din cauza lui Andrei Nagy, cei 500 de dolari ar fi fost returnaţi femeii. Constanţa Magoş nu era însă în poziţia de a negocia asupra acestor clauze extrem de costisitoare, pentru care a fost nevoită să se împrumute de la diferite cunoştinţe, şi, pusă în faţa unei decizii cât un destin, a ales să rişte, trimiţând banii la Salzburg prin intermediul părintelui Mircea Todericiu'.Andrei Nagy, călăuza aleasă pentru această misiune care nu se anunţa cu nimic neobişnuită, a plecat spre ţară imediat după (irăciunul 1948, iar Constanţa Magoş a rămas aşteptând în primele zile ale noului an să primească vestea că soţul ei ajunsese in siguranţă la Salzburg. Dumitru Magoş fusese deja anunţat |>rintr-o scrisoare codată trimisă de soţia sa că cineva urma să-l caute la domiciliu pentru a-l ajuta să ajungă dincolo de Cortina de Fier, aşa că totul era pregătit, iar roţile acţiunii puse în funcţiune. în jurul revelionului a avut loc întâlnirea preconizată: Dumitru Magoş a fost abordat în apropierea locuinţei din strada Brezoianu de un tânăr care i-a dezvăluit că fusese trimis de la Salzburg să-i scoată din ţară pe el şi pe generalul Nicolau, însă acesta din urmă nu era de găsit. Dumitru Magoş urma să lie singura persoană din Bucureşti care pleca în străinătate împreună cu Andrei Nagy, călăuza maghiară stabilind plecarea pentru 5 ianuarie 1949, din Satu Mare, unde fiecare trebuia să ajungă pe cont propriu, pentru a evita deconspirarea.

Conştient că nu ar fi putut să-şi justifice prezenţa în Satu Mare, Magoş a ales o variantă mai prudentă: s-a decis să călătorească la Baia Mare, de unde să îşi continue drumul spre locul de întâlnire. Alegerea nu era una întâmplătoare: la Baia Mare putea conta pe sprijinul inginerului Constantin Silaghi, care i-ar fi oferit totodată alibiul vizitării unei cunoştinţe, iar decizia sa a fost corectă: destăinuindu-i lui Silaghi motivul real al prezenţei sale în nordul ţării, acesta nu numai că l-a ajutat, dar l-a pus în contact cu cumnatul său Cornel Leahu, care căuta de asemenea să fugă din ţară. Leahu nu era la prima tentativă: trecuse graniţa clandestin în Iugoslavia, fusese prins de grăniceri şi trimis înapoi în ţară, scăpase din mâinile Securităţii şi rămăsese ascuns, mai ales că între timp fusese implicat într-un proces de sabotaj în urma căruia fusese condamnat la închisoare. Fuga din ţară era singura sa cale de a scăpa din situaţia primejdioasă în care se afla şi, cum locul lui Costel Nicolau fusese deja plătit, Magoş i-a propus lui Leahu să-l însoţească în locul generalului, ofertă pe care acesta din urmă a acceptat-o fără ezitare. Cei doi au plecat spre Satu Mare şi fie în tren, fie chiar odată ajunşi în oraşul de unde urmau să plece spre frontieră, o întâlnire neaşteptată a dat peste cap tot planul şi a jucat un rol esenţial în destinele celor implicaţi şi, în special, al soţilor Magoş. Inginerul s-a întâlnit cu un vechi prieten care devenise, între timp, procuror la Satu Mare. Amândoi au fost surprinşi de revederea neaşteptată, iar magistratul l-a chestionat cu privire la prezenţa într-un oraş aflat la o distanţă atât de mare de capitală, întrebându-l într-o doară dacă nu cumva şi el are de gând să încerce să fugă din ţară. Gluma l-a împietrit pe Dumitru Magoş, iar spaima a fost amplificată de cele relatate de procuror care povestea că numai în noaptea precedentă 14 persoane fuseseră capturate de grănicerii români sau unguri, iar alte patru fuseseră împuşcate mortal la graniţă. Cele auzite l-au înspăimântat teribil pe Magoş care s-a decis pe loc să

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

renunţe la planul său şi să revină la Bucureşti. Leahu, care deja fusese pus în contact cu Andrei Nagy, nu mai avea de ce să dea înapoi: dacă s-ar fi întors, ar fi fost în cele din urmă descoperit de Securitate şi întemniţat, aşa că singura şansă de a fi liber era să încerce trecerea clandestină a graniţei, chiar şi cu riscul de a fi reperat şi ucis la fel ca mulţi alţii înaintea sa. în noaptea de 5 ianuarie 1949, Cornel Leahu, o femeie care îi preluase locul inginerului Magoş şi alţi 15 oameni plecau din Satu Mare ghidaţi de Nagy spre frontiera maghiară. Au trecut cu bine de linia de demarcaţie română, au intrat în *No Man's Land* şi, chiar după ce au păşit dincolo de linia ce delimita teritoriul maghiar, un pichet de grăniceri unguri i-a descoperit. Fără să stea pe gânduri, Nagy le-a strigat clienţilor săi să nu se întoarcă sau să se ascundă, ci să fugă cât pot de repede. Femeia care venise în locul lui Magoş nu putea să ţină pasul cu ceilalţi şi, pentru a se salva pe sine şi pe ceilalţi din grup, Nagy a decis s-o abandoneze şi să îşi continue alergarea. în mod miraculos, toţi au scăpat de grăniceri (nu este clar dacă aceştia au folosit armele, fiind foarte bizar că nimeni nu a fost atins de eventualele gloanţe trase), şi au fost lăsaţi în două sate din estul Ungariei, pentru a-şi continua pe cont propriu drumul spre destinaţiile sperate. Numai Leahu l-a însoţit pe Nagy, cei doi ajungând cu bine la Budapesta, unde au rămas peste noapte la una dintre gazdele de încredere ale călăuzei[1]. Totuşi, aceştia se aflau încă de partea nedorită a Cortinei de Fier, iar călătoria lor nu se încheiase. Din capitala maghiară au luat un tren spre Vest, coborând înainte să aibă loc un eventual control al pasagerilor. Apoi au continuat drumul pe jos, mergând ore în şir în linişte deplină, ghidaţi numai de lumina lunii şi de flerul lui Nagy care i-au ajutat să ocolească luminile echipelor de grăniceri, tăişurile sârmei ghimpate şi iminentul pericol al câmpurilor minate. Când au văzut primele indicatoare scrise în germană au înţeles că au ajuns în Austria, însă ultimul hop nu fusese încă trecut: se aflau în sectorul sovietic şi încă exista pericolul de a fi descoperiţi, arestaţi şi expulzaţi înapoi în Ungaria sau chiar în România. Obosiţi de drumul solicitant şi stresant, cei doi au luat un autobuz care i-a dus la Viena unde, în cele din urmă, au reuşit să obţină documente de călătorie şi să treacă în sectorul american, ajungând după patru zile de tensiune, epuizare şi nervozitate la Salzburg.

Nu e greu de închipuit uimirea pe care a avut-o Titi Constantinescu atunci când s-a întors Andrei Nagy: călăuza fusese plătită ca să-i aducă pe generalul Nicolau şi pe Dumitru Magoş, şi se întorsese numai cu un oarecare Cornel Leahu

.Vestea a ajuns curând şi la Paris, însă deziluzia Constanţei Magoş a fost oarecum ameliorată de scrisoarea primită de la Leahu care îi destăinuia că, înainte de despărţire, îşi luase faţă de soţul ei angajamentul de a trimite din nou călăuza la primăvară, de îndată ce vremea se va încălzi, pentru a-l scoate din ţară, împreună cu doamna Leahu şi alte persoane. Totuşi, Cornel Leahu, ca aproape orice refugiat proaspăt ajuns în Occident, nu dispunea de niciun ban, iar Nagy nu accepta să plece gratuit în misiune. Aşa că sarcina a căzut din nou pe umerii Constanţei Magoş, care era dispusă să

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

facă aproape orice sacrificiu pentru a-şi aduce soţul alături de ea. S-a împrumutat de bani, a intermediat pentru scoaterea altor persoane pentru care s-au plătit sume deloc neglijabile, aceste mici afaceri având rolul de a acoperi şi costurile pentru scoaterea soţului său. Iar în martie 1949, Andrei Nagy pleca din nou din Salzburg spre ţară, având misiunea de a-l contacta pe inginerul Magoş şi de a-l aduce în sectorul de ocupaţie american al Austriei, împreună cu alte persoane. Numai că după câteva săptămâni, Nagy s-a întors cu mâna goală, declarând că ar fi fost arestat în sectorul sovietic, înainte de a trece în Ungaria, şi încarcerat într-o închisoare sovietică, iar toţi banii i-au fost confiscaţi. Deznodământul a produs consternare, frustrare şi chiar furie, determinându-l pe Titi Constantinescu să facă unele cercetări, rezultatul investigaţiei desfăşurate cu sprijin american fiind neaşteptat. Nagy plecase, într-adevăr, din Salzburg spre Est, numai că se oprise într-un sat aflat la câteva zeci de kilometri distanţă, unde, din banii primiţi pentru a scoate persoane din RPR, îşi cumpărase un gater şi rămăsese pentru câteva săptămâni, timp în care, conform legendei pe care şi-o crease, ar fi stat închis. Colaborarea cu Constantinescu s-a încheiat, iar serviciile americane l-au preluat în arest şi anchetă. Pentru (Constanţa Magoş nu era numai una dintre nenumăratele tentative eşuate de a-şi scoate soţul din ţară, ci şi cel mai costisitor insucces, afacerea lăsând-o pe femeie îngropată în datorii.

Norocosul Danciu

Dacă Andrei Nagy se dovedise, în cele din urmă, un speculant al disponibilităţii celor din exil de a face eforturi financiare uriaşe pentru a-i salva pe cei dragi din ţară, iar activitatea sa de călăuză se încheiase definitiv, mult mai demn de încredere a fost Constantin Danciu. Legătura era cimentată şi de o anumită chimie personală între el şi Titi Constantinescu, cei doi având în comun cariera militară şi simpatiile legionare din tinereţe. Născut la 27 august 1918 în comuna Bucium, aflată la câţiva kilometri de Roşia Montană şi de munţii Apuseni, Constantin Danciu (uneori cunoscut drept Costică Baciu) moştenise ceva din dâr- zenia şi perseverenţa moţilor în spiritul cărora fusese crescut. Participase ca subofiţer la numeroase operaţiuni militare atât pe frontul antisovietic, încă din 1941, cât şi la luptele din Apus, de după schimbarea de alianţă din august 1944, fără să fi suferit nicio zgârietură. Norocul său devenise legendar printre camarazi mai ales că toţi ştiau şi cum se născuse acesta: în primele ore ale Campaniei din Est, la puţin timp după ce se difuzase faimosul ordin al generalului Ion Antonescu, unitatea lui Danciu, masată pe malul drept al Prutului, fusese surprinsă de focul de artilerie al tunurilor sovietice camuflate de partea cealaltă a râului. Cuprinşi de teamă, soldaţii au fugit care încotro, căutându-şi salvarea în gropi şi adăposturi individuale. La fel a făcut şi tânărul Danciu, numai că, fiind întuneric, nu a văzut unde se află şi a sărit direct în latrina unităţii, de unde a scăpat de tirul inamic, dar nu şi de comentariile ulterioare ale camarazilor săi[1].

Prima misiune în ţară a lui Danciu a avut loc în 1949 şi era foarte aproape să fie şi ultima. Iniţial el fusese recrutat de Titi Constantinescu pentru acelaşi obsesiv scop de a-l scoate din ţară pe inginerul Dumitru Magoş, însă cum acesta din urmă se afla pe un şantier izolat din Haţeg, de unde nu putea pleca şi unde absenţa sa ar fi fost de îndată remarcată, a fost nevoie de găsirea altor clienţi, intermedierea fiind realizată de Constanţa Magoş. Femeia l-a abordat pe compozitorul Constantin Brăiloiu care lucrase la legaţia română din Berna şi care, odată încheiat serviciul său şi rechemat în ţară, a decis să rămână în exil, căutând însă mereu o modalitate de a-şi aduce şi soţia în Elveţia. Brăiloiu a acceptat tranzacţia, plătind suma cerută de Constantinescu şi de Leahu, dându-i călăuzei adresa soţiei sale, dar şi un bilet olograf prin care îşi informa partenera de viaţă că omul care-i va da biletul a fost trimis înadins în ţară pentru a le aduce în Occident pe ea şi pe o anume domnişoară Bolo, iar în cazul refuzului, banii vor fi

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

consideraţi pierduţi. Afacerea a fost preluată de Cornel Leahu, care, după sosirea în Austria, devenise un apropiat al lui Titi Constantinescu şi-l ajuta pe acesta în traficul de persoane. Cornel Leahu nu a mai avut răbdare ca Danciu să-şi finalizeze instructajul şi, profitând de absenţa temporară a lui Constantinescu din Salzburg, l-a trimis în misiune.

Peste câteva zile, subofiţerul Danciu bătea la uşa casei Brăiloiu de pe strada Sfântul Silvestru, aflată la numai câteva zeci de metri de bătrâna biserică ridicată în stilul catedralei de la Curtea de Argeş. Acolo le-a întâlnit atât pe soţia compozitorului, cât şi pe cealaltă persoană care urma să-l însoţească pe drumul înapoi în Occident. Prevăzător şi conştient că va fi o încercare solicitantă şi riscantă chiar şi pentru un bărbat în putere şi cu antrenament, aşa cum era el, şi cu atât mai mult pentru o femeie trecută de prima tinereţe, călăuza le-a avertizat pe cele două femei că drumul va implica şi parcurgerea unor zone cu sârmă ghimpată şi, foarte probabil, electrificată. I)oamna Brăiloiu şi domnişoara Bolo au acceptat fără rezerve propunerea de a fugi din ţară, stabilind ca

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

plecarea din capitală să aibă loc peste două zile, din casa de pe strada Sfântul Silvestru. Numai că în ziua stabilită pentru plecare, subofiţerul 1)anciu a avut parte de o răsturnare de situaţie pe care nu şi-a imaginat-o probabil nici în cele mai negre scenarii. Doamna Brăiloiu i-a spus că nu mai vrea să plece din ţară, preferând să aibă un statut decent în România comunistă decât, conform ei, să ajungă la cheremul străinilor. Domnişoara Bolo însă nu abandonase ideea plecării şi ar fi vrut să-l însoţească pe Danciu, dar soţia compozitorului a ameninţat-o că, dacă nu renunţă, o va denunţa la Securitate, determinând-o astfel să cedeze. Iar strategia doamnei Brăiloiu nu se încheia aici: cum locurile erau deja plătite, se decisese să le cedeze către doamnele Beldi, două femei de origine maghiară care i-au fost prezentate lui Danciu, şi care mai apoi, în văzul

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

tuturor, şi-au plătit ieşirea din ţară cu un săculeţ de aur pulbere pe care l-au oferit soţiei compozitorului[1]. Peste câteva luni, într-o scrisoare primită de Constantin Brăiloiu de la o cunoştinţă din Grecia, soţia oferea o altă explicaţie pentru întreaga răsturnare de situaţie: femeia simţea că are o datorie morală faţă de familia Beldi: fiul, respectiv fratele celor două femei, fusese arestat de Securitate împreună cu un funcţionar al legaţiei britanice la Bucureşti. La acea fatidică întâlnire ar fi trebuit să participe şi doamna Brăiloiu care, fiind de felul său mai comodă, a întârziat, ajungând după descinderea Securităţi şi scăpând astfel de arestare. Cu toate acestea, rămăsese cu vina de a fi scăpat de reţinere când ceilalţi fuseseră arestaţi, iar atunci când a aflat că sora şi mama lui Beldi vor să fugă din ţară s-a decis să facă tot ce-i stă

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 3, f. 290.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

în putinţă să le sprijine. Totuşi, oricare ar fi fost motivul real al schimbării, călăuza rămăsese în stare de şoc în sufrageria casei din strada Sfântul Silvestru: întregul plan al primei sale misiuni fusese aruncat în aer, persoana pentru care îşi riscase viaţa şi pentru care venise în ţară flutura ameninţări cu denunţuri la Securitate şi se vedea nevoit să plece la un asemenea drum periculos cu două femei pe care nici nu le cunoştea şi în care nu avea încredere. Şi, pentru că situaţia nu era suficient de delicată, una dintre doamnele Beldi avea peste 80 de ani şi o condiţie fizică departe de cea a unei plimbări îndelungate, cu atât mai mult necesară trecerii clandestine a frontierei. Bineînţeles, drumul a fost unul încet şi chinuitor, dar chiar şi aşa, cei trei au reuşit să treacă graniţa ro- mâno-maghiară, însă, odată intrate în Ungaria, doamnele Beldi i-au spus lui Danciu că vor să bea

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

o bere „ca la ele în ţară” şi şi-au părăsit călăuza pentru o vizită într-un restaurant din localitatea în care se aflau. Subofiţerul le dăduse nu numai adresa şi numele gazdei din Budapesta, unde urmau să-şi refacă puterile pentru ultima parte a drumului (şi cea mai periculoasă – trecerea graniţei maghiaro-austriece), cât şi pe cea a lui Leahu de la Salzburg, probabil dintr-un exces de deschidere şi de lipsă de conspirativitate a unei călăuze prea puţin antrenate pentru asemenea acţiuni. Nu este clar dacă doamnele Beldi au apucat să se bucure de berea maghiară, dar cu siguranţă au cunoscut arestul poliţiei, căci, la un control inopinat, au fost descoperite şi reţinute. Danciu a scăpat la limită de o soartă similară, a schimbat mai multe trenuri, coborând în halte părăsite şi urcându-se în garnituri care păreau că se îndreaptă spre Vest, şi tot aşa a ţinut-o până la graniţă, pe care a reuşit să o treacă după multe

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

ore de aşteptare şi riscuri enorme, ajungând în cele din urmă la Salzburg. Acolo l-a reîntâlnit pe Leahu, care, considerând că vina era oarecum împărţită, a acceptat să-i dea numai jumătate din suma stabilită înainte de plecare

.Dezastrul însă bătea la uşă: peste câteva zile, Cornel Leahu primea o scrisoare expediată din Ungaria prin care doamnele lîeldi îi spuneau că au scăpat de poliţie fără să păţească ceva sau să divulge adevăratul rost al prezenţei lor în ţară, că sunt libere şi că aşteaptă să le fie trimisă o călăuză pentru a continua drumul până în Occident. în mod surprinzător, Leahu chiar a crezut legenda şi se pregătea să trimită un agent (nu e clar dacă tot Danciu sau altcineva) şi chiar ar fi făcut-o dacă între timp nu s-ar fi întors Titi Constantinescu la Salzburg. Agentul CIC a avut un acces de furie atunci când a aflat de cele întâmplate şi l-a certat pe Leahu că a trimis în ţară un om nepregătit, că nu a păstrat regulile conspirativităţii şi că ar fi fost pe cale să muşte din momeala întinsă de ÄVH. Pentru orice agent cu experienţă al unei structuri informative era clar că serviciul maghiar întindea o plasă, folosindu-se de doamnele Beldi, aşa că Titi Constantinescu a oprit trimiterea călăuzei. Ce nu a putut să facă a fost însă întoarcerea din drum a unui agent deja plecat spre ţară şi care urma să treacă prin Budapesta, pe la gazda indicată de Danciu doamnelor Beldi. Confirmarea că scrisoarea era o înscenare a autorităţilor maghiare a venit în scurt timp, agentul ajuns recent în Ungaria fiind capturat la Budapesta, la locuinţa gazdei unde căutase să înnopteze. Cornel Leahu fusese cel care pornise întreaga acţiune, fără a avea vreo aprobare, însă Neagoy l-a considerat răspunzător pe Titi Constantinescu, în a cărui subordine directă era Danciu. Acesta din urmă nici nu îşi finalizase antrenamentul, iar misiunile sale în ţară urmau să aibă două scopuri distincte, care niciodată nu trebuiau amestecate: fie va obţine informaţii, fie va scoate persoane din ţară. Şi atunci când va merge pe a doua variantă, Danciu urma să aibă o singură ţintă: extragerea lui Constantin Nicolau, de care C1C avea nevoie în activitatea sa, şi nimeni altcineva[1]. Aşadar, misiunea de la începutul anului 1949 încălcase toate prevederile şi, chiar dacă Danciu scăpase cu bine şi ajunsese în sectorul american al Austriei, se soldase cu căderea unui alt agent şi a gazdei din Budapesta, fiind astfel nevoie să găsească alt punct de sprijin în capitala maghiară.

Până în septembrie 1949, Danciu a făcut cel puţin trei drumuri în ţară şi înapoi. A doua misiune se pare că a avut loc în vara aceluiaşi an, Danciu fiind trimis personal de Neagoy pentru a face poze aeroportului Arad şi chiar şi pentru a produce un sabotaj pe linia ferată Simeria-Hunedoara. Probabil tot atunci a avut şi misiunea de a-l aduce pe generalul Nicolau, Danciu reuşind să-l contacteze. Ofiţerul şi-a dat acordul pentru tentativa de trecere a frontierelor, urmând ca cei doi să plece pe căi separate din capitală şi să facă joncţiunea la Copşa Mică. Chiar dacă cei doi s-au întâlnit în micul oraş transilvănean, Nicolau nu ar mai fi avut curajul să meargă mai departe (spunând că o să plece el cândva cu un avion, deci o cale mult mai confortabilă şi mai sigură), iar ezitarea sa aproape a dus la

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

căderea lui Danciu, călăuza scăpând la limită să fie descoperită de Securitate[2]. Tot în 1949, Danciu a fost utilizat pentru introducerea în ţară a unor staţii de radio-emisie, sarcină dată direct de Neagoy, pe una distribuind-o la Baia de Criş, din munţii Apuseni, iar alta în comuna dâmboviţeană Vârfurile, nu departe de Câmpina. Cele două, împreună cu un al treilea echipament similar, urmau să transmită informaţii la Salzburg, însă nu există informaţii dacă au funcţionat sau nu.

Riscurile uriaşe trăite de subofiţer care de mai multe ori scăpase la limită de a fi descoperit, lăsaseră urmări psihice deosebit de puternice. Bărbatul nu mai putea fi utilizat în activitatea de trecere clandestină a frontierelor, munca sa de călăuză mcheindu-se la sfârşitul lui 1949 sau în cursul lui 1950. Ca o recunoştinţă pentru acţiunile în care fusese implicat şi pentru implicarea serioasă şi conştiincioasă pe care a avut-o în misiunile sale, Titi Constantinescu facilitase fostului său colaborator şi familiei sale emigrarea în Venezuela, departe de spaţiul est-european comunist. Destinaţia exotică fusese aleasă de Rodica Magda, soţia lui Danciu, o româncă fugită din ţară iu 1948. Din păcate pentru subofiţerul român, plecarea în Venezuela era o uneltire a nevestei sale care ştia că la Caracas o aşteaptă iubitul ei din ţară, un avocat care se îmbogăţise din traficul de persoane, înainte de a pleca la rândul său din România comunistă[1]. Odată ajunşi în America de Sud, femeia l-a părăsit pentru acesta din urmă. Pe lângă drama sentimentală, Danciu, aflat la mii de kilometri depărtare şi la câţiva ani după încheierea activităţii sale de călăuză, încă mai era bântuit de traumele pe care le trăise în 1948-1949: avea lungi insomnii, iar atunci când putea dormi se trezea adeseori speriat, încă sub influenţa coşmarurilor în care se târa prin sârmă ghimpată, fugind cu disperare de grăniceri sovietici în timp ce gloanţele îi şuierau pe lângă trup.

Anonimii curajoşi

Până în 1951, datele despre activitatea călăuzelor trimise de Titi Constantinescu în ţară sunt foarte lacunare. Una dintre puţinele menţiuni provine de la sfârşitul anului 1949 sau începutul anului 1950, când agentul de la Salzburg a trimis un alt curier spre RPR (a cărui identitate este necunoscută), cu misiunea de a-i aduce pe Costel Nicolau şi Dumitru Magoş. Pentru a le câştiga încrederea şi a înlătura orice temere cu privire la propunerea de

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

a-l însoţi în trecerea clandestină a frontierelor, călăuza avea asupra sa două bileţele scrise de Constanţa Magoş în toamna anului 1949, pe care i le dăduse lui Titi Constantinescu înainte ca acesta să plece din Paris. Misiunea a eşuat repede, persoana respectivă fiind prinsă de autorităţile maghiare şi încarcerată. Documentele care ar fi putut deconspira persoane din ţară nu ar fi căzut în mâinile anchetatorilor, agentul de la Salzburg susţinând într-o corespondenţă cu Constanţa Magoş că are certitudinea că bileţelele au fost înghiţite de călăuză înainte de a fi reţinută, însă este puţin probabil ca informaţia să fi putut ajunge din beciurile poliţiei ungare sau ale ÂVH în birourile CIC din Salzburg[1]

.Un alt curier cvasinecunoscut a fost Bonifacio Boruzescu, un tânăr originar din Cadrilater, care fugise din ţară în 1949, după ce cunoscuse torturile din arestul Securităţii. La fel ca Danciu, probabil că şi acesta se apropiase de Titi Constantinescu tot datorită simpatiilor legionare pentru care, la fel ca agentul de la Salzburg, fusese încarcerat. Şi despre activitatea sa secretă datele sunt lapidare, tot ce se cunoaşte este despre o misiune a lui în ţară în vara anului 1950, cu scopul de a-l scoate pe doctorul Ion Claudian, membru în organizaţia anticomunistă „Partidul Românesc al luptătorilor". Grupul fusese depistat în 1948, însă medicul reuşise să scape de arestare şi intrase în clandestinitate, căutând soluţii să fugă din ţară. Cum a luat legătura cu Titi Constantinescu nu se cunoaşte, cert este că Boruzescu l-a întâlnit şi împreună au pornit spre

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

graniţa terestră iugoslavă. Ajunşi în satul Gătaia, la circa treizeci de kilometri de frontieră, au fost preluaţi de un localnic care a îndeplinit rolul de călăuză. Timp do două nopţi s-au deplasat încet şi cu grijă, de multe ori fiind i ililigaţi să se ascundă sau să se târască pentru a nu fi descoperiţi. (ia situaţia să fie şi mai gravă, doctorul Claudian era bolnav şi de multe ori simţea nevoia să tuşească: atunci, unul dintre ceilalţi doi companioni îi lua capul şi îi afunda faţa în pământ, ca zgomotul să fie cât mai puţin perceptibil. în cele din urmă, au ajuns in satul sârbesc unde îi aştepta un ţăran care i-a găzduit timp de alte două nopţi, până şi-au refăcut forţele, iar starea de sănă- late a medicului s-a ameliorat, şi apoi i-a dus până la Maribor, de unde au fost preluaţi, se pare, chiar de Titi Constantinescu[1]. lixistă însă şi o altă variantă, susţinută de Ana Maria Marin, în necrologul din 1988 al doctorului Claudian: Boruzescu l-ar fi abandonat după trecerea frontierei, medicul ajungând într-un lagăr de muncă iugoslav, de unde a fost scos ulterior de persoane din exil. Cert este că, în cele din urmă, Ion Claudian avea să se stabilească în Franţa. Ultimele două călăuze, ale căror identitate şi acţiuni rămân şi astăzi necunoscute, sunt consemnate la finalul anului 1950, ambele fiind utilizate în încercarea disperată a lui Titi Constantinescu de a determina pe Constanţa Magoş să lucreze cu el la Salzburg. Misiunea amândurora era aducerea lui Dumitru Magoş, însă ambele acţiuni eşuează lamentabil: primul agent este prins în zona sovietică a Austriei (Constantinescu a încercat, fără succes, să îl scoată din închisoare), iar al doilea, un sas din România, este capturat la Budapesta.

Ultima cădere: agentul Moldovan

Dacă se întâmpla ca un curier să cadă în timpul misi- unii, varianta preferată era ca acest lucru să se petreacă în Iugoslavia, Ungaria sau Austria. Exista astfel speranţa că ar putea să nu fie extrădat autorităţilor române şi, prin urmare, Bucureştiul să nu îl „stoarcă" de informaţii, ducând astfel la anihilări de legături din interior, dezactivarea unor filiere şi devoalarea activităţii secrete din Occident. Toate acestea se întâmplau însă în scenariul cel mai negru: agentul era prins în timpul misiunii sale în ţară, iar Securitatea avea grijă ca, prin metode specifice, să obţină toate datele cunoscute de cel investigat, şi poate chiar ceva în plus.

Exact acest scenariu negru s-a întâmplat cu Victor Moldovan, a cărui biografie ascunde la rândul său câteva episoade obscure şi intrigante. Născut la 12 iunie 1922 în comuna Săcăşeni din judeţul Satu Mare, a absolvit şcoala primară în satul natal şi trei clase de liceu industrial, iar apoi s-a decis să-şi ia viaţa în propriile mâini şi să se mute în 1937 la Bucureşti, unde s-a angajat ca strungar în fier[1]. Nimic neobişnuit pentru acea epocă: Moldovan era numai unul dintre zecile de mii de tineri împinşi de sărăcia din provincie să-şi facă un rost în capitala României Mari. Părea doar o viaţă la fel de simplă şi banală precum a altor zeci de mii de muncitori bucureşteni, care-şi împărţeau timpul între lucrul în uzină şi traiul de zi cu zi în mahalalele marelui oraş.

Dar destinul avea alte provocări pentru Victor Moldovan: în 1941, a fost trimis în Germania pentru un curs de specializare în domeniul său de activitate. Părea să fie şansa vieţii lui: nu numai că avea oportunitatea de a căpăta o mai bună pregătire profesională, permiţându-i apoi să acceadă la un salariu mărit şi la statut mai bun, dar şi scăpa de serviciul militar, într-o vreme în care mulţi dintre cei de vârsta sa fuseseră chemaţi sub arme pentru a lupta pe Frontul de Est. De ce a fost el ales pentru acest curs de pregătire şi ce s-a întâmplat în Germania sunt două intrigi determinante pentru înţelegerea activităţii sale ulterioare, dar se pare că niciunul dintre anchetatorii din ţară nu s a obosit să formuleze întrebările. Pentru că acesta este inter- valul în care apar primele suspiciuni (timide, e drept) că tânărul care abia împlinise 18 ani ar putea avea legături cu un servi – i iu secret[1]. Căci altfel cum s-ar explica, după câteva luni petrecute în Germania, revenirea lui Victor Moldovan la Săcăşeni, care acum se afla în Ungaria, şi după câteva luni stabilirea lui la Budapesta, unde s-a angajat la o

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

importantă întreprindere cu capital german. Dacă ar fi fost neamţ, lucrurile ar fi mai simplu de explicat, dar Moldovan era un român angajat în timp ce zeci de maghiari aşteptau la poarta fabricii să primească o slujbă oricât de prost plătită, iar acest lucru se petrecea la câteva luni după ocuparea nord-vestului Transilvaniei de către Ungaria horthystă, când tensiunile româno-maghiare erau cât se poate de palpabile, în ciuda statutului oficial al celor două state, de aliaţi în Pactul Tripartit. Se pare că Victor Moldovan s-a acomodat foarte bine în oraşul traversat de Dunăre, unde şi-a întemeiat o familie, căsătorindu-se şi născându-i-se cei doi copii. Chiar dacă a supravieţuit traumatizantului asediu al Budapestei şi primelor luni de comunizare a societăţii maghiare, ceva s-a petrecut cu tânărul român. în 1946, a lăsat totul în urmă şi a venit clandestin în România stabilindu-se în casa părinţilor săi, surprinşi de apariţia neaşteptată a fiului. Dar aşa cum a venit, la fel a şi plecat: după nici o lună, Victor Moldovan s-a decis să se întoarcă la Budapesta.

Seria evenimentelor bizare din biografia sa era abia la început: la 28 martie 1950 fuge din Ungaria, dar de data aceasta paşii săi se îndreptă nu spre Est, către siguranţa casei părinteşti, ci spre Vest, către necunoscutul Salzburg, unde s-a cazat la exclusivistul Hotel Elefant din centrul istoric baroc al oraşului. Ce l-a determinat să-şi părăsească familia şi să fugă mai întâi în ţara natală şi apoi în Occident este o necunoscută. La fel şi contactul său cu servicii de informaţii americane: să fi decis să plece având deja stabilită colaborarea cu acestea sau, odată ajuns în oraşul austriac, a fost abordat şi recrutat de Titi Constantinescu şi George Neagoy? Oricare ar fi răspunsul, este cert că în lunile petrecute la Salzburg, Victor Moldovan a intrat în serviciul CIC, având rolul de călăuză care urma să facă drumul către şi dinspre România, bazându-se pe contactele sale din Budapesta. Totodată, a urmat cursuri de cifrare şi supracifrare, utilizare a cernelii simpatice, fotografiere şi developare, şi alte activităţi specifice muncii informative[1].

Odată instructajul finalizat, Moldovan a fost probabil ultima călăuză trimisă de Titi Constantinescu în încercarea obsesivă de a-l scoate din ţară pe inginerul Dumitru Magoş (alături de generalul Costel Nicolau, dacă circumstanţele o permiteau), pentru a o atrage astfel la o mai strânsă colaborare informativă pe Constanţa Magoş. Soţul secretarei lui Opran fusese informat în prealabil că o persoană este pe cale să vină din Occident pentru a-l trece clandestin graniţele până de cealaltă parte a Cortinei de Fier, iar de data aceasta se spera că bărbatul nu va mai avea nicio altă întâlnire providenţială care să-i taie elanul şi curajul, atât cât erau. Aceasta nu era însă singura sarcină pe care o avea de îndeplinit agentul CIC: urma totodată să contacteze foşti ofiţeri ai armatei regale române pentru a crea o reţea informativă capabilă să colecteze date utile celor din Vest, pe care apoi să le trimită dincolo de Cortina de Fier fără ca Securitatea să descopere.

La mijlocul lunii august părăsea definitiv Salzburgul şi, după o şedere neobişnuit de lungă în Ungaria, la 26 septembrie 1950, Victor Moldovan trecea graniţa maghiaro-română nedetectat de grăniceri şi intra clandestin în ţară sub identitatea falsă Hantz Maer. Chiar dacă locuinţa părinţilor săi ar fi fost cel mai accesibil şi sigur adăpost, era conştient că încă era cunoscut de multă lume în Săcăşeni, iar riscul de a fi trădat era uriaş. A mers prima dată la vărul său Augustin Tamaş, care l-a găzduit timp de trei zile, apoi a schimbat ascunzătoarea, stabilindu-se la unchiul său loan Lovaş din satul Santău[1]. Familia sa a aflat repede de prezenţa „fiului rătăcitor" şi, rând pe rând, l-au vizitat la locuinţa conspirativă. Restabilind legăturile cu cei apropiaţi, Victor Moldovan a decis să nu rişte o deplasare la Bucureşti, pentru a-l contacta pe inginerul Magoş, ci să o folosească pe mătuşa sa Floarea Izsak, căreia i-a înmânat o scrisoare pe care trebuia să o predea personal celui ce urma să fie scos din ţară. Iar femeia s-a achitat cât de bine a putut de rugămintea nepotului său: s-a împrumutat de bani, a mers cu trenul de la Satu Mare la Bucureşti şi înapoi, iar in

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

Capitală l-a căutat la domiciliul său pe Magoş, însă acesta era plecat din oraş, aşa că nu a ieşit din indicaţiile primite, refuzând să dea corespondenţa bucătăresei, pe care a găsit-o la apartamentul din Brezoianu şi întorcând plicul la expeditor.

împrejurările în care a fost capturat Victor Moldovan şi cauzele reţinerii sale sunt învăluite în mister. Tot ce se cunoaşte este că a fost descoperit la 11 octombrie 1950 de Miliţie, foarte probabil în urma unei trădări, arestat şi transferat Securităţii. Căderea sa atât de rapidă a dus la un eşec total al acţiunii trasate de Salzburg, iar Dumitru Magoş a rămas aşteptând în van călăuza promisă pentru a-l scoate din ţară, neştiind că aceasta fusese deja reţinută

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 187.

.Anchetat cu duritate şi chinuit în mod cumplit, Victor Moldovan a mărturisit activitatea sa de la Salzburg, inclusiv legăturile cu Neagoy şi ofiţerii CIC. Numai că supliciile la care a fost supus şi zelul anchetatorilor au dus şi la declararea unor informaţii false, precum implicarea Constanţei Magoş în recrutare, statutul acesteia căpătând proporţii uriaşe în depoziţiile călăuzei, fiind descrisă ca un soi de creier din umbră al întregii structuri informative, care îi controla pe cei de la Salzburg şi, totodată, l-a pregătit personal pe agent pentru misiunea sa. în schimb, Victor Moldova a găsit resursele interioare pentru a da o ultimă lovitură celor ce-l torturau. Ofiţerii voiau să afle parola pe care trebuia să o folosească cei pe care călăuza urma să-i aducă în Occident. Numai că Neagoy luase în calcul şi varianta ca agentul său să cadă în mâinile Securităţii care, mai apoi, să-l utilizeze pentru dezinformare şi contraspionaj, aşa că-l instruise să dea o parolă care să ascundă de fapt adevăratul său statut. Dacă era liber, iar oamenii respectivi erau cei care ar fi trebuit scoşi din ţară, parola era „Victor din Moldova", însă dacă fusese capturat, iar cei care se prezentau la Salzburg erau, de fapt, agenţii Securităţii, atunci urma să comunice parola falsă: „Victor din Ardeal'„. Remarcabil este că în ciuda tuturor bătăilor, presiunilor şi ameninţărilor, tânăra călăuză nu a dezvăluit varianta corectă, ci a declarat-o numai pe cea din urmă, iar consecinţele nu au întârziat să apară. Contraspionajul a trimis la Salzburg o echipă formată din trei oameni ai Bucureştiului ca venind din partea lui Moldovan: doi dintre aceştia s-au prezentat lui Neagoy, în timp ce al treilea aştepta pe trotuarul din faţa clădirii CIC. Numai că ambii au prezentat parola „Victor din Ardeal", iar Neagoy a înţeles imediat ce s-a întâmplat şi cine sunt, de fapt, cei din faţa sa şi a dat ordin ca aceştia să fie arestaţi şi interogaţi. Singurul care a scăpat a fost cel de-al treilea care, văzând că tovarăşii săi nu revin din clădire, a bănuit că ceva nu a mers conform planului şi s-a înapoiat imediat în ţară.

' ACNSAS, Fond informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 11.

Trimiterea în judecată a lui Victor Moldovan a fost trenată pentru ca nu cumva CIC sau SIMRE să afle de căderea sa. în cele din urmă, a fost judecat de Tribunalul Militar Bucureşti şi, prin Sentinţa nr. 139/22 octombrie 1952, condamnat la muncă silnică pe viaţă, zece ani de degradare civică şi confiscarea averii pentru „tentativă de crimă de înaltă trădare", zece ani de închisoare corecţională pentru trecere ilegală a frontierei şi opt ani de închisoare corecţională pentru „tentativă la delictul de înlesnirea trecerii frauduloase a frontierei", urmând să execute pedeapsa cea mai grea[1].

Ani la rând a fost unul dintre cei mai înverşunaţi şi combativi deţinuţi, păstrându-şi ideile anticomuniste, ajutându-şi colegii de detenţie şi împotrivindu-se cum putea gardienilor şi administraţiei închisorilor. Nu spera, ci era convins că americanii nu vor renunţa la România, iar eliberarea va veni şi, odată cu ea, pedepsirea aspră a tuturor celor care serviseră regimul comunist. Se pregătea mereu pentru acea clipă, de aceea căuta deţinuţi care ştiau engleză şi-i punea să-i dea lecţii, folosind o bucată de sticlă pe care presăra praf de var şi apoi scrijelea cu un băţ cuvintele englezeşti pe care le memora. „De dimineaţă şi până seara învaţă cum niciunul dintre cei mai sârguincioşi elevi de liceu nu se ocupă"[2] îl descria în aprilie 1962 informatorul „Valeriu Blindea", care-i era coleg în celula 47 de la închisoarea Dej.

Apoi ceva s-a rupt în interiorul său, probabil după transferarea la Gherla, în ianuarie 1963. Victor Moldovan a devenit un alt om: din anticomunistul redutabil s-a transformat în câteva luni într-un reeducat model. Alt informator, „loan Ionescu", consemna într-o notă dată ofiţerului politic Iosif Domokoş:

1 „Cerul n-are gratii", scenariul şi regia Francisc Munteanu, 1962.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem,* f. 9.

spontan în urma vizionării filmului „cerul nu are graniţi"[1] care tratează unele aspecte ale crimelor legionarilor, el având cunoştinţă de resturile legionare aflate la Szalzburg [sic!], Moldoveanu a luat cuvântul şi a arătat pe larg cum a fost împins la crima pe care a comis-o de către americani prin agentura lor legionară de la Salzburg [...] „M-am trădat pe mine şi pe mama care a fost toată viaţa ei în regimurile trecute muritoare de foame. M-a nenorocit măgarul american Petre [George – n.m.] Neagoe şi banda lui de la Salzburg" a adăugat el plin de ură[1].De asemenea, participa la acţiunile „cultural-educative" de propagandă ale administraţiei penitenciarului, criticând public atitudinea anticomunistă a unora dintre colegii săi de detenţie, muncea în atelierul penitenciarului, numărându-se printre spărgătorii de normă, şi citea orice volum de literatură marxist-leninistă la care avea acces. A fost pus în libertate din penitenciarul Gherla la 13 aprilie 1964, după ce a trecut şi prin închisorile Jilava, Piteşti şi Dej, şi s-a stabilit la Baia Mare, muncind în anii următori ca vagonetar la mina de la Baia Sprie. Trauma experienţei carcerale l-a constrâns să trăiască şi după eliberare o viaţă paralelă, marcată de absurdul discrepanţei între cine trebuia să fie şi cine era de fapt, căci, aproape sigur, undeva, în forurile sale interioare, Victor Moldovan rămăsese acelaşi anticomunist. Rareori acel sine bine ascuns putea fi dibuit de cei din jurul său, unul dintre puţinele momente fiind însă surprins de informatorul „Iuliu Doboş" care, întâlnindu-l pe Moldovan, l-a întrebat, printre altele, dacă filmul care rula la cinematograful din localitate merită sau nu vizionat. Iar fostul colaborator CIC l-a lăudat necontenit, recunoscând apoi că de fapt nici nu l-a văzut şi scuzându-se că „trebuie să spun că e bun, căci dacă spun că e rău, ăştia mă arestează". Simţea probabil că este supravegheat, iar intuiţia lui era corectă: a fost pe rând obiectivul „Moraru Vasile" şi „Minierul", ultimele file din dosarul său de urmărire fiind de la sfârşitul anilor 1980.

Enigmatica Tanda Caragea

Oricât de mult s-ar încerca separarea, categorisirea, ierarhizarea, împărţirea în secţiuni distincte a activităţii informative din exilul românesc de la sfârşitul anilor 1940 şi începutul anilor 1950, rezultatele sunt cel puţin discutabile. O dată, bineînţeles, pentru că fiecare episod trebuie pus mereu sub semnul incertitudinii, căci oricât de multe documente din surse disparate ar confirma veridicitatea informaţiilor, aproape niciodată nu poate fi exclusă posibilitatea ca totul să fi fost o elaborată legendă menită să ascundă adevărata desfăşurare a operaţiunilor. Loialitatea faţă de o structură sau măcar colaborarea în serviciul ei poate să fi fost numai o mască prin care respectivul agent era marşrutizat în folosul altei structuri, fiind ghidat de un ideal politic sau, din contră, de un interes material. În al doilea rând, pentru că aceste straturi evenimenţiale nu sunt independente, ci, dimpotrivă, se întrepătrund, anumite persoane au legături cu mai multe servicii informative, lucrează împreună, se şantajează, reprezintă vulnerabilităţi ori trebuie recrutate imediat. Lumea agenţilor secreţi este un nisip mişcător, în care orice poate fi altceva decât pare, iar singurul lucru cert este numai căderea în mâinile inamicului, unde tortura anchetelor şi supliciul temniţelor scot la iveală deopotrivă adevărul şi fantezia izvorâte din chinul celor anchetaţi, înainte ca uneori gloanţele plutonului de execuţie să aştearnă tăcerea deplină.

Dar nu toţi agenţii aveau parte de un destin tragic. Alţii reuşeau să navigheze prin apele tulburi ale spionilor şi structurilor informative, cunoscând căderi, dar şi răsturnări neaşteptate de situaţie, manipulând şi fiind manipulaţi, semnând angajamente pe care le respectau sau nu şi tranzacţionând orice pentru propria libertate. Biografiile lor transcend activitatea unui singur plan al confruntărilor informative ale Războiului Rece, fiind veritabile piruete ale şansei, dar şi ale propriei inteligenţe. Una dintre cele mai intrigante vieţi din acest univers obscur a fost cel al Tandei

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, vol. 1, f. 12.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem,* f. 9.

Caragea, a cărei poveste este greu de prins într-un şablon, aflându-se cumva la intersecţia nebuloasă a serviciilor secrete române (deopotrivă comunist şi din exil), american şi francez. Totul este pus mereu sub lumina senzualităţii, oportunismului şi egocentrismului excentricei femei.

Prinţesa Alexandra Caragea, alintată adeseori Tanda, s-a născut în 1920 la Bucureşti, fiind al treilea copil (şi ultimul) al cuplului Constantin şi Ecaterina Caragea. Descendenţa sa reunea nume importante ale aristocraţiei româneşti. Pe linie paternă, se trăgea din vechea familie bizantină care a dat numeroşi înalţi funcţionari ai Imperiului Otoman, dar şi doi domnitori ai Ţării Româneşti. Bunicul ei, Aristid

eCaragea (ortografiat şi Caradja) fusese unul dintre cei mai importanţi naturalişti europeni ai epocii, iar prin donarea uriaşei sale colecţii de fluturi a pus bazele Muzeului Antipa. Căsătorit cu Matilda Grecianu, fiica profesorului universitar ieşean Alexandru Grecianu, din mariajul acestora a rezultat Constantin Nicolae Caragea, tatăl Tandei. Nici linia maternă nu era mai prejos: mama sa, Ecaterina Olimpia Kretzulescu, era descendenta ilustrei familii nobiliare care a fost socotită de acelaşi rang cu Cantacuzinii şi Brâncovenii. Se spune că *noblețea obligă*, iar principiul pare să fi fost respectat de mai toate înaintaşele principesei Tanda Caragea: bunica ei se numărase printre ctitorii leagănului din apropierea Arcului de Triumf din capitală, iar mama sa condusese ani de zile aşezământul de la Nedelea, din judeţul Prahova, unde sute de copii orfani ori săraci găseau o masă caldă şi alinarea de care aveau nevoie. în anii celui de-al Doilea Război Mondial, Ecaterina Caragea se avântase curajos în ajutorarea aviatorilor americani căzuţi prizonieri în urma raidurilor din 1943-1944, activitatea sa filantropică aducându-i renu- mele de „îngerul de la Ploieşti". „Coana Tincuţa [Ecaterina Caragea – n.m.]", îşi amintea Neagu Djuvara, „era o femeie de suflet, plină de energie şi de demnitate. Nu merita să aibă o fată ca Manda [pseudonimul dat Tandei – n.m.]"[1]. Tanda a fost, într-adevăr, foarte diferită. S-a aplecat nu atât spre binele altora, cât mai degrabă spre propriul interes şi spre propria satisfacţie, deschiderea sa fiind cu precădere spre bărbaţi atrăgători, bine poziţionaţi sau care, odată căzuţi în mrejele ei, i-ar fi putut servi scopurilor pe care le urmărea.

1 Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...*, p. 70.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem*, f. 9.

Şi a ştiut să se bucure din plin de viaţă şi de plăcerile ivite, încă din adolescenţă. Unul dintre cei cu care flirta în acei ani era Neagu Djuvara, cel cu care avea să se intersecteze peste 15-20 de ani în domeniul informativ, acesta amintindu-şi că:

fără a fi nici ea frumuseţe clasică, era, la 14 ani, subţire, înaltă, isteaţă – de avea un bâzdâc irezistibil. Amor nebun între noi, dar cum? La vârsta aia şi la rudele la care eram, să îndrăznesc să mă aventurez dincolo de stadiul flirt? [...] Deci cu Tanda mă giugiuleam în maşina care ne ducea zilnic la Budişteni, amândoi înghesuiţi la spate, lipiţi unu' de altu [...] Eu socoteam, dacă nu pot face nimic cu ea anul ăsta, când m-oi întoarce la anu', musai să atac. Dar, când m-am întors, eu de 18, ea de 15, am aflat că era deja lansată pe piaţă. O ratasem şi p-asta[1].

în 1942 s-a căsătorit cu Dumitru Bragadiru, pe care-l alinta Mitu, noua familie instalându-se într-o casă de pe aleea Modrogran, din apropierea Pieţei Victoriei. Ceva mai în vârstă ca ea, bărbatul era o partidă excelentă, fiind unul dintre moştenitorii uriaşei fabrici de bere din sudul capitalei şi, bineînţeles, dispunea de o avere considerabilă. Cei doi se potriveau precum apa şi uleiul: el taciturn, ea exuberantă, el liniştit şi molcom, ea repezită şi vioaie, el căutând calmul căminului familial, ea impudică şi dezinhibată. Bârfele despre amorurile ei făceau înconjurul Bucureştiului la sfârşitul anilor 1930, dar cunoscuţii se aşteptau probabil că acestea vor înceta după căsătorie.

1 Neagu Djuvara, *Amintiri şi poveşti mai deocheate*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2009, pp. 144-145.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem*, f. 9.

Nu s-a întâmplat acest lucru, iar prin protipendada Capitalei deja circulau zvonuri despre relaţia Tandei cu un ofiţer german de antiaeriană. După evenimentele din august 1944, în Bucureşti au apărut elegantele uniforme americane şi britanice, dar şi cele sovietice, răpciugoase, anoste, mai ales înfricoşătoare. Tanda şi soţul ei au ales să se pună la adăpost de eventualele neplăceri pe care le-ar fi putut suferi din partea ofiţerilor Armatei Roşii, mai ales că despre Mitu Bragadiru se vorbea că făcuse afaceri frumoase şi bănoase cu armata germană, aşa că reşedinţa lor a devenit sediul Misiunii Militare Americane, care a ocupat-o câteva luni, până s-a mutat în locuinţa lui Ică Antonescu de la intersecţia străzilor Batistei şi I.L. Caragiale. Dar nu numai România schimbase alianţa, ci şi abila Tanda: locul misteriosului german fusese

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem*, f. 9.

luat de locotenentul american de aviaţie Moevs, prin intermediul căruia femeia avea intrare în mediul select şi restrâns al ofiţerilor şi diplomaţilor occidentali. Era evident că mariajul nu avea să mai dureze în ritmul acesta şi, probabil exasperat să tot fie alter ego-ul lui Zaharia Trahanache, Mitu Bragadiru a divorţat de Tanda Caragea în 1947. Nicio dramă pentru tânăra prinţesă, ba dimpotrivă: avea cale liberă să se mărite cu iubitul american, devenind doamna Alexandra Moevs. Oricum, schimbările radicale din societate şi climatul politic instabil păreau să nu o afecteze: în 1945, când războiul în Europa abia se încheiase, iar oamenii îşi căutau rudele pierdute şi îi jeleau pe cei dragi, pieriţi în distrugătorul conflict, Tanda Caragea călătorea în Elveţia, unde a petrecut aproape o lună. Oficial, deplasarea s-a făcut în numele Crucii Roşii, fiind o responsabilitate dată de

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem,* f. 9.

mama sa, care, într-adevăr, făcea o operă umanitară şi filantropică prin instituţia caritabilă. În realitate, se pare că prinţesa avea grijă să plaseze în băncile elveţiene banii lui Mitu Bragadiru, obţinuţi în anii războiului din afacerile cu firmele germane, probabil cu gândul de a-i folosi dacă şi când ar alege calea exilului. în 1946 a făcut o călătorie similară, de data aceasta împreună cu mama sa, pe care a abandonat-o câteva săptămâni în Elveţia, timp în care prinţesa s-a bucurat din plin de distracţiile Parisului. Uşurinţa călătoriilor, într-o perioadă în care deplasările peste graniţe erau inaccesibile şi riscante pentru majoritatea românilor, s-ar fi datorat nu atât trecerii pe care o avea mama sa, Ecaterina Caragea, ci legăturilor apropiate dintre frumoasa Tanda şi oportunistul doctor Petru Groza, potenţat după 1945 ca lider al

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem,* f. 9.

guvernului (pro)-comunist de la Bucureşti

.Totuşi nu chiar totul mergea după cum şi-ar fi dorit: în 1946, pe când divorţul mult aşteptat încă nu fusese pronunţat, fiind încă doamna Bragadiru, Tanda Caragea şi-a găsit iubitul american în pat cu Alexandra Racotă, una dintre cele mai bune prietene ale ei. Avea şi viaţa ironiile ei sau poate doar locotenentul Moevs se decisese să nu rateze nicio oportunitate de a se bucura de frumuseţile Bucureştiului. Care au fost urmările acestor complicate ţite amoroase este greu de desluşit: singura certitudine este că la 26 mai 1946, Alexandra Racotă zăcea fără suflare, într-o baltă de sânge, pe trotuarul de lângă blocul de pe strada Dionisie Lupu numărul 65 – se aruncase de la etajul cinci, motivul care a împins-o la acest gest tragic poate fi numai speculat. Să fi fost remuşcarea pentru amorul cu Moevs? Neputinţa de a trece peste divorţul recent de soţul său, director la Societatea de Telefoane? Teama de a cădea victimă represiunii noilor autorităţi comuniste, pentru „vina" de a face parte dintr-o familie de ruşi albi? Sau cine ştie ce alte gânduri nu i-au dat pace tinerei femei în acea fatidică zi. Dispariţia ei i-a dat însă cale liberă Tandei Caragea pentru a se căsători cu Moevs, imediat după divorţul de Mitu Bragadiru, mariajul fiind de fapt calea legală prin care spera să poată pleca din ţară şi să se stabilească în Occident, bucurându-se de statutul de cetăţean al Statelor Unite, dar şi de cel de soţie de ofiţer american. Lucrurile aveau să se complice în a doua parte a anului 1947, când Moevs a părăsit România, lăsând-o pe noua lui soţie în grija celorlalţi ofiţeri din cadrul legaţiei de pe strada Batiştei. în plus, Tanda Caragea s-a găsit în mijlocul unei afaceri controversate, fiind acuzată că ar fi demarat un proiect imobiliar în Bucureşti, luând banii viitorilor locatari, dar apoi nu a mai construit clădirea preconizată. Se pare că s-a ajuns la o înţelegere între părţi, înainte ca speţa să ajungă în faţa judecătorilor, situaţie în care Caragea ar fi avut mari şanse să fie condamnată la închisoare.

Dar, în acelaşi timp, cel mai important aspect care o viza pe descendenta familiilor aristocratice se petrecea departe de bârfele de salon ori de paginile cotidianelor naţionale. Viaţa sa stridentă, legăturile cu ofiţerii americani, patimile care o urmăreau, toate aceste calităţi şi defecte, deopotrivă, în funcţie de perspectivă, atrăseseră atenţia SSI, care, într-un document intern din 1947, nota că „prin firea şi caracterul pretabil la excrocherii [sic!], furt, prostituţie, afaceri de bursa neagră etc., Alexandra Moevs este un mediu bun pentru misiuni de spionaj, la aceasta contribuind şi vastele sale relaţiuni care constituie surse de informare". Prin urmare, i s-a deschis un dosar de urmărire, scopul fiind însă abordarea şi recrutarea ei. Cum a decurs apropierea ofiţerilor SSI de prinţesa Caragea rămâne doar o altă filă incertă a istoriei spionajului românesc. Probabil că operaţiunea a fost condusă de şefii structurii, căci, după recrutarea Tandei la 26 iunie 1948, instructajul i-a fost făcut personal de domnii Z. şi M., adică Mircea Ţigoiu, cel care conducea secţia de contraspionaj, respectiv Ionel Munteanu. Având în vedere legăturile sale de familie şi cunoştinţele personale din vechea protipendadă bucureşteană, posibilităţile sale informative erau considerabile dacă ar fi activat ca agentă în interiorul ţării, însă Tanda a reuşit într-un fel să-i determine pe ofiţerii SSI să accepte varianta infiltrării ei în emigraţia de la Paris, unde ar fi fost extrem de utilă regimului comunist. Marea întrebare este cum a izbutit să convingă pe şefii structurii secrete că nu va trăda şi se va achita cu conştiinciozitate de sarcinile informative care îi vor fi trasate. Oricât de frivolă ar putea părea ipoteza, se poate ca şi Ţigoiu să fi fost unul dintre bărbaţii care au căzut pradă farmecului prinţesei dispuse să facă orice pentru a-şi atinge scopurile. Dovadă – încrederea aproape oarbă în loialitatea Tandei, refuzând, ulterior, cu obstinaţie să accepte că ea ar fi

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem,* f. 9.

„căzut" altfel decât în urma unei trădări sau a unor presiuni psihice şi fizice de neîndurat.

În octombrie 1948, misiunea Tandei Caragea era stabilită: obiectivele sale erau infiltrarea în comunitatea românească din Franţa, de unde va trebui să furnizeze informaţii, şi introducerea în rândul exilaţilor a altor agenţi trimişi din ţară. Odată sosită la Paris, trebuia să sune la un număr de telefon la care îi răspundea o voce de bărbat. îi va spune parola stabilită de ofiţerii de la Bucureşti, iar persoana de la celălalt capăt al firului îi va comunica un loc şi o oră de întâlnire, apoi va închide receptorul. După ce se vor întâlni, bărbatul îi va pune la dispoziţie un apartament confortabil, dar şi o sumă de bani care să-i permită un trai decent pentru o bună perioadă de timp. în primele săptămâni, Tanda Caragea avea sarcina de a organiza diferite întruniri ale celor din emigraţie, la care să-i invite pe foşti ofiţeri, precum Rădescu ori Tomoroveanu, dar şi politicieni ca Boilă şi Veniamin. Acestora trebuia îl prezinte pe bărbatul care o aşteptase la Paris şi care era, de fapt, spion comunist, sarcina ei fiind să-l introducă printre exilaţii români[1]. Plecarea în misiune s-a petrecut la începutul lunii noiembrie 1948, iar landa Caragea nu era singură, ci îl avea alături pe noul său iubit, inginerul Paul Leptew, recrutat la rândul său de către contraspionaj pentru a activa ca informator în exil, şi pe care prinţesa trebuia să-l prezinte drept fratele său vitreg. Cei doi s-au deplasat la Budapesta împreună cu Ţigoiu şi au locuit la gazda Lola Roth, pentru confirmarea legendei pe care urmau s-o prezinte la verificările de după trecerea Cortinei de Fier. Din capitala maghiară, Tandei Caragea şi lui Paul Leptew li s-a facilitat drumul către Viena, unde au ajuns în prima parte a lunii noiembrie, trecând cu bine de primele formalităţi în calitate de exilaţi care scăpaseră din România comunistă. Totul mergea conform planului.

Numai că, misiunea Tandei nu avea să se desfăşoare deloc conform proiectului stabilit de Ţigoiu şi Munteanu, şi s-ar putea afirma că în realitate s-a sfârşit înainte de a începe. Totuşi, devoalarea nu a fost vina ei, ci o combinaţie de lipsă de conspirativitate a altui spion comunist, inteligenţă, memorie şi atenţie din partea agenţilor români şi americani din Viena şi, bineînţeles, un dram de neşansă. în vara anului 1948, cenzura telefonică britanică din capitala austriacă a remarcat că un emigrant român cu numele de Puiu Dumitrescu telefona suspect de des la Bucureşti, aşa că au semnalat acest lucru CIC american[2]. Cazul a fost preluat imediat de George Neagoy care, cu sprijinul celorlalţi agenţi români, l-a pus sub filaj şi a descoperit că respectivul trece neobişnuit de frecvent pragul legaţiei române din Viena, iar în restul timpului caută să stabilească legături cu alţi români din exil. în paralel, s-au făcut verificări şi s-a aflat că Dumitrescu venise legal din ţară şi urmează în câteva zile să revină în România. Aşa că trebuia acţionat de urgenţă: cu o noapte înainte de întoarcerea în ţară, Neagoy şi Gelu Belu au descins la hotelul unde era cazat Puiu Dumitrescu, l-au arestat şi l-au dus la o închisoare din zona americană. Contraspionajul american realizase o lovitură imensă: cel reţinut a mărturisit destul de repede că îl chema de fapt Augustin Ruja, era ţigan din Sânmiclăuşul de Alba, dar trăia în Bucureşti unde fusese şofer la Societatea de Tramvaie (STB). Simţind încotro se îndreaptă societatea românească după 23 august 1944, se înscrisese în Partidul Comunist, iar în 1945 a fost încadrat în SSI. După trei ani de activitate în serviciul de informaţii al regimului comunist, primise întâia sa misiune externă: să strângă date despre emigraţia românească din Viena şi să descopere călăuzele care scot oameni din ţară şi îi aduc în Austria. încrezut şi arogant, şoferul devenit peste noapte spion comisese câteva greşeli elementare de conspirativitate, iar cea mai importantă

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 1, f. 167v.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem,* f. 9.

dintre acestea îi adusese şi căderea: după ce vizita legaţia română, trebuia şi să-l sune pe Ionel Munteanu, numai că, din lene, făcea acest lucru din acelaşi sector britanic în care se afla şi reprezentanţa diplomatică, ceea ce, bineînţeles, a atras atenţia cenzurii. Căzut în mâinile inamicului, Augustin Ruja nu a încercat să mai opună rezistenţă şi să-şi ascundă activitatea, oferind relatări detaliate ale celor cu care lucrase la Bucureşti, dar şi ale sarcinilor pe care le avea în misiune. Aşa au aflat Neagoy şi ceilalţi din CIC despre Mircea Ţigoiu, care îi făcuse instructajul şi îi arătase încredere, despre Ionel Munteanu, cu care a ţinut legătura telefonică în timpul şederii la Viena, dar şi despre o anumită doamnă Tanda care i-ar fi facilitat drumul spre Occident. Pentru o vreme, ancheta spionului Puiu Dumitrescu părea finalizată, însă arestatul mai avea de stat în închisoarea americană. Recrutat mai degrabă formal, angajament pentru care a fost recompensat cu un pachet de ţigări şi câteva zeci de şilingi, Ruja s-a întors în ţară, unde a fost anchetat mai întâi de Ţigoiu, iar în 1950 transferat Direcţiei de Cercetări Penale. Oficial, arestarea sa a avut loc la 28 august 1950, fiind reanchetat, trimis in judecată şi condamnat pentru înaltă trădare la cincisprezece ani de muncă silnică pentru „deconspirare de misiune". A trecut prin închisorile Jilava, Gherla, Baia Sprie şi Piteşti, şi-a construit faţă de ceilalţi deţinuţi politici legenda că ar fi făcut parte din vechile cadre ale SSI, şi reuşind să joace abil acest rol, mai ales că uneori apela la detalii biografice ale colegilor de celulă, pe care, în mod inexplicabil, le cunoştea fără greşeală[1]. Taciturn şi rezervat, nu se implica în discuţii politice şi nu prea povestea despre viaţa din libertate, căutând însă mereu să afle dacă un anume ofiţer din cadrul Securităţii mai este sau nu în funcţie, spunând că dacă acesta ar fi înlăturat, ar putea fi şi el pus în libertate. Eliberarea sa a avut loc la 22 septembrie 1957, la ani buni după decăderea lui Ţigoiu ori marginalizarea lui Munteanu. Apoi, urma i s-a pierdut.

Povestea lui Augustin Ruja şi cea a Tandei Caragea ar fi rămas numai două fire narative separate dacă, la câteva zile după sosirea prinţesei şi a „fratelui său vitreg" la Viena, unul dintre ofiţerii CIC nu ar fi făcut legătura între Tanda Caragea refugiata şi doamna Tanda colaboratoarea serviciului secret românesc. Părea o ipoteză de necrezut, însă Neagoy şi colegii săi au decis că trebuie

1 Ioan Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, ediţia a II-a, voi. 2, Editura Humanitas, Bucureşti, 2013, pp. 240-242.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem*, f. 9.

verificată şi i-au cerut lui Augustin Ruja să o descrie pe femeia care mijlocise deplasarea sa pri

nUngaria, apoi să o identifice dintr-o serie de fotografii. Spre consternarea lor, degetul şoferului-spion stătea apăsat în dreptul Tandei Caragea. Era aşadar adevărat: soţia unui ofiţer american şi descendenta unor importante familii aristocratice era de fapt spion comunist infiltrat în emigraţia românească. Confirmarea urma să vină după confruntarea ei cu Puiu Dumitrescu. Sub pretextul unor verificări de rutină cu privire la ruta clandestină utilizată pentru a fugi din ţară, Neagoy[1] a invitat-o pe Tanda Caragea într-un birou unde o aşteptau şi Gelu Belu, Viki Popa şi câţiva alţi ofiţeri. La un moment, uşa s-a deschis şi în încăpere a păşit Ruja. Tanda Caragea trebuie să fi avut un şoc când l-a văzut pe cel cu care lucrase în ţară şi, speriată că ar putea să o deconspire, s-a grăbit să-i facă un semn disperat. Numai că gestul ei a fost remarcat şi de ceilalţi agenţi, Viki Popa înfuriindu-se atât de tare că a lovit-o puternic, femeia prăbuşindu-se pe podea, gest pe care nu l-a regretat niciunul dintre cei de faţă, dar pentru care fostul ofiţer avea să fie ulterior sancţionat[2]. Era evident că cei doi se cunoşteau, iar cele spuse de Ruja erau adevărate. Imediat, o echipă a CIC s-a deplasat la hotelul unde era cazat „fratele vitreg" al prinţesei, care a fost arestat şi adus la închisoarea americană. Tanda Caragea şi Paul Leptew au fost supuşi unor interogatorii ample, Neagoy şi agenţii săi fiind interesaţi să afle filierele şi punctele de sprijin ale serviciilor secrete de la Bucureşti. Cele două palme ale lui Viki Popa şi conştientizarea că se află în arest au determinat-o pe Tanda Caragea să înţeleagă că nu are altă opţiune decât să accepte înţelegerea pe care anchetatorii săi i-au oferit-o: libertatea sa contra colaborării totale cu serviciile de informaţii occidentale, târg pe care l-a acceptat tară să stea prea mult pe gânduri. Oricum, angajamentul faţă de contraspionajul de la Bucureşti fusese luat din interesul de a pleca din ţară, acum contextul se modificase şi presiunile veneau din alt sens. Activitatea ei putea schimba macazul[3]. în ciuda faptului că deconspirarea, detenţia şi ancheta au fost făcute de CIC american, cum Tanda Caragea avusese misiunea, dar îşi păstra şi dorinţa personală de a ajunge la Paris, dosarul său a trecut în responsabilitatea structurii informative secrete franceze. Nu e deloc exclus ca în această turnură favorabilă să fi contat şi aportul lui George Neagoy care a continuat „anchetarea" Tandei într-o manieră ceva mai personală şi mai intimă. Plăcerile trupeşti îi vor fi fatale pentru carieră, căci superiorii au aflat de legătura cu „a dangerous Soviet agent"[4], după cum avea să rămână prinţesa descrisă în rapoartele interne americane, dar şi de faptul că aceasta i-ar fi sustras câteva documente.

în toamna anului 1949, Tanda Caragea şi Paul Laptew au aplicat pentru viza de intrare în Franţa, însă cererile lor au fost respinse, existând suspiciunea că, din cauza legăturilor cu SSI ar putea continua să activeze în folosul

1 în memoriile sale, Neagu Djuvara îl va confunda pe George Neagoe/ Neagoy cu scriitorul de origine română Peter Neagoe (1881-1960). Acesta a lucrat, într-adevăr, pentru serviciile de informaţii americane, în special în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, însă nu a participat la activitatea CIC din Austria.

2 Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...*, p. 68.

3 ACNSAS, Fond SIE, dos. 677, ff. 90-91.

4 https://www.archives.gov/files/declassificationiscappdf2010-081-umiss doc8.pdf, p. 5 (accesat la 3 mai 2020).

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem*, f. 9.

Bucureştiului. Momentan, prin intermediul lui Belu şi Maurice, cei doi au fost transferaţi la Salzburg, unde urmau să fie supravegheaţi de Titi Constantinescu, mai ales că acesta era dornic să o utilizeze pe prinţesă în activitatea informativă. Un interes aparte mai avea şi Beaumont, care se pare că fusese implicat în cercetările ei de la Viena, şi care, la rândul său, fusese sedus de acel uimitor vino-ncoace al Tandei Caragea, alegând să continue „verificările" şi la Salzburg, „anchetă pe care a dus-o până la... aşternut". Din această fază a anchetei a păstrat „o amintire neştearsa", după cum i se va lăuda lui Djuvara. Tanda spera ca prin intermediul lui să i se permită accesul în Franţa, fiind perfect conştientă că vizitele dese la Salzburg ale ofiţerului francez nu se datorau intensificării activităţii informative, ci aveau alte motive, uneori prinţesa fiind auzită afirmând „cine se atinge de mine are de-a face cu Beaumont"[1]. Cu toate acestea, colonelul SDECE reuşise să păstreze separat planul intim de cel profesional şi, în ciuda bunei impresii pe care tânăra prinţesă i-o producea, nu a acceptat să-i acorde viza mult dorită, considerând că femeia nu este de încredere deoarece ar putea fi, în continuare, spion al Bucureştiului. Iar încrengăturile informative ale Tandei Caragea nu se opreau aici. în acea perioadă nu lucra numai cu George Neagoy, Titi Constantinescu, Beaumont, ci şi cu Mihail Opran, legătura cu şeful SIMRE fiind determinată probabil de speranţa că acesta îi va mijloci intrarea în Franţa şi stabilirea la Paris, ceea ce avea totuşi să se întâmple, dar mai târziu şi prin alt intermediar, însă prin acelaşi procedeu.

Oficial, Tanda Caragea încă era soţia lui Robert Moevs, locotenentul american stabilit la Paris, unde se înscrisese la o şcoală de muzică. Relaţiile dintre cei doi erau mai degrabă de formă, ofiţerul spunându-i în 1947 unui cunoscut care l-a întrebat de soţia rămasă în ţară că Fiecare îşi vede de drumul său. Cu toate acestea, a sărit imediat s-o ajute după ce a fost pusă în libertate de CIC (ştia că aşa-zisul frate vitreg era de fapt amantul ei, situaţie care, se pare, nu l-a influenţat cu nimic), căutând chiar să o aducă ilegal în Franţa. Până atunci însă, Caragea a plecat în Elveţia, în toamna anului 1949, alături de Laptew, numai că în primăvara anului următor a fost arestată de autorităţile de la Berna şi expulzată, conform dorinţei sale, în Italia. Oficial, pentru depăşirea perioadei legale de rezidenţă, însă mult mai probabil pentru că o ajunseseră din urmă suspiciunile că ar fi spion comunist. Iar vestea a ajuns în final şi în emigraţia românească, mai exact în mediul parizian. Printre primele persoane care au aflat de expulzare a fost Constanţa Magoş, care, ştiind că Titi Constantinescu i se lăudase în primăvara anului 1950 cu colaborarea lui cu Tanda Caragea, a găsit de cuviinţă să facă un bine şi să-l informeze despre cele petrecute în Elveţia. Numai că Titi Constantinescu a făcut ceea ce îi stătea atât de bine în caracter: nu a păstrat secretul celor aflate şi l-a spus mai departe, apoi a mai şi dat vina pe Opran. în cele din urmă, bârfa, la fel ca originea ei, a ajuns şi la urechile Tandei Caragea care a căpătat o ură teribilă pentru Magoş, pe care o înjura mereu, afirmând că dacă o va întâlni vreodată va fi „vai de părul ei'„.

Atunci când părea că importanţa ei în lumea spionilor începea să dispară, Tanda Caragea a redevenit în 1951 un colaborator care trebuia ţinut aproape, controlat şi supravegheat. Era vremea în care America era sub influenţa psihozei agenţilor sovietici infiltraţi în structurile guvernamentale, doctrină alimentată de senatorul republican McCarthy. Starea de nesiguranţă şi suspiciunile reciproce zguduiau din plin şi serviciile de informaţii ale Statelor Unite, ecourile simţindu-se până la Salzburg, unde Titi Constantinescu aflase un amănunt exploziv din biografia prinţesei. în anii războiului, Tanda Caragea se iubise cu Frank Wisner, un ofiţer american trimis clandestin în România chiar în preajma schimbării de alianţă din august

1 Stejărel Olaru, *op. cit.*, p. 55.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem,* f. 9.

1944. Anul următor, Wisner a părăsit România şi nu a mai păstrat contactul cu cea care, pe atunci, era soţia lui Mitu Bragadiru, însă legătura celor doi constituia o vulnerabilitate pentru cel care a ajuns şeful Office of Policy Coordination, serviciul care se ocupa la începutul anilor 1950 de operaţiunile de propagandă, sabotaj şi sprijinire a grupurilor de rezistenţă din ţările aflate sub tutelă sovietică, printre care şi România. Lucrurile erau cu atât mai grave, cu cât Wisner avea rivali puternici, printre care senatorul McCarthy şi şeful FBI, J. Edgar Hoover, iar aceştia au încercat să-l înlăture din funcţie folosindu-se de informaţiile despre vechea relaţie dintre şeful OPC şi femeia confirmată ulterior ca agent comunist. în acest context, Titi Constantinescu a încercat să o ţină sub supravegherea sa îndeaproape pe Tanda Caragea, trasându-i unui anume Nicolae Jurţă sarcina să o ducă în mod clandestin de la Roma la Salzburg. Pentru misiune, Jurţă a primit aproximativ 7 000 de franci, banii fiind asiguraţi din fondurile Constanţei Magoş, prin intermediul lui Mihail Ţanţu. Acţiunea lui Titi Constantinescu era, fără îndoială, îndrăzneaţă şi cu bătaie lungă, agentul căutând să se implice într-un război purtat la niveluri înalte. Proiectul nu a mai avut însă finalitate, deoarece verificările făcute asupra lui Wisner în legătură cu Caragea nu au confirmat vreo vulnerabilitate şi, în plus, şeful OPC avea la rândul său prieteni influenţi care îi puteau asigura sprijinul împotriva potenţialelor acuzaţii.

în tot acest timp, tânăra încerca să-şi scoată din ţară mama rămasă singură şi care locuia într-un apartament cochet pe bulevardul Lascăr Catargiu din capitală, foarte aproape de Piaţ

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 963 522, voi. 1, f. 15.
[2] *Ibidem,* f. 9.

aVictoriei. Reuşise, prin mai multe filiere, să-i trimită scri-

sori prin care să o asigure că nu a uitat-o şi că face tot ce-i stă în putinţă să o aducă de cealaltă parte a Cortinei de Fier. Iar dorinţa ei se pare că şi-a găsit ecoul în planurile de spionaj ale conducerii SIMRE. Versiunea oficială a operaţiunii este că, reuşind în toamna anului 1951 să strângă banii necesari, Tanda Caragea l-a plătit pe marinarul Florea Ardeleanu (unul dintre navigatorii recrutaţi de Gelu Belu) să o aducă la Viena pe mama sa. în realitate, lucrurile au stat mult mai complicat de atât şi au avut multe fire ascunse şi încâlcite. Tânăra l-a convins pe Opran că prin mama sa se poate construi o reţea informativă similară cu cea pe care liderul SIMRE o plănuise prin intermediul Lyei Popescu şi a Paulei Ventzel, iar Ecaterina Caragea poate contacta anumite persoane, cărora să le distribuie microfilmele cu instrucţiuni şi pachetele cu cerneală simpatică. în schimb, fostul comandor trebuia să o scoată din ţară pe bătrână. Roţile au fost puse în mişcare şi, printr-o filieră neidentificată, pachetelele au ajuns în apartamentul de pe bulevardul Lascăr Catargiu, însă Caragea nu le-a distribuit mai departe, aspect rămas necunoscut la Paris. în acelaşi timp, Florea Ardeleanu nu era dispus să-şi ia un risc atât de mare pe gratis, aşa că trebuia plătit, iar banii au fost furnizaţi de colonelul Beaumont, prin intermediul lui Opran, care i-a trimis la Viena lui Belu. La rândul său, Belu l-a plătit pe navigator. Ardeleanu şi-a îndeplinit misiunea, în ciuda unor momente deosebit de tensionate, aşa cum a fost la controlul de la vama maghiară, când ascunzătoarea din spatele dulapului nu a mai fost suficientă pentru a păcăli atenţia grănicerilor unguri, iar Ardeleanu a avut numai câteva zeci de secunde pentru a o adăposti pe bătrână în tancul cu apă al navei[1]. în ianuarie 1952,

Ecaterina Caragea cobora la Viena, unde era primită de Gelu Belu, care trebuia să-i creeze o legendă menită să-l protejeze pe Florea Ardeleanu, apoi avea să-şi reîntâlnească fiica. Cum suma necesară plăţii călăuzei provenea din fonduri franceze, i s-au cerut informaţii din ţară, însă datele oferite erau complet nesatisfacătoare, considerate minore, inutile şi perimate. Din punct de vedere al scoaterii din ţară, acţiunea reuşise cu brio, însă din punct de vedere informativ fusese un eşec costisitor, ceea ce pare să fi dus la aprinderea unui conflict între SDECE şi Ministerul de Interne francez[1].Anii treceau, iar Tanda Caragea continua să caute o modalitate de a intra în Franţa şi a se stabili la Paris, chiar dacă de ceva vreme se vedea blocată în Austria de refuzul autorităţilor din Hexagon. Exasperată probabil de toate încurcăturile, amânările şi respingerile cererilor sale, prinţesa a folosit din nou vechea metodă. A divorţat de Moevs, l-a îmbrobodit pe un francez care lucra la Consulatul din Innsbruck, convingându-l să o ia de soţie, ocolind astfel toate opreliştile, şi ajungând la Paris ca soţie de cetăţean francez. Apoi, bineînţeles, l-a părăsit pe ghinionistul şi naivul amorez. în capitala Franţei s-a instalat în apartamentul care aparţinuse Elenei Văcărescu şi care mai era locuit de vârstnica Alexandra Fălcoianu, o rudă îndepărtată a Tandei. în scurt timp, s-a debarasat de bătrână, pe care a internat-o într-un azil, devenind singura stăpână a locuinţei de lângă grădina Trocadero. Legăturile ei cu serviciile secrete nu par să fi încetat nici la Paris. în 1960, Tanda Caragea s-a prezentat la ambasada română, cerând să fie reactivată ca informatoare, având în vedere mediul pe care îl frecventa şi oamenii influenţi pe care îi cunoştea. însă Direcţia de Informaţii Externe (DIE) a decis că este prea riscantă o asemenea mişcare pentru că, cel mai probabil, Tanda Caragea lucra acum pentru DST şi fusese trimisă la reprezentanţa diplomatică a Bucureştiului cu misiune contrainformativă. Oricum ar fi fost, lemeia se bucura de o

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 5, f. 85.

faimă deloc fericită printre emigranţii români, fiind mereu

bănuită a fi agentă comunistă.

După 1989, Tanda Caragea a revenit în România cu aureola multiplei descendenţe nobiliare. Participa la simpozioane, dădea interviuri şi era subiectul elogiilor de presă. Vorbea despre nevoia de memorie, de grijă faţă de generaţiile din trecut şi, mai ales, despre adevăr. Dar cine a fost, de fapt, adevărata Alexandra „Tanda" Caragea este greu de spus. O oportunistă forţată să-şi caute calea în vremuri tulburi? O hedonistă ca- meleonică, mereu în căutarea plăcerilor oferite de viaţă? Un spion aflat, pe rând, în serviciul tuturor structurilor secrete ale Războiului Rece? Sau, cum o descria franc Neagu Djuvara, „o nemernică – Dumnezeu s-o ierte"?

Aliatul incomod. Mişcarea Legionară

Peisajul secret din emigraţia românească, o veritabilă pânză de păianjen ţesută numai în parte de SIMRE, nu poate fi complet fără prezentarea şi analizarea implicării Mişcării Legionare. Structura condusă de Horia Sima reprezintă un jucător cel puţin la fel de important ca serviciul informativ înfiinţat de Mihail Opran, ba chiar din punct de vedere al duratei de activitate, precum şi din perspectiva acţiunilor ofensive din primii ani postbelici, îi depăşeşte pe ceilalţi actori din scenă. Controversată, stigmatizată şi ostracizată, formaţiunea de extremă dreaptă a constituit pentru serviciile secrete occidentale o colaborare pe cât de ingrată şi secretă, pe atât de necesară şi de solidă. Nici pentru grupările politice democratice din exil Mişcarea Legionară nu constituia, cel puţin public, un posibil partener de dialog (cu toate că au existat tratative purtate la Paris între legionari şi naţional-ţărănişti). Orice conlucrare cu un asemenea actor politic a cărui existenţă era marcată de violenţă, antisemitism, valenţe fasciste şi poziţionări antidemocratice, putea aduce prejudicii de imagine, atacuri din partea regimului comunist din ţară şi o decredibilizare în Occident.

Horia Sima şi ceilalţi lideri legionari ştiau foarte bine contextul fragil şi ostil în care se vedeau nevoiţi să navigheze după 1945. în aceeaşi măsură, erau şi perfect conştienţi de atuurile Mişcării în contextul noului Război Rece care se profila, avantaje pe care nicio altă formaţiune politică românească din exil nu le deţinea. în primul rând, majoritatea legionarilor erau persoane relativ tinere, foarte dinamice, cu opţiuni anticomuniste clare, radicale şi directe, dispuşi să-şi asume riscuri şi chiar să se sacrifice în proiecte concrete împotriva regimului comunist. Erau, aşadar, oameni de acţiune dezirabili în orice acţiune ofensivă preconizată pe „frontul secret" dintre Est şi Vest. Totodată, Horia Sima dispunea de o logistică instituţională net superioară faţă de celelalte formaţiuni politice (care nu aveau experienţa activităţii în exil şi nici a luptei subversive), existând o ierarhie funcţională şi o reţea de membri ce se întindea din Germania până în Argentina, şi din Spania până în Australia. Pe lângă prezenţa semnificativă din emigraţie, Mişcarea Legionară se putea baza şi pe puncte de sprijin în interiorul ţării, în ciuda tuturor valurilor de arestări care afectaseră reţeaua de membri, dar nu o anihilaseră complet.

Mai mult, legionarii aveau experienţă combativă, necesară în acţiuni secrete, şi care avea să îi transforme în principala resursă instruită de serviciile de informaţii occidentale pentru misiuni în interiorul ţării. Această pregătire data încă din primele săptămâni de după evenimentele de la 23 august, când, odată cu crearea Armatei Naţionale de la Viena, câteva zeci ele legionari sau simpatizanţi ai „cămăşilor verzi" (unele estimări mergând până la o sută de persoane[1]) au intrat într-un amplu program de pregătire organizat de autorităţile germane. Desfăşurat

1 Mariana Conovici, Silvia Iliescu, Octavian Silvestru, *Ţara, Legiunea, Căpitanul: Mişcarea Legionară în documente de istorie orală*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008, p. 317.

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 65.

între noiembrie 1944 şi martie 1945, acesta viza recrutarea,

pregătirea şi paraşutarea de echipe ce urmau să acţioneze clandestin adânc în spatele frontului, pe teritoriul României ocupate de Armata Roşie. Instruirea a cuprins, în general, noţiuni de radiotelegrafie, cifrare şi descifrare, utilizare de tehnică de luptă şi exerciţii de paraşutism, ponderea fiecărui tip de antrenament fiind diferenţiată în funcţie de rolul pe care fiecare membru urma să-l aibă în echipa operativă.

Dacă eventualele trimiteri de agenţi în ţară nu se făceau prin paraşutări, atunci era necesară folosirea unor rute terestre de trecere a frontierei, un alt aspect în care Mişcarea Legionară avea un avantaj ce nu putea fi negat, mai ales că unele dintre filierele prin Banatul sârbesc erau utilizate încă de la sfârşitul anilor 1930. Totodată, prin constituirea de căi de trecere clandestină a graniţelor se puteau scoate din ţară persoane cerute din exil, existând perspectivele unui venit (prin „cumpărarea” locului în grupul călăuzei), dar şi a unei potenţiale dependenţe a partidelor democratice de Mişcarea Legionară, formaţiunile politice istorice, lipsite de asemenea capacităţi logistice, având, după 1947, numeroşi membri

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 65.

aflaţi încă în libertate şi a căror prezenţă în emigraţie era atât de necesară

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 65.

.în acelaşi timp, conducerea Mişcării Legionare căuta

cu ardoare o colaborare cu serviciile secrete occidentale, implicit şi cu guvernele statelor vestice. Nicolae Crăcea îşi amintea că Horia Sima îi mărturisise încă din ultimele luni ale războiului că „noi cu nemţii şi cu toţi ăştia am terminat şi acuma eu vreau să iau o legătură cu americanii şi cu englejii”[1]. Folosindu-se de crezul înverşunat anticomunist, Sima şi apropiaţii săi urmăreau ca prin stabilirea unei colaborări instituţionale cu structurile occidentale să-şi cureţe imaginea de stigmatul de grupare fascistă şi să capete o reabilitare a legionarismului. Astfel, Mişcarea şi-ar fi întărit poziţia pe scena politică românească din exil, forţând reprezentanţii partidelor istorice şi ai CNR s-o recunoască şi s-o accepte ca structură cu drepturi egale. însă scopurile nu vizau numai imaginea în rândul exilului românesc, modul în care formaţiunea condusă de Sima era receptată în cancelariile occidentale şi lupta efectivă împotriva regimului comunist. Conducerea Mişcării spera ca prin folosirea resurselor şi a logisticii puse la dispoziţie de serviciile secrete occidentale să reia şi să consolideze contactul cu cei din ţară pentru reorganizarea şi revitalizarea structurii, mai ales după valul masiv de arestări din 15 mai 1948.

Spionaj şi contraspionaj la mica înţelegere

Chiar dacă dorinţa unei conlucrări în faţa inamicului comun, reprezentat de regimul comunist de la Bucureşti, venea, cel puţin din partea Mişcării Legionare, de sus şi constituia un punct dintr-o agendă prestabilită, primele colaborări efective dintre legionari şi structurile informative occidentale au venit de jos şi au apărut în mod spontan, din nevoi circumstanţiale. Un asemenea caz s-a înregistrat în 1946 în lagărul de refugiaţi de la Reichenau, unde administraţia franco-americană i-a folosit pe legionarii aflaţi deja de aproape un an în centrul de detenţie în activitatea contrainformativă, având misiunea de a-i depista pe eventualii comunişti[1]. în paralel sau la foarte scurt timp de la debutul conlucrării în tabăra din apropierea lnnsbruckului, s-au pus bazele unei relaţii între legionari şi reprezentanţi ai structurilor informative americane, cel mai probabil fiind vorba de celula operaţională din Salzburg. Se pare că una dintre condiţiile premergătoare acordului – chiar şi neoficial – a fost ca legăturile dintre legionarii şi ţărăniştii din exil să se normalizeze, iar tensiunile şi diferendele să fie suspendate[2]. Natura colaborării cu serviciul secret american la momentul 1946-1947 este neclară, însă, cel mai probabil, a vizat strict strângerea şi transmiterea de date militare, economice, politice şi sociale. Demersul necesita totuşi o reţea funcţională în interiorul României, cu persoane instruite cu privire la colectarea de informaţii şi transmiterea lor în condiţii de siguranţă, dincolo de Cortina de Fier, prin intermediul unor curieri. Şi în această privinţă, Mişcarea Legionară deja avea o oarecare experienţă, căci începuse să-şi dezvolte, sub conducerea lui Aurel Popa, şi în ciuda reticenţelor iniţiale exprimate de Nicolae Petraşcu, un protoserviciu informativ, îndreptat mai degrabă spre nevoi interne. însă odată cu venirea lui Corneliu Decebal Andrei în ţară, în toamna anului 1947, edificarea structurii a primit un nou avânt, laolaltă cu schimbarea orientării de lucru, de la colectarea de date pentru cei din interior, la furnizarea de date necesare dincolo de
Cortina de Fier[3]. Instructajul era unul extrem de sumar, recrutările se făceau exclusiv din rândul legionarilor şi nu exista o omogenitate de opinii cu privire la modul de activitate al structurii. Unii şefi de celule susţineau că, pe

1 Liviu Vălenaş, *Mişcarea Legionară între adevăr şi mistificare. Convorbiri cu Mircea Dimitriu*, Editura Majadahonda, Bucureşti, 2000, p. 113; Mariana Conovici *et alii, op. cit.*, p. 342.

2 ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 66.

3 Mariana Conovici *et alii, op. cit.*, p. 376.

[1] Mariana Conovici *et alii, op. cit.*, p. 352.

lângă muncă informativă, serviciul ar trebui să se ocupe şi

cu acţiuni ofensive, precum atentate ori sabotaje, însă aceste propuneri nu au fost acceptate de către coordonatori[1]. Inclusiv modul de lucru era unul destul de rudimentar, după cum îşi amintea Traian Popescu, unul dintre „agenţii" serviciului legionar: „unde întâlnim un ofiţer sovietic, îi luăm însemnele, unde întâlnim o maşină sovietică, îi luăm însemnele din spate. Unde întâlnim un tanc sovietic, pe cât putem, îl descriem. […] S-au format nişte echipe în toată ţara, s-a dat cerneală simpatică cu care se scria, se făceau nişte centralizatoare"[2]. Odată strânse datele, acestea erau transmise la Salzburg, prin intermediul unor curieri precum Eugen Teodorescu şi Dragoş Hoinic. Ruta prin Ungaria şi Austria era rareori utilizată de legionari, care preferau căile „bătătorite" din Iugoslavia, folosindu-se foarte probabil de contactele pe care le aveau încă de la sfârşitul anilor 1930 şi de sprijinul de care se bucurau din partea românilor din Banatul sârbesc.

Statutul neaşteptat pe care legionarii au ajuns să-l aibă în peisajul acţiunilor secrete din primii ani ai Războiului Rece este subliniat de faptul că, cel mai probabil, au fost singura structură din exilul românesc care a primit un avion pentru operaţiunile împotriva regimului comunist de la Bucureşti. Aparatul de zbor era utilizat pentru paraşutarea în ţară a agenţilor (printre care Constanţa Magoş afirma că s-ar fi numărat şi Traian
Borobaru), care scăpau astfel de jumătate din riscantele treceri de frontieră, iar decolarea şi aterizarea la întoarcere aveau loc pe un aeroport din apropierea Miinchenului. Avionul avea să se prăbuşească în Ungaria, fără a se cunoaşte cine erau pasagerii la momentul zborului, fiind ştiut doar că aceştia au reuşit să scape şi să ajungă în Austria'. Americanii au refuzat să le mai acorde un alt avion, aşa că, din acel moment, Borobaru şi restul legionarilor au fost constrânşi să recurgă exclusiv la treceri terestre. Cu toate că unele surse plasează accidentul în cursul anului 1949, aproape sigur a avut loc în februarie 1950, când Opran, cu toate că era grav bolnav, fiind ţinut la pat vreme de mai multe zile, a trebuit să plece la Innsbruck imediat ce a fost informat telefonic de prăbuşire (Magoş şi-a amintit că înainte să iasă din apartament şeful SIMRE „a înjurat pe legionari şi treaba făcută de ei"[3]). Ulterior, documentele care fuseseră salvate au fost descoperite la Titi Constantinescu atunci când a încercat să intre clandestin în Franţa.

Dacă în ţară serviciul de informaţii a fost practic anihilat de numeroasele arestări din primăvara anului 1948, structura din oglindă, dincolo de Cortina de Fier, şi-a continuat existenţa şi s-a consolidat. Şeful structurii era Traian Borobaru, unul dintre oamenii de încredere ai lui Sima, secondat de Mircea Muşetescu şi Mircea Dimitriu, cărora li s-a adăugat ulterior şi Dumitru Creţu, aceştia ocupându-se în mod particular de sectorul ofensiv. Activitatea de contraspionaj era coordonată de către Mircea Bărbulescu, care, la rândul său, raporta direct lui Borobaru. Totodată, la fel ca SIMRE şi aproape oricare alt serviciu informativ, existau rezidenţe în principalele localităţi de interes pentru activitatea lor. Astfel,

Vasile Mailat se afla la Salzburg, Traian Puiu la Viena, Nicolae Marinescu la Innsbruck, iar lui Virgil Popa îi era arondată întreaga Germanie federală[4].Odată cu pierderea reţelei de informatori din ţară, majoritatea informaţiilor din interior erau obţinute prin trimiterea de agenţi (terestru sau

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. *2,* f. 187.

2 Mariana Conovici *et alii, op. cit.,* p. 363.

3 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 1 057 701, voi. 4, f. 287.

4 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 360 801, f. 72.

aerian). Chiar dacă uneori Magoş afirma că, pe lângă scopul

informativ, legionarii urmăreau şi comiterea de acte de sabotaj, foarte probabil acest detaliu este o exagerare. Pe lângă faptul că nu au fost identificate astfel de acţiuni, este puţin probabil ca veniţii clandestin în ţară să rişte în acest fel deconspirarea, mai ales că strângerea de date era activitatea cea mai profitabilă şi, cu siguranţă, mai sigură decât distrugeri ori alte violenţe. întorşi cu bine în Occident, legionarii vindeau datele aduse tuturor structurilor secrete occidentale: francezilor (uneori prin intermediul lui Opran, care le reţinea şi pentru SIMRE), americanilor (aproape întotdeauna prin Neagoy) şi englezilor (mijlocitor fiind un turc care locuise o bună vreme în România)[1]. Motivele erau cât se poate de practice şi de mundane: nevoia de fonduri care să le asigure existenţa cotidiană pentru cei din emigraţie şi posibilitatea de a-şi continua activitatea. Este neclar cât de dese şi de complexe erau aceste misiuni, precum şi cine erau cei trimişi în ţară. Constanţa Magoş afirma că Traian Borobaru şi un anume Florescu ar fi întreprins peste 40 de acţiuni în intervalul 1946- 1950, însă cum acea declaraţie a sa conţine atât detalii veridice, cât şi pasaje fanteziste, nu doar cifra, ci şi informaţia în sine trebuie luată cu precauţie. Potrivit acesteia, atenţia legionarilor se îndrepta cu precădere spre obţinerea de informaţii militare din zone strategice, precum Valea Prahovei, sau referitoare la mişcările de trupe sovietice spre sau dinspre graniţe, Borobaru şi Florescu utilizând în acest sens inclusiv aparatele foto pe care le aveau în dotare.

Accidentul aviatic din primăvara anului 1950 a perturbat însă grav echilibrul colaborării dintre legionari, SIMRE şi structura americană de la Salzburg. Cum aceasta din urmă a refuzat să mai furnizeze un aparat de zbor în locul celui pierdut şi, cel mai important, documentele secrete au fost însuşite de Titi Constantinescu, scurt-circuitul produs în tenebrele activităţii informative a făcut ca aproape fiecare parte să se certe cu celelalte două. Legionarii au rupt legăturile cu Parisul şi cu Salzburgul, Neagoy afirma că nu va mai lucra niciodată cu oamenii coordonaţi de Sima şi Borobaru dacă nu îşi vor reconsidera poziţiile, Titi Constantinescu devenise indezirabil pentru SIMRE, iar Opran îşi vedea confirmate temerile legate de conlucrarea cu legionarii[1].

Trebuie înţeles însă că această formă de conlucrare dintre legionari şi Neagoy nu era un parteneriat, în adevăratul sens al cuvântului, între Mişcare şi CIC american, ci, mai degrabă, o legătură punctuală, improvizată şi secundară a unei părţi din structura informativă a Legiunii strict cu celula operaţională de la Salzburg. Ea nu conferea legitimitatea şi recredibilizarea căutate de Horia Sima şi de apropiaţii săi, şi nici nu aducea o îmbunătăţire a poziţiei Mişcării Legionare pe scena politică românească a emigraţiei. însă deteriorarea relaţiei cu centrul de la Salzburg nu a constituit pentru legionari un regres major, căci, între timp, reuşiseră un acord mai amplu şi mai solid decât cel cu Neagoy.

Premisele unor acţiuni îndrăzneţe

în 1949, doctorul Mircea Muşetescu, unul dintre puţinii legionari rămaşi la Paris, a fost contactat de doi ofiţeri, unul american şi unul francez, fiecare reprezentând serviciul secret al propriei ţări pentru a discuta despre o colaborare între cele două structuri de intelligence şi Mişcarea Legionară în organizarea de acţiuni anticomuniste în interiorul ţării[2]. Propunerea constituia şansa pe care o aştepta Sima, aceea de a reconstrui imaginea grupării pe care o conducea, precum şi de a da posibilitatea intrării în

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 213; *idem,* Fond SIE, dos. 21 565, f. 104.

2 Mariana Conovici *et alii, op. cit.,* p. 333.

contact cu elementele nearestate, existând astfel premisele

unei reorganizări a Mişcării Legionare în ţară. Resorturile care au stat la baza contactării au fost atât experienţa combativă şi resursa umană a legionarilor, cât şi, potrivit lui Mircea Dimitriu, nemulţumirea francezilor faţă de stadiul organizării CNR şi, mai ales, a celulei sale informative, SIMRE.

La întâlnire – care a avut loc, cel mai probabil în 1950, într-o casă conspirativă din Paris – au participat, pe de o parte, cei doi ofiţeri, francez şi american, iar de cealaltă parte, în mod cert, Horia Sima, doctorul Mircea Mușetescu şi Mircea Dimitriu, dar probabil şi Traian Borobaru. în urma discuţiilor, s-a agreat un plan extrem de complex şi de ambiţios: urmau să fie create două structuri, una ofensivă şi alta cu scop defensiv, de contrainformaţii, ambele de câte 50 de legionari fiecare. Cifrele erau optimiste, în cel mai bun caz, căci la sfârşitul anului 1949 legionarii aveau numai cinci persoane în instrucţie, toate într-un centru din Germania[1], de aceea Dimitriu avea să-l însărcineze pe Alexandru „Ică" Tănase cu recrutarea de noi membri dintre cei aflaţi în lagărele de refugiaţi din Germania l'ederală. Numărul recruţilor a mai crescut, dar a rămas departe de ţinta exagerat de optimistă stabilită de legionari şi de reprezentanţii francezi şi americani. Spre exemplu, în perioada aprilie 1951-februarie 1952, în centrele de pregătire de la Isny, de care răspundea în acel moment Petre Ponta, şi de la marginea oraşului Lindau, se aflau numai douăsprezece persoane în instruire[2]: Ştefan Ionescu, Nicolae Moroaica, Anatol Chiriac, Nicolae Cristescu, Petru Indrieşu, Ion Cernea, Ernest Baiu, un anume Baraitaru şi un anume Simionescu, Ion Golea, Alexandru Tănase şi Mircea Popovici, ultimii trei urmând să fie trimişi în ţară până la finalul anului 1952.

Conform datelor disponibile, cei din structura ofensivă ar fi trebuit să beneficieze de pregătire tehnico-militară, asigurată parţial de specialişti francezi[3] în centrele de instrucţie din Hexagon (Longjumeau, Montfermeil, Andilly şi Chevilly- Larue) sau din zona franceză de ocupaţie a Germaniei (Isny im Allgău, Biberach şi Lindau), puse la dispoziţie de guvernul de la Paris. La acestea se adăuga şi baza americană de la Kifisia, din Grecia, folosită ca avanpost pentru trimiterea efectivă în RPR. Instructorii erau prezentaţi cu nume conspirative, legionarii cu- noscându-i drept „Georges", cel care a predat unele noţiuni de radiotelegrafie, sau „Jean", care i-a învăţat cum să utilizeze fotografia în acţiunile secrete[4]. Restul instructajului cădea în sarcina unor legionari ca Filon Verca (utilizarea limbajului Morse) sau Petre Ponta (falsificarea documentelor de identitate folosind exclusiv ustensile de uz cotidian), a căror activitate era supervizată de Traian Borobaru, care obişnuia să viziteze periodic centrele de la Andilly şi Isny[5]. Cursurile cuprindeau noţiuni specifice activităţii de spionaj: telegrafie şi comunicare Morse (fiecare echipă fiind prevăzută să cuprindă şi un telegrafist dotat cu aparat de emisie-recepţie), cifrare şi descifrare, plastografiere şi pregătire de teren necesară în vederea paraşutării în ţară pentru sprijinirea grupurilor de rezistenţă. La acestea se adăuga şi un curs practic de filaj chiar pe străzile Parisului, printre

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 1 057 701, voi. 4, f. 286.

2 ' ANIC, Fond Institutul de Studii Istorice şi Social Politice, Organizaţii cu caracter fascist şi legionar, dos. 36, f. 2; *ibidem*, dos. 38, f. 1.

3 Singurul nume cunoscut este cel al căpitanului Carpentier, responsabilul pentru armament, din centrul de la Andilly. Mariana Conovici *et ulii, op. cit.*, p. 337.

4 Traian Golea (ed.), *Procesul legionarilor paraşutaţi: 1953,* Editura Mişcării Legionare, Bucureşti, 2000, p. 247.

5 ' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 1 057 701, voi. 2, f. 179.

trecătorii care nu bănuiau că iau parte la antrenamentele

unor viitori spioni[1]. Totodată, legionarii selectaţi luau parte la trageri cu armament uşor (aproape exclusiv pistoale), exerciţii de orientare în teritoriu necunoscut şi deplasare pe timp de noapte (antrenamentul viza parcurgerea a 15-20 de kilometri, pentru a-i pregăti pentru primele ore de după atingerea solului) şi cel puţin zece salturi cu paraşuta din avioane militare similare cu cele preconizate a fi folosite în acţiunile viitoare.

Grupele de acţiune urmau să fie constituite din câte trei persoane, format care avea să se cimenteze şi să fie utilizat în misiunile propriu-zise de la începutul anilor 1950. Scopurile celor ce trebuiau să fie trimişi în ţară erau verificarea stării de spirit a populaţiei (ataşamentul faţă de regim şi potenţialul de revoltă), culegerea de informaţii (în special militare), contactarea grupurilor de rezistenţă din munţi în vederea sprijinirii cu echipamente, medicamente şi muniţie, precum şi edificarea de reţele informative. Prima serie şi-a început instrucţia în 1949, iar în 1950 pregătirea lor era încheiată, însă trimiterea în ţară se făcea începând cu anul următor. în privinţa radiotelegrafiei,

1 Traian Golea, *op. cit.,* p. 247.

postul de recepţie se afla sub controlul exclusiv al francezilor, astfel că toate informaţiile ce aveau să fie comunicate din ţară ajungeau direct în mâna lui Beaumont care abia apoi le transmitea lui Muşetescu şi Dimitriu, foarte probabil nu înainte de a le filtra şi a reţine unele date sensibile. Relaţia tripartită francezi-americani-legionari era destul de anevoioasă şi complexă, Neagu Cosma remarcând, cu maliţiozitate, în memoriile sale că „americanii erau cu banii şi logistica [...], francezii puneau la dispoziţie teritoriul naţional, clădiri, centre de instrucţie şi asigurau legătura cu legende şi documente false l...] [şi] partea română oferea «carnea de tun», adică oameni de sacrificiu”[1]

.Persoanele recrutate pentru sectorul contrainformativ vor fi răspândite în mai multe oraşe din Europa occidentală, având ca sarcini supravegherea comunităţilor de români şi identificarea agenţilor trimişi de la Bucureşti[2]. Cel puţin în acest aspect, serviciul avea, asemenea SIMRE, o relativă independenţă de activitate şi, potrivit lui Dimitriu, informaţiile erau centralizate exclusiv

1 Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 147.

2 Mariana Conovici *et alii, op. cit.*, p. 334.

de către el şi Muşetescu, iar numai în cazuri grave erau

transmise mai departe partenerilor. Dacă identitatea celor doi ofiţeri – francez şi american – rămâne în domeniul speculaţiilor, informaţiile nefiind concludente, este cert că de-a lungul colaborării, din partea franceză, ofiţerii de legătură au fost aceiaşi Blondei şi Beaumont care lucrau şi cu SIMRE. întâlnirile aveau loc o dată la două-trei săptămâni, în locuinţe conspirative stabilite de reprezentanţii SDECE. în restul intervalului dintre întrevederi, dacă apăreau situaţii care necesitau contactarea de urgenţă a partenerilor francezi, doctorul Muşetescu şi Mircea Dimitriu trebuiau să ia legătura cu un ofiţer din structurile informative militare, iar acesta contacta, la rândul său, pe Blondei ori Beaumont.

Chiar dacă acţiunile ofensive rezultate din colaborarea Mişcarea Legionară-serviciile secrete franco-americane au debutat în 1951, apogeul şi deznodământul aveau să se înregistreze în 1953, iar căderea lor a fost simultană cu proiectul similar al SIMRE. Mai mult de atât, rezultatele dezastruoase au influenţat semnificativ direcţiile de activitate ale intelligence-ului din exil, indiferent din ce parte a emigraţiei veneau membrii lui.

Colaborarea dintre Mişcarea Legionară şi SIMRE

în comparaţie cu legăturile dintre formaţiunea condusă de Horia Sima şi structurile secrete occidentale, între legionari şi conducerea SIMRE negocierile în vederea unei conlucrări au demarat mult mai târziu şi mai anevoios. în rândul „cămăşilor verzi" se aflase de afirmaţiile pe care Puiu Petrescu le-ar fi făcut în timpul detenţiei din lagărele iugoslave, când a declarat că ţara nu va avea linişte până când legionarii nu vor fi anihilaţi şi că măcar acest lucru bun îl fac comuniştii[1]. De aceea, potrivit lui Mircea Dimitriu, singurul lider legionar care l-a abordat pe Petrescu a fost, pentru o lungă vreme, generalul Platon Chirnoagă. Discuţiile celor doi au vizat însă numai organizarea militară a exilaţilor, nu şi acţiuni informative. Pentru acest domeniu, cel cu care trebuia discutat era Mihail Opran, însă nici acesta nu venea în emigraţie cu o părere prea favorabilă legionarilor, fără însă a-i antipatiza aşa cum o făcea şeful *de jure* al SIMRE şi, mai ales, fără a exclude cu totul o conlucrare. De aceea, Nae Roşea şi Ion Protopopescu, care se aflau la Paris, fuseseră însărcinaţi în 1949 să îl abordeze cu grijă pe Opran pentru a discuta modalitatea în care structurile informative pot colabora, legionarii având posibilităţi de a obţine date din ţară, pe care de altfel le dădeau contra cost americanilor, însă voiau să obţină un profit mai mare prin vânzarea lor şi către structurile franceze şi britanice. Aşa că într-o discuţie petrecută în locuinţa domnişoarei Cantacuzino, Protopopescu i-a comunicat Constanţei Magoş, despre care ştiau că se bucură de încrederea lui Opran, oferta ce trebuia prezentată liderului SIMRE: informaţii aduse din ţară de legionari urmau să fie vândute americanilor, francezilor şi britanicilor, Opran jucând, cel puţin într-o privinţă, rolul de intermediar. Aceste obligaţii nu vizau însă şi rezultatele acţiunilor desfăşurate în parteneriat cu Neagoy sau cu structurile americane din Germania. De asemenea, curierii trimişi în ţară de Paris sau de Salzburg trebuiau să evite zonele frecventate anterior de agenţii legionari, pentru a nu culege acelaşi set de informaţii. Cât despre plecarea curierilor în ţară, acest aspect urma să fie cunoscut numai de Neagoy: Opran tocmai intra în această afacere, iar de Titi Constantinescu şi de indiscreţiile lui legionarii deja se săturaseră.

Când Magoş i-a prezentat propunerea legionarilor, Mihail Opran a ascultat-o până la final, într-o linişte deplină. A fost foarte sceptic în privinţa ofertei, pe care o considera prea bună să fie adevărată, glumind că el „treabă legionară

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 165; *idem*, Fond Informativ, dos. 1 057 701, voi. 4, ff. 269-271.

pe drum drept" nu a văzut, bănuind că există detalii

ascunse'. Dar cu toate acestea, a decis să rişte şi să dea o şansă proiectului de conlucrare cu o structură informativă destul de bine închegată, realmente combativă, cu filiere bătătorite şi verificate, dispusă aşadar să trimită agenţi în ţară. Parafarea înţelegerii a avut loc în ianuarie 1950, atunci când Opran s-a deplasat în Austria, unde a discutat colaborarea şi cu Neagoy şi Titi Constantinescu. Triunghiul instituţional (legionari – SIMRE – celula CIC de la Salzburg) a funcţionat însă numai până în primăvară, când au avut loc incidentul aviatic din Ungaria şi pierderea documentelor de către Titi Constantinescu.

Chiar dacă, pe termen lung, relaţia dintre legionari şi SIMRE ori dintre legionari şi Mihail Opran (până în primăvara anului 1952, fiind, practic, acelaşi lucru) s-a dovedit foarte fluctuantă, a fost totuşi prima care se pare că s-a refăcut după seismul amintit mai sus. Într-una dintre declaraţiile date după revenirea în ţară, Constanţa Magoş îşi amintea că Protopopescu îi insinuase că în vara anului 1950, în timp ce Neagoy continua să refuze perspectiva reluării colaborării cu Mihail Opran, se refăcuse deja o relaţie favorabilă. Dacă este adevărat, atunci mişcarea trebuie să fi fost rezultatul unui cumul de factori: nevoia de finanţare a legionarilor şi plaja foarte redusă de „cumpărători" pentru datele pe care le obţineau din ţară; fondurile pe care Opran le avea la îndemână şi disponibilitatea sa de a plăti, în ciuda zgârceniei bine-cunoscute; diplomaţia şi abilitatea liderului SIMRE de a trece, în unele cazuri, peste resentimente personale pentru a-şi atinge obiectivele în domeniul informativ, mai ales că se pare că Mihail Opran a fost cel care a făcut pasul decisiv, printr-o întâlnire cu Traian Borobaru, mijlocită tot de Magoş[1].

La mijlocul anului 1950, colaborarea dintre SIMRE şi legionari era o realitate, iar rezultatele se dovedeau mai benefice decât anticipa Opran. Chiar dacă nu a confirmat direct, fostul comandor a dat de înţeles Constanţei Magoş că a primit de la Borobaru şi Florescu material informativ extrem de bogat şi detaliat, precum o serie întreagă de fotografii din sud-vestul ţării, atât din oraşe, cât şi cu mişcările trupelor române şi sovietice. Colaborarea părea să nu se limiteze la

munca informativă, ci urma să acopere un spectru mult mai larg de acţiuni. Spre exemplu, Ioan Dragu a făcut în a doua parte a anului o deplasare la Madrid pentru a discuta cu legionarii simişti armonizarea programului staţiei de radio pe care aceştia o aveau în pregătire cu direcţiile de propagandă ale secţiei pe care o conducea în cadrul SIMRE. Un an mai târziu, în august 1951, Mircea Pătru a primit din partea lui Opran misiunea de a se deplasa la Madrid şi la Roma, pentru a discuta cu conducerea legionară asupra posibilităţii extinderii colaborării dintre SIMRE şi mişcarea condusă de Horia Sima, atât în pregătirea echipelor de paraşutişti (este neclar dacă Opran cunoştea că legionarii erau deja implicaţi de aproape doi ani într-un asemenea proiect), cât şi a utilizării de către SIMRE a celulei contra-informative

legionare din Europa de Vest. Dispariţia subită a lui Pătru din capitala Franţei (misiunea se desfăşura sub semnul unui secret absolut, căci nici apropiaţii lui Opran nu cunoşteau motivul absenţei colaboratorului său) dăduse naştere ipotezei că ar fi fost trimis în ţară, ceea ce era însă mult prea puţin probabil, atât din cauza invalidităţii sale fizice, cât mai ales a personalităţii sale extrem de temătoare. în urma discuţiilor, Sima şi-a dat acordul pentru stabilirea unei colaborări, desemnându-l pe doctorul Mircea Muşetescu, co-ordonatorul echipelor de legionari care se antrenau pentru a fi paraşutaţi în RPR, să lucreze cu Opran în domeniul con-trainformativ şi cu Pătru în privinţa eventualelor trimiteri de agenţi în ţară[1]. Demersul a fost unul de succes şi în Italia: pe lângă numeroasele

interogatorii luate românilor găsiţi [1]

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 209

.în lagărele de refugiaţi din Peninsulă, Mircea Pătru a stabilit

legături şi cu disidenţa legionară condusă de Constantin Papanace. în ansamblu, rezultatul misiunii a fost atât de productiv şi de mulţumitor pentru Mihail Opran, încât liderul SIMRE glumea că Mircea Pătru lucra atât de bine cu legionarii, încât ar fi putut trece drept unul de-ai lor. Până şi generalul Petrescu fusese angrenat în această strategie de (re)apropiere de legionari, şeful de drept al serviciului de informaţii afirmând în diferite cercuri ale emigraţiei că regretă afirmaţiile pe care le făcuse în lagărele iugoslave (şi care îi atrăseseră antipatia legionarilor) şi căuta o împăcare prin intermediul lui Platon Chirnoagă.

însă atât cadrul temporal, cât şi relaţia în sine între SIMRE şi legionari, cuprinsă între vara anului 1950 şi sfârşitul conducerii Opran-Petrescu, trebuie privite cu o anumită reticenţă, atât din cauza datelor limitate, cât şi a contradicţiilor existente în puţinele documente. într-o lungă şi detaliată declaraţie dată în timpul anchetelor, Constanţa Magoş amintea de discuţia fugară avută în iunie 1951 cu Mihail Opran, în care acesta i-a spus răspicat că, din punctul său de vedere, colaborarea cu legionarii ar fi încheiată definitiv[1]. Este aproape imposibil de stabilit, la acest moment, dacă afirmaţia femeii este veridică sau nu, ori dacă memoria nu i-a jucat o festă, plasând un an mai târziu acest dialog, care în mai-iunie 1950 ar fi în mare măsură valabil. Cel mai probabil relaţia dintre Opran şi legionari nu se încheiase, dovadă fiind misiunea lui Pătru de la sfârşitul verii, precum şi unele detalii din activitatea lui Opran după debarcarea de la conducerea SIMRE. Nu trebuie exclusă nici varianta ca dialogul să se fi petrecut întocmai, însă Opran să fi încercat o dezinformare în rândul exilului, ştiind că Olariu este un adevărat colportor de informaţii în emigraţia românească. Oricare ar fi adevărul, relaţia dintre legionari şi SIMRE avea să fie cu totul alta din primăvara anului 1952, odată cu schimbarea radicală a conducerii structurii informative a CNR.

Declinul unui proiect: 1951-1952

Aşa cum era şi firesc, după doi ani de existenţă, SIMRE se schimbase într-o oarecare măsură faţă de cum fusese gândit iniţial şi de speranţele puse în această iniţiativă. Oficiul de recrutare funcţiona mai degrabă din inerţie, iar biroul de propagandă nu putea produce rezultate notabile, încât Opran se gândea încă de la mijlocul anului 1951 să îl suprime, păs- trându-l la Paris pe Ioan Dragu, în timp ce Iani Popa ar fi urmat să fie trimis în Germania de Vest. Cu excepţia celulei conduse de Gelu Belu, rezidenţele activau mai degrabă pe hârtie, diminuarea fluxului de refugiaţi lăsându-le fără posibilităţi informative reale. Un lucru similar s-a petrecut şi cu departamentul contrainformativ, căci tot mai puţini români ajungeau în Franţa, majoritatea lor fiind pe cale legală, prin urmare şi supravegherea necesita ceva mai puţine resurse. în consecinţă, apăruseră unele modificări în conducerea structurii, Opran construindu-şi în prima jumătate a anului 1951 un nucleu de lucru format din Mircea Pătru, Dumitru Neferu, Romeo Bălăceanu şi ofiţerul Dima[1].

De asemenea, biroul ofensiv îşi diminuase importanţa, atât în urma căderii lui Mihail Ţanţu, cât mai ales în urma nereuşitelor legate de stabilirea unor reţele informative proprii care să funcţioneze şi să alimenteze cu date centrul de laParis. Membrii grupului Lya Popescu-Paula Ventzel fuseseră arestaţi şi condamnaţi la ani grei de închisoare, iar unii chiar executaţi, în timp ce dinspre Adam Suţer şi Dumitru Secară nu venea nicio comunicare (căderea lor avea să survină abia la sfârşitul anului), iar Opran îşi pierduse orice încredere că s-ar mai putea petrece. Prin urmare, el şi Petrescu s-au decis să caute alternative pentru obţinerea

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 180.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

informaţiilor din ţară. Soluţia a părut să vină pe filieră

evreiască: crearea statului Israel după al Doilea Război Mondial a dus la stabilirea unor punţi de legătură între Palestina şi comunitatea mozaică din România. Mai mult, unii dintre evrei intraseră în nomenclatura de partid şi, dacă puteau fi convinşi să lucreze pentru cei din Occident, ar fi putut avea acces la date importante din interiorul statului comunist român. Primele contacte cu evrei din Israel care aveau rude rămase în ţară au fost stabilite cu ajutorul fostului ziarist Camil Ring. Stabilit la Paris în 1947, fondase o firmă de curierat care lucra atât în Orientul Mijlociu, cât şi în Europa de sud-est. Având consimţământul generalului Petrescu, dar şi un sprijin discret din partea Intelligence Service care încă avea influenţă în fosta zonă de protectorat britanic, Opran a efectuat o serie de călătorii în Israel, sub numele conspirative „Bart" şi „Michael Aubart" (iar atunci când nu se putea el deplasa, erau trimişi Iani Popa sau o femeie a cărei identitate a rămas necunoscută). Direcţia de acţiune a fost dezvoltată între 1950 şi 1952, fostul comandor încercând să construiască o reţea de agenţi prin intermediul soţilor Lazăr şi Suzette Halberthal, precum şi a apropiaţilor lor care încă nu emigraseră din România. Şi în acest caz, Securitatea a izbutit să fie cu cel puţin un pas înaintea structurii de la Paris şi să descopere filiera SIMRE înainte ca aceasta să intre în funcţiune. Suzette Halberthal îl pusese pe Mihai Opran în contact cu un marinar român de pe un vas ce asigura legătura între Constanţa şi Haifa. Fără ca Halberthal să ştie sau măcar să bănuiască (nu există – cel puţin în acest moment – informaţii care să indice contrariul), navigatorul era deja în serviciul Securităţii, care îl recrutase sub numele conspirativ „Mircea". Nici Mihail Opran nu pare să-l fi suspectat pe marinarul cu care s-a întâlnit prima (şi nu este exclus să fi fost şi singura) dată, la 11 ianuarie 1951, într-un oraş-port din Israel, discuţie pe care „Mircea", odată revenit în ţară, a relatat-o în detaliu Securităţii. Potrivit acestuia, şeful SIMRE l-ar fi chestionat cu privire la organigrama SRT, insistând apoi asupra caracteristicilor vaselor pe care societatea mixtă româno-sovietică le deţinea şi a traficului de mărfuri prin porturile Constanţa şi Brăila. De asemenea, Opran i-a cerut date despre dispozitivele militare sovietice de la malul mării, dar şi din interiorul Constanţei, despre rezistenţa armată anticomunistă din Dobrogea şi despre posibilele ecouri ale anihilării reţelei informative formate din Sanda Cernătescu, Nicolae Vâlsan şi Vasile Ciobanu. La final întâlnirii, după ce i-a stabilit numele conspirativ „Rodica", Opran i-a înmânat:

6 pachete de format f. mic, care le-am numit „buline" numerotate fiind fiecare, dându-mi-se următoarele explicaţiuni: „în aceste buline se află instrucţiuni foto filmate şi un cod uşor de lucrat pentru cei care-l cunosc şi greu de descifrat în cazul când ar cădea în mâini străine".

Trebuie procedat astfel ca aceste buline să ajungă în munţi sau în mâinile unor oameni siguri, care atunci când va sosi momentul să ştie cum să procedeze. În cazul când voi considera că vreun prieten prezintă toată garanţia şi este dispus a ajuta această acţiune, îi pot încredinţa unul din aceste buline având grije să notez numărul marcat pe dânsul[1]. ' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 2, ff. 307-308.

Evident, toată această logistică a căzut în mâinile Securităţii, care nu doar că a reuşit să intercepteze microfilmele cu instrucţiuni şi să ţină sub supraveghere

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

potenţialele legături din ţară ale filierei, dar va duce o extrem de productivă acţiune de dezinformare a Parisului. Informaţiile scurse prin agentul „Mircea” către soţii Halberthal şi, mai departe, spre Mihail Opran erau fie date vechi, incomplete ori false despre organizarea SovRomTransport şi a traficului prin porturile Constanţa şi Brăila, fie informaţii redundante, publicate deja în presa oficială de la Bucureşti ori în broşuri editate de instituţiile regimului comunist. Toate aceste date, precum şi cele obţinute de la alte persoane de legătură din ţară, care expediau corespondenţă la anumite adrese conspirative din Tel Aviv, controlate de soţii Halberthal, erau ulterior trimise la Paris direct, prin agenţii veniţi din Franţa, sau pe căi diplomatice, prin legaţia franceză din capitala israeliană. Până în iunie 1951, când contactele s-

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

au oprit brusc, marinarul s-a întâlnit cu soţii Halberthal, care erau practic interfaţa lui Opran în Israel, de cel puţin 14 ori, ocazii cu care s-au obţinut date despre modul de acţiune şi perspectivele operative ale SIMRE pe această filieră. însă scopul ultim al acţiunii duse de Securitate prin agentul „Mircea” nu era unul contrainformativ, de barare a liniilor de acţiune ale SIMRE şi ale partenerilor săi occidentali, ci se ţintea la cel mai înalt nivel: „obiectivul final al acestui plan era atragerea lui Opran Mihail într-o cursă pentru a fi răpit şi adus în RPR'„. Numai sistarea bruscă, din partea soţilor Halberthal, a contactelor cu agentul „Mircea” pare să fi împiedicat această acţiune îndrăzneaţă a contraspionajului de la Bucureşti, care, printr-o asemenea lovitură, ar fi anihilat practic întreaga structură informativă a exilului românesc

.Ce anume a cauzat sfârşitul intempestiv poate fi numai speculat, motivele variind de la lipsa banilor (motivaţia implică-

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

rii soţilor Halberthal fiind pecuniară) la nereuşita obţinerii

unor informaţii militare sau a unor documente de identitate, acestea din urmă fiind cerute cu insistenţă de către cei de la Paris. Totuşi, cel mai probabil scenariu este cel potrivit căruia Mihail Opran a conştientizat că marinarul este de fapt un agent dublu în slujba Bucureştiului, iar acţiunea este de fapt o dezinformare a Securităţii. Cu câteva săptămâni înainte de finalul întâlnirilor dintre „Mircea" şi soţii Halberthal, contraspionajul comunist a încercat să creeze o nouă linie de dezinformare, folosindu-l pe Ion Almâjanu, fost colonel în Marele Stat Major. Ofiţerul s-ar fi întâlnit cu „Mircea" (niciunul nu cunoştea postura reală a celuilalt) şi i-a dat o scrisoare către unul dintre liderii ţărăniști din exil, prin care îl informa că este în legătură cu rezistenţa anticomunistă din Dobrogea şi solicita sprijin. Plicul a fost preluat de navigator care l-a predat apoi Suzettei Halberthal. La rândul său, aceasta l-a trimis la Paris. Răspunsul lui Opran a fost rapid, corect şi fără echivoc: misiva este o cursă, iar marinarul, pentru a-şi consolida poziţia în ţară în raport cu Securitatea, trebuia să-l denunţe pe Almâjanu, care cu siguranţă era agent al contraspionajului. Numai că, pe lângă această contactare din partea unui fals sprijinitor al rezistenţei, şi agentul „Mircea" a dat de bănuit, mărturisind că l-ar fi denunţat pe fostul colonel instituţiilor de partid şi nu Securităţii sau, măcar, Miliţiei. Dar motivele exacte ale încetării legăturilor dintre soţii Halberthal şi agentul „Mircea" care, probabil, nu doar că au protejat SIMRE de o gravă lovitură, ci i-au salvat viaţa lui Mihail Opran, rămân încă necunoscute. De altfel, agentul „Mircea" nu a fost singurul marinar contactat pe această linie informativă: într-o situaţie similară s-a aflat şi Mircea Nicolau, comandantul unui vas românesc, de a cărui abordare (tot la Haifa) Securitatea a fost înştiinţată în scurt timp[1].

în vreme ce Mihail Opran se dedica activităţii informative, Dumitru Petrescu se ocupa cu discuţiile legate de organizarea militară a exilului. Chiar dacă izbucnirea războiului european dintre puterile occidentale şi lagărul comunist nu se materializase, conflictul din Coreea întreţinea speranţele în exilul românesc că o acţiune similară, care să ducă la eliberarea şi a României, nu este încă abandonată complet. Nici generalul Petrescu nu uitase ideea sa de a pune bazele unei unităţi armate în exil, care să intre în acţiune odată cu începerea războiului, însă speranţele sale utopice – care vizau strângerea a peste 8 000 de bărbaţi – erau invalidate de situaţia reală. La mijlocul anului 1951, în AFC – care ar fi trebuit să fie osatura pe care să fie construită armata din exil – figurau ceva mai puţin de 600 de înscrişi (dintre care 58 erau aviatori)[1], iar dintre aceştia este discutabil câţi ar fi abandonat confortul şi siguranţa pentru care se zbătuseră în Occident pentru a-şi risca viaţa într-un nou conflict. Totuşi, se stabilise în acest sens un canal de comunicare cu SHAPE, centrul de comandă al NATO, legătura fiind asigurată de generalul Petrescu. în perioadele în care acesta lipsea din Paris, aşa cum a fost, spre exemplu, lunga vacanţă pe care a petrecut-o la Nisa în septembrie 1951, sarcina era preluată de Mircea Pătru care lucra direct cu Opran.

Lipsa de resurse umane punea în dificultate şi poziţia românească în cadrul preconizatului efort al exilaţilor din Europa central-răsăriteană şi baltică de a forma un front comun de luptă împotriva comunismului. La 30 iulie 1951 avea loc la
Paris o întâlnire la care au participat 14 ofiţeri superiori din Polonia, Ungaria, România, Cehoslovacia, Letonia, Estonia şi Lituania, care au discutat despre direcţiile de acţiune în cazul unui conflict între cele două blocuri militare, dar şi despre activităţile informative şi de sabotaj ce trebuiau

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 31v.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

materializate in prealabil. Premisa tuturor planurilor era că

un război împotriva URSS este inevitabil şi, cel mai probabil, va avea loc până la sfârşitul anului 1952. De aceea, se propunea înfiinţarea unui i omandament unit al tuturor celor din exil, iar puterea de decizie să fie proporţională cu capacităţile pe care le puteau fiecare aduce. Generalul polonez Anders, cel care intenţiona să-şi asume conducerea structurii, se lăuda că poate strânge aproape 90 000 de soldaţi, în timp ce generalul maghiar Zako avansa un număr de circa 25 000 de unguri dispuşi să lupte împotriva comunismului. Chiar şi exagerate (ceea ce fără îndoială erau), cifrele erau departe de cele la care ar fi putut spera, în cel mai bun caz, generalul Petrescu, al cărui birou de mobilizare abia strânsese câteva sute de nume. Acest lucru se traducea printr-o poziţie precară pentru exilului românesc la masa negocierilor şi, mai important pentru Puiu Petrescu, un rol minor pe care el l-ar fi avut în noul comandament. De aceea, viziunea generalului român era cu totul alta, fiind descrisă şi detaliată într-un document redactat în toamna anului 1951 şi trimis către regele Mihai I. Fără a exclude cu totul ideea construirii unor armate în exil, Petrescu considera că este mai degrabă fezabil planul unor comandouri care să sprijine rezistenţa din interior, iar în cazul unui conflict să fie mobilizată populaţia din URSS şi din ţările satelit dispusă să lupte împotriva conducerii comuniste. Numai că dacă pe Anders îl descria drept un „megaloman" ce vizează planuri şi armate care să-i răspundă orgoliului, iar reuniunile SHAPE supervizate de administraţia
Eisenhower le cataloga drept „adunări mediocrii de elevi la şcoala primara", nici Petrescu nu îşi crea pentru el însuşi un portret mai favorabil. Conform prognozei prezentate suveranului, dacă viziunea sa ar fi fost cea implementată, s-ar fi putut conta, după primele zile ale conflictului, pe aproape cinci milioane de partizani recrutaţi din interiorul lagărului comunist. Strategia propusă trebuia aplicată de o structură subordonată puterilor occidentale, a cărei conducere ar fi trebuit să îi fie, bineînţeles, încredinţată lui. Dumitru Petrescu afirma că, datorită experienţei sale pe frontul răsăritean, este singurul general din exil care cunoaşte realităţile sovietice şi este capabil să le răspundă adecvat şi realist. La sfârşitul anului 1951, emigraţiile est-europene nu dispuneau nici de armate şi nici nu se întrevedea prea curând războiul care să le elibereze ţările, însă aveau destui generali care făceau planuri fanteziste pentru a se critica şi a se denigra unul pe celălalt, ceea ce cu siguranţă nu le câştiga sprijinul guvernelor occidentale.

Utopii sau acţiuni reale, planuri grandioase sau misiuni conspirative, toată activitatea SIMRE avea să fie aruncată în aer în vara anului 1951. în timp ce Opran căuta filiere informative şi Petrescu subalterni şi grupuri de rezistenţă, Securitatea nu pierduse timpul şi construise cu migală cea mai temerară acţiune, o lovitură pe care nici Parisul şi nici Salzburgul nu o prevedeau nici în cele mai sumbre scenarii: capturarea Constanţei Magoş.

Lovitura sub centur

ăÎn urma anchetelor lui Mihail Ţanţu, Victor Moldovan şi Costel Nicolau, autorităţile de la Bucureşti au înţeles perfect poziţia nodală a Constanţei Magoş atât în comunitatea românească, cât mai cu seamă în păienjenişul structurilor de spionaj occidentale. în plus, existau suficiente pârghii pe care Securitatea le-ar fi putut utiliza pentru a o constrânge să lucreze în folosul regimului comunist, aşa că „problema Magoş" .1 fost preluată de serviciul contraspionaj în ianuarie 1951[1]. Principalul atu pe care îl avea Bucureştiul îl constituia soţul femeii, rămas captiv în ţară, şi pe care aceasta îl dorea scos din România cu orice preţ. Nevrând să piardă un asemenea as din mânecă, Securitatea l-a abordat pe inginerul Dumitru Magoş pentru a-l convinge să colaboreze cu autorităţile comuniste, dar acesta a refuzat orice contact în acest sens. Prin urmare, I au arestat la 21 aprilie 1951, având însă grijă să mascheze dispariţia sa prin

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

crearea unei legende conform căreia bărbatul fusese trimis

pe un şantier aflat departe de capitală şi, în paralel, să continue corespondenţa cu soţia sa, scriind cărţile poştale şi scrisorile nu din locuinţa sa de la etajul 6 al blocului din strada Brezoianu nr. 51, ci dintr-o celulă de la Malmaison, sub atenta supraveghere a ofiţerilor. în timpul interogatoriilor, inginerul a făcut ample declaraţii despre planurile sale de a fugi din ţară şi despre persoanele cu care luase legătura, aşa cum era avocatul bucureştean Constantin Dragomireanu, care ar fi trebuit să-l însoţească în trecerea clandestină a frontierei, ori care îi cunoşteau planurile, precum inginerul Constantin Ceauşu, cel care, de altfel, îl şi ajutase în citirea unei cărţi poştale scrise cu cerneală simpatică. Cu toate că aveau suficiente informaţii pentru a trece la reţinerea lor, ofiţerii de Securitate au decis să-i lase, momentan, în libertate, pentru a nu trăda secretul arestării lui Dumitru Magoş.

Pasul următor a fost să-l pună pe inginer să scrie o carte poştală prin care să-şi informeze soţia că s-a decis în mod ferm şi irevocabil să fugă din ţară şi să-i ceară să-i găsească, din nou, o călăuză dispusă să-l treacă graniţele. Corespondenţa a fost expediată la 5 mai 1950 şi după numai cinci zile, în căsuţa poştală de la parterul blocului modernist din strada Brezoianu sosea răspunsul de la Paris: Constanţa Olariu îi promitea că, în ciuda situaţiei materiale dificile şi a numărului din ce în ce mai mic de călăuze disponibile, va căuta să trimită pe cineva în ţară, dar îi recomanda soţului său să-l contacteze pe inginerul Coriolan Silaghi din Baia Mare pentru a vedea dacă nu îl poate acesta ajuta.

La 9 iunie 1951 este redactată o primă propunere de recrutare ca informatoare a femeii aflate la Paris. în documentul cu ştampila Strict Secret, ofiţerii de Securitate analizau variantele de lucru stabilite în „problema Magoş". Primul scenariu era, de fapt, un şantaj rudimentar, abuziv şi brutal, şi implica colaborarea autorităţilor maghiare, care ar fi trebuit să-l identifice şi să-l recruteze pe un anume Bella Birtha şi să-l transfere Securităţii române pentru a-l utiliza în contactarea Constanţei Magoş, folosindu-se de încrederea pe care aceasta o avea în conductorul de tren. Bărbatul urma să fie trimis la Paris unde să întâlnească obiectivul acţiunii şi să-i predea o carte poştală, al cărei mesaj scris cu cerneală simpatică trebuia să dispară la câteva minute după relevare. Textul trebuia să cuprindă informaţia că Moldovan căzuse în mâinile Securităţii şi mărturisise tot (ceea ce era veridic), ducând la reţinerea lui Dumitru Magoş şi a lui Costel Nicolau (ambii fiind, într-adevăr, în detenţie), şi că urmează arestarea părinţilor Constanţei Magoş şi a tuturor prietenilor săi. Singurul mod în care aceste suferinţe puteau fi evitate ar fi fost ca femeia să accepte imediat să devină colaboratorul Securităţii şi să scrie pe loc un angajament ce urma să fie trimis în ţară prin intermediul lui Birtha[1]. A doua variantă era tot una de constrângere: de data aceasta căpitanul M. Niculescu şi colonelul P. Petrescu, cei care au redactat planul, şi-au îndreptat atenţia spre avocatul Albert Faion, un vechi prieten al soţilor Magoş, pentru care fusese şi consilier juridic. Bărbatul urma să fie trimis la Berlin ori Viena, împreună cu un ofiţer de Securitate, pentru a o întâlni pe Constanţa Magoş, iar femeia să fie informată în prealabil de această întrevedere printr-o carte poştală scrisă de soţul ei. Discuţia urma să aibă loc în sectoarele sovietice ale celor două oraşe, pentru a preîntâmpina supravegherea operativă a serviciilor secrete occidentale. Scenariul prevedea ca femeia să fie reţinută, anchetată şi forţată să devină colaboratoare. în fond, i se puneau pe masă două variante: fie refuză, iar atunci soţul şi părinţii ei urmau să ia drumul închisorilor politice, în timp ce în Occident era răspândită informaţia că este agentă comunistă, iar căderea lui Victor Moldovan se datora trădării ei; fie acceptă, şi atunci niciunul dintre apropiaţii săi nu avea să sufere torturile din anchetă şi greutăţile detenţiei, ba, mai mult, urmau să primească sprijin material atât cei din ţară, cât şi ea, în exil. în acest ul-

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

tim caz, Securitatea ar fi speculat foarte bine adevăratul

călcâi al lui Ahile: apetenţa Constanţei Magoş pentru lux, pentru un stil de viaţă confortabil şi lipsit de griji. Chiar dacă se lua în calcul o variantă de forţă, implicând privarea de libertate a femeii, pentru un scurt timp, ofiţerii nu se gândeau la ideea repatrierii. Constanţa Magoş ar fi fost mult mai utilă în exil, ca informator cu ample posibilităţi de obţinere de date sensibile (atât pe filiera lui Opran, cât şi pe filiera „Bogdan") şi ar fi putut fi marşrutizată în multe alte medii ale exilului românesc.

Cu toate acestea,la lOiulie 1951,aşadar laolunăde la schiţarea primului plan pentru recrutarea Constanţei Magoş, ofiţerii de Securitate schimbă aproape cu totul strategia, luându-se acum în calcul răpirea din Berlin şi aducerea sa în ţară. Toate scenariile erau subsumate aceleiaşi idei: femeia trebuia readusă în ţară, indiferent dacă era cu forţa sau având acordul ei. Ce anume a determinat această schimbare radicală de abordare este o întrebare la care arhivele nu păstrează un răspuns clar şi definitiv, mai ales că planul iniţial avea o serie de raţionamente fundamentate şi care s-ar fi putut dovedi productive pentru regimul de la Bucureşti. în fond, dacă ar fi fost adusă în ţară, Constanţa Magoş nu ar mai fi putut fi folosită în acţiuni viitoare, ci numai stoarsă de informaţii despre activitatea din exil de până la momentul reţinerii. Să fi fost oare teama că femeia nu va colabora „cinstit" cu Securitatea şi că structurile informative din Occident o vor folosi cu succes într-un proces de dezinformare? Să fi fost vorba de presiunea obţinerii a cât mai multor date într-un interval cât mai scurt de timp, înainte ca dispariţia sa să fie confirmată şi să producă efecte în rândul SIMRE şi al partenerilor săi instituţionali? Desfăşurarea ulterioară pare să infirme a doua ipoteză, în timp ce prima rămâne în zona gri a supoziţiilor.

Unul dintre puţinele puncte comune dintre planul din iunie şi cel din iulie era utilizarea lui Albert Faion pe post de iepurele ce urma să atragă prada în cursa întinsă de Securitate, rolul său fiind de a trimite scrisoarea prin care să-i ceară o întrevedere la Berlin (unde, în zona de est, urma să se desfăşoare a treia ediţie a Festivalului Tineretului şi Studenţilor) şi de a mijloci întâlnirea dintre Constanţa Magoş şi aşa-zişii membri ai delegaţiei române. Aceştia din urmă erau de fapt ofiţeri ai Direcţiei I, echipa operativă fiind compusă din maiorul Isidor Holingher, şeful liniei americane şi coordonatorul acţiunii, maiorul Boris Caranicolov, şeful serviciului Filaj-Investigaţii, locotenentul major Virgil Georgescu şi Maria Bucicov[1]. Unii dintre ei aveau

responsabilitatea filării, iar alţii trebuiau să se ocupe de între- I vederea propriu-zisă. în plus, Holingher urma să aibă asupra sa şi un paşaport fals pentru Constanţa Magoş, ce ar fi fost utilizat în cazul repatrierii benevole. Femeia urma să fie atrasă în zona sovietică, unde să îi fie predată o scrisoare în

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

care soţul o ruga să se întoarcă în ţară, căci poziţia sa profesională îl convinsese să renunţe la gândul emigrării. Apoi să fie forţată să dea un angajament scris şi declaraţii cu care putea fi şantajată in cazul în care ar fi încercat şi reuşit să fugă. Dacă însă totul ar l i mers conform planului, ar fi fost organizată o conferinţă inopinată de presă, în care Magoş să anunţe public că, din cauza aşa-ziselor condiţii mizere de trai din Occident, alege de bună voie să se repatrieze. Odată ajunsă în ţară, aceasta urma să continue să dea declaraţii despre persoanele din exil şi despre acţiunile în care fusese implicată sau de care avea cunoştinţe. Planul întocmit de aceiaşi M. Niculescu şi P. Petrescu prevedea şi posibilele desfăşurări ale acţiunii: dacă venea singură, urma să fie atrasă într-o încăpere unde Faion i-ar fi dat scrisoarea, iar apoi

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

Holingher ar fi încercat să o convingă să colaboreze cu Bucureştiul. Dacă ar fi refuzat, se trecea la pasul următor: era ameninţată cu arestarea soţului, a părinţilor şi a apropiaţilor, în acel moment, dacă ar fi cedat, urma calea repatrierii pe cale legală, cu sau fără conferinţă de presă, dar dacă s-ar fi împotrivit, atunci ofiţerii ar fi folosit forţa şi treceau direct la răpirea ei. în cazul în care ofiţerii de Securitate descopereau că femeia beneficia de protecţia unei echipe de contrafilaj, atunci cei doi ofiţeri care se ocupau cu filajul urmau să-i abordeze pe aceştia şi să provoace un scandal public, astfel încât Constanţa Magoş să fie despărţită de cei care ar fi trebuit să se ocupe de siguranţa ei. Dacă însă va veni însoţită de cineva, atunci Faion trebuia să ceară o discuţie între patru ochi cu femeia, creând astfel cadru

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 176.

lca ofiţerii de Securitate să acţioneze în secret, ori să se scuze că a uitat obiectele ce trebuiau aduse, pentru a încerca o nouă întâlnire la care Constanţa Magoş poate nu ar fi venit însoţită. Singurul scenariu în care răpirea nu ar fi putut avea loc era dacă soţia inginerului ajungea la Berlin în cadrul unei delegaţii sau chiar se prezenta la întâlnire cu un grup mai mare. Atunci orice desfăşurare de forţe era imposibilă, şi tot ce se putea face era ameninţarea ei cu arestarea celor din ţară în schimbul semnării unui angajament şi redactării unor note informative pentru a fi apoi şantajată[1].

întregul plan al Securităţii avea la bază câteva premise – unele fanteziste, altele însă destul de bine cântărite. Din prima categorie făceau parte supoziţiile că emigraţia se află într-o dezastruoasă lipsă de coagulare, că cei care lucrau în serviciile de spionaj erau ghidaţi numai de interese materiale şi nu le păsa de soarta colaboratorilor dacă nu ar fi avut ceva de câştigat, precum şi că soţia inginerului Magoş putea călători liber aşa cum ar fi făcut-o în 1950, în Austria, când l-ar fi instruit pe agentul Victor Moldovan. în realitate, situaţia era substanţial diferită decât cea prezentată prin perspectiva ideologizată a ofiţerilor de Securitate. Este adevărat că existau disensiuni reale între membrii marcanţi ai exilului, însă în 1951 CNR ajunsese la o formă instituţională funcţională şi putea fi considerat un jucător esenţial în viaţa exilaţilor români. Cât despre cei din serviciile de spionaj, în ciuda unor acţiuni reprobabile ale lui Mircea Pătru, Dumitru Neferu sau Titi Constantinescu ori a situaţiei materiale dificile a unora dintre ei, precum Ion Profir, majoritatea erau ghidaţi de idealuri anticomuniste şi nu de câştiguri băneşti. La momentul redactării documentului, în penitenciarele din ţară erau oameni care îşi asumaseră riscuri enorme, fiind trimişi clandestin în ţară sau se implicaseră în reţele in- lormative, fuseseră identificaţi şi primiseră condamnări de la i .iţiva ani de închisoare corecţională la muncă silnică pe viaţă, ori fuseseră condamnaţi la moarte. Alte câteva zeci de persoane se antrenau în centre de instrucţie franceze ori americane, lăsându-şi familiile şi confortul personal deoparte, pentru a fi paraşutaţi în ţară, în misiuni care ar fi putut să le fie fatale. Iar in ceea ce priveşte libertatea de mişcare, aceasta este discutabilă, căci Mihail Opran îi recomandase să nu încerce să călătorească spre est, indiferent de propunerile primite, iar afirmaţia lui Moldovan că ar fi întâlnit-o pe Magoş în Austria era o fantezie născută din torturile anchetelor.

Pe lângă punctele eronate sau lipsite de fundament, ofiţerii de Securitate intuiau corect câteva aspecte: capitalul de încredere pe care Faion îl avea în ochii Constanţei Magoş şi disponibilitatea ei de a-l întâlni, atât ca pe un prieten apropiat, cât şi ca pe un curier care îi aducea bijuteriile şi banii din ţară, pentru că, în realitate, acest ultim aspect avea o reală greutate. Obiectivul acţiunii avea o apetenţă pentru lux, pentru un stil de viaţă ofertant şi confortant, fiind obişnuită cu un statut special atât în copilărie (fiind singurul copil al unei familii înstărite), cât şi după căsătorie (când venitul soţului îi permisese să rămână casnică). Cu atât mai puternic era contrastul dintre viaţa din ţară, petrecută, într-adevăr, într-un alt climat politic, şi cea pe care trebuia să o îndure la Paris, unde locuia în apartamentul familiei Boilă şi avea un venit fluctuant şi nu atât de consistent. Iar aceste lucruri urmau să fie speculate de Securitate în acţiunea preconizată.

Toate scenariile de mai sus nu au rămas numai variante de lucru, ci planul a fost pus în aplicare chiar de a doua zi, când ofiţerii îi cer lui Dumitru Magoş să scrie două cărţi poştale către soţia sa prin care o anunţă de şansa lui Faion de a călători la festivalul de la Berlin şi îi propune să se întâlnească cu fostul lor consilier juridic prin intermediul

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 230.

căruia să fie scoase din ţară ultimele bijuterii de familie,

precum şi banii rezultaţi din lichidarea averii din România.

Constanţa Magoş a ajuns în Berlin la începutul lunii august, iar la 9 august îi telegrafia neliniştită soţului său, comuni- cându-i că „pachetul" nu sosise. Vestea produsese consternare la Bucureşti, de unde căpitanul Niculescu, cel care planificase acţiunea de răpire, telegrafia înapoi echipei operative: „Mama neliniştită că nu a primit Doris pachetul stop Mama comunică adresa Matthes Berlin, Pankowstr 17'„. Mama îngrijorată nu era altcineva decât ofiţerul Niculescu care aştepta la Bucureşti să afle dacă răpirea a fost executată cu succes, iar Doris era, de fapt, Holingher. Numai că situaţia nu era atât de dramatică: echipa din Berlin reuşise la fO august, cu ajutorul lui Gheorghe Filipescu, să identifice locuinţa Dorei Mihailovschi, din sectorul vestic al oraşului, unde Constanţa Magoş îi comunicase soţului că va sta, iar în aceeaşi zi, în căsuţa poştală era pusă o scrisoare expediată de Faion. Prietenul familiei Magoş îi cerea femeii să-l întâlnească în faţa Circului Barlay, aflat la graniţa dintre cele două sectoare, duminică, 12 august, între orele 16 şi 18, sau ziua următoare, între 11 şi 13. în paralel, Holingher pregătise o cameră în clădirea folosită de delegaţia română, imobilul aflându-se în imediata vecinătate a locului de întâlnire, iar un automobil al delegaţiei româneşti a UTM fusese alocat pentru transportarea ulterioară a femeii la sediul legaţiei pentru formalităţile de repatriere. Totul era pregătit pentru răpirea obiectivului.

Duminică, 12 august 1951, ora 16.00, Albert Faion aştepta nervos pe trotuarul din faţa circului sub privirile încrucişate ¡ilc- celor patru ofiţeri împărţiţi în două tandemuri cu rol de i ontrafilaj. După 20 de minute în care timpul părea să curgă i u încetinitorul, Constanţa Magoş şi-a făcut apariţia alături de gazda sa şi de o altă prietenă. Faion şi-a jucat perfect rolul: s-a bucurat de o revedere nesperată, a întrebat-o despre viaţa ei din Franţa, i-a adus veşti despre soţul său şi, în i ele din urmă, i-a spus că în delegaţia română există o persoană care ar avea o scrisoare de la Dumitru Magoş pentru soţia lui, dar că acesta a cerut ca livrarea să fie făcută personal. Şi, noroc mare, respectivul bărbat poate fi găsit la restaurantul clădirii unde era cazată delegaţia venită din ţară, imobilul aflându-se la numai câteva minute de mers, imediat ce se intra în sectorul sovietic. Răscolită de sentimente şi amintiri, Constanţa Magoş nu a bănuit niciun moment că prietenul său apropiat ar putea să o atragă într-o cursă şi să o dea pe mâna Securităţii. Ajungând la locul cu pricina, femeia a fost invitată într-o cameră separată unde au intrat doi bărbaţi: maiorul Holingher, care s-a recomandat drept tovarăşul Florescu, şi Gheorghe Filipescu care, la fel, a utilizat un nume conspirativ. Flolingher s-a prezentat prieten apropiat şi coleg al lui Dumitru Magoş în cadrul Ministerului Silviculturii şi Industriei Lemnului, spunând că are, într-ade- văr, o corespondenţă din partea inginerului pentru femeia din faţa sa. I-a înmânat apoi un plic pe care Constanţa Magoş l-a deschis cu grijă în liniştea tensionată a camerei. înăuntru se afla o hârtie împăturită pe care a desfăcut-o şi a citit textul scris la 31 iulie 1951 de Dumitru Magoş:

DragăTanţi [...]

Am impresia că tu ai înţeles cam greşit scrisorile mele. într-adevăr, scriindu-ţi despre nuntă, eu m-am referit la refacerea vieţii noastre, la dorinţa mea fierbinte de a Te vedea iarăşi acasă şi de a reîncepe după 3 ani de despărţire o viaţă nouă. [...]

Eu mi-am deschis inima faţă de tovarăşul Ministru, d-lui a apreciat sinceritate mea şi mi-a promis tot sprijinul pentru a ne reabilita şi reface viaţa [...] Gândeşte-te bine, cu astfel de ocazii nu te întâlneşti de două ori în viaţă. Gândeşte-te la anii trăiţi împreună, gândeşte-te la părinţii tăi bătrâni, care au astăzi mai mult ca oricând nevoie de Tine, gândeşte-te la viitorul tău. Gândeşte-te draga mea la ce ai fost Tu aici şi la ce ai ajuns acum acolo [...] Scumpa mea, ai astăzi ocazia de a hotărî viitorul nostru, al Tău, al meu şi al familiei tale. [...] Ai curaj şi cu ajutorul lui D-zeu totul va fi bine şi vom fi iarăşi fericiţi împreună. Te sărut şi te aştept cu dor'

Rândurile erau, într-adevăr, aşternute de soţul său, al

cărui scris l-ar fi putut oricând recunoaşte, dar nu ştia că de fapt erau dictate de ofiţerii de contraspionaj, care avuseseră cinismul să invoce dorul şi dragostea soţului captiv. Legenda creată de Securitate acredita ideea că Dumitru Magoş ar fi intrat în graţiile Ministrului Silviculturii şi Industriei Lemnului, Constantin Prisnea, care nu numai că i-ar fi acordat un post important, dar cu care ar fi legat o prietenie, la umbra căreia demnitarul comunist i-a acordat sprijin inginerului în privinţa situaţiei soţiei sale. Scrisoarea puncta fiecare vulnerabilitate emoţională a femeii: căsnicia aflată în pragul destrămării din cauza distanţei şi a barierelor ideologice care-i separau, neputinţa părinţilor (care însă, la acel moment, fuseseră evacuaţi din locuinţa lor, în regim de domiciliu obligatoriu) şi starea materială nesatisfăcătoare pe care Constanţa Magoş o avea în exil.Nu e greu de ghicit impactul pe care întâlnirea şi, mai ales, .scrisoarea l-au avut asupra femeii. Năucită probabil de turnura neaşteptată, Constanţa Magoş le-a mărturisit bărbaţilor ilin faţa sa că rostul întrevederii se dovedeşte complet diferit de cel pe care şi-l imagina, iar propunerea primită din par- lea soţului său nu putea avea un răspuns pe loc, ci necesita ii ii timp de gândire şi de reflecţie. Simţind că rândurile citite loviseră dincolo de bariera sa emoţională, Holingher a trecut la atac, punând şi mai multă presiune pe femeie. I-a descris situaţia profesională deosebit de favorabilă de care Dumitru Magoş s-ar fi bucurat la locul de muncă şi deschiderea primită din partea ministrului, care-i înţelesese situaţia familială com- plicată şi îi întinsese o mână de ajutor. Mai mult, a povestit că Dumitru Magoş i-a mărturisit, între patru ochi, că:

îl doare faptul că ea [Constanţa Magoş – n.m.] se află în străinătate, bolnavă, fără bani, la cheremul fiecăruia; că îi face impresia că ea a înţeles greşit scrisorile sale de până acum; că vrea ca ea să se reîntoarcă în ţară şi să-şi refacă viaţa; că îi poate oferi o viaţă nu extraordinară, dar îmbelşugată; că el consideră că e ultima încercare şi dacă ea refuză, consideră legătura dintre ei complet ruptă'.

Discuţia nu a fost însă un asalt total şi continuu asupra Constanţei Magoş, cei doi ofiţeri îmbinând presiunea teribilă a constrângerii cu iluzia libertăţii de a alege ce drum doreşte. De fiecare dată când tensiunea părea că o va arunca pe soţia inginerului spre un răspuns nefavorabil, Florescu sau Holingher interveneau şi îi repetau că oricând întrevederea se poate încheia şi Constanţa Magoş va fi condusă fără nicio neplăcere la graniţa dintre sectorul sovietic şi cel occidental. Trebuia numai să spună că vrea acest lucru, ştiind că nu o va face înainte de a se ajunge la o concluzie clară, lăsându-i totodată impresia că ea stăpâneşte frâiele discuţiei. Prinsă între dorinţa de a trăi în lumea liberă şi dorinţa de a-şi petrece restul zilelor alături de soţul său, de a-şi salva căsnicia şi de a nu pierde ceea ce părea să fie ultimul tren, Constanţa Magoş a cerut un timp de gândire de 24 de ore. Cu un cinism desăvârşit, Holingher a răspuns că dacă o femeie îşi iubeşte cu adevărat soţul, iar acesta îi cere să se reîntoarcă la el, atunci nu e nevoie de nicio secundă de gândire. Atingând apoi şi palierul material, aşa-zisul tovarăş Florescu a continuat întrebându -se cine ar avea nevoie de timp să se decidă dacă vrea să trăiască o viaţă de mizerie atunci când i se oferă şansa unui trai confortabil şi îndestulător.

O oră şi jumătate au durat discuţiile dintre Constanţa Magoş, Isidor Holingher şi Gheorghe Filipescu, timp în care ea a trebuit să ţină piept atât sentimentelor şi temerilor care măcinau din interior, cât şi presiunilor nemiloase venite din partea celor doi bărbaţi aflaţi de cealaltă parte a mesei. La finalul celor 90 de minute, Constanţa Magoş a avut un răspuns: accepta repatrierea, având însă două condiţii. în primul rând, trebuia să anunţe printr-o telegramă expediată la Paris că a fost silită să plece în România, rolul mesajului

fiind de a-i feri pe apropiaţii care giraseră pentru deplasarea

ei la Berlin de eventualele neplăceri din partea serviciilor secrete occidentale. Apoi, cerea să i se aducă bagajele de la gazda sa din sectorul vestic, motivând că, la acel moment, era îmbrăcată în haine de împrumut. Se pare că rolul celor două solicitări, acceptate de Holingher, era de a transmite că fusese constrânsă să plece în România. Cel care ar fi trebuit să-i aducă bagajele era Willy Matthes, logodnicul gazdei sale, în acest scop Magoş sunând-o pe Dora, prietena şi gazda sa din Berlin. încercând să trimită un mesaj, a avut grijă să menţioneze că nu este singură. Cu siguranţă, acest aspect a trezit imediat suspiciuni (Matthes .ivea să fie bănuit mai târziu că era colaborator al structurilor secrete americane), iar tânărul german s-a întors cu mâna goală, motivând că bagajul nu putea fi predat decât personal. În realitate, serviciile secrete americane aflaseră că ceva se întâmplă cu Constanţa Magoş, agenţii CIC fiind deja la locuinţa I)orei în momentul în care Magoş a sunat, dar nu puteau in- lerveni din cauză că aceasta din urmă se afla acum pe teritoriul Germaniei de Est[1].

Constanţa Magoş este scoasă din camera în care avusese loc întreaga discuţie, urcată în maşina pregătită din vreme şi dusă în viteză la sediul legaţiei române din Berlin, unde i se fac documentele prin care redevine cetăţean român, i se dă paşaportul adus din ţară de Holingher şi, la final, primeşte o hârtie şi un stilou. Literele alungite, rândurile curbate şi tre- murul liniilor trădează nervozitatea momentului, însă fatidica declaraţie este redactată exact aşa cum i se cere:

Tovarăşe ministru,

Subsemnata, Magoş Constanţa, vă rog să binevoiţi a aproba repatrierea mea din Germania în RPR. Sunt venită din Franţa, iar în RPR am pe soţul meu Magoş Dumitru şi pe părinţii mei. Motivele repatrierii sunt de ordin familiar [sic!], încât doresc să mă întorc la soţ şi părinţi.

Trăiască Republica Populară Română

Constanţa Magoş

Berlin 12 august 1951[1]

Noaptea de 12/13 august o petrece în sediul legaţiei, iar în dimineaţa zilei următoare Holingher o conduce la gara din Berlin, de unde urma să plece cu trenul spre România. Interesant este că şi în timp ce se plimbau pe peronul unde era garată garnitura cu destinaţia Bucureşti, ofiţerul de Securitate i-a repetat că încă este liberă să se răzgândească şi să revină în vest. Numai că Magoş înţelegea că este prea târziu să se mai întoarcă din drumul ales. Dacă ar fi făcut-o atunci, totul era pierdut: căsnicia sa s-ar fi încheiat, iar în Occident ar fi planat întotdeauna suspiciunea că de fapt este agentă comunistă, mai ales că oricând puteau apărea informaţiile despre prezenţa sa în legaţia de la Berlin ori cererea sa olografa de repatriere. Alături de cei doi se mai aflau o femeie şi un bărbat care-i fuseseră prezentaţi drept alţi doi români care au ales să lase în urmă mizeria Occidentului pentru traiul din ţara natală. în realitate, cei doi erau ofiţerii Virgil Georgescu şi Maria Bucicov, care făcuseră parte din echipa trimisă de la Bucureşti pentru a o captura, iar acum se întorceau în România cu misiunea îndeplinită. Toţi patru au plecat cu trenul din Berlin, iar la graniţa germano-cehoslovacă Holingher a coborât, rămânând ca Georgescu, Bucicov şi Magoş să-şi continue drumul spre ţară.Este o bună întrebare dacă în orele petrecute în tren, Constanţa Magoş şi-a dat seama cine sunt cu adevărat companionii săi de călătorie. Atitudinea ei din lungile ore petrecute în compartiment i-a derutat pe ofiţerii de Securitate: niciun moment, femeia nu a părut măcinată de regrete sau de temeri cu privire la posibile neplăceri din partea autorităţilor comuniste. A plâns o singură dată dându-şi seama că va călători cu trenul în condiţii precare şi

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 3, f. 9.

mult diferite de confortul promis de Holingher. în rest, se

întreba ce fel de rujuri de buze se pot găsi pe piaţa din România şi cum poate proceda pentru a-şi aduce lucrurile din Franţa în ţară. Peste câteva săptămâni, Magoş va mărturisi că în gara din Bratislava s-a gândit pentru câteva clipe sa fugă de sub „escorta" tovarăşilor săi de drum, însă a abandonat repede ideea, convinsă că va fi, în cele din urmă, prinsă şi va suporta apoi consecinţele nesăbuinţei sale. Şi-a îngropat speranţele şi s-a lăsat purtată de destin, iar intrarea pe teritoriul românesc a trecut insesizabil şi firesc, ca şi cum garnitura ar fi mers prin suburbiile pariziene ori pe Valea Prahovei.

Vestea dispariţiei Constanţei Magoş s-a răspândit repede, producând o undă de şoc în comunitatea românească de la Paris, şi nu doar pentru că femeia era cunoscută de majoritatea exilaţilor, ci şi datorită importanţei sale în angrenajul informativ. S-a speculat foarte mult asupra a ceea ce s-a întâmplat cu ea, mai ales că apelul telefonic pe care femeia îl dăduse în 12 august 1951, prin care îi cerea gazdei lucrurile personale deoarece luase decizia să se repatrieze, a sporit şi mai mult misterul. Cel mai aproape de desfăşurarea reală a evenimentelor erau Boilă, Veniamin şi ceilalţi lideri ţărănişti care probabil fuseseră înştiinţaţi de Magoş, înainte de plecarea ei la Berlin, că urmează să întâlnească un cunoscut din ţară care îi aduce bijuteriile de familie, pe care respectivul le ascunsese în bagaje. Supoziţia lor era că femeia fusese răpită de Securitate, după ce o ademenise într-o biserică care ar fi avut o intrare din Berlinul de Vest. Agenţii comunişti ar fi scos-o din lăcaşul de cult printr-o ieşire secundară dând în sectorul sovietic. în viziunea lor, telefonul şi, în special, tonul şi atitudinea Constanţei Magoş puteau fi explicate numai prin aceea că era sub influenţa unor narcotice administrate de răpitori. O părere similară avea şi Mihail Opran: Magoş trebuie să fi fost răpită de Securitate, iar apelul a reprezentat modul prin care Securitatea şi-a marcat victoria în faţa serviciilor secrete occidentale. La polul celălalt se afla generalul Petrescu. Acesta afirma că fosta secretară a *La Nation Roumaine* trebuie să fi fost, de fapt, agentă a regimului comunist, iar repatrierea sa subită reprezenta în realitate finalul misiunii în exil'. în plus, generalul nu scăpa ocazia să trimită săgeţi către Opran, pe care îl considera vinovat pentru modul în care femeia – răpită sau scoasă de bună voie din Occident – scăpase atenţiei serviciilor occidentale şi circulase liber până în teritoriul controlat de Moscova şi sateliţii săi.

După ce a coborât pe peronul Gării de Nord, la 16 august 1951, Constanţa Magoş a fost preluată de Securitate şi, sub pretextul unor verificări normale, a fost dusă într-o vilă din apropierea Bucureştiului pentru a fi cercetată. Conform planului strict secret privitor la „problema Magoş", paza

clădirii urma să cadă în sarcina ofiţerului Maria Manolache, plutonierului Ion Stoica şi sergentului Nicolae Duman, toţi din cadrul aceleiaşi Direcţii, care trebuiau să se asigure că femeia beneficiază de un tratament atent şi „omenesc”. Interogatoriile reveneau în responsabilitatea căpitanului M. Niculescu, creierul întregului plan de răpire, secondat de Ioana Boeraş şi Ladislau Goldstein. „Tovarăşii care vor lucra cu ea vor avea o comportare politicoasă, corectă, vor căuta s-o aproprie [sic], păstrând însă o atitudine de seriozitate şi menţinând raporturile ce trebuie să existe între reprezentanţii Securităţii şi un cetăţean repatriat, a cărui situaţie trebuie clarificată”[1] prevedea schema de acţiune elaborată de Direcţia I. Cel puţin pentru început, abordarea era una prudentă. Constanţei Magoş i s-a spus că nu

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 247.

este arestată, ci doar trece printr-o verificare banală. Pentru păstrarea aparenţei, planul prevedea că nu trebuie să i se pună femeii nicio întrebare – care i-ar fi lăsat impresia că este supusă unui interogatoriu –, ci să i se dea posibilitatea să declare ce vrea din activitatea sa în exil, urmând ca echipa de anchetatori să se adapteze în funcţie de deschiderea celei investigate. în paralel, se pregătea contextul reîntâlnirii soţilor, numai că lunile de detenţie îl afectaseră pe Dumitru Magoş, şi Niculescu propunea ca inginerul să fie „pregătit fizic pentru întâlnirea cu ea. Va rămâne încă sub stare de arest. I se va îmbunătăţi regimul pentru a se îngrăşa, va fi scos zilnic din închisoare de către organele noastre şi va fi plimbat în aer liber şi în soare pentru a-şi schimba culoarea feţei”[1]

.Căpitanul Niculescu trebuie să-şi fi imaginat luni în şir cum este Constanţa Magoş, cea pe care o cunoştea numai din filele dosarelor şi din declaraţiile celor care o cunoscuseră, dar care îi devenise centrul muncii informative. Era cu

siguranţă interesant să afle cum gândeşte, ce interese are,

ce slăbiciuni pot fi exploatate şi cum poate fi abordată în lungile cercetări ce aveau să urmeze. întâlnirea din 16 august i-a adus unele răspunsuri, dar probabil a născut şi mai multe întrebări, căci Constanţa Magoş era, cu adevărat, o personalitate puternică şi complexă, uneori dezarmant de sinceră, alteori imposibil de citit şi ale cărei reacţii îi derutau pe anchetatorii săi. La acea primă discuţie, femeia declara cu nonşalanţă că este dispusă să dea ample informări despre cei din exil, dar grijile sale reale păreau să fie îndreptate mai degrabă spre diverse probleme casnice. Aşa că încă din primele ore după sosirea la vila Securităţii, Constanţa Magoş a început să scrie o declaraţie în care trebuia să relateze episoade din activitatea ei între 1948-1951. Prima fază a anchetei a continuat până la 25 august, în fiecare zi având loc mai multe întâlniri între Magoş şi anchetatorii săi. Abia acum femeia îşi dădea probabil seama că nu trece printr-o banală verificare, ci este o investigaţie în adevăratul sens al cuvântului, fiind inutil să ascundă lucrurile pe care ofiţerii din faţa ei le cunoşteau deja. A admis legăturile profesionale cu Opran, colaborarea cu Titi Constantinescu şi scurtele contacte cu legionarii prin Traian Borobaru, punctând însă că totul a vizat comunitatea românească din Occident, fără a fi implicată în vreo acţiune ofensivă îndreptată împotriva autorităţilor din ţară. Cu emfază şi încredere, afirma că a declarat totul şi că este gata să suporte consecinţele aferente ascunderii adevărului. Această primă fază a anchetei a fost, de altfel, şi primul episod al complicatei relaţii pe care a avut-o cu ofiţerii de caz. în raportul acţiunii, căpitanul Niculescu nota că Magoş luase iniţiativa şi jucase de mai multe ori cartea inducerii în eroare: simulase tentative de suicid, fie zgâriindu-se pe mână cu un pahar spart, pentru a părea că încercase să-şi taie venele, fie anunţând supraveghetorii că ar fi înghiţit o doză mare de tablete dezinfectante ori că avea ascuns în celulă un cuţit cu care urma să-şi ia viaţa. Şi în timpul anchetelor se folosise de aceeaşi tehnică, prefăcându-se că suferă o criză de nervi la care însă renunţase subit atunci când ofiţerii se de- ciseseră să cheme un medic. Disperate sau nu, aceste măsuri reuşiseră să-i confere un oarecare avantaj în disputa aflată însă abia la început. Prin urmare, Niculescu şi colegii săi au decis schimbarea strategiei: Constanţa Magoş urma să lase în urmă confortul vilei conspirative şi să cunoască regimul carceral al închisorii politice, cu regimul alimentar de rigoare. în plus, avea să fie încadrată informativ şi fiecare pas, fiecare gest, fiecare cuvânt urmărit, studiat şi analizat: pe lângă microfonul plantat în celulă, colega de cameră a Constanţei Magoş era de fapt o agentă a Securităţii. în noaptea de 27/28 august este transferată la penitenciarul Malmaison de pe Calea Plevnei din capitală, iar ancheta intră într-o nouă etapă – Magoş nu mai era o potenţială colaboratoare cu regim preferenţial, ci o deţinută acuzată de implicare în acţiuni de spionaj şi pasibilă de condamnare pentru înaltă trădare.

La ora 20.00, în 28 august 1951, Constanţa Magoş este scoasă din celulă şi dusă în camera de anchetă unde i se cere să declare întreaga sa activitate dusă în sprijinul serviciilor de spionaj occidentale, iar femeia dă o amplă depoziţie cu privire la colaborarea sa cu Opran şi Titi Constantinescu, insistând însă că tot ce a făcut a vizat emigraţia românească şi nu a fost implicată în acţiuni contra regimului de la Bucureşti. Este clar că la acest moment îşi înţelegea foarte bine statutul şi situaţia complicată în care se afla, de aceea îşi încheia declaraţia criticând sistemul capitalist şi acceptând să facă un scurt elogiu societăţii socialiste. Totuşi, sub masca unei necesare autocritici, Magoş îşi puncta foarte pregnant poziţiile anticomuniste, chiar dacă acum lăsa impresia că le-a abandonat: „Când m-am dus în Franţa am criticat regimul actual din România şi spuneam că atunci când mă voi întoarce în ţară după război [conflictul dintre est şi vest aşteptat de exilaţi – n.m.], voi

spânzura pe toţi pe care-i găsesc în viaţă. De un an de zile

mi-am schimbat părerea nu numai asupra conducerii ţării, ci despre toată omenirea. Nu mai sunt capabilă să mă răzbun pe cineva'„. Incapacitatea ei ţinea însă de situaţia în care se afla, nu de convingerile interioare pe care timpul avea să dovedească că nu le abandonase cu adevărat niciodată. Lipsa răzbunării dintr-o parte nu înseamnă şi iertarea de vină a foştilor oponenţi, Magoş fiind nevoită să-şi aleagă atent cuvintele pentru a-şi croi drumul printre anchete, celule şi declaraţii pentru a ieşi cu bine din închisoare.

Chiar dacă anchetatorii se schimbau, Magoş nu se ridicase de la masa de anchetă, iar cercetările păreau să nu se mai sfârşească. Una dintre obsesiile Securităţii era activitatea legionarilor din exil, iar Magoş avusese, într-adevăr, câteva întâlniri la Paris cu Borobaru, Florescu şi Sima, până să intre sub protecţia lui Opran şi în colaborarea efectivă cu SIMRE. în noaptea de 29/30 august anchetatorii au forţat-o să declare activitatea alături de liderii legionari. Presiunea la care a fost supusă de ofiţeri, dublată de o extenuare cauzată de zecile de ore de cercetări neîntrerupte, în special de lipsa somnului, au fă- cut-o pe Magoş să fabuleze în declaraţia pe care a scris-o toată noaptea. în scenariul fantezist rezultat în urma anchetei continue, Magoş nu era o banală colaboratoare ori măcar o agentă, ci nodul tuturor iţelor serviciilor secrete. Conform textului olograf, Borobaru şi Florescu ar fi făcut jurământ pe memoria osemintelor lui Codreanu (!) că nu vor face nicio acţiune de sabotaj în ţară fără să aibă dezlegarea Constanţei Magoş, iar Sima însuşi le-a consfinţit legământul. Liderii CIC, Neagoy şi „Bogdan", apelau la ea ca singura persoană capabilă să-i controleze pe legionarii care, altfel, în fanatismul lor, ar fi trecut la acţiuni concrete împotriva regimului de la Bucureşti. Atât de puternice erau disponibilitatea cămăşilor verzi de a-şi trimite oamenii să comită sabotaje în ţară şi obedienţa oarbă faţă de Magoş, încât Borobaru şi Florescu ar fi sunat-o de mai multe ori pentru a o implora să le dea dezlegarea de a trece la atacuri. Impresionată de disciplina legionară, Constanţa Magoş le-a dat acordul, iar echipa Mişcării a venit în ţară prin Satu Mare, izbutind să arunce în aer poduri şi să comită alte dis-trugeri despre care nu ar fi informat-o, dar şi să ducă arme camarazilor care se aflau în clandestinitate sau nu fuseseră încă identificaţi de Securitate.

Magoş s-a oprit din scris în dimineaţa zilei de 30 august 1951, la ora 4.30. Trecuseră peste 32 de ore de când se afla în faţa anchetatorilor care se tot perindau prin faţa sa, între- bând-o despre aceiaşi şi aceiaşi oameni. Dar pentru ofiţerii de Securitate nu era de ajuns şi au trecut la un supliment de anchetă. Legăturile Constanţei Magoş cu liderii

legionari din exil – deja în parte fanteziste – capătă acum proporţii şi mai mari. Femeia era cea care îi coordona pe toţi, de la Borobaru la Sima, într-un proiect de centralizare a tuturor celor din emigraţie care ar fi urmat, sub paravanul unei asociaţii muzicale, să se ocupe cu strângerea de informaţii strategice. Şi nu doar despre România, ci despre toate ţările comuniste din Europa central-răsăriteană. Poate că Magoş plecase de la simpla dorinţă de a-şi scoate soţul din ţară, dar ajunsese să-şi propună zdruncinarea întregului lagăr comunist! Această declaraţie suplimentară era aproape în întregime o înşiruire de fapte de necrezut, fabulaţii menite să răspundă aşteptărilor Securităţii care căuta conspiraţii şi inamici împotriva cărora să lupte şi să-şi dovedească utilitatea şi capacitatea de a apăra regimul de la Bucureşti.

Dar până şi pentru anchetatori, scenariile prezentate de Magoş erau evident false, aşa că în seara zilei de 30 august, după mai bine de 51 de ore de anchetare continuă, femeii i s-au îngăduit câteva ore de somn în celulă

.Liniştea însă nu a durat mult, căci a doua zi, la 9.15, Constanţa Magoş era din nou în camera de anchetă, faţă în faţă cu ofiţerii care se ocupau de cercetarea ei. Trecuseră două săptămâni de când revenise în ţară, timp suficient în care cele două părţi să se cunoască, să se studieze şi să-şi construiască strategiile. Magoş juca singura carte la care ar fi putut spera: recunoştea implicarea în colaborarea cu serviciile străine, cu Opran, cu Titi Constantinescu, oferind ample declaraţii, dar mereu puncta că acţiunile sale nu fuseseră îndreptate împotriva regimului de la Bucureşti, ci în sprijinul celor deja aflaţi în Occident. Şi, bineînţeles, din dragoste şi grijă pentru soţul său, căutase să îl scoată din ţară, fără a da gestului său vreo conotaţie politică. De cealaltă parte, ofiţerii de Securitate îşi încordaseră puterile şi îi arătaseră femeii o parte din tehnicile pe care le puteau utiliza: interogatorii extenuante, presiuni interminabile, ameninţări şi urlete, detenţie în condiţii cel puţin austere. Iar acesta era numai începutul. Pentru a o determina să colaboreze şi mai mult cu ei pentru a le oferi informaţiile aşteptate, ofiţerii i-au promis că, dacă va da declaraţii complete şi veridice, nu va fi deferită justiţiei pentru activitatea din exil, ci va fi pusă în libertate[1]. în acel moment, Constanţa Magoş înţelegea că şansele de a-i manipula pe anchetatorii săi şi de a obţine o îmbunătăţire a situaţiei sale erau minime, chiar dacă nu dispăruseră întrutotul. Femeia recunoscuse în acea dimineaţă că în relatările anterioare îmbinase fapte reale cu scenarii fanteziste şi redacta o declaraţie olografa prin care îşi lua angajamentul să furnizeze din acel moment numai date adevărate: „Recunosc că am minţit în declaraţiile mele făcute în faţa organelor de Securitate, făcând relatări incomplete şi introducând inexactităţi. Am avut această comportare necinstită la început din cauză că mi-era greu să vorbesc despre oameni cu care am trăit împreună timp de 3 ani şi ulterior din cauză că îmi era frică de presiuni din partea legionarilor. îmi iau angajamentul ca începând din momentul semnării prezentei declaraţii să relatez în mod absolut fidel întreaga mea activitate şi tot ce cunosc în legătură cu acţiunile duşmănoase îndreptate împotriva RPR"[2]. Greu de înţeles cum ar fi putut legionarii să provoace presiuni asupra unei femei aflate în arestul Securităţii, insă invocarea oamenilor lui Sima atingea interesele şi obsesiile Securităţii. Pe de altă parte, şi ofiţerii recurseseră la o recalibrare a strategiei: conştienţi că Magoş are mult mai multe informaţii decât puteau ei preconiza, au ales să-i dea numai subiectele de interes şi să o lase pe ea să declare tot ce ştie cu privire la legionarii din Occident, la Opran şi

1 ACNSAS, Fond Reţea, dos. 303 378, f. 10.

2 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 4, f. 122.

serviciile franceze, la „Bogdan” şi cele americane,

organizaţiile româneşti din exil ş.a.m.d. Din ultima zi a verii 1951, Constanţa Magoş se transformă în unealta pe care şi-o dorea Securitatea, motiv pen- Iru care şi fusese răpită din Vest: devine memoria emigraţiei româneşti, capul limpede care în zilele şi lunile următoare avea să redacteze sute de fişe şi mii de file în care să relateze în amănunt tot ceea ce cunoştea – personal sau din auzite – despre viaţa emigraţiei. De la privirea de ansamblu la micile detalii intime sau cancanuri discutabile, femeia a creat o veritabilă monografie a lumii româneşti din Paris (şi nu numai), din primii ani ai Războiului Rece, ajungând însă uneori să ofere şi informaţii pe care Securitatea nu le ceruse şi probabil nici nu le sperase (aşa cum a fost, de exemplu, reproducerea scrisului lui Titi Constantinescu, Magoş imitând ortografia agentului american, spre uimirea şi satisfacţia celor din contraspionajul comunist).

Zbuciumul interior, crizele de identitate, întrebările şi fricile care o măcinau pe Magoş pot fi reconstituite într-o bună măsură datorită microfoanelor plantate în camera de detenţie şi, mai ales, colegei sale de celulă, informatoare a Securităţii. Soţia inginerului Magoş era cu siguranţă o personalitate complexă, fascinantă, plină de contradicţii şi supusă unei vanităţi uriaşe. Reacţiile sale erau neaşteptate, imprevizibile, ui- mindu-i constant pe cei din jur. îi mărturisea colegei de celulă că, pentru câteva clipe, a crezut sincer în scrisoarea primită la Berlin şi nu îşi imaginase că va ajunge închisă într-un penitenciar al Securităţii, că va fi anchetată zeci de ore, ameninţată cu bătaia, jignită şi umilită. Pentru ca la scurt timp după asemenea lamentaţii să-şi schimbe starea pentru a se declara încântată şi flatată că unul dintre anchetatori, colonelul Teişanu, îşi lasă duminica familia pentru a veni să o ancheteze pe ea. Câteodată era surprinsă de colega de celulă privind pierdută la un punct nedefinit şi spunând, mai mult pentru ea, „mi-a trebuit mie România”. Alteori, îşi imagina încontinuu cum, dacă va apuca ziua în care va părăsi arestul, îşi va procura o capsulă cu cianură pe care să o ţină mereu aproape, preferând să se sinucidă decât să mai petreacă o clipă în temniţă. Apoi, venea de la anchetă, măgulită de propunerea de a fi încadrată în contraspionajul regimului de la Bucureşti dacă se va achita cu onestitate şi conştiinciozitate de ceea ce i se cerea. Şi iar se răzgândea, spunând că în Franţa a lucrat pentru o idee în care a crezut şi că nu ar putea fi niciodată agentă comunistă. în această idee, o întreabă cu emfază pe colega de celulă: „uită-te la mine şi zi-mi cum îmi şade!”[2].

Toamna anului 1951 a fost dedicată complet redactării fişelor personale şi sintezelor despre serviciul lui Opran, structura informativă americană, acţiunile legionarilor, alte organizaţii ale emigraţiei româneşti sau care aveau legătură cu cei din exil. Aceste declaraţii nu erau scrise

în celulă, ci în camera de anchetă, în lungile ore petrecute alături de colonelul Teişanu în rol de anchetator cumsecade, care nu întrebuinţează violenţa sau ameninţările pentru a obţine informaţii, atent la nevoile femeii şi dispus să îi facă diferite concesii sau banale cadouri, atingând orgoliul fostei colabo-r.iloare a lui Opran. Micile atenţii îşi făcuseră efectul, căci Magoş se lăuda colegei de celulă cu statutul său preferenţial ilin partea Securităţii – „pentru mine se face şi cafea neagră şi încă veritabilă, i-am întors pe dos pe ăştia [anchetatorii săi – n.m.]. O viaţă întreagă mi-a mers aşa şi chiar şi aici sunt servită ca nimeni până acum'„. Credulitatea sa făcea parte l>oate dintr-un mecanism interior de autoprotecţie, femeia părând că nu conştientizează cu adevărat situaţia în care se allă şi riscurile pe

care le înfruntă, nici perspectivele sumbre deloc de neglijat. După ce revenea de la anchetă, în puţinele ore de linişte, obişnuia să se maseze pe faţă şi să se îngrijească, afirmând că „dacă va eşi cu o faţă zbârcită, atunci nici nu doreşte să fie pusă în libertate”[2]. Chiar dacă între anchetată şi anchetatori părea că s-a instituit un armistiţiu tradus printr-o îmbunătăţire a condiţiilor de detenţie în schimbul livrării informaţiilor, în realitate Magoş îşi păstra combativitatea, încercând mereu să întoarcă masa în favoarea ei şi să aibă controlul. îşi folosea în acest sens fiecare carte: de la reiterarea spaimei că Borobaru poate ajunge la ea să o pedepsească pentru declaraţiile sale, până la ameninţări că se va sinucide şi crize închipuite în faţa anchetatorilor. La 13 noiembrie 1951, înainte de a părăsi celula pentru o

nouă rundă de declaraţii, Magoş s-a întors spre colega ei de cameră şi, cu un zâmbet discret şi sigur, i-a spus că are de gând „să tragă un ropot de plâns”[3] care sigur îi va impresiona pe cei aflaţi de cealaltă parte a biroului

.în acele săptămâni de lungi confesiuni, spera cu

convingere că va fi eliberată dacă va declara totul. Se ruga mereu pentru acest lucru şi mult timp a avut sentimentul că va fi pusă în libertate la 26 noiembrie, de ziua soţului său despre care vorbea adeseori cu drag, însă, după ce şi-a dat seama că nu se întrevede nicio speranţă de a părăsi temniţa, şi-a schimbat şi starea de spirit, şi aprecierile despre bărbatul său care, subit, devenise „criminal ambulant" şi-i arunca tot felul de blesteme. Rămânerea, pe termen indefinit, în închisoare i-a reaprins sentimentele anticomuniste şi nădejdea într-un război între cele două blocuri antagonice, conflict în urma căruia, inevitabil, avea să fie şi ea eliberată. Frustrarea i se reflecta şi în raportul cu anchetatorii, faţă de care devenise mai puţin cooperantă, obosită probabil şi de multitudinea de informaţii care i se cereau, mai ales că simţea presiunea ofiţerilor de Securitate care credeau că ea ştia mai multe decât declara. Cu toate acestea, era conştientă de valoarea ca fostă colaboratoare a serviciilor secrete şi actuală deţinută, rezumând întreaga situaţie într-o întrebare retorică: „cu Opran am lucrat, cu Bogdan la fel, anchetatorii mi-au oferit să lucrez cu ei, ofiţerul de la Biroul II [SDECE francez – n.m.] la fel, ce dracu mă tot caută, doar nu sunt chiar atât de deşteaptă de mă vor toţi?"[1].

După primele luni de anchetă frenetică şi declaraţii fluviu, biografia Constanţei Magoş cunoaşte o perioadă întunecată, vag acoperită documentar. Ce s-a întâmplat cu fosta colaboratoare a lui Opran din ultimele zile ale anului 1951 până la începutul lunii iunie 1952 este neclar. Se pare că pur şi simplu a fost abandonată în închisoare, Securitatea având de digerat un material informativ uriaş. Rămasă singură în celulă, Magoş primea cărţi de marxism, de istorie a PCUS şi chiar *Scânteia* (a cărei secţiune de ştiri internaţionale o citea şi recitea de multe ori) şi era scoasă la „prelucrare" de către un ofiţer care, fără să întrebuinţeze ameninţări, încerca să o convingă să adere la ideile comuniste, oferindu-i ceea ce documentele amintesc drept „lecţii politice".La începutul lui iunie 1952, Constanţa Magoş este transferată de la Direcţia I în custodia Contraspionajului, iar ancheta sa este preluată de Mişa Protopopov. Dar ea nu ştie acest lucru: constată doar că în noaptea de 19 iunie, după ora 22, este scoasă din penitenciar şi dusă într-o locuinţă conspirativă din strada Ştirbei Vodă. Cuprinsă de nelinişte şi frică, femeia întreabă cu obstinaţie ce se va întâmpla cu ea şi de ce nu este anchetată în închisoare. Ajunsă în faţa lui Protopopov, acesta îi cere să-şi declare încă o dată biografia, în cele mai mici amănunte. Vreme de mai bine de patru ore, până la 3.30 dimineaţa, cu glas tremurat, Magoş şi-a depănat viaţa, începând cu copilăria lipsită de griji, petrecută în Banat. Ancheta a continuat şi în noaptea următoare, de la 22.30 la 4.30, timp în care Magoş a vorbit liber despre activitatea sa la Paris, fiind rareori întreruptă, numai atunci când Protopopov voia explicaţii sau mai multe detalii despre un anumit aspect. Lunile în care citise literatură marxistă îşi spuneau cuvântul în această primă declaraţie pe care femeia o fa- cea în faţa fostului spion sovietic. Era, în fapt, o autocritică, în care Magoş punea comportamentul său anterior, conform noii perspective ideologice, pe seama concepţiilor burgheze în care fusese crescută. Mai mult, declara că este conştientă de gravitatea faptelor sale din exil, spunând chiar că ar merita să fie menţionată într-o reeditare a *Internaţionalei trădătorilor* a lui Renaud de Jouvenel, şi este astfel dispusă să ofere orice informaţie i se cere şi chiar idei despre cum poate să ajute regimul de la Bucureşti în infiltrarea emigraţiei de la Paris. Revenit în biroul său, Mişa Protopopov îşi nota scurt concluzia după autocritica făcută de Constanţa Magoş în prima declaraţie: „burgheză sută la sută"[1]. Fostul spion sovietic nu greşea cu

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 35.

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 69.

nimic: femeia alesese linia discutabilă, periculoasă şi subţire a unei colaborări în care surplusul de informaţii şi ingeniozitatea sa furnizate anchetorilor urmau să fie paravanul sub care să ascundă detaliile pe care ea nu dorea să le furnizeze şi să-i deschidă astfel uşa penitenciarului spre libertatea mult visată. Deţinuta urmărea cu o discutabilă obstinaţie acest deziderat. Propunerile sale cu privire la modalităţile de infiltrare a exilului românesc şi recrutarea prin constrângere şi şantaj a unor persoane-cheie sunt foarte pertinente, dezvăluind vulnerabilităţile unora, statutul altora şi fragilitatea comunităţii româneşti din Franţa, în ansamblul ei. Prima sa propunere de obiective abordabile de către Securitate este chiar unul dintre liderii naţional-ţărăniști din Occident: Virgil Veniamin era caracterizat de Magoş drept o fire inteligentă şi influentă, dar totodată şi temătoare, oscilantă şi uşor şantajabilă din cauza grijii pentru soţia şi cei doi băieţi gemeni rămaşi în ţară. Femeia amintea de impactul emoţional teribil produs de ştirea arestării soţiei lui Veniamin ori de lamentările politicianului în timp ce privea îndelung fotografiile copiilor săi şi recomanda contraspionajului român contactarea sa, motivând că şi dacă ar refuza – ceea ce nu credea că se întâmplă, dacă situaţia este pusă cum trebuie – nu ar dezvălui nimănui încercarea Securităţii de a lua legătura cu el, de teamă ca familia să nu aibă de suferit. O altă breşă a exilului identificată de Magoş era chiar redacţia *l.n Nation Roumaine*: lipsea o secretară şi Securitatea putea racola pe una dintre femeile cu o stare financiară precară şi sa o dirijeze apoi spre acel post liber, dar atât de bine conec- lal la informaţiile din comunitatea românească. Propunerile sale nu vizau numai persoanele care ar fi putut fi racolate sau contextele de exploatat, ci şi posibilele deconspirări. Primul nume indicat şi primul agent descoperit: Mircea Vlasto era bănuit, pe drept cuvânt, că ar fi fost omul regimului de la bucureşti, iar aprecierile lui Magoş plecau de la bănuielile lui Opran. Fostul avocat avea familia în ţară, soţia nu fusese arestată, iar unul dintre fraţii săi era în structurile de forţă ale regimului comunist. Flerul ei (şi al lui Opran) probabil că l-a impresionat pe Protopopov, căci Vlasto era, într-adevăr, agent al contraspionajului, trimis special în Occident pentru a se infiltra în structurile emigraţiei româneşti. Al doilea pe lista celor care lucrau în realitate pentru Bucureşti era Silviu Crăciunaş, iar modul în care ea îşi dăduse seama de acest detaliu rămâne o enigmă, tot un mister fiind şi dacă Opran avea aceleaşi suspiciuni sau dacă Magoş îi împărtăşise părerea ei. Un alt nume – poate şi mai surprinzător – era al lui Ion Tomoroveanu, despre care ea bănuia că lucrează nu numai pentru Paris, ci şi pentru Bucureşti, altfel nu se putea explica de ce familia fostului ofiţer nu avusese de suferit în urma activităţii lui în Franţa. De asemenea, Constanţa Magoş le propunea celor din contraspionaj să ducă o propagandă mai eficientă şi mai bine ţintită. Plecând de la faptul că mulţi dintre românii aflaţi în exil se confruntă cu probleme materiale severe, le sugera lui Protopopov şi celorlalţi ofiţeri să ia în calcul editarea unui buletin de ştiri cu privire la nivelul de trai din ţară, pe care apoi să-l distribuie în rândul emigraţiei româneşti pentru a spori frustrarea celor care se zbăteau în sărăcie şi, poate, pentru a-i determina să se repatrieze sau să colaboreze contra cost cu spionajul românesc. Femeia era o resursă formidabilă de informaţii şi de idei, declaraţiile şi propunerile sale vizând exilul românesc fiind extrem de utile Securităţii. Atât de importantă devenise pentru regimul de la Bucureşti, încât însuşi Gheorghe Pintilie, şeful Securităţii, a venit în 1952 să o cunoască şi să o felicite pentru sprijinul acordat autorităţilor comuniste, pentru care redactase aproape 7 000 de pagini de declaraţii.

După efervescenţa din vara anului 1952, Constanţa Magoş este iarăşi abandonată de anchetatorii săi, iar în primăvara anului următor este transferată din custodia

Contraspionajului înapoi, la Direcţia de Cercetări Penale, unde întreaga investigaţie este reluată de la zero, de data aceasta fără nicio perspectivă de eliberare sau de alte condiţii favorabile în cazul unei colaborări. Securitatea o utilizase pe fosta secretară a lui Opran şi obţinuse informaţiile pe care şi le dorea (poate chiar mai mult de atât) şi acum nu mai avea nevoie de ea, transformând-o într-o simplă deţinută din vastul univers concentraţionar comunist ale cărui realităţi le cunoştea acum în camerele MAI şi apoi ale Fortului 13 Jilava. Rolul noii anchete era şi de a da o formă legală întemniţării, Magoş fiind încarcerată timp de aproape doi ani fără vreo condamnare sau fără să fi primit măcar o internare administrativă dictată direct de MAI.

Interogatoriile reîncep la 20 aprilie, fiind conduse de către ofiţerul Dumitru Preda şi reiau aceleaşi teme: anii petrecuţi în ţară, colaborarea cu Opran, legăturile cu legionarii, încercările de a-şi scoate soţul din ţară şi contactele cu Titi Constantinescu. în cele din urmă, cercetările se încheie la 9 iulie 1953 şi dosarul este trimis instanţei: Constanţa Magoş era capul de lot al unui grup care-i includea şi pe soţul său, pe Constantin Dragomireanu, t Jonstantin Ceauşu şi Carol Goro, acuzaţiile fiind centrate pe iciilativa de trecere a frontierei şi pe omisiunea de denunţ. Pr una înfăţişare a procesului a avut loc câteva zile mai târziu, la 1 *7* iulie, iar cea care apare în boxa acuzaţilor este umbra femeii puternice şi energice de altădată: Constanţa Magoş este într-o ¡Mare de sănătate gravă, „slăbită, scuipând sânge şi cu gâtul um- ll.il (suferind de boala Bosedow)'„. Depoziţiile acuzaţilor sunt consemnate însă abia la începutul lunii noiembrie, iar sentinţa este dată în ianuarie 1954. Femeia este condamnată la 25 de ani ile muncă silnică, soţul său la 5 ani de închisoare corecţională pentru tentativă de trecere a frontierei, Constantin Ceauşu la 1 ani de închisoare corecţională pentru omisiune de denunţ, in timp ce pentru Goro şi Dragomireanu informaţiile sunt ne- i lare. Se pare însă că toţi cei patru bărbaţi sunt puşi repede în libertate, miza reală fiind exclusiv Constanţa Magoş. Atipicul acestui caz nu se opreşte aici: femeia face recursuri peste recursuri, contestaţii, cereri, chiar avocatul său, Edgar Roşcu, încearcă să obţină condiţii mai uşoare sau poate chiar punerea ei în libertate motivând că acuzata a colaborat sincer şi amplu cu Securitatea, oferind nenumărate informaţii deosebit de utile care au contribuit inclusiv la publicarea cărţii *Duşmanii păcii şi libertăţii popoarelor,* o lucrare de propagandă elaborată de MAE în 1952. Şi se pare că aceste demersuri produc efecte (de altfel, nu există nicio dovadă că modificările ulterioare au fost făcute la ordinul Securităţii): în aprilie 1954, un complet condus chiar de temutul general Alexandru Petrescu admite recursul, casează sentinţa şi dispune rejudecarea. în aşteptarea eliberării, starea de sănătate a Constanţei Magoş se deteriorează: suferă de adenopatie laterocervicală (tumefierea anormală a unor ganglioni la nivelul gâtului), este suspectă de TBC, ' ACNSAS, Fond Penal, dos. 6 957, voi. 2, f. 10.

are crize de apatie şi migrene groaznice. Este transferată de la Jilava la spitalul penitenciar Văcăreşti, unde beneficiază de o minimă asistenţă medicală şi starea sa se ameliorează suficient cât să fie trimisă înapoi la Jilava. în urma noului proces, completul condus de maiorul Ioan Branovici o condamnă la 8 ani de muncă silnică pentru crimă de trădare şi un an detenţie simplă, pe motiv că „a scris o scrisoare soţului prin care îi cerea să fugă în Franţa", pedeapsa mică fiind contopită în cea principală[1]. Trecuseră trei ani de la răpirea sa şi mai avea de înfruntat încă cinci de supravieţuit în universul carceral comunist românesc.

Răzvrătitul. Căderea lui Gigi Sarame

tConstanţa Magoş nu a fost singura persoană cu conexiuni ample cu conducerea SIMRE care să fi fost arestată în vara anului 1951. Chiar dacă intrase în contact cu Gelu Belu şi Mihai Opran ca agent comunist marşrutizat în structurile informative occidentale, legătura lui Gigi

Saramet cu cei doi agenţi din exilul românesc era departe de a se fi încheiat, la fel şi aventurile sale în lumea liberă. în ultimii doi ani fusese călăuză, curier şi agent, se infiltrase cu succes în cercurile SIMRE, câştigase încrederea unor agenţi cu experienţă şi contribuise decisiv la anihilarea unei reţele informative. Trecea cu lejeritate graniţele, ocolind cu iscusinţă câmpurile minate şi gloanţele grănicerilor, avea legături în ermetica şi elitista lume diplomatică a Bucureştiului, şi se adapta cu uşurinţă oricărei situaţii. Inteligent, versatil şi încrezător, părea nu numai că poate naviga prin vremurile învolburate ale României primilor ani de comunism, dar uneori putea chiar şi să conducă direcţia în care se îndrepta. Nimic nu parea să îl răpună. Numai că după demantelarea reţelei Lya Popescu – Paula Ventzel – Mihail Ţanţu, care fusese, de altfel, cel mai important succes al său în calitate de agent al contraspionajului comunist, parcursul lui Saramet avea să cunoască un *twist* neaşteptat. Până atunci, „Ion" avea să mai înregis- ircze câteva acţiuni îndeplinite cu succes.

La începutul anului 1950, după misiunea externă ratată şi soldată cu detenţia în închisorile maghiare, Saramet se decisese să plece definitiv din ţară, cu sau fără încuviinţarea serviciului în slujba căruia se afla. Gândul îi revenise însă şi mai puternic în toamnă, odată cu încheierea afacerii Lya Popescu, aşa că a reluat legătura cu inginerul Marius Dumitrescu, pe care trebuia încă din 1949 să îl ducă contra cost în Occident, numai că planul a tot fost dat peste cap de misiunile primite clin partea Securităţii. Situaţia neobişnuită în care fuseseră aruncaţi cei doi crease între ei o legătură de prietenie şi chiar ile încredere. Gigi Saramet îi destăinuise lui Dumitrescu că lucrează pentru serviciile secrete de la Bucureşti şi chiar îi cerea uneori ajutorul în stilizarea sau redactarea unor rapoarte pe care apoi le preda ofiţerilor de contraspionaj. Mai apoi, îi împărtăşise planul său de a pleca din ţară cu orice preţ şi de a-şi construi o nouă viaţă în lumea liberă, iar aici ar fi avut nevoie de prezenţa lui Dumitrescu: „să-l iau pe lângă mine, ca să ne ocupăm de afaceri şi să câştigăm bani'„ îşi amintea inginerul propunerea directă pe care a primit-o de la cel ce trebuia să îi fie călăuză. Interesant este că Saramet afirma în 1950 că, dacă ar reuşi să rămână în Vest, nu ar dori să se implice în vreo organizaţie anticomunistă ori să se manifeste împotriva regimului de Ia Bucureşti, atitudinea sa arătând nu o poziţionare în contra exilului, ci mai degrabă una apolitică, de neimplicare în confruntarea ideologică dintre *cei de aici* şi *cei de acolo,* indiferent care ar fi fost punctul de referinţă.

în toamna anului 1950, Gigi Saramet oscila între a aştepta o eventuală misiune externă, în care să-l ia cu el pe inginerul Dumitrescu, sau să pornească la drum pe cont propriu, nerăbdarea de a nu mai avea nicio obligaţie informativă mă- cinându-l serios. Mai exista totuşi o persoană care cunoştea, chiar şi parţial, activitatea reală a lui Saramet: pe Virginia „Jeanine" Rozorea a cunoscut-o în iarna 1948-1949, iar relaţia lor a fost una complexă. Dansatoare într-un bar de noapte de la subsolul blocului Colorado, Rozorea avea să-i fie alături nu numai în plan sentimental, tolerându-i toate escapadele, cât şi în acţiunile conspirative. „[Este] singura femeie care ştia că eu lucrez, că am legături şi fac anumite servicii pentru Ministerul de Interne" recunoştea Saramet, peste câţiva ani, în faţa anchetatorilor săi. Iar agentul „Ion" a ştiut să profite de frumuseţea, devotamentul şi credulitatea iubitei sale: a pus-o să cultive prietenii cu persoane care căutau să fugă din ţară despre care a informat apoi serviciul în slujba căruia se afla, i-a cerut să găsească pe cineva la Serviciul de Paşapoarte care să acorde vize false pentru a putea identifica furnizorul de paşapoarte în alb de la una dintre ambasadele occidentale şi chiar să devină iubita unui diplomat din cadrul legaţiei britanice de la Bucureşti pentru a obţine informaţii din interiorul ambasadei. Iar Rozorea s-a achitat de fiecare dată de sarcini cu conştiinciozitate, având

încredere oarbă în cuvintele lui Gheorghe Saramet. Dar în toamna anului 1950, ea nu făcea parte din niciunul dintre planurile lui Saramet de a fugi din ţară, mai ales că în acea vreme agentul avea o nouă iubită, pe Felicia Nicolau, studentă la Facultatea de Medicină. Tânăra locuia pe strada Ionescu Gion, nu departe de Liceul Matei
Basarab, iar Gheorghe Saramet obişnuia să petreacă atât de mult timp la locuinţa acesteia, încât apropiaţii credeau că s-au mutat împreună. Aşa a crezut, probabil, şi Vahan Manasian, un bărbat pe care agentul îl cunoscuse la ştrandul ARLUS. Acesta i-ar fi făcut o reclamaţie la Miliţia capitalei pe motiv că ar fi o persoană suspectă, fără loc de muncă şi cu situaţie materială inexplicabilă. Aşa că la 28 octombrie 1950, Gheorghe Saramet a fost arestat în apropierea casei din strada lonescu (iion, iar la percheziţie a fost găsit un plic suspect ascuns sub preşul din faţa uşii. Agentul contraspionajului s-a văzut arestat şi, cu toate că nu a fost nicio clipă anchetat, la intervenţia Direcţiei I a fost transferat, la 16 decembrie, în unul dintre sediile Securităţii, de unde a fost eliberat după aproape două luni de detenţie inexplicabilă. „După ce am fost pus în libertate Domnul Colonel mi-a spus să nu mă interesez", avea să îşi aducă aminte peste câteva luni Gheorghe Saramet.

Cu toate că, cel mai probabil, chiar fusese vorba de o răfuială personală în care Manasian se folosise de arma denunţului la Miliţie, în mintea lui Saramet încolţise ideea că detenţia era de fapt o înscenare a serviciului de contraspionaj care aflase de adevăratele planuri şi de legăturile sale cu Dumitrescu. Aşa că imediat după ieşirea din închisoare, Saramet l-a recontac- tat pe Marius Dumitrescu pentru a-i spune că avusese unele dificultăţi cu autorităţile, dar că a reintrat în graţiile acestora şi că plecarea din ţară este prevăzută pentru anul următor, însă după doi ani de tărăgănări, promisiuni şi amânări, inginerul era cel puţin sceptic în această privinţă. Sau, după cum îşi amintea ulterior într-o declaraţie, „am zâmbit, nu l-am con- trazis [pe Saramet – n.m.] şi am fost rezervat"[1]. Era totuşi adevărat că Securitatea avea cunoştinţă de contactul agentului cu
Dumitrescu, însă serviciul contraspionaj nu lua nicio măsură punitivă deoarece avea alte planuri pentru Gigi Saramet. La o discuţie avută de agent cu colonelul şi cu Damian, cel din urmă i-a dezvăluit că serviciul de informaţii urmează să-l utilizeze într-o misiune externă, dar nu în Occident, ci în Palestina. Saramet va fi încadrat în echipajul unui vas maritim care făcea curse către Orientul Mijlociu, iar după acomodarea sa în colectiv şi în noua poziţie, agentul urma să primească misiuni concrete (nu este exclus să fi fost vorba de acţiuni adiacente liniei informative a soţilor Halberthal). Spre deziluzia lui Saramet, planul a fost abandonat fără a primi explicaţii, însă dezamăgirea a fost repede uitată datorită noilor sarcini primite în primăvară de la Damian. Gigi Saramet trebuia să se infiltreze în anturajul legaţiei americane de la Bucureşti, prin seducerea unei tinere funcţionare americane pe nume Sool, iubita sa având să devină, fără să-şi dea seama, sursa de informaţii a contraspionajului comunist din interiorul reprezentanţei diplomatice a Washingtonului. Conform planului, Saramet a început să frecventeze zahanaua *Zisu* din Piaţa Universităţii, aflată la doi paşi de sediul legaţiei, grădina *Mon Jardin* din apropierea Pieţei Romane, şi restaurantul *Mureşul* de pe strada Lipscani, localuri unde domnişoara Sool era văzută de obicei. Urmărea să găsească o masă în apropierea ei şi, la momentul potrivit, să o invite la dans. Apoi, totul depindea numai de şarmul şi perspicacitatea agentului în a lega o relaţie cu tânăra americană.

Zile în şir, Gigi Saramet a căutat-o pe Sool (a cărei fotografie o primise de la Damian), însă femeia era de negăsit. în cele din urmă, ofiţerul Securităţii i-a mijlocit un contact cu Carmen Doherty, o româncă măritată cu un cetăţean american care îi trimitea periodic diferite colete

prin intermediul legaţiei, astfel că aceasta avea legături cu funcţionarii iqirezentanţei diplomatice. Iar stratagema a funcţionat: împreună cu Doherty, Saramet a ajuns să petreacă o noapte la masa americanilor de la grădina *Mori Jardin,* unde a cunos- i ut-o şi pe Sool, reuşind să se integreze atât de bine în cercul acestora, încât următoarea întâlnire a avut loc la locuinţa din si rada Belgrad. Planul de seducere ar fi putut funcţiona dacă ıuı ar fi intervenit un concediu de aproape o lună petrecut de Sool în Italia, de unde s-a întors logodită, motiv pentru care lânăra a întrerupt legătura cu Gigi Saramet.

La scurt timp după eşecul acţiunii, Saramet şi Damian au avut o discuţie care a marcat începutul distanţării agentului de serviciul de contraspionaj. „Mi s-a spus că mă complac în situaţia de a fi un pensionar al Ministerului", îşi amintea tânărul, „că de mai mult timp sunt în inactivitate, că îmi pierd nopţile şi că dânsul [Damian – n.m.] e convins că am un viciu (morfină, alcool) şi că acest lucru îl vede după faţa mea"[1]. Deranjat de reproşurile primite şi de presupusa lipsă de empatie a reprezentantului serviciului (Saramet susţinând că ar fi fost într-adevăr bolnav în acea perioadă), agentul s-a decis să încerce plecarea clandestină din ţară. Răceala manifestată de Gigi Saramet nu a scăpat neobservată, la fel cum nu au scăpat atenţiei Securităţii nici întâlnirile din ce în ce mai dese cu Marius Dumitrescu, pe care nici nu le mai raporta, aşa că în iunie 1951 s-a decis instalarea de TO în locuinţa din strada Belgrad şi punerea postului telefonic sub ascultare. Suspiciunile începeau să se adeverească, agentul ascunzându-şi o parte din activitate sau chiar deconspirând unele acţiuni, precum afacerea Sool, pe care o împărtăşise Virginiei Rozorea.

în iulie 1951, Gigi Saramet începe efectiv să sondeze posibilităţile prin care putea să părăsească clandestin ţara. Cum ruta Ungaria-Austria ieşea din discuţie, căci ar fi intrat direct în vizorul SIMRE şi al serviciilor de informaţii occidentale, existând riscul ca adevărata sa activitate să fie cunoscută şi să suporte consecinţele acţiunilor duse anterior în slujba Bucureştiului, Saramet s-a orientat spre filiere noi. Era conştient că nu poate pleca fără Marius Dumitrescu. Comerciantul elveţian Adolf Naef le mijlocise întâlnirea, deja plătise, şi dacă ar fi vrut să se răzbune l-ar fi putut de-conspira. în plus, cum Saramet nu avea o pregătire profe-sională propriu-zisă şi nici un plan de a se integra pe piaţa muncii dintr-o altă ţară – „urma să mă orientez la faţa locu-lui", mărturisea peste câteva săptămâni anchetatorilor –, in-ginerul Dumitrescu fiind speranţa sa de acomodare în prima perioadă de viaţă în emigraţie. Tot pentru diferite avantaje personale – procurarea de documente sau obţinerea de con-cesii din partea unor funcţionari – agentul intenţiona acum să o ia şi pe Virginia Rozorea, căreia, la întâmplare, i-a cerut să-l înştiinţeze dacă află de vreo posibilă filieră. în mod neaşteptat, fosta dansatoare a fost cea care a venit nu cu una, ci cu două propuneri. Iniţial, femeia s-a gândit să apeleze la o cunoştinţă care lucra la Balota, în apropierea graniţei iugoslave, însă, de teamă, persoana respectivă nu a fost de acord să-i ajute în trecerea frontierei. Exact în acelaşi timp, Rozorea a primit la Bucureşti vizita soţilor Vasile şi Valeria Linoiu, din Constanţa, vechi prieteni ai săi. Chestionaţi dacă nu au cunoştinţe pentru posibilitatea plecării clandestine din ţară cu ajutorul unei ambarcaţiuni, aceştia i-au răspuns, spre uimirea femeii, că pot facilita plecarea cu o barcă spre Turcia, în scurt timp, Saramet este informat de această posibilitate, iar agentul decide că şansa nu trebuie irosită şi îi cere prietenei sale să plece la Constanţa şi să se ocupe, alături de soţii
I nioiu, de găsirea unei ambarcaţiuni potrivite şi de tocmirea pescarilor care ar fi cedat-o, precum şi de procurarea unor documente de identitate false care, în cazul unui control în l ren, i-ar fi oferit alibiul călătoriei spre frontieră. îi ceruse „să ıuı mă îmbrac prea excentric şi dacă ajung la Constanţa să

nu mă plimb prea mult prin oraş ca să nu fiu cunoscută şi să dau de bănuit ceva”[1], stabilind ziua de 15 august ca dată-limită pentru fuga din ţară. În acelaşi timp, îl anunţă pe Dumitrescu de stabilirea modalităţii de părăsire a ţării şi îi cere să fie pregătit oricând pentru a-l însoţi spre Constanţa.

Socotelile lui Saramet nu corespundeau însă cu realitatea de la malul mării: Rozorea nu reuşea să obţină documentele de identitate, iar acţiunea se tot amâna. La câteva ore după o plecare contramandată în ultimul moment pe 24 august, Saramet i-a telefonat lui Dumitrescu pentru a-i spune că vor pleca din Bucureşti, duminică, 26 august 1951, cu un tren rapid spre mare. După atâtea amânări şi promisiuni, în sfârşit, tentativa de părăsire clandestină a ţării începea: la 5 dimineaţa cei doi se întâlneau în faţa peronului, iar la ora 6.52 în Gara de Nord răsuna un şuierat de locomotivă şi, apoi, garnitura spre Constanţa se punea în mişcare. Ce nu ştia Gigi Saramet era că la câteva minute din clipa în care roţile începuseră să se învârtă, tot din Bucureşti către Constanţa pleca şi un apel telefonic: ofiţerii de la DGSS confi rmau colegilor din oraşul de la malul mării că cei doi bărbaţi se află în trenul care se îndreaptă spre frontieră. În tot acest timp, Securitatea era în permanenţă la curent cu întreaga acţiune şi cu activitatea persoanelor implicate, de urmărirea cazului ocupându-se direct şeful Direcţiei Regionale, maiorul Nicolae Doicaru, aflat în legătură permanentă cu colonelul Mişu Dulgheru. Pontul nu venise în urma supravegherii operative a lui Saramet, ci fusese oferit de informatorii Dumitru şi Andrei din Constanţa, cel din urmă fiind, de altfel, unul dintre pescarii cu care discutase iubita agentului. Dacă pentru Saramet, Dumitrescu şi Rozorea mirajul libertăţii începea să prindă contur, în realitate, se îndreptau cu paşi repezi spre cătuşele Securităţii.

Pentru a preîntâmpina orice probleme iscate de un eventual control în tren, deoarece nu aveau autorizaţii de călătorie, cei doi bărbaţi au decis să coboare la Medgidia şi să continue drumul pe marginea şoselei până la Constanţa, unde au ajuns la ora 16.00 şi s-au întâlnit cu Rozorea. Au stabilit ca femeia să meargă la pescarul Petrică Andrei, cel care urma să le pună şalupa la dispoziţie pentru a fugi în Turcia, iar peste trei ore să se vadă toţi patru la marginea Constanţei, în zona cunoscută drept Pielărie-Tăbăcărie. Gigi Saramet şi Marius Dumitrescu au fost primii care au ajuns la ora stabilită la punctul de întâlnire, iar la numai patru sute de metri se aflau plaja şi ambarcaţiunea în care urmau să urce. Peste câteva minute au apărut şi Rozorea, şi Petrică Andrei şi, până să pornească spre barcă, grupul a fost înconjurat de maşinile Securităţii, iar cei trei arestaţi şi încătuşaţi. Capturarea fugarilor decursese perfect.

Dacă pentru Dumitrescu şi Rozorea, arestarea trebuie să fi fost un şoc, Gigi Saramet a crezut probabil că statutul său special şi relaţiile pe care le avea în cadrul serviciului de informaţii îl pot salva şi de această dată. Şi poate că în primă fază chiar aşa părea: anchetatorii i-au permis să-l sune pe Damian, ofiţerul cu care lucrase în ultimele luni, fapt confirmat de telegrama urgentă trimisă de maiorul Doicaru către generalul Alexandru Nicolschi, directorul adjunct al DGSS şi mâna dreaptă a lui Gheorghe Pintilie. Dar fie serviciul pentru care lucrase Gigi Saramet îşi lăsase din mână agentul, fie SSI, integrat în aprilie 1951 în Securitate şi redus la o simplă direcţie in cadrul DGSS, nu mai avea nicio putere de a-l salva, fie ambele, cert este că Saramet se afla în arestul Direcţiei Regionale (Constanţa a Securităţii ca acuzat de tentativă de trecere frauduloasă a frontierei şi bănuit de deconspirare a activităţii sale «Ic agent, ba chiar de a fi lucrat şi pentru Occident („am fost uimit, când la Organele de Securitate din Constanţa, mi s-a spus că Saramet este omul americanilor”[1], îşi amintea Marius I Himitrescu). Văzând că nici Damian şi nici colonelul cu care lucrase anterior nu îl salvează, Gigi Saramet a încercat să acrediteze ideea că de fapt era o misiune pe cont

propriu, având (a scop crearea unei legende viabile pe care să o utilizeze pen- l ru a se infiltra în cercurile emigraţiei româneşti din Turcia. Explicaţiile sale au fost însă demontate şi respinse, fostul agent liind constrâns să recunoască faptul că, în realitate, se răzvrătise şi voia să fugă din ţară pentru a scăpa de angajamentul cu structurile secrete ale Bucureştiului.

Cazul său a fost unul deosebit de important pentru Securitate, dovadă fiind atât supravegherea din iulie-august 1951 de către maiorul Nicolae Doicaru, de la Constanţa, şi de către colonelul Dulgheru, din capitală, cât şi faptul că ancheta a fost condusă de locotenentul Vasile Nistor, supervizat de generalul Vladimir Mazuru, agent sovietic şi subdirector general al DGSS. în ciuda tuturor cercetărilor şi a tuturor metodelor utilizate, echipa condusă de Nistor nu a putut stabili dacă Saramet a dezvăluit sau nu în Occident statutul său de agent al Bucureştiului ori dacă a lucrat şi pentru vreo structură de informaţii de dincolo de Cortina de Fier. Aproape sigur, însă, Gigi Saramet rămăsese, dacă nu loial din convingere, cel puţin un agent cinstit, care s-a achitat conştiincios şi productiv de sarcinile pe care le primise. Dar dubiul nu fusese înlăturat, aşa că locotenentul Nistor, în propunerea de trimitere în faţa instanţei, consemna că „susnumiţii [Saramet, Dumitrescu şi Rozoreea – n.m.] să fie trimişi în justiţie pentru tentativă de trecere clandestină a frontierei, iar la condamnarea lui Saramet Gheorghe să se ţină cont că el este un trădător şi să fie condamnat ca atare”[1].

Procesul a început în 1952, dar la scurt timp speţa lui Dumitrescu a fost disjunsă din cauza agravării stării psihice a inginerului, care, de altfel, a şi fost supus unor investigaţii medicale şi tratamente într-o unitate de specialitate. Spre deosebire de Saramet şi Rozorea, care au admis în toate declaraţiile şi depoziţiile desfăşurarea reală a acţiunii, Marius Dumitrescu a oscilat între admiterea faptelor şi negarea lor, susţinând, în special după 1953, că nu intenţiona să fugă din

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 1, f. 124.

ţară, ci venise la Constanţa pentru a fi încadrat în echipele de lucru de la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Judecata sa a trenat şi s-a finalizat prin Sentinţa nr. 2 177/13 octombrie 1954 a Tribunalului Militar Teritorial Bucureşti, care l-a condamnat la doi ani închisoare corecţională, pe care Dumitrescu deja o executase, aflându-se în libertate încă din 25 august 1953, după ce trecuse prin închisoarea Jilava şi lagărul de muncă de la Oneşti

.în cazul celorlalţi doi, procedura instituţională a mers mai repede: atât fostul agent, cât şi iubita sa au fost condamnaţi, prin Decizia nr. 131/1952 a Tribunalului Militar Teritorial Bucureşti, la câte cinci ani de închisoare corecţională, astfel că, în ciuda cererii locotenentului Nistor, speţa lui Saramet a vizat exclusiv tentativa de trecere a frontierei, suspiciunile de trădare ori de spionaj nefiind luate în discuţie, iar pedeapsa primită nu a fost influenţată de activitatea în slujba Securităţii. Agentul „Ion" se răzvrătise şi pierduse definitiv. Sau cel puţin aşa părea.

Când toată lumea se ceartă

Cu puţin înainte ca Gigi Saramet să fie arestat la malul Mării Negre sau Constanţa Magoş să fie răpită din Berlin, la Paris începeau să apară primele disensiuni în interiorul conducerii SIMRE, fisuri care poate la început au părut simple rezultate ale blazării intervenite în mod inevitabil sau ale delăsării cauzate de prelungirea exilului, ori fricţiuni minore provocate de diferenţele de caracter şi de viziuni. Mici scăpări erau de aşteptat şi puteau fi corectate din mers, fără consecinţe severe pentru cel în cauză. Aşa poate a părut şi situaţia lui Mircea Pătru care, încă din primele luni de muncă, avea unele comportamente menite să-i stârnească nemulţumirea lui Opran. Poate că aprecierile din foile de calificative întocmite în timpul serviciului în cadrul Armatei Regale Române erau premonitorii şi îşi găseau corespondenţa în activitatea comandorului în cadrul structurii informative de la Paris. Nu de puţine ori, Mircea Pătru dovedea neglijenţă în tratarea sarcinilor, folosind uneori acelaşi cifru ca Opran, ceea ce crea riscul ca informaţiile secrete să fie deconspirate. în plus, obişnuia să lase la vedere documentele ce cuprindeau fişe personale, declaraţii şi interogatorii ale refugiaţilor ori sinteze despre comunitatea românească. încă din primăvara anului 1950, liderul de drept al SIMRE s-a văzut nevoit să-i

dea o lecţie lui Pătru, căutând astfel să-i îndrepte comportamentul: i-a cerut lui Mihail Ţanţu să-i pună la cale o farsă, iar şeful palierului ofensiv i-a însărcinat pe Teodor Bâzgă şi pe un anume Stroescu să intre în locuinţa lui Pătru, să îi subtilizeze documentele secrete, pe care apoi să le dea lui Opran[1]. Şocul a fost unul destul de puternic pentru Mircea Pătru care, în primă instanţă, a bănuit-o pe domnişoara Bertrand, iubita sa franţuzoaică, de dispariţia dosarelor, până să afle cine fuseseră cu adevărat făptaşii. în mod ironic, este foarte posibil ca Bertrand să fi fost, într-adevăr, colaboratoare a serviciului francez, fiind „plasată" lângă Pătru tocmai pentru a-l încadra informativ, iar în alte situaţii chiar să fi fost răspunzătoare pentru subtilizarea de date din documentele ofiţerului român. Aceasta nu a fost, de altfel, singura situaţie delicată pe care a înregistrat-o Mircea Pătru în activitatea din subor- dinea lui Opran.

în 1951, acesta din urmă îi bănuia pe Ion Iliu şi pe Sanda Stătescu de faptul că ar fi lucrat în secret cu Intelligence Service, iar dacă pista s-ar fi dovedit corectă, atunci legăturile cu cei doi, şi în special cu bărbatul, ar fi trebuit tratate cu o mai mare atenţie, pentru a preîntâmpina scurgerea de informaţii. Numai că Pătru reuşise să comită unele indiscreţii care îi deconspiraseră misiunea faţă de Iliu, ceea ce a condus la eşecul acţiunii şi la o furie mocnită a lui Opran.

Nu a fost singura dată când pe fondul neîncrederii şi al orgoliilor Mihail Opran l-a „lucrat" pe Mircea Pătru. Tot în 1951, şeful de facto al SIMRE l-a însărcinat pe Alexandru Lavergne să subtilizeze o serie de hărţi militare pe care Dumitru Mitu le lucra pentru Pătru, documente pe care acesta din urmă se pare că nu le punea la dispoziţia serviciului românesc, ci e posibil să le fi păstrat pentru tranzacţii ce vizau strict profitul personal. Pe cât de mundan, pe atât de eficient a fost planul pus la cale de Lavergne:

> mi-am dat seama că nu pot obţine aceste hărţi decât dacă-l încurc pe Mitu la un pahar de vin sau cu femei. Intenţia mea era să aduc nişte femei şi vin în casa lui Mitu, să-l îmbăt şi să-i iau hărţile. Am reuşit însă să obţin aceste hărţi în felul următor: Pe la mijlocul lui iulie în după-amiaza unei zile călduroase l-am găsit pe Mitu cu un sul de hărţi în mână. L-am poftit înăuntru la Cafe Remont unde mai era şi Victor Crespin. între timp a intrat o fată care venea în mod obişnuit pe acolo şi îi plăcea lui Mitu. Nu ştiam aceasta, şi i-am spus lui Crespin că fac cinste cu 4 sticle de vin dacă i-o recomandă pe această fată lui Mitu.
>
> Crespin cunoştea fata, a vorbit cu ea, a adus-o la masă, eu am comandat vin şi aperitive, a mai făcut cinste şi Mitu cu vin şi aperitive şi lichioruri. Am mai adus şi o altă fată după care am plecat toţi împreună la un alt restaurant. Acolo am continuat cu băutura până când Mitu şi Crespin s-au ameţit complet.
>
> Eu nu prea beam deoarece urmăream să iau sulul cu hărţi şi mapa pe care o avea Mitu.
>
> Crespin, Mitu şi cele două fete au plecat la hotel, lăsând hărţile şi mapa în restaurant. Eu le-am luat cu mine şi le-am dus lui Opran acasă.
>
> Opran mi-a spus „bravo, ai făcut un lucru bun". Nu mi-a dat nicio primă în bani pentru această faptă[1].

Alte probleme serioase au început să apară încă din mai 1951, atunci când ofiţerii SDECE, nemulţumiţi probabil de lipsa de rezultate concrete a SIMRE şi oricum neîmpăcaţi cu ideea că structura românească le foloseşte resursele, dar funcţionează ca organism instituţional independent, au luat decizia să facă un pas împotriva lui Opran. Speculând rivalitatea dintre acesta şi Petrescu, serviciile franceze i-au cerut generalului părerea referitoare la biroul contrainformativ condus exclusiv de Mihail Opran, Puiu Petrescu răspunzând fără echivoc: din cei aproximativ douăzeci de agenţi ai comandorului, „15 mănâncă banii de pomană şi că serviciul s-ar întări dacă aceşti 15 ar fi concediaţi'„. Cuvintele sale au fost pretextul pentru SDECE de a-l ataca pe Opran, lovind în colaboratorii săi. Văzându-se concediaţi peste noapte şi

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 1 403, f. 29.

lipsiţi dintr-o dată de puţinele venituri pe care contau, aceştia au cerut socoteală şefului biroului contrainformativ care le-a explicat că decizia a fost luată peste capul său, la recomandarea generalului Petrescu, acesta din urmă fiind, de fapt, răspunzător pentru soarta lor, ceea ce nu a dus deloc la de- tensionarea situaţiei.

Lucrurile nu au făcut decât să se agraveze, mai ales în contextul dispariţiei Constanţei Magoş, în august 1951. A fost scânteia discuţiei extrem de aprinse dintre generalul Petrescu, secondat de Pătru, şi Mihail Opran pe chestiuni financiare, ce ţineau de utilizarea fondurilor puse la dispoziţie de francezi. Motivul real, şi cunoscut de toţi apropiaţii, era de fapt nemulţumirea generalului că, în ciuda funcţiei de şef al SIMRE şi a gradului militar, era în realitate subordonat comandorului Opran. S-au spus cuvinte grele, s-au lansat acuze, însă, în cele din urmă cearta s-a încheiat şi situaţia a părut că s-a calmat. Era de fapt numai un armistiţiu de moment, tensiunea dintre Petrescu şi Opran fiind din ce în ce mai evidentă. Ca urmare imediată a disputei, şeful

biroului contrainformativ şi liderul de facto al structurii româneşti a decis să-i pună sub filajul agentului său Alexandru Lavergne pe ceilalţi din conducere, dar în special pe general. începeau să se contureze două tabere: cea condusă de Puiu Petrescu, din care mai făceau parte Mircea Pătru (despre care unii şi glumeau că este umbra generalului), Nicolae Naghirneac, Dumitru Mitu şi Eugen Velicov, şi o alta al cărui lider era, bineînţeles, Mihail Opran, care îi avea alături pe Dumitru Neferu, Ioan Dragu şi Romeo Bălăceanu

.Cumva era inevitabil ca aceste tensiuni acumulate de-a lungul timpului, cauzate mai ales de căderile agenţilor, de dispariţia Constanţei Magoş şi de insuccesele acţiunilor desfăşurate de SIMRE, să explodeze la un moment dat. Iar acest lucru s-a petrecut în primăvara anului următor. La 13 martie 1952, ofiţerii din cadrul direcţiei generale a Renseignements Généraux (structură ce ţinea de Prefectura de Poliţie şi, implicit, de Ministerul de Interne) intrau în forţă în locuinţa generalului Petrescu, având informaţii că, la acel moment, în interiorul apartamentului se afla, pe lângă Constanţa Petrescu (soţia şefului SIMRE), şi un bărbat de origine română cu numele de Florescu, care ar fi venit în Occident în urmă cu patru ani. După ce au confiscat documentele găsite asupra sa, l-au luat la interogatoriu în sediul din Rue des Ursines, prilej cu care au stabilit că sub această identitate falsă (pe care o primise direct de la Beaumont) se află de fapt colonelul de miliţie Ionescu, care fugise din România în 1950, stabilindu-se în Franţa, unde devenise unul dintre cei mai devotaţi colaboratori ai conducerii SIMRE şi în special al lui Petrescu şi Opran. Chiar dacă l-au eliberat a doua zi, documentele găsite asupra sa au rămas în custodia Renseignements Généraux, mai ales că acestea conţineau date despre organizarea Miliţiei şi a serviciilor informative din RPR. Această mişcare de forţă nu era un accident sau o coincidenţă, ci fusese un pont dat de Tomoroveanu, Chintescu şi alţii care voiau astfel să-i plătească lui Ionescu o poliţă pentru refuzul său de a le

furniza şi lor informaţiile cu care venise din ţară sau măcar să fi împărţit venitul rezultat din comercializarea acestor date. Aceştia lucrau pentru Prefectura de Poliţie (instituţie care se afla într-o rivalitate cu SDECE, iar episoade precum cel al Tandei Caragea nu au făcut decât să amplifice conflictul dintre structuri[1]), departamentul pentru români fiind condus de Jandeau. Printre subordonaţii săi se numărau Ion Tomoroveanu, Ioan Lupoaia şi Bobby Chintescu (care, în prealabil, lucrase pentru Opran)[2], majoritatea având în comun antipatia pentru comandor: Tomoroveanu nu îi putea ierta că îl „dăduse la o parte" în 1949 şi îi luase locul de principal om de încredere al serviciilor de informaţii franceze, iar Lupoaia îl detesta pentru că avusese mari neplăceri în septembrie 1949 din cauza unui denunţ făcut de Opran la cererea lui Dumitru Petrescu. Generalul îl ura pe Lupoaia pentru că acesta fusese căsătorit cu sora lui, cu care avea doi băieţi, părăsindu-şi familia în 1945 pentru a se căsători cu Alice Sturdza Cantacuzino. Şi biroul condus de Jandeau avea o bază de date despre cei din emigraţia română din Franţa, o bună parte din informaţii provenind de la Boilă şi Venianim, pe filiera PNŢ şi *La Nation Roumaine*, dar şi de la Maria Brăescu, de la Crucea Roşie. Un argument în plus în sprijinul ipotezei că de ruptura din interiorul SIMRE nu au fost străine şi alte servicii secrete franceze, cel mai probabil cineva din subordinea lui Jandeau, este că uneori corespondenţa colaboratorilor lui Opran dispărea subit. Constanţa Magoş, spre exemplu, nu a mai primit timp de câteva luni scrisori pe adresa cunoscută, iar când Mihail Opran a investigat acest lucru, a aflat că SDECE nu avea nicio implicare, deci vinovatul era în altă parte, iar şeful SI IVIRE nu reuşea să îl identifice. Singurii care ar fi avut capacitatea să preia sistematic corespondenţa lui Magoş trebuie să fi fost oamenii unui alt serviciu de informaţii francez, iar I omoroveanu, care colabora cu Prefectura de Poliţie şi îi mai cauzase neplăceri femeii (prin denunţul din 1949), avea destule motive să o facă.

Reţinerea fostului colonel de Miliţie lonescu şi confiscarea documentelor au dat o lovitură serioasă şi neaşteptată pentru l'etrescu, Opran şi SIMRE în sine, de pe urma căreia câştiga în mod indirect SDECE. Serviciul francez căruia îi fusese forţată mâna în ianuarie 1950 să acorde sprijin total structurii româneşti reuşea să dea în Petrescu şi Opran, a

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 183, f. 61.

2 ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 76.

căror independenţă intenţiona de mult să o reducă, folosindu-se de alt serviciu secret al Parisului. Astfel, SDECE părea şi nevinovat, căci nu avea nicio implicare în toată afacerea, ba chiar se afişa întrucâtva o victimă a unei structuri rivale, şi îi transforma pe Opran şi Petrescu din liderii unui serviciu aflat pe o poziţie egală cu SDECE în simpli executanţi ai directivelor date de francezi[1]. Cunoscut pentru calmul său şi pentru spiritul calculat, Mihail Opran a reacţionat neobişnuit de furtunos, cerând socoteală şi certându-se cu ofiţerii francezi. Atât de colerică şi inflexibilă a fost atitudinea sa încât a fost arestat pentru 24 de ore şi suspendat din activitate. Intimidarea pusă la cale de serviciile franceze nu funcţionase, Opran şi Petrescu refuzând să curme independenţa SIMRE şi să pună structura românească sub control total al SDECE, însă a reuşit să provoace

disensiuni între cei doi, comandorul reproşându-i generalului că l-a lăsat singur în faţa francezilor şi că nu a avut nicio reacţie concretă în sprijinul lui Ionescu. Dumitru Petrescu nu a putut digera vorbele grele pe care i le-a arunca

tOpran, mai ales că nu era prima discuţie aprinsă între cei doi, şi, în ciuda celor petrecute şi a presiunilor venite din partea SDECE, a făcut un compromis cu francezii, eliminându-l din SIMRE pe comandor şi asumându-şi singur toată conducerea structurii. Chiar dacă nu era soluţia ideală, căci generalul în continuare se manifesta pentru independenţa serviciului românesc, Beaumont şi Ortez scăpaseră de nuca tare reprezentată de Opran şi puteau spera că bătrânul general va fi totuşi influenţat în direcţia dorită.

Numai că socoteala lor nu a coincis şi cu cele ce urmau să se petreacă. La scurt timp după scoaterea pe tuşă a lui Opran, Beaumont şi Dumitru Petrescu au plecat într-o misiune în Austria pentru a verifica starea rezidenţelor SIMRE după debarcarea şefului biroului contrainformativ, mai ales că măcar între Opran şi Belu exista nu numai o relaţie de muncă, ci şi una de prietenie. Ofiţerul francez a fost consternat când a descoperit că generalul român plecase alături de soţia sa, care nu-şi slăbea soţul şi se implica în orice discuţie, „încât deplasarea de serviciu a devenit o excursie în care respectivii aproape nu aveau când să vorbească afaceri secrete”[1]. Probabil că în acele momente, Beaumont a avut un timid regret în interiorul său şi îi părea rău pentru punctul în care ajunsese în relaţia cu Mihail Opran, conştient că acesta ar fi tratat cu un profesionalism chiar exagerat o astfel de misiune, şi nu s-ar fi aflat sub influenţa unei femei, ba dimpotrivă. Cert este că deplasarea nu a avut niciun rezultat efectiv în afara unei impresii dezastruoase asupra modului de lucru al lui Dumitru Petrescu. în ciuda nediferenţierii între planul de lucru şi cel personal, generalul are totuşi meritul de a-şi fi păstrat principiile de colaborare pe care le enunţase şi la întâlnirea din apartamentul său, în ianuarie 1950, în ciuda presiunilor venite. Un raport al situaţiei, imediat după debarcarea lui Opran, menţionează diferendele dintre francezi şi Petrescu:

> Beaumont cerea reţeaua, rezidenţii eventuali sau posibili şi adresele lor vechi sau noi. Petrescu a răspuns că el va da rezultate care pot fi verificate, dar că se opune categoric să dea serviciului francez care este nesigur şi împănat de Komintern date indicative; în plus, el constituie o reţea naţională, nu salariaţi ai unui serviciu străin, oricare ar fi el; deci această agentură trebuie să rămână românească sub tutelă şi răspundere românească, în serviciul unei strategii româneşti; serviciul francez va avea dreptul să ceară randament, dar nu să verifice metodele de lucru; [...]
>
> Petrescu cerea ca pentru fiecare om trimis în misiune să fie depuse de serviciile atlantice un fond de 3 000 dolari pentru ca în caz de cădere şi lichidare, eventualii succesori, nevasta, amanta sau copii [i,] părinţi bătrâni etc. să poată fi ajutaţi. Leisersohn ca şi Beaumont au respins categoric această propunere afirmând că cei care cad trebuie s-o facă din ideal căci se găsesc în război pentru ţara lor. Petrescu a răspuns că este sigur, dar că pensia este ceva normal în aceste cazuri şi în general se acordă; Beaumont a replicat că România va avea grijă la liberare de acest capitol[1].

Relaţia dintre franco-americani (deja prezenţa acestora din urmă devenise una cu greutate) şi şeful SIMRE intrase într-un impas şi nicio parte nu intenţiona să facă vreo concesie. Aşa că, după câteva săptămâni de acalmie tensionată, Petrescu i-a trimis lui Ortez o scrisoare în care-l anunţa de ruperea iremediabilă a colaborării dintre cele două servicii, iar răspunsul nu a întârziat să vină printr-o acţiune de denigrare a generalului orchestrată de Beamont care, de altfel, reclama deturnarea unor fonduri de către Opran, în timpul în care activase în SIMRE şi forţându-l pe Petrescu să le plătească din rezervele sale. Bineînţeles că situaţia nu s-a liniştit deloc, ci dimpotrivă, toată lumea lăsa impresia că se ceartă cu toată lumea: generalul Petrescu a continuat să îl acuze pe comandorul Opran de conducere neproductivă a SIMRE şi de risipire de fonduri; în sens invers, veneau reproşuri de vanitate şi iresponsabilitate. Apoi întreaga conducere a SDECE îl repudiase pe Puiu Petrescu: Beaumont nu îi putea ierta influenţa nefastă a

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, f. 14.

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, f. 14.

soţiei sale şi intruziunile acesteia în activitatea profesională a generalului, iar Ortez, superiorul direct al lui Beaumont, refuza cu încăpăţânare să mai discute cu liderul SIMRE, cerând, prin intermediul lui Virgil Veniamin, regelui Mihai şi lui Constantin Vişoianu, şeful CNR, să numească un alt responsabil pentru structura informativă a exilului.Suveranul transmitea, printr-un răspuns comunicat de fostul diplomat, că Petrescu este singura sa opţiune, iar francezii trebuie să găsească o modalitate de a conlucra cu acesta, ceea ce, evident, ducea la un frustrant blocaj instituţional. în paralel, generalul reintrase în contact cu agenţi ai Intelligence Service, probabil prin mijlocirea Regelui, însă aceştia au renunţat repede la discuţiile privind colaborarea cu şeful structurii româneşti. Represaliile serviciilor franceze îi paralizează şi pe ceilalţi membri ai SIMRE: Mircea Pătru, disperat că îşi va pierde salariul, lucra cât mai discret pentru a nu atrage atenţia şi îl evita pe generalul Petrescu pentru ca nu cumva ura lui Beaumont să se răsfrângă şi asupra lui; colonelul Neferu intrase în „adormire" şi mai păstra vagi legături cu agenţi americani şi britanici; colonelul Ionescu făcea tot posibilul să-şi păstreze postul de la REL, care îi asigura un oarecare venit.

De la Bucureşti, ofiţerii de contraspionaj priveau cu satisfacţie cum, fără să facă nimic, eşafodajul construit cu atâtea dificultăţi de către inamicii lor se prăbuşea din interior, determinându-i să consemneze că „se confirmă informaţiile primite şi pe alte linii că în sânul tuturor elementelor active din jurul lui Opran şi Petrescu domneşte o atmosferă de concurenţă sângeroasă, de intrigi permanente'„. Iar acest lucru dădea naştere unei situaţii bizare, căci la 2 aprilie 1952, conducerea MAI a dat un ordin de urmărire a tuturor membrilor SIMRE, iar dacă Opran, Petrescu şi alţii erau daţi afară, Securitatea nu mai ştia cine face parte din structura informativă de la Paris, pentru a şti pe cine trebuie să urmărească[2].

Ecourile rupturii s-au făcut auzite şi la multe luni după debarcarea echipei care fondase SIMRE. în toamna anului 1953, deci la mai bine de un an de la conflictul dintre Opran, Petrescu şi serviciile franceze, ziarul comunist *La Vérité* publica un articol despre un presupus spion DST care fusese demascat, informaţiile fiind sustrase dintr-o scrisoare adresată de respectivul, la 30 octombrie 1952, oficiului pentru refugiaţi (OFPRA) din Paris. N. Wagner-Marescu (niciun alt document consultat nu confirmă numele, cel mai probabil este vorba de o identitate conspirată) era originar din România şi, cu toate că ar fi făcut parte din trupele Wehrmachtului, în 1945 s-a stabilit în Alsacia, teritoriu revenit în componenţa Franţei.

în primii ani de după război, ar fi intrat în contact cu membrii mişcării comuniste, dar aflându-se pe cealaltă parte a baricadei ideologice s-a decis să îşi ofere serviciile structurilor secrete de informaţii ca agent infiltrat în formaţiunea politică de extremă stângă şi în asociaţiile-satelit, mai ales că intenţiona ca prin serviciile sale să-şi rezolve statutul de rezident în Hexagon. Nu este clar cum a ajuns ulterior să intre în contact cu generalul Petrescu, care l-a „transferat" comandorului Opran, însă sub coordonarea acestuia din urmă s-a mutat în 1949 la Paris pentru a putea obţine informaţii chiar din structurile centrale ale Partidului Comunist. Numai că în februarie 1950, Wagner-Marescu a fost abordat de Mathieu Lannoy, inspector adjunct în cadrul DST, care i-a cerut să lucreze şi pentru serviciul francez, cerere pe care agentul român nu o putea refuza, dar pe care a onorat-o înştiinţându-l pe Opran.

Conflictul din interiorul conducerii SIMRE şi dintre liderii săi şi serviciile franceze l-ar fi prins pe Wagner-Marescu la mijloc, acesta fiind practic o victimă colaterală a rivalităţilor şi tensiunilor care explodaseră în 1952. Numai aşa se poate explica cum, din senin, în octombrie 1952, a fost înştiinţat de autorităţile franceze că trebuie să

părăsească ţara în termen de maximum opt zile. Pentru el, decizia era cu atât mai bizară, cu cât primise aprecieri pentru activitatea sa îndelungată dusă împotriva formaţiunilor comuniste din Franţa, ba mai mult, în martie 1952 fusese prezentat lui Roger Darieux, din DST, cu care discutase noi direcţii de acţiune.

Aruncat aşadar într-o situaţie inexplicabilă, revoltătoare şi gravă, Wagner-Marescu trimisese scrisoare către OFPRA în speranţa că va primi un sprijin care să-i permită ridicarea expulzării din Franţa, neştiind că rândurile sale vor ajunge câteva luni mai târziu să fie folosite propagandistic chiar de cei pe care îi spionase ani de zile[1]. Totul, bineînţeles, dacă povestea

[1] *La Vérité*, nr. 323, 23 octombrie-5 noiembrie 1953, p. 2; ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, vol. 1, ff. 219-220.

este reală. Este foarte probabil ca multe dintre detalii să fie legende, precum identitatea şi biografia agentului ori unele părţi ale activităţii sale. Totuşi, un sâmbure de adevăr există, căci evenimentele au corespondenţe similare cu ceea ce se cunoaşte că s-a petrecut în 1952 la nivelul SIMRE-SDECE, iar cronologia se suprapune într-o oarecare măsură.

în tot acest haos din primăvara anului 1952, cea mai delicată situaţie părea să fie cea a lui Opran, pe care Beaumont îl urmărea cu furie şi îi reînnoia permisul de şedere pentru câte două săptămâni, lăsându-l pradă riscului de a fi obligat să părăsească teritoriul francez. Acuzele sale vizau modul de cheltuire a fondurilor puse la dispoziţia SIMRE şi, în special, achiziţionarea unei ferme dintr-o zonă izolată din vecinătatea Parisului pe numele lui Renée Bruneau. învinuirea era cu atât mai bizară, cu cât ferma respectivă fusese cumpărată probabil pentru a fi transformată în bază de antrenament pentru viitoarele echipe ofensive ale SIMRE, îndeplinind cerinţele pe care Opran i le transmisese Constanţei Magoş încă din 1950, atunci când îi ceruse să caute o proprietate abandonată care să fie utilizată ca spaţiu de instrucţie şi cazare pentru militarii români. O dispută trebuie să fi existat pentru că legăturile lui Opran cu Beaumont şi ceilalţi ofiţeri din SDECE aproape că au încetat să existe.

Chiar dacă nu sunt date că Londra ori Washingtonul ar fi încercat să-l racoleze pe fostul lider al SIMRE, Parisul nu putea da cu piciorul unui agent ca Mihail Opran. Relocarea sa instituţională din 1952 este, chiar şi astăzi, învăluită în incertitudini. în ciuda bănuielii lui Neagu Djuvara că ar fi trecut în subordinea Intelligence Service[1], suspiciune de altfel eronată, cel mai probabil scenariu este că Opran a fost transferat de la SDECE la DST, rămânând să activeze în domeniul informativ şi să se ocupe de contraspionajul în comunitatea românească, însă la o instituţie de un rang inferior, cu posibilităţi mai mici. Chiar şi aşa, mişcarea produsese panică la Bucureşti, Securitatea neavând suficiente informaţii despre noile direcţii de activitate ale comandorului, speculând că:

> Opran ar putea fi socotit de francezi ca prea descoperit în faţa noastră [în urma căderii mai multor agenţi ai săi – 11.m.] în ce priveşte latura informativă a muncii lui şi atunci a fost împins mai mult pe linie contrainformativă, unde are de acum o seamă de legături clădite. [...] Aci am mai putea remarca că nu trebuie să pierdem din vedere nici ipoteza că francezii ar căuta să pregătească terenul pentru a împinge cu încetul pe Opran de pe primul plan, cum era până în prezent, mai în obscuritate, pentru a-l întrebuinţa apoi poate chiar *direct* [subliniere în textul original – n.m.] în ţară[1].

Indiferent care a fost soarta reală a lui Mihail Opran, se ştia că, prin înlăturarea lui şi apoi a generalului Petrescu, SIMRE fusese decapitat. Cum s-au desfăşurat exact negocierile pentru o nouă conducere nu este întru totul clar. Regele Mihai I îşi manifestase de mai multe ori susţinerea pentru Dumitru Petrescu, cel pe care îl considera singura

1' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 253.
Marius Oprea, *Şase feluri de a muri,* Editura Polirom, Iaşi, 2009, p. 21.

opţiune pentru conducerea postului de şef al structurii. Prin urmare, serviciile occidentale (căci din 1952 se poate constata un sprijin mixt franco-american acordat acţiunilor informative ce vizau România) s-au îndreptat spre Vişoianu şi ceilalţi din CNR, care funcţiona la Washington. Era nevoie de o persoană nouă care să nu fi fost prinsă în parti-prisurile de până atunci, iar soluţia găsită a fost Neagu Djuvara. Instalarea sa la conducere avea să marcheze o nouă etapă în activitatea SIMRE, în care acţiunile informative se vor împleti cu paraşutările în ţară, misiunile proprii cu ale legionarilor, iar sprijinul francez cu cel american.

Urmează cea mai îndrăzneaţă şi cea mai tragică perioadă.

Preludiul tragediei. Grupul Săplăcan (1951)

În timp ce SIMRE condus de Opran şi Puiu Petrescu se concentra pe acţiuni contrainformative în Occident şi pe crearea de reţele informative în ţară, iar rezidenţa din Viena, centrul de la Salzburg al lui Neagoy şi celula lui Titi Constantinescu lucrau la identificarea unor călăuze de încredere şi construirea unor filiere prin care agenţi să fie trimişi şi scoşi din România, structurile secrete americane aveau obiective mai clare şi mai tranşante în privinţa războiului secret: recrutarea, instruirea şi trimiterea de grupuri de paraşutişti dincolo de Cortina de Fier. O tactică ce deschidea noi orizonturi de acţiune şi perspective foarte tentante din punct de vedere al rezultatelor, însă, în acelaşi timp, şi cu un risc pe măsură. Avea să fie o strategie care, la începutul anilor 1950, domina modul de lucru al structurilor informative româneşti din exil şi al serviciilor secrete americano-franceze cu care colaborau.

Este drept că tatonări şi iniţiative în acest sens au fost încă din 1949, din partea tuturor actorilor din Vest implicaţi în războiul secret, însă abia la începutul anilor 1950 structurile americane au trimis, pe cont propriu sau în colaborări cu SIMRE ori Mişcarea Legionară, echipe de paraşutişti. Chiar dacă întreaga acţiune avea să fie descoperită şi eliminată într-un mod spectaculos şi funest în 1953, prologul acestui deznodământ tragic se va petrece în chiar anul de debut al proiectului.

Căderea grupului Săplăcan, prima echipă anihilată, a fost, fără îndoială, o victorie neaşteptată pentru Est şi o înfrângere teribilă pentru Occident. în funcţie de perspectivă – o lecţie, o jertfa, o cacealma, o luptă şi, peste toate, o tragedie.

Cei cinci aventurieri

Constituirea grupului pare să fi fost un prim efect imediat asupra emigraţiei româneşti al adoptării „Legii securităţii mutuale" de către Congresul American în 1951, act prin care Washingtonul crea cadrul financiar şi logistic necesar sprijinirii grupurilor de exilaţi dispuşi să lupte direct împotriva regimurilor comuniste din ţările de origine. Accesul în aceste „Corpuri ale Voluntarilor pentru Libertate" se făcea, aşa cum spune şi numele, în mod benevol, fiind acceptaţi tineri din orice mediu, mai puţin cei de origine germană (ceea ce, în cazul echipei Săplăcan, pare că nu s-a respectat întocmai, căci doi dintre cei cinci membri erau de etnie germană). Urmau pregătiri temeinice în utilizarea radiotelegrafiei şi a limbajului morse, instructaje de salt cu paraşuta, orientare şi tehnici de supravieţuire în teritoriul inamic, dar şi antrenamente cu echipament şi muniţie americane. Obiectivul acestor echipe (care niciodată, cel puţin în cazul românesc, nu au ajuns la o consistenţă numerică suficientă pentru a crea unităţi pro- priu-zise, ci, mai degrabă, simple grupuri) era de a fi trimise în ţară, pentru a provoca acţiuni de sabotaj şi diversiune şi a culege informaţii din interior, fiind aşadar în prima linie a confruntării cu regimul comunist din ţara lor. Iar singurul grup a cărui existenţă se potriveşte în mare măsură cu acest şablon este, fără îndoială, cel condus de Constantin Săplăcan.

Formarea în Occident a echipei, dinamica internă a grupului şi parcursurile individuale odată ajunşi în ţară nu pot fi explicate numai prin prisma misiunii în sine, a conjuncturii sau a răspunsului Securităţii. Fiecare dintre cei paraşutaţi avea o biografie aparte, poveştile lor de viaţă fiind deja marcate de cumplitul război care abia se încheiase şi aveau să stea în penumbra celui care abia începea.

Constantin Săplăcan

Un tânăr robust, cu o constituţie solidă. De înălţime medie, cu braţe puternice. Genul de bărbat în plinătatea puterilor. Părea că are forţa să mute munţii, să tragă după sine greutăţi uriaşe şi să ducă pe umeri poveri peste poveri. O faţă plină, cu trăsături masculine bine definite, de ţăran adevărat, care ar fi atras probabil multe priviri şi chicote la hora din sat. Ochi care ţintuiesc prin tărie, dar care par căzuţi într-o resemnare definitivă. O gură încleştată de dezamăgire, incapabilă să mai spună vreun cuvânt de îmbărbătare, o speranţă sau un plan de viitor. Aşa apare, în puţinele fotografii făcute cu câteva zile înainte de a părăsi această lume, păstrate în dosarul întocmit de Securitate, cel care a fost Constantin Săplăcan, liderul primului grup de paraşutişti căzut în mâinile Securităţii.

Născut la 1 noiembrie 1922 într-o familie numeroasă de ţărani săraci din Ardeal, urmase patru clase la şcoala din sat, apoi îşi ajutase părinţii la muncile câmpului şi la îngrijitul animalelor din ogradă. Destinul său a fost marcat, la fel ca al mai tuturor celor din generaţia sa, de cumplita experienţă a celui de-al Doilea Război Mondial. Totuşi, spre deosebire de mulţi alţi tineri, Săplăcan nu a fost trimis pe front, ci, fiind încadrat la uzina IAR din Braşov, a avut şansa de a fi mobilizat la locul de muncă şi de a scăpa aşadar de ororile frontului. Dar nu pentru mult timp, căci în primăvara anului 1943

‚Săplăcan îşi înaintează demisia şi, fără să mai aştepte răspunsul conducerii, părăseşte oraşul şi încearcă să treacă graniţa în teritoriul cedat Ungariei prin Dictatul de la Viena, fiind prins de grănicerii maghiari[1]. Există două versiuni cu privire la motivaţia care a stat la baza gestului său: dorul de mamă, femeia rămânând la Ocna Dejului, dincolo de graniţa trasată în 1940, sau dorinţa de a scăpa de cercetările administrativo-ju- diciare ca urmare a unor ilegalităţi comise la IAR. Indiferent care dintre ele este adevărată (posibil chiar ambele), cert este că tânărul rămâne două luni sub cercetări la Cluj, fiind suspectat iniţial că ar fi, de fapt, spion român infiltrat, apoi este trimis în lagărul de muncă forţată de la Losoncz. Timp de aproape un an de zile, tânărul de 22 de ani îndură un regim extrem de dur de detenţie, şi singura soluţie de a ieşi din acel univers a apărut în ianuarie 1944, când, alături de câteva alte zeci de deţinuţi, a acceptat să se înroleze în SS. Este trimis pentru instrucţie în Olanda, apoi încadrat în Regimentul 10 Poliţie ce avea misiunea de a lupta împotriva partizanilor din nordul Italiei[1]. Săplăcan ia parte efectiv nu doar la lupte, ci şi la execuţii, încercând probabil să se amăgească ulterior, spunând că nu ştie dacă cei ucişi au căzut din cauza gloanţelor trase de el sau a celor din dreapta ori din stânga sa. Cariera sa militară se încheie la 8 mai 1945, când cade prizonier. Trei ani trăieşte mizeria lagărelor de prizonieri din Italia. Sătul să-şi piardă tinereţea în captivitate, evadează şi trăieşte de pe o zi pe alta, la marginea societăţii, câştigându-şi existenţa din slujbe nesigure şi prost plătite: muncitor la un circ din Torino, hamal prin porturi şi vânzător ambulant pe străzile oraşelor prin care îşi duce veacul. Trăieşte o idilă cu o tânără italiancă din cauza căreia se bate cu cuţitele într-un restau- rant, motiv pentru care este reţinut de carabinieri şi internat, din nou, în lagărul Frascatti.

Mathias Bohn

Mii de tineri saşi şi şvabi din România s-au înrolat în Reich, în anii celui de-al Doilea Război Mondial, din crez ideologic, din oportunism, din spirit de bravadă, din simţământul de onoare sau cine ştie din ce alte motive. Unii n-au mai văzut sfârşitul aventurii în care s-au aruncat mai mult sau mai puţin conştient, în timp ce alţii au trăit capitularea, captivitatea şi traiul departe de zonele natale. Unul dintre aceşti supravieţuitori a fost şi Mathias Bohn, un strungar în lemn originar din satul Bălcaciu de prin părţile Târnavei Mici, care abia împlinise 21 de ani atunci când a îmbrăcat haina militară în 1943. încadrat în SS, a fost trimis să lupte împotriva partizanilor din Iugoslavia şi a făcut-o cu îndârjire luni de zile, până a fost grav rănit într-o confruntare, la 4 aprilie 1944, şi trimis în spatele frontului pentru recuperare. Aşa avea să scape de represaliile iugoslave şi de căderea în captivitatea sovietică, devenind prizonier al trupelor britanice. într-unui dintre lagărele italiene l-a cunoscut pe Săplăcan, între ei construindu-se o reală camaraderie. Cei doi au trecut împreună prin greutăţile vagabondajului, ale muncilor istovitoare de la circ şi ale meselor luate cu mult noroc, dar şi cu multe minciuni îndrugate, la căminele pentru refugiaţi ale diferitelor confesiuni creştine[1]. în 1949, drumurile tinerilor s-au despărţit pentru o vreme, Bohn căutând să fugă din Italia pentru a ajunge ilegal în Transilvania, la Târnava Mică, însă a fost prins de grăniceri şi internat din nou, în lagărul de la Frascatti.

Wilhelm Spindler

Dacă în cazul Bohn nu se ştie cu certitudine ce l-a determinat să intre în rândurile SS, în privinţa lui Wilhelm Spindler lucrurile sunt mult mai simple. Era un băiat de numai 15 ani din satul sibian Şura Mică, avea două clase primare, dar cu spirit de aventură şi idei romantice cu privire la ce înseamnă războiul, atunci când s-a strecurat

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 58.

într-un tren cu voluntari de origine germană ce se îndrepta spre Viena[1]. Depistat că nu avea vârsta minimă de 17 ani, Spindler a fost trimis la un centru din apropierea Berlinului, unde a rămas până în septembrie 1945, când a fost internat într-un lagăr american din nordul Italiei. Singur printre străini, supraviețuitor al unui război în care nici nu i se permisese să lupte, băiatul a căutat să se repatrieze, însă toate tentativele au eșuat: atunci când a apelat la căile legale, autoritățile iugoslave nu au permis tranzitarea teritoriului, iar când a încercat să treacă granița clandestin, a fost prins și întors din drum. Înțelegând că potecile către casa părintească sunt mai complicate decât și-ar fi imaginat și că, probabil, până la găsirea unei soluționări legale avea să se mai scurgă mult timp, Spindler s-a angajat ca brutar sau zidar pe unde a găsit de lucru.

Ilie Puiu

Mezinul grupului și singurul dintre viitorii parașutiști care nu ajunsese în Occident ca urmare a războiului, Ilie Puiu era cu siguranță un caracter aparte, cu un temperament greu de stăpânit, într-un contrast evident cu constituția sa fizică destul de precară. Se născuse la 2 iunie 1927, fiind unicul băiat al unei familii de țărani din satul Rusca Montană din Carasul
Severinului, și, dintre cei care aveau să formeze grupul Săplăcan, era cel mai școlit: absolvise șapte clase elementare și urmase patru ani o școală de horticultură. Portretizat adesea drept „măruntul găinar din Rusca Montana", Ilie Puiu era o personalitate mult mai complexă decât lasă să se înțeleagă documentele denigratoare ale Securității, preluate uneori prea *ad-litteram*. „Fiul nostru", își amintea mama sa, „avea dorința să învețe carte și să se facă domn și cum noi nu am mai putut să-l mai ținem la școala de agricultură unde a urmat 4 ani, el a făcut o cerere să plece în America, cerere ce a făcut-o prin '46-'47, către Ambasada Americei din București"[2]. Refuzul reprezentanței diplomatice de a-l ajuta să părăsească țara și climatul tot mai nesigur din România l-au descurajat pe tânăr să-și găsească un rost în țară și l-au împins să-și ia soarta în propriile mâini.

Abia împlinise 19 ani când și-a încercat norocul și a izbutit să treacă clandestin granița în Iugoslavia, numai că norocul nu ține o veșnicie. Prins de grăniceri, a fost anchetat și internat într-un lagăr pentru transfugi, apoi lăsat să plece în Austria, ajungând în cele din urmă în lagărul italian de la Frascatti, care a fost cât pe ce să devină ultima destinație a sa. Tânărul măruntel și foarte slab s-a îmbolnăvit de tifos, apoi de malarie și în cele din urmă de hernie, vindecarea sa ținând mai mult de-un miracol decât de-o intervenție medicală.

Gheorghe Bârsa

nDespre Gheorghe Bârsan, datele sunt extrem de sumare – Securitatea nu mai avea niciun interes major pentru dezgroparea biografiei unui „bandit" care îi scăpase. Se știe însă că era originar din Constanța, muncind o vreme ca hamal în port, și că reușise să fugă din țară în 1948, ascunzându-se la bordul unei nave sub pavilion argentinian. Probabil spera să ajungă la fratele său, Vasile, care părăsise clandestin țara cu doi ani înainte, cu ajutorul unei ambarcațiuni panameze, și se stabilise în Statele Unite ale Americii, însă drumul său, în loc să continue spre Oceanul Atlantic, a făcut o întoarcere spre munții din inima României.

„Ai curaj să sari din avion?"

Poate că pentru Constantin Săplăcan, traiul în mizerie de pe o zi pe alta sau chinurile săptămânilor și lunilor de internare în lagăr ar fi continuat, dacă nu la nesfârșit, atunci pentru încă mult timp dacă Teodor

1 Marius Oprea, *op. cit.*, p. 25.

2 ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 4, f. 39.

Crâşnaru, un fost ofiţer român de aviaţie, fugit din ţară şi intrat în slujba serviciului american de informaţii, nu l-ar fi descoperit în lagărul de la Frascatti. Născut la 17 martie 1913 în comuna Jupâneşti din Gorj, Crâşnaru făcuse parte din Flotila de Bombardament de la Braşov şi fugise din ţară la 19 august 1946, deturnând un avion Junkers 88 cu care a aterizat în Turcia. Ulterior, a reuşit să ajungă în Italia, unde a dus o viaţă de mizerie în lagărele de refugiaţi până în 1950, când brusc situaţia sa materială s-a schimbat radical, foarte probabil în urma angajării în serviciul de informaţii american[1]. Era o prezenţă uşor remarcabilă, din cauza rănilor de la mâna stângă şi a faptului că şchiopăta vizibil de piciorul stâng, ca urmare a unui accident de avion.

Cei doi se cunoşteau de la Braşov, de pe vremea când Crâşnaru încă mai putea zbura, iar Săplăcan lucra la uzina IAR. Fostul ofiţer l-a scos din lagăr şi l-a invitat la masă, într-un restaurant italienesc, pe Săplăcan, care probabil de mult nu se mai bucurase de bucate atât de bune şi îndestulătoare, precum şi de ţigări la discreţie. Agentul american a început să-l întrebe despre situaţia sa actuală, despre experienţa din război şi, la un moment dat, i-a pus o întrebare bizară: „ai curaj să sari din avion?'„. La răspunsul afirmativ al lui Săplăcan, Crâşnaru i-a mărturisit că ar face parte dintr-o organizaţie secretă a exilului, patronată chiar de Regele Mihai, şi care este sprijinită de serviciile de informaţii occidentale (în realitate, fostul ofiţer era agent al structurilor de informaţii ale Washingtonului, acţiunea fiind una exclusivă a acestora, iar regele nu numai că nu avea nicio implicare, dar nici măcar nu ştia de existenţa proiectu-lui). Scopul lor era să lupte concret împotriva comunismului, iar unul dintre obiectivele imediate era trimiterea în ţară a unor echipe care urmau să constituie avangarda trupelor de eliberare. Până la izbucnirea propriu-zisă a conflictului ce avea să scape ţara de comunism, aceste echipe aveau rolul de a culege informaţii necesare americanilor în pregătirea acţiunii militare. Constantin Săplăcan trebuia să fie liderul unui astfel de grup, iar el şi colegii săi urmau să fie eliberaţi din lagăre, să primească locuinţe şi un salariu consistent, dar şi un instructaj temeinic. După îndeplinirea misiunii, aveau să fie scoşi din ţară prin intermediul legaţiilor vestice şi, odată cu revenirea dincoace de Cortina de Fier, vor fi recompensaţi cu „bani, distracţii, libertate" şi dreptul de a emigra în Spania sau în orice altă ţară ar fi dorit. Simţindu-se pentru prima dată îndestulat de mâncare (şi încă una gătită excelent!) şi fumând cu nesaţ ţigări bune, Săplăcan a acceptat să devină spion şi să fie paraşutat în România comunistă. în fond, de la acea masă în restaurantul din Roma, misiunea nici nu părea atât de periculoasă.

Primul care i s-a alăturat a fost Ilie Puiu, la foarte scurt timp după ce Săplăcan a acceptat să intre în acţiunea de spionaj. A ţinut probabil şi de faptul că, la acel moment, tânărul se afla, ca şi liderul echipei, în acelaşi lagăr de la Bagnoli, situat între Napoli şi Pozzuoli, dar şi de spiritul aventuros al băiatului din Rusca Montană. Un aspect care cu siguranţă a cântărit foarte greu: dorinţa sa de a scăpa de traiul extrem de greu din centrul pentru refugiaţi. Constituirea grupului s-a definitivat abia spre sfârşitul verii: în iulie au fost recrutaţi Gheorghe Bârsan şi Mathias Bohn, iar Wilhelm Spindler avea să fie ultimul, în august 1951. Probabil că Săplăcan a ţinut foarte mult să-l convingă Bohn să intre în acest proiect, trimiţându-i trei scrisori în care îi tot repeta că situaţia lui materială şi locativă s-a îmbunătăţit nesperat de mult şi că vrea să-l ajute cu bani, în schimbul unui serviciu. La întâlnirea pe care Bohn a avut-o cu vechiul său prieten au participat şi Teodor Crâşnaru, Ilie Puiu şi Gheorghe Bârsan, fostul militar SS acceptând să facă parte

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 11, f. 7; Fond Informativ, dos. 862 388, voi. 1, f. 15; Fond SIE, dos. 6 784, f. 60; Fond Informativ, dos. 490 101, voi. I,*passim*.

din grupul ce urma să fie trimis în mod secret în ţară, mai degrabă din dorinţa de a scăpa de viaţa de lagăr.

Imediat ce componenţa grupului a fost definitivată, rolul lui Teodor Crâşnaru s-a încheiat, iar fostul ofiţer român a dispărut din peisaj la fel de misterios precum a apărut, cei cinci intrând acum exclusiv sub coordonarea reprezentanţilor ser-viciului secret american: Charles' şi adjunctul său Gunther, poreclit „colonelul”. Cei doi erau deja implicaţi în instructajul celor recrutaţi încă din iunie 1951, când în apartamentul lui Săplăcan au început să le predea acestuia şi lui Ilie Puiu noţiuni elementare de radiotelegrafie, esenţiale pentru viitoarea misiune, cursul pe care aveau să-l urmeze în săptămânile următoare atât Bârsan, cât şi Bohn

Mihail Opran, șeful biroului contrainformativ al SIMRE și liderul *de facto* al serviciului secret.
Sursa: Arhivele Militare

Mihail Tanțu, agent dublu, colaborator al lui Mihail Opran și deținut politic. Fotografie dintr-un document cu identitate falsă.
Sursa: ACNSAS

Generalul Dumitru Petrescu, la reședința sa din Statele Unite ale Amcricii. Sursa: ACNSAS

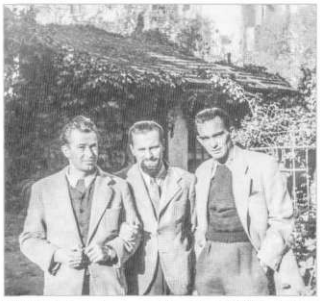

Belu Gelu (primul din stânga), șeful rezidenței SIMRE din Viena.
Sursa: ACNSAS

Material informativ ascuns de Belu Gelu într-un nasture marinăresc.
Sursa: ACNSAS

Constanța Magoș (Olariu), colaboratoarea lui Mihail Opra Fotografie de la repatriere, în 1951.
Sursa: ACNSAS

Mircea Pătru, unul dintre liderii SIMRE în
Fotografie din tinerețe. Sursa: ACNSAS
Colonelul Dumitru Neferu, coordonatorul biroului de mobilizare al SIMRE, precum și ultimul șef al structurii informative. Sursa: ACNSAS

Constantin Săplăcan, fotografiat la scurt timp după arestare. A fost liderul grupului paraşutat în 1951.
Sursa: ACNSAS

Wilhelm Spindler (membru al grupului Săplăcan), fotografiat la 25 decembrie 1951, cu o zi înainte de execuție. Sursa: ACNSA
S

Armament capturat de la grupul Săplăcan în 1951.
Sursa: ACNSAS

Echipament radio capturat de la grupul Săplăcan în 1951.
Sursa: ACNSAS

Paula Ventzcl, o veche cunoștință a lui Opran, prin care acesta a creat o rețea informativă. Sursa: ACNSAS

Lya Popescu, femeia alături de care Mihail Opran a trăit între 1940 şi 1947 şi care a contribuit decisiv la dezvoltarea reţelei informative din ţară. Sursa: ACNSA

Petre „Titi"
Constantinescu,
colaborator al serviciilor
secrete americane
de la Salzburg.
Sursa: ACNSAS

S

e Saramet, agentul „Ion" prin care Securitatea a anihilat

Gheorgh

ormativă Lya Popcscu-Paula Ventzel-Mihail Ţanţu, fotografiat după arestarea din 1951. Sursa: ACNSAS

Coriolan Ghcrman, spion racolat la Paris. Prins şi torturat în detenţie, a devenit unul dintre agresorii implicaţi în bătăile de la camera 4-spital de la penitenciarul Piteşti. Sursa: ACNSA

S

Ilie Rada, fost anchetator penal dc Securitate, membru al grupului „Fiii Patriei", condus de Sabin Mare.

Sursa: ACNSAS

Sabin Mare, liderul grupului „Fiii Patriei", paraşutat în ţară în 1953.

Fotografic de la cununia sa cu Eva Embacher, în 1945.
Sursa: ACNSA

S
Microfilme descoperite asupra Dimitriei Gcorgean în 1958. Sursa: ACNSA

sPregătirea efectivă a început însă în august 1951, imediat după recrutarea lui Spindler, când toţi cinci sunt încartiruiţi în secret la mănăstirea franciscană de la Frascati, aflată pe colinele de la marginea Romei. Dacă Securitatea a văzut în acest aspect „subordonarea Vaticanului şi sprijinul multilateral pe care el îl acordă spionajului american”[1], în realitate decizia lui Charles şi Gunther avea la bază strict păstrarea conspirativităţii, chiar şi faţă de călugării franciscani, dovadă că cei cinci nu puteau ieşi nici în curtea interioară, iar atunci când au fost mutaţi, au sărit gardurile, părăsind în secret lăcaşul. Este neclar în ce anume a constat exact pregătirea în zilele petrecute în vechea clădire catolică, dacă a inclus şi exerciţii teoretice de asamblare şi mânuire a armamentului, ori numai lecţii de radiotelegrafie, orientare în teren şi culegere de informaţii, o parte dintre cursuri fiind desfăşurate sub coordonarea a doi specialişti albanezi.

De la marginea Romei, drumul către ţară avea să continue prin plajele Mării Nordului, căci, la mijlocul lui septembrie 1951, celor cinci le sunt înmânate paşapoarte olandeze şi, împreună cu Charles şi cu o femeie al cărui rol era de a întări legenda că sunt nişte simpli turişti, au mers cu maşina până la Bruxelles, în capitala belgiană au fost preluaţi de o maşină cu însemnele armatei Statelor Unite, condusă de doi agenţi, şi instalaţi într-o închisoare militară americană din apropierea Amsterdamului, aflată complet la dispoziţia lor, în complex nefiind închis ni- ciun deţinut. Acolo au urmat noi cursuri de radiotelegrafie, au fost instruiţi cum să recruteze surse şi să-şi construiască reţele informative, ce fel de date trebuie culese (despre armată, noile construcţii, uzine etc.) şi cum ar putea fi procurate, precum şi ce anume să facă în cazul în care riscă să fie capturaţi şi cum să se comporte dacă vor cădea în mâinile Miliţiei sau Securităţii (dacă rămâneau în viaţă, legenda pe care trebuiau să o livreze era că fuseseră instruiţi în Austria de către francezi). Totodată, li s-a spus să nu lege prietenii în ţară, să nu-şi viziteze familiile şi să recruteze, mai ales, oameni vădit ostili puterii comuniste ori persoane sărace, al căror sprijin putea fi cumpărat. Cum timpul disponibil pregătirii era foarte redus, instructajul a fost unul extrem de dur, încărcat şi solicitant, iar la final toţi cinci au fost supuşi unor teste cu privire la modul în care şi-au însuşit cunoştinţele. După aproape trei săptămâni, au primit aparatele de radiotelegrafie, cărţile de coduri necesare

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 8, f. 3.

cifrării şi alte echipamente auxiliare, au fost duşi la un aerodrom de la marginea Amsterdamului şi urcaţi într-un avion american de bombardament care îi ducea la München, via Frankfurt pe Main, următorul punct în procesul de antrenament. în oraşul german au făcut primele exerciţii de salt cu paraşuta şi trageri cu armamentul pe care urmau să-l aibă asupra lor. Poate că atunci a fost prima dată când tinerii au simţit că misiunea lor chiar avea să se întâmple, iar adrenalina, riscurile şi temerile aveau să fie cât se poate de reale. Dar orice gând le trecea lor prin minte atunci urma să fie întrecut de ceea ce s-a petrecut efectiv în ţară.

Au revenit apoi la Frankfurt pe Main pentru ultimele pregătiri înainte de plecarea spre baza din Grecia, de unde trebuiau să fie paraşutaţi în România comunistă. Pentru membrii echipei Săplăcan, cele din urmă zile petrecute într-o locuinţă conspirativă din München aveau să fie o încercare de a mai trăi din plin viaţa, de a se mai bucura de libertate, o ultimă desfătare păcătoasă a tinereţii, dar şi o dovadă că erau oameni simpli, şi nu spionii cruzi şi diabolici portretizaţi de Securitate. „Adrian Ştefănescu [identitatea conspirativă a lui Ilie Puiu – n.m.j a făcut gălăgie pentru că ei [americanii – n.m.] nu s-au ţinut de cuvânt faţă de cele făgăduite", îşi amintea, într-un interogatoriu,
Wilhelm Spindler. „A venit un american gras şi mărunţel care a stat de vorbă cu noi. Acest american a organizat un chef, la care a adus şi femei. Noi, nemulţumiţi de acest chef, am protestat din nou şi ne-a organizat un al doilea chef şi după femei au fost trimişi Bohn şi Săplăcan".

Cu aburii alcoolului încă dându-le dureri de cap şi cu parfumul iubitelor de-o noapte încă proaspăt în nări, cei cinci au fost urcaţi într-un alt avion militar american şi, după un zbor de aproape şapte ore, au aterizat la Atena, ultima haltă înainte de misiunea lor. încartiruiţi într-o vilă izolată aflată la vreo 30 de kilometri de capitala greacă, membrii grupului Săplăcan au efectuat timp de şase zile ultimele antrenamente: trageri cu pistoale mitralieră MP-40 şi pistolete Mauser de producţie germană, dar şi aruncări cu grenada. Probabil că instructajul trebuia să fie mai scurt, iar paraşutarea prevăzută mai devreme decât s-a petrecut de fapt, însă de trei ori echipa a fost pregătită pentru îmbarcare, zborul fiind anulat de fiecare dată din cauza condiţiilor meteo nefavorabile. Abia a patra oară, în noaptea de 18/19 octombrie 1951, avionul fără însemne care

[1] Marius Oprea, *op. cit.*, p. 33.

avea să-i ducă deasupra României a primit undă verde pentru decolare, şi-a turat motoarele, iar la 18.30 roţile au început să alunece pe pista de beton, aparatul ridicându-se încet în aer. Fiecare dintre cei cinci era îmbrăcat în echipament special de paraşutist şi avea asupra lui un pistol mitralieră şi unul de buzunar, cu peste 1 000 de cartuşe, grenade, buletine de identitate false şi acte care să ateste presupusa activitate profesională din lunile anterioare, sume uriaşe de bani româneşti, câte 100 de cocoşei de aur şi, pentru cel mai negru scenariu, câte o fiolă cu otravă pe care urmau să o ia în cazul în care erau în pericol iminent de a fi capturaţi.

Interesant este că în acelaşi avion se mai afla un grup de alţi trei paraşutişti care vorbeau o limbă slavă şi care urmau să fie, la rândul lor, lansaţi. Cine erau ei şi unde urmau să sară din avion este o enigmă. Chiar dacă avionul a survolat Bulgaria, aceştia nu au fost paraşutaţi, iar după ce echipa Săplăcan a părăsit aeronava pentru a se arunca în întunericul ce acoperea România, se pare că aparatul a pus cap-compas aeroportul de decolare, neexistând informaţii despre soarta celorlalţi trei pasageri misterioşi. Totuşi, nu este exclus ca aparatul de zbor să fi continuat drumul spre nord, iar cei trei să fi fost ucraineni din gruparea lui Stepan Bandera, care, asemenea echipei Săplăcan, fuseseră instruiţi de americani şi paraşutaţi în ţara de origine, având misiuni informative[1].

Survolând Balcanii de la 5-6 000 de metri altitudine, avionul trece Dunărea şi intră în spaţiul aerian românesc. Radarele îl detectează, autorităţile sunt informate, însă, în mod bizar, par să nu reacţioneze la intruziunea aparatului fără însemne. Deasupra munţilor Făgăraş, coboară în picaj abrupt până la numai 400 de metri, după care se redresează, pregătindu-se să-şi lanseze încărcătura. Unul dintre membrii echipajului deschide uşa din lateralul fuzelajului şi le face semn membrilor grupului Săplăcan că pot sări. Unul după altul, păşesc în abis şi dispar în întunericul de deasupra României.

(Pseudo)Acţiunea grupului Săplăcan Pe lângă cele cinci paraşute care-i purtau domol spre pământul românesc pe cei cinci tineri, mai fuseseră lansate alte trei care aduceau materiale şi

1 Serhii Plokhy, *The Gates of* Europe. *A History of Ukraine,* Basic Books, New York, 2015, p. 323.

[1] Marius Oprea, *op. cit.,* p. 33.

echipamentele de care urmau să se folosească în misiunea lor. Aterizarea a fost aproape întru- totul conform planului: Săplăcan şi colegii lui s-au regrupat rapid, şi-au ascuns paraşutele şi au găsit două dintre cele trei pachete care le erau destinate. Aşa cum avea şi Securitatea să noteze într-o analiză, această etapă a fost singura desfăşurată i onform planului. Din acest moment, activitatea grupului de paraşutişti a stat aproape continuu sub semnul improvizaţiei, al incertitudinii, al greşelilor copilăreşti şi al naivităţilor de neînţeles, ducând inevitabil spre un deznodământ tragic.

Conform instructajului, au pornit imediat la drum, depărlându-se de locul paraşutării, numai că noţiunile de orientare pe timp de noapte nu fuseseră însuşite şi înţelese, căci după vreo 3-4 kilometri s-au trezit în locul de unde au plecat. Au rămas peste noapte acolo, în ciuda pericolelor, iar a doua zi s-au deplasat într-o poiană aflată la numai doi kilometri, luând cu ei doar strictul necesar şi câteva cărţi de cifrare şi descifrare, restul fiind îngropat sau ascuns[1]. Primele trei zile le-au petrecut căutând cu disperare ultima paraşută cu echipamente, reuşind in cele din urmă să o găsească, şi au încercat fără succes să ia legătura prin staţia de radiotelegrafie cu centrala americană. Abia în noaptea de 21/22 octombrie s-au decis să pornească spre vârful Negoiu, unde au ajuns după trei zile, cu multe rătăciri, dar şi evitând să treacă pe lângă cabana omonimă. Nici din punctele cele mai înalte ale masivului nu au izbutit să prindă legătura radio, astfel că au luat decizia, cel puţin bizară, de întoarcere la locul paraşutării, de parcă nici nu ştiau care sunt paşii următori ai misiunii. Vreme de patru zile au rămas ţintuiţi în acel loc, sortându-şi şi pregătindu-şi echipamentele şi alimentele. Chiar dacă nu avuseseră loc discuţii contradictorii sau alte evenimente similare, coeziunea grupului a început să se surpe, dovadă că în acel interval Săplăcan şi Bârsan au dezgropat un aparat de radiotelegrafie de care numai ei ştiau şi l-au ascuns în bagajele lor, fără să le spună celorlalţi. Abia în a unsprezecea zi au trecut, în final, muntele, ajungând pe versantul sudic, dinspre Argeş, însă, din nou s-au întors la locul paraşutării, luând noi echipamente şi ascunzându-le pe altele. Această întreagă mişcare browniană, fără vreun ţel precis, nu făcuse altceva decât să le consume alimentele, astfel că în a cincisprezecea zi au decis să coboare din munţi şi să se împartă în echipe mai mici, pentru a putea trece mai uşor neobservaţi.

[1] Marius Oprea, *op. cit.*, p. 33.

Se pare că au mers cu toţii până la Sibiu, unde, la începutul lui noiembrie, grupul s-a spart. Vechi prieteni, Săplăcan şi Bohn decid să rămână împreună pentru a încerca să facă rost de alimente şi să-şi construiască puncte de sprijin, iar în cazul ideal să recruteze informatori. Cei doi se plimbau prin piaţa de vechituri când au făcut cunoştinţă cu Gustav Szocs care, fără să ştie iniţial cine sunt cei doi tineri, acceptă să le vândă mâncare şi să-i cazeze pentru o noapte în apartamentul unde locuia împreună cu Maria şi Ernest Eder, sora şi cumnatul său. Prezenţa străinilor a dus la perturbarea calmului şi liniştii căminului de pe strada 11 Iunie, nr. 8, iar semnele îngrijorătoare au fost întrevăzute de Ernest Eder încă de la prima întâlnire:

seara la 5 când am venit de la serviciu, am intrat în locuinţa mea ca să iau masa şi am găsit doi indivizi acolo. Ei s-au recomandat mie şi soţia mea mi-a pus mâncarea pe masă. Eu am început să mănânc şi între timp am întrebat pentru ce au venit la noi, fiindcă am ştiut că cumnatul meu Szocs Gustav face comerţ cu rămăşiţe de lână. Mi-a dat unul din ei – cu numele de Mureşan Ion [de fapt Mureşan Vasile, identitatea falsă a lui Mathias Bohn – n.m.] – răspunsul. „Ne-am întâlnit cu dânsul astăzi înainte de masă la târgul de vechituri, am făcut cunoştinţă cu el şi ne-am rugat – din cauză că nu cunoaştem acest oraş – să ne procure diferite alimente necesare”.

Am întrebat apoi, „dar dvs. pentru ce aveţi nevoie de alimente?” El, Mureşan Ioan, fiindcă al doilea, a ieşit afară, a răspuns: „pentru nişte prieteni”. Atunci am întrebat: „aveţi cumva o întreprindere?” El spunând că „da, întreprindere în munţi” şi atunci a mai spus că a dat cumnatului Szocs o sumă de bani în valoarea de 15-16 mii de lei pentru cumpărături.

Eu am spus „dar cum aţi putut să-i daţi la un om străin care nici nu l-aţi cunoscut bine atâţia bani?” Zice el: „noi suntem oameni, care vedem imediat cu cine avem de treabă, fiindcă noi am umblat prin lume”.

După ce am cerut legitimaţia lui pe care am găsit-o în regulă, era cu fotografia lui şi după cum îmi aduc aminte eliberat de miliţia din comuna Turda. După ce am luat masa, m-a servit cu un pahar de vin. Totodată a servit-o el cu un pahar şi pe soţia mea, am golit, ne-am mulţumit şi el a început din nou. „Ca să ştii de unde am venit, drumul nostru este cam 300 km departe, care trebuie să-l facem acuma, poate când venim din nou are să fie mai scurt”. Eu am observat că el nu are curaj să-mi spună mai departe, mai ales când a intrat tovarăşul său. A început el către tovarăşul său: „na, cum e pe afară”, probabil că nu a observat ce am vorbit noi.

A început după un timp din nou şi m-a întrebat cam câţi muncitori suntem la întreprinderea noastră. Eu i-am dat răspunsul, „cam 800”. […]

[1] Marius Oprea, *op. cit.*, p. 33.

Am fost acuma singur cu soţia şi am spus către ea: „Tu, nevastă, lucrul acesta nu-mi place deloc. Eu am impresia că avem de a face cu nişte bandiţi" [...].'

Săplăcan şi Bohn aveau să revină încă o dată la locuinţa din strada 11 Iunie peste două săptămâni, în noaptea de 15/16 noiembrie, când s-au reaprovizionat cu alimente, conform înţelegerii cu Gustav, plecând după două zile. î

[1] Marius Oprea, *op. cit.,* p. 33.

nultima seară petrecută la Sibiu, din încredere sau bravadă, paraşutiştii nu şi-au mai ascuns armele pe care le aveau asupra lor, ba chiar Bohn i-a mărturisit direct lui Ernest Eder că sunt spioni occidentali:

Atunci a început Mureşan următoarele: „noi suntem trimişi ca să vedem cum sunt oamenii mulţumiţi, dar nu numai aici în România, în toate ţările" şi a început cu câteva ţări şi anumite cu Grecia, Italia, Germania, „va să zică în toate ţările nu ştim noi cu siguranţă că popoarele nu sunt mulţumite. O lună sau două stăm în România, după aceia probabil în Grecia şi aşa mai departe". „Dar spuneţi-mi şi mie de cine sunteţi trimişi şi de unde aveţi bani". Răspunde Mureşan: „Până trăiesc americanii întotdeauna să avem, fiindcă bani ne trebuiesc foarte mulţi".

întrebându-l pe el, „dar cum primiţi dvs. bani din străinătate?" Răspunde Mureşan: „trebuie să apăsam numai de câteva ori pe butonul de telegrafie şi în cel mai scurt timp avem tot ce ne trebuie".

Pe mine m-a apucat frica dar fără să observe careva dintre ei şi m-am hotărât să iau măsurile necesare contra lor, dar cum? [...] Şi aşa fără ca să ştie nimeni decât eu, m-am hotărât când sosesc şi a treia oară să alarmez autorităţile, fiindcă singur n-aş putea să am curaj. Mai ales cum mi-au spus şi ei au şi arme, adică revolvere[1].

Alimentaţi încă o dată cu brânză de burduf, pâine şi conserve, Săplăcan şi Bohn s-au reîntors în munţi, la ascunzătoarea grupului. Nu bănuiau probabil niciun moment că Ernest Eder îşi pusese în gând să-i dea pe mâna autorităţilor. Numai că socoteala muncitorului sibian nu avea să se potrivească cu desfăşurarea ulterioară a evenimentelor.

Când dorul învinge spionajul

În timp ce Bohn şi Săplăcan se cazau la locuinţa lui Gustav Szocs, ceilalţi trei din grup păreau să-şi caute fiecare drumul său independent de colegi. Gheorghe Bârsan şi Wilhelm Spindler merg la locuinţa acestuia din urmă, unde tânărul de origine germană decide să rămână pentru o vreme, în timp ce Bârsan dispare pentru câteva zile. în paralel, Ilie Puiu se îndrepta spre Hunedoara, unde, în ciuda interdicţiei foarte clare a instructorilor americani de a-şi contacta rudele, îşi pusese în cap să-şi vizite verişoara, Olivia Nedelcu, şi pe soţul acesteia, Petre Nedelcu. La 4 noiembrie 1951, paraşutistul bătea la uşa locuinţei acestora din strada Elena Pavel nr. 9, provocându-le un şoc celor doi care-l ştiau în Italia şi nicidecum în România, unde fusese dat în urmărire din cauza fugii sale din ţară.

1 **ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 4, t'f. 8-9.**

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 4, ff. 11-12.

Faţă de rudele sale, Puiu nu a avut nicio reţinere să le spună adevărul, că fusese recrutat de serviciile secrete americane, instruit şi trimis clandestin în ţară cu misiune informativă alături de alţi tineri, că a învăţat radiotelegrafia şi că ţine astfel legătura cu centrala (în teorie corect, însă în practică era fals). Din precauţie, nu a rămas decât câteva ore în casa familiei Nedelcu, iar la plecare le-a dat peste 30 de cocoşei din cei pe care îi avea asupra sa. Plecarea sa nu a calmat spiritele, căci soţii s-au gândit foarte mult ce să facă cu monedele de aur care, descoperite de Securitate sau de Miliţie, i-ar fi trimis cu siguranţă în închisoare. Bărbatul înclina spre a le arunca şi a nu mai vorbi niciodată despre ele sau despre cine le-a adus. Avea să se lase convins însă de soţie, care stăruia să ascundă măcar o parte din ei în tâmplăria de lemn a casei, afirmând că, la un moment dat, vremurile cumplite pe care le trăiau vor trece, iar lucrurile vor reveni la făgaşul lor normal, şi atunci vor putea folosi aurul ca s-o ajute pe singura lor fiică şi să-i facă zestre frumoasă. Nu este niciun dubiu că în clipele acelea, Olivia şi Petre Nedelcu înţelegeau, măcar în parte, pericolul enorm la care se expun, dar au ales să îşi rişte viaţa pentru binele şi viitorul copilului lor.

De la Hunedoara, Puiu s-a dus la Orăştie, la alţi veri, Ioan şi Maria Puiu, de care era foarte apropiat, mai ales că în anii războiului locuise la ei şi îi ajutase la cooperativa de băuturi alcoolice condusă de vărul său. Mărturiile celor doi soţi sunt destul de enigmatice, deoarece ei amintesc că în puţinele ore petrecute de Ilie Puiu în timpul primei vizite, ar fi fost acompaniat de încă un bărbat, fără a se elucida cine era însoţitorul. Nici faţă de aceştia nu s-a ascuns, povestindu-le despre peregrinările sale prin Occident şi despre cum şi de ce a ajuns în ţară. încălcând flagrant instructajul, Ilie Puiu şi-a continua „turneul"[1] de vizitare pe la rude, încheindu-şi apoteotic plimbarea prin Transilvania cu o descindere la locuinţa părintească. „în una din nopţi", îşi amintea mama sa, „a venit Ilie acasă şi ne-a spus că a venit că i-a fost dor de noi",.. La întrebările părinţilor, care încă nu-şi reveniseră cu totul din şocul revederii, tânărul le-a spus cu sinceritate unde a fost în străinătate, cum a fost recrutat şi a revenit în ţară şi ce misiuni are. „Eu şi cu tatăl său [...] l-am rugat să-şi vadă de treabă şi să rămână acasă, însă el ne-a spus că nu poate şi se uita mereu la ceas, spunând că pleacă pentru că nu e singur şi-l mai aşteaptă cineva la marginea satului"[2], rememora cu amărăciune Ioana Puiu. După 30 de minute, fiul său dispărea în negura nopţii la fel de neaşteptat precum apăruse.Cronica unei căderi

5 noiembrie 1951, dimineaţă. 17 zile de la paraşutare. însoţit de tatăl şi de fratele său, Wilhelm Spindler intră pe uşa Miliţiei din Sibiu şi declară că s-a întors clandestin din lagărele din Iugoslavia, în urmă cu o lună, şi vrea să îşi reglementeze statutul pentru a putea să-şi reia o viaţă normală în ţara sa[L]. Dorul de familie îl determinase să renunţe la spionaj şi să-şi construiască un alt drum. Miliţienii sunt puşi oarecum în încurcătură şi nu ştiu dacă să-l creadă sau nu, şi nici cum să reacţioneze, aşa că, pur şi simplu, îl trimit acasă. între timp, anunţă Securitatea regională, iar ofiţerii acesteia bănuiesc că individul este suspect şi, la auzul veştii că a fost lăsat în libertate, trimit de urgenţă o echipă la sediul Miliţiei pentru a da de urma transfugului. Dar nici nu trebuie să caute prea mult, căci în după-amiaza aceleiaşi zile, nici nu ajunseseră bine locotenentul Victor Nistor şi sublocotenentul Tudor Marta, cei doi reprezentanţi ai Securităţii, că în sediul Miliţiei intră din nou tânărul Spindler. De data aceasta, este reţinut şi dus în arestul Securităţii, unde, în ciuda presiunilor, nu-şi dezvăluie adevăratul statut, ci se ţine tare de legenda pe care şi-o crease. Fără să ştie, Securitatea capturase primul paraşutist.

în acelaşi timp, activitatea celorlalţi paraşutişti continua independent şi, momentan, fără să ştie ce se petrecuse la Sibiu. La câteva zile după ce Săplăcan şi Bohn reveniseră pentru a doua oară în munţi, la adăpostul din pădure apare şi Gheorghe Bârsan care trecuse din nou pe la casa familiei Spindler, numai pentru a afla cu stupoare că „Vili"

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 12, f. 4.
[2] *Ibidem*, f. 324.

al lor se dusese la Miliţie şi nu se mai întorsese acasă[2]. S-a văzut nevoit să fie cel care aducea colegilor săi paraşutişti cea mai neaşteptată şi nedorită veste: Wilhelm Spindler s-a predat autorităţilor şi se află în cercetări. Informaţia trebuie să-i fi îngrozit pe Săplăcan şi Bohn, care se vedeau puşi în situaţia de a-şi reevalua posibilităţile de acţiune ale grupului, mai ales că aveau toate motivele să creadă că secretul prezenţei lor în ţară fusese devoalat (ceea ce, surprinzător, încă nu era adevărat). Cum situaţia nu era deja destul de complicată, până să ia o decizie şi cei trei să se pună în mişcare, şi-a făcut apariţia şi Ilie Puiu. Dar nu singur, ci însoţit de Mircea Coman, un adolescent din părţile Făgăraşului, pe care-l recrutase (şi care, se pare, îl însoţise în călătoriile din zilele precedente), dar de a cărui loialitate ceilalţi nu puteau fi încă siguri – era lipsit de experienţă, antrenament sau orice alt echipament necesar misiunii. Părea însă evident anticomunist şi dispus să lupte împotriva regimului instalat după 1945, afirmând că şi fusese pentru scurt timp închis pe motive politice. în plus, dacă el voia să se alăture efectiv grupului de paraşutişti, putea miza şi pe sprijinul prietenului său Serafim Ilisei, zis Doru, la rândul său deţinut politic pentru câteva luni în 1948, care urma să fie omul de legătură pentru furnizarea de alimente şi orice alt echipament ar fi avut nevoie. Atragerea lor în această acţiune extrem de riscantă este un amestec de hazard (sau, privit cu subiectivism, chiar ghinion), curaj nesăbuit şi idealism naiv. în seara zilei de 16 noiembrie 1951, cei doi se plimbau pe drumul de legătură dintre satele Scorei şi Porumbaru din Ţara Făgăraşului când au dat nas în nas cu Ilie Puiu, care, fără nicio reticenţă, le-a mărturisit că „sunt venit din Apus cu misiunea de a culege informaţii”[1]. Coman şi Ilisei aveau să se dovedească foarte dedicaţi grupului de paraşutişti, prezenţa lor fiind strâns legată de ultimele săptămâni de activitate ale echipei Săplăcan. Primind zeci de mii de lei, Doru le-a procurat alimente, o baterie pentru una ilintre staţiile de radiotelegrafie şi chiar un măgar cu care ar fi trebuit să transporte bagajele prin munţi, a văzut echipamentele şi armamentul (luând chiar o puşcă mitralieră), a recrutat la rândul său pe Ioan Ţeposu şi Teodor Munteanu, ambii din Sărata, cu scopul de a-i sprijini pe paraşutişti şi i-a adăpostit iniţial pe Bohn şi Bârsan în casa lui.

Săplăcan a încercat încă o dată să facă legătura prin radiotelegrafie cu centrala, însă nici acum, când ar fi avut nevoie mai

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

mult ca oricând de un sfat, linia de comunicaţie nu a funcţionat. Planul – dacă totuşi exista vreunul – părea să se clatine din toate încheieturile, aşa că liderul grupului a decis să-şi părăsească pentru moment colegii şi să plece de unul singur spre Uioara Ocnei Mureşului, unde ştia că lucrează fratele său şi pe al cărui sprijin informativ spera să conteze. Numai că nu a luat-o pe drumul cel mai scurt, prin Mediaş, ci a ales să meargă pe la poalele munţilor, până la Sibiu, iar de acolo să co- tească spre nord[1]. Decizia sa va netezi drumul spre deznodământul tragic.Ceilalţi trei, Puiu, Bohn şi Bârsan au luat cu ei un aparat de radio-emise englezesc şi, îndrumaţi de cei doi adolescenţi tăgărăşeni, s-au îndreptat spre satul Sărata unde au fost găzduiţi iniţial în casa părinţilor lui Doru. Bănuind că locuinţa este suspectă, şi-au schimbat ascunzătoarea, instalându-se în şura unui vecin, ţăranul Gheorghe Comănici, fiind aprovizionaţi constant cu alimente şi informaţii din presa centrală de către Doru şi Mircea. Problema era însă că banii românești pe care îi primiseră înainte de a pleca în misiune scădeau simţitor, singura rezolvare rămânea să vândă din cocoşeii de aur pe care îi primiseră ca rezervă. Cum s-a ajuns la decizia ca Ilie Puiu să se ocupe de acest lucru nu se cunoaşte şi nici ziua exactă când a părăsit şura din Sărata, dar plecarea i-a purtat noroc. Chiar dacă unul temporar.

însă căderea grupului nu a venit de la cel mai tânăr şi neexperimentat membru al echipei, ci de la cel mai matur şi încercat dintre cei cinci: liderul lor, Constantin Săplăcan. Ajuns la Braşov, Săplăcan uitase probabil că este într-o misiune pe viaţă şi pe moarte şi încă se vedea probabil la Frankfurt pe Main, în zilele presărate cu petreceri destrăbălate. în noaptea de 23 noiembrie a provocat un scandal şi a fost reţinut de Miliţie. Ofiţerul care l-a arestat avea să noteze:

> la ordinul de a mă deplasa la restaurantul Unirea şi de a aduce pe individul suspect care chefuieşte cu lăutari, m-am dus acolo, dar nu l-am găsit. Acesta plecase cu tot cu lăutarii la restaurantul Jiul, pe strada Molotov. L-am găsit, l-am invitat la Miliţie şi a spus că nu vine[1].

Ba mai mult, a încercat fără succes să-l mituiască pe miliţian, iar când a văzut că nu mai are scăpare, a leşinat, uşurând practic munca celui care trebuia să-l ducă la cercetări. După ce s-a trezit, Săplăcan a oferit şi el o legendă similară cu cea a lui Spindler: fusese închis ani de zile în lagărele italiene şi tocmai ce reuşise cumva să se

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

întoarcă clandestin în ţară[2]. Numai că în scurt timp, Miliţia Sibiu şi-a dat seama că actul de identitate pe care cel reţinut îl avea asupra sa, pe numele de Constantin Moldovan, este un fals. în loc să fie înlăturate, suspiciunile s-au amplificat, iar patru zile mai târziu l-au predat Securităţii. După două zile de interogatorii, în care s-a iul încurcat în declaraţii, iar anchetatorii i-au exploatat fiecare nepotrivire din cele relatate, Constantin Săplăcan a cedat. A recunoscut că fusese recrutat ca spion, instruit şi paraşutat în (ară împreună cu alţi patru tineri.

Misiunea se deconspirase şi zarurile au fost aruncate, începea vânătoarea Securităţii.

încercuirea: capturarea lui Bohn şi Bârsan

Odată ce a înţeles că are sub arest doi din cinci spioni, Securitatea a trecut la interogarea sistematică şi extensivă a acestora. Asupra lui Săplăcan cercetările au continuat imediat după ce şi-a recunoscut adevăratul statut, în timp ce Spindler a intrat după câteva zile sub tirul întrebărilor. în paralel, DGSS (rimitea note către inspectoratele regionale prin care cerea identificarea şi reţinerea imediată a celor rămaşi în libertate. Insă surescitarea internă provocată de descoperirea grupului de spioni nu putea să nu se reflecteze şi în plan extern. La 11 decembrie 1951, guvernul român remitea Washingtonului o notă de protest prin care condamna paraşutarea în ţară a unui grup format din doi „spioni diversionişti", Constantin Săplăcan şi Wilhelm Spindler, şi cerea, pe un ton imperativ şi prea puţin diplomat, pedepsirea imediată a celor direct răspunzători de antrenarea şi paraşutarea acestora[1]. Cu siguranţă, Bucureştiul ştia la acel moment de existenţa celorlalţi trei membri ai echipei, însă, cum nu reuşise să pună mâna pe ei, preferase să nu-i menţioneze, încercând probabil ca, în paralel, să provoace confuzie în rândul serviciului secret american. în spiritul propagandistic al epocii şi pentru a amplifica artificial presiunea mediatică, *Scânteia* publica în zilele următoare, sub semnătura unor persoane oarecare, articole care trebuiau să arate aşa- zisa indignare existentă la nivelul societăţii româneşti faţă de acţiunea grupului Săplăcan şi să fie o dovadă a sprijinului maselor faţă de poziţia intransigentă a guvernului de la Bucureşti. Astfel, un anume Panait Ştefan, maistru fierar, asigura că:

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

înfierând cu indignare această nouă samavolnicie a imperialiştilor americani, noi, muncitorii şi tehnicienii de la uzinele „Steaua Roşie", vom face zid pentru a ne apăra şi mai straşnic cuceririle pe care le-am dobândit cu atâtea jertfe, ne vom spori necontenit vigilenţa, pentru ca în patria noastră să nu mai fie niciun fel de loc pentru spioni şi diversionişti, pentru bandiţii care uneltesc împotriva păcii şi fericirii noastre[1].

Răspunsul diplomaţiei americane a venit abia după nouă zile, atunci când întreaga odisee a grupului Săplăcan se încheiase: „Guvernul Statelor Unite nu poate evita concluzia că acest incident fantastic a fost inventat de către Guvernul Român exclusiv cu scopul de a furniza o oarecare bază pentru campania generală de propagandă îndreptată în prezent împotriva Statelor

1 *Scânteia,* nr. 2 219, anul XXI, 13 decembrie 1951, p. 1.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

Unite”. Realist vorbind, era singura poziţie pe care Washingtonul o putea avea în această situaţie, disculpându-se şi negând orice implicare, pentru a nu escalada tensiunile care mocneau deja pe frontul secret al Războiului Rece. Nota legaţiei din strada Batistei se încheia sec, clar şi marţial: „Guvernul Statelor Unite nu este dispus să le acorde [acuzaţiilor formulate de regimul de la Bucureşti – n.m.] demnitatea unui alt comentariu”[1]

.În ciuda interogatoriilor sistematice şi, fără îndoială, brutale asupra lui Săplăcan şi Spindler, Securitatea tot nu izbutea să-i descopere pe ceilalţi trei rămaşi în libertate. Tot ce puteau face era să

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 56.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

scotocească munţii şi, în special, locurile unde reieşea din declaraţii că fuseseră îngropate paraşutele şi restul echipamentelor, izbutind să găsească o parte din efectivele cu care fuseseră înzestraţi membrii grupului. Dar spionii rămâneau liberi, dincolo de puterea de lovire a „braţului înarmat al Partidului" care trebuia să se mulţumească pentru moment numai cu capturarea lui Spindler, a lui Săplăcan şi a câtorva dintre sprijinitorii grupului. Asta pentru că în noaptea de 4 decembrie 1951, o echipă a Securităţii năvălise în apartamentul din strada 11 Iunie, căutându-i pe „bandiţi", fără să-i găsească, dar arestându-i pe Gustav Szocs şi Ernest Eder.

La fel ca în multe alte poveşti de spionaj, există un *twist* neaşteptat, nebănuit şi nemărginit de tragic. Catapultat într-o lume vecină cu eroismul, dar şi cu moartea, Mircea Coman i-a destăinuit mamei sale, Sofia Coman, întâlnirea avută cu luptătorul venit din Occident şi dorinţa de a-i sprijini pe acesta şi pe colegii lui, şi poate chiar posibilitatea de a se retrage şi el în munţi, împreună cu paraşutiştii pentru a lupta împotriva comuniştilor până când vor veni – negreşit – americanii. Ca aproape orice mamă, ideea de a-şi vedea fiul aruncat într-o luptă inegală împotriva unui colos care dispunea de toate resursele tehnice şi logistice, de a privi cu resemnare cum tinereţea lui se scurge în întunericul codrilor şi frigul pătrunzător al munţilor, mereu pe fugă şi în cătarea armelor securiştilor, femeia a încercat să-l oprească sau măcar să-l constrângă să nu facă acel pas către un drum fără întoarcere. De una singură nu ştia care este calea cea mai potrivită, aşa că s-a sfătuit aşadar cu bărbatul cu care trăia, fără să bănuiască nicio clipă că acesta este informatorul Securităţii. Iar el a încurajat-o să-şi denunţe copilul până nu face ceva concret şi ar fi prea târziu. Prin urmare, mama a anunţat Securitatea, crezând sincer că aşa „i se vor băga minţile în cap'„.

Dar până atunci, băieţii au reuşit să mai ajungă o dată, la 13 decembrie, la şura lui Comănici unde se aflau ascunşi Bohn şi Bârsan, pentru a le duce ziarul *Scânteia* în care era publicată ştirea despre capturarea lui Săplăcan şi a lui Spindler. Speriaţi, adolescenţii au vrut să rămână în ascunzătoare, alături de cei doi luptători veniţi din Occident, însă aceştia i-au trimis la Sibiu, unde Coman şi Ilisei îşi aveau domiciliile, şi unde sperau că li se vor pierde urmele, cel puţin pentru o vreme. Numai că Securitatea nu mai era dispusă să aştepte,

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

iar când Mircea Coman a revenit la casa din strada Turnătoriei, din apropierea gării, a fost arestat.

La ora şapte dimineaţa, paraşutiştii au fost treziţi de zgomotele trupelor de Securitate care înconjuraseră şura lui Comănici, dar şi de strigătele gazdei care le spunea că a recunoscut prezenţa lor. Este perfect plauzibil ca deconspirarea să se fi petrecut în urma torturilor la care a fost supus Mircea Coman în noaptea anterioară. Dar şi mai probabil este ca altcineva să fi ajuns la Securitate concomitent cu mama tânărului, dacă nu chiar înaintea ei, iar ofiţerii să fi aflat deja de ascunzătoarea din şura lui Comănici. în acest caz, căderea paraşutiştilor a venit de la Serafim Ilisei, băiatul de 19 ani care, trecut prin închisorile politice, alesese – pentru motive numai de el ştiute – să-i trădeze. Pactizarea cu puterea comunistă nu l-a salvat însă de represalii, iar aportul său la capturarea ultimilor trei spioni este aluziv amintit în recursul redactat în ianuarie 1953:

Două declaraţii care le-am dat în anchetă mi-au fost dictate aşa cum au vrut organele de anchetă, fără să fiu lăsat să spun şi partea pozitivă pe care am avut-o la prinderea paraşutiştilor, zăcând că de asta se va avea grijă şi în faţa instanţei să spun nu mai ce am [ilizibil]. Mie mi s-a spus că nu mi se întâmplă nimic prin faptul că am anunţat securitatea Sibiu şi împreună cu armata (securitatea Sibiu în număr de 40 – în două maşini) am indicat lor felul în care se poate acţiona, iar când ne-am întors la Securitate în Sibiu am fost reţinut, apoi considerat arestat pentru că paraşutiştii şi-au dat seama că eu i-am denunţat, au vrut să mă acuze spunând probabil o serie de lucruri nereale.

Consider că datorită mie s-au prins spionul Mateiaş [Mathias Bohn – n.m.] şi Bârsan Gheorghe pentru care mi s-a făcut promisiune că voi avea o situaţie bună şi cuvântul de onoare al dlui colonel şeful securităţii Sibiu cât şi a domnului căpitan Neagu, şeful operaţiunii. Tot eu am dat indicaţii şi semnalmentele pentru cel de-al treilea spion Puiu Ilie care era plecat [...] fiind post de la mine în casă pentru prinderea acestuia. De aportul meu are cunoştinţă grupul care a efectuat prinderea paraşutiştilor împreună cu organele superioare ale Securităţii Sibiu, cum şi cetăţenii din satul Sărata, cât şi [ilizibil] gazda acestora m-a văzut împreună cu armata. [...]

Dacă nu m-am dus din prima zi să denunţ, aşa cum am fost acuzat, este pentru faptul că paraşutiştii nu au avut încredere în mine şi s-au ferit de a-mi da amănunte din primul moment. Pentru acest

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

motiv am lucrat un timp cu ei trimiţându-l pe prietenul meu Coman Mircea să lucreze cu ei, iar eu i-am alimentat spunându-i să facă tot posibilul de a le câştiga încrederea. El probabil pentru a le câştiga încrederea să le fi spus anumite fapte neadevărate care mai târziu spuse de ei Securităţii au făcut organele de control să creadă că noi nu am fi denunţat niciodată pe aceştia şi deşi eu am mers cu armata nu s-a luat în considerare – asta fiind adevărata faptă[1].

Oricare ar fi fost pista pe baza căreia Securitatea înconjurase locuinţa lui Gheorghe Comănici, era clar că orice încercare a spionilor de a scăpa era inutilă. „Bârsan m-a întrebat dacă e cazul să opunem rezistenţă", îşi amintea Mathias Bohn. „Eu i-am spus să facă ce ştie. Atunci a scos o pastilă cu otravă, a înghiţit-o şi a murit pe loc'„. Fie nu şi-a mai găsit fiola, fie nu a avut curaj s-o spargă sau să-şi tragă un glonţ în cap, cert este că Bohn a fost capturat viu. Drumul său se încheiase. Pentru Securitate, socotelile nu stăteau la fel: trei capturaţi, unul mort, unul încă liber. Urmărirea continua.

Ultimul agent. Ilie Puiu

Tîn după-amiaza zilei de 10 decembrie, Ilie Puiu s-a urcat într-un tren care mergea dinspre Făgăraş spre Sebeş-Deva, având în gând, probabil, să ajungă din nou la vărul său, Ioan Puiu din Orăştie. A nimerit într-un compartiment cu o ploieşteancă de 36 de ani, Elena Teodorescu, plecată la drum spre comuna Conop din Arad, unde cunoştea un măcelar de la care spera să cumpere carne de porc pentru masa de Crăciun. Întâlnirea cu misteriosul bărbat din faţa sa avea să-i schimbe însă destinul şi să-i curme viaţa[2]. Pentru cineva care părăsise ţara după instaurarea comunismului, Ilie Puiu a pus cu siguranţă una dintre cele mai neinspirate întrebări, chestionând-o pe femeie cu privire la mersul bursei, o instituţie specifică lumii capitaliste şi nu lagărului socialist. Miratã, aceasta i-a răspuns că nu mai există aşa ceva în România, iar de aici discuţia a continuat cu tot felul de banalităţi până când Puiu i-a spus că are un ceas de aur pe

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, ff. 248-249.

2 Lucian Vasile, *Cei pe care i-am uitat. Represiunea comunistă la Ploieşti. 1948-1964,* Asociaţia pentru Educaţie şi Dezvoltare Urbană, Bucureşti, 2020, pp. 275-296.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

care ar vrea să-l vândă, moment în care Teodorescu şi-a amintit că are o cunoştinţă la Săvârşin, localitate aflată chiar pe ruta garniturii feroviare, care i-ar putea ajuta. Astfel, cei doi au coborât în oraşul fostei reşedinţe a regelui Mihai I şi au mers la casa Iulianei Burtig, unde Elena Teodorescu l-a prezentat pe IIie Puiu drept nepotul ei. Numai că, băgând mâna în buzunar, lânărui nu a scos un ceas de aur, ci cocoşei (din lotul primit înainte de plecarea în misiune), ceea ce era deosebit de periculos în perioada respectivă, atrăgând refuzul Iulianei Burtig de a se implica în afacere.

Tranzacţia a eşuat, dar gazda le-a permis celor doi să rămână peste noapte, ocazie cu care Puiu aproape că şi-a devoalat adevăratul statut, fără ca Elena Teodorescu să sesizeze. „Când l'uiu Ilie s-a desbrăcat pentru a se culca", mărturisea ulterior femeia, „a spus că de mult n-a mai dormit într-un pat şi că e rău în peşteră", că „banii de aur nu sunt numai ai lui, ci şi a[i] celorlalţi băieţi care rabdă de foame şi că el trebuie să rişte, să schimbe banii'„. Teodorescu admitea că nu a fost curioasă să-l întrebe pe tânărul al cărui nume nici măcar nu-l ştia de ce este nevoit să înnopteze în peşteri şi cine sunt ceilalţi băieţi, afirmând în încheierea declaraţiei că „în timpul nopţii eu am părăsit patul meu şi m-am dus în pat la Puiu Ilie unde am rămas toată noaptea"[2]. Pentru băiatul firav din Rusca Montană aveau să fie ultimele clipe de amor din viaţa sa. A doua zi s-au dus la Conop, unde măcelarul nu era de găsit, s-au întors la Săvârşin şi au rămas pentru încă o noapte, iar în dimineaţa zilei de 12 decembrie Elena Teodorescu şi Ilie Puiu s-au despărţit pentru totdeauna în această lume.

De la Săvârşin, Puiu s-a îndreptat spre locuinţa din strada George Coşbuc a vărului Ioan Puiu, unde a ajuns în dimineaţa zilei de 15 decembrie, şi unde a rămas 48 de ore, timp suficient să se odihnească, să mănânce pe săturate, să-şi procure câteva haine noi şi, mai ales, să povestească pe larg despre grupul său, despre instructajul primit în Occident şi despre misiunea pe care o avea în România. Măcar de această dată, discuţia a fost una folositoare, căci Ioan Puiu i-a oferit o serie de informaţii legate de starea de spirit din rândul populaţiei, precum şi date economice de la fabrica unde lucra. în dimineaţa zilei de 17 decembrie, Puiu avea să plece de la locuinţa

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

vărului său cu gândul de a reveni în munţi, la ascunzătoarea grupului, neştiind că este ultimul paraşutist rămas în libertate.

Capturarea lui Ilie Puiu a fost cumva rodul lipsei sale de precauţie (în condiţiile în care era conştient că Securitatea aflase de existenţa lor, iar câţiva, dacă nu chiar toţi, dintre colegii săi erau deja în anchete), dar şi al flerului unui ofiţer de Securitate care s-a întâmplat să fie în preajma sa. La 17 decembrie 1951, Puiu aştepta în gara Copşa Mică automotorul de Sibiu, însă ceva din comportamentul sau din atitudinea sa trebuie să fi trădat că nu era un călător oarecare. A fost remarcat de sergentul major Gheorghe Preoteasa de la Securitatea Sibiu, care se întâmpla să aştepte, împreună cu fruntaşul Constantin Enoiu, acelaşi tren de Sibiu. Aşa se face că a rămas cu ochii pe cel considerat suspect şi a făcut în aşa fel încât, împreună cu soldatul, să se aşeze în acelaşi compartiment cu Puiu. Prezenţa celor doi securişti nu l-a speriat pe Puiu, care chiar a încercat să se comporte cât mai natural, întrebându-l pe sergent dacă ştie la cât ajunge garnitura la destinaţie şi dacă de acolo are vreo conexiune cu Făgăraşul. Planul lui Preoteasa era ca la Sibiu să apeleze la Miliţia din gară şi să-l reţină pe cel din faţa sa, numai că scenariul a fost precipitat de un control intempestiv în halta Axente Sever, din apropierea localităţii Copşa Mică. O echipă formată din sergentul Gheorghe Camac şi caporalul Gheorghe Tudor, ambii de la Miliţia CFR, controlau documentele pasagerilor, căutându-l probabil chiar pe Puiu care a devenit vizibil nervos. Nu a încer- i .u să fugă, ci, stăpânindu-şi surescitarea, le-a înmânat celor doi documentele de identitate şi, fără ca aceştia să observe, a băgat in gură capsula cu otravă, aşteptând să îşi dea seama dacă urmează să fie reţinut, şi atunci să se sinucidă, sau scapă de control. Numai că nici Puiu nu remarcase că sergentul Preoteasa, .illat în faţa sa, îl urmărea cu privirea şi văzuse că îşi introdusese o capsulă în spatele buzelor.

Nu a durat mult, şi miliţienii CFR şi-au dat seama cu uimire că buletinul primit cuprinde aceleaşi informaţii cu cele date in urmărire pe ţară. Cel din faţa lor era un spion în carne şi oase. Imediat l-au somat să se predea, iar următoarele fracţiuni de secundă s-au dovedit hotărâtoare în privinţa vieţii lui Puiu. Tânărul nu a apucat să spargă capsula cu dinţii, căci sergentul Preoteasa a sărit de pe banchetă şi l-a prins de gât, tră- gându-l în jos, pentru a-l împiedica să se sinucidă. în cădere, Puiu a înghiţit-o fără să apuce să elibereze conţinutul

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

ucigător. Imobilizat, paraşutistului i s-a dat imediat să bea lapte, pentru a preîntâmpina efectele nocive ale otrăvii şi a fost dus în grabă la sediul Securităţii Sibiu, unde s-a stabilit că este, fără îndoială, Adrian Ştefănescu, identitatea pe care şi-o asumase atunci când a fugit din ţară şi sub care era cunoscut de colegii săi, iar acum urmărit frenetic de Securitate. Totodată, asupra sa au fost găsite 98 de monezi de aur şi un alt act de identitate, pe numele Aurel Beg.

Bucureştiul câştigase: spionul fusese capturat viu.

Judecata spionilor

Acuzaţii, foşti hitlerişti din trupele SS sau infractori de drept comun, fugiţi din ţară pentru a nu răspunde de faptele lor penale în faţa justiţiei – au fost recrutaţi de serviciile de
spionaj americane şi paraşutaţi pe teritoriul RPR în vederea activităţii criminale.

Săplăcan Constantin şi Bohn Mathias înrolaţi în formaţiile SS, specialişti în asasinarea partizanilor în ţările ocupate de armatele lui Hitler, Spindler Wilhelm voluntar în armata hitle- ristă, Puiu Ilie şi Bârsan Gheorghe, urmăriţi pentru furturi comise în ţară în '49 şi '50, s-au întâlnit în lagărele IRO din Italia, pepinierele din care serviciul de spionaj american îşi recrutează agenţii pentru acţiunile lor criminale îndreptate împotriva URSS şi a ţărilor de democraţie populară. [...]'

Fragmentul din referatul introductiv redactat la 20 decembrie 1951 de către maiorul Adrian Frăţilă, procurorul şef al parchetului militar Bucureşti, este elocvent pentru teza pe care Securitatea urma să o cimenteze în cadrul viitorului proces-spectacol. Hitlerişti, asasini, hoţi mărunţi, fugari, spioni, ucigaşi, trădători – atribute lipite de Securitate celor patru membri ai grupului Săplăcan care erau, aşadar, portretizaţi drept avatarurile răului absolut, chipuri ale violenţei şi ale perfidiei Occidentului „aţâţător de războaie". Este greu de descifrat ce anume s-a petrecut în sufletele celor aflaţi în boxa acuzaţilor, căci totul s-a petrecut într-o viteză care probabil nici lor nu le-a lăsat timp să înţeleagă ce avea să se întâmple cu ei. Aproape zilnic erau interogaţi, ore în şir, chiar şi după ce rechizitoriul a fost trimis instanţei – ba chiar Constantin Săplăcan a fost interogat până şi în ziua procesului. în timp ce copiii împodobeau brazii sau repetau de zor colindele, părinţii cumpărau cadourile pe care Moş Crăciun urma să le aducă, iar bisericile se pregăteau de slujba naşterii Mântuitorului, cei patru paraşutişti erau interogaţi aproape continuu

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

de către anchetatorii Theodor Miele, Gheorghe Perlea şi Emil Mateescu.

Graba cu care regimul comunist a căutat să încheie „speţa spionilor" este cel puţin curioasă, căci, la 25 decembrie, la numai cinci zile de la înaintarea de către maiorul Frăţilă a referatului introductiv, are loc primul şi singurul termen al procesului. Importanţa celor patru este relevată nu numai de desfăşurarea rapidă şi sumară a acţiunii juridice, cât şi de faptul că preşedintele completului care avea să rostească sentinţa era nimeni altul decât temutul general Alexandru Petrescu care se vedea astfel nevoit să-şi petreacă prima zi de Crăciun judecând şi condamnând „bandiţi" în loc să fie în liniştea casei sale şi în mijlocul familiei.

Chemaţi la bară, rând pe rând, Săplăcan, Bohn, Spindler şi Puiu au recunoscut întru totul declaraţiile date în anchete. Audierile nu au avut nimic spectaculos, cu o singură excepţie majoră: toţi cei patru fuseseră îmbrăcaţi în prealabil în uniformele militare de paraşutişti şi fotografiaţi, în scop propagandistic, cu armele în mână, aşa cum îi echipaseră americanii, şi nu au mai avut timp să îşi schimbe hainele. Părea astfel că acuzaţii au fost aduşi direct de pe câmpul unde aterizaseră, iar nu din închisoarea Securităţii. Rechizitoriul făcut de procurori nu-i viza numai pe cei paraşutaţi, ci era construit în aşa manieră încât să servească regimului comunist de la Bucureşti care voia să acrediteze un întreg complot de spionaj al Occidentului, de la presupusa implicare a Vaticanului în pregătirea grupului Săplăcan (prin punerea la dispoziţie a mănăstirii franciscane din apropierea Romei) la sprijinul direct al legaţiei americane de la Bucureşti. într-o declaraţie din ancheta lui Wilhelm Spindler, pe care acesta şi-o menţinea în faţa completului condus de generalul Petrescu, se preciza că ofiţerii americani le-ar fi spus că „dacă noi transmitem şi telegramele noastre nu vor fi recepţionate din cauza timpului sau altele, ele totuşi vor fi recepţionate de legaţia Statelor Unite din Bucureşti, care le va transmite la destinaţie'„, afirmaţie foarte discutabilă din punct de vedere nu doar al veridicităţii în sine, cât mai ales al posibilităţilor tehnice. Securitatea a încercat să dea o gravitate cât mai mare acţiunii, augmentând sau inventând obiectivele pe care paraşutiştii le aveau în ţară. Pe lângă strângerea de informaţii şi transmiterea lor prin telegrafie, s-a încercat punerea în seama lor şi a intenţiei de a organiza acţiuni de sabotaj, prin

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

aruncarea în aer a unor puncte strategice sau de infrastructură şi atacarea unor obiective cu armele din dotare, ceea ce, evident, era neadevărat.

La finalul audierilor, a venit rândul procurorului, maiorul Ioan Spulber, să-şi prezinte rechizitoriul, transcrierea textului său păstrându-se, în mod neaşteptat, în dosarul penal al lotului:

Tovarăşi,

După terminarea desbaterilor acestui proces, Dumneavoastră vă veţi retrage în camera de deliberare, pentru a judeca acţiunile criminale, comise de trădătorii aflaţi pe banca acuzaţiilor şi a stabili pedepsele ce se cuvin pentru faptele lor

Făcând acest lucru, Dumneavoastră vă îndepliniţi o sarcină înaltă, încredinţată de puterea de stat, aceia de a apăra poporul nostru contra duşmanilor săi. Pentru a putea răspunde acestei sarcini supreme, sentinţa pe care o veţi aduce contra acestor acuzaţi, trebuie să fie dreaptă şi severă.

Imperialiştii pregătesc omenirii un nou măcel. în pregătirea acestui război, un rol important îl au agenţii de spionaj şi trădătorii din statul nostru. Acuzaţii trimişi în judecată şi asupra cărora trebuie să hotărâţi, sunt în serviciul provocatorilor de război. Lupta contra acestora şi a uneltelor lor este o
datorie patriotică este o înaltă misiune dictată de cauza sacră a apărării păcii şi a vieţii noi ce o construim.

De aceia, verdictul pe care îl veţi da, trebuie să exprime ura şi mânia poporului nostru în contra imperialiştilor americani şi a agenţilor săi, spionii şi trădătorii de ţară.

Această sentinţă trebuie să exprime dragostea înflăcărată a poporului nostru pentru libertate şi democraţie, pentru viaţă şi pace.

Prin acest verdict spuneţi spionilor şi trădătorilor aflaţi în slujba imperialismului războinic că mergând în contra Patriei noastre, ei merg la moarte [...]'.

Probabil că nu a fost nicio surpriză atunci când maiorul Spulber a cerut răspicat şi apăsat pedeapsa capitală,

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

arătând spre cei patru, în timp ce privea spre generalul Petrescu, însă auzul acelor cuvinte i-a răvăşit pe Săplâcan, Bohn, Spindler şi Ilie Puiu. După o asemenea pledoarie şi o asemenea speţă extrem de delicată, avocatul din oficiu al apărării, Ladislau Savin, nu a putut spune decât că acuzaţii nu şi-au dat seama cu adevărat de ceea ce fac şi, rugând completul să ţină cont de destinele celor acuzaţi, de chinurile suferite în lagăre şi de dorul de familie, cere să fie înlăturată pedeapsa capitală. La final, fiecăruia dintre cei patru li s-

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

a dat cuvântul şi, rând pe rând, încă îmbrăcaţi în uniformele cu care fuseseră paraşutaţi, fiecare şi-a recunoscut faptele, a afirmat că le regretă şi cerea indulgenţă. După o deliberare mai mult formală, generalul Alexandru Petrescu a dat citire sentinţei: „Sentinţa 1 553. Tribunalul Militar Bucureşti, Secţia a Il-a, compus din [...] s-a întrunit în şedinţă publică în scop de a judeca procesul privitor pe: Constantin Săplăcan [...], Mathias Bohn [...], Wilhelm Spindler [...], Ilie Puiu [...]. Cu unanimitate de voturi, au

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

fost condamnaţi la moarte şi confiscarea averi

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 12, f. 62.

ipentru tentativa crimei de trădare de Patrie şi uneltire contra securităţii externe a RPR'„. Apoi au fost trimişi în celulă.

Cum anume au primit această veste, se cunoaşte numai în cazul lui Constantin Săplăcan, deoarece în celula sa fusese adus Stelian Tomescu, un fost agent al SSI, condamnat politic şi recrutat ca informator în închisoare, care avea misiunea să-l să-l urmărească pe liderul grupului de paraşutişti şi să-l determine să i se destăinuie. Relatarea sa este un veritabil portret al deznădejdii celui condamnat la moarte:

Seara, pe la opt, a apărut în celulă îmbrăcat ca paraşutist. Când şi-a luat ochelarii de pe cap, s-a uitat disperat şi îngrijorat la mine – era demascat. Şi-a dat seama că eu ştiu de-acum că m-a minţit [Săplăcan nu îi povestise că fusese trimis ca spion, ci îi spusese aceeaşi legendă pe care încercase să o declare după ce a fost arestat la Sibiu – n.m.]. Cum să iasă din încurcătură? Problema era prea gravă pentru acest om simplu şi, în fond, bun, un băiat care are mult bun-simţ! De altfel, s-a văzut că era distrus, copleşit de evenimentele zilei. S-ar fi uşurat dacă ar fi putut vorbit, dar cum să vorbească cu mine, pe care m-a minţit, cum să povestească acum un roman întreg, el, care oricum nu prea ştie să vorbească, şi mai cu seamă acum, când este complet zdrobit, buimăcit? A ales calea cea mai simplă: nu vorbea deloc. S-a aruncat pe pat, era zdrobit, respira greu. Fuma ţigări una după alta, gemea. Când a fost adusă mâncarea, abia de s-a atins de ea[2].

Înainte de stingere, a fost scos din celulă şi, asemenea celorlalţi colegi de lot, a înaintat recurs, toate având aceeaşi formulă standard găsită de avocatul din oficiu:

recurenţii crescuţi şi educaţi în spiritul naţionalismului burghez, înrolaţi în armata fascistă, cu conştiinţa lor desfigurată, trăind în mocirla şi promiscuitatea lagărelor de refugiaţi din Germania, Austria şi Italia, au fost căutaţi de către serviciul de spionaj american pentru desfăşurarea acţiunii de spionaj la noi în ţară.

În aşa zisele democraţii apusene, au văzut cum numai puterea dolarului dirijează dreptul la viaţă al oamenilor, fără să fi avut posibilitatea să vadă cum o generaţie nouă, cu o conştiinţă nouă alături de URSS în ţările de democraţie populară îşi construiesc viaţa lor nouă, fără exploatarea omului de către om.

Elemente şubrede, fără mult discernământ, tentaţi de bani şi de o viaţă uşoară au comis faptele lor de trădare.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 8, f. 31.
[2] Marius Oprea, *op. cit.*, pp. 52-53.

în lumina acestora credem că pedeapsa capitală ar putea fi schimbată în aceea a muncii silnice pe viaţă având în vedere şi tinereţea lor.[1]

Totul însă trebuia încheiat rapid – de ce anume, de vreme ce nici Securitatea nu reuşise să „stoarcă" toate informaţiile de la cei judecaţi, rămâne un mister. Pentru Constantin Săplăcan, dimineaţa dinaintea recursului a fost un timp al deznădejdii, trăirile sale, atât cât mai puteau fi descifrate, fiind consemnate de colegul său de celulă: „M-am trezit. «Nu vă supăraţi că vă deranjez» a fost tot ce a spus. Dimineaţa n-am vorbit mai nimic. Stătea cu capul între mâini, suspina şi gemea întruna. Şi fuma. La opt a fost chemat la birou [...]". Erau zorii celei de-a doua zile de Crăciun când completul – compus din colonelul magistrat Vasile Vlasu şi consilierii Ştefan Brăduţ şi Aurel Casandra – judeca recursul. Până la prânz, deja stabiliseră, cu unanimitate de voturi, respingerea recursului, iar decizia lor fusese comunicată inculpaţilor. Sentinţa capitală rămânea definitivă. „[...] S-a întors la trei [după-amiază – n.m.]", nota Stelian Tomescu referitor la Constantin Săplăcan. „S-a aruncat pe pat. Nu dormea. S-a uitat fix în tavan. La patru a fost scos. Era aşa de zăpăcit, absent şi nefiresc în gesturile lui şi în modul cum se comporta, că a şi uitat de a-şi lua rămas bun. Cu toate că sergentul i-a spus «Luaţi tot ce aveţi», a uitat nişte nimicuri pe masă.'„

Constantin Săplăcan abia împlinise 29 de ani. Acum mergea să moară.

Execuţia şi valurile represive ulterioare

În seara zilei de 26 decembrie 1956, locotenent-majorul Gheorghe Pârvan întocmea un alt proces-verbal din cariera sa de magistrat. Hârtia a fost îndosariată în volumul opt al unui dosar penal şi păstrat zeci de ani în arhiva Securităţii. Textul său reprezenta epilogul primului grup de paraşutişti instruit de serviciile secrete americane şi trimis în România pentru a lupta sau măcar a sprijini lupta împotriva comunismului:

Noi lt. maj. magistrat Pârvan Gheorghe, procuror militar de pe lângă Parchetul Militar Bucureşti, însoţit fiind de grefierul Anastasiu Gheorghe de la Tribunalul militar Bucureşti, secţia II-a, în executarea sentinţei nr. 1 533/1951, rămasă definitivă şi devenită executorie, ne-am transportat la penitenciarul Jilava în vederea executării pedepsei cu moartea a condamnaţilor [...].

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 8, f. 38.

Transportându-ne în com. Jilava unde se află penitenciarul Jilava, unde condamnaţii de mai sus sunt deţinuţi şi unde a fost ales şi locul de execuţie a pedepsei, astăzi, 26 decembrie 1951, am sosit la penitenciar la orele 16.Aici, am găsit prezenţi pe maiorul de securitate Farcaş Alexandru, delegat din partea autorităţilor superioare locale, medicul penitenciarului dr. Colihman Avram şi directorul acelui penitenciar căpitan Maromete Nicolae.

La ora 16.30 fiind ficsată [sic!] execuţia, înainte de aceea oră însoţit fiind de maior Farcaş, de cpt. Maromete şi de grefierul tribunalului Militar Bucureşti, am mers la fiecare celulă unde se aflau condamnaţii Puiu Ilie, Mathias Bohn, Wilhelm Spindler şi Constantin Săplăcan, încunoştinţându-i că a sosit timpul să expieze faptele săvârşite, a fost întrebat fiecare condamnat în parte dacă mai are ceva de mărturisit sau are vreo dorinţă. La ora 16.20, după ce s-a primit raportul comandantului grupului de execuţie, s-a dispus să se citească oamenilor din grupa de execuţie de către grefier sentinţa de condamnare şi expunerea faptelor săvârşite de condamnaţi.

După aceasta s-a ordonat aducerea condamnaţilor Puiu Ilie, Mathias Bohn, Wilhelm Spindler şi Constantin Săplăcan care au fost aduşi sub escortă, fiecare însoţit de 4 gardieni ai penitenciarului Jilava, ce au însoţit pe condamnaţi până la stâlpii de execuţie, însoţiţi fiind şi de directorul penitenciarului.

Condamnaţii au fost legaţi la ochi şi apoi de stâlpii de execuţie cu spatele către grupa de execuţie.

După îndeplinirea celor de mai sus, am ordonat comandantului grupei executarea.

Comandantul grupului luând comanda a pregătit armele, ochirea şi focul. Condamnaţii fiind executaţi, medicul penitenciarului a constatat moartea celor de mai sus.

După constatarea morţii de către medicul penitenciarului Jilava, după o oră de la execuţie, cadavrele s-au dat în primirea directorului penitenciarului Jilava, pentru cele legale.[1]

Moartea celor cinci paraşutişti nu a însemnat însă şi sfârşitul acţiunii represive a Securităţii, ci numai a primei etape, cea care îi viza direct pe spioni. Urma a doua, în care regimul de la Bucureşti avea să se îndrepte asupra celor care i-au sprijinit şi, în paralel, să găsească orice alt echipament al grupului, care nu fusese încă identificat. Astfel, în iunie 1952, o echipă a Securităţii Sibiu a răscolit muntele Cioarecul, descoperind toate materialele lipsă, cu excepţia unei singure staţii de emisie-recepţie.

1 Marius Oprea, *op. cit.*, p. 53.

Mulţi dintre cei care avuseseră legături cu paraşutiştii se aflau deja în arestul Securităţii şi urmau să fie anchetaţi şi trimişi în faţa instanţelor. Eder Ernest şi Szocs Gustav din Sibiu, cei care îi găzduiseră pe Săplăcan şi Bohn fuseseră reţinuţi încă din seara de 4 decembrie, iar Maria Eder avea să fie la rândul său adusă în camera de interogatoriu la 22 ianuarie 1952. Gheorghe Comănici, ţăranul în şura căruia murise Bârsan, iar Bohn fusese capturat, fusese reţinut odată cu eliminarea acestora, cu o zi înainte Mircea Coman căzuse în plasa întinsă asupra locuinţei sale, iar Serafim Ilisei a fost dus în arestul Securităţii în noaptea de 14/15 decembrie, chiar dacă actele oficiale avansează data de 16 ianuarie 1952 (la patru zile după ce şi părinţii săi, Gheorghe şi Maria, fuseseră reţinuţi). Ceilalţi doi sprijinitori din Sărata, Ioan Ţeposu şi Teodor Munteanu, au fost arestaţi la 16, respectiv 14 ianuarie 1952. Cercul arestărilor avea să se extindă necontenit, înghiţind şi familia lui Wilhelm Spindler: mama sa, Ecaterina, şi sora sa, Luiza, au fost reţinute la 12 ianuarie pentru că nu şi-au denunţat fiul, respectiv fratele, şi nu au spus Securităţii despre armamentul, banii şi cocoşeii de aur cu care Vili venise acasă şi pe care le-au ascuns împreună. Fiindcă Ilie Puiu a fost cel din urmă arestat, era firesc ca legăturile sale să cadă cu o oarecare întârziere: în Ajunul Crăciunului, vărul său Ioan Puiu era ridicat fără nicio explicaţie de la locuinţa sa din strada Coşbuc şi, în aceeaşi zi, Elena Teodorescu era luată din (îi sa unde locuia pe strada Hanibal şi dusă la Securitatea din Ploieşti. Nici părinţii săi, Constantin şi Ioana Puiu nu au scăpat, fiind reţinuţi la 12 ianuarie 1952, odată cu verii săi, Petre ţ.i Olivia Nedelcu, iar după câteva zile şi Maria Puiu avea să ia ¡icelaşi drum carceral ca soţul său.

La sfârşitul lunii martie, cercetările asupra membrilor grupului de sprijinitori erau aproape finalizate. Cum anume s-au derulat anchetele, poate fi reconstituit parţial din recursurile şi cererile de graţiere din anii următori, când cei încarceraţi îşi ţţăseau curajul de a povesti despre tratamentul pe care l-au îndurat în camerele de interogatoriu. Maria Puiu, verişoara lui llie Puiu, mărturisea că „faţă de procedeele întrebuinţate de cei în cauză în anchetarea cazului meu, cum au fost bătaia, carcera, înfometarea etc. etc. am fost obligată să recunosc fapte pe care nu le-am săvârşit şi să semnez declaraţii (procese verbale de interogatoriu) pe care eu nu le-am citit şi din care să rezulte că eu am săvârşit anumite învinuiri [sic!]'„.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

A urmat un proces scurt, în care inculpaţii nu au avut voie să adauge sau retracteze ceva din cele declarate la Securitate, iar la final sentinţele au fost deosebit de dure: Mircea Coman şi Serafim Ilisei erau condamnaţi la moarte, Szocs Gustav la 12 ani de muncă silnică, Gheorghe Comănici la 10 ani de muncă silnică, Ernest Eder la opt ani de muncă silnică pentru „tentativă la complicitate de crimă de înaltă trădare", Gheorghe Serafim la şapte ani de muncă silnică. Petre Nedelcu la şapte ani de temniţă grea pentru omisiune de denunţ, Ioan Puiu la şase ani de temniţă grea pentru omisiune de denunţ, Maria Eder la cinci de ani muncă silnică, Elena Teodorescu la cinci ani de închisoare corecţională, Ecaterina şi Luiza Spindler la câte trei ani de închisoare corecţională pentru deţinere de aur şi armament, Maria Puiu la trei ani de închisoare corecţională, iar Ioana şi Constantin Puiu, părinţii ultimului paraşutist, la câte doi ani de închisoare corecţională pentru că nu şi-au denunţat copilul.

Pentru Serafim Ilisei şi Mircea Coman, primirea sentinţei capitale a fost o cruntă lovitură, poate mai grea decât în cazul paraşutiştilor. Măcar unii dintre cei cinci spioni aveau experienţa războiului, văzuseră moartea în toate ipostazele ei belice, şi cu toţii înţeleseseră că există – chiar şi foarte mică – posibilitatea de a nu scăpa cu viaţă din misiunea lor. în schimb, Ilisei şi Coman aveau 19 atunci când intraseră în jocul periculos al luptei anticomuniste efective de pe frontul secret al Războiului Rece. Abia împliniseră 21 de ani când au auzit cuvintele judecătorului, care-i osândea la moarte. Şi cel mai crunt trebuie să fi fost pentru Serafim, care îi trădase pe spioni şi se vedea acum trădat de cei în slujba cărora se pusese, gânduri ce răzbat mai ales din refuzul său de a mai depune cerere de graţiere către Prezidiul Marii Adunări Naţionale:

Subsemnatul Ilisie Serafim, deţinut în penitenciarul Jilava pentru complicitate la tentativă de crimă de înaltă trădare, condamnat de Tribunalul Militar Bucureşti secţia I la moarte, refuz să fac cerere de graţiere [...]

Timpul de la recurs şi până la rezolvarea lui prin respingere, fiind de 8 luni, în care interval am fost ţinut în condiţii insuportabile (eu fiind bolnav, fără asistenţă medicală, în cele mai grele condiţiuni – mă refer la mâncare şi cazare – în lanţuri, fără foc), consider că nu mai pot suporta încă un timp în aceste condiţiuni.[1]Dincolo de regimul carceral îndurat, motivul

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 248.

principal al lui Serafim îl constituia faptul că pentru regimul comunist nu mai i onla că îi oferise pe cei doi paraşutişti, fiind în continuare văzut exclusiv drept unul dintre sprijinitorii spionilor. De aceea, tână-rul îşi încheia declaraţia cu o sentinţă pentru el însuşi: „Nu găsesc că pentru asemenea fapte să fiu condamnat la moarte, iar în «ceste condiţiuni de viaţă nu mai pot suporta mizeria. Vreau să se Icrmine mai repede într-un fel sau altul'„. Este aproape imposibil (le ştiut dacă mama lui, la rândul ei încarcerată, ştia despre soarta I iului său, însă cu siguranţă trăia un zbucium interior greu de descris în cuvinte, chiar dacă a încercat să-l redea cumva într-o ce- i ere ulterioară prin care solicita să fie eliberată mai devreme:

Dacă aş fi cunoscut acest adevăr [sprijinul acordat grupului de spioni – n.m.] la timp, ca mamă care îşi teme viaţa copilului şi cu datoria de a-l feri de pericol, l-aş fi oprit de a face un lucru nepermis.

Ilisei este singurul copil, singurul sprijin, crescut cu mari sacrificii deoarece a fost operat de 4 ori în pragul morţii.

Ca orice mamă, dragostea mea era egoistă şi aş fi vrut cu orice preţ să-l păstrez lângă mine, căci alt sprijin şi altă fericire nu aveam.

L-aş fi ţinut de mâna mea închis în casă, decât să-l ştiu în temniţă sau mai rău.

Vă rog d-le preşedinte să-mi înţelegeţi durerea [. ,.][2].

Cuvintele femeii cădeau zadarnic în faţa unui complet surd şi rece, şi, oricum, prea târziu. La fel ca prietenul său Mircea Coman, Serafim Ilisei avea să fie inclus în lotul cel mare de paraşutişti capturaţi în 1953 şi al sprijinitorilor acestora, şi executat la 31 octombrie 1953 în Valea Piersicilor de la Jilava. Avea numai 22 de ani.

Ecourile căderii grupului Săplăcan

Cu toţii au nimerit în tabăra greşită şi la finele acestuia [al Doilea Război Mondial] se aflau în lagărele de repatriere din Italia. Cu toţii, destine triste ale unor adolescenţi pierduţi prin hăţişurile istoriei, încercau un singur lucru: să se întoarcă acasă. Pentru un alt război, nici acesta al lor. Li s-a spus că pot să se întoarcă în calitate de avangardă a armatei care îi va elibera pe părinţii, fraţii şi surorile lor de comunism. Că vor fi socotiţi eliberatori. Au acceptat, căci atunci şi acolo, în mizeria şi foametea care domneau în lagărele de prizonieri, credeau că era ultima lor şansă. De fapt, a fost ultima lor alegere, pe un drum fără de întoarcere.[1]

1' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 4, f. 378.
Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...*, pp. 78-80.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

Teza lui Marius Oprea este, fără îndoială, în mare parte adevărată. Spre deosebire de majoritatea celorlalte grupuri de paraşutişti care aveau să fie trimise în ţară la începutul anilor 1950, ca parte a ofensivei exilului şi a serviciilor de informaţii occidentale împotriva regimului comunist de la Bucureşti, membrii echipei Săplăcan nu erau ghidaţi de convingeri ideologice. Ceea ce pare să-i fi determinat pe cei cinci să intre în jocul periculos al spionajului a fost dorinţa de a scăpa de traiul mizer al lagărelor şi de spectrul vagabondajului la

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

periferia unei lumi străine. în plus, dorul de casă, de familie, de o viaţă banală şi liniştită i-a bântuit cu putere, dovadă că Wilhelm Spindler a cedat după numai două zile de la coborârea din munţi şi a căutat să se „lepede” de trecutul său de spion, în timp ce Ilie Puiu şi-a riscat libertatea pentru a-şi vizita rudele. Au fost ei însă sacrificaţi pe altarul unui război care nu era al lor? Greu de croit un răspuns cert la o asemenea întrebare. Totuşi, ei n-au fost recrutaţi împotriva voinţe

i**lni**, ci au acceptat de bunăvoie să intre în proiectul serviciului secret american, asumându-şi astfel lupta în care aveau să lie aruncaţi. Cât despre sacrificiu în sine, problema este şi mai delicată. Cel puţin din prisma instructajului şi a antrenamen- lelor prin care au trecut, misiunea lor nu a fost o cacealma în Cftrc au fost jertfiţi cinci tineri.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

Structurile americane au inves- lil resurse considerabile în pregătirea lor, de la transport şi ca- t»i re până la armament şi logistică implicată în antrenamente, pentru a nu uita şi întregul ansamblu de măsuri luate în asigu- inrea conspirativităţii. Sunt, însă, şi unele aspecte cel puţin dis- i ulabile, care aruncă, într-adevăr, semne de întrebare asupra a i cea ce aveau de făcut după atingerea solului, conform planului american. în primul rând, cum de nu au avut ca scop con- tactarea grupurilor de rezistenţă armată, de vreme ce acestea, in 1951, încă erau active şi numeroase, iar în zona unde fuseseră lansaţi cei cinci se aflau atât Grupul Carpatin Făgăraşan (pe versantul nordic), cât şi Grupul Arnăuţoiu (pe cel sudic)? I)e asemenea, nu pare să fi fost prevăzut niciun plan realist de scoatere a lor din ţară, după îndeplinirea misiunii ori în caz de pericol. Din declaraţiile celor patru paraşutişti anchetaţi a reieşit că părăsirea României şi trecerea clandestină a frontierelor până dincolo de Cortina de Fier era exclusiv în sarcina lor, chiar dacă nu fuseseră cu adevărat instruiţi în acest sens. Această situaţie neclară a dat naştere unor scenarii fanteziste, aşa cum era cel folosit de Serafim Ilisei pentru a-şi convinge tatăl să le acorde sprijin lui Bârsan şi Bohn: „fiul său l-a asigurat că dacă spionii sunt descoperiţi, le va veni un avion cu care vor fugi din ţară, luând cu ei şi pe cei care i-au ajutat'„. De aceea, atunci când a fost clar că deconspirarea este inevitabilă şi iminentă, după ce au aflat că Spindler se predase, Săplăcan şi colegii săi nu au ştiut cum să reacţioneze, ce să facă exact şi încotro să se îndrepte, acţiunile lor următoare fiind improvizaţii haotice care, bineînţeles, au dus la căderea grupului.

Analizând în ansamblul activităţilor sale, misiunea echipei a fost un fiasco: nu au reuşit să stabilească legătură radiotele- grafică cu centrala, nu au obţinut informaţii din domeniile vizate şi nu au creat reţele informative. Mai mult, atunci când au fost încercuiţi sau pe punctul de a fi capturaţi, nu au căutat să-şi croiască o scăpare cu ajutorul armamentului de care dispuneau (chiar dacă instructorii le recomandaseră acest lucru), ajungându-se la situaţia finală ca niciunul dintre cei cinci să nu fi tras niciun glonţ. Singurul care a respectat, măcar în ultimă instanţă, protocolul a fost Gheorghe Bârsan, sinuciderea sa împiedicând Securitatea să afle noi informaţii despre activitatea de spionaj dusă de serviciile occidentale şi, poate mai important, să treacă la arestarea legăturilor lui din ţară. Căci

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

poate acest lucru este cel mai dramatic din tot deznodământul: aproape douăzeci de oameni, rude, prieteni sau simpli necunoscuţi, au fost încarceraţi din cauza spionilor anchetaţi. Oricât de cinic ar fi, capturarea lor în viaţă a însemnat distrugerea destinelor celor din jur şi chiar moartea. Cel mai tragic exemplu este al Elenei Teodorescu, femeia care a avut nenorocul să călătorească în compartiment cu un spion şi să-şi petreacă două nopţi din viaţă împreună cu poate cel mai nepotrivit bărbat. Condamnată la şapte ani de temniţă grea pentru omisiune de denunţ, a trecut prin închisorile Jilava, Mislea şi Miercurea Ciuc, unde în 15 martie 1957 a fost găsită spânzurată în celulă. Nici pentru ceilalţi, care au supravieţuit detenţiei, experienţa carcerală nu a fost mai simplă: părinţii lui Ilie Puiu aveau aproape 70 de ani atunci când au fost arestaţi, iar verii săi s-au văzut rupţi de copiii lor, care au crescut fără mamă şi tată. Chiar dacă scăpase de arestare, căci Constantin '.aplăcan nu apucase să-şi contacteze familia (cu toate că asta Intenţiona, atunci când a fost reţinut), mama liderului echipei nu a putut crede că fiul său este cel despre care *Scânteia* spunea i a fost descoperit ca spion, condamnat la moarte şi executat, .imagindu-se că numele de Săplăcan este comun şi sigur este vorba despre oricine altcineva în afară de băiatul ei.

Căderea grupului nu a însemnat drame numai în interiorul ţării, ci se pare că a avut şi repercusiuni în exil, însă forma ţi dimensiunile acestora sunt relativ neclare. Cea mai evidentă csle dispariţia din peisajul informativ occidental a lui Teodor (aâşnaru, cu toate că este cel puţin discutabilă posibila sa i ulpă la eşecul misiunii. De asemenea, recrutările pentru viii oarele echipe de spionaj nu se vor mai face din lagărele de refugiaţi din Italia, ci fie din cele din spaţiul german (în special Austria), fie direct din rândul voluntarilor din exilul românesc, oameni care îşi construiseră un trai confortabil, dar erau dispuşi să renunţe la siguranţa zilei de mâine pentru o misiune riscantă împotriva regimului comunist de la Bucureşti, filierele de recrutare urmau să fie ceva mai aşezate, racolările lacându-se nu direct de către americani, ci prin intermediul SIMRE ori al structurii informative a legionarilor. Totodată, antrenamentele şi instructajul nu vor mai fi atât de ample din punct de vedere logistic, ci se vor limita numai la centrele din f ranţa şi, uneori, Germania. în schimb, avioanele care îi vor l ransporta pe membrii celorlalte echipe de paraşutişti aveau să decoleze tot de pe aeroporturi din Grecia.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

însă, oricâte schimbări s-ar fi făcut şi oricâte aspecte ar fi fost păstrate, riscul rămânea enorm. Deznodământul a fost la fel de tragic.

Un diplomat la conducerea ofiţerilor

„În primăvara 1952 [...] mi se făcea însă cea mai neprevăzută propunere: să preiau conducerea unei celule de informaţii] sub egida Comitetului Naţional şi în legătură cu serviciile speciale ale marilor puteri occidentale. [...] Cu toate că n-aveam | nicio experienţă în materie, n-am ezitat o clipă, atât eram de convins că în acele împrejurări nicio activitate din emigraţie, în dorinţa mea de a servi ţara, n-ar fi putut fi mai importantă, îmi voi da curând seama de iluzia mea”[1], îşi amintea peste aproape o jumătate de secol Neagu Djuvara, cel care a fost şeful SIMRE, între 1952-1956.

în intervalul în care diplomatul Neagu Djuvara a condus SIMRE au avut loc paraşutările unor echipe îndelung pregătite cu sprijin substanţial din partea serviciilor franceze şi americane, unul dintre grupuri fiind exclusiv proiectul SIMRE (în timp ce altele veneau pe filieră legionară). Această iniţiativă a reprezentat apogeul acţiunilor ofensive ale

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

exilului românesc împotriva regimului de la Bucureşti, însă rezultatul a fost, aproape întotdeauna, dezastruos şi tragic. în acelaşi timp, structura condusă de Djuvara a făcut şi muncă informativă, prin intermediul rezidenţelor şi al altor celule operaţionale sau al unor agenţi din vestul Europei. De asemenea, spre deosebire de anii în care Opran şi Petrescu fuseseră la conducerea \lructurii, latura contrainformativă, precum şi birourile de propagandă şi de mobilizare par să fi dispărut aproape cu totul din arhitectura instituţională a

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

SIMRE. Dar dincolo de mecanismele interne ale serviciului informativ, mai importante au lost rezultatele activităţii sale. Iar acestea au depăşit în gravi- lale şi severitate ceea ce se întâmplase în perioada precedentă

.De ce un civil şi cum anume s-a ajuns să fie tocmai Djuvara cel numit în fruntea structurii, după înlăturarea comandorului Mihail Opran şi a generalului Dumitru „Puiu" Petrescu, sunt două întrebări ale căror răspunsuri ţin de întregul proces de reaşezare instituţională a SIMRE, din primăvara anului 1952, în special în raport cu celelalte structuri secrete sau politice. Chiar dacă primele demersuri de organizare a unor operaţiuni secrete ale exilului românesc în perioada 1945- 1947, precum aducerea din Turcia a lui Basil Raţiu, au implicat CNR, odată cu preluarea iniţiativei de către Mihail Opran şi Dumitru Petrescu activitatea informativă s-a desprins oarecum de patronajul organismului politic care îşi asuma reprezentarea emigraţiei. Fideli principiului de muncă nonpartizan, dar şi ca urmare a unei independenţe oarecum orgolioase care nu accepta amestecul CNR, foştii ofiţeri superiori construiseră o structură informativă care „scăpa" de controlul nu doar al lui Vişoianu, de la Washington, ci chiar şi de al lui Virgil Veniamin, reprezentantul acestuia la Paris, lotuşi, trebuie menţionat că până să se ajungă propriu-zis la debarcarea lui Opran şi a lui Petrescu, ruptura dintre fosta conducere a SIMRE şi serviciile franceze a reaprins vanităţile şi frustrările care mocneau şi a adâncit şi mai mult distanţele dintre cei care ar fi trebuit să conlucreze în lupta împotriva regimului comunist. Liderii politici ai românilor, precum Regele Mihai şi Constantin Vişoianu, au

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

luat distanţă faţă de conflictul de la Paris, încercând să nu fie atraşi într-o dispută care să le pericliteze raporturile cu autorităţile franceze sau americane. Dar atunci când situaţia a fost tranşată în capitala Franţei, CNR a profitat din plin de moment şi a intrat în scenă, pentru a-şi consolida statutul oficial şi a readuce SIMRE sub propriul patronaj. Vişoianu şi ceilalţi lideri şi-au asumat astfel rolul în circuitul decizional al stabilirii unei noi echipe, iar acelaşi Cretzianu avea să fie cel care îi comunica oficial lui Neagu Djuvara invitaţia CNR de a prelua conducerea SIMRE, propunere pe care diplomatul a acceptat-o. S-a ajuns astfel la o situaţie uşor bizară, dar elocventă pentru jocurile de putere din culise: SIMRE era condus de un civil. Este drept că Djuvara avea experienţă militară, luptase pe front în prima parte a Campaniei din Răsărit, însă nu era ofiţer de carieră, ci un civil, un funcţionar şi un diplomat. Plasarea sa a generat, bineînţeles, unele tensiuni şi reticenţe din partea unora din nucleul structurii, însă mesajul fusese foarte clar şi bine punctat: ofiţerii pierdeau statutul aparte, de prim-rang, din ierarhia structurii, care devenea astfel mai restrânsă, dar mai omogenă.

însă schimbările de raport instituţional nu au fost numai de natură internă. înlăturarea lui Opran şi a lui Petrescu marca şi scoaterea pe margine a principalelor două voci care cereau sistematic activitate independentă pentru SIMRE şi un statut de partener egal, cu drepturi depline, în relaţia cu celelalte structuri informative, în speţă CIA (care înlocuise CIC) şi SDECE. în anii cât va fi la conducerea structurii, Neagu Djuvara nu a avut acelaşi deziderat ca predecesorii săi, acceptând situaţia de partener instituţional secundar, care se bucura de colaborarea şi sprijinul serviciilor occidentale, fără însă a avea vreun cuvânt la masa principală, SIMRE fiind complet subordonat.

I >ependenţa era atât de clară, încât structura românească nu mai avea acţiuni ofensive proprii, dovadă că nici nu au benefi- • ial de legătură radio directă cu grupul „Fiii Patriei" paraşutat iu (ară în 1953, primind numai informaţii târzii şi secundare din partea ofiţerilor francezi şi americani[1]. Inclusiv autonomia resurselor financiare a fost suprimată. Dacă Opran avea la dispoziţie zeci de mii franci de care dispunea după bunul plac, udată cu schimbarea conducerii, SIMRE nu a mai avut niciun buget propriu pe care să-l administreze fără aprobarea partenerilor occidentali.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

Diferenţele de paradigmă s-au reflectat cel mai bine în setul tle obiective şi în arealul de acţiuni al structurii româneşti după 1952: „Să menţină contactul cu acele ţări [cele de dincolo de (Cortina de Fier – n.m.], să obţină un maximum de informaţii, să încerce să facă legătura cu grupurile de rezistenţă existente sau, eventual, să favorizeze crearea unor asemenea grupuri ca sprijin intern în caz de nou conflict"[2]. Pe lângă dispariţia ideii fanteziste de constituire a unei armate în exil, este frapantă dispariţia sectorului contrainformativ, cel care avea rolul de a proteja exilul românesc de agenţii trimişi de Bucureşti, prin identificarea şi deconspirarea acestora. Sunt evidente, aşadar, importanţa lui Opran în această muncă laborioasă şi complexă şi penuria acută de resurse umane capabile de asemenea sarcini, căci odată cu înlocuirea sa, acest aspect dispare aproape cu totul din obiectivele SIMRE. în plus, obţinerea unui „maximum de informaţii" din interiorul ţării este o formulare destul de ambiguă, care însă nu precizează exact modul în care se urmărea îndeplinirea acestei îndatoriri. Dacă în timpul lui Opran, SIMRE a căutat să edifice reţele informative, aşa cum a fost tragicul proiect al Lyei Popescu, după 1952 acest canal de lucru pare, la rândul său, abandonat. Informaţiile vor proveni fie de la agenţi dispăraţi sau de la transfugii ajunşi la Paris, fie de la rezidenţele rămase active, care însă nu mai aveau aceleaşi posibilităţi din cauza numărului din ce în ce mai mic de noi-veniţi din RPR.

Restructurarea SIMRE

Cum s-a schimbat structura informativă, în interiorul său, odată cu instalarea noii conduceri, poate fi numai dedus şi reconstituit din puţinele mărturii disponibile. în memoriile sale, Neagu Djuvara afirmă că, din cauza

[2] ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

resurselor financiare extrem de limitate, nu şi-a permis să păstreze alături de el decât doi colaboratori: comandorii Alexandru Vasilescu şi Mircea Pătru. Acesta din urmă, văzut ca „omul lui Petrescu", era singurul din echipa originală care şi-a păstrat postul, fiind practic „moştenit" de diplomatul venit să conducă grupul de ofiţeri, în sarcinile sale se aflau asigurarea legăturii cu colaboratorii serviciului şi plasarea acestora în diferite posturi care să le asigure atât acoperirea oficială, cât şi un stipendiu constant, ne-fiind niciodată implicat în

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

instruirea echipelor de paraşutişti[1]. De asemenea, încă din primele luni, între Pătru şi Djuvara a existat o adversitate evidentă, generată de nemulţumirile noului şef faţă de comportamentul şi indiscreţiile colaboratorului său. Una dintre cele mai stridente situaţii în care fostul ofiţer a creat o proastă impresie a fost dineul oferit la Paris în cinstea lui Traian Udriţchi, fostul pilot al Casei Regale, când Pătru s-a îmbătat şi, în văzul asistenţei, a început să se

1 Oliviu Beldeanu, *Memorial anticomunist din închisoare*, prefaţă de Titu Popescu, Editura Jurnalul Literar, f.l., 1999, p. 174.

' ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

laude cu teancurile de bani
de care dispunea

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 78 337, voi. 3, f. 76.

.Nici în privinţa comandorului Vasilescu situaţia nu era mai lericită. Dacă Djuvara şi Pătru erau totuşi ofiţeri relativ tineri, volubili şi activi, Vasilescu era „un sexagenar arătos, distins şi scump la vorbă'„ care fugise din ţară trecând înot Dunărea. Rolul său în SIMRE era de a recruta marinari români ajunşi cu vasele în porturile din Occident şi de a-i convinge să lucreze pentru structura informativă de la Paris, însă nu a reuşit să convingă niciunul, motiv pentru care, în 1953, reprezentanţii francezi şi americani au cerut concedierea sa. Neagu Djuvara a încercat să-i găsească o ieşire confortabilă din slujba SIMRE, insă Vasilescu nu a reuşit să se adapteze şi, după un mariaj eşuat şi o serie de probleme financiare, a ales să se repatrieze în România în septembrie 1956[1]. Gestul său a fost o lovitură nu doar informaţională pentru SIMRE (era evident că fostul comandor avea să ofere Securităţii date din activitatea structurii de la Paris), cât, mai ales, una de prestigiu: practic, un fost membru al eşalonului superior al intelligence-ului emigraţiei române pactizase cu regimul împotriva căruia luptase. Nu este de mirare, aşadar, că Neagu Djuvara considera repatrierea lui Vasilescu drept o „trădare”[2].

Este evident că SIMRE s-a contractat numeric odată cu înlă-turarea lui Opran, care a dus implicit şi la plecarea mai multor colaboratori ai săi, dar, în aceeaşi măsură, precizările lui Djuvara nu trebuie luate *ad-litteram* că structura informativă se rezuma la numai trei oameni. Djuvara, Pătru şi Vasilescu reprezentau numai conducerea organismului, nucleu în jurul căruia gravitau ceilalţi membri, precum Dumitru Neferu, Nechita Obreja, Jak Albu „Chinezu”, colonelul Gheorghe Sandu, Sabin Mare şi alţii. Aceştia nu mai erau însă implicaţi în acţiuni contrainformative, la Paris, ci aveau să fie repartizaţi pe noile direcţii de activitate ale serviciului secret român din exil. în acelaşi timp, au existat însă şi persoane care au ales să părăsească structura informativă ca urmare a înlăturării fostei conduceri. Una dintre plecările destul de puternic resimţite a fost cea a fostului ofiţer Romeo Bălăceanu, fost combatant pe Frontul de Vest,

1 *Glasul Patriei. Organ al Comitetului Romîn pentru Repatriere,* An I, nr. 30, 1 octombrie 1956, p. 2.

2 Arhiva personală Lucian Vasile, Interviu cu Neagu Djuvara, 2016; Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* pp. 86-88.

care a rămas la Praga după sfârşitul războiului, iar ulterior s-a stabilit la Paris, unde a fost recrutat în SIMRE de către Mihail Ţanţu, fostul său coleg de la unitatea de paraşutişti. Ferm anticomunist, bine pregătit profesional şi cu o amplă capacitate de muncă, Bălăceanu a fost foarte dezamăgit de intrigile care au măcinat structura informativă şi au dus la debarcarea lui Opran, deziluzie dublată şi de încetarea stipendiului primit, astfel că, în mai 1952, părăsea Franţa şi se stabilea în Suedia. Plecarea sa lăsa, fără îndoială, un gol care cu dificultate ar mai fi putut fi suplinit într-un serviciu secret aflat într-o amplă criză de personal bine pregătit. Oricât de mult a încercat Securitatea să-şi confirme supoziţia că, prin relocarea sa, Bălăceanu era un fel de „rezidenţă scandinavă" a lui Opran, în realitate fostul ofiţer pur şi simplu lăsase spionajul în urmă, căutând o viaţă liniştită alături de familia pe care şi-o întemeiase.

Ampla şi complexa reaşezare logistică a foştilor membri şi colaboratori SIMRE ca urmare a schimbării din 1952 a expus şi vulnerabilităţile, şi clivajele existente în mijlocul comunităţii româneşti, deschizând practic o „cutie a Pandorei". Eşecul unora era norocul altora, fiind persoane care nu s-au sfiit să profite de slăbiciunea sau de poziţia precară a unora dintre cei care, de altfel, lucraseră în anii precedenţi. Aşa a fost cazul lui Ioan Dragu, spre exemplu, care în toamna anului 1952 primea din partea generalului Petrescu o mapă cu documente prin care fostul lider al SIMRE căuta să demonstreze că a utilizat în mod cinstit fondurile puse la dispoziţia structurii româneşti. Actele trebuia să-i fie înmânate personal Regelui Mihai, pe care Dragu urma să îl întâlnească la Londra. Numai că, odată primită mapa, deplasarea fostului ziarist s-a amânat subit, iar documentele nu au mai fost niciodată returnate expeditorului, ceea ce a fost văzut de Petrescu drept o trădare grea din partea unui fost colaborator apropiat. Probabil că acestea au fost vândute serviciilor franceze, căci, la scurt timp, Ioan Dragu reuşea să îşi achite în mod neaşteptat vechi şi consistente datorii[1]. Mai grav este că a existat cineva în cercurile destul de restrânse ale CNR şi SIMRE care a informat Bucureştiul despre numirea lui Djuvara la conducerea structurii informative:

Şi aveam în subordine o seamă de ofiţeri români. Şi ca să vedeţi gravitatea lucrului, nu o să dau niciun nume, dar unul din ei a trădat din

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 215.
[2] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

prima zi, fiindcă două zile după ce eu am fost numit acolo se ştia la Ambasada română de la Paris. [...] francezii aveau un spion de-al lor în ambasadă şi, deci, francezii au venit şi mi-au spus: „Dragă domnule Djuvara, uite ce se întâmplă, nu ştim de unde este (?), dar se ştie deja la ambasadă că eşti dumneata"[2].

Din păcate, identitatea informatorului rămâne o enigmă cu toate că cei din structura de la Paris au avut bănuielile lor. Aceste suspiciuni aveau numai să se acutizeze în anii următori, odată cu punerea în aplicare a noii direcţii de acţiune ofensivă a SIMRE – paraşutarea, în paralel cu alte echipe legionare, a unor tineri îndelung antrenaţi pentru asemenea misiuni. Obiectivele, deosebit de ambiţioase. Speranţele, uriaşe. Dezamăgirile, însă, le-au depăşit cu mult pe toate.

Grupul Fiii Patriei

Dintre loturile de paraşutişti anihilate de Securitate în 1953, una dintre cele mai aparte poveşti o constituie echipa condusă de Sabin Mare, denumită „Fiii Patriei". Deosebit nu doar pentru că a fost singurul grup al SIMRE, şi implicit al CNR, care a fost trimis în ţară în cadrul acestui proiect mai amplu realizat cu sprijin franco-american, ci şi datorită biografiilor aproape de necrezut ale membrilor săi. Dacă majoritatea celorlalte echipe (cu precădere legionare) au cunoscut un deznodământ al activităţii lor destul de liniar şi tragic, dar şi documentat prin prisma cercetărilor penale ale Securităţii, ceea ce s-a petrecut în sânul grupului Sabin Mare este şi astăzi învăluit în mister, conspiraţii, dezinformări şi multe semne de întrebare. Un singur lucru este însă cert: în privinţa celor trei membri, adrenalina şi dramatismul au curs din plin.

*Sabin Mare. Portretul luptătorului*Chiar dacă fiecare dintre cei care au format prima (şi singura) echipă a SIMRE paraşutată în ţară în 1953 avea o poveste de viaţă cât un roman de acţiune, existenţa, activitatea şi nenumăratele întrebări care persistă şi astăzi nu pot fi înţelese în afara biografiei lui Sabin Mare, liderul grupului. S-a născut la 17 august 1920, în zorii României Mari, în comuna Potău, aflată la jumătatea drumului dintre Satu Mare şi Baia Mare. Tatăl său, Florian Mare, fusese învăţător la şcoala din sat, iar mama sa, Ana, rămăsese să se îngrijească de cei opt copii: trei băieţi – Sabin, Alexandru (contabil) şi Octavian (doctor pediatru) – şi cinci fete – Cornelia şi Ana (învăţătoare), Aurelia (educatoare), Margareta şi Silvia (funcţionare).

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 215.
[2] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

Sabin Mare a urmat şcoala primară în comuna natală şi apoi Liceul Teoretic din Satu Mare, pe care l-a absolvit în 1939. La fel ca mulţi alţi tineri din generaţia sa, a ales cariera militară, fiind admis la Şcoala Militară de Ofiţeri din Sibiu, de unde, în toamna anului 1940, este transferat la Şcoala Militară de Ofiţeri de Infanterie din Capitală. La 10 mai 1941, ziua naţională a României la acea vreme, depune jurământul şi este încadrat într-un regiment din Orşova, unde nu rămâne pentru multă vreme, fiind trimis la Făgăraş, oraşul de care avea să îşi lege atâtea amintiri, ca ofiţer la Şcoala de subofiţeri din localitate. După dezastrul de la Stalingrad, cursul războiului începuse să curgă în defavoarea ţării, iar pierderile de pe front cereau noi şi noi unităţi. Prin urmare, în 1943 Sabin Mare este trimis alături de Regimentul 10 Dorobanţi pe Frontul de Est, unde se remarcă prin actele sale de bravură pentru care este decorat cu „Cruciada împotriva comunismului". Norocul îi surâde şi, cu câteva luni înainte de schimbarea de alianţă de la 23 august 1944, este retrimis în ţară, fiind repartizat la Cercul Teritorial Făgăraş[1].

Victimă a epurărilor corpului ofiţeresc al Armatei Regale Române, la 5 august 1946 a fost scos din cadrele active cu gradul de căpitan. Între timp, Sabin Mare s-a căsătorit cu tânăra săsoaică Eva Embacher şi a devenit cofetar în faimosul local al socrului său, Friedrich Embacher, aflat într-o casă veche şi impunătoare din piaţa centrală a Făgăraşului. Cei doi se cunoşteau încă din 1942, pe când Eva Embacher era elevă la liceul din Făgăraş, iar Sabin Mare îi făcea curte în ciuda interdicţiei bătrânului Embacher ca fiica lui să se vadă cu un ofiţer român, dorindu-şi să se mărite cu un tânăr de origine germană. Şi probabil că Friedricb Embacher ar fi continuat să refuze ideea ca Eva să se căsătorească cu Sabin Mare dacă nu ar fi venit, la începutul anului 1945, ordinul de deportare în URSS a tinerilor germani. Disperat să nu îşi piardă fiica, acesta se vede constrâns să accepte ca ea să devină soţia ofiţerului român, fiind astfel exceptată de la trimiterea la minele din Donbas, la aşa-zisa reconstrucţie a distrugerilor provocate de război.

Fotografiile de la nunta celor doi, care a avut loc în 1945, au parcă ceva dintr-o lume de poveste, tinereţea şi fericirea lor fiind rezumate în zâmbetele largi şi privirile pline de linişte şi împlinire. Într-o Românie normală, Sabin Mare ar fi moştenit afacerea socrului său, devenind proprietarul celei mai cunoscute cofetării nu doar din

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 215.
[2] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

toată ţara Făgăraşului, ci din întreaga ţară, căci printre clienţii săi se număra şi Regele Mihai I, care, nu de puţine ori, venea cu maşina de la Castelul Peleş până la Făgăraş doar pentru a mânca din produsele cofetăriei Embacher. L-ar fi crescut pe Octavian, singurul său fiu, născut la un an după căsătoria cu Eva, nuntă despre care se vorbise în tot oraşul, şi ar fi fost acel bărbat impunător şi respectat în comunitatea locală, licenţiat al Academiei Comerciale braşovene. însă la sfârşitul anilor 1940, ţara sa nu mai era aceeaşi pentru care luptase. Noul regim comunist transformase radical societatea, vechile legături fuseseră pulverizate, ierarhiile răsturnate şi altele erau valorile care contau. în acelaşi timp, aproape toată lumea din Făgăraş şi din satele din jur vorbea în şoaptă despre tinerii care luaseră calea munţilor şi se împotriveau cu arma în mână comuniştilor, aşteptând izbucnirea războiului şi venirea salvatoarea a americanilor. Cu siguranţă, şi Sabin Mare ştia toate aceste lucruri şi spera în acelaşi viitor.

Viaţa fostului căpitan avea să se schimbe pentru totdeauna într-o zi de vară din 1950, când la locuinţa sa a apărut un bărbat de vreo 45 de ani care i-a spus că vine din partea lui Ion Chiujdea să-i ceară ajutorul pentru un grup de tineri aflat în munţi, din care făcea partea un anume Haşu (nu este clar dacă Andrei Haşu sau Gheorghe Haşu), o veche cunoştinţă a lui Mare, din anii războiului. Omul nu era altcineva decât Petre Novac, tatăl elevului Ion Novac din Berivoi, băiatul său făcând parte din grupul lui Ion Gavrilă Ogoranu[1]. Sabin Mare nu a părut deloc surprins, de parcă şi-ar fi dorit de mult timp această întâlnire. Şi poate chiar o dorea, căci, aşa cum rememora Ogoranu, Mare se aştepta să fie arestat (motiv pentru care plătea pe cineva din Securitatea locală să-l avertizeze în cazul în care urma să fie reţinut) şi nu excludea ideea de a fugi din ţară ori de a se alătura unui grup din munţi, iar aceasta era ocazia de a afla mai multe despre cei care se ascundeau pe înălţimile Făgăraşului. L-a întrebat pe cel din faţa sa de ce ar avea nevoie tinerii. La răspunsul sec „bani şi echipament", fostul ofiţer a adus pantaloni, un veston şi o pereche de bocanci şi i-a dat şi 10 000 de lei. Necunoscutul a ascuns totul în desaga pe care o ducea în spate, s-a întors pe gangul casei şi a dispărut la fel de conspirativ precum apăruse[2].

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 215.
[2] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

După vreo două săptămâni, timp în care fostul căpitan fusese la Satu Mare împreună cu fiul său, respectivul a reapărut în prăvălia Embacher, spunându-i în şoaptă că Ion Chiujdea ar vrea să-l întâlnească. Şi de această dată, Mare a acceptat fără niciun moment de ezitare, iar în seara aceleiaşi zile, la marginea drumului Iaşi-Hurez de la poalele munţilor Făgăraş, era întâmpinat de Chiujdea, Ioan Novac, Andrei Haşu ş

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 215.
[2] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

iIon Gavrilă Ogoranu, liderul grupului Carpatin Făgărăşean. Aceştia i-au povestit că supravieţuiesc cu dificultate, dormind „pe unde apucă, prin pădure, prin casele oamenilor paşnici care habar nu au că stau la ei, că nu au trecut pe acasă de ani de zile'„. Zilele le petreceau schimbându-şi locul de campare pentru a nu fi descoperiţi de trupele de Securitate care-i urmăreau fără încetare. Singurul moment aparent de cumpănă al discuţiei a fost atunci când Mare i-a întrebat ce coloratură politică au. în ciuda inamicului comun reprezentat de regimul comunist sprijinit de armata sovietică încă prezentă în ţară, diferenţa ideologică dintre cei care formau sau sprijineau rezistenţa putea să însemne acordarea sau refuzul ajutorului atât de necesar. După o clipă de tăcere, cei patru au răspuns că sunt legionari. Dar pentru Sabin Mare, care fusese militar, având astfel interdicţie de a avea simpatii politice, acest lucru nu a contat. Pentru el, tot ceea ce conta era că oamenii din faţa sa luptau cu arma în mână împotriva comunismului, întrebarea sa fiind mai degrabă o simplă curiozitate decât o iscodire cu iz de judecată. După ce le-a dat alţi 5 000 de lei, Sabin Mare le-a promis că le va da toată muniţia pe care o avea acasă (în jur de patruzeci de cartuşe de pistol), precum şi un şapirograf, hârtie şi cerneală pe care altfel ar fi trebuit să le predea autorităţilor, conform noilor reglementări. Toate acestea, precum şi alte haine, şi perechi de încălţăminte au fost luate de acelaşi bărbat prin intermediul căruia intrase în legătură cu grupul lui Chiujdea. Ar fi urmat şi a patra întâlnire, însă zvonurile despre confruntările din munţi şi măsurile represive din ce în ce mai dure luate la Făgăraş l-au determinat pe fostul ofiţer să nu rişte şi să nu se prezinte la data şi la locul care-i fuseseră comunicate.

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 310 459, voi. 1, f. 110.

Spiritul său preventiv era deja în van: în ultimele zile ale lui noiembrie 1950, în timpul unei confruntări cu Securitatea, a fost rănit şi capturat tânărul Silviu Socol din Berivoi. Anchetat şi torturat, a mărturisit despre sprijinul primit de cei din grup de la un ofiţer deblocat din Făgăraş, pe care îl cunoştea drept „nea cutare" şi ştia numai că era ginerele cofetarului Embacher. Ultimul detaliu era suficient pentru ca ofiţerii de Securitate să înţeleagă că „nea cutare" era Sabin Mare. în decembrie 1950, Mare a fost arestat şi anchetat la Securitatea din Făgăraş, chiar rapoartele interne ale DGSS menţionând că a fost „bătut rău'„. Ulterior, a semnat un angajament (în mod bizar, documentul poartă ca dată a semnăturii 8 septembrie) şi i s-a dat pistol ca să fugă în munţi şi să-i predea pe cei din grupul Ogoranu. Şi mai de neînţeles decât datarea inexplicabilă este superficialitatea credulă a ofiţerilor de Securitate care nu doar că l-au eliberat, dar i-au dat şi armă. A fost o ocazie pe care Sabin Mare, militar experimentat, nu o putea scăpa. A fugit în Iugoslavia de unde, în mai 1951, trimitea unor rude îndepărtate scrisori pentru soţia sa. „Defecţiunea" lui Sabin Mare nu avea să rămână nepedepsită, însă cei care au suportat consecinţele au fost cei din familia sa: la 29 ianuarie 1951, Evei Mare i-a fost comunicat că în trei zile trebuie să predea cofetăria şi să părăsească locuinţa, Fiind nevoiţi să se mute într-o căsuţă de la marginea Făgăraşului. Trebuia să facă totul singură, căci soţul ei (de care avea să divorţeze formal în toamna aceluiaşi an) era de negăsit – nimeni nu avea nicio veste, nimeni nu-şi putea explica unde şi de ce dispăruse, surorile şi fraţii săi schimbând scrisori între ei, întrebându-se unde este Sabin Mare.

Drumul înapoi spre ţară al lui Sabin Mare avea să înceapă la câteva săptămâni după ce a fugit din România şi a ajuns în Iugoslavia. în lagărul de la Jacobina, a întâlnit un tânăr de douăzeci de ani, Gavrilă Pop, care fugise şi el din ţară în 1950, trecând graniţa în Iugoslavia şi care avea să îi fie unul dintre cei doi viitori camarazi din echipa „Fiii Patriei'„. După mai multe obstacole şi greutăţi, Mare şi Pop au reuşit să se îndrepte spre Austria, ajungând la Salzburg, unde au fost recrutaţi de CIC. Nu este clar dacă recrutarea s-a efectuat direct sau prin mijlocirea lui Titi Constantinescu sau a altor agenţi români, la fel cum nu este limpede când şi cum au ajuns să fie transferaţi în subordinea SIMRE. Foarte probabil, cei doi au ajuns la Paris sau într-una dintre localităţile din jurul capitalei franceze în prima parte a anului 1952, fiind iniţial coordonaţi de Mihail Opran,

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 310 459, voi. 1, ff. 74-75.

până la înlăturarea acestuia de la conducerea SIMRE. în Franţa l-a cunoscut pe cel care urma să fie cel de-al treilea membru al grupului: Ilie Rada, un fost anchetator penal de Securitate.

Ilie Rada. Cadru de nădejde, bandit de temut

Cum a ajuns un fost ofiţer de Securitate, care s-a ocupat în mod direct de represiunea în Bihor, să dea o cruntă lovitură ermeticei instituţii din care făcuse parte şi, mai mult, să se întoarcă în România cu o misiune aproape sinucigaşă, din care să fie singurul supravieţuitor? Viaţa sa a suscitat multe controverse şi patimi, şi a ridicat numeroase întrebări, fiind adeseori privit cu neîncredere, în cazul în care nu chiar făţiş acuzator. Dar dacă ar trebui un singur cuvânt care să descrie ce a stat la baza destinului său aproape de necrezut, probabil cel mai potrivit ar fi hazardul. în toate formele sale.

Ilie Rada s-a născut la 10 februarie 1923 în comuna Albeşti din judeţul Bihor, fiind fiul lui Teodor şi al Reveicăi (.are mai aveau alţi patru copii: un băiat, Gheorghe, şi trei fete: Ana (căsătorită cu Adalbert Lacziko), Maria şi Raveica, asemeni mamei sale. A urmat şcoala elementară în Hidişel şi, din 1935, în satul Răbăgani, iar după absolvirea celor şapte clase primare în 1937 şi-a continuat studiile timp de trei ani la Şcoala de Agronomie din Diosig. După cedarea Ardealului de Nord, în urma Dictatului de la Viena, Rada s-a stabilit în comuna Tinca din apropierea localităţii Salonta, unde se pare că s-a apropiat de Mişcarea Legionară, existând date conform cărora chiar ar fi participat în 1941 la rebeliunea din Beiuş. Ulterior, pentru a-şi ascunde probabil implicarea în acţiunile cămăşilor verzi, Ilie Rada s-a înscris voluntar Ia Şcoala de Aviaţie din Arad, fiind transferat după numai două luni la Flotila nr. 1 de Aviaţie de la Iaşi.După 23 august 1944, tânărul a fost deblocat din armată, cu gradul de sergent, devenind învăţător la şcoala din comuna Sititelec, mutat apoi la şcoala din Sălişte de Beiuş, iar din 1946 la Şcoala elementară din Coşdeni. Viaţa sa a luat o turnură neaşteptată odată cu înscrierea în PCR, în 1947: pentru început, a fost simplu activist în zona comunei Ceica din Bihor, însă datorită aprecierilor pozitive primite, cât şi ca urmare a crizei de personal a noului regim politic, la sfârşitul aceluiaşi an a fost propus pentru a fi încadrat în Inspectoratul de Siguranţă, stabilindu-se astfel la Oradea. Angajarea pro- priu-zisă s-a petrecut abia la 1 martie 1948, când Ilie Rada a primit rangul de ajutor de comisar, însă peste numai jumătate de an, odată cu apariţia

Securităţii a fost promovat la funcţia de şef al Biroului 4 din secţia I a noii instituţii, având gradul de sublocotenent. Conform fişelor biografice întocmite ulterior, în această poziţie Rada s-a ocupat de „problemele aparatului de stat, şcoli şi elevi, ofiţeri şi subofiţeri deblocaţi şi problema ţărănească şi muncitorească, susnumitul având agentura în aceste probleme în oraşul Oradea'„.

Chiar dacă încadrarea în Securitate i-a adus lui Ilie Rada un salariu peste aşteptări, o locuinţă confortabilă în Oradea şi un statut social la care poate nici nu spera cu câţiva ani în urmă, pe când mergea cu bicicleta pe uliţele prăfuite dintre satele Bihorului, noua poziţie nu coincidea cu opţiunile sale politice. Rada se trezise într-o postură în care era forţat să acţioneze împotriva ideilor sau măcar a instinctelor sale, contra unor oameni faţă de care nu considera că s-ar afla pe poziţii adverse. Mult mai târziu, la maturitate, i se confesa unui român pe care l-a întâlnit la Paris (fără să ştie că mărturisirea sa se va transforma, apoi, într-o notă informativă):

> a fost ofiţer de Securitate, dar mai târziu a fost dezorientat în activitatea sa, căci el care era gata să execute ordinele primite, fără şovăire, la un moment dat îşi dă seama că deşi se sforţa să-şi facă datoria, seara când mergea acasă parcă un alt Rada din subconştient îl mustra că nu a făcut bine şi începuse să se petreacă în sufletul lui o luptă de care mereu dorea să scape şi nu reuşea, de multe ori nu putea dormi din cauza aceasta. Mi-a povestit că primise o misiune să meargă la un bătrân cu tâmple albe, fost profesor universitar, n-am prea înţeles ce trebuia să facă, doar am reţinut că spunea că în loc să-şi facă datoria, i-a spus bătrânului ce misiunea avea şi dacă va fi întrebat ce va trebui să spună şi din acel moment nu a mai avut pace mereu avea impresia că se ştia totul presimţea că este bănuit[2].

În 1949, fuseseră demarate la Securitatea Oradea verificări, iar trecutul său îl urmărea şi îl putea ajunge din urmă, riscând să-l transforme din anchetator în anchetat. Interesant este însă că, într-o scrisoare trimisă în februarie 1960 lui Ioan Cioculescu, învăţător în satul Albeşti, Ilie Rada oferea o altă versiune a motivelor care au stat la baza deciziei sale de a părăsi cadrele Securităţii şi de a fugi din ţară:

> într-o seară în perioada acestor verificări, eram la restaurantul Sedos, împreună cu nişte colegi, unde luam masa şi alături de mine luase loc şeful meu col. [Ludovic] CZELLER în compania nevestei sale şi a doi căpitani […].
>
> Doamna mai sus amintită / 25 sau 26 ani soţul 53 / ar fi întrebat în două rânduri cine e sublocotenentul, respectiv re- ferindu-se la mine. Aceste

două întrebări, care pentru că a rămas fără răspuns, pe mine m-au condamnat la moarte.

Vă rog în mod insistent să credeţi în sinceritatea mea, ceea ce vă spun poate să vă pară aberaţii lipsite până şi de bun simţ, dar ăsta e crudul adevăr.

O săptămână sau două după această seară şi două sau trei luni de verificările amintite mai sus, l-a(u) făcut pe colonel să-şi adune şefii de secţii şi să le facă parte de hotărârea luată asupra cazului meu/criminal, duşman de clasă, burghez şi aşa mai departe [...]/ dacă în două săptămâni nu se reuşeşte să se aducă probe suficiente pentru condamnarea mea, atunci să fiu dus pe frontieră şi... să fac serviciul de veci.

Acum cred că nu mai e cazul să vă spun de ce am plecat[1].

Indiferent dacă a fost vorba de trecutul legionar sau de gelozii şi orgolii, soarta sa părea damnată. În primăvara anului 1949, atunci când o dactilografă cu care Rada avea o legătură sentimentală i-a strecurat informaţia că numele său ar figura pe lista celor ce urmează să fie reţinuţi sau chiar lichidaţi, tânărul ofiţer a înţeles că trebuie să fugă din ţară dacă vrea să scape de grozăviile anchetelor şi de infernul închisorilor. Spre norocul său, nu era singurul din Securitatea Oradea care se afla la marginea prăpastiei: căpitanul Toma Elekes aflase şi el că urmează să fie vizat de o anchetă care i-ar putea aduce neplăceri, tot din cauza păcatelor tinereţii, aşa că, pornind de la simple aluzii şi tatonări, cei doi au căpătat încredere unul în celălalt şi au început să caute o modalitate de a fugi din ţară, discuţiile fiind purtate aproape întotdeauna prin bileţele lăsate în ascunzători din birourile lor. Atât Rada, cât şi Elekes erau doi bărbaţi care ajunseseră în structurile Securităţii mai degrabă printr-un concurs de întâmplări, din dorinţa de a-şi îmbunătăţi statutul social şi (poate) ca urmare a unor naivităţi politice. Ataşamentul faţă de ideologia comunistă şi guvernul de la Bucureşti era unul de carton, deoarece, cu toate că participau la urmărirea şi anchetarea celor ce se împotriveau noii puteri politice, Toma Elekes şi Ilie Rada încercau, în secret, nu numai să părăsească ţara, ci şi să participe la acţiuni anticomuniste ascunse sub masca activităţii în cadrul Securităţii. Cel mai bun exemplu este al lui Constantin Groza, care se înscrisese în

---

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 632 268, voi. 5, f. 346.

1937 în Mişcarea Legionară şi participase la rebeliune, motiv pentru care fusese întemniţat la Târgu Jiu până în 1943. Şantajându-l cu trecutul său în cămaşă verde, Elekes l-a racolat pe Groza sub numele conspirativ Teodor Nicolae, utilizându-l iniţial pentru supravegherea foştilor săi camarazi, dar şi a profesorilor şi elevilor de la Liceul de Băieţi nr. 1 din Oradea. în aprilie 1949, la două luni după semnarea angajamentului, Elekes, şi apoi Rada, i-au cerut lui Groza să se implice în descoperirea grupurilor anticomuniste prin punerea în aplicare a unor acţiuni de sabotaj, printre care aruncarea în aer a unor poduri, propunere pe care fostul legionar a refuzat-o i u obstinaţie şi groază[1]. Greu de crezut că detonarea unor căi de transport ar fi putut coagula oponenţii anticomunişti, dar este evident că cei doi încercau să-l utilizeze în acţiuni concrete şi directe împotriva regimului comunist.

în paralel, Rada şi Elekes continuau să caute o variantă de a fugi din ţară înainte de a fi prea târziu, iar şansa a venit după câteva luni, chiar dacă tentativa în sine părea spectaculoasă, neaşteptată şi extrem de riscantă. Cu câteva zile înainte de a o pune în practică, Ilie Rada a fost pentru ultima dată în satul natal să-şi vadă tatăl şi fratele mai mic, Gheorghe. Era perfect conştient că ceea ce avea să facă urma să se răsfrângă asupra familiei sale, căci, aşa cum îşi amintea Gheorghe Rada, sublocotenentul de Securitate l-a privit şi i-a spus „ei, puştiule, nu ştii tu ce te aşteaptă pe tine", iar apoi i-au dat lacrimile[2]. La 5 iulie 1949, Rada şi Elekes s-au urcat la bordul avionului Securităţii Oradea, împreună cu numeroase dosare de anchetă, sub pretextul că trebuie să le prezinte la sediul central din Bucureşti. Numai că în loc să îndrepte manşa spre Capitală, aceştia au pus cap-compas teritoriul iugoslav, unde au aterizat după câteva ore, spre uimirea autorităţilor de la Belgrad şi spre stupefacţia ministrului Gheorghe Pintilie. Toma Elekes şi Ilie Rada au fost închişi în lagărul de refugiaţi de la Jagodina, aflat la câteva zeci de kilometri sud de Belgrad (acelaşi centru de detenţie pe unde aveau să treacă, în 1950, şi Sabin Mare cu Gavrilă Pop, viitorii colegi ai lui Rada în grupul „Fiii Patriei", fiind însă aproape sigur că i-a cunoscut pe cei doi mai târziu, în Franţa).

---

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 632 268, voi. 4, f. 167.

Defecţiunea şi fuga sa din ţară vor avea repercusiuni tragice asupra familiei, căci, dacă fostul ofiţer le scăpase, Securitatea se putea răzbuna pe apropiaţii rămaşi în ţară. Cel mai dramatic destin a fost al surorii sale Ana, despre care viitorul ei soţ povestea în 1954 informatorului „Şoferul”:

> securitatea/bandiţii ăştia/au ridicat pe [...] soţia mea care era în etate numai de 14 ani şi au ţinut-o la puşcărie un an şi jumătate, într-o mizerie, pe piatră goală, udată cu apă, au torturat-o tot timpul şi apoi după un şi jumătate, a venit cineva în inspecţie la închisoare şi a întrebat-o ce este cu ea acolo? Atunci ea a povestit cum a fost ridicată de securitate, şi după 10 zile i sa [sic!] dat drumul din închisoare'.

Nici tatăl şi nici fratele său nu au scăpat de temniţă, fiind încarceraţi numai două luni. Probabil că intuise ceea ce avea să se petreacă cu apropiaţii săi rămaşi în mâinile puterii de la Bucureşti, sau poate chiar fusese, într-un fel sau altul, informat, pentru că odată cu trecerea timpului anticomunismul lui Rada se consolidează, iar bărbatul caută o formă de răzbunare. De aceea, în iulie 1950, pe când încă se mai afla în lagărul de la Jagodina, trimitea o scrisoare pe adresa tatălui său, fostul ofiţer de Securitate ştiind că, foarte probabil, corespondenţa familiei era supravegheată, iar rândurile pe care le scria aveau să ajungă pe birourilor foştilor săi colegi de la Oradea. Pe lângă amintirea locurilor natale şi a dorului de a-şi revedea familia, Rada strecura în scrisoare şi câteva rânduri ţintite anume către urmăritorii săi:

> v-am mai scris până acum câteva scrisori şi nu am primit răspuns, lucru ce nu mă miră deloc fiindcă ştiu sigur că am încă mulţi buni voitori (foşti colegi) la Oradea cari aşteaptă cu nerăbdare să afle veşti de la mine şi se bucură când le primeşte [sic!], întocmai cum s-ar bucura să-şi
>
> înfigă ghiarele în corpul meu şi să-mi sugă sângele. [...]
>
> Dumnezeu va răsplăti ulterior tuturor acei [sic!] cari azi
>
> sunt păpuşi roşii în mâna celor fără de lege[1].

între timp, Rada luase legătura cu cineva de la Ambasada Franţei la Belgrad şi, folosindu-se de câteva cunoştinţe comune, a reuşit să obţină viza mult aşteptată, sosind la Paris in octombrie 1950, unde a intrat destul de repede în serviciul condus de Opran pe care îl cunoştea din timpul războiului. I)orinţa sa de a lupta efectiv împotriva regimului comunist işi găsise contextul perfect pentru a se împlini, fiind încă de la bun început direcţionat către Biroul Ofensiv

pentru a face parte din echipele ce trebuiau instruite să fie trimise în țară.

Gavrilă Pop. Tânărul paraşutist

„Un flăcău chipeş, înalt, configuraţie atletică, brunet şi cu părul creţ”[1] – aşa a rămas Gavrilă Pop în amintirea localnicilor din Pir, satul unde a copilărit şi unde s-a întors să lupte împotriva comunismului. S-a născut la 17 octombrie 1928 într-o familie de ţărani, fiind al doilea dintre cei trei copii ai lui Octavian şi Floarea. Fratele său mai mare, Octavian, a preluat numele tatălui şi avea să fie, pentru o vreme, camaradul de aventură al lui Gavrilă, în

1 Ioan Ciarnău, *Vânătoarea de spioni*, Editura Fidelia, Simeria, 2013, p. 86.

timp ce Cornelia, sora lor mai mică, s-a stabilit la Timişoara

.Destinul său şi al fratelui său s-a schimbat pentru totdeauna în 1950, atunci când cei doi tineri au decis să fugă din ţară, izbutind să treacă frontiera în Iugoslavia, unde au fost prinşi şi internaţi într-un lagăr de refugiaţi, muncind pentru o vreme într-o mină de cărbuni. în centrul de detenţie de la Jagodina l-a cunoscut pe Sabin Mare, cel alături de care va reveni în ţară în 1953, întâlnire care, probabil, a cauzat despărţirea drumurilor sale şi ale fratelui său. Gavrilă a plecat în Austria, prima oprire fiind în lagărul de refugiaţi de la Klagenfurt, unde a fost supus unui prim interogatoriu, apoi i s-a permis să-şi continue drumul spre Vest[1]. Ajuns la Salzburg, a primit găzduire şi hrană la un cămin al Bisericii Catolice, unde a fost abordat de serviciile secrete americane, care l-au recrutat pentru instructaj în centrele din Germania şi Franţa. Dar înainte de a fi trimis în bazele de antrenament, a fost supus unui test cu poligraful, şi, în cele din urmă, a sosit la Andilly după un ocol prin Germania.

în schimb, fratele său Octavian s-a înrolat în armata americană, iar după perioada de instrucţie a fost trimis în Coreea să lupte împotriva trupelor comuniste ale lui Kim Ir Sung, susţinute de Beijing. Căzut prizonier în mâinile chinezilor, aceştia l-au predat sovieticilor care, la rândul lor, l-au trimis autorităţilor române[2]. După ce a călătorit pe jumătate din glob, Octavian a ajuns în mâinile Securităţii la 10 februarie 1953, fiind condamnat la cinci ani de temniţă grea, din care a executat ceva mai mult de doi, fiind graţiat în 1955. în timp ce fratele său era supus interogatoriilor şi, ulterior, cunoştea regimul carceral comunist, Gavrilă Pop se pregătea să se fie paraşutat în România. Cei doi nu aveau să se mai întâlnească însă niciodată.

Constituirea grupului

Ce anume a făcut Ilie Rada, primul dintre cei trei ajunşi în Franţa, mai bine de un an şi jumătate este neacoperit documentar şi nici el nu oferă suficiente informaţii lămuritoare. Cert este că, în ciuda prieteniei cu Opran, nu a părăsit SIMRE <>ilată cu debarcarea fostului comandor de aviaţie, ci a trecut ш subordinea lui Neagu

Djuvara, noul lider al structurii se- i rete româneşti. Aproape concomitent soseau la Paris şi Sabin Mare, şi Gavrilă Pop, conturându-se astfel viitoarea echipă ce va purta numele de cod „Fiii Patriei". Despre Mare, cel puţin, se cunoaşte că în primăvara anului 1952 încă se mai afla la Salzburg, dar în vară se stabilise deja în Franţa[1]. Cel mai probabil, la mijlocul anului se putea considera că grupul era constituit, iar cei trei se aflau la centrul de instrucţie de la Andilly, unde se antrenau sub coordonarea ofiţerului american Lorenz şi a colonelului francez Beaumont.

Totuşi, nici Securitatea nu depusese armele, iar spre sfârşitul aceluiaşi an, inspectoratul din Regiunea Stalin (Braşov) repor- nea acţiunea informativă pentru identificarea şi strângerea de date despre Sabin Mare. Primele măsuri au fost luate abia în primăvara anului următor: casa socrului urma să fie pusă sub supraveghere, dintre chiriaşi trebuia recrutată ca informator o persoană cu dosar curat, iar poştaşul va fi însărcinat să anunţe orice corespondenţă suspectă. Unul dintre motive era şi scrisoarea conspirativă pe care Sabin Mare i-o trimisese în mai 1952 Corneliei Mureşan, una dintre surorile sale, probabil înainte de a pleca spre Franţa. Ştiind că soţul acesteia dispăruse în încercuirea de la Stalingrad, Mare s-a dat drept un fost camarad german care-l cunoscuse pe domnul Mureşan şi-i promisese acestuia că, dacă va ajunge să scape din captivitate, îi va trimite o scrisoare femeii rămase în România. Legenda părea bine construită, însă ceea ce l-a dat de gol pe Samuel Mayer (numele fals luat de Sabin Mare) a fost fraza „cum o mai duce [sic!] Oţişor şi fosta mea simpatie Fva", Securitatea, care nu avea cum să nu remarce scrisoarea venită de la Salzburg, înţelegând aluzia la fiul, respectiv soţia rămaşi la Făgăraş[1]. însă ofiţerii de Securitate nici nu bănuiau cât de curând aveau să-l întâlnească pe „obiectivul" acţiunii informative.

Vreme de peste şapte luni, cei trei au urmat, sub supervizarea colonelului Gheorghe Sandu, însărcinatul SIMRE pentru cei trei, un amplu program de pregătire şi instrucţie, ce a cuprins salturi cu paraşuta, trageri cu armament american şi radiotele- grafie, cel puţin partea finală a antrenamentului desfăşurându-se într-o bază izolată din muntele Gerbier de Jonc, la izvorul Loarei. Foarte probabil, cei trei au utilizat aceleaşi facilităţi logistice folosite şi de către grupurile de legionari (ori pregătite pe filieră legionară) ce aveau să fie trimise în ţară, în aceeaşi perioadă. De aceea, pe lângă colonelul Sandu, din partea SIMRE, Mare, Rada şi Pop au avut legături, în perioada de

instrucţie, şi cu Mircea Muşetescu; iar Pop a avut legături cel puţin şi cu Traian Borobaru, care i-a indicat ca în cazul în care este nevoit să fugă din ţară pe cont propriu să treacă graniţă iugoslavă şi să caute sprijin la un anume preot Ferestreu din satul Novo Selo din Banatul Sârbesc[2]. Totodată, erau vizitaţi periodic de către Lorenz, din partea serviciului secret american, şi de Beaumont, ca reprezentant al celui francez, cei doi chiar cerându-le membrilor echipei „Fiii Patriei" să facă o simulare a paraşutării în ţară, exerciţiu pe care l-au executat perfect.

Cei trei urmau să fie dotaţi cu un aparat de radio-emisie de fabricaţie americană – a cărui utilizare cădea în sarcina lui Rada, care avea asupra sa codurile de comunicaţie – arme automate, pistoale de mici dimensiuni, grenade şi fumigene. Totodată, fiecare avea acte de identitate false, consemnate rămânând numai identităţile conspirative ale lui Sabin Mare ş

iII ic Rada: Petru Mureşan, respectiv Ilarie Ralea. La fel ca în cazul echipei Robert, în situaţia în care ar fi fost descoperiţi, ceea ce ar fi dus inerent la eşuarea misiunii, era esenţial ca cei Hei să scape de Securitate (dacă fiecare o făcea pe cont propriu, existau anume puncte de „rendez-vous" unde s-ar fi pulul regrupa) şi apoi să încerce trecerea graniţei în Iugoslavia, unde puteau contacta ambasada americană din Belgrad folosind parola „Carpaţi". Agenţii secreţi americani din cadrul reprezentanţei diplomatice aveau responsabilitatea de a le facilita ieşirea din ţară şi revenirea în Franţa. Era de luat în calcul şi scenariul în care, odată descoperiţi, nu ar mai fi putut ieşi din încercuirea Securităţii: dacă şi-ar fi terminat gloanţele, fiecare avea câte o capsulă cu otravă care putea fi folosită pentru a nu cădea vii în mâinile puterii de la Bucureşti.

Modul în care s-a aşezat ierarhic grupul nu este foarte desluşit, cunoscându-se numai că Sabin Mare fusese ales (sau numit) şef al echipei. Decizia pare să fi luat în calcul două aspecte majore: pe de o parte, Mare era ofiţer de carieră şi avusese o semnificativă experienţă a frontului, dar şi o solidă pregătire militară. în al doilea rând, lansarea urma să aibă loc în zona în care copilărise şi în care încă îşi păstra numeroase legături pe care putea conta pentru acomodare şi dezvoltarea ulterioară a activităţii. Un aspect mai nebulos ţine de chimia şi de dinamica internă a grupului, mai ales că singura sursă utilă în această privinţă este mărturia lui Ilie Rada din care nu transpare o simbioză perfectă sau o încredere totală a membrilor echipei sau, cel puţin, a sa faţă de ceilalţi doi. Totuşi, trebuie avut în vedere faptul că singurul interviu existent a fost luat la mai bine de o jumătate de veac de la misiune, interval în care singurul supravieţuitor a trebuit să suporte numeroase insinuări şi reproşuri care şi-au pus probabil amprenta asupra viziunii sale. De asemenea, un aspect care trebuie clarificat este apartenenţa politică sau ideologică a grupului, în raport, bineînţeles, cu trecutul fiecărui membru şi cu filiera instituţională prin care urmau să fie trimişi în ţară. în această ultimă privinţă, lucrurile sunt clare de la bun început: SIMRE, fiind o expresie a CNR (în special sub conducerea lui Djuvara), era dezbrăcată de coloratură politică, singura poziţionare fiind cea anticomunistă. în schimb, la o primă vedere, situaţia nu este atât de limpede prin prisma biografiilor. Dintre toţi trei, Ilie Rada a avut cel mai evident angajament, prin apartenenţa sa legionară în timpul Statului Naţional Legionar, însă viitorul ofiţer de Securitate

poate fi considerat mai degrabă un „septembrist” care a intrat nu neapărat din convingere, cât din oportunitate în Mişcarea Legionară, dovadă că implicarea sa a dispărut după Rebeliune. Nu a fost cercetat şi condamnat pentru vreo acţiune în zilele din ianuarie 1941, iar ulterior nu a mai activat în clandestinitate. Nici în exil nu a avut vreo legătură cu structurile legionare cu toate că, aproape sigur, ar fi fost o piesă dezirabilă pentru acestea. în ceea ce-l priveşte pe Sabin Mare, sprijinul acordat grupului Carpatin Făgărăşan nu trebuie înţeles ca o dovadă de adeziune politică la coloratura lui Gavrilă Ogoranu (nici măcar în documentele Securităţii, fostul ofiţer nu este încadrat ca legionar ori sprijinul acordat luptătorilor din munţi ca „ajutor legionar”). Decizia sa a ţinut strict de poziţionarea acestora explicit, asumat şi înarmat anticomunistă, şi, mai ales, de solicitarea lor de ajutorare, căci nu Mare s-a dus la Grupul Carpatin Făgărăşan, ci membrii acestuia l-au abordat. Chiar Ion Gavrilă Ogoranu rememora cuvintele pe care Sabin Mare i le-a spus la ultima întâlnire, înainte să fugă din ţară, şi care aruncă o imagine foarte transparentă a poziţionării viitorului lider al grupului „Fiii patriei”: „precum preoţia e o pecete pe care o porţi toată viaţa şi nu te poţi lepăda de ea, tot aşa pentru mine e jurământul militar. Cât voi trăi, eu voi fi ofiţer ,il Armatei Regale Române şi voi acţiona în consecinţă'„. Poate mai discutabilă ar putea fi presupusa sa maghiarofobie, rezultat al contextului geografic şi istoric în care a crescut Sabin Mare, /ona sa natală fiind anexată de Ungaria horthystă în 1940. Este astfel de înţeles (ceea ce nu implică inerent şi aprobare) modul in care se raporta un fost ofiţer al Armatei Regale Române, în anii imediat următori celui de-al Doilea Război Mondial, la o relaţionare interetnică încă marcată puternic de traume şi tensiuni. Cel mai simplu caz era al lui Gavrilă Pop, care nu putea fi acuzat de încadrare legionară, de vreme ce avea numai 12 ani la momentul în care Mişcarea a fost interzisă şi activitatea sa a dispărut din spaţiul public. Nu este foarte clar cum era încadrat politic conform şablonului Securităţii, însă fratele său, cel care l a îndrumat în fuga din ţară şi în prima parte a exilului, era catalogat „apolitic”. Aşadar, este evident că din punct de vedere politic, în 1953, cei trei membri ai grupului „Fiii Patriei” aveau o poziţionare asemănătoare: ferm anticomunistă.

Chiar dacă aveau puncte comune, nu însemna că animozităţile sau îndoielile nu ar fi existat în sânul „Fiilor Patriei”, însă acestea

[1] Ioan Ciarnău, *op. cit.,* p. 80.

trebuiau lăsate la o parte căci în iunie 1953 Sabin Mare, Ilie Rada şi Gavrilă Pop se pregăteau pentru ceea ce putea fi misiunea vieţii lor. La sfârşitul lunii, plecau cu un avion spre Grecia, unde vreme de câteva zile au aşteptat să fie paraşutaţi în România comunistă.

Infiltrarea

[1] Ioan Ciarnău, *op. cit.,* p. 80.

în noaptea de 30 iunie/1 iulie 1953, un avion militar american decola din apropierea Atenei, avându-i la bord pe cei trei membri ai grupului „Fiii Patriei", îndreptându-se spre nord.Arsenalul cu care au plecat era unul consistent şi divers: pistoale automate cu câte 300 de cartuşe, câte un pistol cu 200 de cartuşe, un pumnal şi o hartă, şase grenade, lanterne mari pentru semnalizarea următoarelor avioane care urmau să mai aducă echipe, precum şi becuri cu care se putea amenaja o pistă incognito de aterizare. în plus, aveau sume mari de bani românești, cocoşei de aur, sticluțe cu lichid ce paraliza mirosul câinilor de urmărire, somnifere şi capsule cu otravă, o staţie de radio-emisie, aparate de fotografiat, douăsprezece hărţi, dar şi un stilou care masca de fapt o armă ce le permitea retragerea în cazul în care erau atacaţi. Potrivit lui Gavrilă Pop, mecanismul era unul atipic: „se introduce cartuşul înăuntru, când eşti surprins şi nu vrei să faci uz de armă ca să nu faci zgomot, scoţi stiloul din buzunar şi declanşezi gazul lacrimogen, care orbeşte omul pentru 48 de ore. Astfel ai timp să fugi'„. Nu aveau să folosească niciodată această armă atipică, cu toate că desfăşurarea ulterioară a misiunii avea s-o solicite.

Aeronava a traversat Bulgaria, apoi Dunărea, a tăiat Câmpia Română şi vârfurile Carpaţilor, parcurgând în viteză podişurile transilvănene, până când graniţa cu Uniunea Sovietică a apărut la orizont. Locul prestabilit şi locul unde a avut loc efectiv paraşutarea sunt incerte. Se pare că cei trei ar fi trebuit să ajungă pe malul Someşului, nu departe de satele Potău, Cărăşeu şi Apa, meleagurile unde copilărise Sabin Mare şi pe care le cunoştea atât de bine. însă poate că din teama de a nu fi reperaţi de radarele românești ori de cele sovietice, sau dintr-o eroare de navigaţie, agenţii au fost lansaţi tot pe malul Someşului, dar mai aproape de Dealurile Chioarului, la nord de localitatea Jibou. După ce toţi trei au sărit din avion, aparatul de zbor a făcut o întoarcere bruscă de 180 de grade, indreptându-se spre baza din Grecia şi reuşind să îşi ducă la Imn sfârşit misiunea fără să fi fost detectat de aviaţia de vânătoare română. Conform dosarelor Securităţii, misiunea se bucura încă de un secret absolut, Bucureştiul neştiind la acest moment de sosirea „Fiilor Patriei". Versiunea documentară este însă contrazisă de mărturia lui Rada, care afirmă că încă de la intrarea în spaţiul aerian românesc, aeronava americană ar fi fost escortată de două avioane de vânătoare ale regimului comunist, care însă, în mod bizar, au lăsat-o practic să survoleze ţara

[1] Traian Golea (editor), *op. cit.*, p. 259.

până aproape de graniţa nordică cu Uniunea Sovietică şi apoi să se întoarcă în siguranţă. Fostul membru afirmă că ar fi fost paraşutaţi la Marghita sau la Apa, în comuna de unde era originar Mare, şi

> când am ajuns la Apa [nu e clar unde afirmă Rada că au fost lansaţi – n.m.] unde am fost paraşutaţi, după o oră a venit Securitatea, patrule de securitate, care trăgea în pădurea în care noi trebuia să ne ascundem. Din fericire, n-am... fost în pădurea aia, am fost într-un boschet, în altă parte. Şi când am auzit că trag, au tras toată dimineaţa până la prânz, trăgeau aşa, aiurea, în pădure, ca să ne scoată ca pe iepuri[1].

Fără a nega veridicitatea mărturiei lui Rada, descrierea primelor ore ale misiunii nu este confirmată documentar. Nu există nicio notă sau vreun raport care să ateste că Securitatea se aştepta la sosirea lor, că ar fi fost identificată o aeronavă străină care a survolat teritoriul ţării ori au fost dislocate trupe care au căutat paraşutiştii şi care ar fi tras ore în şir în speranţa de a-i găsi pe aceştia. Dacă

[1] Traian Golea (editor), *op. cit.*, p. 259.

Lucian Vasile

ar fi fost aşa, atunci ar fi urmat nesfârşite căutări frenetice, aşa cum s-a petrecut, de altfel, [1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809

[1] Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 259.

.după descoperirea lor peste numai câteva săptămâni. Or, după pretinsele ore de rafale continue de armă cercetările s-au în- cheiau subit, ca şi cum Securitatea s-ar fi resemnat cu ideea că paraşutiştii nu au fost de găsit.

în realitate, imediat după atingerea în siguranţă a solului, aceştia au îngropat paraşutele, căştile, dar, în mod inexplicabil, şi armele (sau cel puţin o parte a lor). Din fericire, fragilul echipament de radio-emisie nu fusese afectat de şocul aterizării, aşa că Rada l-a putut pune în funcţiune şi a transmis către Paris că ajunseseră în siguranţă pe teritoriul românesc şi urmează să treacă la faza următoare a misiunii lor. Este prima dintre cele două utilizări certe ale aparatului de emisie-recepţie, existând însă posibilitatea, neconfirmată până acum, ca şi alte transmisiuni să fi avut loc ulterior, prin care echipa din ţară comunica informaţii economice, militare şi sociale obţinute de la cei cu care au intrat în contact în săptămânile următoare[1].în ciuda distanţei dintre locul de paraşutare şi comuna unde locuiau numeroase rude ale lui Sabin Mare, grupul s-a deplasat cu succes la Apa. Anticipând că locuinţele părinţilor şi surorii sale pot fi sub supraveghere, Mare şi camarazii săi au apelat la familiile lui Iosif Bonta şi Gheorghe Bonta care, după ce au trecut peste uimirea şi spaima generate de oaspeţii neaşteptaţi, le-au oferit găzduire în podul grajdului de animale, precum şi în ampla pivniţă din curte. Liderul grupului a cerut rudelor sale să nu spună nimănui despre prezenţa sa în ţară, însă soţia vărului său nu s-a putut abţine şi i-a destăinuit Aureliei Cosma că Sabin Mare a revenit în ţară şi, împreună cu alţi doi tineri, stă ascuns la locuinţa ei, propunându-i să-şi întâlnească fratele. Revederea a fost un moment nu iminai emoţionant pentru amândoi, cât şi revelator pentru idealurile care îl animau pe fostul ofiţer al Armatei Regale. Aurelia Cosma îşi amintea că

[atunci] când am auzit că-i vorba de fratele meu, m-am dus acolo, şi tare am plâns atunci, pentru că ştiam ce urmează, cât erau de persecutaţi toţi ăştia care erau suspecţi. Şi i-am spus: „Eram fericiţi că eşti acolo şi-ai scăpat de Securitate, de ce te-ai întors?" Şi el, săracu, o zis: „Noi trebuie să luptăm toţi pentru ţară, să nu aşteptăm să vină străinii să lupte pentru noi". Şi zice:

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 632 268, voi. 5, f. 331.

„în alte ţări mult mai mulţi au fost paraşutaţi, care-au voit să meargă să lupte... Românii au fost cei mai slabi". Şi aşa m-a impresionat...[1]

Aurelia Cosma l-a avertizat pe Sabin Mare că Securitatea il caută neîncetat din 1951, iar Apa este un loc periculos pentru a fi utilizat ca ascunzătoare de lungă durată. Aşa că Mare şi camarazii săi au decis să îşi ascundă o bună parte din provizii şi echipamente în casa lui Gheorghe Bonta (care, în prealabil, conform instrucţiunilor, dezgropase paraşutele) şi să îşi schimbe gazdele, hotărând să străbată aproape 200 de kilometri până în satul

[1] ACNSAS, Fond informativ, dos. 632 268, voi. 1, f. 102.

Albeşti din comuna Răbăgani, judeţul Bihor, unde intenţionau să apeleze la o rudă a lui Ilie Rada. Este greu de stabilit când au părăsit Apa (probabil pe 6 sau 7 iulie) şi ce traseu au ales, dar cert este că în seara zilei de 10 iulie 1953 cei trei au apărut la uşa casei unde locuia Ioan Bidileanu, unchiul lui Ilie Rada, eveniment care i-a schimbat viaţa pentru totdeauna şi a cărui amintire nu l-a părăsit niciodată. într-o discuţie purtată cu ofiţerul de legătură, la sfârşitul lui decembrie 1954, Bidileanu

Lucian Vasile

rememora acea fatidică noapte de vineri

:După ce m-am culcat, cineva a bătut la uşe. Eu am întrebat că cine e. El a răspuns: „Miliţia caută pe Rada. Vino şi deschide”. Eu atunci am zis că să aprind lanterna, prima dată. El a zis: „Nu aprinde, eu suntf,] Ilie”. Am început să tremur de frică şi l-am întrebat: „De unde vii? Ce cauţi la mine? O să te prindă cineva aici la mine”.

Rada: „Nu plânge mă, fii băiat deştept, n-ai nicio frică. Nu se întâmplă nimic. Noi am venit pentru festival [al tineretului – n.m.]. Am trecut şi pe la voi să vă văd ce mai faceţi. Nu fi fricos. Plec imediat numai să-mi dai să mănânc ceva. [...] Pune într-un castron mai mare, pentru că mai sunt cu mine doi oameni [...] Ar fi bine să-i chem şi pe ei în casă”.

[Bidileanu – n.m.]: „Măi, Ilie! Se scoală fata [fiica lui Ioan Bidileanu – n.m.] şi vă vede. Să nu spună la cineva”.

Rada: „N-ai nicio frică, că în curând vin americanii şi ne scapă'„.

Numai că Rada şi cei doi camarazi ai săi nu au plecat după ce au luat masa, ci au rămas în casa lui Bidileanu pentru trei nopţi, în ciuda temerilor unchiului său. La fel ca în multe alte cazuri ale agenţilor SIMRE ajunşi în ţară, conspirativitatea lor poate fi catalogată, cel puţin, drept discutabilă. Având bani româneşti primiţi înainte de plecarea în misiune, Rada l-a pus pe unchiul său să cumpere provizii, cantitatea mare de alimente procurate de ţăranul din Albeşti putând să atragă atenţia şi să ridice semne de întrebare din partea potenţialilor informatori din sat. în plus, chiar Bidileanu puncta că cei trei păreau foarte încrezători în forţele proprii şi în iminenta prăbuşire a comunismului, fiind lipsiţi de precauţie: unul dintre ei i-a dăruit un ceas nou, de origine occidentală, iar fiica sa a primit un inel. I-au cerut apoi să-i pună în legătură cuun anume Gogu, miliţian pe care fostul ofiţer de Securitate ¡1 cunoştea şi credea că poate avea încredere în el, însă respectivul fusese relocat la un alt post. în final, membrii grupului au decis să abandoneze locuinţa lui Bidileanu şi să se mute într-o pădurice de la marginea comunei Albeşti unde au încercat să îşi construiască un adăpost provizoriu. De ce au ales să părăsească locuinţa modestă, dar care le asigura un minim de confort şi conspirativitate pentru un bordei ce Irebuia perfect camuflat şi păzit reprezintă numai unul dintre multele mistere care însoţesc povestea misiunii lor. Planul lor a fost însă dat peste cap de vestea primită de la Bidileanu a două zi după mutare, conform căreia Securitatea ar fi aflat de prezenţa lor (ceea ce, din nou, pare să nu fie adevărat). Speriaţi că ar putea fi capturaţi, cei trei au părăsit intempestiv bordeiul şi au decis să se îndrepte spre nord, spre a treia variantă de găzduire pe care o aveau, la familia Iuhasz din Pir, în care Găvrilă Pop avea încredere.

Cei trei au ajuns în comuna bihoreană pe la mijlocul lunii iulie 1953 şi au rămas aproape o lună. La locuinţa bătrânului Vasile şi a soţiei sale Floarea Iuhasz, se găseau Ioan Iuhasz, un tânăr de 19 ani, care tocmai absolvise liceul, şi surorile sale, Maria, cu un an mai tânără, şi Emilia, mezina familiei. Paraşutiştii au fost găzduiţi în primă fază în casă, apoi li s-a amenajat o ascunzătoare în curte, unde „în spatele peretelui din fundul pivniţei au mai săpat o grotă de dimensiuni considerabile, 8x3 m, deci o incintă de 24 m^2, în care se putea intra printr-o deschizătură de mici dimensiuni, la prima vedere neînsemnată, special amenajată, iar camuflajul fiind realizat doar din obiecte casnice vechi, aruncate de-a valma, pentru a distrage atenţia

[1] Ioan Ciarnău, *op. cil.,* p. 123.

(...]"[2]. Toţi cei cinci membri ai familiei i-au sprijinit într-un fel sau altul pe paraşutişti, însă de departe cea mai consistentă activitate a avut-o Ioan Iuhasz, care a îndeplinit rolul de curier. Chiar dacă lansarea din avion şi peregrinările ulterioare au avut loc la câteva sute de kilometri de Făgăraş, misiunea grupului rămânea contactarea grupurilor de rezistenţă din munţi şi, date Fiind legăturile anterioare ale lui Sabin Mare, în special a celui condus de Ion Gavrilă Ogoranu. Totuşi, posibila deplasare spre Braşov a echipei i-ar fi expus pe membrii acesteia unor riscuri uriaşe, în ciuda actelor false de identitate pe care le aveau. Sarcina a fost preluată de Ioan Iuhasz, prietenul din copilărie al lui Gavrilă Pop, misiunea sa Fiind de a-l găsi la Sibiu pe avocatul Grigore Cioloboc din Făgăraş, pe care Mare îl cunoştea şi considera că poate conta pe el pentru a-l repune în legătură cu partizanii din munţi. După câteva tentative nereuşite, Iuhasz a izbutit să îl găsească pe Cioloboc, predându-i acestuia câteva mesaje scrise din partea lui Sabin Mare, care-i transmitea că se află în ţară şi îi cerea să se deplaseze la Pir pentru a-l întâlni. Cioloboc a venit în comuna sătmăreană la 11 august şi, după ce Mare i-a prezentat pe colegii săi, cei doi s-au retras într-o încăpere separată unde au discutat toată noaptea. Cu ajutorul avocatului (care însă pierduse orice legătură cu partizanii încă din 1952), Sabin Mare spera să ia contact cu „Grupul Carpatin Făgărăşean" pentru a afla starea în care se află membrii acestuia, ce nevoi au şi ce perspective par să se întrevadă. Pe baza acestor informaţii liderul grupului „Fiii Patriei" spera să-i convingă pe francezi şi, mai ales, pe americani să le paraşuteze celor din munţi alimente şi muniţii, pentru a-i ajuta să reziste până la mult aşteptatul conflictul dintre Est şi Vest care avea, în mod inevitabil, să ducă la eliberarea României[1].

Acţiunea pe linia Cioloboc nu avea să se materializeze din CMiiza căderii grupului, iar restul activităţii lor din săptămânile în care au fost prezenţi la Pir pot fi reconstituite cu greu- l.ite. Unul dintre puţinele crâmpeie acoperite documentar este stabilirea contactului între Gavrilă Pop şi sora sa care locuia in Timişoara. Gavrilă Pop, Cornelia Silimon şi Vasile Silimon, soţul acesteia, s-au întâlnit la 3 august 1953 în cimitirul din l'ir, iar Gavrilă Pop i-a cerut surorii sale ca, în cazul în care vine cineva din partea lui, să trimită o scrisoare la o adresă .mume din Austria în care să insereze informaţiile pe care i le va da necunoscutul. în paralel, Ilie Rada a repus în funcţiune aparatul de emisie-recepţie, încercând să

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

restabilească legătura cu Parisul, ceea ce se pare că a şi reuşit (căci în seara de 13 august primea un mesaj codat[1]), chiar dacă Neagu Djuvara, şeful SIMRE, îşi aducea aminte că nu ar fi fost primit niciun semnal radio de la „Fiii Patriei"[2].în general, cei trei membri ai grupului au stat mereu împreună, dar au existat şi cel puţin două excepţii: prima dintre ele l-a implicat pe Sabin Mare, despre care se cunoaşte că la sfârşitul lunii iulie 1953 s-a decis să revină la Apa pentru a recupera din proviziile şi echipamentele lăsate în casa în care fuseseră ascunşi în primele zile după paraşutare. Soarta a făcut însă ca revenirea lui să cadă în cel mai neprielnic moment: tocmai murise soţia unuia dintre verii care locuiau în clădirea în care fusese ascuns, iar curtea era plină de rude şi prieteni veniţi la înmormântare şi la pomană. Chiar dacă ar fi reuşit să se strecoare neobservat printre zecile de persoane şi să urce în podul casei, riscul să fie descoperit de vreunul dintre copii nu era deloc de neglijat. Aşa că Mare a apelat la sora sa, cerându-i găzduire pentru o singură noapte, înţelegând că fiecare zi petrecută la Apa este un risc uriaş. Abia cu această ocazie a aflat şi învăţătorul Ioan Cosma, soţul Aureliei, de prezenţa cumnatului său şi a acceptat pe loc nu doar să păstreze secretul, ci şi să-l ajute în scurtul intervalul cât avea să fie ascuns în podul casei sale. Sora lui Sabin Mare povestea peste mai bine de o jumătate de secol:

> Sigur că l-am primit [pe Mare – n.m.]. Şi asta a fost apoi nenorocirea mea şi mai ales a soţului meu, că el nu ştia de venirea lor. Abia când o venit a doua oară fratele meu o ştiut. Şi bineînţeles că el o stat cu el în pod, că la noi acasă se pregătea pomana, şi erau fel de fel de femei străine, şi n-a vrut să fie cumva observat. Soţul meu s-a ocupat de el atât noaptea, cât şi în ziua cât a stat... Ce-au discutat... şi de ce-a fost aşa de grav condamnat soţul meu nu ştiu...[1]

Versiunea Securităţii, acreditată în procesul-spectacol instrumentat în toamna aceluiaşi an, spune că Ioan Cosma l-ar fi ajutat pe Mare să realizeze ştampile şi acte false, şi i-a oferit informaţii militare, politice şi economice în scop de spionaj. Fostul ofiţer avea deja documente de identitate făcute în atelierele CIC, de o calitate cu siguranţă mai bună decât ar fi putut fi făcute cu instrumentele avute la dispoziţie într-o casă ţărănească. Cât despre informaţiile furnizate, acestea nu puteau fi decât cele publicate chiar de regimul de la Bucureşti. Aşa cum sublinia apăsat şi Aurelia Cosma, un cuplu de

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

învăţători care îşi ducea existenţa într-o comună pierdută în nordul ţării nu avea cum să aibă acces la alte informaţii decât cele din *Scânteia* ori de la radioul naţional. A doua zi dimineaţă, Sabin Mare a părăsit Apa şi a revenit la Pir, unde s-a reîntâlnit cu echipa sa. ' Cosmin Budeancă (coord.), *op. cit.,* p. 250.

Descoperirea

Se spune că 13 aduce ghinion. Superstiţia şi-a aflat con- I n marea în destinul grupului „Fiii Patriei", căci 13 august l[1]>53 a fost ziua fatidică. Dimineaţa, Gavrilă Pop a părăsit i asa în care se aflau Sabin Mare, Ilie Rada şi familia Iuhasz i u gândul de a pleca la Apa, pentru a aduce echipamentele si proviziile rămase în locuinţa familiei Cosma, fiind aşadar .il doilea moment în care unul dintre cei trei se despărţea de iolegii săi. Ce nu ştia Pop era că în acele momente avea să-i vadă pentru ultima dată pe cei doi camarazi alături de care lusese paraşutat în ţară. Pe drumul de la Pir la Apa se afla şi Satul Mic, locul unde se găsea fosta soră catolică Sabina, pentru care Pop avea două scrisori pe care i le dăduse Sabin Mare, care la rândul său le preluase din exil, de la părintele Miiller şi sora Anunciata, fostă călugăriţă la Institutul Sfânta Maria dîn Bucureşti. Fostul ofiţer Neagu Cosma, implicat în acţiunea de anihilare a grupului „Fiii Patriei" şi devenit, mai târziu, şeful contraspionajului comunist, susţinea că Pop nu era deloc mulţumit de sarcina de a o contacta pe sora Sabina, responsabilitate trasată de Mare şi că, în timp ce se îndrepta spre Satul Mic, de două ar fi vrut să abandoneze misiunea şi să se ducă la sediul Securităţii de la Cărei, pentru a-şi de- voala acţiunile şi a ajuta autorităţile comuniste să-i captureze pe cei doi camarazi ai săi, în speranţa primirii unei clemenţe din partea regimului de la Bucureşti[1]. Cel mai probabil, ipoteza este falsă, servind exclusiv scopului propagandistic al Securităţii de a-şi denigra adversarii şi a le crea o imagine derizorie. Ce ar fi determinat un om cu pregătirea lui Pop, cu spiritul său de luptă şi de sacrificiu, care nu avea niciun motiv să creadă că a fost sau e pe cale să fie descoperit, să trădeze misiunea pentru care se pregătise ani de zile, trimiţându-şi la moarte sigură camarazii, pentru un regim de care fugise şi de a cărui clemenţă nici măcar nu putea fi sigur? Dacă ar fi fost chinuit de gândul conlucrării cu Bucureştiul, pentru a-şi salva viaţa, de ce s-a mai întâlnit cu numai 10 zile înainte cu sora sa, singura rudă apropiată pe care o mai avea în viaţă, atrăgând-o astfel în acest proiect deosebit de periculos?

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

Dincolo de legenda creată de Securitate, este cert că agentul a reuşit să o întâlnească pe sora Sabina şi i-a predat scrisorile în care pastorul şi maica o rugau să le acorde curierului şi camarazilor săi tot ajutorul de care aceştia ar avea nevoie. După ce a parcurs rândurile scrise de cei doi, fosta maică i-a oferit găzduire lui Pop şi, ulterior, a părăsit casa. Chiar dacă îşi reţinuse destul de bine emoţiile, femeia se panicase atunci când a înţeles că scrisorile o puteau atrage într-o acţiune anticomunistă, aşa că i-a cerut sfatul unui cunoscut

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

care lucra la aprozarul din sat. Bărbatul a sfatuit-o să se întoarcă acasă şi, în orele următoare, să spele rufe şi să le întindă în curte, iar dacă Gavrilă Pop încă se mai află în locuinţa ei, să întindă şi o pânză roşie. Sabina a făcut întocmai, iar între timp funcţionarul a alertat Miliţia şi Securitatea, care, sub comanda lui Vasile Stern, au încercuit casa şi văzând pânza roşie fluturând pe una dintre sârme au luat cu asalt clădirea şi l-au capturat pe agentul trimis de la Paris înainte ca acesta să poată răspunde cu arma pe care o

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

avea asupra sa ori să înghită pastila cu otravă

.Din acest moment era inevitabilă căderea întregului grup şi timpul curgea în defavoarea lui Rada şi Mare. Obţinând de la Pop informaţii despre casa unde se ascundea restul grupului, cei din Securitatea locală nu au mai aşteptat să anunţe Bucureştiul sau, măcar, Oradea, şi să primească întăriri, ci au decis să acţioneze pe cont propriu pentru a-şi asuma toate meritele capturării echipei de „bandiţi trimişi de imperialiştii an- glo-americani'„. Aproape de miezul nopţii, locuinţa familiei luhasz a fost încercuită, însă, din lipsă de oameni ori slabă pregătire, manevra nu a fost corect efectuată, lăsându-se o breşă în spatele casei. Apoi, trupele de Securitate nu au luat cu asalt casa, ci au bătut la poartă. Crezând că a revenit Gavrilă Pop, Mare şi Rada (care tocmai primea un mesaj radio de la Paris) I au trimis pe Ioan luhasz să deschidă, însă atunci când au auzit comanda „stai!" au înţeles pericolul iminent. Imediat au apucat pistoalele şi au sărit pe geam, fugind prin curtea din spate. Chiar şi la mai bine de 45 de ani după acea noapte, Ilie Rada încă îşi amintea cu claritate acele secunde: „Trebuia să trecem de acolo de unde eram, trebuia să trecem printr-un gard viu. Şi am trecut amândoi, unul lângă altul. Eu am căzut, m-am împiedicat în gard şi am căzut. Mare, săracul, a luat-o înainte şi nu l-am mai văzut, nu l-am mai găsit"[1]. Sub impulsul pericolului iminent şi al adrenalinei de moment, Rada a înţeles că nu poate ceda, că trebuie să se ridice şi să continue să fugă, chiar şi pe cont propriu. Aşa că a făcut-o şi, în acele secunde, a luat decizia care a făcut diferenţa dintre libertate şi captivitate, dintre viaţă şi moarte: se va îndrepta direct către al doilea punct de rendez-vous, căci primul era prea aproape şi cu siguranţă ar fi fost sondat de Securitate în următoarele ore. în schimb, Sabin Mare s-a hotărât probabil să se îndrepte spre cel mai apropiat loc prestabilit pentru regrupare, sperând să-l regăsească acolo pe Rada. Cei doi însă nu aveau să se mai întâlnească niciodată.

---

1 http://old.rri.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=40&art=22820 (accesat la 20 februarie 2020).

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

în urma lor, rămăsese o casă plină cu efectele echipei, inclusiv aparatul de emisie-recepţie pornit pe frecvenţa de comunicare cu Parisul. Pentru Securitate, misiunea fusese mai degrabă un eşec, aşa că la scurt timp după fuga lui Mare şi Rada, fiecare casă din comuna Pir a fost percheziţionată de trupele de Securitate şi în tot raionul Cărei „s-au făcut scotociri [...] cu echipe formate din cetăţeni cinstiţi, fiecare echipă fiind condusă de către un organ militar (Securitate sau Miliţie)'„. Pierderea printre degete a celor doi agenţi paraşutaţi a produs agitaţie şi nervozitate în rândurile conducerii Securităţii, care a perceput cele petrecute la Pir ca o înfrângere usturătoare şi o umilinţă ce trebuia răzbunată. A doua zi dimineaţă, la 14 august, din cabinetul ministrului adjunct al Securităţii pleca către toate direcţiile regionale Cluj, Oradea, Stalin şi Suceava (adiacente zonei unde fuseseră reperaţi cei doi), precum şi către Direcţia de transporturi – direcţiile regionale un ordin „strict secret şi foarte urgent" de identificare şi prindere a lui Sabin Mare şi Ilie Rada. Gheorghe Pintilie le ordona şefilor de Securitate:

> Sub directa dvs. conducere veţi mobiliza întreg aparatul de Securitate şi Miliţie şi întreaga reţea informativă. [...] De la primirea prezentului ordin, veţi trece imediat la reactivizarea reţelei informative, căreia i se va trasa sarcini concrete pentru supravegherea strictă a familiilor, rudelor şi cunoscuţilor celor doi bandiţi, în vederea prinderii lor. în permanent – zi şi noapte – trebuesc ţinute sub control toate drumurile, gările, trenurile, autobuzele care fac curse şi toate ieşirile din oraş. [...] Din trei în trei zile, veţi raporta mie personal, prin teleimprimator, rezultatele obţinute. De îndeplinirea prezentului ordin, sunteţi răspunzător dvs. personal.[2]

întreaga Transilvanie era răscolită de filtrele instalate, de trupele de Securitate care verificau orice individ suspect şi de ofiţerii care îşi recontactau, cu febrilitate, reţelele de informatori. La poduri erau puse echipe mixte care legitimau trecătorii, în garniturile de tren documentele fiecărui călător erau verificate şi la cea mai mică suspiciune respectivul era reţinut. Bănuiala că Sabin Mare s-ar putea îndrepta spre Făgăraş, unde ar fi putut conta pe sprijinul apropiaţilor şi prietenilor, transformase întreaga zonă într-o fortăreaţă: echipe de miliţie patrulau străzile, la intrările în localitate erau instalate filtre, iar trupe de Securitate efectuau razii în satele din jur. Familia Fmbacher era pusă sub supraveghere strictă, foştii prieteni ai lui Sabin Mare erau urmăriţi şi până şi mănăstirea Sâmbăta de Sus, pe care fostul ofiţer obişnuia să o frecventeze pe când locuia la Făgăraş,

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

devenise un obiectiv căruia i se acorda atenţie deosebită, chiar dacă se afla la sute de kilometri de locul unde cei doi agenţi fuseseră semnalaţi cu nici 24 de ore mai devreme. Zeci de oameni au fost verificaţi şi li s-au întocmit fişe biografice care au fost ataşate anchetei furibunde, care a pornit în special pe urma lui Sabin Mare, văzut ca lider al grupului.

Acţiunile Securităţii nu se puteau însă opri numai la verificări ale fişelor din cartoteca sa, controale în zonele unde ar fi fost probabilă apariţia celor doi agenţi ori reactivarea informatorilor care ar fi putut da note utile. Represiunea a însemnat în primul rând arestări brutale, anchete dure şi condamnări aspre. Poate că Rada şi Mare scăpaseră, însă rudele lor nu. Acestea aveau să suporte din plin consecinţele acţiunii grupului „Fiii Patriei”

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

.Bineînţeles, primii care au fost reţinuţi au fost membrii familiei Iuhasz: bătrânul Vasile, soţia sa, Floarea, şi cei doi copii: Ioan şi Maria, fata chiar în noaptea în care ar fi trebuit să-şi sărbătorească majoratul. în Albeşti, Ioan Bidileanu a fost reţinut, anchetat şi constrâns să devină informatorul „Cionca", iar rudele lui Rada au fost din nou cercetate. La Apa, trupele de Securitate au descins abia în noaptea de Sfânta Maria Mare, la 48 de ore după încercuirea de la Pir. Dintre toate amintirile legate de cele petrecute în vara anului 1953, momentul arestării a fost cel mai traumatizant pentru Aurelia Cosma:

Pe la miezul nopţii o bătut tare în uşă, ne-ara trezit şi am zâs către soţul meu: „Du-te şi deschide, că au venit după noi". Săracif s-o sculat... Se treziseră amândouă fetiţele la zgomotul ăla... Cea mare avea patru ani, cea mică numai opt luni, o alăptam încă... Şi le-am luat lângă mine în pat şi am alăptat pe cea micuţă..

.Şi o intrat şeful Securităţii, un evreu, Weiss îl chema, care era spaima judeţului Satu Mare. Era un om crud, îi bătea, îi nenorocea pe săracii deţinuţi politici [...] Şi dup-aia o intrat înăuntru toţi, cu puşti mitraliere, o mulţime... Au căutat pe sub paturi, prin dulap, prin camere, în magazii, peste tot. L-o dus pe soţul meu şi în pod... Eu eram ca moartă, fetiţa cea mare, care deja pricepea ceva săraca, stătea şi ea îngrozită şi se uita ce se-ntâmplă, ce-i cu oamenii ăştia străini... Şi vine la mine şi zice: „îmbrăcaţi-vă!" N-am zis nimic, m-am dat jos din pat, am îmbrăcat fetiţele, m-am îmbrăcat pe mine, între timp o venit soţul meu, cum fusese cu ei peste tot pe unde căutaseră... Şi îmi spune Weiss: „Dumneata vii cu mine, soţul dumneatale rămâne cu copiii". Atuncea io n-am mai putut... Până atunci m-au ţinut nervii şi am izbucnit: „Nu! Nu plec, nu mă despart de copii! Dacă vreţi să ne omorâţi, omorâţi-ne pe toţi, da' io nu mă despart de copii!" Atunci s-a înfuriat: „Da' ce crezi dumneata, că noi suntem criminali?". Fetiţa cea mare deja o priceput ceva, şi, când m-o văzut pe mine că plâng, o-nceput să zbiere. Aia mică s-o speriat de noi, cum plângem, şi-o-nceput şi ea... Era o tragedie acolo. Soţul meu era galben ca lămâia şi zice: „Luaţi-mă pe mine, lăsaţi-o pe ea cu copiii!". „Nu", zice el, „că ea vine numai până-n post şi vine îndărăt". Era mincinoşi... Atunci eu mi-am dat seama că ceva nu-i la locul lui şi zic: „Daţi-vă cuvântul dumneavoastră de onoare că mă întorc îndărăt la copii, altfel nu mă despart de ei". „Da, te-ntorci, vii, dai numai o declaraţie şi vii îndărăt". Credeam că au cuvânt de onoare, bineînţeles... Atuncea i-am pus soţului meu fetele în braţe... El era ca mort, stătea aşa şi mă privea înnebunit când o văzut că plec... De la uşă m-am mai întors o dată şi i-am privit şi n-am să uit toată viaţa tabloul pe care l-am văzut: soţul meu înnebunit de groază, cu fetiţele în braţe zbierând...[1].

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

Iniţial, Securitatea nu ştia de colaborarea lui Ioan Cosma cu Sabin Mare, de orele petrecute în podul casei, ci numai de deplasarea fostului căpitan la Apa şi de găzduirea oferită de sora sa. Detaliul însă avea să fie descoperit la scurt timp. Până dimineaţa, şi cumnatul agentului SIMRE era reţinut, iar copiii daţi în grija unor rude.

0 moarte care nu rezolvă nimic

Ce s-a întâmplat cu Sabin Mare şi Ilie Rada imediat după ce-au scăpat din încercuirea Securităţii rămâne un mister. Singura versiune care a circulat în spaţiul public, fiind creditată inclusiv de foştii deţinuţi politici, de rudele agenţilor sau de cei din exil (precum Mircea Mușetescu), a fost cea lansată de Securitate şi reluată ulterior în memoriile lui Neagu Cosma. Potrivit fostului şef de la Contraspionaj:

> simţind că ne apropiem de ei [Sabin Mare şi Ilie Rada – n.m.], au fugit în porumb. [...] Mi-am dat seama că Rada a fugit fără pistol, fără încălţăminte şi fără documente – le-am găsit acolo. Celălalt, Sabin Mare îşi luase totul. După trei zile Mare Sabin este găsit împuşcat în tâmpla stângă, în apropiere de Făgăraş pe o proprietate a familiei Mare. Avea nişte snopi de grâu făcuţi cruce la cap. Nu avea ghete, nu avea acte, nu avea pistol. De aici am tras concluzia că asta era opera lui Rada pentru că lui Sabin Mare îi lipsea exact ce nu avea Rada. I-am luat urma lui Rada. După vreo opt zile a apărut la un văr de-al lui, undeva pe la moţi. Acesta ne-a povestit că într-o seară a apărut Rada şi i-a cerut găzduire. Avea în picioare ghete, avea şi pistol. De undeva le luase. Apoi a dispărut.[1]

În ciuda faptului că Neagu Cosma fusese implicat, chiar în 1953, în acţiunea de capturare a „spionilor paraşutişti" şi avusese acces la dosarele care-i vizau pe Sabin Mare, Ilie Rada şi ceilalţi aflaţi în legătură cu grupul lor (dovadă fiind detaliile veridice presărate în mărturia oferită), fostul şef al contraspionajului comunist rostogolea în spaţiul public, după 1990, o falsă versiune a evenimentelor, care însă convenea Securităţii: Ilie Rada, singurul supravieţuitor, fusese de fapt tâlharul şi ucigaşul camaradului său. Dincolo de fracturile logice ale discursului său (cei 350 de kilometri dintre Pir şi Făgăraş erau imposibil de străbătut în trei zile, mai ales în condiţii de conspirativitate, chiar şi dacă cei doi ar fi mers încontinuu), narativa

---

1 http://www.rador.ro/2016/03/14/din-dosarele-securitatii-grupul-fii- patriei/ (accesat la 20 februarie 2020).

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...*, p. 88.

sa cuprindea numai câteva frânturi de adevăr (data exactă a morţii lui Sabin Mare ori faptul că trupul era aşezat pe o cruce de spice de grâu), restul fiind minciuni grosolane şi rău-voitoare, căci reconstituirea celor întâmplate poate fi realizată – măcar parţial – pe baza documentelor strânse ori create chiar de Securitate. în dimineaţa idli'i de 16 august 1953, Dumitru Suiogan şi Augustin Uglean, doi copii din comuna Văşad, aflată la graniţa dintre actualele judeţe Bihor şi Satu Mare, şi la numai câţiva kilometri de graniţa româno-maghiară, se plimbau pe un câmp aflat la aproximativ un kilometru şi jumătate est de satul lor. La marginea drumului cil re Andrid au zărit un bărbat înalt, pe care nu-l cunoşteau şi i are cu siguranţă nu era de prin părţile acelea, fâcându-le gesturi energice să plece. Speriaţi, cei doi s-au înapoiat la grupul de consăteni care muncea câmpul, spunându-le ce au văzut. Ţăranul (¡heorghe Forgaci a fost primul care s-a dus la locul indicat. („ând a văzut că cei doi copii nu numai că aveau dreptate, dar lucrurile erau mult mai grave decât crezuse, a anunţat autorităţile din sat. La ora 13, caporalii de Miliţie Constantin Merfu şi (! heorghe Bozgan, şi preşedintele Sfatului Popular, Iosif Kalii, constatau că, la marginea drumului, pe un pat de spice de secară aşezate,în formă de cruce, se găsea un cadavru cu faţa în sus, cu capul înspre partea dreaptă, mâinile erau în lungimea cadavrului, iar mâna dreapta era îndreptată peste şoldul cadavrului, în partea stânga lângă cadavru sa [sic!] găsit un pistol de şold, iar degetele de la mâna stângă atârnau până deasupra pistolului, tot lângă pistol se mai afla şi un încărcător.

[1]în tâmpla stângă se vedea locul pe unde intrase glonţul care îi luase viaţa bărbatului înalt de aproape doi metri, iar sângele, acum uscat, se prelinsese de la ureche până la ochiul stâng. Bărbatul era îmbrăcat în haine negre, iar în picioare avea o pereche de bocanci legaţi cu şireturi albe (dovadă că nu-i furase Rada). încălţămintea şi pantalonii prezentau un strat consistent de praf ori noroi uscat, semn că omul îşi petrecuse ultimele ore de viaţă pe câmp sau în apropierea unei ape. Pentru toţi cei de faţă era clar că tânărul se sinucisese, căci „în apropierea cadavrului nu am văzut niciun fel de urme din care să se deducă că între cadavru şi alte persoane ar fi fost vreo luptă, de asemenea, nici pete de sânge nu sau [sic!] găsit în altă parte [,] ci numai sub capul cadavrului". încercând să afle identitatea celui mort,

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 632 268, voi. 1, f. 279.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

miliţienii l-au căutat prin buzunare, găsindu-i o fotografie care îl înfăţişa pe cel mort tânăr, dârz şi încrezător. Singura menţiune era pe verso: „De la mic la mare sunteţi nişte canalii murdare, înscenarea cu aria s-a dus, eu mor dar mai sunt milioane, americanii vă vor spânzura'„. Atunci au înţeles că e posibil să fie unul dintre „bandiţii" pe care toate forţele de ordine îi căutau şi din cauza cărora întreaga zonă de frontieră era în alarmă.

Odată alertată, Securitatea a ridicat cadavrul care a fost imediat identificat drept Sabin Mare, liderul grupului „Fiii Patriei". Chiar şi pentru autorităţi, moartea agentului trimis de americani era o enigmă, iar rezultatele analizei efectuate la 23 august, de doctorul Ştefan Secăreanu de la Laboratorul de chimie legală al Institutului de Medicină Legală din Oradea, nu au făcut altceva să adâncească misterul ultimelor ore din viaţa lui Mare şi, mai ales, a deciziei sale de a se sinucide. Conform investigaţiilor, sângele era necoagulat, semn că moartea a fost una rapidă, iar lipsa acidului cianhidric şi a oxidului de carbon în sânge înlăturau scenariul otrăvirii sau al asfixierii, întărind ipoteza că decesul s-a datorat împuşcării. însă atunci când medicul legist a folosit procedeul Widmark pentru a stabili prezenţa alcoolului, rezultatul a fost unul neaşteptat: la momentul morţii, în sângele lui Sabin Mare se înregistra o alcoolemie de 2,14 la mie[2], ceea înseamnă că fostul ofiţer ar fi avut o stare medie spre avansată de ebrietate. Foarte probabil, consumul de alcool i-a adâncit lui Mare anumite gânduri şi temeri care l-au împins la un gest fără de întoarcere. Să fi fost convingerea că a fost trădat de unul sau de ambii colegi de grup? Să fi căzut într-o stare de deznădejde, in care nu mai spera să iasă viu din ţară? Să fi fost refuzul de .1 trece graniţa în Ungaria, fiind bine cunoscute sentimentele sale antimaghiare (înainte de a fi paraşutat, chiar îi spunea lui I)juvara că „dacă află că americanii se folosesc de ungurii din Transilvania, el părăseşte luptă")? Ce s-a întâmplat cu ofiţerul Sabin Mare în ultimele sale ore de viaţă pare să rămână pentru totdeauna o enigmă.

Povara de a fi supravieţuit

Scăpat din încercuirea de la Pir, pentru Ilie Rada a început lungul drum spre graniţă, nu înainte însă de a încerca să facă rost de provizii şi de haine care să-l ajute să treacă drept un simplu ţăran. La fel ca multe alte detalii, şi cronologia exactă este incertă. Spre exemplu, într-un interviu din 1999, Rada afirma că i-a luat

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

aproximativ 15 zile până să ajungă la graniţa iugoslavă[1], aşadar ar fi atins frontiera în jurul datei de 1 septembrie, însă mărturiile strânse de Securitate tind să acrediteze prezenţa sa în ţară până aproape de sfârşitul primei luni de toamnă. întâia semnalare este de la sfârşitul lunii august, când Ilie Rada este găzduit pentru o noapte de ţăranul Gheorghe Ghent din Spinuş, o comună aflată la circa patruzeci de kilometri sud de Pir. De acolo, agentul a continuat să se îndrepte spre miazăzi, fiind reperat în comuna Răbăgani, unde l-a contactat pe Vasile Mangra de la care obţine o pereche de bocanci şi nişte haine ţărăneşti care să-l ajute să poată circula fără să atragă atenţia. Apoi, i-a cerut să-l însoţească până la intrarea în satul Vintere din comuna Holod, de unde Rada s-a îndreptat singur spre Ginta, destăinu- indu-i lui Mangra că de acolo îşi va continua drumul spre satul Cermei din judeţul Arad, urmând apoi să treacă graniţa în Iugoslavia. Depoziţia lui Mangra este confirmată un an mai târziu de datele obţinute prin intermediul unor informatori plasaţi pe lângă Ana Lacziko, sora lui Ilie Rada. Femeia confirma că într-o zi de toamnă din 1953 (foarte probabil septembrie, imediat după întâlnirea cu Vasile Mangra), fratele său a apărut la uşa casei familiei Lacziko din comuna Ginta, fiind găzduit pentru o noapte de socrul ei, bătrânul Alexandru Lacziko (fiul şi nora sa fiind, la acel moment, plecaţi din sat). în tot acest timp, Rada a trebuit să se hrănească numai cu cereale crude, pepeni, roşii şi alte legume furate de pe câmp ori cu puţinele fructe găsite în pomii de pe marginea drumului. Ultimul supravieţuitor al grupului „Fiii Patriei" a atins în cele din urmă graniţa româno-iu- goslavă, care însă, dintr-un hazard geografic, putea să-i fie fatală:

> Acolo, o noapte, a pândit până a trecut o patrulă cu câinii ei, a alergat apoi peste fâşia brăzdată până a atins gardul înalt de sârmă ghimpată pe care s-a căţărat într-o stare de nervozitate şi de oboseală extreme, însângerându-şi mâinile şi zdrenţuindu-şi hainele, până a sărit dincolo. A înaintat apoi orbecăind – până a dat de un nou gard de sârmă ghimpată… Năucit, speriat, şi-a închipuit că vor fi fost două rânduri de sârmă, la depărtare de câţiva metri, şi, cu acelaşi chin, a trecut şi al doilea gard şi s-a oprit, ascuns în iarbă până s-o face ziuă. Deodată, a auzit lătrat de câini şi voci în noapte: era tot patrula română. îngrozit, a aşteptat până s-a îndepărtat patrula, a sărit din nou gardul îndărăt şi nu s-a mai mişcat.

1 http://old.rri.ro/arh-art.shtml?lang=2&sec=40&art=22820 (accesat la 21 februarie 2020).

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie…,* p. 88.

*

Când s-a luminat de ziuă, a zărit jos lângă el un pachet de ţigări, gol – era scris pe el în litere chirilice. Era în Iugoslavia. A înţeles pe urmă misterul celor două garduri: graniţa făcea acolo un fel de V şi el, neorientat în întuneric, se regăsise după două treceri tot pe teritoriu românesc[1].

Ajuns în custodia autorităţilor iugoslave, Ilie Rada a fost ţinut singur într-o celulă timp de aproape şase luni, interval în care ofiţerii UDB au încercat să obţină cât mai multe informaţii despre activitatea sa în Franţa şi misiunea în România, şi despre cum a izbutit să scape dintr-o situaţie ce părea fără ieşire. Re datorită primelor sale declaraţii date autorităţilor de la Belgrad (informaţii care apoi s-au scurs legaţiei americane, ajungând, în cele din urmă, şi la Paris), fie în urma publicării în presa de la Bucureşti, vestea căderii grupului a ajuns şi în cercurile lui Neagu Djuvara: „Colegul francez mă convoacă urgentf se aflase că grupul fusese capturat. Eram dărâmat, distrus, cu sentimentul unei grave vinovăţii. Zile de-a rândul am putut citi în ziarele româneşti desfăşurarea procesului"[2].

Abia în 1954 i-a permis să părăsească centrul de detenţie, fiind trimis la Trieste de unde a fost preluat de oficialii americani care l-au adus la Paris, unde nu a fost primit ca un erou, ci a fost privit cu răceală şi suspiciuni. Sabin Mare

---

1 ' Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* pp. 89-90.

2 *Ibidem,* p. 88.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.

[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

murise în condiţii ne-elucidate, iar Gavrilă Pop fusese capturat şi utilizat într-un pro- ces-spectacol, ca mai apoi să fie executat alături de colaboratorii recrutaţi în cele şase săptămâni de activitate. Numai Rada era în viaţă, de partea sigură a Cortinei de Fier, iar declaraţiile sale erau o înşiruire de încercări şi situaţii-limită ce păreau de necrezut. Pentru a stabili dacă cele declarate de agentul revenit din misiune sunt sau nu adevărate, ofiţerii americani l-au însărcinat pe Neagu Djuvara să-l supună pe Rada unor

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

interogatorii prelungite şi ample. Prin urmare, cei doi români au petrecut câteva săptămâni într-un sat aflat la câteva zeci de kilometri de Paris, timp în care, zi de zi, au discutat fiecare detaliu al misiunii şi al evaziunii ulterioare. La finalul acestei minuţioase verificări, Djuvara era în măsură să le confirme partenerilor francezi şi americani că, oricât de neverosimilă ar putea părea mărturia lui Rada, declaraţia fostului agent este veridică. Cu toate acestea, însă, o vagă bănuială din partea emigraţiei române avea să-l urmărească mereu

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

pe cel care avea să lupte pentru tot restul vieţii cu „vina” de a fi singurul din echipă care a scăpat din mâinile Securităţii. Fie din lipsa informaţiilor despre ce anume s-a petrecut în acea zi la Pir şi, mai ales, în orele următoare, fie chiar propagată de ofiţerii de Securitate, suspiciunea legată de Rada şi-a găsit ecou inclusiv în ţară. Privind retrospectiv, Aurelia Cosma cataloga salvarea celui de-al treilea membru al echipei în termeni sceptici: „Foarte dubios că nici la proces n-a apărut, nici la Securitate n-am auzit să fi fost... Se pare

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

că şi el [Rada – n.m.] era unul dintre informatori şi nu se ştie nimic de el'„. însă, de departe, cel mai intransigent şi radical verdict care arată spre Rada drept trădătorul dinăuntru al grupului, cel care i-a „vândut” pe Sabin Mare şi Gavrilă Pop, este al istoricului Ioan Ciarnău. Acesta prezintă o mărturie cel puţin curioasă care i-a fost oferită de Liviu Bonta, fiul, respectiv nepotul celor doi care i-au găzduit pe paraşutişti în prima noapte petrecută pe pământ românesc

:Bunicul povestea că într-o noapte de vară, aşa un început de iulie, pe la ora 3 din zori, i-a bătut cineva în geam. Când a deschis uşa de la intrare în casă, mare surpriză: în faţa sa se găsea nepotul său Sabin Mare, cel pe care îl ştia plecat în străinătate, însoţit de doi camarazi ai săi, despre care în minutele următoare a aflat că se numeau Gavrilă Pop şi Ilie Rada. După

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

0 primire decentă, într-un moment de răgaz, în care au rămas doar ei doi, bunicul a vrut să-l întrebe ceva pe Sabin, dar acesta în loc de răspuns, i-a pus degetul pe gură, semn ca să tacă şi i-a şoptit doar atât: unul dintre noi cred că e trădător!'

Fără a nega cu totul veridicitatea mărturiei cuprinse într-o carte care, în ciuda pionieratului salutar în acest subiect, conţine nu doar o literaturizare a istoriei, ci şi informaţii incorecte, ipoteza este una extrem de fragilă. Dacă Sabin Mare ar fi bănuit că unul dintre cei doi colegi ar fi pactizat cu Bucureştiul, este greu de crezut că ar mai fi acceptat să plece în misiune. în caz contrar, şi dacă mărturia lui Bonta ar fi adevărată, înseamnă că suspiciunea ar fi apărut între momentul decolării (sau chiar al paraşutării) şi cel în care au ajuns la casa din Apa. Aşadar, un interval temporal extrem de scurt care să permită asemenea deducţii capitale, fără a mai lua în calcul şi împărtăşirea lor cu cineva pe care nu-l mai văzuse de ani de zile. însă argumentul cel mai consistent contra mărturiei lui Bonta este că, în restul misiunii, Sabin Mare nu a întreprins nimic împotriva lui Rada, iar toate interacţiunile dintre cei doi nu par să acrediteze absolut deloc o asemenea suspiciune. Astfel, ipoteza că Ilie Rada ar fi fost trădător nu este sprijinită de niciun fapt sau mărturie rezonabilă, ci numai de informaţii obţinute indirect, ca urmare a unor supoziţii ridicate la rang de certitudine sau ca urmare a dezinformărilor lansate de ofiţerii de Securitate.

Obsesia trădării nu se putea stinge, ajungând să-l cuprindă şi pe cel bănuit de atâţia alţii. Căci aşa cum Rada era privit cu suspiciune, şi el la rândul său considera că au fost capturaţi în urma unei „vânzări" din interiorul SIMRE, chiar de la Paris, de către o persoană pe care a refuzat să o numească în singurul interviu pe care l-a dat, în 1999, dar îşi manifesta şi unele rezerve asupra lui Gavrilă Pop:

Despre Pop Gavrilă, eu... [ezită – n. Octavian Silvestri] eu n-am ştiut cum s-a întâmplat.

Când a plecat dimineaţa, a plecat pentru totdeauna pentru noi. Seara a venit poliţia. Eu nu pot să-l acuz pe cetăţean că din cauza lui s-a întâmplat, însă să zicem că am rămas cu oarecare... Şi eu şi Mare am rămas cu anumită... în fine. [...] După câte am auzit eu, el n-a fost... o fi fost capturat,

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

însă s-a descurcat şi... După câte am auzit eu, trăise cu fata, cu nevasta unui doctor. După aia, adică nu fusese împuşcat.[1]

Pe lângă faptul că era complet fals că Pop ar fi trădat, ar fi făcut vreun compromis sau nu ar fi fost executat, este cel puţin discutabil cum putea Rada să ştie cu ce impresie rămăsese Sabin Mare, de vreme ce, imediat ce au ieşit din casa încercuită, cei doi au pierdut legătura pentru totdeauna. Este însă evident că deznodământul tragic al grupului „Fiii Patriei" lăsase cicatrici adânci în sufletul singurului supravieţuitor.

Chiar dacă trecuse cu bine de verificările serviciilor secrete occidentale şi ale SIMRE, Ilie Rada nu mai putea fi folosit în misiuni deoarece fotografia sa se afla în aproape toate Inspectoratele Regionale de Securitate, iar toate legăturile sale din ţară se aflau sub strictă supraveghere, dacă nu fuseseră deja arestate sau recrutate ca informatori. Tot ca urmare a decon- spirării, Rada nu mai putea fi utilizat nici în acţiuni contrain- formative, pe teritoriul francez. Dar poate că nici nu mai voia, (.V i îşi forţase norocul de prea multe ori, iar viaţa de spion, «le paraşutist, de agent secret, nu mai era pentru el. Şi con- râns de împrejurări, Ilie Rada decidea retragerea din activitatea SIMRE, însă avea să rămână apropiat de Mihail Opran, faţă «le care a trăit o lungă şi puternică prietenie, ajungând inclusiv sa fie cel care s-a ocupat de înmormântarea, în discreţie, a fostului şef al structurii informative româneşti din exil[1].

Din perspectiva regimului de la Bucureşti, lucrurile aveau sa fie tranşate mult mai clar şi mai rapid. Singurul prins în viaţă, Gavrilă Pop, a fost încarcerat şi inclus în procesul loturilor de paraşutişti capturate în 1953. Urmărirea lui Sabin Mare a încetat oficial la 29 septembrie 1953, la mai bine de o lună «lupă ce fusese găsit mort la câteva sute de metri de graniţa maghiară. Iar căutarea lui Rada, ultimul agent rămas în libertate, avea să mai continue pentru luni bune, şefii de secţii raionale «le la frontiere având sarcina de a raporta o dată la două săptămâni rezultatele investigaţiilor. Cât priveşte activitatea SIMRE, m ansamblul său, capturarea Grupului „Fiii Patriei", dar şi a celorlalte echipe, urmate de procesul-spectacol din 1953 şi execuţiile sumare, au avut un impact covârşitor şi determinant in sistarea trimiterii de noi paraşutişti.

1 Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

Descoperirea şi căderea echipei conduse de Sabin Mare au produs ecouri dramatice în rândul tuturor celor care i-au sprijinit în vreun fel sau au avut cunoştinţă de prezenţa lor. Căci dincolo de sfârşitul tragic al celor doi paraşutişti, misiunea lor în ţară a antrenat multe alte persoane ale căror destine au fost bulversate cu totul, iar unele vieţi curmate abrupt. La fel ca în cazul tuturor celorlalte grupuri trimise în ţară de către serviciile secrete occidentale, Sabin Mare, Ilie Rada şi Gavrilă Pop nu doar că nu ar fi putut întreprinde nimic, dar nici nu ar fi supravieţuit fără sprijinul unor persoane din satele respective. Chiar şi efemeră şi fără rezultate notabile, dacă misiunea lor s-a desfăşurat într-un fel sau altul, acest lucru se datorează aproape exclusiv ajutorului necondiţionat şi devotat primit din partea familiilor, rudelor îndepărtate sau simplelor cunoştinţe care şi-au asumat un risc enorm şi, în cele din urmă, au suferit împreună cu aceştia. Erau oameni simpli, majoritatea ţărani, cu studii primare sau, în cazuri rare, câteva clase de liceu. Şi cel mai important, nu aveau ni- cio încadrare ideologică sau politică, chiar şi după standardele procustiene ale Securităţii. Pur şi simplu, aceşti oameni simţeau că regimul comunist se află în contra vieţii fireşti şi a valorilor pe care le aveau, iar atunci când li s-a cerut ajutorul (mai degrabă indirect) într-o acţiune anticomunistă, nu au ezitat să-l acorde, suferind apoi consecinţele alegerii lor. Cel mai greu încercată a fost poate familia Iuhasz, aproape toţi membrii săi fiind arestaţi (cu excepţia gemenilor Andrei şi Francisc, care nu au avut legătură cu paraşutiştii). Bătrânul Vasile Iuhasz a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică, iar soţia sa, Floarea, la 15 ani de muncă silnică, fiind eliberaţi în 1964, respectiv în 1963. Odată cu ei au fost reţinute şi cele două fiice: Maria şi Emilia, condamnate la câte un an de închisoare corecţională, însă mezina familiei avea să fie eliberată după trei luni de la încarcerare, fiind minoră. Toţi aveau să supravieţuiască detenţiei, însă este greu de cuprins în cuvinte ceea ce au simţit ştiind că Ioan, fiul, respectiv fratele lor, a fost condamnat la moarte şi executat cu câteva zile înainte să împlinească 20 de ani.

Deosebit de dure au fost şi represaliile îndreptate împotriva familiilor Bonta

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

din Apa, cei care i-au găzduit pe paraşutişti în primele nopţi din iulie 1953. Iosif Bonta a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică, din care va executa aproape jumătate. Gheorghe Bonta şi soţia sa, Ileana Bonta, au primit câte 20 d

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...,* p. 88.

eIni, respectiv 15 ani de muncă silnică, iar fiul lor, Liviu Bonta, ,i lost condamnat la 15 ani de temniţă.

SIMRE după 1953. Sistarea paraşutărilor

Chiar dacă Neagu Djuvara afirmă că echipa condusă de S.ihin Mare a fost singura instruită prin SIMRE[1], şi implicit (!NR, şi paraşutată în ţară, este mult mai probabil ca Grupul ..I iii Patriei" să fi fost, de fapt, numai primul din seria celor an- 11 cnate în Occident de către structura informativă românească ,.i de partenerii franco-americani pentru a fi apoi trimise în România. în ultima parte a anului 1953 era programată o a doua echipă, formată din Oliviu Beldeanu, Ioan Chirilă şi
I Himitru Ochiu (la care nu este exclus să se fi alăturat şi Tudor (iochină), însă vestea căderii lui Gavrilă Pop şi a dispariţiei lui Sabin Mare şi a lui Ilie Rada a sistat întreaga activitate. „Noi
IIebuia să plecăm, al doilea grup. Şi dacă a căzut grupul ăsta |Kiii Patriei – n.m.], americanii au amânat plecarea. Eram în (iermania şi trebuia să ne ducem la Frankfurt, şi acolo să ne .nitreneze încă vreo două luni ca să plecăm. Şi s-a amânat ches- iia. Am avut noroc, nu?", îşi amintea Chirilă într-un interviu acordat după 1990[2]. Voluntari, curajoşi şi trecuţi printr-o serie de instrucţii militare, Beldeanu şi colegii săi rămăseseră practic fără scopul pe care nici nu avuseseră ocazia să încerce să-l atingă. Se poate astfel considera că deznodământul tragic al paraşutărilor din 1953 (şi, implicit, abandonarea acestui proiect de către serviciile secrete occidentale) a creat premisele pentru atacul legaţiei române de la Berna, din februarie 1955.

Există, totodată, câteva informaţii despre încă un ultim grup de trei români care erau pregătiţi pentru a fi trimişi în ţară: Jak

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.
[2] Oliviu Beldeanu, *op. cit.*, p. 180.

Albu, Nechita Obreja şi, cel din urmă inclus, colonelul Gheorghe Sandu. Cel puţin Obreja ajunsese în acest grup mai degrabă printr-un joc al conjuncturii: fusese recrutat la Paris de către comandorul Mircea Pătru, la începutul anului 1952, înainte de înlăturarea lui Petrescu şi a lui Opran din structura informativă. Rolul său iniţial era de a redacta împreună cu Pătru o carte despre trecerile clandestine de frontieră ale celor care îşi asumau riscul de a fugi din ţările est-comuniste. Volumul, al cărui scop îl reprezenta, evident, popularizarea în Occident a dramelor celor care căutau libertatea, nu avea să se concretizeze niciodată. Schimbarea din 1952 a conducerii

SIMRE a făcut ca misiunile în ţară să capete o importanţă mult mai mare în raport cu activitatea contrainformativă din Occident, scopul fiind contactarea şi sprijinirea grupurilor de rezistenţă armată. De asemenea, lipsa de personal necesar preconizatelor misiuni în ţară a făcut ca scopul tehnico-operativ să prevaleze în faţa celui de propagandă, astfel că Obreja a fost înscris la o şcoală de spionaj, unde a urmat timp de trei luni cursuri de radiotelegrafie, în vederea unei acţiuni în ţară. Şi mai surprinzătoare era repartizarea colonelului Sandu care, potrivit lui Djuvara, fusese „recrutat ca să fie, oarecum, patronul celor tineri pe care îi recrutăm ca să fie paraşutaţi, a fost numai pentru asta, a fost părintele acestor tineri care erau recrutaţi'„. în plus, avea peste 45 de ani şi este discutabil dacă fizic putea face faţă unei misiuni deosebit de solicitante, care punea dificultăţi chiar colegilor săi cu 10-15 ani mai tineri.Grupul pare să fi fost un demers propriu al lui Neagu Djuvara şi al colaboratorilor săi, căci dacă „Fiii Patriei" şi cei din grupul lui Beldeanu (pentru a nu mai aminti echipele de legionari) beneficiau de instructaj profesionist realizat de specialişti francezi ori americani şi de antrenamente militare i n tehnică modernă, această celulă operativă a SIMRE, formată în primă fază din Obreja şi Jak Albu „Chinezu" (Sandu alăturându-se ulterior), era nevoită să se descurce în condiţii mai mult decât modeste. Activitatea se desfăşura incognito, în (amera de hotel a lui Jak Albu, şi cuprindea instrucţiuni de telegrafie, utilizarea hărţilor şi a instrumentelor de orientare, precum şi exerciţii de fotografiere[1]. Evenimentele din ultima parte a anului 1953 (căderea grupurilor de paraşutişti, procesul-spectacol şi execuţiile celor implicaţi), au făcut ca ideea trimiterii de alte echipe să fie abandonată, iar grupul lui Jak Albu ,.(Chinezu", Nechita Obreja şi Gheorghe Sandu s-a destrămat, Iară să fi mai întreprins vreo acţiune propriu-zisă.

Sistarea paraşutărilor de către serviciile franco-ameri- cane a fost rezultatul unui cumul de factori. în primul rând, operaţiunea în ansamblul său fusese zdruncinată din temelii de căderile din 1953 care au culminat cu celebrul proces din loamna aceluiaşi an, de la Bucureşti. Nu doar că fusese o lovitură de imagine din partea regimului comunist din România, ci o înfrângere severă din punct de vedere informativ. în cadrul anchetelor, Securitatea obţinuse date ample despre cen- I rele de antrenament, instrucţia în sine, specialiştii occidentali şi românii care se aflau în pregătire sau care

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

finalizaseră stagiile şi aşteptau trimiterea în ţară. Altfel spus, elementul-sur- priză dispăruse, iar legăturile din interiorul ţării intraseră sub supraveghere. Mai mult, ideea se dovedise falimentară în integralitatea ei: paraşutările necesitaseră resurse financiare şi logistice considerabile, iar rezultatele erau, în cel mai bun caz, departe de aşteptări. Dar dincolo de ceea ce se întâmplase în planul operaţiunilor clandestine, la nivel internaţional relaţiile dintre cele două blocuri ideologice intraseră într-o perioadă de relativă acalmie, după moartea lui Stalin. Aşa că operaţiunile de instruire şi trimitere a unei noi echipe secrete s-au încheiat.

înlocuirea lui Mircea Pătru cu Bazil Raţiu

Problemele dintre şeful SIMRE şi Mircea Pătru s-au agravat în 1953, odată cu deznodământul tragic al grupului condus de Sabin Mare. Pe lângă lipsa de empatie faţă de cei care urmau să fie trimişi în ţară, pe care i-o imputa Djuvara, căderea neaşteptat de rapidă a grupului le-a adus celor din SIMRE şi din serviciul secret francez suspiciunea că Pătru ar fi fost culpabil de soarta tragică a membrilor, fiind fie vinovat de indiscreţii care au dus la deconspirarea misiunii, fie chiar de legături directe cu Bucureştiul[1]. Chiar dacă niciuna dintre ipoteze nu a fost confirmată, neîncrederea partenerilor occidentali şi dorinţa lui Djuvara de a se debarasa de un ofiţer pe care-l considera, în cel mai bun caz, mediocru, guraliv şi lipsit de tact au contribuit la decizia de a-l înlătura cât mai repede pe Mircea Pătru din cadrul SIMRE:

> Mircea Pătru [...] era un prost. Şi asta e foarte grav. [...] Şi nu era nici, cum să-ţi spun, nu-şi merita galoanele. El nu fusese adevărat aviator, fusese însoţitor. El nu ţinuse niciodată un... o manetă de avion. [...] Se dădea drept mare personaj, mare aviator, era un prost, pur şi simplu. Şi pe mine m-a supărat foarte mult fiindcă... nu numai că... făcea şi intrigi şi în plus de asta era periculos că trăncănea în oraş. Trăia... adică... se încurcase cu o doamnă, română, dar care lucra la ministerul de externe francez. Şi tot ce se întâmpla între noi doi ajungea la franţuji... Şi asta când am aflat-o, i-am zis... noi [Djuvara şi reprezentanţii serviciilor francez şi american – n.m.] am stat pe gânduri câteva luni de zile „domne, cum ne debarasăm de l'ătru ăsta, că e un bou, şi care vorbeşte în oraş?" [...] Tot ce vorbeam între noi.... mica noastră echipă românească ajungea la... Acum, francezii

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231. voi. 3, f. 169; *ibidem*, voi. 1, f. 102.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

sunt prieteni cu noi, dar nu era cazul în chestii d-astea ca o terţă putere să fie la curent cu toate combinaţiile noastre[1].

în acelaşi an a mai survenit un eveniment, poate chiar mai |.;iav în ochii Parisului, însă este dificil de stabilit cu certitudine cronologia exactă. Poliţia franceză a descoperit la metrou 0 servietă a lui Pătru care conţinea documente clasificate, iar in urma analizării lor s-a ajuns la concluzia că, de fapt, Mircea l'.ilru era agent dublu, aflându-se şi în serviciul americanilor, cărora le oferea informaţiile care erau destinate exclusiv SIMRE şi omologilor francezi. A existat chiar şi suspiciunea . .i ar fi făcut acelaşi lucru şi în raport cu Intelligence Service,

1 cea ce l-a'r fi făcut pe Pătru un veritabil agent triplu. Cert este i .i descoperirea a înfuriat de-a binelea autorităţile franceze (are au decis să-l expulzeze pe Mircea Pătru, proaspăt revenit in franţa dintr-o deplasare în Germania. Numai intervenţia promptă şi energică a lui Virgil Veniamin, în calitate de lider politic al exilaţilor români, a oprit această măsură radicală, care a fost schimbată cu domiciliu obligatoriu la Dijon.

în mod surprinzător, se pare că întreaga răsturnare de hil naţie în defavoarea sa nu a avut un impact puternic asupra lui Mircea Pătru care, probabil, deja îşi construise o pistă alter- nalivă, lăudându-se lui Nechita Obreja că are certitudinea că va lucra în altă parte. în paralel, fostul ofiţer continua să se intereseze de românii care apăreau la Paris şi făcea eforturi, prin Maria Urăescu de la CAROMAN, să i se ridice interdicţia de deplasare în Franţa. Următorii ani ai biografiei sale sunt învăluiţi în incertitudini: se pare că i s-a permis să revină la Paris, însă nu a mai lucrat în domeniul serviciilor secrete şi era privit cu răceală de către ceilalţi români care încă îl considerau măcar parţial responsabil de eşecul grupului condus de Sabin Mare. Singurele informaţii provin dintr-o notă din 1958 a Direcţiei a Il-a a MAI Bucureşti care preciza că Mircea Pătru „a ajuns într-o situaţie grea la Paris. Nu are de lucru, se poartă îmbrăcat destul de rău şi nu este luat în seamă de către ceilalţi fugari care au o poziţie în Franţa sau care lucrează în anumite centre de spionaj'„. în

1 Arhiva personală Lucian Vasile, Interviu cu Neagu Djuvara, 2016.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

cele din urmă, fostul ofiţer a plecat în Spania, de unde, cu ajutorul lui Virgil Vasiliu, s-a stabilit în Statele Unite.

în locul său, Neagu Djuvara l-a adus în 1954 pe maiorul Bazil Raţiu, a cărui experienţă şi pregătire profesională reprezentau un plus nesperat pentru SIMRE care intrase oarecum într-o stare de blazare. Nu numai pentru serviciul românesc de la Paris a fost un câştig, ci şi pentru Raţiu care, după cinci ani de lucru cu structurile secrete americane, era complet deziluzionat de acestea. Chiar dacă Silviu Crăciunaş avea obiceiul să augmenteze anumite detalii în rapoartele trimise ofiţerilor de la Bucureşti sau chiar să inventeze persoane şi evenimente, este destul de probabil ca relatarea din decembrie 1957 a discuţiei pe care a avut-o cu Bazil Raţiu să fie una veridică, fiind creionată o imagine nefardată a celulei informative din Bavaria şi a activităţii sale destul de nespectaculoase, în comparaţie cu cea a SIMRE sau chiar a lui Titi Constantinescu:

> A susţinut că elementele de care dispuneau americanii erau elemente mediocre, frizeri, pantofari, intelectuali rataţi, oameni necorespunzători care nu au reuşit să facă altceva în viaţă, iar pe americanii care conduceau serviciul de informaţii i-a descris ca fiind nepregătiţi, fantezişti, lipsiţi de experienţă, copilăroşi şi că numai f. puţini dintre americani erau oameni corespunzători, clari şi dedicaţi acestei activităţi. Mi-a spus că totdeauna a susţinut în faţa americanilor că lupta subversivă în ţară nu poate lî dusă prin elementele de care dispuneau ei că asemenea oameni nu pot fi trimişi la [...] ofiţerii superiori sau la medicii şi profesorii de care dispunea el în ţară, fiindcă asemenea elemente nu ar fi putut întreţine o convorbire şi legături la un nivel înalt cu oamenii săi din ţară, nici nu le-ar fi putut inspira încrederea necesară pentru a-i pune în mişcare şi să acţioneze sub influenţa lor.[1]

După ceva mai bine de un an, în toamna anului 1955, colaborarea lui Raţiu cu SIMRE a fost foarte aproape să se încheie abrupt. Maiorul a primit o ofertă tentantă, în special financiar, din partea lui Behţet Tiirkmen, şeful Millî Emniyet Hizmeti, serviciul de informaţii al statului turc. Tiirkmen, pe care Raţiu I a cunoscut la Ankara, i-a propus să revină în capitala Turciei, unde urma să fie încadrat în structurile NATO, într-un birou destinat Europei Răsăritene. în primă fază, fostul şef al structurii informative americane din Bavaria nu a informat pe colegii săi ori pe francezi de

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 2, f. 14.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

oferta Ankarei, mai ales că înclina să o accepte. Potrivit lui Neagu Djuvara, totul s-ar fi rezolvat, fără să dea mai multe detalii, iar Bazil Raţiu a rămas în conducerea SIMRE, însă atitudinea sa a produs o foarte proastă impresie[1].

Rezidenţele în perioada Djuvara

Cum ideea unor reţele informative în interiorul ţării fusese abandonată aproape definitiv după 1952, Djuvara afirmând că era prea periculos şi aproape imposibil cu resursele disponibile în contextul politic de atunci să construiască o reţea de agenţi pe care să o dirijeze din Franţa[1], iar activitatea comandorului | Vasilescu era fără rezultat, singura modalitate reală de obţinere de informaţii o constituiau rezidenţele. Bineînţeles, şi acestea fuseseră afectate de ecoul schimbării din primăvara anului 1952, precum şi de numărul din ce în ce mai mic de noi refugiaţi veniţi din ţară.

Singurele rezidenţe operaţionale (în grade totuşi foarte diferite) de după 1952 au funcţionat la Viena şi la Trieste (plecarea lui Nicolae Tănase de la Innsbruck a însemnat disoluţia celulei informative). Era oarecum surprinzător că, potrivit lui Djuvara, în Germania (unde se afla o semnificativă emigraţie românească, dar şi o oarecare legătură cu ţara prin intermediul saşilor şi şvabilor) nu exista nicio celulă stabilă. Totuşi, la fel ca în celelalte regiuni în care se găseau exilaţi români sau se afla că urma să sosească o delegaţie din ţară, SIMRE trimitea periodic câte un colaborator.

Trieste

Având în vedere desprinderea Iugoslaviei lui Tito de restul blocului comunist aflat sub controlul Moscovei, este surprinzătoare importanţa neaşteptat de redusă pe care rezidenţa de la Trieste a avut-o în arhitectura instituţională a SIMRE. Posibilele cauze sunt date de înăsprirea măsurilor de siguranţă la graniţa româno-iugoslavă, ceea ce a condus, inerent, la o îngreunare a trecerii frontierei şi la scăderea numărului de refugiaţi, şi la lipsa unor persoane care să coordoneze activitatea din oraşul aflat în mijlocul unei lungi şi aprinse dispute între Roma şi Belgrad. Locul lui Ion Ţânţăreanu fusese preluat de către Alexandru Pereţ, însă nu există

1' Arhiva personală Lucian Vasile, Interviu cu Neagu Djuvara, 2016.
Cu toate că Neagu Cosma îl indică pe Titi Constantinescu drept agentul occidental împotriva căruia s-a dus acţiunea de dezinformare, în lealitate este vorba de Gelu Belu, nefiind clar dacă este vorba de o contuzie neintenţionată a memorialistului ori de o dezinformare voită. Neagu Cosma, *Amintiri din pribegie*..., pp. 111 -120.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

date legate de activitatea ¡ii esteia despre care se poate numai specula că a fost de scurtă ilmată şi, în cel mai bun caz, cu rezultate minore.

in august 1952, celula avea să treacă în coordonarea neoficială a lui Oliviu Beldeanu, a cărui poziţie propriu-zisă era destul de neclară, oscilând de la sprijinitor al rezidenţei la responsabil de structură. Plasarea sa a fost mai degrabă rezultatul prieteniei pe care o avea cu Mircea Pătru, pe care îl cunoscuse în (ară în 1941, la o şcoală de pilotaj, şi îl revăzuse în 1949 în lagărul de Zdrenjanin, şi căruia îi raporta direct activitatea sa. Rolul lui Beldeanu, care se bizuia pe ajutorul lui Ioan Chirilă, era de a i identifica pe românii aflaţi în zona Trieste, de a-i sprijini pe aceştia şi de a-i recruta pe cei dispuşi să fie instruiţi şi trimişi înapoi în ţară. Oricât de dispus şi de doritor era chiar Oliviu Beldeanu de a pleca în misiune în RPR, absenţa unui potenţial înlocuitor al său îl scotea momentan din calcul pentru a fi chiar el inclus în instructajul propriu-zis. în octombrie 1953, pe fondul unor neînţelegeri cu autorităţile din Trieste, Oliviu Beldeanu a fost constrâns să părăsească regiunea, astfel că împreună cu Ioan Chirilă şi Anton Jahoda a lăsat în urmă oraşul-port de la Marea Adriatică şi s-a dus la München, cu gândul de a intra în procesul de instruire şi antrenament pentru a fi trimişi în ţară, i eea ce nu avea însă să se mai întâmple. Astfel, se poate considera că rezidenţa SIMRE de la Trieste şi-a încheiat activitatea.

Viena vs. Bucureşti. Acţiunea „Viorel'„

Evenimentele de la Paris, din prima parte a anului 1952, au pus o puternică presiune pe Gelu Belu. între agentul de la Viena şi Mihail Opran se construise o veritabilă relaţie de încredere,] respect şi prietenie, iar cu generalul Petrescu lucrase de fiecare dată sub auspicii foarte bune. Pe de altă parte, războiul de la vârfurile structurii nu-l implicau şi pe el, astfel că activitatea lui Belu nu era practic perturbată în vreun fel de tensiunile dintre liderii SIMRE şi partenerii francezi. Prins între spiritul de colegialitate şi pragmatismul profesional, Gelu Belu a fost probabil influenţat de o discuţie cu generalul Petrescu, petrecută în februarie 1952, când acesta din urmă i-a comunicat că începea să ia în calcul să nu mai lucreze în cadrul structurii informative, recomandându-i agentului să „procedeze aşa cum îi dictează interesele sale". Iar interesul său era

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

de a-şi continua lupta cu regimul comunist de la Bucureşti, aşa cum putea face el prin acţiunile informative duse de rezidenţa pe care o coordona, mai ales că îşi crease o serie de persoane de sprijin în activitatea informativă din rândul emigraţiei de la Viena. Prin urmare, Belu a ales să rămână în structurile SIMRE, lucrând atât în subordinea directă a lui Neagu Djuvara, noul şef descriindu-l drept „băiat plin de duh şi de gentileţe firească, mă înţelegeam de minune cu el”[2]. Se pare însă că în primii ani de după instalarea noii conduceri a serviciului românesc, unele paliere ale activităţii informative a lui Belu s-au desfăşurat într-o legătură destul de strânsă cu un enigmatic Zotter, cunoscut drept „Neamţul”.

începând din 1950-1951 şi aproape exclusiv din 1952, principala direcţie de activitate a rezidenţei SIMRE din capitala austriacă o constituia interacţiunea cu marinarii români care lucrau pe vasele ce navigau pe Dunăre, asigurând o legătură directă între Viena şi România. Pentru structura informativă a lui Gelu Belu, aceştia reprezentau colaboratorii ideali: în primul rând puleau călători pe cale legală, în al doilea rând făceau drumul in mod regulat, existând premisele unei acţiuni sistematice şi, ile asemenea, nu ridicau suspiciuni şi dispuneau de spaţii în Ore puteau ascunde şi unele pachete (sau chiar persoane), nu numai documente sau microfilme. Identificarea şi contactarea lor era un proces foarte anevoios şi meticulos, de multe ori la < lieremul hazardului, fiind însoţit de pericole şi incertitudini. Abordarea nu se făcea imediat şi direct, ci prin colaboratorii lui Ik'Iu care serveau, totodată, drept paravan. în memoriile sale, fostul ofiţer de contraspionaj Neagu Cosma preciza că activita- lea informativă a lui Belu se afla sub masca unui local condus de Anton Klein, originar din România. Localul ar fi fost frecventat de marinarii veniţi din ţară deoarece se afla în imediata apropiere a portului şi servea produse pe datorie, în schimbul unor comisioane făcute la întoarcerea din deplasare. Potrivit lui Cosma, acolo navigatorii erau abordaţi de proprietar şi de agentul SIMRE care, atunci când

limbile se dezlegau la un pahar de şnaps ori ţuică românească, aflau cum gândesc şi ce-i frământă pe marinari, selecţionându-i pe aceia cărora urma să le acorde o atenţie specială. Aşa au ajuns unii marinari să devină trădători. Marinarul intrat în vizor era „ajutat” să se încurce în tot felul de chestiuni: contrabandă, împrumuturi nerambursabile, pălăvrăgeală surprinsă

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

pe bandă magnetică şi alte asemenea „mărunţişuri". Când „fructele erau coapte" i se propunea târgul: ori... ori...[1]

Constrânşi astfel să accepte colaborarea cu serviciile de informaţii occidentale, marinarii îi puneau lui Belu la dispoziţie documentele de identitate pentru a fi copiate, acestea urmând să fie utilizate de agenţii care trebuiau să fie trimişi în ţară, îi furnizau date despre diferite aspecte economice, militare sau sociale din RPR, iar apoi se vedeau nevoiţi să îndeplinească rolul de curieri, ducând şi aducând pachete, corespondenţă, note şi informaţii. întreaga legendă este cel puţin discutabilă, metoda şantajului nefiind utilizată, cu o singură excepţie identificată până în prezent, în activitatea rezidenţei de la Viena. Iar asta nu pentru că agenţii români nu ar fi recurs din principiu la un asemenea procedeu, ci pentru că nu oferea garanţiile că cel care trebuia recrutat ar fi colaborat apoi onest şi nu ar fi devoalat totul Securităţii. Explicaţia singurului caz care constituie abaterea de la această practică este fie nevoia presantă de obţinere a unui document românesc de identitate pentru o misiune care se apropia cu paşi repezi, fie este vorba de o relatare care punea marinarul în postura de victimă şi îl deculpabiliza parţial. Pe de altă parte, se pare că versiunea puternic deformată prezentată de Neagu Cosma pleacă totuşi de la un detaliu cât se poate real. La începutul anilor 1950, în apropierea portului din Viena funcţiona o măcelărie deţinută de Crişan Wandelin (nu este exclus să fie una şi aceeaşi persoană cu Klein), un român plecat din ţară în 1941 şi stabilit în capitala austriacă. Magazinul său era frecventat de marinarii români, mai ales că Wandelin făcea schimb valutar la negru, oferind şilingi cu care navigatorii puteau cumpăra bunuri din oraş, iar contravaloarea în lei urmau să o depună familiei măcelarului rămase în România, dar şi alte produse de contrabandă care erau ulterior vândute în ţară. Dar sub masca acestor mici bişniţe, Crişan Wandelin lucra cu rezidenţa condusă de Belu, căreia îi intermedia obţinerea de informaţii şi de documente de la navigatorii români. Doi dintre cei care au ajuns să fie surse pentru agenţii de dincolo de Cortina de Fier au fost Ioan Hogea şi Florea Andriţă care au trecut pragul măcelăriei lui Wandelin pentru

1 Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 113.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

a achiziţiona de la acesta câte un ceas de mână. Numai că atunci când Hogea a pus banii pe tejghea, alături de bancnote erau şi carnetul de marinar, şi livretul de militar pe care le luase la sugestia lui Andriţă, pentru a se legitima în cazul în care ar fi fost opriţi de poliţia austriacă. Aparent din curiozitate, măcelarul i-a cerut livretul militar şi, după ce l-a primit, i-a spus că îl reţine, urmând să i-l returneze peste câteva ore. Din teamă, din naivitate sau din cine ştie ce alt motiv, marinarul a acceptat fără să protesteze, iar mai târziu Andriţă i-a destăinuit că ştia de interesul lui Wandelin pentru document (astfel că întreaga desfăşurare a fost, de fapt, un act premeditat, iar Andriţă lucra în colaborare cu măcelarul) şi că există doi români fugari din Viena care vor să discute cu el despre livret. în seara următoare, cei doi navigatori s-au întâlnit la un restaurant cu cei doi necunoscuţi, dar şi cu Wandelin, însă după puţin timp Andriţă s-a făcut nevăzut în timp ce ceilalţi patru s-au retras într-o încăpere separată a localului. Necunoscuţii i-ar fi spus lui Hogea că sunt legionari aflaţi în emigraţie, că au nevoie de asemenea documente pentru eventuale misiuni în ţară şi i-au solicitat informaţii despre situaţia din RPR, cereri la care marinarul s-a conformat întocmai. „în timpul discuţiilor", se nota într-o sinteză a cazului, „Hogea Ioan din cauza consumării [a] prea multă băutură s-a îmbătat după care s-a trezit într-o cameră". Revenit pe vas, bărbatul a fost înştiinţat de Andriţă că poate să-şi recupereze livretul de la măcelăria lui Wandelin, însă acolo i-a reîntâlnit pe cei doi necunoscuţi

> care i-au arătat livretul militar la care Hogea Ioan a răspuns că este al său şi a întins mâna pentru al [sic!] lua atunci unul din cei doi indivizi l-a apucat de piept şi i-a spus „ce aşa ne-a fost vorba, unde crezi că te trezeşti trebuie să semnezi un angajament şi după aceia ai să-l primeşti'„

Iar Hogea ar fi fost nevoit să-l semneze pentru a-şi recupera livretul. Sau cel puţin aceasta este versiunea pe care a relatat-o ofiţerilor de Securitate, versiune pe care aceştia au şi creditat-o ca fiind adevărată. Veridicitatea relatării este însă discutabilă: contactul dintre Hogea şi agenţii aflaţi în Viena ori transferul de documente s-a petrecut cu siguranţă, însă este cel puţin discutabil dacă a fost vorba de constrângere şi ameninţări sau, mai degrabă, colaborarea marinarului a fost una benevolă. Este, de altfel, singurul caz în care se relatează că Belu, dacă, într-adevăr, este vorba despre el, s-ar fi

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

prezentat drept legionar, postură care însă se potrivea deplin în discursul Securităţii care căuta implicaţii legionare în aproape orice acţiune împotriva regimului la Bucureşti şi justifica şi mai pregnant puterea ameninţărilor cărora le-ar fi căzut victimă Hogea. întreaga poveste ar fi putut rămâne un episod nebulos al confruntărilor duse de agenţii serviciilor secrete aflaţi la Viena. însă nu s-a întâmplat astfel, iar epilogul avea să se petreacă în 1953, într-unui dintre birourile Securităţii. Atunci când analizau documentele cu care a venit Bebi Toma, unul dintre cei paraşutaţi în ţară în acel an, s-a descoperit că seria livretului militar al spionului coincidea cu seria livretului lui Ioan Hogea. Cercul se închisese.

Este neclar cine erau cei doi bărbaţi care i-au fotocopiat livretul lui Hogea, inclusiv dacă aceştia erau legionari sau nu, sau dacă vreunul dintre ei era Gelu Belu (care obişnuia să se prezinte drept „Gheorghe"). însă cu siguranţă măcelarul din Viena a fost unul dintre cei mai productivi colaboratori ai rezidenţei SIMRE din Viena: în 1950, acesta l-a recrutat pe marinarul Stancu Geanta, pe care l-a utilizat informativ până în primăvara anului 1955, când sursa a fost descoperită şi arestată de Securitate. Acelaşi Wandelin, în colaborare cu Petre Angelescu, un marinar care în 1951 alesese să rămână la Viena şi lucra pentru Gelu Belu, au reuşit în 1953 racolarea unui alt matelot român, pe care Belu l-a supus unui amplu interogatoriu, ca mai apoi să-l recruteze sub numele conspirativ „Ionel". Ce nu ştia însă niciunul dintre cei de la Viena era că bărbatul din faţa lor mai avea un angajament secret, de data aceasta faţă de Direcţia a Vl-a a Securităţii, fiind astfel un agent dublu marşrutizat – cel mai probabil din întâmplare – în orbita rezidenţei SIMRE. Prin intermediul acestuia, autorităţile de la Bucureşti şi-au completat datele avute asupra lui Belu şi a apropiaţilor săi, a modului de recrutare şi a informaţiilor căutate de agenţii de la Viena, precum şi lista de nume a persoanelor de la bordul navelor româneşti care aveau contacte cu celula secretă din capitala de pe Dunăre[1].

însă Crişan Wandelin şi Petre Angelescu nu au fost singurii intermediari utilizaţi de Gelu Belu în recrutarea de marinari: Olga Pirscher era o bucovineancă stabilită la Viena, în 1941, alături de Iohan Pirscher, al doilea său soţ (de primul divorţase în 1930, însă din

1 **ACNSAS,** Fond Informativ, dos. **551 173,** voi. **1,** f. **59.**

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

mariajul lor rezultaseră doi băieţi, Otto şi Fritz, amândoi înrolaţi în SS şi amândoi căzuţi pe frontul antisovietic). Nu este clar cum a ajuns Olga Pirscher să colaboreze cu Gelu Belu, însă ea a fost cea care l-a convins în august 1951 pe marinarul Tudor Manofu să intre în legătură cu agentul român din capitala Austriei. Relaţia dintre Manofu şi Belu s-a rezumat la trei întâlniri petrecute cu ocazia curselor făcute la Viena (august 1951, martie şi octombrie 1952), ocazii cu care agentul SIMRE i-a pus întrebări despre situaţia economică din ţară. Totodată, prin intermediul navigatorului şi al soţiei sale, Maria Manofu, rezidenţa a încercat să trimită către două persoane din Transilvania bani şi instrucţiuni[1]. Cel puţin într-un caz, acţiunea a avut succes, Manofu predându-i fostului preot greco-catolic Petre Anca din Turda două scrisori cu mesaj scris cu cerneală simpatică, probabil împreună cu bani şi cocoşei de aur. Tot Pirscher l-a „pescuit" într-un magazin vienez şi pe marinarul Ilarie Perianu pe care l-a ajutat să cumpere anumite produse, ca mai apoi, sub masca unei discuţii banale, să obţină informaţii cu privire la situaţia de pe graniţa româno-iugoslavă. Aflând că urmează să vină şi în anul următor la Viena, Pirscher i-a lăsat adresa rugându-l pe bărbat s-o caute atunci când va reveni la Viena. Ceea ce s-a şi întâmplat, numai că Perianu a înţeles invitaţia într-un alt mod şi a fost foarte probabil dezamăgit să-l întâlnească în locuinţa lui Pirscher pe Gelu Belu, care a început să-l descoasă cu privire la utilizarea în ţară a cartelelor de alimente, paza în porturi şi posibilitatea de a scoate clandestin persoane din ţară, iar între timp, Olga Pirscher

> i-a spui lui Gelu Belu că eu cred că dl. Perian Ilarie ne poate face rost de un buletin de identitate şi carnete de marinar în alb sau chiar complectate iar Gelu Belu m-a întrebat dacă pot să-i procur aceste acte şi totodată mi-a dat sugestia de a fura de la cunoştinţe sau prietenii mei însă să am mare grije să nu mă prindă şi să le duc lui şi atunci voi fi bine retribuită şi va fi şi el mulţumit la care eu i-am răspuns că aceste lucruri sînt cam greu de realizat fiindcă nu se găsesc în comerţ şi dacă se va ivi vre-o ocazie să fur de la vre-o persoană s-au [sic!] să găsesc pe drum atunci îi voi duce în mod sigur. [...] După aceste discuţii am plecat de acasă la restaurant cu Gelu Belu şi Pirscher Olga unde am consumat cca 20 halbe cu bere [,..][2].

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 1, f. 62.

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

Perianu avea să revină o dată sau de două ori pe an la Viena, răspunzând întrebărilor lui Belu despre diferite aspecte economice, militare şi sociale din ţară şi preluând două scrisori pe care urma să le livreze (achitându-se numai de sarcina predării corespondenţei către doctorul Popescu Crivina din Turnu Severin, în schimb plicul pentru rudele din Târgu Mureş ale lui Belu l-a rupt şi l-a aruncat în Dunăre, cel mai probabil din precauţie). Nu a reuşit însă să-i procure şefului rezidenţei SIMRE niciun document de identitate, în ciuda presiunilor repetate, iar în vara anului 1956 Perianu se afla deja în camerele de anchetă ale Securităţii. Deconspirarea sa a fost, cel mai probabil, rodul indiscreţiei Olgăi Pirscher care, văzând că timp de aproape doi ani bărbatul nu-şi mai făcuse apariţia la Viena, a început să întrebe de el printre marinarii cu care avea legături, fără să ia în calcul că unul dintre ei poate fi informator al autorităţilor de la Bucureşti.

Pentru a contracara activitatea centrului SIMRE din capitala Austriei, contraspionajul de la Bucureşti a ţinut cont de o vastă paletă de direcţii de acţiune. Cele mai accesibile erau, bineînţeles, supravegherea şi dezinformarea şi care, de altfel, aveau să constituie principalele acţiuni puse în

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

aplicare în anii 1950. însă Securitatea nu s-a limitat numai la variantele simple şi sigure, ci a sondat posibilitatea unor incursiuni mult mai ample în structura informativă din Viena sau chiar lichidarea parţială a acesteia. în primul caz, se viza recrutarea unei persoane-cheie, iar numele avut în vedere a fost cel al lu

[1] Arhiva Rador, Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.

iCrişan Wandelin, însă planul nu s-a materializat. Mult mai îndrăzneaţă a fost ideea răpirii lui Gelu Belu şi a Olgăi Pirscher şi aducerea lor în ţară, unde urmau să fie interogaţi, judecaţi şi condamnaţi, operaţiune care avea să rămână mult timp pe masa de lucru a locotenent-colonelului Eugen Szabo şi a superiorului său, maiorul Isidor Holingher. Acelaşi Neagu Cosma, care la începutul anilor 1960 a fost direct implicat în urmărirea lui Gelu Belu, relata în amintirile sale că varianta răpirii şefului rezidenţei din Viena ar fi fost avansată chiar de către un marinar care era agent dublu, marşrutizat în cercul oamenilor de încredere ai lui Belu, informaţie neconfirmată documentar:

> Titi Constantinescu [de fapt Gelu Belu – n.m.] avea deplină încredere în „Costică" [de fapt, agentul „Viorel" – n.m.], motiv pentru care urca la bordul vasului unde rămânea ore întregi la un pahar de ţuică, mămăliguţă şi telemea de Brăila. De aici lui „Costică" i-a venit ideea de a-l „confisca" pe fostul căpitan de cavalerie [Titi Constantinescu fusese locotenent de aviaţie, iar Belu fusese ofiţer de rezervă, lucrând ca translator – n.m.] şi de a-l aduce acasă. Planul său a fost desigur, respins, spre marele regret al acestuia. „îmi pare rău că v-am spus, trebuia să vi-l aduc şi gata". „Costică" făcuse şi unele preparative în acest scop, amenajând pe vapor o ascunzătoare pe care numai un control foarte minuţios ar fi putut-o descoperi [amenajarea exista dinainte ca marinarul să fie determinat să colaboreze cu Securitatea – n.m.]. Aşa a scăpat Titi Constantinescu [în realitate, Gelu Belu – n.m.] de judecată şi de condamnare în ţară, după faptele săvârşite împotriva ei[1].

Pentru orice fel de acţiune – informativă, de recrutare ori de răpire –, era însă nevoie de agenţi în proximitatea membrilor rezidenţei. Aşa că la 11 iulie 1951 a fost recrutată, prin constrângere, sursa „Eduard Vasile", un marinar care avea legături cu Crişan Wandelin, dar fără a ajunge până la Gelu Belu. Din motive necunoscute, performanţele sale informative au fost extrem de reduse, nici până la începutul anului 1956 nereuşind să intre în contact direct cu şeful rezidenţei SIMRE. La fel se întâmplase în februarie 1955 cu marinarul care avea să devină agentul „Ioan Georgescu", despre care Securitatea aflase în timpul anchetei lui Tudor Manofu. Navigatorul avea deja construită o relaţie de încredere nu doar cu Crişan Wandelin, dar şi cu Olga Pirscher şi cu Gelu Belu, cărora le dăduse informaţii politice şi economice din ţară, le procurase documente româneşti şi le adusese scrisorile rudelor rămase în RPR. Dar la fel ca în cazul lui „Eduard Vasile", nici „Ioan

[1] Neagu Cosma, *op. cit.,* p. 120.

Grigorescu" nu oferise încă, în primăvara anului 1956, rezultate notabile[1].Totuşi, pe cât de infructuoase au fost încercările Securităţii pe aceste filiere, pe atât de profitabile şi îndelungate au fost prin marinarul Florea Ardeleanu, care, sub identitatea conspirativă a agentului „Viorel", a fost principala vulnerabilitate a rezidenţei SIMRE din Viena. Era unul dintre numeroşii navigatori care ajunseseră să lucreze pentru Gelu Belu, povestea recrutării sale nefiind cu mult diferită de a celorlalţi mateloţi transformaţi peste noapte în spioni. Identificat şi abordat la sfârşitul anului 1949 de către Victor Colbazi, cu care se cunoştea încă din 1936, de când acesta îi era superior în cadrul Societăţii Române Dunărene, Ardeleanu a fost „transferat" lui Gelu Belu în primăvara anului 1951, primind numele conspirativ „Gheorghe Oatu". Timp de mai bine de un an, marinarul a cules informaţii din ţară pe care să i le predea la Viena (iar ulterior şi la Linz, odată cu includerea portului din amonte în traseul regulat al navei). Subiectele erau variate, de la starea de spirit a populaţiei la situaţia economică reală. Tot în memoriile sale, fostul ofiţer de contraspionaj Neagu Cosma afirma că Ardeleanu i-ar fi furnizat lui Belu şi informaţii despre rezistenţa din munţi sau exploatarea uraniului în România. Pe lângă faptul că aceste detalii nu sunt confirmate de datele din dosarele de urmărire întocmite pe numele lui Belu, este cel puţin derizorie ideea că un simplu marinar, cu patru clase, care scria cu dificultate şi avea o inteligenţă modestă (nu de puţine ori, ofiţerii se plângeau că Ardeleanu nu fusese capabil să ducă discuţia pe linia instructajului primit în prealabil), ar fi putut avea cunoştinţe despre asemenea aspecte. însă matelotul nu a fost o simplă sursă informativă, ci unul dintre cei mai de încredere curieri, îndeplinind o serie de misiuni nu tocmai uşoare: în 1951 a izbutit să o scoată din ţară, ascunsă într-un compartiment al tancului petrolier, pe Ecaterina Caragea (mama Tandei Caragea), a adus pentru preotul Anca din Turda corespondenţă scrisă cu cerneală simpatică, bani şi cocoşei, a recrutat persoane de sprijin (Moţiu Filipescu, Dumitru Velicu şi Dumitru Serghiu) de la care a procurat documente de identitate româneşti pe care le-a predat la Viena şi a transportat în ţară o staţie completă şi funcţională de radio-emisie. Nu este aşadar de mirare că Florea Ardeleanu devenise probabil cea mai de încredere şi mai apreciată sursă a lui Belu, şeful rezidenţei din Viena fiind atât de încântat de rezultatele colaborării încât îl pusese pe

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

Zotter în contact direct cu marinarul şi, mai mult de atât, în 1955, l-ar fi prezentat pe „Viorel" şi lui Neagu Djuvara[1].

Numai că, fără ca Belu şi colegii săi să aibă cea mai mică bănuială, Florea Ardeleanu îşi schimbase serviciul secret pentru care lucra, transformându-se dintr-un vârf de lance al SIMRE într-o neaşteptată infiltrare prin care Securitatea avea să controleze jocul ani la rând. Căderea sa nu a avut însă de-a face cu şeful rezidenţei de la Viena, ci cu Victor Colbazi, ale cărui legături în ţară erau sub strictă supraveghere. Astfel, pentru a se descoperi ce anume trimitea fostul funcţionar fluvial, Securitatea a decis să-l reţină şi să-l investigheze pe cel care fusese identificat drept curierul care aducea pachetele din Austria. Arestarea lui Ardeleanu a fost mascată sub un amplu scenariu: la 6 noiembrie 1952, vasul său a fost oprit la Turnu-Severin sub pretextul unei epidemii depistate pe vas şi care necesită un control medical amănunţit al tuturor pasagerilor. La bordul navei s-a urcat un doctor care, de fapt, era ofiţer sub acoperire şi care, surprinzător, a decis că singurul bolnav care trebuie debarcat de urgenţă şi trimis la spital este Florea Ardeleanu. Numai că acţiunea a fost un fiasco total: doctorul din port şi-a dat imediat seama că omologul său doar afirmă că este medic şi la fel s-a întâmplat şi în cazul celorlalţi marinari, care au înţeles pe loc că ceva se întâmplă şi au început să speculeze că, într-un fel sau altul, Securitatea este implicată.

Dus la Bucureşti, Florea Ardeleanu a fost supus unei ample anchete cu privire la legăturile sale de la Viena şi acţiunile în care fusese implicat, iar rezultatul declaraţiilor a fost cu mult peste aşteptările ofiţerilor de Securitate. Aceştia credeau că au în faţă un banal contrabandist şi, poate, mesagerul lui Colbazi care trimitea ajutoare familiei sale. Au descoperit însă o sursă informativă a structurilor secrete occidentale, un curier al rezidenţei SIMRE din Viena şi un apropiat de încredere al lui Gelu Belu. De aceea, serviciul de la Bucureşti a decis că Florea
Ardeleanu i-ar fi mai util ca agent secret, recrutat şi folosit pentru supravegherea şi dezinformarea structurilor cu care colaborase până atunci doar ca un deţinut politic asemenea celorlalţi zeci de mii aflaţi în temniţe şi lagăre. Pus în faţa acestei alternative, Ardeleanu a înţeles că salvarea sa este „întoarcerea" împotriva celulei de la Viena. Şantajat şi cu soarta familiei (cel mai probabil, nu ştia că în acelaşi

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

timp fusese arestată şi soţia sa, femeia declarând în interogatorii tot ce ştia despre activitatea lui), Florea Ardeleanu a acceptat să devină agentul „Viorel", postură care avea să se dovedească mult mai potrivită decât cea de agent al SIMRE. După trei zile de anchetă, bărbatul părăsea clădirea Securităţii cu o adeverinţă medicală conform căreia ultimele 72 de ore le petrecuse internat pe un pat de spital.

Pentru contraspionajul comunist, recrutarea lui Florea Ardeleanu a venit la un moment cum nu se poate mai potrivit, exact când Gelu Belu iniţia cea mai amplă şi temerară acţiune în interiorul ţării: crearea unei reţele informative dotate cu aparat de radio-emisie prin intermediul căruia urma să transmită datele. Astfel, comunicarea nu mai era condiţionată de posibilitatea lui Ardeleanu de a călători pe Dunăre şi nici nu mai exista riscul deconspirării în cazul unei neglijenţe a marinarului ori al unui control mai amănunţit din partea vameşilor. Securitatea avea ocazia uriaşă de a obţine tehnică secretă occidentală, similară doar cu cea descoperită în urma căderii grupului Săplăcan şi care nu avea să mai fie egalată decât de echipamentele capturate în 1953, în urma arestării echipelor de paraşutişti. Dar dacă aparatura americană cu care fuseseră înzestraţi cei cinci tineri descoperiţi în 1951 a fost numai examinată, cea pe care o trimitea Belu în ţară, prin intermediul lui Ardeleanu, putea fi utilizată efectiv, în eventualitatea că acţiunea decurgea cu succes, pentru dezinformarea serviciilor occidentale care credeau că staţia funcţiona în conspirativitate. Transportul pachetului în august 1952 fusese o adevărată încercare pentru marinarul aflat, pe atunci, în slujba SIMRE, riscul fiind ca echipamentul să fie descoperit nu doar de controlul român de la graniţă, ci şi de colegii săi în timpul misiunii. Singura descriere amplă a echipamentului provine din memoriile lui Neagu Cosma, care spune că aparatul

era de gabarit mic (cât penarul unui elev), dar care bătea la peste 2 000 km, ceea ce asigura un trafic normal între România şi centrul Europei. Alimentarea cu electricitate se putea face la reţeaua de uz gospodăresc, dar şi la un acumulator de 12 volţi. În ce priveşte latura operativă, se cerea expres să se transmită mesaje numai supracifrate, scurte – nu mai mari de 25 grupe de cifre – iar în timpul transmisiei să se schimbe quarţul. Ordinea în care se foloseau quarţurile era indicată în Instrucţiune. Se mai cerea ca în

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

niciun caz să nu emită de două ori din acelaşi loc, pentru a se putea apăra de interceptarea gonio[1].

.Se pare însă că întregul aparat era semnificativ mai mare decât un penar, documentele amintind că era vorba de câteva pachete. Odată aduse în ţară, acestea au fost duse de Ardeleanu la locuinţa unui alt fost navigator, Sergiu Dumitru din Brăila, care le-a preluat şi le-a îngropat sub coteţul de găini din curtea casei. Ascunzătoarea era, bineînţeles, una temporară, căci urma, la un moment dat, ca aparatul să fie preluat de cineva care trebuia să se prezinte cu o parolă dinainte stabilită, iar mai apoi staţia trebuia pusă în funcţiune. Situaţia era agravată şi de faptul că soţia lui Dumitru bănuia că este vorba de ceva periculos, care ar fi putut atrage atenţia şi represaliile Securităţii, de aceea îi cerea constant şi insistent soţului său să scape de pachetele ascunse.

La ultima sosire la Viena, dinaintea descoperirii sale de către Securitate, Florea Ardeleanu a primit şi sarcina care constituia cealaltă jumătate a întregului plan imaginat de Gelu Belu. Marinarul trebuia să-l contacteze pe preotul Ion Ionescu, care locuia şi slujea în Săftica, o comună din nordul Bucureştiului, şi să-i dea

o coală de hârtie albă pentru el şi instrucţiuni de felul cum trebuește cetită această scrisoare şi cum trebue să răspundă lui Gelu. Procedeul este următorul: să introducă hârtia în apă rece după care va apare [sic!] scrisul, iar la lumina zilei se poate ceti; ca procedeu de scriere este următorul: să bage o coală de hârtie în apă să o pună pe geam să pună deasupra

0 altă hârtie uscată şi să scrie ce are de răspuns după aceasta; hârtia scrisă să o rupă, iar cea udă să o lase să se usuce.

Totodată mi-a dat şi parola cu care urma să mă prezint la Ion Ionescu: „sunt din partea lui Fux, a făcut operaţie şi este bine sănătos”. Să nu-i spun că sunt din partea lui Gelu, ci din partea lui Ionel, de statură mijlocie brunet[1].

Printre apropiaţii şi enoriaşii săi, părintele Ion Ionescu era binecunoscut pentru atitudinile puternic anticomuniste, fie de pe poziţii de simpatizant legionar, până în 1941, fie ca membru al PNŢ, în timpul alegerilor din 1946. Aşa îl ştia şi Fuxi Faubaurer, un vechi amic al preotului, care a plecat din ţară în 1950 şi s-a stabilit la Viena,

---

1 Neagu Cosma, *op. cit.,* pp. 118-119.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

unde l-a întâlnit pe Gelu Belu şi probabil i-a povestit de părintele Ionescu, determinându-l pe agentul SIMRE să-l ia în calcul pe cleric pentru acţiunile sale informative. Abordarea acestei misiuni a rezidenţei din Viena a fost destul de problematică pentru contraspionajul comunist: pe de o parte, ofiţerii nu puteau avea încă încredere în Florea Ardeleanu, iar pe de alta, nu era exclus ca preotul să-l reclame la Securitate şi să se piardă conspirativitatea misiunii, mai ales că Ionescu fusese recrutat în 1951 sub numele de „Vârteju". S-a pus în mişcare un întreg scenariu prin care trebuia testată reacţia omului bisericii, păstrat secretul acţiunii şi convins Gelu Belu că totul (sau aproape totul) merge în direcţia dorită. în locul lui Ardeleanu a fost trimis, la 27 noiembrie 1952, ofiţerul Oaidă de la Direcţia a Il-a, care avea trăsături fizice similare cu ale marinarului, însă preotul a bănuit că, într-un fel sau altul, Securitatea este implicată şi, fiindu-i teamă de o cursă întinsă, a refuzat orice contact. Mai mult, aşa cum contraspionajul anticipase că s-ar putea întâmpla, părintele Ionescu (sau sursa „Vârteju") a anunţat Securitatea locală de vizita necunoscutului. Totuşi, pentru ca să-şi poată juca bine rolul odată ajuns la Viena şi să nu ridice nicio bănuială în faţa lui Gelu Belu, Ardeleanu a fost trimis într-o duminică să ia parte la slujba de la biserica din Săftica. Stând câteva zeci de minute în pronaos, marinarul a avut ocazia să-l vadă personal pe părintele care ieşise din altar cu Sfintele Daruri, fiind astfel capabil, atunci când avea să-i ceară Belu, să facă un portret fizic corect al celui pe care, conform legendei, l-a abordat în chestiuni de spionaj.

Cum părintele refuzase să intre în discuţie cu cel care afirma că fusese trimis de la Viena, ofiţerul Oaidă şi-a încercat a doua oară norocul, dar şi de această dată răspunsul a fost unul negativ. Prin urmare, s-a decis ca „Viorel" să-i trimită o scrisoare în care să fie incluse o poză a lui Fuxi Faubaurer şi un bileţel al acestuia prin care îi cerea să reia „firul rupt în împrejurări dramatice"[1]. Speriat de insistenţa emisarului şi de corespondenţa primită, care putea fi folosită ca dovadă a implicării sale în acţiuni de spionaj, preotul a contactat din nou Securitatea locală, pe fir fiind intrat deja contraspionajul, care i-a cerut să marşeze la propunere. Pentru serviciul condus de maiorul Holingher, era dezirabil să aibă la

1 Neagu Cosma, *op. cit.,* p. 115.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

îndemână scrisul preotului Ion Ionescu. Chiar şi cu aprobarea încurajatoare a ofiţerului de legătură, părintelui tot i-a fost teamă şi a refuzat să facă întocmai cum i s-a cerut. Pentru a nu pierde firul acţiunii, contraspionajul s-a văzut nevoit să recurgă la plastografierea scrisului preotului, aşa-zisele „note informative" fiind redactate cu creionul, pentru a îngreuna deconspirarea falsului, şi apoi ascunse în interiorul câtorva ţigări din pachetul pe care „Viorel" îl avea asupra sa în timpul călătoriei în Austria[1].

între timp, la locuinţa din Brăila a lui Sergiu Dumitru s-a prezentat Cornel Popa din Galaţi, un fin al lui Florea Ardeleanu pe care acesta din urmă îl ştia foarte avid de bani, prin urmare acceptase operaţiunea despre care nu trebuia să afle prea multe, şi în care avea încredere datorită celor câtorva afaceri de contrabandă pe care le făcuseră în trecut. Evident, totul era o legendă: sub numele lui Cornel Popa se ascundea, de fapt, locotenentul Lazăr Bărbunţoi, şef de birou în cadrul Serviciului 1. Dacă totuşi Belu ar fi făcut investigaţii, pe o altă pistă, pentru a controla cele comunicate de Ardeleanu, ar fi aflat că, într-adevăr, în Galaţi exista un Cornel Popa, cu un loc de muncă oarecare, cu o locuinţă, prieteni şi un trecut ce puteau fi verificate.

Rezidenţa din Viena cunoştea că aparatul ajunsese în siguranţă în România şi se găsea în posesia unei persoane de încredere. De fapt, se afla în mâinile Securităţii şi, cu codurile şi frecvenţele potrivite, putea fi folosit în acţiunea de dezinformare. De asemenea, Belu ştia că părintele Ionescu din Săftica acceptase propunerea de construire a unei reţele informative şi începuse contactarea unor surse şi culegerea propriu-zisă de informaţii. în realitate, preotul nici nu bănuia că Securitatea răspundea în locul său, astfel că de la Viena era văzut drept liderul unei semnificative reţele de spionaj. Din perspectiva rezidenţei SIMRE, oportunităţile informative ale acţiunii erau cum nu se poate mai promiţătoare. De pe malul Dunării, Cîelu Belu zâmbea încrezător şi plin de speranţe. La aproape o mie de kilometri depărtare, de pe malul Dâmboviţei, ofiţerii comunişti de contraspionaj zâmbeau şi ei, la fel de încrezători şi plini de speranţe. Cu atât mai mult, cu cât ştiau că ei manipulează întregul joc.

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 5, f. 417.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

în acest context, în februarie 1953, Florea Ardeleanu revenea în capitala austriacă şi restabilea contactul cu Gelu Belu, numai că de data aceasta dintr-o altă postură secretă. Cum marinarul beneficia de o încredere enormă din partea lui Belu, contraspionajul de la Bucureşti era nerăbdător să înceapă să culeagă primele roade ale unei promiţătoare şi spectaculoase acţiuni: să descopere oamenii de legătură din interiorul ţării pe care se baza rezidenţa din Viena, să studieze modul în care se construia reţeaua informativă şi să analizeze exact direcţiile de activitate gândite de SIMRE. „Dar dacă Ardeleanu trădează şi mărturiseşte colaborarea cu Securitatea, redevine loial rezidenţei din Viena şi se întoarce cu misiune de dezinformare?", trebuie să se fi întrebat totuşi maiorul Holingher şi locotenent-colonelul Szabo. Dar răspunsul avea să vină după câteva săptămâni, odată cu revenirea lui Ardeleanu în ţară şi confirmat din nou şi din nou în anii următori: sursa „Viorel" îşi păstrase angajamentul faţă de Securitate, dovedindu-se unul dintre cei mai productivi agenţi infiltraţi în structurile SIMRE. Astfel, contraspionajul a aflat de tentativele lui Gelu Belu de a-şi contacta familia prin intermediul unei anume doamne Lupeanu, care locuia în apropierea Parcului Carol din capitală, de legăturile informative cu Moţiu Filipescu din Galaţi (care avea misiunea de a culege date militare şi economice), de microfilmele pregătite pentru părintele Ionescu ori de pachetele trimise preotului din Turda. Toate acestea în timp ce Ardeleanu continua să-i furnizeze lui Belu diferite informaţii din ţară, date din domeniul economic, politic ori social atent selecţionate de către contraspionajul comunist.

însă în toată această joacă de-a şoarecele şi pisica, principalul fir de acţiune, atât din perspectiva Bucureştiului, cât şi a Vienei, rămânea edificarea şi activarea reţelei informative

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

cu centrul în casa preotului Ionescu. Dacă Belu era nerăbdător ca părintele să înceapă culegerea de informaţii şi trimiterea lor în Occident, momentan prin intermediul lui Ardeleanu, Holingher căuta să temporizeze cât de mult posibil pentru a-l face pe agentul SIMRE să rişte şi să arunce în joc cât mai multe dintre cărţile sale, ceea ce ar fi dus, bineînţeles, la deconspira- rea lor. Versiunea pe care agentul „Viorel" i-a comunicat-o lui Belu era că preotul Ionescu era dispus să intre în această activitate clandestină, dar că

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

nu este sigur că cei de la celălalt capăt al firului sunt agenţii din exil ai serviciilor secrete occidentale şi nu ofiţerii de Securitate, astfel că era reticent să accepte să intre în această afacere. Pentru a-l convinge, Belu a folosit din plin resursele SIMRE şi legăturile CNR: prin acelaşi „om de încredere", i-a transmis preotului fraza-cheie „ziua bună se cunoaşte de dimineaţă" şi i-a cerut să asculte în serile de 4 şi 11 octombrie 1953 emisiunile în limba română ale posturilor REL şi Vocea Americii,

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

pentru a i se confirma parola primită

.Prima încercare a fost nereuşită, ceea ce, din nou, a fost în favoarea Bucureştiului. însă Belu nu a renunţat la planul său şi i-a transmis „preotului" să verifice din nou frecvenţele celor două posturi în datele de 4 şi 11 decembrie. în acele nopţi de început de iarnă, radioul din casa parohială din Săftica a rămas mut sau redând aceeaşi muzică obişnuită şi aceleaşi ştiri propagandistice emise din studiourile din strada Berthelot. în schimb, într-un birou al Direcţiei a Il-a a Securităţii, operatorii aşteptau cu atenţia încordată emisia „posturilor imperialiste". Cea din 4 decembrie a trecut fără să fie rostită fraza-cheie ori să fie remarcată vreo informaţie camuflată. Ultima şansă rămânea la 11 decembrie, atunci când, de la Viena, Gelu Belu spera ca mesajul să fie transmis, iar de la Bucureşti, un ofiţer anonim aştepta ca mesajul să fie recepţionat. La cincisprezece minute după ora 22, de la microfonul postului Vocea Americii răsuna vocea speakerului, dând citire unui discurs al lui Constantin Vişoianu, preşedintele CNR: „Români! Ştiţi mai bine ca orişicine că regimul comunist este un regim de teroare şi de minciună!" Apoi au curs acuzele îndreptate împotriva Moscovei, pomenirea momentelor de eroism din istoria românilor şi îndemnurile la rezistenţă pentru cei din ţară. „Iată ce exemple de fapte istorice comemorăm în luna Decembrie!", îşi continuă speakerul lectura. „Această lună este memorabilă în istoria noastră. De la început, ea s-a arătat fericită pentru destinele noastre; cum zice un vechi proverb românesc, ziua bună se cunoaşte de dimineaţă!'„. Mesajul fusese transmis, do- vedindu-se că întreaga acţiune informativă este, într-adevăr, dusă de către SIMRE şi are încuviinţarea CNR. Cu alte cuvinte, preotul fusese convins să lucreze pentru rezidenţa din Viena a structurii conduse de Neagu Djuvara. Cel puţin aşa trebuia să creadă Gelu Belu, legendă pe care acesta a socotit-o adevărată, mai ales că în primăvara anului următor, cu ocazia primei curse a lui Florea Ardeleanu după dezgheţul Dunării, agentul SIMRE a primit, ascuns într-o ţigară, un bileţel în care preotul îi comunica uşurat:

Domnule,

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

Am ascultat proverbul şi ne-am liniştit sufletește mai ales după năpasta care a căzut cu puţin înainte pe capul fraţilor noştri [procesul paraşutiştilor care a avut loc în octombrie 1953 -n.m.].

Dumnezeu să odihnească pe mucenicii neamului nostru. Am cetit cele trimise data trecută. Am aflat despre Dobre [Dobre Marin – n.m.] şi are să vă povestească mai multe prietenul nostru.

Aici sunt un mănunchi de români, uniţi în jurul bisericii, pentru care citesc ectenia cea mare tot aşa frumos cum o citeam înainte.

Dacă sunteţi aşa cum aţi scris în scrisoare şi în discurs şi aşa cum vă descrie prietenul nostru, noi vom fi alături de Dvs.

Altele veţi afla tot de la prietenul nostru.

Cu ocazia sfintelor sărbători ne rugăm pentru sănătatea [...] şi avem credinţa că mântuirea va veni şi pentru noi aşa cum Mântuitorul Iisus Hristos a adus-o odată cu prăvălirea pietrei de pe mormânt şi orbirea strajei. [...]'

Acel „Dobre" amintit de biletul plastografiat de către Securitate reprezenta veriga lipsă din întregul plan al lui Gelu Belu. Pe de o parte, exista preotul Ionescu care putea strânge informaţii, dar şi să recruteze noi agenţi, iar pe de alta se afla depozitată în ţară o staţie de radio-emisie. Cei doi aşi din mâneca lui Belu trebuiau însă puşi la un loc şi, în acelaşi timp, };.isită piesa esenţială care să le unească şi să le pună în mişcare. I)e aceea, tot în octombrie 1953, atunci când Ardeleanu a adus vestea aşa-zisei reticenţe a părintelui, Gelu Belu i-a trasat două sarcini esenţiale pentru dezvoltarea acţiunii de spionaj. în primul rând, trebuia ca staţia să fie mutată de sub coteţul de găini ilin Brăila (în realitate, era de mult în depozitele Securităţii) la casa parohială de pe DN1, aflată la câteva zeci de metri de Sfatul Popular din Baloteşti. Dar şi mai importantă era recrutarea unui radiotelegrafist ce urma să trimită informaţiile ci- Irate către staţia de dincolo de Cortina de Fier. Iar cel ales era Marin Sima Dobre.

Deja până la acest punct, întreaga operaţiune de construire a unei reţele informative şi a operaţionalizării unei staţii de ra- dio-emisie prin intermediul preotului din comuna Săftica ar fi putut trece drept *a bridge toofar*, un plan mult prea idealist şi îndrăzneţ, gândit din confortul şi siguranţa Occidentului pentru o lume dominată de riscuri, nesiguranţă şi neîncredere. Şi totuşi, a existat unul şi mai spectaculos şi care, la fel ca acţiunea ce ar fi trebuit implementată de preotul ortodox, a fost încă de la bun început sub controlul total al Securităţii, graţie agentului „Viorel". De profesie inginer electronist,

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

Dobre fusese coleg de regiment cu agentul de la Viena, între cei doi existând o strânsă camaraderie. Epurat din armată, Marin Dobre fusese ulterior arestat şi condamnat în 1949 la trei ani de închisoare pentru „uneltire", fiind eliberat în primele zile ale anului 1953. Prin Ardeleanu, Belu îi ceruse preotului Ionescu să-l contacteze pe fostul său camarad încă din august 1953, numai că la acel moment marinarul i-a adus răspunsul negativ al preotului prin care i se comunica faptul că Dobre nu putea fi încă folosit în acţiunea clandestină, fiind abia ieşit din închisoare şi încă sub regim de domiciliu obligatoriu. Agentul de la Viena a ales să aştepte aproape un an până să încerce să-l contacteze direct prin Ardeleanu, fără a mai apela la preot, iar la sfârşitul lunii august 1954 marinarul sosea la Bucureşti pentru a-i preda lui Marin Dobre din partea lui Gelu Belu un pachet cu două cămăşi, cinci batiste şi câteva medicamente. La prima vedere, pachetul putea trece drept un banal ajutor pentru cineva aflat în dificultate şi un semn că prietenii de altădată nu l-au uitat, în realitate, în interiorul coletului se aflau un receptor mini-atural pentru ascultarea emisiilor clandestine, cerneală simpatică, patru săculeţi de materie plastică necesară relevării mesajelor, bani şi o scrisoare. în textul corespondenţei, Gelu Belu se interesa de sănătatea şi de situaţia materială a amicului său, îi recomanda să aibă încredere totală în cel care îi adusese coletul şi îl ruga să citească totul cu atenţie, afirmând că „ce-ar fi mai important n-am trimis'„. în realitate, Belu trimisese deja foarte multe dintre cele necesare unui spion, numai că aproape toate informaţiile erau camuflate în banalele articole de îmbrăcăminte. în interiorul batistelor se afla un set explicit de instrucţiuni, prin care i se comunica:

[...] avem intenţia de a vă încredinţa crearea unui nucleu de rezistenţă pasivă, al cărui scop imediat ar fi de a procura orice informaţie folositoare Comitetului Naţional Român în lupta pentru desrobirea neamului. [...]

Vă cerem deocamdată să ne răspundeţi pe calea indicată mai jos, la următoarele întrebări:

- Puteţi să auziţi broadcast-urile noastre (emisiunile noastre îndreptate către dvs şi care nu implică răspuns imediat)?

Puteţi primi şi utiliza un emiţător-receptor funcţionând la priza de curent

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 3, f. 167.

?Aveţi câţiva oameni siguri, dispuşi să colaboreze la acţiunea prevăzută (informatori, curieri etc.)?

Puteţi găsi în ţară alţi operatori radio în stare de a lucra i u dvs. sau de a vă înlocui la nevoie?

Odată această organizare pusă la punct, doriţi să fiţi scos din ţară (primăvara viitoare)?[1]

În acelaşi loc se aflau şi orarul emisiilor, modul de folosire a Mulurilor de cifrare şi descifrare, metoda de preparare a cernelii simpatice şi a revelatorului, şi tehnica propriu-zisă de redactare:

scrieţi textul secret în caractere de tipar cu ajutorul unei bucăţele de lemn bine ascuţit, înveliţi vârful ascuţit în vată bine strânsă. Nu apăsaţi când scrieţi. Lăsaţi să se usuce în aproximativ 10 minute, apoi expuneţi ambele feţe ale documentului la aburi de apă câteva secunde; lăsaţi din nou să se usuce timp de o oră înainte de a scrie eventual un text banal, acesta din urmă va fi scris în sens perpendicular faţă de textul secret.[2]

Totodată, în cele două cămăşi se găseau cheia de cifrare (mai exact în îmbrăcămintea marcată cu fir roşu), respectiv cea de descifrare (în cea fără semn). Răspunsul trebuia să fie trimis pe adresa Mariţei Hindoreanu din Giurgiu, printr-o scrisoare cu un text banal ce trebuia să ascundă răspunsul cifrat şi scris cu cerneală simpatică. Fără să bănuiască o clipă, Hindoreanu ar fi trebuit să devină un intermediar într-o operaţiune de spionaj. I'emeia era unul dintre apropiaţii lui Ardeleanu, pentru care mai primea corespondenţă pe care o păstra până când marinarul trecea prin Giurgiu.

Pentru Marin Dobre, săptămânile şi lunile au trecut fără să ştie că trebuia (ba chiar ajunsese) să fie capul de pod al unei operaţiuni de spionaj duse de rezidenţa SIMRE de la Viena. Cămăşile şi batistele nu au ajuns niciodată la el, ci în mâinile ofiţerilor de contraspionaj. Mai mult, batista cu modul de cifrare, o pilulă albă cu praf pentru cerneală simpatică şi o pilulă neagră cu praf pentru relevarea cernelii simpatice au fost predate de către şeful Direcţiei a Il-a, maiorul Isidor Holingher, consilierului sovietic Climovschi care le-a dus spre analiză la Moscova. Ordinul sovieticilor trebuie să fi produs frustrare în rândul conducerii Securităţii, deoarece Holingher avea să primească sarcină directă din partea lui Gheorghe Pintilie de a-i raporta o dată la două săptămâni dacă materialul informativ a fost sau nu returnat.

în timp ce adevăraţii Ion Ionescu şi Marin Sima Dobre îşi duceau existenţa într-o relativă banalitate, primul între cădelniţe,

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 3, f. 100.
[2] *Ibidem*, f. 102.

spovedanii şi câteva note semnate „Vârteju", iar al doilea ca orice alt fost deţinut politic ce încerca să-şi refacă viaţa, alter-ego-urile lor create de Securitate păreau prinse între dorinţa de colaborare cu Viena şi neputinţa şi teama care-i împiedica să dea randamentul scontat. Rolul lui Dobre avea să fie, pentru o vreme, unul oricum mai redus, căci staţia pe care trebuia să o utilizeze nu putea fi montată, fiind invocate diferite pretexte: fie că preotul nu avea unde să o instaleze, fie că preotesei îi era teamă de emisie, fie că hârtia cu codurile de cifrare a fost pierdută de Ardeleanu, fie că echipamentul s-a defectat. Prin urmare, activitatea, destul de redusă, cădea astfel aproape exclusiv pe umerii preotului care transmitea mesaje scrise pe bileţele de câţiva centimetri pătraţi pe care apoi le ascundea în ţigările pe care i le dădea lui Ardeleanu, iar acesta din urmă i le preda ulterior lui Belu. Aceeaşi metodă era folosită şi în sens invers, agentul SIMRE fiind uneori con- Mrâns de Ardeleanu să scrie mesajele pe fugă, marinarul invo- i ând timpul limitat în care putea coborî de pe navă. Gelu Belu 1i ebuia să răspundă ad-hoc la noile veşti aduse de marinarul său de încredere, pendulând în acelaşi timp între nevoia impe- i uoasă de informaţii, frustrarea de a nu tî primit suficiente date semnificative şi posibilitatea ca un ton prea contondent să-l îndepărteze pe preot, şi chiar să fractureze fragila legătură. Spre exemplu, la începutul anului 1955, într-unui dintre bileţelele ascunse într-o ţigară, Belu îi comunica:

Dragă păr.

Primit rândurile dvs. cu multă bucurie şi fericiţi că v-au găsit în deplină sănătate. Acum 1 lună am avut ocazia să-l văd pe amicul ce-a citit „vremea bună" şi să stăm mai îndeaproape de vorbă. în faza actuală s-ar dori să aflăm cele cerute în precedenta. Riscul de-a trimite pe prietenul nostru de fiecare dată e prea mare pentru a mai încerca să ne convingem. Cred că acest fapt e clar şi reciproc ptr Dvs cât şi noi. înţelegem că nu e lucru uşor, cu chibzuinţă şi maxim de prudenţă se pot rezolva ecuaţiile problemei noastre. Dragă părinte, noi de aici nu suntem în măsură a vă da sfaturile necesare pentru rezolvarea dezideratelor noastre, fiindcă ignorăm posibilităţile ce vă stau la îndemână. De aceea vă asigurăm, este concursul nostru, discreţia şi siguranţa absolută. Problema se poate rezolva numai prin elemente sigure, hotărâte, precaute şi bărbăţie. Ne permitem totuşi a vă supun spre o primă orientare un exemplu: 1) Băneasa, ce se vede cu ochiul liber, câte la număr, eventual tip, personal, noi aranjamente şi data la cari s-au văzut şi înregistrat observaţia. 2) Ploeşti: situaţia sonde, distilării, personalul director (eventual

nume) etc. 3) Bucureşti: nr cazarme, natura unităţii ce le ocupă inf, art, geniu etc... Pentru ghidare, rog să consultaţi
programul nostru. Nu insist în detalii, ci mi-am permis să vă supun un exemplu de început până la găsirea specialiştilor. Ptru început ajunge executarea unei părţi din program [...] printr-o singură persoană [...] cineva din anturajul imediat a(l) dvoastră în care să aveţi totală încredere şi care să dispună de mai multă acţiune de mişcare. Am fi dorit ca răspunsul scrisorilor dvoastră să se facă prin micro-filme. Probabil că vă lipseşte [sic!] materialul şi tehnicianul. Dacă nu se poate prin microf, metoda noastră poate continua, chiar dacă e cazul să se scrie pe mai multe ţigări. Prietenul poate aduce mai multe pachete. Ar fi de preferat să scrieţi pe hârtie mai fină (probabil că nu se găseşte).

Iubite părinte, vă rog să-mi ertaţi maniera oarecum brutală, aceea de-a numi lucrurile pe numele lor (mă refer la cele 3 exemple). Vă rog la fel să nu vă faceţi gânduri negre, când vorbesc de risc. Suntem cu toţii bărbaţi. Riscul este numai acela de-a se deplasa până la dvoastră. Starea de spirit atât a lui, ca şi a dvoastră şi a noastră face să eliminăm voit drumurile inutile. Vă rog mult să nu mă înţelegeţi greşit. Obligat a mă restrânge ca timp, nu pot ocoli cu eleganţă realitatea [...] Dragă părinte, vă las cu Dumnezeu, vă îmbrăţişez din tot sufletul.[1]

1' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 3, f. 69.
Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 120.

Numai că la seminar şi la facultatea de teologie, un preot învaţă cum să ţină o liturghie, cum să împărtăşească, să asculte şi să ierte păcate, să boteze, să cunune viitori miri şi să prohodească pe cei adormiţi. Nu fusese niciodată instruit cum să recruteze surse, să cifreze informaţii, să construiască reţele secrete şi să se ocupe cu radio-transmisia datelor. De aceea, nici în vara anului 1955 structura pe care Belu voia s-o construiască prin aşa-zisul preot din Săftica nu era funcţională, iar pentru a linişti rezidenţa din Viena, ofiţeriide Securitate plăsmuiau un bileţel pe care Ardeleanu urma să TI transmită tot camuflat, într-o ţigară:

Domnule

Pline de griji au fost pentru noi zilele până a venit prietenul nostru [Ardeleanu – n.m.] care ne-a mângâiat sufletul.

Scrisoarea Dvs. a îmbărbătat pe cei ce se chinuesc în suferinţă şi aşteaptă ceasul izbăvirii.

Eu nu m-am priceput până acum cum să fac ca să capăt ştirile ce mi le-aţi cerut.

De la credincioşi aflu numai necazuri, iar cei cărora le-am împărtăşit taina, în vorbe se arată bărbătoşi, dar n-au făcut nimic.

Cunosc şi oameni potriviţi care ar putea să răspundă la întrebările Dvs. dar nu ştiu cum să le vorbesc ca să-i aduc la drumul nostru.

Am fost aproape tot timpul la câmp ca să am de ale gurii.

N'am niciun cunoscut care să ştie radio aşa cum aţi scris.

Cu gândul suntem alături de Dvs. şi mă rog lui dumnezeu ca să avem izbândă în strădania noastră. [...]

Domnul să vă aibe în pază

Ionescu[1]

în memoriile sale, fostul general de contraspionaj Neagu Cosma relata despre natura informaţiilor cerute aşa-zisului preot din Săftica de către rezidenţa din Viena. Potrivit acestuia, Gelu Belu i-ar fi trimis părintelui câteva microfilme cu instrucţiuni de realizare a explozibilului, pe care le-a ascuns în nasturii de la haina marinarului, mod de camuflare care, într-adevăr, a fost utilizat de agentul SIMRE prin Florea Ardeleanu. în paralel, le-ar fi transmis preotului şi colaboratorilor săi, cu ajutorul marinarului sau a staţiei de radio-emisie (care, însă, se pare că nu a fost niciodată pusă în funcţiune), să treacă la acţiuni concrete împotriva regimul comunist: „să fie aruncate în aer secţii din uzine, staţii pilot, grupuri electrogene, noduri de cale ferată, lucrări de artă, etc., altfel spus, să fie distrusă avuţia naţională a României„. Perspectiva unui preot distrugând

opere de artă pentru subminarea regimului comunist este cel puţin hilară, la fel cum ar fi fost şi următoarea sarcină pe care i-a trasat-o Belu (după refuzul membrilor reţelei de a comite acte de sabotaj): să convingă un pilot de vânătoare care zbura pe MIG-uri sovietice, recent intrate în serviciul armatei române, să dezerteze cu tot cu avionul pe care să-l predea apoi americanilor, urmând în schimb să fie încadrat în armata Statelor Unite. în realitate, aşa cum chiar sintezele maiorului Constantin Secuiu punctau clar, Belu i-a încurajat mereu pe colaboratorii din ţară să procedeze cu maximum de prudenţă şi să nu comită vreun act de violenţă care să-i expună, cerându-le să culeagă şi să transmită informaţii, iar în paralel „să se conserve pentru acţiuni viitoare"[1].

rf

Cum staţia de radio-emisie nu a fost niciodată operaţională, cu toate că între octombrie 1954 – iunie 1955 Securitatea recepţiona încercarea unui post necunoscut din Occident de a stabili un contact pe frecvenţele comunicate în prealabil de Belu, pentru rezidenţa SIMRE singura cale de trimitere şi recepţionare a datelor rămânea prin Florea Ardeleanu, care îşi continua cursele pe Dunăre şi, implicit, întâlnirile la Viena cu Gelu Belu şi cu enigmaticul Zotter. La mijlocul anilor 1950, pe lângă mesajele ascunse în ţigări, agentul SIMRE utiliza ca ascunzători şi nasturi marinăreşti în care erau plasate bileţele cu instrucţiuni pe care marinarul urma •A Ic predea „preotului din Săftica". în paralel, Zotter îi cerea navigatorului să strângă informaţii despre instalaţiile şi trupele din porturile Turnu-Severin şi Giurgiu, despre regimul . tucspondenţei interne şi externe sau despre controlul marinarilor care îndeplinesc misiuni în afara ţării[1]. Mai mult, prin intermediul lui Ardeleanu, Belu credea că stabilise şi o legătură informativă cu un marinar sovietic din Reni, port aflat la circa 20 de kilometri de Galaţi, pe malul sovietic al Dunării. I >c la acesta, navigatorul român ar fi adus informaţii despre masurile de securitate de la graniţă şi despre capacităţile industriale din regiunea Odessa, iar rezidenţa din Viena i-a trimis câteva ceasuri despre care nu există vreo dovadă, dar, în acelaşi timp, nu este exclus să fi servit (şi) drept ascunzătoare pentru material informativ. La fel

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 9, f. 316.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 3, f. 22.
[J] *Ibidem.*

ca în toate celelalte aspecte ale acţiunii secrete, şi marinarul din Reni era tot o nălucă plăsmuită într-un birou al Securităţii de la Bucureşti, care toordona cu migală o complexă acţiune de dezinformare despre care Belu credea, cu speranţă şi naivitate, că este o remarcabilă reuşită de spionaj.

Pentru celula de la Viena, Florea Ardeleanu era atât de important ca sursă informativă încât ştirea că navele fluviale româneşti vor putea naviga până în Germania Federală a provocat temerea că marinarul ar putea Fi recrutat şi de alte servi – i ii secrete vestice. De aceea, Zotter şi Belu i-au cerut insistent sa refuze orice tentativă de racolare, motivând că „eventualele persoane ce l-ar contacta în Germania occidentală ar putea fi neserioase"[2]. La fel de posibilă, dar şi de nedorit, era suspendarea curselor pe Dunăre a navei lui Ardeleanu, ceea ce ar fi condus, inerent, la pierderea, pentru un timp, a legăturilor dintre acesta şi rezidenţa din Viena. De aceea, în noiembrie 1954, Belu îşi instruia agentul

să încerce să folosească un alt marinar care călătoreşte la Viena, dar care să nu cunoască scopul real al legăturii.

Acestui marinar să-i dea un bidon cu pereţii laterali dubli, cu rugămintea de a-l preda lui Gelu Belu.

între pereţii bidonului să pună materialul de spionaj, iar în bidon să pună o băutură alcoolică.

Viorel va da marinarului telefonul lui Gelu Belu.

Când va ajunge la Viena, marinarul urmează să-i dea un telefon lui Gelu Belu şi să-i spună că vine din partea lui „Recea" şi vrea să-l întâlnească.

După o oră, marinarul să se găsească în restaurantul „Andraş" din zona sovietică a Vienei şi să fie atent la uşa de intrare. Când va veni o persoană care se va freca tot timpul cu mâinile la amândoi ochii, să iasă după această persoană şi s-o I oprească sub un pretext oarecare. Persoana va spune parola „Recea" şi astfel se va efectua legătura.[1]

Pe aceste coordonate, Securitatea a reuşit ani de zile să dezinformeze rezidenţa SIMRE din Viena, să descopere şi să supravegheze punctele sale de sprijin din ţară şi filierele transfrontaliere. Chiar dacă staţia de radio-emisie nu era operaţională, iar în lo- I cui datelor economice, militare sau sociale cerute se primeau informaţii banale ori deja cunoscute, pentru agentul din capi- I tala Austriei tot era un câştig informativ care nu putea fi pus la îndoială şi care ajungea, apoi, în mâinile serviciilor secrete franco-americane. Dar toate acele mici victorii pe care Gelu Belu credea că le-a obţinut erau de fapt

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 3, f. 22.
[J] *Ibidem.*

înfrângeri categorice în războiul secret în care se găsea înrolat. într-o asemenea amplă [1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 3, f. 23.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 3, f. 22.
[J] *Ibidem.*

Joperaţiune, pot fi unii inamicii păcăliţi pe termen lung sau toţi I 'i-icrmen scurt, însă toţi pe termen lung era imposibil, iar până •ii abilele manevre ale Securităţii aveau să fie la un moment dat • li-» (inspirate. Totul a început de la scrisoarea aşa-zisului părinte l.iiiiescu primită de Gelu Belu prin aceeaşi filieră a lui Florea Anleleanu. După parcurgerea informaţiilor din corespondenţă, agentul SIMRE a trimis-o mai departe la Paris, pentru a fi examinată şi de către serviciile secrete occidentale cu care lucra nindura condusă de Djuvara. După scurtă vreme, Belu este . Iiernat să participe la o şedinţă urgentă la Viena, întâlnire la ■ are iau parte Rossignol, Leisersohn şi un agent american care a ((indus discuţia. Cei trei îl pun pe Belu în faţa unui scenariu ce-i pare incredibil: scrisoarea respectivă fie a fost plastografiată de !m*i uritate, fie a fost scrisă de preot, însă la indicaţiile Securităţii. I'entru agentul român este un şoc teribil şi refuză cu obstinaţie s.'l creadă aşa ceva, iar când ceilalţi trei îi spun că părintele nu mai constituie o sursă informativă de încredere şi nu mai sunt .K ceptate mesaje de la el, Gelu Belu respinge acuzele pe un ton foarte vehement şi părăseşte intempestiv sala. Imediat după el, iese din sală şi americanul misterios care îl opreşte, iar cei doi poartă o scurtă discuţie între patru ochi. Cu această ocazie, intr-o română perfectă, bărbatul îl întreabă pe Belu dacă nu-l mai recunoaşte, iar la răspunsul nesigur al agentului SIMRE, se prezintă drept Nicu Băcăinţanu din Alba Iulia, un fost coleg de şcoală al său. Născut în Statele Unite, Băcăinţanu a copilărit în România şi s-a reîntors peste ocean, împreună cu familia, chiar înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. Acum, vechiul său coleg ajunsese şeful spionajului american în Europa, fiind detaşat la Paris, şi îi cerea din nou lui Belu, de data aceasta i a între vechi prieteni, să creadă concluzia serviciilor occidentale, chiar dacă scenariul îi părea de necrezut. Gelu Belu însă a refuzat să accepte ideea, aşa că în toamna anului 1956 relaţia dintre rezidenţa din Viena şi structurile informative franco-ameri- cane intră în criză. Avea să fie însă primul şoc din seria celor petrecute la finalul anului 1956 şi care va conduce la un nou seism instituţional în cadrul SIMRE.

Viaţa de după SIMRE

Ieşirea din scenă a vechii conduceri a structurii informative româneşti nu a însemnat şi sfârşitul legăturilor foştilor lideri cu lumea spionajului. Punctuale sau de lungă durată, aceste contacte nu aveau cum să dispară pur şi simplu după activitatea din 1949-1952. Este

drept că unii dintre foştii agenţi de la baza organigramei au părăsit domeniul informativ şi şi-au reluat viaţa normală, aşa cum a fost cazul lui Romeo Bălăceanu. însă pentru Dumitru Petrescu şi Mihai Opran, lucrurile nu s-au încheiat în 1952. Traseele au fost diferite: dacă fostul comandor avea „spionajul în sânge", iar numele său avea să rămână o constantă pentru Securitate în anii următori, generalul a fost o apariţie mai degrabă meteorică în planul de lucru al Securităţii care însă a fost aproape să ducă la un rezultat spectaculos pentru Bucureşti.

Încertitudine şi constrângere. Cazul generalului Dumitru Petrescu

După înlăturarea sa de la conducerea SIMRE şi lipsa unei oferte concrete de lucru din partea serviciilor britanice sau americane, în ciuda semnalelor promiţătoare pe care le primise şi în care îşi pusese multe speranţe, Dumitru Petrescu s-a văzut nevoit să îşi caute o altă variantă de a-şi asigura un venit. Sprijinul a venit din partea unui alt refugiat român care i-a oferit generalului un post modest de statistician la firma pe I MIC o avea şi al cărui sediu se afla pe Champs-Elysées. Nu ■ i .1 rezolvarea sperată, însă era singura variantă disponibilă, Cire ¡1 scotea din situaţia materială precară. Afacerile au mers mimai pentru o vreme: la începutul anului 1955, firma a dat l.iliment, iar Petrescu s-a trezit şomer şi fără bani, la vârstă Infinită şi fără vreo pregătire care să-i permită să-şi găsească un rost pe piaţa muncii din Franţa. Au urmat luni de sărăcie ICută şi de situaţii degradante: fostul general şi soţia sa tră- i.m ba închiriind câte-o cameră modestă, ba fiind găzduiţi de i .île un prieten în locuinţa lui, având lucrurile împrăştiate pe l.i diferite cunoştinţe. Primeau câte un ajutor sporadic din par- le.i CAROMAN sau Virgil Veniamin le mai împrumuta câte o sumă de bani pe care uita să o mai ceară înapoi.Veştile despre condiţia sa precară au ajuns şi la urechile Securităţii, colonelul Mişa Protopopov hotărându-se să exploateze situaţia în folosul regimului de la Bucureşti, ţelul misiunii fiind de a-l convinge pe fostul şef al SIMRE să se repatrieze. Conştient că ar putea fi condamnat la ani grei de temniţă pentru participarea sa pe Frontul de Est, pentru originea socială, pentru activitatea informativă de până în 1952 sau pentru oricare alt motiv invocat de Securitate, generalul respingea ideea întoarcerii în România. Nu atât de fermă era şi soţia sa, care, obişnuită cu un stil de viaţă luxos şi confortabil, se lupta cu neajunsurile materiale şi decăderea socială a familiei. Iar

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, ff. 19-20.

Protopopov intuia că, adunate şi prezentate în modul adecvat, lipsurile financiare, frustrările Constanţei Petrescu şi dragostea lui Dumitru Petrescu pentru soţia sa pot depăşi temerile generalului că ar putea avea neplăceri odată repatriat[1]. Prin urmare, Securitatea a deschis în noiembrie 1955 un nou dosar individual de studiu pe numele lui Petrescu, devenit acum obiectivul „Păstorel", în care a început să elaboreze planuri de măsuri pentru repatrierea fostului şef SIMRE.

S-a optat pentru varianta constrângerii unui vechi prieten şi camarad al lui Petrescu să-i scrie o scrisoare în care să-i ceară să se gândească la ideea întoarcerii în ţară, atingându-i orgoliul şi liniştindu-i temerile. Această corespondenţă urma să fie livrată personal de către un ofiţer al Direcţiei I-a a Securităţii care urma să plece la Paris, iar din acest punct, planul se împărţea în trei scenarii: prima variantă prevedea abordarea exclusivă a generalului, iar după predarea scrisorii şi lecturarea ei ofiţerul urma să conducă discuţia înspre modalităţile de repatriere. A doua pistă o viza pe soţia generalului: „întrucât se cunoaşte că soţia lui Păstorel este o femeie avidă după bani şi trai îmbelşugat, i se va promite că, venind în ţară, va avea posibilitatea să ducă o viaţă mai bună decât în Franţa, având asigurată pensia soţului şi eventual o muncă cinstită după capacitatea lui, o existenţă sigură", menţiona documentul. Ea putea fi cel mai uşor convinsă, iar prin intermediul ei, sperau ofiţerii de Securitate, va putea fi determinat şi generalul să accepte propunerea. Al treilea scenariu era o combinaţie între celelalte două, însă toate trei se bazau foarte mult pe iscusinţa ofiţerului care urma să livreze scrisoarea şi să discute personal cu soţii Petrescu, recomandarea de bază fiind că „în tot timpul discuţiei se va evita să se lovească în orgoliul său [al generalului – n.m.] şi se va exploata la maximum vanitatea sa'„. în cazul în care obiectivul „Păstorel" îşi manifesta neîncrederea în ideea întoarcerii în ţară şi „pentru a-i spulbera orice îndoieli ce le-ar mai avea", continua planul de măsuri, „recrutorul îi va spune că în ţară Păstorel este bine cunoscut, ştie cine este el, ştim că este un militar capabil, cunoaştem întreaga lui activitate desfăşurată atât în ţară cât şi

Iu străinătate şi cu toate acestea acum când el se găseşte într-o Ilare materială şi poate şi morală proastă, venim să-i întindem 0 mână de ajutor". Bunătatea samariteană a Securităţii era însă ii mască a capcanei pe care regimul de la Bucureşti i-o întindea Im-iiIni

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, ff. 19-20.

a-l aresta şi a-l folosi, probabil, în scop propagandistic împotriva emigraţiei româneşti.

Pregătirea misiunii a continuat cu o relativă lentoare: ofiţerii au oscilat între cine ar fi cel mai potrivit pentru a fi constrâns •.a redacteze scrisoarea ce urma să fie utilizată pentru a începe discuţia repatrierii, oprindu-se, abia în aprilie 1956, asupra lui Vplimiu Pretorian, fostul şef al Marelui Stat Major şi cel care, între 1945-1946 fusese protectorul lui Petrescu. Pretorian fusese epurat din armată în 1948, arestat şi condamnat la 12 ani de închisoare, dar a fost pus în libertate în 1952. După eliberare, s-a stabilit în Braşov unde îşi câştiga existenţa ca gestionar de materiale la un trust de construcţii[1]. Aşa că în primele zile ale lui iunie 1956, un ofiţer de Securitate se deplasa în oraşul de la poalele Tâmpei pentru a-i cere să redacteze textul

1 ăl re Dumitru Petrescu stabilit de Securitate, solicitare pe care Iostul şef de Stat Major a fost nevoit să o accepte. Conţinutul i orespondenţei fusese gândit în detaliu de ofiţerii de Securitate şi reuşea să atingă toate problemele cu care Petrescu se con- Ii unta după opt ani de viaţă în exil:

Iubitul meu prieten şi coleg,

Sunt mulţi ani de când nu ne-am mai văzut şi nu ne am mai vorbit. [...]

Când eram amândoi la Paris şi studiam ţi-aduci aminte cum căutam restaurantul românesc în care de multe ori nu aveam loc, pentru a gusta o mămăligă ca la noi acasă? M-am ' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 3, f. 109.
întrebat şi mă întreb adesea ce s-a putut frământa în cazul tău [...] pentru a-ţi părăsi ţărişoara ta şi tot ce te-a legat de ea din copilărie şi până la una din treptele sociale şi de răspundere cea mai înaltă?

Cred că nu mai este cazul să mai dăm un răspuns. Sunt convins, Puiule, că o duci şi rău şi greu! Ce interes ai tu să prelungeşti această stare? Mai toţi vechii tăi camarazi sunt aici, împreună cu toţii încă mai muncim şi nu este deloc neplăcut ca pe lângă pensia bine plătită şi mai ales regulat şi la timp, să mai adaugi ceva la bugetul personal. [...] cred că generalul D. Petrescu nu trebuie şi nici nu poate întinde mâna. La câţiva poate să le fie buzunarele plinuţe dar câtă josnicie, câtă murdărie, câtă trădare faţă de cel care ne-a dat cinste şi onoruri: Statul – Ţara ta!

Iubite Puiule,

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, ff. 19-20.

Citeşte rândurile mele fără nici-o interpretare făţarnică şi nu odată ci de mai multe ori. Nu-ţi cer decât un singur lucru: să gândeşti şi să judeci: faci bine sau faci rău. Toată ţara noastră este un şantier, de la un cap la altul fără deosebire. Industria noastră prosperează văzând cu ochii. Câmpiile noastre pe care le cunoşti şi de care sunt sigur că ţi-e dor nu au o pată neagră – totul este verde şi roditor. Oamenii noştri de astăzi am putea spune oameni noi, tineri şi vârstnici, au un alt fel de a fi, de a vorbi, de a face: totul este corect, demn, onorabil, [...] fiind mândru de ceiace face [...]. Oare de ce să nu ştii toate acestea? Şi dacă le ştii, le cunoşti, le simţi, atunci dragul meu, ce rost mai are şederea ta aci, în necunoscut, în lipsuri şi privaţiuni pe care nu le meriţi şi cu care tu nu ai fost obişnuit!

Scumpul meu, eu cred că este cazul de a te hotărî de a reveni în ţara ta, în Patria noastră. Ea are nevoie de tine, de capacitatea ta profesională, de munca ta [...]. Ai toate posibilităţile pe care le-ai dori. [...]

Conducerea noastră politică înţeleaptă voeşte prin această măsură am putea spune unică în istoria politică, să readucă în ţară pe toţi fiii ei care să înceapă o nouă viaţă sub auspiciile i ele mai mulţumitoare decât să-i lasă la voia întâmplării, să-i părăsească, să-i lase pe meleaguri străine.

Iubitul meu coleg, nu mai pierde timpul în gândire şi sofisme.

Adresează-te neîntârziat legaţiei noastre de aci, Comitetul de repatriere, şi vei primi toate înlesnirile necesare. Noi toţi, colegi şi prietenii tăi, te aşteptăm nerăbdători şi încrezători că sentimentele tale de iubire de Patrie nu au scăzut cu nimic şi te asigur încă o dată că vei fi bine primit, îţi doresc sănătate şi pe curând între noi, Al tău, S. Pretorian'

în vara anului 1956, Securitatea avea toate aspectele pregătite pentru a trece la contactarea lui Dumitru Petrescu: identificase rudele sale din ţară, strânsese date despre condiţia sa precară de la Paris, stabilise scenariile

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, ff. 19-20.

posibile de desfăşurare .i acţiunii şi obţinuse scrisoarea din partea unui vechi şi de în- i redere camarad al obiectivului. Sursa „Ardeleanu”, care se afla Li Paris, în cercul foştilor ofiţeri şi al liderilor emigraţiei române, recomanda Bucureştiului să acţioneze de îndată, punc- tând că „Păstorel este acum ros la maximum de orgoliu rănit” şi menţionând că face eforturi pentru a continua să-l demoralizeze pe fostul general şi să-i înlăture bruma de încredere pe care acesta o mai avea în ceilalţi exilaţi. Numai că la 24 iulie

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, ff. 19-20.

1956, rezidenţa din Paris trimitea în centrală o notă informativă îngrijorătoare: Liviu Vânatu îi mijlocise lui Dumitru Petrescu obţinerea vizei pentru Statele Unite, iar generalul şi soţia sa urmau să plece peste ocean în mai puţin de două săptămâni. Să fi aflat serviciile americane de planurile Bucureştiului

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, ff. 19-20.

işi să îi fi întins o mână de ajutor fostului şef de structură informativă pentru a nu cădea în mâinile regimului comunist ori era un *twist* al destinului, o coincidenţă care dădea peste cap scenariile şi planurile de lucru pregătite atâtea luni? Cert este că dacă Securitatea nu ar fi tratat cu lejeritate şi lentoare problema abordării lui Petrescu, propunerea ar fi căzut într-un cu totul alt context, căci nu ar fi existat alternativa emigrării în Statele Unite.

Astfel, „tov. Valentin", responsabilul pentru contactare, pleca spre Franţa pentru a încerca să-l deturneze pe fostul general de la oferta primită prin intermediul lui Vânatu, care de altfel îi oferise şi un sprijin material consistent pentru relocare. Cu ajutorul unui anume Tănase din cadrul rezidenţei pariziene, în dimineaţa de 31 iulie 1956 ofiţerul de Securitate a încercat fără succes să găsească domiciliul lui Petrescu: strada avea mai puţine numere decât cea din baza de date a autorităţilor române. Abia „după cinci ore de căutări şi investigaţii, folo- sindu-l pe Tănase, căruia i-a dat o lecţie usturătoare despre ce înseamnă superficialitatea'„, Valentin a reuşit să găsească locuinţa obiectivului „Păstorel", lăsând însă contactarea pe ziua următoare.

Din motive neelucidate, ofiţerul nu a trecut la acţiune pe 1 august, ci abia în dimineaţa zilei de 2, când, împreună cu un anume Paul, Valentin a plecat spre locuinţa lui Petrescu. în metrou au observat că doi bărbaţi par să-i urmărească şi, cu toate că au reuşit să scape de aceştia, agenţii regimului de la Bucureşti au decis să fie precauţi şi să abandoneze misiunea pentru ziua în curs. Timpul trecea însă în defavoarea Securităţii, aşa că pe 3 august 1956, la 8.40, Valentin reuşea să bată la uşa apartamentului familiei Petrescu, în timp ce Tănase rămăsese pe stradă pentru a se ocupa de contrafilajul misiunii. Constanţa Petrescu .1 deschis uşa şi, după câteva cuvinte schimbate în franceză, ofiţerul i-a spus în română că îl caută pe general. Atunci femeia l-a invitat în holul locuinţei, unde după câteva zeci de secunde a apărut un bătrânel în haine de casă, încă somnoros şi uşor neîngrijit. Aflând că este vorba de un român, Petrescu l-a chemat în camera de zi pentru a discuta între patru ochi. După ce s-au aşezat pe fotolii, ofiţerul – care se prezentase cu numele de Vasilescu şi sub legenda că se afla în Paris cu un ansamblu folcloric – i-a întins scrisoarea pregătită pentru acest moment. I 'etrescu a luat hârtia, a desfăcut-o, a zâmbit recunoscând scrisul vechiului său prieten, a împăturit-o şi a pus-o pe masa de lucru, spunându-i

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, f. 91.

curierului că o va parcurge mai târziu. Scenariul luat mereu în calcul era că generalul o va citi, iar ofiţerul va putea apoi să-şi construiască argumentaţia pe fundamentul impactului emoţional generat de textul lui Pretorian. Numai că întâlnirea nu decurgea conform scenariului, iar Valentin nu avea altă opţiune decât să-l abordeze direct pe bătrânul din faţa sa, spunându-i că îi transmite salutul foştilor săi cunoscuţi şi camarazi pe care poate i-a uitat. „Nu", a răspuns scurt Petrescu, continuând apoi: „nu-mi pot uita patria, deşi nu-mi place tot ce se întâmplă în ea, (dar) nici tot ce este aici şi ceea ce am ajuns'„. încurajat de afirmaţia evazivă, ofiţerul i-a mărturisit că mulţi dintre foştii săi prieteni se gândesc la el şi la drumul pe care a ales să meargă, dar că toţi îl aşteaptă să-l revadă în ţară. Din nou, fostul general – care probabil începea să bănuiască cu cine discută de fapt – lăsa deschise porţile, afirmând că a părăsit România nu din laşitate, ci din cauza contextului nesigur de după război, că niciodată nu a fost un duşman al ţării şi că îşi doreşte să moară şi să fie înmormântat în pământul natal. Minutele treceau, iar discuţia curgea în direcţia dorită de ofiţerul de Securitate: Petrescu aproape că îşi făcea o veritabilă autocritică, repudiindu-şi activitatea informativă din trecut, pozând într-o victimă care a avut de suferit pentru că nu a marşat la propunerile francezilor şi americanilor de a acţiona direct împotriva ţării şi declarând că nu a fost niciodată împotriva comunismului, ca sistem politic, ci numai în contra aservirii de către Moscova. Ba, mai mult, era la curent cu ceea ce se întâmpla în ţară şi mărturisea că şi-ar dori să se întoarcă în România dacă nu ar fi angajamentul luat pentru călătoria în America (moment în care a arătat spre geamantanele pregătite lângă uşă) şi teama că va fi pedepsit pentru acţiunile sale din primii ani de exil. îi ridicase mingea la fileu ofiţerului de Securitate care a abordat ambele aspecte: existau suficiente metode de repatriere rapide şi discrete, fie prin Austria, fie cu ajutorul legaţiei de la Paris, iar în ceea ce privea temerea cea mare, putea avea încredere în clemenţa regimului şi în şansa care i se oferea. Ştiind că interlocutorul său este un cititor avid, Valentin l-a asigurat că va avea libertatea de a-şi procura ce cărţi doreşte, ba mai mult ar avea şanse reale de a obţine o catedră universitară în domeniul militar. Chiar dacă Petrescu era în continuare sceptic cu privire la libertatea de care s-ar bucura în ţară, din cauza activităţii sale anterioare, atitudinea sa faţă de ideea repatrierii era neaşteptat de bună, aşa că cei doi au stabilit o nouă întâlnire pentru a doua zi la

prânz. După o oră şi jumătate, Valentin şi Tănase părăseau strada pe care locuia Dumitru Petrescu, entuziasmaţi şi fără să remarce prezenţa vreunei echipe de filaj. Perspectivele erau încurajatoare.

La câteva ore după întâlnire, rezidenţa din Paris trimitea la Bucureşti raportul discuţiei. Din centrală, lt. mj. Neda răspundea că Valentin trebuie să-l preseze pe fostul general să se repatrieze. Dacă totuşi deplasarea în America nu poate fi eludată, mai ales că Petrescu afirmase că va trebui să revină la Paris după câteva săptămâni pentru rezolvarea unor chestiuni personale, atunci i se va cere să semneze un angajament, să-şi predea arhiva şi să indice locurile unde se aflau sau încă se mai află centre de instrucţie în care sunt pregătiţi românii din exil pentru misiuni în ţară (o veche şi constantă obsesie a Bucureştiului). întâlnirea de a doua zi a fost şi mai promiţătoare pentru Securitate: Petrescu părea că îl aştepta cu interes pe aşa-zisul Valentin, spunându-i că a discutat şi cu soţia despre repatriere şi chiar dacă nu a spus-o direct, a lăsat destul de clar să se înţeleagă că amândoi ar fi favorabili ideii şi i-ar fi dat curs dacă propunerea ar fi survenit înaintea stabilirii voiajului în Statele Unite. Dar situaţia nu era pierdută, pentru că, aşa cum menţionase şi cu o zi înainte, cei doi soţi aveau în plan la toamnă să revină pe continentul european, pentru o scurtă perioadă, ocazie care le-ar fi putut servi ca paravan pentru repatriere. Apoi, Puiu Petrescu şi Valentin au discutat în detaliu scenariul revenirii în ţară, stabilind inclusiv metode de contact cu ţara şi parole pe care, odată ajunşi în Austria, să le utilizeze pentru a lua legătura cu oficialii care le vor facilita revenirea în ţară. Singura cerinţă expresă a lui Petrescu era ca totul să se desfăşoare cu maximă discreţie şi nicio informaţie să nu ajungă la ceilalţi români din emigraţie, atitudinea sa părând să fie sincer favorabilă repatrierii. Cum Valentin urma să îşi continue misiunea în Occident printr-o deplasare la Londra, cei doi au stabilit să se revadă între 15 şi 20 august, la Paris.Numai că în dimineaţa zilei de 8 august 1956, Dumitru şi Constanţa Petrescu părăseau pentru totdeauna Europa, plecând cu un vapor transatlantic spre America. Fusese toată atitudinea sa o ultimă cacealma aruncată regimului comunist de la Bucureşti? Sau, mai degrabă, propunerea venise pur şi simplu prea târziu pentru a mai fi acceptată? La fel ca la multe alte întrebări legate de SIMRE şi de membrii săi, un răspuns cert este aproape imposibil de dat. Ce se cunoaşte este că, odată ajunşi în Statele Unite, soţii Petrescu s-au stabilit în Siracuza, în apropiere de New York, şi au

deschis patiseria *Doina,* unde produceau şi vindeau produse tradiţionale româneşti.

Securitatea pierduse şansa, iar cum fostul general abandonase cu totul acţiunile împotriva regimului de la Bucureşti, s-a decis în 1959 închiderea dosarului individual şi predarea sa la arhiva operaţională. Numai că oricât de departe ar fi fost, Dumitru Petrescu încă nu putea fi scăpat din vedere: în noiembrie acelaşi an, dosarul său este preschimbat în dosar de urmărire pe ţară, fiind practic o continuare a supravegherii începute cu mai bine de şase ani în urmă. Mai mult, Direcţia de Informaţii Externe considera că patiseria *Doina* era numai o modalitate de a muşamaliza adevărata activitate a generalului, care era bănuit că este în realitate profesor de română într-un centru de instrucţie al Pentagonului. însă suspiciunea părea să fie totuşi numai o suspiciune, aşa că Dumitru Petrescu avea să iasă încetul cu încetul din atenţia Securităţii.

Spionaj alternativ. Mihail Opran după 1952

Mihail Opran a fost eliminat din activitatea de spionaj a SIMRE, dar invers era imposibil. O dată pentru că munca informativă era ceea ce îl definea pe fostul comandor şi, în al doilea rând, pentru că un profesionist ca el era prea valoros şi ştia prea multe, deci nu putea fi pur şi simplu scăpat printre degete. încă din primăvara anului] 952, Securitatea remarca faptul că serviciile franceze ar putea considera că rolul lui Opran şi activităţile sale sunt mult prea bine cunoscute de serviciile secrete comuniste din RPR şi, astfel, ar alege să-l utilizeze pe o poziţie mai puţin vizibilă, cel mai probabil în zona contrainfor- mativă. întâmplător sau nu, aserţiunea ofiţerilor de la Bucureşti era destul de bine fondată şi anticipa viitoarele poziţii ale acestuia. De aceea, atunci când Djuvara a preluat conducerea SIMRE şi a încercat să-l readucă în structură, bineînţeles pe un post secundar de adjunct (similar cu Pătru sau cu Vasilescu), răspunsul lui Opran a fost unul negativ. Ceea ce nu a însemnat însă că fostul şef al structurii informative avea să întoarcă spatele instituţiei pe care practic o crease şi o condusese timp de aproape trei ani:

> Opran... Aveam încredere în el că era un om.... de meserie. [...] Şi era tipul... era ca să zic tobă de carte, el ştia toate amănuntele care avuseseră loc, dar... nu voia să le dea în vileag. Ar fi putut, dacă ar fi scris o carte, le-am fi putut avut în clar. Dar aşa trebuia să i le tragem aşa cu forcepsul câte o informaţie, când ştii ziceam „domne, ce s-a întâmplat în locul cutare?", mă duceam la Opran şi ziceam „domnu" Opran, uite care e situaţia: noi nu ştim ce s-a întâmplat în ziua cutare sau cu unitatea cutare?". Şi atuncea el îşi

scotea fişierele şi... adică cum să spun. Făcea un şantaj ca să zic aşa... averea informativă era ca şi cum era posesiunea lui. [...] eu l-am căutat pe el, nu el pe mine. Când aveam nevoie de o informaţie, ştiam că Opran le ştie pe toate, dar că nu le dă decât cu ţârâita[1].

Era evident că Opran continua să lucreze în domeniul informativ, însă structura în slujba căreia se afla era o enigmă. Una dintre posibilităţi este ca fostul comandor să fi fost păstrat de către Paris, însă detaşat la DST, structură care era inferioară SDECE, existând astfel argumentul că mutarea era, totodată, şi o retrogradare. Pe de altă parte, schimbarea i-a creat lui Opran contextul de a se dedica acţiunilor contrain- formative unde, într-adevăr, se simţea în largul său, înregistrând unele reuşite semnificative. Pentru Bucureşti, rămânea însă mai departe acelaşi adversar redutabil, a cărui activitate efervescentă şi necunoscută producea teamă în birourile contraspionajului, care ajunsese să ia în considerare inclusiv posibilitatea ca evenimentele din 1952 de la Paris să fie, de fapt, un paravan pentru trimiterea în ţară a lui Opran[1]. O altă variantă este o apropiere a lui Opran de serviciile americane, existând unele indicii că ar fi fost implicat în instrucţia unor echipe care au fost paraşutate în România în 1952-1953 (cum ar fi grupul Robert) sau care urmau să fie trimise.

' Arhiva personală Lucian Vasile, Interviu cu Neagu Djuvara, 2016.

Totuşi, singurul lucru care se poate afirma cu certitudine este că activitatea lui Mihail Opran avea să rămână pentru câţiva ani într-un con de umbră, informaţiile fiind extrem de sumare. Chiar dacă fostul şef SIMRE încă se bucura de încrederea serviciilor secrete franceze, în 1955 acestea erau îngrijorate de anturajul său, în care bănuiau că există persoane neserioase sau chiar agenţi infiltraţi. De aceea, atunci când unii refugiaţi încercau să ia legătura cu el, inspectorii le recomandau să îl evite. Abia după 1956, activitatea sa avea să fie mai vizibilă, constrâns probabil şi de contextul creat de seismul instituţional din SIMRE.

Sfârşitul conducerii Djuvar

aDupă căderea dezastruoasă a grupului „Fiii Patriei" şi abandonarea completă a programului de instruire a celorlalte echipe de români în vederea paraşutării lor în ţară, activitatea SIMRE s-a concentrat aproape exclusiv pe strângerea de informaţii. Rolul principal îl avea, evident, rezidenţa din Viena, unde (ielu Belu făcea

eforturi considerabile pentru identificarea şi recrutarea de marinari care făceau drumul Viena – România, ¡11 vederea utilizării lor pentru misiunile serviciului condus de I)juvara. în acest timp, activitatea de la Paris se desfăşura oarecum monoton, departe de efervescenţa primilor ani, când l'etrescu făcea planuri de constituire a unei armate în exil şi Opran pregătea microfilme, desena reţele de spioni şi deconspira agenţi trimişi de Bucureşti. Principalele evenimente erau schimbarea periodică a sediului în care funcţiona structura informativă (probabil ca măsură de precauţie în vederea păstrării conspirativităţii) şi întâlnirile periodice pe care Neagu I)juvara şi colaboratorii săi le aveau cu ofiţerii francezi de legătură, unul dintre ei fiind aproape sigur Beaumont:

ïi vedeam o dată, de două ori, de trei ori pe săptămână, îi vedeam tot timpul, adică veneau ei la noi. [...] Şi atunci le predam lucruri înscrise sau discutam: „Uite care este acţiunea viitoare, am putea să facem cutare, am putea să facem cutare lucru...”'

Această stabilitate mai mult sau mai puţin productivă a fost perturbată în august 1955 de o veste care avea să pună în mişcare o serie de evenimente, discuţii şi orgolii care au dus la un nou seism instituţional, poate mai grav decât cel din primăvara anului 1952. Ion Iliu primise din partea unei rude din ţară o scrisoare de la o anume Silvia, corespondenţa fiind destinată Anetei R. Bazilis[2]. Cu ajutorul lui Romulus Boilă, Iliu a înţeles că este de fapt o comunicare codată, Aneta fiind soţia maiorului Bazil Raţiu, adjunctul lui Djuvara în conducerea SIMRE.

Scrisoarea ajunge în cele din urmă la Raţiu, care îl alertează pe Neagu Djuvara, mai ales că abia atunci au aflat amândoi că de fapt Iliu mai primise, la începutul anului, alte două scrisori si-

milare, însă nu avusese nici disponibilitatea şi nici curajul să facă ceva în acest sens. Mesajul corespondenţei este decodificat foarte repede, iar rezultatul îi pune pe liderii SIMRE faţă în faţă cu o situaţie extrem de delicată şi aproape disperată: Silviu Crăciunaş, unul dintre agenţii trimişi în ţară de structurile secrete americane, informa că se află în libertate, dar are nevoie de sprijin financiar urgent pentru a putea părăsi clandestin ţara. Ca în orice poveste de spionaj, era vorba doar de vârful icebergului,

pentru că ce se afla sub nivelul apei, aşadar în afara a ceea ce se putea cunoaşte în Occident, era că totul constituia de fapt o abilă şi bine pregătită acţiune de dezinformare şi marşrutizare a Securităţii. După ce fusese legionar în tinereţe şi ocupase vremelnic poziţia de prefect de Tutova, Crăciunaş se distanţase de Mişcarea condusă de Horia Sima, ajungând după 23 august 1944 să cocheteze cu naţional-ţărăniştii. în contextul haotic şi periculos al instaurării comunismului, Crăciunaş fusese omul providenţial care, prin

serviciile sale de călăuză, îi scosese din ţară pe unii dintre cei care aveau să devină liderii emigraţiei româneşti. Activitatea a fost însă curmată de arestarea sa în 1948, iar în lunile de detenţie a fost „întors” de către serviciile de la Bucureşti şi transformat într-un agent al Securităţii, iar în 1949 a fost trimis în Occident cu obiectivele obţinerii de informaţii despre structurile secrete de dincolo de Cortina de Fier şi infiltrării în organizaţiile exilului românesc. După o scurtă tatonare cu Opran şi francezii, Crăciunaş a trecut

în serviciul americanilor, revenind în ţară în ultimele săptămâni ale anului 1949 ca un veritabil agent dublu. După arestarea lui Ţanţu (un agent cu un parcurs destul de similar cu al lui (Tăciunaş), ofiţerii de la Bucureşti l-au suspectat şi pe acesta de un joc identic şi, implicit, de înşelarea loialităţii faţă de regimul comunist, arestându-l în septembrie 1950. Dacă Mihail Ţanţu îşi păstrase, într-adevăr, poziţia anticomunistă, Crăciunaş rămăsese în schimb fidel angajamentului luat în timpul detenţiei din 1948-

1949, ceea ce nu l-a salvat de la o nouă încarcerare până în 1954, când Securitatea s-a convins că agentul nu îşi deci inspirase în Occident statutul şi misiunea, hotărând să-l elibereze şi să-l pregătească pentru o nouă marşrutizare în Vest. I'rimul pas în această direcţie era reintrarea în legătură cu structurile secrete din Occident şi descoperirea filierelor şi a contactelor lor din ţară

.A început o întreagă odisee a conducerii SIMRE de a-şi convinge partenerii occidentali că trebuie intervenit în acest caz. Francezii şi-au făcut repede cunoscută poziţia: având în vedere că Silviu Crăciunaş fusese trimis în ţară de către americani, fără ca Parisul să fi avut vreo implicare, considerau că nu este de responsabilitatea lor să întreprindă ceva. Cu toate acestea, Beaumont a reuşit să-i convingă pe americani să trimită în ţară, printr-o filieră destul de puţin eficientă şi rapidă, contravaloarea a 1 000 de dolari, mult sub ceea ce afirma Crăciunaş că ar fi necesar pentru scoaterea

sa din România. Fără a refuza explicit implicarea, CIA era deosebit de precaută, considerând că legenda agentului pierdut prezintă unele semne de întrebare şi cerea noi probe grafologice pentru analize amănunţite. în loc să calmeze situaţia, răspunsul Washingtonului a produs iritare în rândul celor din SIMRE, mai ales că timpul nu părea să fie de partea lui Crăciunaş care în octombrie 1955 lăsa impresia că îşi risca destul de mult conspirativitatea, trimiţând o scrisoare Sandei Stătescu, prin intermediul surorii acesteia din ţară, în care preciza că „doctorul i-a recomandat un tratament cu liver extract, circa 4 500-5 000 de unităţi, de preferinţă aceleaşi fiole verzui pe care le-a luat în trecut cu rezultate bune'„. Cu alte cuvinte, Crăciunaş cerea aproape cinci mii de dolari pentru a putea ieşi clandestin din ţară.

Urmează luni întregi de aprinse discuţii între conducerea SIMRE şi ofiţerii de legătură din partea CIA, tensiunea escaladând atât de mult încât Djuvara ameninţă în aprilie 1956 că îşi va da demisia, considerând că datoria morală de a scoate un agent aflat în teritoriul inamic excedează riscul ca persoana respectivă, în speţă Crăciunaş, să fie spion. într-o amară ironie, la patru ani după ce fusese numit la conducerea serviciului de informaţii, Neagu Djuvara începe să facă presiuni pentru o minimă independenţă financiară, adică de a readuce măcar întrucâtva SIMRE la statutul pe care-l avea în timpul precedentei conduceri. în plus, pretenţiile sale nici nu sunt mari: în timp ce Opran şi Petrescu aveau zeci de mii de franci la dispoziţie, diplomatul solicita un buget anual de 5 000 de dolari (adică exact cât ceruse Crăciunaş), de care să dispună după propriile priorităţi. Nu doar că doleanţa sa este respinsă, dar în septembrie CIA finalizează o lungă analiză a cazului, ajung la concluzia, comunicată şi celor din SIMRE, că Silviu Crăciunaş trebuie să fie controlat de către Securitate, fiind aşadar vorba de o acţiune de dezinformare şi infiltrare a regimului comunist.

Confruntat cu o unanimă pasivitate a serviciilor secrete occidentale faţă de Crăciunaş, atitudine care lăsa SIMRE fără ni- cio posibilitate de a întreprinde ceva în ajutorul agentului din ţară, Neagu Djuvara alege, în decembrie 1956, să îşi dea demisia din fruntea serviciului românesc[2], influenţat probabil şi de atitudinea generală a Occidentului faţă de Revoluţia Maghiară.
(iestul său de frondă produce un şoc la nivelul structurii in- loi mative, dar şi un răspuns neaşteptat de dur din partea lianco-americanilor:

Gelu Belu, văzut ca unul dintre apropiaţii lui Djuvara şi şeful unei rezidenţe care nu izbutise să sesizeze dezinformarea reprezentată de scrisoarea primită de la părintele Ionescu, este concediat pe neaşteptate, mai ales că afacerea venea la scurt timp după eşecul acţiunii informative duse prin .işa-zisul preot din Săftica. Cu toate că a primit o compensaţie financiară (salariul pe şase luni), agentul din Viena fusese obligat să semneze un acord de confidenţialitate care însă îi confirma şi deconspira activitatea de spion, împiedicându-l teoretic să mai lucreze în secret în domeniul informativ. De altfel, şi Bazil Raţiu îşi încheie colaborarea cu serviciile secrete franceze, însă acoperirea sa nu este devoalată. Ecourile deciziei lui Djuvara fuseseră atât de ample şi de puternice, încât au şubrezit până şi relaţia dintre Mihail Opran şi serviciile secrete franceze, fostul comandor fiind nevoit să ia în calcul o activitate complet independentă.

Cei aproape cinci ani în care structura informativă a fost condusă de către Neagu Djuvara au reprezentat o activitate diferită, dar nu mai puţin periculoasă, decât intervalul în care Opran şi Petrescu s-au aflat în fruntea serviciului. Diplomatul român a sperat că prin acţiunile sale şi ale colaboratorilor săi poate să lupte efectiv împotriva comunismului din ţară şi poate contribui la prăbuşirea regimului de la Bucureşti. Năzuinţele au fost constante şi puternice, dar la fel de substanţiale au fost şi problemele care au marcat această etapă din existenţa SIMRE. Opran conştientizase foarte bine necesitatea independenţei financiare şi de acţiune a structurii, ceea ce contribuise, de altfel, la înlăturarea sa. în schimb, Neagu Djuvara nu a înţeles de la bun început această nevoie, iar atunci când avea să o facă era mult prea târziu pentru a mai schimba termenii înţelegerii cu franco-americanii în privinţa regimului de funcţionare al SIMRE. Un alt factor care a condus la deznodământul din 1956 l-a reprezentat rezultatul tragic al echipelor de paraşutişti trimise în ţară şi în particular, pentru structura informativă condusă de Djuvara, soarta membrilor grupului „Fiii Patriei". Capturarea lui Gavrilă Pop, moartea neelucidată a lui Sabin Mare şi suspiciunile de neînlăturat cu totul ce planau asupra lui Ilie Rada, singurul supravieţuitor, au erodat încrederea în interiorul structurii, dar şi între serviciile de informaţii occidentale. în plus, lipsa unor suficiente resurse financiare, dar şi a unor persoane pe care să se poată baza Djuvara şi ceilalţi din conducere au echivalat cu o limitare drastică a opţiunilor de acţiune informativă. Nu în ultimul rând, contextul politic internaţional

(marcat de atitudinea Occidentului faţă de Revoluţia Maghiară) a lăsat să se înţeleagă că acest „război secret" s-a mutat pe alte fronturi şi îmbracă alte forme de luptă. Exilul românesc rămăsese la periferia bătăliilor, dacă nu chiar fusese demobilizat de-a dreptul. La finele anului 1956, pentru SIMRE, ca instituţie, viitorul părea cât se poate de nesigur, spionajul exilului românesc intrând astfel în criză. Era numai începutul sfârşitului.

Apogeul războiului secret: operaţiunea „Paraşutiştii" (1951-1953

)Cu toate că SIMRE avea un program mai amplu de recrutare, instruire şi paraşutare în ţară a unor agenţi, structura condusă de Neagu Djuvara a trimis în ţară o singură echipă – „Fiii Patriei", condusă de Sabin Mare. în peisajul emigraţiei şi al „frontului secret", această acţiune a fost numai un episod dintr-o campanie mult mai complexă dusă, în principal, pe calapodul colaborării dintre Mişcarea Legionară şi structurile secrete franco-americane. Se cunosc cu certitudine trei echipe paraşutate în ţară pe filieră legionară: Jaques, Robert şi Pascal, liecare având un drum complicat, cu multe semne de întrebare. Pe lângă acestea, au existat şi acţiuni individuale, fie pe cale aeriană, fie intraţi în ţară pe filieră terestră sau marină. Misiunea principală pentru care fuseseră antrenaţi şi trimişi clandestin în RPR era cea informativă, de strângere şi comunicare de date economice, militare şi politice. Pe lângă aceasta, exista şi o direcţie secundară de acţiune, trasată direct de Horia Sima, care prevedea reorganizarea internă a structurilor legionare, fie prin reactivarea vechilor membri, fie prin recrutarea de noi aderenţi. Niciodată însă, aşa cum se afirma din perspec- liva puterii comuniste, cei trimişi în ţară nu au avut şi misiune de distrugere a unor obiective. Despre membrii grupului Robert, Neagu Cosma afirma că trebuiau să producă „exploziv pentru a arunca în aer uzine, căi ferate, poduri şi tot ce construia poporul român în acei ani de mari lipsuri, dar şi de mult entuziasm'„. Rolul acestei teze era de a-i denigra, prin conturarea portretului unor teroriştі trimişi în ţară de către puteri inamice, însă în realitate asemenea acţiuni nu fuseseră niciodată luate în considerare, atât din cauza inutilităţii actului în sine în contextul politic şi militar al epocii, cât, mai ales, pentru că ar fi atras atenţia Securităţii şi ar fi dus la deconspirarea echipelor.

Chiar dacă acelaşi Neagu Cosma afirma în memoriile sale că pregătirea şi trimiterea paraşutiştilor în ţară de către Mişcarea

Legionară era subordonată activităţii SIMRE, în realitate, cele două structuri erau independente, în ciuda utilizării în comun a unor centre de antrenament şi a colaborării cu aceleaşi structuri occidentale. Motivele erau, în special, de ordin practic: cu cât mai multe persoane erau implicate, cu atât riscul de deconspirare era mai mare. Bineînţeles că fiecare parte avea unele date despre activitatea celeilalte, însă aceste contacte erau pe cât posibil reduse, căci, aşa cum îşi amintea Ilie Rada, „fiecare dintre noi ne feream să ştim despre alţii. Nu fiindcă ne feream de ei, ne feream de noi, ca să... Mai bine să cunoşti cât mai puţin, asta era, lozinca noastră'„.

Paraşutările şi celelalte acţiuni conexe care au avut loc în 1951-1953 au reprezentat cea mai concretă şi directă formă de acţiune ofensivă dusă din exil împotriva regimului comunist. Controversate, spectaculoase şi temerare, acestea au antrenat atât bărbaţi care trecuseră printr-o amplă instrucţie, cât şi femei ori bătrâni, fără nicio pregătire militară ori informativă. Deznodământul lor tragic din 1953, care a culminat cu aşa-zisul „proces al paraşutiştilor", a reprezentat nu doar un sfârşit al acestor operaţiuni ofensive duse de dincolo de Cortina de Fier, ci mai ales, vieţi curmate în Valea Piersicilor de la Jilava, familii destrămate pentru totdeauna şi mulţi, mulţi ani de suferinţă în temniţele politice din ţară.

Echipa Jaques: Ion Samoilă şi Ion Golea

La ultima întâlnire pe care au avut-o în viaţa pământească, undeva la vest de Cortina de Fier, fraţii Traian şi Ion Golea au rememorat clipele liniştite şi inocente din copilărie, aderenţa lor totală la legionarism în anii tinereţii şi apoi viaţa rătăcitoare şi neîmpăcată a exilaţilor. Era toamna anului 1951. Ion Golea se pregătea de o bună vreme pentru a fi paraşutat în ţară cu sprijinul serviciului secret american. Cu un calm nefiresc şi seninătatea omului pregătit să se sacrifice, i-a mărturisit fratelui său: „Traiane, gândul acesta de a mă întoarce în ţară pentru .1 continua lupta s-a născut şi a crescut în sufletul meu ca o Moare. Acuma s-a desfăcut şi sunt gata de duca".

Povestea fiecărui grup de paraşutişti lansat în ţară între I 1 - 1953 are doza sa de necrezut, de dinamism cinematogra-
I k şi, mai ales, de tragic. în comparaţie cu celelalte echipe trimise în ţară, Jaques a înregistrat cele mai notabile reuşite, prin ai ţiunea din 1953 a lui Golea şi a colaboratorilor săi. Totodată, a avut şi cea mai lungă perioadă de activitate, izbutind să rămână în

clandestinitate timp de aproape doi ani. Realizările lor au fost rezultatul unor conjuncturi norocoase, al şansei de a nu
II deconspiraţi rapid şi poate al bogatei experienţe combative a principalilor doi membri, Ion Golea şi Ioan Samoilă.

Viaţa ca un roller-coster. Ion Golea

Dacă destinul fiecărui paraşutist ar putea constitui scenariul unui film, atunci povestea de viaţă a lui Ion Golea nu ar putea fi altceva decât un serial de aventuri, plin de momente tensionate, împuşcături, acţiuni clandestine şi nenumărate întâlniri cu moartea pe care tânărul a izbutit de fiecare dată să o fcnteze până în fatidicul an 1953.

Născut la 5 decembrie 1922 într-o familie înstărită din comuna mureşeană Bahnea, tatăl său fiind primar al localităţii cu o populaţie majoritar maghiară, Ion Golea a fost cel mai mic ilintre cei cinci copii care au ajuns la maturitate, într-o epocă în care mortalitatea infantilă lovea fără preferinţe. După absolvirea şcolii primare în satul natal, a urmat cursul inferior de liceu la Târnăveni, iar pe cel

superior la Dumbrăveni, beneficiind în această perioadă şi de o bursă de studiu la prestigiosul liceu Carol I din Craiova. în adolescenţa petrecută l

aDumbrăveni (probabil în 1940), tânărul Golea s-a înscris în Mişcarea Legionară, iar în timpul Rebeliunii a luat parte la acţiunile din Blaj, ceea ce se pare însă că nu a fost cunoscut de autorităţi deoarece nu doar că a scăpat de arestările administraţiei antonesciene, ci chiar a continuat să activeze în secret, ajungând şeful Frăţiilor de Cruce din Sighişoara[1]. După susţinerea Bacalaureatului, în 1942, Golea s-a înscris la Facultatea de Medicină din Iaşi, fiind nevoit în anul II să-şi suspende cursurile, atât din cauza apropierii frontului, cât şi a dorinţei sale de a se implica după 23 august în pregătirea unei rezistenţe armate anticomuniste şi în protejarea satului natal şi a comunelor din zonă de jafurile şi devastările comise de soldaţii Armatei Roşii. La sfârşitul anului 1944 şi începutul anului 1945, Ion Golea căpătase aproape o aură de erou în satele din zona Dumbrăveni- Mediaş-Sighişoara, unde era chemat pentru a-i alunga pe militarii sovietici care căutau să jefuiască sau să violeze. Apărea aproape de nicăieri şi îi captura pe aceştia, folosindu-se de armele pe care le purta mereu asupra sa, dar şi de uniforma de elev sanitar şi de faptul că învăţase rusă tocmai pentru a putea să se împotrivească mai eficient ocupanţilor de la Răsărit. Activitatea sa a încetat însă în prima parte a anului 1945, atât ca urmare a stabilizării situaţiei interne şi, implicit a unei oarecare reduceri a nelegiuirilor comise de sovietici, cât şi din cauza faimei care-l adusese în atenţia Siguranţei, comisarii fiind pe urmele sale.

în acelaşi an a fost aproape şi să fie arestat sau ucis, atunci când s-a deplasat la locuinţa din Mediaş a lui Aurel Popa, neştiind că imobilul fusese deconspirat, iar în locul prietenului său îl aştepta un comisar. Când a bătut la uşă şi s-a prezentat, agentul a scos pistolul şi l-a îndreptat spre Golea care nu a mai avut răgazul să riposteze. Au urmat minute extrem de tensionate. Tânărul s-a aliat încontinuu în linia de tragere a comisarului care, în timp i c I tot ameninţa că-l va împuşca, a chemat-o pe proprietară şi i .1 ordonat să se ducă la chestură şi să cheme întăriri. înţelegând * singura şansă de a scăpa este să acţioneze înainte de sosirea altor agenţi, Ion Golea a mimat că acceptă să se predea, având insă un cu totul alt plan:

Casa unde locuia camaradul avea două ieşiri şi el le c unoştea, iar treptele care coborau în stradă erau repezi. Pe la liimătatea treptelor,

1 http://www.miscarea.net/l-mija-coleg-cu-golea.htm (accesat la 25 februarie 2020).

[1] Traian Golea (editor), *op. cit.*, p. 8.

administrează agentului o lovitură zdravănă şi bine calculată; acesta şi-a pierdut echilibrul şi s-a rostogolit pe scări până în stradă. Profitând de moment, Ion (iolea a ieşit pe partea cealaltă care dădea într-o stradă paralelă. Poliţistul se scoală, scote revolverul şi începe să-l urmărească. După un colţ de stradă, Golea dă de un gardian care vrea să-l oprească. Cu revolverul în mână, trage câteva focuri deasupra capului gardianului care se culcă la pământ. Golea sare peste el şi fuge.

Agentul nu îl slăbeşte. Se ţine aproape de el, trăgând focuri in direcţia lui, dar fără să-l atingă. Un ţăran îi taie calea. Văzând că fuge şi este urmărit, crede că e un răufăcător şi începe să-l ameninţe cu biciul. Golea, cu revolverul în mână, îi tace semn să-i lase calea liberă. Ţăranul se retrage înfricoşat şi Golea reuşeşte să iasă din oraş şi-şi pierde urma în pădurile din jurul Mediaşului.'

în perioada următoare, Ion Golea s-a dedicat sprijinirii legionarilor paraşutaţi în ţară la sfârşitul anului 1944, stabilind contacte de încredere şi case conspirative, unde puteau fi ascunşi cei urmăriţi de Siguranţă. Experienţa acumulată în 1944-1945 a constituit unul dintre motivele care aveau să-l determine mai târziu pe Golea să facă parte din echipele ce urmau să fie trimise în România comunistă, trecând astfel din rolul de sprijinitor în cel de agent propriu-zis. Totodată, în perioada ulterioară evenimentelor de la 23 august 1944, Ion Golea a fost unul dintre principalii actori în edificarea şi consolidarea unui grup de rezistenţă armată anticomunistă în zona Sibiului, centrul de greutate fiind Pădurea Fetea-satul Noul Săsesc. Astfel, se ocupa de procurarea armamentului pe care îl ascundea în buncărele special amenajate în acest sens, oferea găzduire celor aflaţi în clandestinitate (aşa ajungând să-l cunoască pe Ioan Samoilă, viitorul său coleg de echipă) şi de construirea unei reţele de sprijinitori locali în rândul ţăranilor care puteau să-i ajute cu alimente şi alte obiecte de strictă necesitate, să le pună la dispoziţie ascunzători şi să efectueze, în mod secret, diferite transporturi între localităţi. Şi în tot acest timp, continua să frecventeze cursurile universităţii de medicină din Cluj (unde se transferase de la Iaşi) până la mijlocul lunii mai 1948, când a reuşit să scape de arestare, fiind însă constrâns să intre în conspirativitate. Această situaţie imprevizibilă şi periculoasă a fost aproape să se încheie în august, când

împreună cu legionarii Bucu Pintea şi Axente Păcurariu, urmăriţi la Cluj, ajung să se refugieze la Sibiu. Aici găsesc refugiu la o familie legionară

[1] Traian Golea (editor), *op. cit.*, pp. 108-109.

bine cunoscută. Au ajuns spre seară şi gazdele i-au chemat la cină. Nici nu începuseră bine să mănânce şi deodată se deschid uşile în lături cu putere şi intră un grup de 5-6 agenţi cu pistoalele în mână.

începe legitimările. Primul este legitimat Păcurariu, apoi este percheziţionat şi trecut în antreu sub pază. Urmează la rând Pintea, care avea asupra sa şi un pistol ruginit, de care nici nu se putea folosi. Era doar pentru intimidare. Agenţii încearcă să-i ia pistolul. Pintea se opune şi se naşte o busculadă.

În acelaşi timp un alt agent îl legitimează pe Ion Golea. Acesta oferă calm legitimaţia, dar în timp ce agentul o cercetează, scoate de la brâu revolverul Walter şi trage asupra lui două focuri. Agentul se prăbuşeşte. Ceilalţi agenţi, surprinşi, încep să l ragă şi ei în neştire. în acel moment lămpile se sting, probabil din cauza împuşcăturilor. în cameră se face întuneric, iar agenţii se trântesc la pământ. Ion Golea, din colţul lui, vede că

0 umbră se strecoară pe coridor. Crede că e unul din camarazii lui. Se ia după el, fugind afară în stradă. Dar de pe trotuarul celălalt doi agenţi îl aşteaptă şi trag asupra lui. Totuşi reuşeşte să fugă. Agenţii se iau după el, trăgând mereu. Golea fuge ca un vârtej şi le răspunde trăgând şi el din fugă, până ce reuşeşte să şi piardă urma pe nişte străzi laterale şi să-şi găsească adăpost la o altă familie legionară.[1]

Era evident că Securitatea era pe urmele sale, astfel că orice activitate în interiorul ţării era deosebit de riscantă, mai ales i ă persoanele pe care se putea bizui pentru sprijin scădeau simţitor ca urmare a înmulţirii arestărilor şi a consolidării regimului. Ion Golea a decis prin urmare să fugă din ţară şi, în noaptea de 7/8 septembrie 1948, a trecut Dunărea pe la Jamul Mic împreună cu fratele său Traian Golea şi cu Boris Bucşan, cumnatul celui din urmă. Arestaţi în scurt timp de autorităţile iugoslave, au fost încarceraţi în lagărul de la Kovaciţa, punctul carceral comun al majorităţii transfugilor români de la sfârşitul anilor 1940, de unde au fost repartizaţi la muncă forţată în minele de plumb de la Srbska Mitrovica. După câteva săptămâni, din cauza condiţiilor extrem de grele de detenţie, Ion Golea şi alţi încarceraţi au declarat greva foamei. Căutând să înăbuşe din faşă o posibilă revoltă, autorităţile iugoslave i-au mutat pe liderii grupului la minele de plumb din Kosovo Polje şi, cum regimul era asemănător cu cel de unde veniseră, Golea şi ceilalţi au intrat încă o dată în greva foamei. în cele din urmă, grupul a fost transferat la Priştina, de unde au încercat să evadeze mergând de-a lungul liniei de cale ferată şi ajungând în gara de unde ar fi trebuit să ia trenul spre Belgrad la numai câteva minute după plecarea garniturii. Astfel, au

[1] Traian Golea (editor), *op. cit.*, pp. 108-109.

fost recapturaţi, supuşi unei ample anchete şi apoi duşi la Niş, în estul Iugoslaviei, de unde au fost „aruncaţi" peste graniţă, în Bulgaria. Dacă erau descoperiţi de grănicerii regimului de la Sofia, soarta lor era pecetluită, căci ar fi fost reţinuţi şi extrădaţi în România, unde îi aşteptau camerele de anchetă ale Securităţii şi închisorile politice sau chiar plutoanele de execuţie. Aşa că au trecut din nou clandestin graniţa, revenind pe teritoriul iugoslav, unde iar au fost arestaţi, însă de data aceasta autorităţile de la Belgrad au decis să-i încarcereze provizoriu la Niş. În acest punct, destinele fraţilor Golea se despart pentru o vreme: dacă Traian reuşeşte să scape din detenţie şi să ajungă în Austria, Ion mai rămâne pentru o vreme în temniţă până când, în 1950, este eliberat subit şi lăsat să treacă graniţa italiană, sosind la Trieste. Sprijinit de către fratele său, în vara aceluiaşi an, trece clandestin în Austria şi se stabileşte la Salzburg, unde ia legătura cu Mircea Dimitriu, fiind astfel prezentat lui Blondei şi inclus în grupul celor ce au urmat instructajele la Lindau, Isny şi Andilly, pentru a fi ulterior trimişi cu misiuni secrete în ţară.

Destinul ca un risc continuu. Ioan Samoilă

[1] Traian Golea (editor), *op. cit.*, pp. 108-109.

„Era înalt de statură, brunet, cu ochii foarte expresivi, cu nişte sprâncene bine arcuite, cu o faţă ce trăda dârzenie şi o hotărâre caracteristică numai oamenilor integri şi neînfricaţi [...] Era ager la minte, abil şi reuşea să se descurce cu bine în cele mai grele situaţii. îşi iubea camarazii, îi stima şi-i ocrotea. Avea un suflet bun, sensibil, care uneori îl punea în conflict cu disciplina înţeleasă de noi.'„ Astfel era descris Ioan Mircea Samoilă ilc către Dina Teglariu, o fostă studentă la Litere şi apropiată a organizaţiei legionare. Născut la 15 septembrie 1919 în satul Igliişul Vechi din zona Târnavelor, Samoilă şi-a petrecut copilăria şi tinereţea la Ploieşti, înscriindu-se în Mişcarea Legionară ini 936. Angajat la Uzinele Concordia din sudul oraşului, i-a cunoscut şi pe cei din echipa lui Miti Dumitrescu, fără să fie însă implicat în asasinarea de la 21 septembrie 1939 a lui Armând (lalinescu, preşedintele Consiliului de Miniştri. La 15 decembrie 1939, a fost arestat pentru prima dată şi anchetat la Câmpina, fiind ulterior transferat în lagărul de la Vaslui, de unde avea să fie pus în libertate la 24 aprilie 1940. în septembrie 1940, a făcut parte din echipa care a atacat postul de radio de la Bod, în încercarea legionarilor de a prelua puterea. în timpul evenimentelor de la 21-23 ianuarie 1941, a condus ocuparea societăţii „(ioncordia" de către muncitorii legionari, iar ulterior a participat la asaltul asupra Prefecturii. Refugiat în consulatul german ilin Ploieşti, a reuşit să fugă la Sibiu unde, în urma unui denunţ, a fost capturat de Siguranţă şi condamnat la 15 ani de muncă silnică. A fost încarcerat mai întâi la Sibiu şi Braşov, transferat în iunie 1941 la închisoarea din Ploieşti, iar după o scurtă trecere prin penitenciarele Aiud şi Deva (unde l-a revăzut pe Ică Tănase, cel alături de care va sta în boxa acuzaţilor în 1953), a ajuns la Galaţi. Periplul său carceral a continuat cu Aiud, Alba-Iulia, din nou Aiud şi de aici înapoi la închisoarea de pe strada Rudului din Ploieşti, de unde, beneficiind de neatenţia conducerii, a reuşit să evadeze la 27 aprilie 1944. A reintrat în clandestinitate, ocupându-se cu refacerea legăturilor legionare din sudul Transilvaniei, însă a fost arestat din nou, la 17 septembrie 1944.Judecat la Cluj, a fost condamnat la doi ani de închisoare corecţională pentru evadare şi activitate subversivă, fiind trimis la Braşov, de unde avea să evadeze pentru ultima oară în februarie 1948. Procurându-şi acte false sub numele de Nicolae Cândea, s-a angajat la fabrica de tanin din comuna Răstolița, județul Mureș, însă relativa liniște a durat numai până la 4 iunie, când a dezarmat o

' Traian Golea (editor), *op. cit.*, p. 49.

echipă militară venită să-l aresteze pe un coleg de muncă[1]. Gestul său l-a constrâns să intre din nou în conspirativitate, lucrând pentru o vreme la refacerea organizaţilor legionare din zonele Braşov şi Sibiu. Primind ordin să fugă din ţară, prin Iugoslavia, deoarece posibilităţile sale de acţiune deveniseră foarte limitate, Samoilă s-a alăturat unui grup format din Aurel Bozog, Grigore Pop şi alţii, trecând graniţa iugoslavă în noaptea de 25/26 septembrie 1948. în trenul spre Belgrad a fost descoperit de autorităţile iugoslave, fiind arestat şi încarcerat în lagărul de la Kovaciţa, unde i-a regăsit pe Filon Verca, Ion şi Traian Golea. Ulterior, a fost trimis în lagărele de lucru de la Trepcea (Trepca), Priştina şi Zvecean (Zvecan), de unde a evadat şi a trecut graniţa în Austria, stabilindu-se la Salzburg, unde a intrat în contact cu Traian Borobaru. în exil, loan Samoilă şi-a refăcut viaţa, s-a căsătorit cu o austriacă pe nume Irma (alături de care ar fi avut un copil), construindu-şi o situaţie financiară stabilă şi mulţumitoare.

' Traian Golea (editor), *op. cit.*, p. 49.

Borobaru îi va pune pe masă posibilitatea de a se alătura echipelor ce urmau să fie instruite de către specialişti francezi şi americani şi paraşutate în ţară să lupte împotriva regimului comunist. loan Samoilă a acceptat imediat propunerea, fiind trimis la bazele de la Isny şi Andilly. în timpul în care s-a aflat în centrul din Germania Federală, a fost frecvent vizitat de Horia Sima, Mircea Muşetescu, Mircea Dimitriu şiTi ,11.m Borobaru, cu care a discutat în repetate rânduri despic viitoarea sa misiune în RPR. Dar nicio conversaţie, ni- i iun plan, nicio analiză teoretică a acţiunii nu avea să semene i u cc urma să se întâmple în ţară.

Pregătirea acţiunii

„(Camarade Filon, dacă mai avem ceva de făcut în viaţa noas- li.i. apoi numai acolo o mai putem face", îi explica Ion Golea, **« II** puţin timp înainte de a fi trimis în ţară, lui Filon Verca moli vele pentru care ceruse să facă parte din chiar prima echipă ilc paraşutişti ce trebuia trimisă în RPR. Scopurile lor erau de a .011 da starea de spirit din ţară, de a strânge informaţii militare, ce onomice, politice şi sociale pe care să le transmită prin staţia de i .ulio-emisie, de a intra în contact cu alte persoane aflate în clandestinitate (şi, la indicaţiile lui Sima, de a reface legăturile cu legionarii rămaşi în libertate) şi de a forma un nucleu de rezistenţă în cazul în care situaţia internaţională ar fi cerut-o. Antrenamentele prin care au trecut au fost similare cu ale celorlalte grupuri, i u prinzând noţiuni de cifrare şi descifrare, utilizarea radiotelegrafiei, orientarea în teren, salturi cu paraşuta şi trageri cu armament. Pregătirea lor a fost supervizată de Alexandru Tănase care, la rândul său, raporta lui Traian Borobaru[1].

Echipa Jaques avea să fie deschizătoarea de drum, fiind cel dintâi grup de legionari care urma să fie paraşutat în ţară, rezultat al colaborării dintre serviciile secrete americane şi franceze, pe de o parte, şi Mişcarea Legionară, pe de alta. La sfârşitul lunii octombrie 1951, Ion Golea şi Ioan Samoilă, însoţiţi de un ofiţer american care s-a prezentat drept „Johny"[2], părăseau centrul de la Lindau şi se îndreptau cu avionul către Atena. Capitala Greciei era ultimul popas înainte de ceea ce probabil era drumul lor fără întoarcere. Căci este

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 1 057 701, voi. 2, f. 181.

2 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 253.

greu de spus cu ce gânduri plecau cei doi agenţi români. Teoretic, aveau pregătită o metodă de ieşire din ţară, potrivit căreia urmau să treacă pe cont propriu graniţa în Iugoslavia şi să se prezinte la Ambasada SUA de la Belgrad, unde, folosind parola „Carpaţi", urmau să primească sprijinul necesar pentru a reveni de cealaltă parte a Cortinei de Fier. Totuşi, Samoilă şi Golea ştiau probabil că şansele de a scăpa cu viaţă sunt infime, cel din urmă chiar afirmând în 1953 că a ştiut de la bun început că pleacă să moară în ţară.

Misiunea

Dincolo de gândurile, temerile şi speranţele avute, Golea şi Samoilă s-au îmbarcat la începutul lunii noiembrie 1951 într-un avion militar american fără însemne care trebuia să-i lanseze deasupra ţării. Aparatul a decolat din apropierea Atenei şi, după un zbor la joasă altitudine, pentru a evita detectarea de către radarele inamice, la nord de Agnita s-a ridicat la câteva sute de metri pentru a le permite celor doi să se paraşuteze. Misiunea echipei Jaques a început în întunericul acelei nopţi.

Zona în care fuseseră lansaţi era cea în care membrii echipei Jaques activaseră în 1945, dar nu era singurul motiv pentru care fusese aleasă: la câţiva kilometri se afla Ighişul Vechi, satul natal al lui Ioan Samoilă, unde mai locuiau câteva dintre rudele sale de la care spera să obţină găzduire. După ce au atins solul, şi-au strâns paraşutele, au dat drumul celor doi porumbei călători prin care semnalau că au ajuns cu bine la sol şi s-au îndreptat spre localitatea din Podişul Târnavelor. Au reuşit să ajungă la casa părintească, unde i-au găsit pe Maria Samoilă, mama sa, şi pe unul dintre fraţii săi, Aurel Samoilă care trăia împreună cu soţia sa Hiigenia. Aceştia aveau să îi adăpostească în primele două săptămâni, în ciuda riscurilor de a fi sub supravegherea Securităţii. Nu au fost însă singurii membri ai familiei la care a apelat agentul originar din Ighişul Vechi încă de la începutul misiunii. L-a contai tat totodată şi pe celălalt frate, Alexe Samoilă, obţinând prin intermediul cumnatei sale, Maria Samoilă, secretară la Sfatul Popular din sat, unele documente false de identitate.

La mijlocul lunii noiembrie s-au îndreptat către Braşov, unde sperau să obţină adăpost la familia Tartler care locuia la marginea oraşului, pe strada Lânei din cartierul Bartolomeu. I rich Tartler era o veche şi de încredere cunoştinţă a lui Ioan Samoilă, tânărul de origine germană găzduindu-l pe agent în perioada dinaintea plecării sale din

ţară. Situaţia din 1951 se schimbase radical faţă de cea din 1948, Securitatea era mult mai puternică, regimul se consolidase, opoziţia fusese afectată de valurile de arestări, iar neîncrederea şi teama începeau sa şi facă loc în societatea românească. Dar chiar şi în aceste condiţii, grădinarul sas a acceptat imediat să îi găzduiască pe i ci doi, ba mai mult, a acceptat şi să ascundă în casa sa staţia de radio-emisie şi celelalte echipamente cu care agenţii fuseseră paraşutaţi. Iar toate acestea în condiţiile în care în locuinţă se mai afla şi Ana, iubita sa, care fusese condamnată la trei ani de detenţie pentru că ar fi ascuns soldaţi germani după 23 august 1944, evadase din închisoare şi trăia în conspirativitate.

La scurt timp după acomodarea în casa din Bartolomeu, cei doi au început să testeze posibilităţile de acţiune. Astfel, Ion C iolea i-a vizitat pe Ilie Banciu şi pe soţia sa Tamara la locuinţa lor din Scheii Braşovului. Bărbatul fusese coleg de serviciu cu Traian Golea la ocolul agricol al plasei Feldioara, prilej cu care s-a cunoscut şi cu Ion Golea, care era încă student. Relaţiile lor erau însă mai puternice de atât: Traian Golea era căsătorit cu
Nadejda, sora Tamarei, iar fratele lor, Boris Bucşan, îi însoţise pe fraţii Golea în fuga lor din ţară. Tocmai aceste legături îi aduseseră unul lângă celălalt pe Ilie Banciu şi Tamara Bucşan, cei doi căsătorindu-se în decembrie 1949.

Prin vizita neaşteptată, Ion Golea încerca să găsească o nouă locuinţă şi să-şi procure documente de identitate, însă soţii Banciu nu l-au putut ajuta în aceste privinţe. întreaga noapte, Golea le-a povestit despre cum au reuşit să părăsească ţara, despre suferinţele îndurate în lagărele de refugiaţi, despre greutăţile vieţii în exil şi despre ceilalţi cunoscuţi din emigraţie, ţinând în permanenţă pistolul lângă el. Discuţia a relevat încă o dată crezul anticomunist care l-a determinat pe Golea să revină în ţară:

Dacă crezi că am plecat din ţară ca să-mi salvez pielea, te înşeli. De ruşi şi de comunişti nu ne vor salva foştii moşieri sau industriaşi refugiaţi în Apus, ci tineretul care este gata oricând să-şi rişte viaţa pentru salvarea ţării [...] de ruşi trebuie să ne eliberăm noi, contând cel mult pe ajutorul americanilor, dar nici ei şi nici alţii nu ne vor scăpa fără acţiunea noastră.

Iată de ce suntem aici.[1]Dimineaţă, agentul a părăsit locuinţa familiei Banciu nu înainte de a-i ruga să nu sufle nicio vorbă Nadejdei Golea despre prezenţa sa în ţară şi nici să nu încerce să-l caute, urmând să mai revină el, tot neanunţat ca şi atunci. Pe cumnata sa avea să o întâlnească la una dintre următoarele vizite neanunţate, în primăvara anului 1952, chiar ea fiind cea care i-a deschis uşa de la intrare. După ce a trecut de şocul revederii, femeia a fost extrem de supărată că nu a fost informată de venirea sa, însă, trecând de impasul emoţional, a înţeles raţionamentul din spate, iar din .11 :el moment avea să devină unul dintre principalii sprijinitori .11 lui Ion Golea. Tot cu acea ocazie, a aflat şi că agentul făcuse deja câteva drumuri la Codlea, unde s-a întâlnit cu unchiul ei, Nicolae Modval, care după reforma monetară din 19521-a ajutat I)c (iolea să schimbe banii cu care venise în ţară.

Ion Golea avea să revină la locuinţa din Scheii Braşovului În sfârşitul lunii februarie sau începutul lunii martie 1952 pen- iru a-l ruga pe Ilie Banciu să-l ajute în dezvoltarea acţiunii vile secrete. Acesta avea însărcinarea de a-l contacta pe un- i hi ui soţiei sale, Ion Bucşan, inginer la Institutul de Cercetări Agronomice din Bucureşti, care deja de mai bine de trei ani adăpostea în garsoniera sa din Vila Nae Ionescu din Băneasa diferite persoane aflate în clandestinitate şi le sprijinea cu bani şi alimente. Mai mult, avea probabil cunoştinţă de posibila revenire în ţară a unor agenţi. De aceea, atunci când Banciu l-a abordat, Buşcan l-a întrebat direct „s-au întors băieţii?”[1], referi ndu-se probabil la fraţii Ion şi Traian Golea, precum şi la nepotul său Boris Bucşan. Aflând că este vorba numai de primul dintre ei, inginerul nu doar că a fost imediat dispus să-l întâlnească, ci l-a luat cu el şi pe tânărul Mihai Vasile Vlad, care va fi unul dintre principalii colaboratori ai agentului. Toţi trei s-au deplasat la Braşov, unde s-au întâlnit cu Golea, iar acesta s-a retras să discute cu Buşcan şi Vlad, explicându-i lui Banciu că este mai bine, pentru siguranţa familiei sale, să nu cunoască detaliile activităţii lui. L-a rugat să o ajute însă pe logodnica lui Krich Tartler să-şi rezolve în instanţă situaţia pentru ca femeia să iasă din conspirativitate şi să se căsătorească, Banciu apelând în acest sens la avocatul Mircea Stănescu.

1 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 75.

Chiar dacă reuşiseră să aterizeze nedescoperiţi şi să îşi găsească o ascunzătoare la familia Tartler, membrii echipei Robert aveau să descopere că staţia de radiotelegrafie se deteriorase la momentul în care au atins solul. Pe lângă semnalarea iniţială cu ajutorul porumbeilor călători, cei doi au reuşit să păstreze o minimă legătură cu centrala, dar nu prin radio- telegrafíe, ci prin corespondenţă. Pentru a eluda cenzura care, printr-o analiză grafologică, ar fi putut descoperi scrisul vreunuia dintre cei doi, cărţile poştale trimise în Germania, la o adresă prestabilită, erau scrise de Erich Tartler. De asemenea, ca o măsură de protecţie, rudele lor din ţară continuau să primească regulat cărţi poştale scrise şi pregătite dinainte de Golea şi Samoilă, pentru a lăsa Securităţii impresia că aceştia se află în Occident. Totodată, în primele luni petrecute în ţară, se pare că cei doi agenţi au reuşit să îşi reactiveze unele contacte din rândul foştilor camarazi sau simpatizanţi legionari, şi chiar să procure armament de la unităţile din zonă, prin intermediul aceluiaşi Erich Tartler. în acest scop, s-au deplasat până la Sibiu, unde au vizitat-o la locuinţa sa din strada 23 August pe Ana Cândea, o rudă a lui loan Samoilă, însă rolul femeii în acţiunile lor se va mărgini numai la statutul de gazdă.

Scindarea echipei Jaques

Membrii echipei aveau să se despartă în primăvara anului 1952, Golea stabilindu-se la Bucureşti, într-o locuinţă conspirativă găsită de Vasile Vlad, iar Samoilă a rămas la locuinţa lui Tartler. Cea mai fantasmagorică explicaţie este dată de Neagu Cosma,

care afirmă că între Golea şi soţia lui Tartler ar fi fost o legătură descoperită ulterior de Erich Tartler şi loan Samoilă. Aceştia ar fi vrut iniţial să-l omoare, dar ar fi decis apoi numai să-i aplice o corecţie fizică şi să-l dea afară din casă. Neagu Cosma pleacă de la un sâmbure de adevăr pe care însă îl de-naturează radical pentru a se potrivi în optica Securităţii de denigrare a paraşutiştilor. între Golea şi Samoilă a izbucnit o i cartă foarte aprinsă, dar nu în primăvara anului 1952, nu a implicat violenţă şi nici nu a dus la ruperea brutală şi

imediată a colaborării. Disensiunea a apărut în primele zile în ţară, după ce s au stabilit la Tartler: în timp ce Golea voia ca împreună cu gră- di narul sas să dezgroape staţia şi echipamentele rămase ascunse l.i locul aterizării şi să le aducă în locuinţa din Braşov, Samoilă se opunea vehement acestui lucru pe motiv că este prea periculos şi i ar putea deconspira[1]. Câştig de cauză va avea propunerea lui Ion Golea, însă rezultatul a fost disproporţionat de mic în raport i u riscurile luate:

1 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 264

staţia se defectase, fie la aterizare, fie în intervalul cât a stat îngropată, fiind astfel inutilizabilă

.în realitate, despărţirea celor doi agenţi a avut la bază motive mult mai simple şi care ţineau de aspecte practice. în li mp ce Samoilă urma să se bazeze pe contactele avute în zona Braşovului şi a Sibiului, Ion Golea a ales să lucreze în Bucureşti, unde îşi construise unele legături prin intermediul lui Vasile Vlad, şi unde anul următor trebuia să aibă loc festivalul Internaţional al Tineretului, ocazie cu care putea in- l ra în legătură cu străini sau putea pune în aplicare acţiuni cu un ecou în afara graniţelor. în plus, mai exista problema comunicării cu centrala: chiar dacă foloseau soluţia de avarie a cărţilor poştale scrise de Tartler, legătura era insuficientă şi chiar inutilă pentru transmiterea datelor aşteptate dincolo de Cortina de Fier. Prin intermediul inginerului Bucşan şi, mai ales, al lui Vlad Vasile, Golea reuşise să găsească pe un alt inginer, Gheorghe Dincă, care îi asigurase că poate încerca să repare staţia deteriorată. în paralel, serviciile franco-americane încercau să le furnizeze o nouă staţie, împreună cu codurile de cifrare/descifrare şi frecvenţele de emisie, însă, din motive de conspirativitate, era nevoie de două filiere: una pentru trimiterea propriu-zisă a echipamentului şi alta pentru transmiterea indicaţiilor necesare recepţionării. Nu este întrutotul clar cum a fost rezolvat primul aspect, bănuiala (nedovedită) a contraspionajului fiind un diplomat american pe post de curier care ar fi transportat echipamentele. Cert este că lada cu staţia şi celelalte lucrurile necesare avea să fie descoperită îngropată pe muntele Furnica din apropierea oraşului Sinaia. Cum, în acele condiţii, orice încercare de contactare a echipei Jaques din exterior sau printr-un membru al reprezentanţelor diplomatice constituia un risc uriaş de deconspirare, centrala a decis ca harta cu indicaţii să le parvină prin intermediul echipei Robert şi apoi prin echipa Pascal, trimise ulterior în ţară. Căderile celorlalţi paraşutişti au antrenat şi eşecul acestui demers, iar staţia nu a mai ajuns niciodată în posesia lui Golea sau a lui Samoilă, ci a fost descoperită de Securitate în 1953.

Relocarea în capitală, cu tot cu staţia nefuncţională şi celelalte echipamente, a fost făcută de Golea cu ajutorul cumnatei sale Nadejda şi a lui Vasile Vlad, toţi trei călătorind ca simpli turişti între Braşov şi Bucureşti. Agentul s-a stabilit în casa lui Dincă de pe strada împăratul Traian, din cartierul Berceni, departe de aglomeraţia bucureşteană. De altfel, Vasile Vlad a fost cel care îi şi procurase lui Golea un set de acte false, cu toate că agentul se pare că avea încă de la sosirea în ţară documente contrafăcute şi ar fi făcut rost şi de unele de la Sfatul Popular din Ighişul Vechi, prin cumnata colegului său. Altfel, este greu de crezut că şi-ar fi luat riscul de a ieşi cu lejeritate pe străzile Braşovului, de a călători pe Valea Prahovei şi chiar de a merge la tribunalul din Braşov pentru a asista la procesul soţiei gazdei sale. Rolul esenţial al lui Vasile Vlad în sprijinirea lui Golea este dovedit şi de faptul că îi făcuse rost de lei prin schimbarea unor dolari pe piaţa neagră, >n ţiune extrem de riscantă în acei ani şi, mai târziu, avea să-i pro- i m c o maşină de tipărit şi multiplicat manifeste.

I'e lângă Vasile, unul dintre colaboratorii principali ai lui Colea a fost, bineînţeles, inginerul Gheorghe Dincă. Acesta nu doar că l-a găzduit, ci a încercat să-i repare aparatul de radio emisie, iar în anul următor l-a ajutat să tipărească mani- lestele anticomuniste pe care Golea le-a distribuit în timpul festivalului Tineretului. Al treilea – şi ultimul – pilon al mi l ivităţii conspirative din Bucureşti a agentului echipei Jaques •i fost Ioan Buda, un fost legionar care trăia în conspirativitate dm 1948, de când scăpase din încercuirea Securităţii. Au mai existat, de asemenea, şi alte persoane care au avut cunoştinţă de prezenţa sa secretă şi l-au ajutat, aşa cum a fost, spre exemplu, Ioan Stănică, cumnatul lui Dincă. în angrenajul gândit de Ion Golea, Vasile Vlad trebuia să fie omul din teren, cel care iV oa legătura cu persoanele de interes pentru operaţiunile ce ui mau să fie desfăşurate, Gheorghe Dincă era gazda şi ajutorul sau consta în activităţile realizate în locuinţa din sudul capitalei, iar pe Ioan Buda l-a pregătit în tehnica cifrării, radio-emi- siei şi culegerii de informaţii, ca să îl poată suplini în cazul în care va fi capturat sau va fi nevoit să părăsească ţara.

în ciuda tuturor eforturilor, Dincă nu a reuşit să repare staţia de radio-emisie, astfel că una dintre direcţiile principale de activitate plănuite de Golea s-a sfârşit înainte de a începe. I)ar nu a fost singura problemă întâmpinată: Ioan Buda avea să f ie arestat de

Miliţie pentru posesia unor cocoşei de aur, faptă interzisă de legislaţia comunistă a epocii. Cum cel reţinut a reuşit să nu destăinuise proveniența reală a acestora (fuseseră primiţi de la Golea, cu scopul de a-i vinde pe piaţa neagră), a fost trecut la dreptul comun, iar autorităţile nu aveau încă să afle de existenţa lui Golea în capitală. Potrivit fratelui său,
Aurel Vlad, şi Vasile Vlad ar fi avut o traiectorie similară: în 1953, a încercat să vând dolari unei persoane la restaurantul *Zori de zi* din centrul capitalei când a fost surprins de Miliţie. A fost arestat şi condamnat, fiind închis tot ca deţinut de drept comun. Abia după trădarea lui Bebi Toma şi capturarea sprijinitorilor şi membrilor echipei Jaques, Securitatea a descoperit implicarea lui Vasile Vlad şi l-a inclus în lotul paraşutiştilor.

Activitatea lui Samoilă în zona Braşo

vîn comparaţie cu colegul său de echipă, Ioan Samoilă a avut o activitate ceva mai redusă, dar asta nu a însemnat că a fost mai precaut, ba chiar dimpotrivă. A reluat legătura cu fosta sa iubită de dinainte de plecarea din ţară, Maria Muscalu, cei doi mutându-se împreună (probabil în alt loc, nu la locuinţa Tartler). Femeia avea să-i devină principalul colaborator, cei doi deplasându-se în 1952 la Bucureşti pentru a-i vizita la locuinţa din strada Călugăreni, din sudul capitalei, pe Dumitru Lungu şi pe soţia acestuia, cu care Muscalu fusese colegă de detenţie. De altfel, toţi patru trecuseră prin închisori ca urmare a activităţii legionare. Scopul acestei riscante călătorii Braşov – Bucureşti – Braşov a fost ca Samoilă să îşi refacă legătura cu vechiul său camarad, neştiind că acesta fusese condamnat şi încarcerat, iar apoi recrutat de Securitate ca informator. Pus într-o situaţie delicată de ceea ce considera o „imprudenţa" din partea lui Samoilă, Lungu l-a informat că ofiţerul de legătură îl chestionase cu puţină vreme mai înainte despre Maria Muscalu, fiind astfel o dovadă că Securitatea re- luase urmărirea celui despre care se ştia că ar fi în Germania. Cum Lungu se afla sub supraveghere şi în imposibilitate de a-l ajuta în vreo acţiune informativă, Samoilă şi Maria Muscalu au npvcnit imediat la Braşov. Nu a fost, de altfel, singura „impru denţi" a lui Samoilă: vestea despre prezenţa sa în ţară ajunsese l.i toţi membrii familiei sale, inclusiv la sora sa, Ileana Samoilă, i ,u e după eliberarea din 1949, când fusese condamnată tot pentru sprijinul pe care i-l acordase, se căsătorise cu Traian ()priş şi se stabilise la Oradea. Se pare că aceste contacte nu au avut un rol în activitatea informativă,

Ioan Samoilă preferând doar să-i revadă şi să ştie că sunt bine, însă mai apoi, pentru Securitate, întâlnirile aveau să capete un cu totul alt sens.

Nevoia recrutării unui colaborator pentru agentul rămas în Iti aşov era dată şi de faptul că Samoilă în curând nu mai putea i onta pe Maria Muscalu, care în primăvara anului 1952 rămăsese gravidă. Pentru a ascunde sarcina, dar şi achiziţionarea de articole vestimentare bărbăteşti ori a unei cantităţi anormal de mari de alimente, femeia a început să răspândească prin- 11 e cunoscuţi legenda că s-ar fi căsătorit cu un funcţionar de la Sfatul Popular din Braşov. în primele săptămâni ale anului 1953 s-a născut Lala, fiica sa şi a lui Ioan Samoilă.

Chiar dacă nu existau informaţii sigure despre sosirea clandestină a lui Samoilă pe teritoriul RPR, Securitatea începea să primească semnale în acest sens. Neagu Cosma afirmă că un ofiţer de la Braşov ar fi fost atenţionat de una dintre sursele sale că Muscalu ascunde ceva sau, mai degrabă, pe cineva, de vreme ce cumpără haine bărbăteşti şi este gravidă,

insă reprezentantul Securităţii nu ar fi crezut că poate fi vorba de Ioan Samoilă. Abia undeva în prima parte a anului 1953, probabil pe fondul paraşutării necunoscute din zona Gorjului (in care era de fapt vorba de echipa Robert), contraspionajul comunist a luat în calcul şi această ipoteză, punând-o pe Maria Muscalu sub supraveghere. De altfel, femeia îşi amintea că pe Dealul Melcilor, din apropierea locuinţei sale şi a lu

iIoan Samoilă, în locul unde în timpul războiului fusese o baterie de antiaeriana, apăruse o construcţie ce părea să fie un post militar de observaţie. Bănuielile au căpătat consistenţă atunci când Lungu i-a făcut o vizită inopinată pentru a-i mărturisi că fusese recent interogat cu privire la ea şi la Samoilă, fiind trimis la Braşov cu misiune din partea Securităţii de a o iscodi cu privire la bărbatul despre care se ştia că se află în Germania[1].

Potrivit Măriei Muscalu, în vara anului 1953 suspiciunile lor deja se transformaseră în certitudinea că laţul se strânge şi că deznodământul este inevitabil, mai ales că aflaseră de unele arestări la Bucureşti. Cei doi au fost capturaţi la 23 august 1953, într-o operaţiune masivă a Securităţii, întreaga zonă fiind practic înţesată de trupe de Securitate care au acţionat atât de repede, încât Ioan Samoilă nu a avut timp nici să tragă cu pistolul şi nici să înghită capsula cu otravă. Odată cu căderea sa, echipa Jaques fusese anihilată, căci Ion Golea deja se afla în mâinile Securităţii, însă nu înainte de a fi înregistrat una dintre cele mai vizibile reuşite împotriva regimului de la Bucureşti.

Golea şi colaboratorii săi. Vara anului 1953

La întrebarea esenţială şi evidentă „ce acţiuni notabile au întreprins în RPR agenţii trimişi de serviciile occidentale la începutul anilor '50?", răspunsul cu cea mai mare greutate vizează vara anului 1953 şi numele lui Ion Golea şi al colaboratorilor săi din Bucureşti. Propaganda anticomunistă făcută prin intermediul manifestelor şi al discuţiilor cu tinerii străini veniţi în Bucureşti, cu ocazia celei de a patra ediţii a Festivalului Internaţional al Tineretului, a fost una dintre cele mai neaşteptate lovituri primite de contraspionajul comunist şi, implicit, de puterea comunistă. Ecourile operaţiunii aveau să fie puternic amplificate în exil şi să capete proporţii mitice iu sistemul de valori al emigraţiei române în ansamblul său şi, in special, în „pantheonul" legionarilor din lumea liberă.

în mod ironic, cea mai spectaculoasă şi eficientă acţiune a Ibst o victorie neplănuită, rod al unor circumstanţe ce păreau descurajante. în vara anului 1953, Ion Golea constata că staţia pe t are o adusese cu multe riscuri de la Braşov nu va putea fi pusă in funcţiune, astfel că prezenţa sa în ţară avea şanse aproape in-

1' Traian Golea (editor), *op. cit., p.* 266.
Florin Dobrescu, *Mesagerii libertăţii – paraşutările NATO in România comunistă,* Editura Sânziana, Bucureşti, 2013, pp. 68-69.

existente de a produce vreun efect în direcţia aşteptată. în acest context demoralizant a primit o propunere neaşteptată din partea lui Ioan Buda: să tipărească manifeste pe care să le împartă membrilor delegaţiilor străine ce urmau să sosească în capitală în prima parte a lunii august. Acesta se consultase iniţial cu Gheorghe Dincă, cei doi colaboratori ai agentului discutând asupra echipamentelor necesare pentru o asemenea operaţiune, a modului clandestin de lucru şi, bineînţeles, a posibilelor pericole pe care le-ar genera. La rândul său, Ion Golea a aprobat ideea[1], în ciuda riscurilor uriaşe implicate, iar cei trei au început să se pregătească în acest sens. Au făcut rost de o maşină de scris, matriţe, un şapirograf rudimentar şi tuş, iar manifestele au fost tăcute în şopronul din curtea locuinţei lui Dincă din Berceni.

Grupul lui Golea a conceput două tipuri de manifeste. Cel destinat străinilor, având variante în engleză, franceză, germană, spaniolă şi rusă, era mai amplu şi cuprindea detalii despre situaţia socială şi politică, despre lipsurile economice şi despre propaganda autorităţilor care masca adevărata stare a societăţii româneşti. Pentru români, textul era mult mai scurt şi mai direct, având rolul de a ridica moralul, arătând că încă există o rezistenţă activă împotriva comunismului:

Tineri români care participaţi la Festival,

Cu ocazia trâmbiţatului „festival" aveţi o datorie sfântă către Ţară şi anume: dezvăluiţi delegaţiilor ţărilor participante viclenia mârşavă a comuniştilor care au transformat frumoasă noastră ţară într-o închisoare. Spuneţi-le şi arătaţi-le cum aplică comuniştii doctrina lor pentru a robi şi asupri masele muncitoreşti. Dezvăluiţi-le aşa zisa lor cultură şi superioritatea tehnică. Explicaţi-le că „democraţia" sovietică nu e decât sclavie: sclavia minţii şi a trupului. Spuneţi delegaţilor celorlalte ţări ce înţeleg diavolii roşi şi satrapii lor comunişti prin „gospodărie colectivă", prin unităţi şi „muncă voluntară", prin „pace" şi „prieteni". Explicaţi-le că s-a luat hrana de la gura muncitorilor – chiar şi de la gura copiilor – pentru a se da mâncare din belşug delegaţilor străini. Vorbiţi-le ca un adevărat tineret român şi nu ca purtători de cuvânt ai U.T.M.-ului. Acesta este sfatul nostru, al tuturor Românilor adevăraţi, adresaţi asupritorilor sovietici: „zi de zi voi vorbiţi despre pace şi prietenie. Dacă într-adevăr doriţi pace, dovediţi aceasta prin fapte şi lăsaţi-ne liberi. Nu vrem, pe pământul nostru scump, armatele voastre hrăpărețe şi asupritoare, politrucii voştri sălbatici şi hoţii voştri, care nu ne-au adus decât violenţă, foamete şi suferinţă! Atâta vreme cât ei vor rămâne în mijlocul nostru va fi război, nu pace, ură, nu prietenie. Plecaţi! Ieşiţi din Ţară! Duceţi-

vă la voi acasă!". Biata noastră Ţară asuprită ne cere ca noi să ţinem aprinsă flacăra adevăratei libertăţi şi să apărăm patrimoniul nostru naţional. Alăturaţi-vă nouă şi pregătiţi-vă în taină pentru marea zi când vom lua parte la eliberarea Ţării de muscali. Dumnezeu şi lumea liberă e cu noi!

Trăiască tineretul român!

Trăiască adevărata pace şi prietenie între popoare!

Trăiască România întregită şi independentă!

Treceţi aceasta prietenilor de încredere.[1]

Nu se cunoaşte cu exactitate câte manifeste au fost tipărite şi distribuite. Potrivit unor evocări ulterioare din exilul legionar, care stau, bineînţeles, sub un evident subiectivism, amploarea distribuirii manifestelor în timpul festivalului ar fi fost una uriaşă. Conform acestora, într-un reportaj făcut la întoarcerea în ţară, un ziarist suedez care văzuse manifestele nota:

Dacă te urcai în tramvai, la coborâre, căutându-te prin buzunare, dădeai de un manifest.

în restaurante, la mesele rezervate străinilor, sub farfurie, găseai un manifest.

La hotel, când deschideai camera, jos pe duşumea găseai un manifest.[1]

însă activitatea lui Ion Golea nu s-a rezumat numai la conceperea, tipărirea şi distribuirea de manifeste anticomuniste. Asumându-şi riscuri enorme de a fi arestat de Miliţie ori Securitate sau de a fi descoperit de vreun cunoscut care putea să-i deconspire prezenţa în ţară, Golea a ales să-i abordeze direct pe tinerii străini aflaţi în capitală şi să discute cu ei despre realitatea din RPR. Participant la Festivalul din august 1953 ca membru al unei delegaţii româneşti, Constantin Aronescu Bărăgan avea să-şi amintească cum, în dreptul blocului Creditul Minier, l-a ascultat pe Ion Golea explicându-le unor tineri francezi despre situaţia reală din ţară.

Cu siguranţă, efectul manifestelor a fost zdrobitor pentru Securitate: odată pentru că propaganda comunistă era contraatacată şi subminată în mod pertinent şi activ în faţa delegaţiilor străine, la care se adăuga, dublată de nervozitate, frustrarea imposibilităţii de a-i descoperi (şi anihila) pe autori.

1 Traian Golea (editor), *op. cit.,* pp. 63-64.

O dovadă indirectă a iritării resimţite de Securitate ca urmare a acţiunii lui Golea şi a colaboratorilor săi este virulenţa cu care paraşutistul este defăimat în memoriile lui Neagu Cosma, mergând până la crearea scenariilor conform cărora Ion Golea ar fi avut o slăbiciune pentru femei şi, mai ales, pentru soţiile colaboratorilor săi.

Totuşi, o acţiune atât de directă precum cea întreprinsă în august 1953 urma să-l aducă, într-un final, în atenţia Securităţii, fiind numai o chestiune de timp până la decon- spirarea prezenţei sale şi demararea unei operaţiuni ample de capturare. Având în vedere că nici nu putea să se retragă complet în clandestinitate, unde nu ar fi avut cum să acţioneze, de vreme ce staţia de radio-emisie nu funcţiona, Ion Golea luase decizia de a încerca să plece din nou din ţară, destăinuindu-le acest lucru lui Ilie şi Tamarei Banciu în timpul ultimei vizite pe care agentul a mai făcut-o în casa din Scheii Braşovului. Plecarea a fost pregătită tot prin intermediul lui Vlad Vasile care l-a pus pe Golea în legătură cu Samuel Weber din Sibiu şi cu Nicolae Galuţ, doi soldaţi în termen care intenţionau să fugă din ţară. Aceştia i-au procurat o uniformă militară şi toţi trei urmau să plece la locuinţa familiei Galuţ din satul Plavişeviţa, de pe malul Dunării, şi, împreună cu Emil, fratele mai mare al lui Nicolae, să treacă înot Dunărea spre malul iugoslav. Dacă plecarea din ţară ar fi reuşit, locul său în operaţiunile din clandestinitate ar fi trebuit să fie preluat de Ioan Buda. Planul însă nu avea să mai reuşească.Singura relatare a căderii lui Ion Golea provine din memoriile lui Neagu Cosma, a căror veridicitate, chiar dacă în unele aspecte minore este confirmată, trebuie pusă sub semnul întrebării sau chiar, parţial ori pe de-a-ntregul, sancţionată. Povestea capturării se înscrie în imaginea triunghiurilor amoroase, a înşelăciunii decadente, a imoralităţilor şi a tuturor celorlalte pă- i ale puse în seama lui Golea. De aceea, sunt şanse considerabile i .1 desfăşurarea evenimentelor să fi fost cu totul alta. Potrivit lui (losma, Ion Golea ar fi fost prins prin supravegherea operativă .1 unor foşti apropiaţi ai fratelui său, Traian Golea, şi, în special, unei foste legionare, fără ca fostul general de contraspionaj să menţioneze vreun nume. Casa femeii, din apropierea Pieţei Matache, a fost pusă sub observare şi s-au plantat microfoane în interiorul apartamentului. Ulterior, atât ea, cât şi soţul ei (care intre timp aflase de vizitele amoroase pe care i le-ar fi făcut (iitlea soţiei sale) au fost anchetaţi şi au recunoscut că ştiau despre

prezenţa lui Golea în ţară deoarece au fost vizitaţi de acesta. (lei doi au acceptat să sprijine Securitatea în capturarea agentului, astfel că le-ar fi fost montată o sonerie ascunsă, prin care trebuiau să anunţe imediat o echipă operativă aflat în permanenţă lângă Hala Matache. La următoarea vizită făcută de Ion Golea, soţul a apăsat soneria, iar echipa a trecut la acţiune, încercând să-l captureze după ce a ieşit din imobil, însă ofiţerii aveau să-l piardă în mulţimea din piaţa aflată în apropiere. Abia la următoarea ocazie, o operaţiune energică – dublată de intervenţia unui miliţian care a dispersat persoanele sărite în ajutorul bărbatului care părea atacat de nişte răufăcători – ar fi dus, în cele ilin urmă, la prinderea lui Ion Golea[1].

Urmărirea şi arestarea sa au fost rezultatul informărilor primite de la ceilalţi paraşutişti arestaţi anterior, precum Ică Tănase sau Mircea Popovici, şi, probabil, şi ca urmare a delaţiunilor făcute de Bebi Toma după ce s-a predat autorităţilor. De aceea, investigaţia iniţială a vizat numai procesul de instruire prin care a trecut în centrele din Occident, paraşutarea în ţară şi legăturile informative avute cu centrala.

Abia după reţinerea lui Gheorghe Dincă şi percheziţia casei din strada împăratul Traian, ocazie cu care au fost găsite nu doar staţia şi restul echipamentelor, ci şi matriţele care nu fuseseră distruse, Securitatea a descoperit legătura dintre Golea şi manifestele care împânziseră Bucureştiul în perioada Festivalului Internaţional al Tineretului.

Pe măsură ce legăturile agenţilor erau descoperite, ca urmare a interogatoriilor extinse şi a presiunilor la care au fost supuşi cei anchetaţi, arestările s-au extins exponenţial. La două zile după capturarea lui Ioan Samoilă şi a Măriei Muscalu, au fost reţinuţi Helmuth Tartler (unul dintre fraţii gazdei din strada Bartolomeu, cu care locuia în aceeaşi casă) şi Nadejda Golea, cumnata lui Ion Golea. După câteva ore au fost arestaţi Ana Tartler, soţia lui Erich Tartler, şi Ilie Banciu, care se afla în concediu la Cârţişoara, alături de familie, apoi la 27 august Alexe Samoilă, în noaptea de 30/31 august Ioan Bucşan, la 5 septembrie Emil Tartler, al doilea frate al lui Erich Tartler, şi Martha Tartler, soţia lui Helmuth Tartler, Nicolae Modval şi Tamara Banciu. Cazul familiei Banciu este ilustrativ pentru cruzimea şi brutalitatea arestării celor implicaţi în sprijinirea paraşutiştilor. După arestarea lui Ilie Banciu, Tamara Banciu şi cele două fete au revenit la Braşov numai pentru a descoperi că locuinţa lor, de fapt

camera în care locuiau, fusese confiscată şi, astfel, rămăseseră pe drumuri (spaţiul fiind transformat în punct de urmărire a Nadejdei Golea). Disperată, femeia a căutat ajutor la familia unchiului său, Nicolae Modval, din Codlea, însă cum şi acesta fusese reţinut, iar soţia lui se afla în pragul deznădejdii, s-a găsit într-o situaţie ce părea fără ieşire. Tamara Banciu a mai apucat doar să trimită o telegramă către mama sa, aflată la Odobeşti, prin care îi cerea să vină de urgenţă, pentru că apoi a venit şi rândul ei să fie arestată. Cele ilouă copile – Dana, de doi ani, şi Doinița, de numai 6 luni – au fii mas singure până la venirea bunicii. Bătrâna avea să-i povestească fiicei sale, după eliberarea din închisoare, că atunci i and a sosit de urgenţă la Codlea, a găsit-o pe Dana plângând şi spunând „Mămica a plecat şi m-a lăsat singulică, singulică!", l.i i sora sa refuza să mănânce, reuşind cu greu să o hrănească mai apoi. în acest timp, mama lor, atunci când nu era în an- i licte, plângea continuu, fiind auzită de Nadejda Golea cum jelea iară încetare suspinând „Doinița, Doinița, Doiniţa", spre amuzamentul gardienilor de pe celular[1].

Şirul arestărilor a continuat în următoarele săptămâni: la (i septembrie Ioan Stănică, în noaptea de 15/16 septembrie Ileana Samoilă şi soţul său, Traian Opriş, la 24 septembrie Aurel şi Eugenia Samoilă, Maria Samoilă, mama agentului, şi Maria Samoilă, cumnata acestuia, la 26 septembrie Emil (laluţ şi Ana Cândea, o zi mai târziu Nicolae Galuţ, la 29 septembrie Samuel Weber, iar ultimii sprijinitori reţinuţi au fost Ioana şi Gheorghe Brudea, la 5 noiembrie 1953, pentru că îl găzduiseră timp de trei zile pe Ioan Samoilă în locuinţa lor din Braşov. De altfel, mânia Securităţii s-a extins şi asupra unor persoane care nu avuseseră nicio tangenţă cu paraşutiştii şi nici măcar nu avuseseră cunoştinţă de existenţa lor, dar erau vinovaţi de a fi rude cu unii dintre sprijinitori. Spre exemplu, fratele şi sora Măriei Muscalu au fost arestaţi, femeia, grav bolnavă, decedând după două săptămâni de anchetă la Securitatea Braşov.

Cum existenţa clandestină a agenţilor veniţi din Occident era percepută de Securitate drept o imensă ameninţare ce trebuia cât mai repede anihilată, anchetele s-au desfăşurat sub o continuă presiune care s-a manifestat în forme foarte diverse. Dusă în arestul MAI din fosta Piaţă a Palatului Regal, Nadejda Golea îşi amintea de cercetările la care a fost supusă imediat după arestare:

Primii anchetatori erau mai în vârstă decât cei care au urmat mai târziu şi printre ei era, cred eu, chiar Nicolski, unul tuns, care vorbea foarte

prost românește. Au început cu „ce ști despre el”, și „unde l-ai văzut”. Era vorba de Nelu [Ion Golea – n.m.]. Și pe acel scaun am stat în continuare, fără ni- cio întrerupere, toată noaptea și toată ziua următoare, până s-a înnoptat din nou. Eram atât de sleită că nu mai știam pe ce lume sunt. Capul îmi cădea de oboseală și ochii mi se închideau și atunci anchetatorul, ca să mă trezească, lovea odată zdravăn cu pumnul în masă, și eu săream din loc buimăcită. Mă trimitea la geamul larg deschis în noapte ca să-mi vină aerul direct în față, să mă mai învioreze. Eram bolnavă, eram obosită și plină de frică. Aș fi făcut orice numai să termin cu această situație. Dacă aș fi avut ocazia să mă pot apropia singură, neobservată, de un geam deschis, n-aș fi pregetat nicio secundă să mă arunc jos de la orice etaj pentru că singurul lu- cru ce mi-l doream era să scap de toate.[1]

Pe lângă bătăile sistematice, amenințări și izolare, deținuții, în special femeile, au fost șantajați cu soarta copiilor lor. Măriei Muscalu i s-a repetat de multe ori că fiica ei va fi dusă la orfelinat ori că fratele său, Gicu, va fi executat dacă nu declară tot despre activitatea soțului său. „Nu am avut ce să le spun”, rememora peste decenii femeia. „Atunci m-au scos pe coridor și acolo am auzit un zgomot puternic ca de împușcătură într-una din camere. Mi-au spus că este un avertisment. Disperată am strigat: «nu cred, nu cred că se poate întâmpla așa ceva!»„[2]. Avea să-și revadă fratele la proces, ocazie cu care a fost șocată de starea fizică deplorabilă în care ajunsese ca urmare a anchetelor la care fusese supus. Pe lângă declarațiile pe care au fost constrânși să le dea și interogatoriile prin care trecuseră, unii dintre cei reținuți au fost supuși unor confruntări, ofițerii de Securitate căutând să i upă sprijinul reciproc și încrederea dintre cei aflați în detenție, ni speranța că îi vor determina să declare și ceea ce ar fi ascuns până la acel moment. O astfel de întâlnire s-a petrecut între Ion (iolea și cumnata sa, Nadejda Golea, însă femeia a refuzat să joace rolul stabilit de anchetatori, mai ales că agentul a găsit puterea de a o încuraja prin atitudinea avută față de ofițerii de Securitate. O întâlnire și mai dramatică s-a petrecut între Ioan Samoilă și Maria Muscalu, în biroul și sub ochii colonelului Mișu Dulgheru, șeful Direcției Anchete:

1 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 106.

2 *Ibidem*, p. 147.

Ara fost dusă într-un birou spaţios, cu geamuri mari, prin care pătrundea o lumină naturală, de care n-am mai avut parte de când am intrat la subsolul Ministerului de Interne. Un ofiţer mai mare în grad stătea într-un fotoliu la birou. Mi-a spus să iau loc la măsuţă, pe scaunul din dreapta uşii pe care am intrat. Un timp destul de îndelungat nimeni nu mi-a spus nimic şi nu am fost întrebată de nimic. Această aşteptare mă tulbura. La un moment dat a apărut pe uşa din faţa mea Mircea [Maria Muscalu obişnuia să folosească al doilea prenume al lui Ioan Samoilă – n.m.], soţul meu şi tatăl fetiţei mele. A fost şi el invitat să ia loc la masa opusă. Am înţeles că va avea loc o confruntare. Ofiţerul, colonelul Dulbergher, cunoscut şi ca Dulgheru, după cum am aflat mai târziu, ni s-a adresat la amândoi: „Dacă aveţi să vă spuneţi ceva...” Am tăcut şi unul şi altul. Timpul trecea... iar noi nu ne spuneam nimic.

Cineva a zis: „Nenorocirea nu se teoretizează. Ea se trăieşte.”[1]

Cum anchetele au fost marcate de presiuni uriaşe şi de folosirea unor mijloace variate, de la intimidare la tortură, iar Securitatea deja avea o serie de date din celelalte cercetări, cei arestaţi nu au mai putut ascunde informaţii şi au mărturisit activitatea lor sau sprijinul pe care-l oferiseră. Spre exemplu, interogatoriul lui Ion Golea, luat la 9 septembrie 1953 în Bucureşti, a început la 9 dimineaţa şi s-a încheiat la miezul nopţii, rezultatul fiind câteva file de declaraţii. Astfel, informaţiile, adevărate sau false, aveau să fie utilizate în procesele ce urmau să fie organizate în toamna anului 1953.

Echipa Robert: Alexandru „Ică” Tănase şi Mircea Popovici

După scurt-circuitul reprezentat de pierderea contactului cu Jaques, conducerea franco-americano-legionară a decis trimiterea în ţară a unei a doua echipe, denumită Robert şi formată iniţial din Alexandru „Ică” Tănase şi Mircea Popovici. Amândoi aveau în spate o viaţă marcată deja de înregimentarea totală în Mişcarea Legionară, decizie care le adusese încarcerări şi urmăriri şi îi constrânsese să aleagă calea exilului, iar acum, în 1952, să păşească pe cvasisuicidarul drum înapoi.

Alexandru Tănase, cunoscut îndeosebi ca „Ică”, se născuse la 9 octombrie 1915 în comuna Băbeni, aflată la câţiva kilometri sud de Râmnicu-Vâlcea şi era de profesie inginer. S-a înscris în Mişcarea Legionară în 1935, pe când era student la Politehnica din Timişoara, devenind unul dintre cei mai activi membri ai Grupului Studenţesc Legionar din oraş. A participat la Rebeliunea din ianuarie 1941, motiv pentru care, ulterior, a fost arestat şi condamnat de către regimul

Antonescu la cinci ani de închisoare. Ică Tănase nu avea să rămână mult timp în spatele gratiilor, fiind mobilizat în batalioanele de sacrificiu de la Sărata, **MU**ilate cu care a luat parte la Campania din Est. Revenit de pe front, a fugit din ţară în 1944, trecând graniţa în Iugoslavia, şi \ .1 îndreptat spre Viena, unde s-a înrolat în Armata Naţională a < iiivernului condus de Sima, participând la luptele de pe Oder, pentru care a fost decorat cu Crucea de Fier. A reuşit să evite i nplurarea de către Armata Roşie, predându-se trupelor occidentale, şi a fost o lungă perioadă încarcerat într-unui dintre lagărele americane din Belgia. După eliberare, şi-a reluat activitatea în cadrul Mişcării Legionare, iar prin intermediul lui M ircea Dimitriu a intrat în serviciul informativ legionar. Iniţial ei a responsabil numai cu recrutarea de români din lagărele de i el ugiaţi din Germania Federală pentru înscrierea la centrele de spionaj, dar apoi, având în vedere bogata sa experienţă comba- i ivă, s-a ocupat de instructajul propriu-zis.

Un traseu relativ similar l-a avut şi colegul său de echipă, Mircea Popovici, descris într-un necrolog semnat de Horia Suna drept „un tânăr de mare puritate şi distincţie sufletească | .] viteaz, fără să se arate, şi modest până la desăvârşire”[1]. Acesta s-a născut la 29 iunie 1920 în comuna Orlea, judeţul Olt, într-o familie cu cinci băieţi şi două fete. Tatăl său, Alexandru Popovici, era un fost subofiţer de jandarmi, iar mama sa, Rafila, era casnică. A aderat la Mişcarea Legionară in 1937, aşadar încă de când era elev în cursul superior de liceu, participând la campania electorală din acel an, iar ulterior a activat în clandestinitate. La fel ca Ică Tănase, a fost arestat după Rebeliune, pe când era student la Drept, şi condamnat la şase luni de închisoare corecţională. A fost eliberat la expirarea pedepsei numai pentru a fi imediat încorporat în armată şi trimis pe Frontul de Răsărit. Relocat în Vest după schimbarea de alianţă, în decembrie 1944 a dezertat şi s-a înrolat în

Armata Guvernului Naţional de la Viena. La sfârşitul războiului, a fost internat într-unui dintre lagărele de

prizonieri din vestul Germaniei, acolo unde avea să fie descoperit mai târziu de Ică Tănase, care l-a recrutat pentru instructaj într-un centru francez. A fost trimis la Andilly, unde s-a specializat în radio-telegrafie, iar în 1952 se afla în centrul de instrucţie de la Isny, acolo unde s-a reîntâlnit cu Ică Tănase. Acesta din urmă venise, la ordinul lui Muşetescu şi Dimitriu, să-şi găsească unul sau doi parteneri cu care să plece în misiune în ţară. Petre Ponta i-a chemat pe toţi cei opt legionari aflaţi în instrucţie şi i-a pus în faţa lui

Ică Tănase care i-a întrebat care dintre ei este dispus să plece alături de el în misiune în RPR: aproape toţi au făcut un pas în faţă, dispuşi să facă un drum care se anunţa aproape sigur fără de întoarcere. Apoi Tănase le-a cerut să dea câte o declaraţie cu privire la locul unde ar vrea să fie paraşutaţi şi pe ce persoane s-ar putea baza în cazul în care ar ajunge în RPR. Analizând apoi situaţiile fiecăruia, Ică Tănase a ales să plece în ţară cu un singur colaborator: Mircea Popovici[1]

1 ANIC, Fond Institutul de Studii Istorice şi Social-Politice, Organizaţii cu caracter fascist şi legionar, dos. 36, f. 2.

.Misiunea lor principală era de a lua legătura cu grupurile de rezistenţă armată anticomunistă şi de a pregăti venirea altor echipe de paraşutişti[1], dar şi, în subsidiar, de a încerca să pună umărul la reorganizarea în clandestinitate a Mişcării Legionare. Astfel, Ică Tănase era nu numai liderul echipei Robert, ci trebuia să ocupe şi poziţia neoficială de şef al legionarilor din ţară, post rămas vacant după arestarea unor lideri ca Nicolae Petraşcu ori Vică Negulescu. Mai mult de atât, avea misiunea să coordoneze activitatea celorlalţi agenţi paraşutaţi şi să se asigure de funcţionalitatea canalelor de trecere a frontierei prin Iugoslavia, in special pentru legionarii urmăriţi de Securitate. în mod pariu ular, trebuia să restabilească legătura cu echipa Jaques şi să le L mizeze o hartă cu ajutorul căreia puteau să-şi procure o nouă si.iţie de radio-emisie, adusă în ţară printr-o altă filieră, cel mai piobabil fiind vorba tot de un diplomat din cadrul ambasadei americane la Bucureşti. Chiar şi în aceste condiţii, este dificil ilc înţeles întru totul decizia de a-l trimite în ţară pe Ică Tănase, ■ .iu- prin poziţia sa de instructor al legionarilor din centrele de finirenament putea oferi o radiografie completă a operaţiunii, în i .r/ul în care ar fi fost capturat viu de Securitate şi supus anche- iclor. Potenţiala sa cădere ar fi avut – ceea ce s-a şi dovedit mai «poi – rolul unei lovituri informative similare cu cea suferită de -.1M PE în urma capturării lui Mihail Ţanţu.

I n schimb, Mircea Popovici era responsabil cu implantarea în ici cn (zona de aterizare fiind stabilită în apropierea satului natal), .ipoi cu operarea aparatului de radio-emisie şi transmiterea cili .ilă a informaţiilor către centrala din Occident. De altfel, grupul Im era singurul prevăzut cu un aparat de radiotelegrafie produs de legionarii din exil, fără sprijinul partenerilor franco-ameri- i .ini[1]. Astfel, se poate bănui că, prin intermediul echipei Robert, Muşetescu şi Dimitriu sperau să obţină informaţii la prima mână, fără ca acestea să mai treacă iniţial pe la partenerii fran- i ezi, cu toate că nu există şi referinţe clare cu privire la o staţie de i ecepţie utilizată şi aflată exclusiv în mâinile lor.

Şi în cazul lor, exista numai un vag plan de ieşire clandestină din ţară în caz de pericol. Potrivit acestuia, cei doi trebuiau să-şi găsească o cale de trecere a graniţei în Iugoslavia, unde aveau să

1 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 247.

primească sprijin (probabil tot prin ambasada americană de la Belgrad, folosindu-se de o parolă prestabilită, cunoscută sub numele de „Australia") ca să ajungă înapoi în Franţa.

Misiunea

Pregătirea operaţiunii s-a desfăşurat cu precădere într-un centru din Longjumeau, aflat în vecinătatea Parisului, de unde, după cum îşi amintea Ică Tănase,

am fost luaţi de Blondei şi Beaumont care ne-au dus la un hotel în oraş unde am stat circa o săptămână, după care [...] ne-a dus la o casă conspirativă, unde am locuit eu cu i Popovici Mircea. în această locuinţă conspirativă am stat circa o lună de zile. [...] în această clădire în timpul cât am stat, a venit un american care avea numele conspirativ de Vidai. Acesta, în prezenţa lui Muşetescu şi Dimitriu, a verificat misiunile primite, consultând întreg dosarul şi am repetat toate misiunile primite.[1]

Plecarea lor spre ţară era programată pentru începutul lunii octombrie a anului 1952. Probabil că amândoi ştiau că este un drum fără întoarcere, căci Ică Tănase, la ultima sa întâlnire cu Filon Verca, chiar dinaintea îmbarcării, i-a dăruit medalionul său cu Fecioara Maria pe care îl purtase atât în luptele din Est, cât şi în prizonierat. împreună cu instructorul de paraşutism Charpentier, cei doi şi-au început drumul spre ţară cu un avion care i-a dus la Stuttgart, iar de acolo ofiţerul francez a fost înlocuit de Vidai, reprezentantul serviciilor americane, care i-a însoţit până în capitala Greciei[2]. în noaptea de 2/3 octombrie 1952 un aparat de zbor fără marcaje a decolat de pe un aerodrom de la marginea Atenei şi s-a îndreptat spre ţară la joasă altitudine, pentru a întârzia cât mai mult posibil detectarea de către radarele bulgare, române ori sovietice. Echipamentul ■ i Im doi era format din două pistoale mitralieră cu circa 250- lU<) de cartuşe, două pistoale Mauser de calibru 7.65 cu 100 de (ilu.mţe, câte un cuţit, un briceag, un topor, o lopată şi o lan- Mfnâ, hărţi, lichid care provoca pierderea mirosului câinilor, li.tni româneşti, cocoşei de aur şi două rânduri de acte false, in-, ompietate. Şi, bineînţeles, câte o capsulă cu otravă, pentru « evita căderea de vii în mâinile Securităţii. Când au ajuns dea- •npra

1 ANIC, Fond Institutul de Studii Istorice şi Social-Politice, Organizaţii cu caracter fascist şi legionar, dos. 36, f. 4.

2 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 248.

Gorjului, avionul s-a ridicat câteva sute de metri pentru n k permite să se paraşuteze şi, chiar înainte de a păşi în gol, pilotul le-a adresat ultimele cuvinte: „Ura! Pentru România!". I În pas în afara fuzelajului şi misiunea a început.

Primul pas a fost însă şi prima eroare. Echipa Robert tre- I ni ia lansată în apropierea satului Vlăduleni, unde locuia tatăl lui Mircea Popovici. întâmplătoare sau nu, alegerea infiltrării în **ţară** prin intermediul rudelor lui Popovici prinsese Securitatea pe picior greşit. Deja contraspionajul era conştient că în ţară ui ni trimişi agenţi străini şi începuse să pună sub supraveghere Im uinţele rudelor celor aflaţi în exil şi despre care existau suspi- . unii că ar putea face parte din echipele de spioni deja trimise sau circ aveau să fie trimise în ţară. Surprinzător însă, despre Mircea I 'opovici nu existau date care să confirme că se află în emigraţie, i leci familia sa nu intrase sub filaj. Numai că drumul până la casa loslului subofiţer de jandarmi a fost unul complicat şi riscant. I ansarea s-a făcut prea devreme, iar cei doi au atins pământul undeva în zona satelor Plopşoru-Olari-Cocoreni, la aproxima- 1 iv zece kilometri în aval faţă de Vlăduleni. Ar fi reuşit să sem- nalizeze sosirea în siguranţă pe teritoriul românesc prin lansarea porumbeilor călători cu care veniseră. însă eroarea de localizare nu a fost singura neşansă: pe 3 octombrie, în jurul orei 14, după ce îngropaseră cele trei paraşute (cele două care îi purtau I ><■ agenţi şi o a treia cu echipamente şi provizii) în zonă a apărut Maria Spătaru, o fată din satul Deleni, aflată cu vacile la păscul.i Nefiind siguri dacă au fost zăriţi sau nu de copilă, agenţii au avui de făcut o alegere rapidă şi capitală: o lasă în viaţă şi riscă decon- spirarea şi, probabil, capturarea imediată, sau o reduc la tăcere, i De fapt, pentru ei nu a fost nicio clipă o alegere, cei doi veniseră în ţară „să-i ajute pe români, nu să-i omoare'„, după cum îşi amintea Sever Ularu, unul dintre sprijinitorii lor. Au ales să rişte.

Spre norocul lor, fata nu i-a văzut, însă a descoperit o raniţă i şi două pistoale automate şi şi-a anunţat

imediat tatăl, astfel că la scurt timp în zonă au apărut primarul şi miliţianul din comună, care au ridicat obiectele găsite. Pe drumul de întoarcere în sat, preşedintele Sfatului Popular din comuna Plopşor, speriat de un câine, a descărcat un întreg încărcător în direcţia animalului, răpăitul răsunând în întreaga vale şi, din acest moment, paraşutiştii au fost conştienţi că echipamentele erau definitiv pierdute. Abia în dimineaţa următoare au sosit şi primele efective de Securitate şi Miliţie (acestea din urmă fiind constituite din

câteva zeci de elevi de la şcoala din Craiova), care au găsit paraşutele şi restul dispozitivelor. Totuşi, riposta improvizată şi amatoricească a fost salvarea lui Tănase şi Popovici care, chiar dacă şi-au pierdut toate echipamentele şi prezenţa le-a fost deconspirată, au reuşit să scape destul de uşor de urmăritori. Abia peste câteva ore Bucureştiul era informat de sosirea unei echipe de paraşutişti, moment în care Securitatea a trecut la o mobilizare masivă

:întreaga zonă de nord-vest a Olteniei s-a transformat în câmp de război, cu soldaţi care înaintau greu prin glodul şi ploaia mocănească, de camioane şi căruţe cu cele trebuincioase 11 upei chemate să rămână pe

poziţie cine ştie cât timp. Pentru că fiecare palmă de pământ trebuia pieptănată şi scoşi din ascunzătoarea lor „fioroşii agenţi imperialişti".[1]

Pentru căutarea paraşutiştilor au fost aduşi ofiţeri de eonii. ispionaj de la alte structuri, aşa cum a fost cazul lui Neagu Cosma, transferat de la biroul dedicat spionajului turc, iar în- l icaga operaţiune s-a desfăşurat sub coordonarea personală a lui Vl.idimir Mazuru. însă căutările frenetice nu au dat niciun rezul- i ii în afară de descoperirea paraşutelor, a proviziilor şi a unei staţii i Ic mici dimensiuni care se pare însă că nu era singura cu care fu- ►i seră înzestraţi. Icâ Tănase şi Mircea Popovici izbutiseră să părăsească zona înainte de sosirea masivă a trupelor şi să se îndrepte i Mire nord, ajungând în noaptea următoare, de 2/3 octombrie, la uşa casei lui Alexandru Popovici. Bătrânul le-a deschis uşa şi, după ce a trecut de şocul revederii, iar cei doi i-au destăinuit misiunea cu care veniseră în ţară, i-a îmbrăţişat şi le-a acordat găzduire. Pe fondul alertei în care intrase Securitatea, era o chestiune de l i mp până când prezenţa lui Mircea Popovici în emigraţie avea să lîe descoperită, iar rudele sale să intre sub investigaţie, mai ales i a acestea locuiau foarte aproape de zona unde fuseseră găsite paraşutele. Astfel că cei doi au decis să-şi schimbe ascunzătoarea, însă prima încercare de acest fel a fost aproape să le fie fatală:

> în una din nopţi au ponit la drum peste câmpuri şi prin păduri dar în cale au întâlnit un lanţ de ostaşi care scotoceau
>
> 0 pădure. Au scăpat ca prin urechile acului datorită unui foc de armă tras de cineva în flancul lanţului de căutători, ceea ce a determinat pe cel care avea comanda să schimbe frontul în direcţia din care venise focul de armă.[2]

Pe de altă parte, raportul acţiunii desfăşurate de Securitatea Craiova indică o versiune semnificativ diferită de cea prezentată în memoriile sale de către Neagu Cosma. Potrivit documentului, a fost vorba de un singur membru al echipei Roberl (cel mai probabil Icâ Tănase), care a fost descoperit de două ori de trupele de Securitate, iar într-un caz agentul şi-a folosii arma pentru a scăpa de urmăritori:

1 Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, *Un paraşutat în România vândută: Mircea Popovici*, Anuarul de istorie orală, volumul VIII, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, p. 153.

2 *' lbidem*, p. 142.

La 7 oct. a.c. orele 0.15” în faţa unei pânde a trupelor de securitate a apărut un individ care aşa cum au arătat soldaţii din pândă purta o raniţă.

Fiindcă nu s-a supus somaţiei, asupra lui s-a deschis foc, după care individul a reuşit să dispară.

La orele 1 au avut un schimb de focuri dintre aceiaşi pândă şi un individ care a răspuns la somaţie cu două focuri de pistol.

Şi în acest caz individul a reuşit să dispară.[1]

După ce au scăpat cu noroc de arestare, în jurul datei de 17 octombrie 1952, drumurile celor doi s-au despărţit pentru o vreme, graţie unor noi gazde găsite de Alexandru Popovici. Ică Tănase s-a mutat la Aurel Corlan, un ţăran sărac tot din Vlăduleni, care prin invaliditatea fizică (dobândită în urma luptelor de pe Frontul de Est) şi starea socială nu ar fi trezit suspiciuni, şi care locuia alături doar de soţia sa Constanţa. Mircea Popovici a fost primit de soţii Nicolae şi Ana Ularu, în casa cărora se mai aflau fiul lor Sever cu tânăra sa soţie Elena.

Nevoiţi să părăsească în grabă zona aterizării, Tănase şi Popovici au pierdut una dintre staţiile de radio-emisie, un echipament de mici dimensiuni fiind ulterior găsit de Si'i uritate pe câmp. Cu toate că Neagu Cosma afirmă că cei doi au pierdut staţia ca urmare a acţiunii din 2 octombrie (sau < el puţin părţi esenţiale precum cifruri şi quarzuri), echipa Kobert reuşise să păstreze în posesia sa cealaltă staţie. Membrii Ininiliei Ularu îşi aminteau că Popovici dispunea de o staţie cu i are efectua unele comunicări radio, iar analiza Securităţii a relevat că în intervalul 4-8 octombrie au fost depistate emisii necunoscute provenind din zona Cărbuneşti. Este totuşi neclar dacă şi cât au reuşit cei doi să transmită. Indiferent • Iacă reuşiseră sau nu să restabilească o legătură cu centrala aliată la mii de kilometri distanţă, Tănase şi Popovici aveau de înfruntat o situaţie deosebit de dificilă în imediata apropi**ere.** Căutările Securităţii au continuat săptămâni în şir, Sever Ularu, unul dintre sprijinitorii lui Popovici, amintindu-şi că „ştirea despre paraşutare a determinat deplasarea în zonă a unui batalion al Securităţii; aceştia au fost desfăşuraţi pentru luptă cu faţa la pădure; erau dotaţi cu pistoale mitralieră şi i aiiii de

1 Mihnea Berindei, Dorin Dobrincu, Armând Goşu (editori), Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Istoria comunismului din România: documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965),* Editura Humanitas, Bucureşti, 2009, p. 400.

cercetare; noaptea mă întorceam de la sonde; eram opriţi şi legitimaţi; nu ne întrebau nimic despre paraşutaţi'„. [iii] paralel, Securitatea a trecut la anchetarea lui Alexandru l'opovici, care nu a destăinuit nimic despre prezenţa fiului său [iii] zonă. Mai mult, le-a arătat ofiţerilor cărţile poştale pe care le primea regulat de la acesta, ultima fiind expediată după momentul paraşutării. Practic, era o acţiune de dezinformare plănuită în prealabil de către structurile occidentale: pentru a şi camufla prezenţa şi a-i induce în eroare pe urmăritori (în cuzul în care erau suspiciuni cu privire la sosirea clandestină), t ei care erau paraşutaţi pregăteau din timp cărţi poştale care mai apoi erau trimise regulat către rudele lor din ţară.

Membrii echipei Robert au rămas la Vlăduleni timp de aproape un an şi jumătate, până în primăvara anului 1953. Activitatea lor din acest interval a fost una relativ minoră, în special ca măsură de precauţie. Mircea Popovici obişnuia să îşi părăsească locuinţa pentru a-l întâlni (de obicei noaptea) pe Ică Tănase sau chiar pentru a călători la Târgu Jiu cu ajutorul ambulanţei

Sovromului din localitate, condusă de Grigore Corlan. Acesta însă nu ştia adevărata identitate a pasagerului care obişnuia să îi plătească de două-trei ori mai mult decât orice alt călător. în cele din urmă, în aprilie 1953, Ică Tănase şi Mircea Popovici s-au reunit din nou şi au plecat spre Bucureşti, unde erau găzduiţi de Elena Stetin, una dintre surorile lui Popovici, drumul parcurgându-l cu acte false pe numele de Alexandru Nicolescu (vărul soţiei lui Mircea Popovici) şi Octav(ian) Stetin (cumnatul lui Mircea Popovici). Relocarea în capitală avea

un triplu rol: în primul rând, îşi puteau pierde uşor urma, mai ales că în Bucureşti urma să aibă loc Festivalul Internaţional al Tineretului; în al doilea rând, existau perspective mult mai ample de obţinere de informaţii pe care mai apoi să le trimită centralei din Occident; nu în ultimul rând, căutau să intre în legătură cu grupul Jaques format din Ion Golea şi Ioan Samoilă

.în capitală au luat legătura cu o serie de foşti legionari, Ică Tănase încercând, prin intermediul Elenei Niculescu, să intre în contact cu Buzică Braghilescu, o veche cunoştinţă a sa. Mircea Popovici a profitat de revenirea în capitală pentru a se reîntâlni cu soţia sa, Didina Popovici, preferând să nu apeleze la ea pentru o găzduire pe termen lung din motive evidente de siguranţă. Ieşirea celor doi din anonimitatea Vlădulenilor pentru activitatea în efervescenţa Bucureştiului a însemnat şi deconspirarea lor. în ciuda unor atenţionări primite în timpul insi ructajului cu privire la potenţialele recrutări ale foştilor colaboratori de către Securitate, Tănase a intrat în legătură cu unul dintre vechii săi camarazi în care credea că poate avea în- (lodere. Temerea agenţilor franco-americani

se adeverise, iar .11 esta şi-a informat ofiţerul de legătură şi astfel că, la numai i .ileva săptămâni după sosirea în capitală a echipei Robert, prezenţa lor fusese deconspirată şi contraspionajul se pregă- U'.i să intre în acţiune. Ideal pentru Securitate era ca cei doi '..i lie capturaţi vii pentru a fi trecuţi prin anchete şi forţaţi vi ofere informaţii despre bazele de antrenament, instructori şi legăturile din ţară. De aceea, au încercat iniţial să-i scoată din casa familiei Stetin prin intermediul informatorului, care le .i propus să-şi schimbe locuinţa clandestină. Potrivit lui Neagu Cosma, cel puţin Ică Tănase (nu este clar dacă singur •..ui împreună cu Popovici) trebuia să se mute într-o casă parohială înconjurată de o grădină cu pomi fructiferi. Planul era ca atunci când acesta avea să o traverseze spre noua as- i unzătoare, să fie capturat de o echipă ascunsă printre copaci. Numai că agentul a cerut să vadă, în prealabil, schiţa zonei şi i and a văzut grădina a intuit că ar putea fi capturat în acel loc, Iară să bănuiască totuşi vreo trădare, aşa că relocarea nu s-a mai petrecut. în aceste condiţii, Securitatea a decis să abordeze direct situaţia şi să treacă la arestarea lor chiar în locuinţa familiei Stetin, în ciuda posibilităţii ca Tănase şi Popovici lîl aibă timp să înghită capsulele cu otravă pentru a evita să cadă vii în mâinile Securităţii. Există mai multe variante cu privire la modul în care a avut loc arestarea membrilor echipei Robert la 31 mai 1953[1]. în memorialistica foştilor ofiţeri de Securitate, acţiunea are un iz hollywoodian, la finalul căreia inamicii sunt capturaţi printr-o operaţiune spectaculoasă pusă în aplicare datorită ingeniozităţii, profesionalismului şi curajului urmăritorilor. Potrivit uneia dintre versiuni, câţiva ofiţeri s-au deghizat în muncitori de la societatea de alimentare cu gaze şi care timp de patru zile „au remediat o avarie" pe strada Vidin din cartierul Tei, în apropierea casei familiei Stetin. Cum în fiecare zi, la prânz, cereau permisiunea să-şi umple găleţile cu apă de la cişmeaua din curte, s-au împrietenit nu numai cu proprietarii, ci şi cu cei doi bărbaţi pe care, în cele din urmă, i-au arestat într-un moment în care aceştia nu bănuiau nimic. O versiune similară, dar mult mai expansivă este propusă de Neagu Cosma, care afirmă chiar că planul în sine fusese, de fapt, ideea informatorului. Acesta din urmă ar fi remarcat că de fiecare dată când

1 *„Bande, bandiţişieroi".GrupurilederezistenţăşiSecuritatea (1948-1968),* < jinsiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003, p. 478.

cineva apasă pe butonul soneriei de la poartă, Tănase şi Popovici fug imediat în mansardă. Tot o echipă de ofiţeri deghizaţi în muncitori şi-au făcut apariţia pe stradă pentru a remedia o avarie. Nu au aşteptat însă patru zile, ci după scurt timp echipa s-a împărţit în două: aproape toţi (inclusiv un medic care avea rolul de a preveni moartea prin otrăvire) au intrat în casa vecină şi s-au urcat pe acoperişul acesteia, iar unul dintre ei a sunat la poartă. în acest moment, Tănase şi Popovici au fugit către podul clădirii, moment în care ofiţerii de pe acoperiş au năvălit printr-un iluminator. Cel dintâi care avea să cadă în mâna Securităţii a fost Mircea Popovici: „primul pas în pod a fost şi ultimul. O lovitură în ceafă pentru a «scuipa» capsula, un căluş în gură, răsucirea braţelor la spate şi prinderea lor în cătuşe”[1]. Potrivit lui Neagu Cosma, cum Ică Tănase era în spatele colegului său, a avut răgazul să spargă capsula şi să înghită conţinutul: „numai ■ .1 lovitura în ceafa a fost atât de puternică încât pentru câteva «a unde i s-a oprit respiraţia. I s-a introdus un căluş în gură şi i» a turnat pe gât doi litri de lapte. Peste o oră-două, Tănase se ui la deja în anchetă”[1]. în realitate, desfăşurarea acţiunii a fost mult mai puţin eroică şi spectaculoasă, dar la fel de tragică: Mircea Popovici şi Ică Tănase se pregăteau să se aşeze la masă i and în casă au năvălit ofiţerii de Securitate cu armele aţintite i al re ei. Cei doi au avut însă timp să înghită capsulele cu otravă pe care le ţineau permanent la îndemână, însă şi echipa care i a arestat era pregătită pentru acest scenariu. Fiecăruia i-a fost mai întâi administrată în mod forţat o cantitate de lapte, apoi nu medic le-a făcut spălături gastrice pentru a neutraliza efec- lul otrăvii. După ce şi-au revenit, cei doi au fost bătuţi cu pum- nii, picioarele şi paturile de armă, apoi încătuşaţi şi duşi direct [iii] celulele de anchetă ale Contraspionajului de la etajul V al Ministerului de Interne din fosta Piaţă a Palatului Regal.

Fste uşor de bănuit cum au decurs încă de la început interogatoriile, în condiţiile în care, până la capturare, cei doi agenţi «i au dispuşi

oricând să se sinucidă, iar acum, după câteva ore de anchete, deja dezvăluiseră numele sprijinitorilor din Bucureşti şi Vlăduleni. în memoriile sale, Neagu Cosma afirmă că odată «¡unşi în mâinile Securităţii membrii echipei Robert ar fi fost dispuşi să colaboreze pentru a-şi uşura situaţia: cel mai des- i liis la această idee ar fi fost Mircea Popovici, în timp ce Ică l ănase nu o afirma direct, însă lăsa să se înţeleagă că şi-ar dori sa primească o asemenea propunere. Totuşi, teza fostului general de contraspionaj se potriveşte

imaginii denigratoare pe ţa
re încearcă să o construiască
oponenţilor săi, însă e puţin
probabil să şi corespundă
desfăşurării reale a acţiunii.
Aproape sigur, utilizarea
metodelor de tortură i-a
zdrobit pe cei doi, î

nspecial pe Ică Tănase, care după câteva zile de suplicii a oferii informaţii despre centrele de pregătire, poligoanele de tragere, armamentul utilizat, personalul implicat în instructaj şi a parcurs sute de poze pentru a-i identifica pe cei aflaţi în bazele franco-americane. După aproximativ o săptămână de cercetări cu privire la activitatea din exil, Popovici şi Tănase au fost transferaţi la Anchete Penale pentru întocmirea dosarului cu care aveau să fie trimişi în instanţă.

Capturarea şi anchetarea lor a antrenat nenumărate arestări. Evident, primii vizaţi au fost gazdele şi legăturile lori din Bucureşti. Odată cu cei doi agenţi au fost reţinuţi Elena şi Octav Stetin, şi după câteva zile Alexandru Nicolescu şi Gherghina Nicolescu, care locuiau într-o casă vecină şi nu denunţaseră prezenţa acestora, Maria Boban, o apropiată a Elenei Stetin, care ştia de existenţa clandestină a bărbaţilor,' şi Traian Popovici, fratele lui Mircea Popovici. La 11 iunie au fost vizaţi şi sprijinitorii din Vlăduleni ai membrilor echipei Robert. într-o masivă operaţiune a Securităţii, a fost arestată întreaga familie Ularu (bătrânii Nicolae şi Ana, fiul lor Sever şi nora lor Elena); părinţii lui Mircea Popovici, Alexandru şi Rafila Popovici; Filimon şi Paraschiva Popovici, fratele, respectiv cumnata lui Mircea Popovici; Aurel şi Constanţa Corlan, cei la care locuise Ică Tănase. Referitor la momentul reţinerii, | Nicolae Ularu îşi aminteşte:

maşinile negre ale Securităţii erau aliniate până la fabrica de cărămidă, aproape un kilometru. Gospodăria noastră a fost încercuită de securişti înarmaţi. în casă se aflau soţia mea. Aurica, şi nora noastră, Elena. Eu m-am întors de la lucru pe la ora 1 noaptea. Am presimţit că ceva nu este în regulă de cum am văzut maşinile Securităţii. Cum am deschis uşa .im fost prins, legat, lovit cu armele şi cu picioarele. M-au bătut bestial şi m-au aruncat într-o maşină.[1]

l'entru fiecare dintre cei arestaţi începea lungul calvar al .un betelor şi al detenţiei, însă poate că pentru niciunul nu era situaţia atât de dramatică precum era pentru Elena Ularu, care avea numai şaisprezece ani şi era însărcinată:

în 11 iunie 1953 eram acasă cu soacra mea. Mă dădusem în pat. M-am trezit cu curtea plină de lumină. Curtea era înţesată de miliţieni si civili. Maşinile erau în Valea Vladului. Au năvălit în casă. Soacra mea a aruncat pe geam un ceas pe care îl primise de la Mircea [Popovici – n.m.] şi fotografiile

1 Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, *op. cit.*, p. 160.

cu acesta. Ne-au cerut să ne îmbrăcăm. Ne-au pus cătușele, ochelari negri la ochi şi ne-au dus la coloana de maşini. Acolo era un adevărat vacarm, jale, ţipete. Eram gravidă în luna a cincea sau a şasea şi mi s-a făcut rău. Am fost înviată cu apă. Ne-au despărţit şi ne-au aruncat în dubă unde mi s-a făcut iarăşi rău.[1]

Odată cu avansarea cercetărilor, au mai fost reţinuţi dintre sprijinitorii din Vlăduleni şi Gheorghe şi Ioana Popovici, un- i liiul, respectiv mătuşa lui Mircea Popovici; soţii Constantin şi < 'onstanţa Moangă şi fiica lor Viorica Moangă; Maria Popovici, soţia lui Traian Popovici. Pe lângă interogatoriile care au durat ore în şir, interval în care anchetatorii se schimbau între ei, cei arestaţi au fost torturaţi, ameninţaţi că vor fi „îngropaţi de vii" şi i onfruntaţi cu cei pe care îi găzduiseră sau ajutaseră. Majoritatea i ercetărilor s-au desfăşurat în clădirea Ministerului de Interne, i amerele de detenţie aflându-se la subsol, iar cele de interogatoriu la etajele superioare ale palatului.

Echipa Pascal: Gogu Gheorghiu, Gigi Constantin şi Savu Fătu

După Jaques în 1951 şi Robert în 1952, a treia echipă formată din legionari, instruită în centre franco-americane şi trimisă în RPR, a fost Pascal în 1953. în timp ce activitatea primelor două este, cu toate lipsurile documentare, relativ cunoscută, al treilea grup rămâne o enigmă. în afara fondurilor arhivistice, principalele, iar dintr-o anumită perspectivă chiar singurele, surse de informaţii sunt constituite de memoriile lui Neagu Cosma şi de presa de la Bucureşti, fiind aşadar vorba de discursul Securităţii. în exil nu s-a discutat aproape nimic despre echipa care ar fi trădat la fel ca Bebi Toma, însă, spre deosebire de acesta, a fost utilizată propagandistic şi pentru dezinformarea serviciilor secrete occidentale. Activitatea lor este vag amintită numai în amintirile lui Mircea Dimitriu, unul dintre coordonatorii legionari ai acţiunilor de spionaj, iar în literatura legionară dedicată acţiunilor de la începutul anilor 1950 este publicată o singură fotografie a liderului echipei Pascal, anume Gheorghe Gheorghiu, fără alte referinţe[2]. Cum nu au fost trecuţi printr-un proces şi numai unul dintre ei ar fi cunoscut, în condiţii neclare, detenţia politică, nici nu au putut fi identificate sursele

1 ' *Ibidem*, pp. 160-161.

2 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 301.

documentare create de Securitate după capturare. Pur şi simplu, existenţa echipei Pascal este aproape absentă din memoria legionară, a exilului ori a serviciilor secrete din Vest, ceea ce dă consistenţă versiunii prezentate de Neagu Cosma şi de celelalte voci din subsidiar, cu toate că veridicitatea lor trebuie, încă o dată, pusă sub semnul întrebării.

Biografiile şi chiar numele unora dintre ei sunt şi astăzi greu de descifrat. Cele mai puţine informaţii sunt referitoare la Gigi Constantin, despre care fostul general de contraspionaj afirma că era un soldat (sau subofiţer) trimis la specializare în (iermania şi care, după schimbarea de alianţă de la 23 august 1944, a refuzat să se mai întoarcă în ţară. Nu se cunoaşte ce fel dc opţiuni politice avea, dar având în vedere măsurile represive luate de administraţia Antonescu împotriva membrilor şi simpatizanţilor legionari, este dificil de crezut că era vorba de un apropiat al „cămăşilor verzi", chiar dacă avea să facă parte ilin echipă alături de un important legionar. O situaţie şi mai delicată este în privinţa lui Savu Fătu, originar din Apuseni, i are în 1948 era militar în termen şi se afla pe graniţa iugoslavă. Descoperind că fata pe care o iubea şi cu care voia să se căsătorească după lăsarea la vatră s-ar fi măritat cu altcineva, l-atu şi-ar fi părăsit postul, trecând frontiera. După ce a aflat că ar fi fost condamnat în contumacie la 15 ani de detenţie penii u dezertare, tânărul a început o colaborare cu UDB, poliţia secretă a regimului de la Belgrad, în speranţa că nu va fi extrădat. Nu este clar în ce condiţii şi-a continuat drumul spre Vest, ajungând la Paris, în 1949 sau 1950, unde ulterior ar fi fost racolat de Mihail Opran. De altfel, este singurul care ar fi trecut printr-un instructaj al fostului lider SIMRE, ceilalţi membri ai echipei Pascal urmând antrenamentele din centrele supervizate de legionari.

Incontestabil, liderul grupului era Gheorghe Gheorghiu, originar din Constanţa, şi membru al Mişcării Legionare încă din 1936-1937. Luase parte la marşuri, tabere de muncă şi se implicase în campania electorală pentru alegerile din 1937 în Dobrogea. De aceea, în timpul guvernării instaurate în septembrie 1940, Gheorghiu ar fi fost unul dintre liderii poliţiei legionare din Constanţa. După înfrângerea Rebeliunii, s-ar fi refugiat în Germania, lucrând la uzinele aeronautice Heinkel.La sfârşitul anilor 1940 locuia în Austria, având funcţia de şef al legionarilor din Austria Superioară şi secretar general al Asociaţiei creştine a românilor din aceeaşi zonă. în acest context ar fi primit instrucţiuni din partea lui Horia Sima şi a lui Traian Borobaru de a intra în pregătire pentru acţiuni clandestine în ţară, lăsând în urmă liniştea Alpilor austrieci pentru bazele izolate din Franţa şi Germania de Vest. Dacă Savu Fătu fusese pregătit de către Opran sau de altcineva din sfera SIMRE, Gigi Constantin şi Gheorghe Gheorghiu au trecut prin antrenamente la Andilly şi la Chevilly. Din partea americanilor, instructor a fost Vidai, care avea să fie un apropiat al grupului, iar din partea francezilor au fost Beaumont, Blondei şi Saumier (care avea şi numele conspirativ de Charpentier)[1]. Pe lângă aceştia, aveau parte şi de instructajul făcut de legionari – Traian Borobaru, Mircea Muşetescu, Mircea Dimitriu, Petre Ponta şi Filon Verca, care se alăturase echipei în primăvara anului 1950. în linii mari, instructajul a cuprins, la fel ca la celelalte echipe, radiotelegrafia, saltul cu paraşuta, utilizarea cifrului, falsificarea documentelor. După includerea lui Fătu, antrenamentele au continuat la Linz şi Bad Ischl, în Austria, şi înainte de plecare la un centru aflat într-o suburbie a Atenei. Pregătirea lor logistică pentru misiune a căzut în sarcina lui Vidai, prin intermediul căruia au primit armament, aparate de radio-emisie, cifruri, hărţi, bani româneşti, cocoşei, acte româneşti false şi, bineînţeles, otravă.

Obiectivele echipei Pascal erau similare cu cele ale celorlalte grupuri trimise în ţară: strângere de informaţii şi comunicare cifrată către centrala din Occident, sondarea stării de spirit a populaţiei şi, la fel ca echipa Robert, contactarea lui Ioan Samoilă pentru a-i transmite indicaţiile necesare recuperării staţiei ascunse pe muntele Furnica. Această ultimă îndatorire cădea în sarcina lui Gheorghiu, care trebuia să-l găsească pe Samoilă şi sa i dea o tabacheră ce funcţiona atât ca mijloc de recunoaştere, i ât şi ca hartă pentru descoperirea echipamentului. Totodată, poziţiile şi responsabilităţile

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 360 801, f. 72.

erau clar stabilite în cadrul echipei: < ¡heorghe Gheorghiu era liderul grupului, Gigi Constantin era radiotelegrafistul, iar Savu Fătu, ultimul inclus, era responsabil strict cu implantarea în teren, deoarece paraşutarea urma să aibă loc în Apuseni, în apropiere de localitatea sa natală.

Kchipa Pascal a fost paraşutată în ţară în noaptea de 1 iulie 1953, însă misiunea a pornit cu stângul, deoarece lansarea s a făcut departe de locul prestabilit, iar la aterizare, Gheorghe (llieorghiu a suferit o entorsă. Cu toate acestea, au eliberat cei doi porumbei călători pentru a semnaliza atingerea solului şi au trecut la strângerea paraşutelor şi la camuflarea echipamentului. Este clar că în primele zile ale misiunii cei trei au căutat să îşi îndeplinească sarcinile cu care plecaseră din Occident, însă mai apoi desfăşurarea acţiunii avea să intre în sfera in- i ertitudinilor. Au rătăcit între cinci-şapte zile şi două săptămâni, până în momentul în care ar fi ajuns la o haltă unde Fătu a fost recunoscut întâmplător. Persoana respectivă ştia că era urmărită pentru dezertare, aşa că a alertat Miliţia, agenţii liind arestaţi atunci când au vrut să cumpere bilete de tren. Misiunea celei de-a treia echipe de paraşutişti se încheia astfel abrupt într-o haltă din Transilvania.

Preluaţi imediat de către ofiţerii de contraspionaj, fiind a doua echipă capturată (după Robert, la finalul lunii mai), membrii grupului Pascal au avut parte de un tratament diferit de al celorlalţi paraşutişti. Potrivit lui Neagu Cosma, ar fi fost încarceraţi în camere separate din Palatul MAI, în centrul capitalei, însă o bună parte din timp o petreceau în camerele de anchetă de la etajul V, unde se afla Contraspionajul. Relatarea fostului general are puternice accente neveridice, acesta lăsând să se înţeleagă că nu li s-ar fi făcut o percheziţie, permiţându-le astfel să păstreze asupra lor capsulele cu cianură pe care au fost convinşi prin căi nonviolente să le predea. Primul care a făcut acest pas ar fi fost Gigi Constantin, după aproximativ treizeci de minute de discuţii, urmat apoi de Savu Fătu, ambii arătându-şi disponibilitatea pentru o colaborare care să contrabalanseze învinuirile ce urmau să li se aducă în cazul unui proces. După un întreg joc de-a şoarecele şi pisica care a durat aproape două zile, ar fi cedat şi Gheorghiu, renunţând la capsula cu otravă şi dând de înţeles că acceptă să schimbe tabăra. Motivaţia acestei abordări, complet diferită de pumnii în ceafă aplicaţi lui Tănase şi Popovici ori de încercuirile şi trasoarele folosite în tentativa de anihilare a grupului Fiii Patriei, este explicată de acelaşi Cosma: „am pornit de la început cu gândul să-i «întoarcem», neavând nevoie de «eroi», ci de colaboratori”.[1] în schema de acţiune a contraspionajului, membrii grupului Pascal nu trebuiau numai storşi de informaţii, apoi trecuţi prin proces, condamnaţi şi, probabil, executaţi, ceea ce i-ar fi transformat în „martiri” ai legionarilor din exil şi în „eroi” ai emigraţiei anticomuniste. Oricum, toţi trei au trecut printr-o anchetă extensivă condusă de maiorul Holingher, în care au dat ample declaraţii asupra centrelor de antrenament şi a instructorilor, asupra obiectivelor avute şi a misiunii propriu-zise. Rolul lor trebuia să fie mult mai subtil şi ambivalent: să devină agenţi ai Securităţii, păstrând totodată aparenţa loialităţii faţă de foştii lor colaboratori şi superiori pe care să-i manipuleze conform ordinelor primite de la etajul V al Palatului Ministerului de Interne.Este inevitabilă întrebarea dacă a fost echipa Pascal întoarsă împotriva serviciilor secrete occidentale şi a structurii legionare din emigraţie. Sau, altfel spus, au fost folosiţi membrii săi într-o acţiune de dezinformare menită să compromită întregul proiect iuiormativ? Răspunsul la fiecare dilemă este afirmativ, însă, în at est caz particular, niciuna dintre întrebări nu este esenţială în înţelegerea compromisului făcut de către cei trei agenţi.

[1] Neagu Cosma, *op. cit.*, pp. 161-162.

Cel mai delicat aspect este asupra momentului când au trecut *cu totul* de partea Securităţii. Au anunţat Gheorghiu şi colegii, printr-un semnal trecut neobservat într-una dintre comunicările cu centrala, că se află în mâna regimului de la Bucureşti, fiind astfel folosiţi într-o acţiune de dezinformare? Sau nu şi-au deconspirat schimbarea, lăsându-i pe cei din Occident să creadă versiunea i roită în birourile contraspionajului din palatul ridicat de arhitec- lul Paul Smărăndescu şi inginerul Emil Pragher în centrul capitalei? Acelaşi Cosma afirmă că cei trei (dar în special Gheorghiu şi Constantin, care erau implicaţi în operaţiunile de radiotelegra- lic) au colaborat întrutotul cu Securitatea din momentul în care au renunţat la capsulele cu otravă, aşadar înainte de prima emisie. Ba mai mult, le-au şi destăinuit anchetatorilor existenţa unui I »rotocol de semnalizare că transmit din captivitate:

> între radist şi „centrală" erau puse la punct nişte convenţii-capcană, simple în aparenţă, dar de mare eficienţă, menite a demasca faptul că „pe fir" se află securitatea. Orice comunicare radio trebuia să poarte data expedierii şi „semnătura" expeditorului. Exemplu: 30 iulie 1953 – Pascal.
>
> înţelegerea în cazul echipei „Pascal", ca şi altele de altfel, viza de regulă modificări în aranjarea datei şi a „semnăturii"; in loc de 30 iulie 1953, cum, în mod normal trebuia scris, apărea: 1953, iulie-30 ori 30 VII 53, sau altă variantă.[1]

Versiunea celeilalte părţi implicate în această confuză şi incertă luptă de informare şi dezinformare este diametral opusă, în memoriile sale, Mircea Dimitriu, unul dintre coordonatorii legionari ai acţiunii secrete, afirmă că încă de la prima comunicare, telegrafistul Gigi Constantin a inclus un semn prin care semnala că transmite de sub controlul Securităţii. Astfel, în urma discuţiilor tripartite franco-americano-legionare, s-a stabilit ca din răspunsul centralei să reiasă că nu şi-a dat seama, în speranţa că prin acest joc membrii echipei Pascal nu vor fi trecuţi prin proces, condamnaţi şi executaţi, încercând aşadar să le salveze vieţile agenţilor căzuţi. Ambele scenarii stau puternic sub semnul întrebării: cum o bună parte din informaţiile oferite de Neagu Cosma sunt contrazise de documente ori sunt aproape imposibil de crezut, nu este exclus ca şi această versiune să fie una radical deformată pentru a servi discursului Securităţii. în aceeaşi măsură, trebuie ţinut cont că şi afirmaţiile lui Dimitriu vin la mult timp după ce regimul de la Bucureşti a decis să-şi facă publică acţiunea de dezinformare, utilizând-o în scop propagandistic, astfel că liderul legionar ar putea încerca să „spele" o

[1] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 145.

usturătoare înfrângere în lupta de pe frontul informativ. Din păcate, pe baza surselor documentare avute la dispoziţie, este greu de stabilit cu certitudine care dintre variante este cea corectă. Sau poate că nu este nici una, nici alta.

(Contra)Operaţiunea Bumerang

Chiar şi cu acceptul formal al celor trei membri de a colabora cu Securitatea, începutul acţiunii de dezinformare a centralei din Occident a fost anevoios, fiind marcat de neîncredere şi teamă. Pe de o parte, contraspionajul era îngrijorat cu privire la onestitatea cu care Gheorghe Gheorghiu şi Gigi Constantin vor efectua comunicarea, luând în calcul, de altfel în mod întemeiat, riscul deconspirării. Radiotelegrafistul grupului Pascal nici nu putea fi substituit deoarece fiecare emiţător avea o „amprenta' proprie, care putea fi detectată de receptor, în aceeaşi măsură, şi absenţa transmisiunilor sau o pauză prea mare putea da de bănuit, iar dacă pierdeau încrederea centralei, agenţii rămâneau fără singurul avantaj care-i ţinea încă departe de sala de judecată şi de plutonul de execuţie. Cel mai insistent în ideea unei emisii către serviciile franco-americane era Gigi Constantin, care la fiecare discuţie era din ce în ce mai îngrijorat cu privire la nerespectarea calendarului de comunicări, ceea ce putea provoca bănuieli. De aceea, atunci când a primit vestea că ofiţerii de Securitate acceptă riscul de a-i permite o transmisiune, sub control strict, atitudinea sa ar fi fost cel puţin neaşteptată: „reacţia lui a fost de o bucurie şi o exuberanţă fără margini. «Am scăpat de glonţ, domnilor... îi vom juca în foi de viţă... n-o să vă pară rău»„[1].

La 30 iulie 1953 debuta operaţiunea „Bumerang”, prin care membrii echipei Pascal urmau să dezinformeze centrala aflată de cealaltă parte a Cortinei de Fier. Conform scenariului, echipa se stabilise la Breaza, unde au găsit un alt adăpost, mişcare ce trebuia să explice absenţa lungă a oricărui semn şi să producă nedumerire. însoţiţi de o echipă operativă, Gheorghiu şi Constantin s-au deplasat la marginea oraşului din nordul Prahovei, pentru ca localizarea transmisă să coincidă cu rezultatele unei posibile analize goniometrice. Mesajul – în care nu este clar dacă a fost sau nu inclusă şi semnalarea căderii – cuprindea numai date despre noul amplasament al echipei şi faptul că sunt teferi.

Odată convinsă Securitatea că echipa Pascal lucrase cu onestitate şi trădase colaborarea cu serviciile occidentale, toţi cei trei agenţi au fost mutaţi din Palatul MAI într-o vilă de pe strada arhitect

[1] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 145.

Grigore Cerchez, moştenită de la SSI. Potrivit lui Neagu Cosma, fiecare a primit câte o cameră, hrana venea direct de la un restaurant, după preferinţe, iar paza era asigurată de numai doi ofiţeri: unul de la filaj şi unul de la contraspionaj. Singurul care părea să mai aibă încă rezerve cu privire la relaţia cu Securitatea era Gheorghe Gheorghiu. Fostul legionar avea o atitudine fluctuantă, oscilând între colaborare şi închidere în sine, însă situaţia avea să se limpezească.

Următoarea comunicare a avut loc în august 1953, iar Constantin prezenta centralei scenariul stabilit de Securitate: Fătu Savu fusese abandonat după ce-şi jucase rolul de mijlocitor în găsirea unor prime gazde, mai ales că ar fi avut unele probleme de sănătate, iar Gheorghiu şi Constantin rupseseră legăturile cu el, mutându-se în Prahova. Astfel, cei doi nu mai aveau nicio informaţie despre el, iar el nu cunoştea unde se află foştii săi colegi. Acelaşi Cosma afirma că în răspunsul venit de dincolo de Cortină, centrala i-ar fi întrebat pe membrii echipei Pascal dacă nu era mai bine să fie lichidat Fătu decât abandonat, însă, din nou, teza trebuie privită cu o doză de scepticism. Se pare că după cea de-a doua transmisiune, rezistenţa interioară a lui Gheorghiu s-a rupt cu totul şi, din acel moment, a ales să colaboreze total cu contraspionajul comunist. Astfel, a furnizat informaţii şi despre misiunea sa de a-l contacta pe Ioan Samoilă, numai că anchetatorii ştiau deja de situaţia staţiei grupului Jaques din anchetele lui Ică Tănase, care la rândul său avusese misiunea de a-l contacta pe Samoilă.Cum centrala din lumea liberă făcea presiuni pentru furnizarea unor date utile în domeniul informativ, contraspionajul a apelat la Marele Stat Major, cele două instituţii colaborând în selectarea unor aspecte care erau fie cunoscute, fie irelevante, devoalarea lor neprezentând vreun risc. Prin urmare, la comunicarea din prima parte a toamnei anului 1953, centrala a primii veşti despre prezenţa trupelor la graniţa iugoslavă şi despre 0 manevră militară efectuată în zona Făgăraşului. Mai mult, pentru a recâştiga încrederea, Gheorghiu ar fi transmis şi că a izbutit să recruteze doi colaboratori. însă, conform schemei de dezinformare, la câteva zile s-a emis o nouă comunicare, foarte si urtă, referitoare la procesul paraşutiştilor, ceea ce însemna că

1 clelalte echipe fuseseră deconspirate, astfel că Pascal trebuia s.i rămână în clandestinitate pentru o vreme. Prin urmare, se 11 ea o scuză pentru comunicări mai lente şi se păstra secretul

[1] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 145.

operaţiunii. Din partea cealaltă, au venit două note succinte: m prima se aproba noua strategie, iar a doua, emisă la scurt timp după pronunţarea sentinţei din procesul paraşutiştilor, ar 11 fost uşor contradictorie: „suntem încă pe cracă, nu-ţi face griji, vom lucra în continuare împreună, cum am lucrat şi până ,u um, numai că va trebui să fim mai activi”[1]. Cum Fătu, care fusese eliminat din echipă, nu fusese inclus în procesul din oc- l o ni brie 1953, Securitatea era sigură că serviciile occidentale sunt convinse de legenda care le-a fost furnizată.

I'ână la sfârşitul anului 1953, au mai avut loc încă trei trans-misiuni, în care echipa Pascal – teoretic singura rămasă activă ui RPR – comunica date despre starea de spirit a populaţiei, aspecte economice precum lipsa unor alimente sau preţurile i ulicate ale altor produse, şi despre unele manevre sau unităţi militare. în paralel, dacă ar fi să-l credem pe Neagu Cosma, regimul celor doi colaboratori, Gheorghiu şi Constantin (Fătu rămăsese un fel de „prizonier de lux”, neavând vreun rol în operaţiunea „Bumerang”) se bucurau de un stil de viaţă fără griji. Erau scoşi la plimbări în oraş, sub paza unui locotenent
Simion, şi tot acesta îi ducea la meciurile de pe stadionul din Şoseaua Ştefan cel Mare, agenţii devenind fani ai echipei Dinamo Bucureşti, care era practic formaţia de fotbal a Securităţii. Mai mult, Gigi Constantin chiar avusese ocazia, în câteva rânduri, să-şi revadă mama, dar, bineînţeles, fără ca ea să ştie că undeva, la câteva zeci de metri stă ascuns fiul său. Până şi Neagu Cosma ar fi ales să petreacă Revelionul în vila din capătul străzii Cerchez, ciocnind la miezul nopţii câte un pahar de şampanie cu foştii săi inamici, actualii săi colaboratori.

Teribila iarnă de la începutul anului 1954 a avut urmări chiar şi în lumea tenebroasă a spionajului şi contraspionajului. Cum în ianuarie ninsorile au fost atât de abundente încât comunicaţiile terestre au fost aproape complet blocate, primele transmisii s-au făcut abia la începutul lui februarie. Extrem de surprinzător, având în vedere eşecul tragic al majorităţii agenţilor lansaţi din avion sau intraţi pe cale terestră în RPR, centrala a dat de înţeles că nu a renunţat la acest tip de acţiuni, cerându-i lui Gheorghiu să identifice terenuri adecvate pentru aterizarea paraşutiştilor. Au urmat câteva luni în care contraspionajul comunist a căutat să treneze pe cât

[1] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 145.

posibil transmiterea unor date care să faciliteze venirea unor noi echipe. Dacă acest lucru s-ar fi întâmplat, existau numai două opţiuni: fie le capturau, şi astfel se deconspira grupul Pascal, fie le lăsau să activeze, dar supravegherea, oricât de strictă, nu ar fi putut controla fluxul de date. Exista, bineînţeles, şi o a treia variantă: de a-i captura şi de a-i întoarce, asemenea lui Gheorghiu şi Constantin, însă şansele erau în cel mai bun caz modeste, iar riscurile semnificative.

în aceste condiţii, Gheorghe Gheorghiu ar fi comunicat centralei că se va deplasa în Ardeal să găsească asemenea zone, mai ales că el şi colegul său trebuie să-şi schimbe adăpostul, înviorând de data aceasta unul în apropierea Sighişoarei. I Uterior, a transmis că a mai recrutat patru persoane de în- i talere, reţeaua sa ajungând astfel la şase colaboratori. Iar i Aiul centrala a cerut identitatea lor, a primit nume şi adrese hm le, fără ca respectivii să ştie că au fost implicaţi, fără voia mi ştiinţa lor, într-o uriaşă acţiune de spionaj şi dezinfor- mare. După câteva luni, cum şi quarzurile, necesare pentru luncţionarea staţiei, şi cheile de cifrare, esenţiale pentru comunicările efective, se apropiau de sfârşit, contraspionajul a decis să rişte şi să ceară prin vocea echipei Pascal sosirea unui nou grup care să aducă şi echipamentele respective. După aproape un an de acţiune de dezinformare, sosirea unei alte ei lupe ar fi dovedit că întreaga operaţiune a fost şi continuă s.i fie un succes. Totuşi, este discutabil dacă la sfârşitul verii m începutul toamnei anului 1954 serviciile franco-americane ■tI structura legionară încă mai conlucrau la acest proiect, de vreme ce paraşutările, atât pe filieră legionară, cât şi SIMRE, .ui fost sistate la finalul anului 1953, după răsunătorul pro- i es de la Bucureşti. în memoriile sale, Dimitriu afirmă că jo- i uI în care contraspionajul comunist credea că-i induce în eroare pe franco-americani, iar franco-americanii se prefă- i e.ui că nu ştiu că sunt dezinformaţi ar fi durat circa un an. în si liimb, Neagu Cosma relatează că operaţiunea „Bumerang" s a desfăşurat pe aproape doi ani, iar în vara anului 1954 i entrala chiar îi comunicase echipei că o va reaproviziona. În acest sens, Securitatea a şi avansat o posibilă metodă de iccepţionare a echipamentelor, creând un fals atelier de ceasornicărie pe strada Căderea Bastiliei, vizavi de Academia de Ştiinţe Economice. Dar cu toate pregătirile şi încrederea de sine, contraspionajul avea să fie prins pe picior greşit de o comunicare recepţionată în septembrie 1954:

[1] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 145.

Ştrandul Snagov, de la colţul gardului din spatele clădirii restaurantului, la dreapta, spre apus, mergi pe marginea lacului, unde la aproximativ o sută de metri vei întâlni un copac cu cinci trunchiuri. Repet: copac cu cinci trunchiuri. Peste lac vis-a-vis, se află un debarcader vopsit în culoarea verde. La rădăcina copacului, la distanţa de cincizeci centimetri pe direcţia din care ai venit, la adâncimea de treizeci centimetri se află containerul.[1]

La fel ca în cazul staţiei găsite pe muntele Furnica din Sinaia, bănuiala s-a îndreptat tot înspre unul dintre funcţionarii ambasadei americane, cu toate că nu exista niciun indiciu temeinic. O echipă operativă, ai cărei membri erau camuflaţi ca simpli turişti, i-a însoţit pe Gheorghiu şi Constantin care au găsit la locul indicat toate cele necesare continuării transmisiei. Pe lângă acestea, Gheorghiu a descoperit şi o sticlă mică de whisky pe care însă nu a mai apucat să o bea, fiind confiscată de unul dintre ofiţeri care, ulterior, a deşertat-o în canalizare. Din acel moment, comunicările au fost regulate, în medie una pe lună, şi chiar au cuprins date valoroase din punct de vedere informativ, precum menţiunea că de la mina Băiţa din Bihor se extrage uraniu care, mai apoi, este trimis în totalitate în URSS, fiind probabil folosit în realizarea armamentului nuclear.

Totuşi, aşa cum orice poveste are un început, aşa şi operaţiunea „Bumerang” trebuia la un moment dat să se încheie. După aproape doi ani de activitate în clandestinitate, centrala ar fi devenit suspicioasă asupra modului în care echipa Pascal a reuşit să evite

[1] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 145.

deconspirarea şi capturarea de către Securitate, având în vedere mai ales deznodământul tragic al tuturor celorlalte grupuri. De aceea, comunicările au

Neagu Cosma, *op. cit.,* p. 202

[1] Neagu Cosma, *op. cit.,* p. 145.

.devenit din ce în ce mai aride şi succinte, iar contraspionajul a decis că era momentul pentru a pune punct operaţiunii de dezinformare şi a utiliza grupul pentru o ultimă reuşită, de data aceasta propagandistică. în ediţia din 11 iunie 1955 a ziarului *Scânteia* era publicat un comunicat al MAI prin care se deconspira activitatea echipei Pascal, despre care se afirma că intrase în ţară cu scopul de a strânge şi transmite informaţii militare şi industriale, necesare în vederea sabotajelor. Dacă existenţa lui Făţu era trecută sub tăcere, Gheorghe Gheorghiu şi Gigi Constantin ofereau un interviu în care ofereau informaţii despre misiunea lor, afirmând că la câteva zile după paraşutare „ne-am convins de faptul că poporul este împotriva noastră şi că a merge mai departe pe drumul indicat de spionajul american şi de conducătorii legionari vânduţi americanilor înseamnă a lovi în viaţa bună pe care şi-a făurit-o poporul român". De aceea, au decis să sprijine regimul de la Bucureşti, considerând că „este de datoria noastră să demascăm propaganda calomnioasă şi acţiunile criminale ce le întreprind împotriva ţării noastre serviciile de spionaj american şi căpeteniile legionare'„.

La fel ca misiunea lor în ţară şi activitatea în slujba contra-spionajului comunist, şi soarta ulterioară a celor trei membri ai echipei Pascal este învăluită în mister. Neagu Cosma afirmă că, drept răsplată pentru colaborare, Gheorghe Gheorghiu şi Gigi Constantin au fost puşi în libertate, şi-au refăcut viaţa şi, ca orice greşeală care se îndreaptă mai greu, au rămas fani ai echipei Dinamo. în schimb, lui Savu Făţu i s-ar fi reactivat pedeapsa pentru dezertare şi ar fi fost trimis într-un lagăr de muncă forţată din Delta Dunării, unde ar fi murit înecat în timpul unei tentative de evadare. Cu toate acestea, până în prezent nu a fost identificată nicio fişă matricolă penală pe numele său şi nici vreun alt document care să ateste parcursul carceral.

Trădătorul fără arginţi. Bebi Toma

Legionar. Asasin. Spion. Trădător. Bebi Toma este de departe cea mai controversată persoană a întregii acţiuni secrete de la începutul anilor 1950. Predarea sa, petrecută în primele ore de după revenire, este în general considerată responsabilă pentru căderea întregii reţele a paraşutiştilor, a agenţilor tereştri şi a tuturor sprijinitorilor lor. Este oare supoziţia întemeiată?

Bebi Toma s-a născut la 1 aprilie 1913 în oraşul Edessa din nordul Greciei, într-o familie macedo-română colonizată în Cadrilater

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 360 801, f. 72.

după Primul Război Mondial, şi odată cu cedarea teritoriului către Bulgaria, în urma tratatului din 6 septembrie 1940, relocată în interiorul Regatului Român. Ca mulţi alţi tineri aromâni, şi Toma a fost atras de naţionalismul legionar, în- scriindu-se în mişcarea lui Corneliu Zelea Codreanu în 1932, ajungând în timpul statului Naţional-Legionar să aibă funcţia de comisar legionar la Poliţia Capitalei. în ciuda evenimentelor ulterioare, adeziunea sa la legionarism a fost totală, Bebi Toma fiind implicat în acţiunile violente petrecute pe fondul Rebeliunii: la 20 ianuarie 1941, a făcut parte din echipa legionară care l-a arestat pe comunistul Constantin David, ducându-l apoi în Pădurea Andronache, unde, în urma refuzului acestuia de a divulga informaţii despre tovarăşii săi, a fost executat[1].

După înfrângerea „cămăşilor verzi" de către generalul Antonescu, Bebi Toma s-a refugiat în Germania, unde a fost internat în lagărele de la Buchenwald şi Rostock. Aceasta este perioada în care poziţionarea sa ideologică începe să devină oscilantă, deoarece refuză să intre în Armata Naţională a Guvernului de la Viena, astfel că relaţiile cu Horia Sima şi cu cei din jurul Comandantului se răcesc considerabil. în aceste condiţii, Toma se vede nevoit să plece în Italia şi, după încheierea războiului, în Iugoslavia, ajungând în cele din urmă înapoi în 1945 în România. Este clar că a regretat decizia de a reveni în ţară, deoarece la scurt timp a încercat să fugă, însă a lost prins şi condamnat la şase luni de închisoare corecţională. Parcursul său de după eliberare este neclar: fie a rămas în RPR până în 1951, când a reuşit din nou să fugă, ajungând în Grecia natală (variantă care ar putea fi mai apropiată de adevăr), fie a părăsit clandestin ţara în 1947 şi a peregrinat prin Europa până a ajuns într-un centru de refugiaţi din apropierea Atenei. Cert este că în 1952, pe când se afla în lagărul grecesc de la Lavrion, de pe malul Mării Egee, a fost abordat de un ofiţer CIC care l-a recrutat pentru a fi instruit şi paraşutat în RPR, unde trebuia să activeze ca agent secret. în anchete, Bebi Toma avea să declare că ar fi fost constrâns să accepte propunerea, însă este cel puţin discutabil dacă afirmaţia este veridică sau prin această variantă falsă cel interogat căuta să-şi găsească circumstanţe atenuate şi să-şi diminueze implicarea. Ba mai mult, în

1 ANIC, Fond Institutul de Studii Istorice şi Social Politice, Organizaţii cu caracter fascist şi legionar, dos. 71 *,passim.*

faţa completului de judecată, Toma a plusat, afirmând că de la bun „început a intenţionat să se predea Securităţii:

am fost dus în lagărul din Lavrion, o localitate situată la 50 km de Atena. Acolo mi s-au luat declaraţii. După aceea a venit o comisie cu un fel de anchetatori americani. După patru sau cinci zile de şedere în lagăr, am fost dus de un jandarm la direcţia generală a controlului străinilor, unde mi s-a spus că un american doreşte să îmi vorbească. Peste câteva minute am fost trimis la biroul grecilor plecaţi din România. Acolo am aşteptat până a venit un american. Mi-a făcut propunerea să mă trimită în România ca să le furnizez informaţii. Nu l-am refuzat. El a schimbat discuţia şi mi-a spus să merg în lagăr, să mă mai gândesc şi că o să mă cheme altădată. Într-adevăr, peste câteva luni m-a chemat o dată. La a doua chemare am acceptat în faţa lor, cu gândul de a veni aici şi să-i dau peste cap.[1]

Timp de aproape un an, Bebi Toma a urmat cursuri de topografie, orientare în teren, radiotelegrafie (extrem de necesare pentru că urma să lucreze singur) şi trageri cu armament. Scopul misiunii sale era strângerea de informaţii militare, economice, sociale şi politice pe care apoi să le transmită codat centralei de la Atena, cu ajutorul unei staţii pe care trebuia să o utilizeze fără vreun alt sprijin. Este de menţionat că întregul instructaj pe care l-a parcurs s-a petrecut exclusiv în centrele americane din Grecia, Toma nefiind pregătit în bazele din Franţa şi Germania, astfel că nu a avut legătură cu structura informativă legionară. De altfel, şi Mircea Dimitriu, Traian Golea şi alţi legionari aveau să sublinieze mai apoi (într-un fel convenabil discursului mitizator legionar, având în vedere desfăşurarea ulterioară a operaţiunii) că Bebi Toma, chiar dacă fusese legionar, nu mai avea tangenţe cu mişcarea lui Sima şi nici nu era unul dintre agenţii pregătiţi de structura informativă legionară[2].Dimineaţa zilei de 26 iulie 1953 a fost ultima petrecută în lumea liberă: după ce şi-a pregătit echipamentul, a fost preluat de o maşină şi dus la un aeroport militar unde s-a îmbarcat într-un avion cu patru motoare, fără marcaje, care trebuia să-l ducă în ţară. Bebi Toma avea asupra sa staţia de radio-emisie (compusă din patru componente), cu aparat de cifrare şi descifrare, un pistol Bereta calibrul 7.65 şi un pistol Walther calibrul 9, mai multe cartuşe, două

1 *Scânteia*, Anul XXIII, nr. 2 790, 11 octombrie 1953, p. 2.

2 Traian Golea (editor), *op. cit.*, pp. 217-219.

grenade defensive, un cuţit de vânătoare, bani româneşti, 50 de cocoşei de aur, o trusă medicală, un buletin de identitate pe numele de Marin Ulmeanu şi, inevitabil, o capsulă de otravă. în noaptea de 26/27 iulie 1953, aşadar cu câteva nopţi înainte de lansarea echipei „Fiii Patriei", Bebi Toma era paraşutat în apropiere de Aiud, unde locuise înainte de plecarea sa din ţară. După ce a atins solul în jurul orei 0.40, şi-a strâns paraşuta şi a ascuns-o, împreună cu celelalte echipamente, apoi s-a culcat.

Este neclar când anume şi de ce s-a întâmplat cea mai neaşteptată trădare din întreaga operaţiune a paraşutiştilor. Şi Wilhelm Spindler, din grupul Săplăcan, odată ajuns în ţară, a ivnunţat şi s-a prezentat autorităţilor, însă nu şi-a devoalat misiunea cu care venise, oferind o legendă care să-l ferească de represiunea Securităţii. în schimb, Bebi Toma s-a prezentat la Securitatea din Aiud, cerând să vorbească cu cel mai înalt ofiţer ilin clădire, devoalându-şi adevăratul statut. Data predării este una dintre neclarităţile care însoţesc biografia sa: în declaraţia de la proces, Toma afirma că s-a prezentat la Securitate chiar a doua zi după paraşutare[1]. în schimb, Neagu Cosma plasează în memorii evenimentul la începutul lunii august, aşadar după câteva zile de misiune, iar fişele matricole penale menţionează 26 august ca moment al intrării în evidenţele carcerale, însă este loarte probabil ca acest lucru să fi fost înregistrat ulterior predării. Şi mai neclară este motivaţia gestului său. Cea mai derizorie şi conspiraţionistă teorie este a aceluiaşi Neagu Cosma, care se plasează într-o logică similară cu cea pe care Securitatea a încercat să o impună la primul proces al acţiunii violente de la l'iteşti. Fostul general de contraspionaj afirma că predarea lui Bebi Toma era, de fapt, o capcană a lui Horia Sima prin care încerca să se răzbune pe serviciile anglo-americane, prin decon- spirarea acţiunii lor, şi, cum liderul legionar s-ar fi aşteptat ca Toma să fie pus în libertate, agentul trebuia să treacă la reor- ganizarea Mişcării[1]. Erorile factuale, contradicţiile şi absurdul sunt evidente: în primul rând, nu este clar de ce ar fi vrut Sima să se întoarcă împotriva partenerilor occidentali (după ce căutase cu aviditate colaborarea lor), de vreme ce la momentul lansării conlucrarea funcţiona, grupul Pascal fiind trimis în RPR în urmă cu aproape o lună, iar despre capturarea acestuia nu este clar dacă se aflase sau nu. în plus, era cel puţin o naivitate că Bebi Toma nu va fi

condamnat la închisoare pe o perioadă destul de consistentă, urmând ca după eliberare să fie supravegheat. Cât despre dorinţa aproape ilogică a agentului de a intra în anchetele Securităţii şi de a trece prin închisorile şi lagărele de muncă, aceasta nu ţine de ideea sacrificiului legionar, ci mai degrabă de discursul mistificator al regimului comunist.

Singura explicaţie oarecum rezonabilă este că pe parcursul pregătirii sau chiar în proximitatea lansării Bebi Toma a ajuns la concluzia că este implicat într-un demers fără perspectivă, practic o misiune sinucigaşă, din care nu mai poate da înapoi, iar singura variantă este să se predea şi să spere la clemenţa regimului de la Bucureşti. însă ce a fost cu adevărat în sufletul şi mintea sa nu poate fi descifrat cu adevărat. Singura certitudine este că Bebi Toma avea să se afle în octombrie 1953 în boxa acuzaţilor, în cadrul procesului paraşutiştilor.

Operaţiunile terestre

Pe lângă grupurile de paraşutişti, au fost introduşi în ţară agenţi şi pe filieră terestră, prin Ungaria sau Iugoslavia. Organizarea acestei modalităţi de intruziune clandestină a i .i/ut în responsabilitatea lui Ică Tănase, care imediat după i c şi-a finalizat instructajul a lucrat împreună cu Pavel Onciu, V.isile Creţu şi Petre Ponta la identificarea unor puncte de sprijin şi a unor zone de trecere a frontierelor. Astfel, în 1950, <)nciu şi Creţu, ambii originari din Banatul de Sud, s-au inii llrat personal în Iugoslavia pentru a pune pe picioare şi a se «sigura de funcţionalitatea acestui canal. Filiera, practic o eonii nuare a celei din anii 1940, ar fi fost utilizată atât de agenţii iiiinişi în RPR cu misiuni pe termen, cât şi de curierii care asigurau legătura între Occident şi cei din ţară, însă existenţa i clor din urmă după 1948 este cel puţin discutabilă, având în vedere destructurările cauzate de masivele arestări.

într-un interviu acordat în anii 1990, liderul legionar Mircea I >iinitriu afirma că în cadrul acestei operaţiuni ar fi fost trimişi in Iară cinci agenţi pe filieră terestră. Dintre aceştia, doi ar fi fost arestaţi, iar ceilalţi trei, ale căror nume Dimitriu nu a vrut să le dezvăluie nici după 1989, au eludat capturarea şi s-ar fi integrat în societatea românească[1]. La fel cum amintirile lui Neagu (losma, aflat de cealaltă parte a frontului secret, trebuie luate cu

doză semnificativă de scepticism, şi memoriile lui Dimitri

0 urobuie abordate cu reţinere. Atât pentru că refuză să ofere date loncludente cu privire la cei trei agenţi care şi-ar fi îndeplinit misiunea şi au evitat căderea în mâinile Securităţii, cât şi penii u că unul dintre cei doi agenţi capturaţi era Eugen Teodorescu, iare fusese implicat în întemeierea Serviciului de Informaţii al Mişcării Legionare în 1947-1948, fiind arestat la 15 mai 1948. lotuşi, nu trebuie înţeles că datele sunt în mod necesar neadevă- rale. Este foarte posibil să fi existat acei trei agenţi necunoscuţi, iar o posibilă dovadă se regăseşte în memoriile lui Cosma care, în i iuda faptului că ar constitui proba unor înfrângeri informative, relata că peste ani aveau să fie găsite urmele altor agenţi a căror activitate nu a fost niciodată elucidată. Spre exemplu, în anii 1970, când s-au demolat vechile case din cartierul Militari pentru a su construi blocuri, într- una dintre locuinţe s-a descoperit „recuzită de spionaj, specifică agenţilor paraşutaţi: carnete de cifrare şi descifrare şi un pistol". Totodată, aproximativ în aceeaşi perioadă, în pădurea Căscioarele din apropierea capitalei au fost găsite întâmplător o cutie de metal cu o staţie de radio emisie-recepţie, carnet cu frecvenţe, cifruri şi quarzuri necesare emisiei.

Dar dincolo de speculaţii, există şi un agent despre care se cunoaşte cu certitudine că a fost rodul colaborării dintre legionari şi serviciile franco-americane, fiind instruit în centrele din Franţa şi Germania: Ioan Tolan.

Lupul singuratic. Ioan Tolan

Cu toate că uneori a fost considerat un satelit sau chiar membru component al echipei Jaques, Ioan Tolan a fost mai degrabă „un lup singuratic" a cărui activitate clandestină poate fi considerată, pe baza datelor identificate până în prezent, semnificativ diferită de cea a celorlalte grupuri.

Născut la 19 martie 1925 în comuna Macea, judeţul Arad, s-a înscris în Mişcarea Legionară în 1940, în timpul guvernării formaţiunii conduse de Horia Sima. A continuat să activeze în secret şi după Rebeliune, până în 1943, când a fost arestat şi condamnat la

trei ani de temniţă grea pentru activitate legionară, în primăvara anului următor, pe fondul evoluţiei defavorabile a războiului, a fost eliberat, iar în toamnă a fugit în Vest. Aici s-a înrolat ca voluntar în Armata Naţională a Guvernului de la Viena, ajungând, la fel ca Ică Tănase, să lupte pe Oder. Sfârşitul războiului l-a găsit în Hamburg, unde s-a predat trupelor americane, care l-au internat într-un lagăr de prizonieri. După trei luni, a fost mutat într-un alt centru de detenţie, aflat în Belgia, •sul) administraţie britanică, de unde a revenit însă în Germania.

Recrutarea sa de către acelaşi Tănase s-a petrecut în primăvara anului 1950, în lagărul de la Bonn, din Germania. Instructajul în baza de la Andilly a durat aproximativ cinci săptămâni şi a cuprins noţiuni de radiotelegrafie, orientare în teren, cifrare şi descifrare, trageri cu armament şi utilizare de explozibili. Plecarea sa în ţară a avut loc la scurt timp după finalizarea antrenamentului, astfel că Ioan Tolan avea să fie primul agent pregătit şi trimis în RPR. Nu doar acest fapt l-a individualizat în peisajul acţiunilor secrete de la începutul anilor 1950, ci şi modalitatea de intrare în ţară, echipamentul pe i are l-a avut asupra sa şi durata activităţii, Tolan având cea mai lungă perioadă de acţiune clandestină, scurgându-se aproape trei ani până avea să fie deconspirat şi capturat. Traseul său spre ţară are unele aspecte mai puţin clare. Se pare că a inii at clandestin în apropiere de Arad, mergând pe bicicletă, sub masca unui contrabandist mărunt care făcea bişniţă, având asupra sa aproximativ un kilogram de pietre de brichetă care ar fi trebuit să-i întărească legenda în cazul în care ar fi fost oprit de grăniceri sau de miliţieni. Nu avea nici aparat de radio-emisie şi nici armament, căci n-ar fi putut fi justificate în cazul unui control. Singurele informaţii necesare (pentru realizarea unei staţii, codul de cifrare-descifrare, frecvenţele de emisie şi orele de comunicare) erau scrise pe un bileţel ascuns m ventilul uneia dintre roţi[1]. Scopul misiunii sale era de a stabili câteva prime contacte în ţară, prin intermediul cărora trebuia să strângă informaţii pe care mai apoi să le trimită în Vest.

Puţinele surse disponibile abia reuşesc să schiţeze activitatea lui Tolan, după ce a ajuns în ţară. Foarte probabil, agentul s-a bazat pe rudele sale aflate în zona Aradului, unde de altfel avea şi să activeze cu precădere, fiind găzduit iniţial de părinţi (Ioan şi Maria Tolan) în casa de pe strada Dimigene, pe malul Mureşului. După două săptămâni, a trimis o primă carte poştală către una dintre adresele

prestabilite din Occident **j** prin care semnala sosirea în siguranţă şi găsirea unei gazde. Ulterior, Ioan Tolan a trimis un plic în care, pe lângă scrisoarea cu mesaj familiar, a adăugat şi o bucată de ziar pe care a notat cu cerneală simpatică două adrese: una la care putea primi corespondenţă şi una la care trebuia să recepţionezel aparatul de radio-emisie. Acesta a ajuns la destinaţie, dovadă că în perioada următoare a sosit la prima adresă o scrisoare | cu text cifrat pe care Tolan nu a izbutit să-l decodeze. în paralel, însă, ar fi recrutat o serie de persoane pe care trebuia să le instruiască în tehnica radio-telegrafiei pentru a fi capabile să utilizeze staţia de radio-emisie în lipsa lui ori să dispună de propriile echipamente, multiplicând astfel sursele de informare ale centralei[1].

în Arad, pe lângă părinţii săi, Ioan Tolan a intrat în legătură sau a fost găzduit de contabila Maria Ionescu, de sora medicală Florica Zahoi şi de Ecaterina Crişan, cea care i-a acordat un sprijin consistent. La un moment dat, agentul a părăsit Aradul şi s-a mutat în locuinţa tâmplarului Anghel Meltiş şi a soţiei sale Maria Meltiş din Vaţa de Jos, un sat izolat din sudul Apusenilor,

aflat la aproximativ 60 de kilometri de Deva. Nu este exclus ca Tolan să fi luat în calcul să fugă din ţară, de vreme ce alţi patru colaboratori ai săi (Rozalia Domokoş, Elisabeta Bisac şi soţii Iosif şi Ecaterina Picior) care aveau să fie arestaţi locuiau în Curtici (ultimii trei chiar la aceeaşi adresă), oraş aflat în proximitatea graniţei maghiare

.l',ste dificil de stabilit ce anume a făcut Ioan Tolan în acei aproape trei ani petrecuţi în clandestinitate, însă chiar şi fap- lul că a reuşit să eludeze deconspirarea un timp atât de îndelungat a fost o reuşită. Potrivit lui Neagu Cosma, dezvăluirea prezenţei şi a misiunii sale au fost rezultatul anchetelor la i are a fost supus Ică Tănase. La acel moment, Tolan s-ar fi aflat însă într-o închisoare ca deţinut de drept comun, unde ispăşea o condamnare de trei ani[1]. A fost însă imediat trecut la „deţinuţi contrarevoluţionari", anchetat de contraspionajul t omunist cu privire la adevărata sa prezenţă în ţară şi inclus in lotul paraşutiştilor.

Deconspirarea sa a antrenat represiunea asupra tuturor celor care au avut legături cu el. Primul val de arestări din rân- ilul persoanelor care l-au sprijinit s-a petrecut la 23 septembrie 1953, când au fost reţinuţi părinţii săi şi Maria Ionescu. După aproape o lună, la 22 octombrie, a fost reţinută şi Ecaterina (rişan, probabil în urma informaţiilor smulse în timpul an- ilietelor. La 17 decembrie, cu toate că data nu este certă, a a|iins în arestul Securităţii şi Florica Zahoi. Ultimii arestaţi in legătură cu Ioan Tolan au fost cei patru colaboratori din (Airtici – Rozalia Domokoş, Elisabeta Bisac, Iosif Picior şi I caterina Picior, toţi fiind reţinuţi la 14 aprilie 1954.

Procesul paraşutiştilor

Regimul comunist de la Bucureşti nu s-a mulţumit numai cu anihilarea agenţilor trimişi pe cale aeriană sau teres- ită în RPR şi capturaţi în decursul anului 1953, ci a dorit să Iacă din această reuşită operativă şi o lovitură de propagandă. I'rin urmare, în perioada 9-12 octombrie 1953 a avut loc în capitală un proces-spectacol, fiind judecat aşa-numitul „lot al paraşutiştilor" (cu toate că includea şi un agent terestru, iafl aproape jumătate dintre acuzaţi erau, de fapt, sprijinitori), eve» fl nimentul fiind amplu relatat de presa epocii.

Procesul a debutat vineri, 9 octombrie 1953, la ora H dimineaţa, la Tribunalul Militar Teritorial din Bucureşti care se afla într-o clădire de pe latura de est a Pieţei Unirii, înspre Piaţa Sfânta Vineri şi cartierul evreiesc. Sala era arhiplină, băncile fi- I ind ticsite cu ofiţeri de Securitate, militari, activişti de partid, I muncitori aduşi special şi câţiva ziarişti. Completul de jude- I cată era format din colonelul Grigore Râpeanu (preşedinte) şi | locotenent-coloneii Gheorghe Popenţiu şi Nicolae Liţă (membri), procurorul militar fiind Aurel Ardeleanu. în atmosfera I încordată, au fost aduşi în boxa

[1] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 145.

acuzaţilor Alexandru Tănase I şi Mircea Popovici (echipa Robert), Ion Golea şi Ioan Samoilă I (echipa Jaques), Ioan Tolan, Bebi Toma, Gavrilă Pop (singurul I din echipa Fiii Patriei), Erich Tartler, Vasile Vlad, Ioan Buda, 1 Gheorghe Dincă, Alexandru Popovici, Aurel Corlan, Elena] Stetin, Ioan Iuhasz şi Ioan Cosma. Este greu de descifrat modul în care Securitatea a decis componenţa lotului, rezultatul | final prezentând unele particularităţi. în mod evident, pentru păstrarea legendei necesare operaţiunii „Bumerang", echipa I Pascal nu a fost inclusă în grupul celor judecaţi. Apoi, pe lângă agenţii instruiţi pe filieră legionară au fost incluşi şi cei de pe alte canale ale emigraţiei române, dar capturaţi în acelaşi interval, aşa cum era Gavrilă Pop, care provenea dintr-o acţiune a SIMRE, şi Bebi Toma, pregătit direct de către serviciile secrete americane. Singura femeie din lot a fost Elena Stetin, însă resorturile din spatele deciziei sunt o enigmă, având în vedere că Maria Muscalu ori Nadejda Golea avuseseră implicări simi- | lare, dar s-a preferat utilizarea lor ca martore ale acuzării şi, ulterior, includerea lor în procesele secundare ale sprijinitorilor.

Apărarea era formată din avocaţii Victor Lăzăreanu, Dan l'olichron, Salvator Ciurdaru, Boris Deşliu şi Petre Georgescu. 111 ciuda situaţiei riscante de a fi nevoiţi să găsească circumstanţe atenuante sau să disculpe persoane învinuite de spionaj, mai ales că probele convergeau în acelaşi punct, aceştia au reuşit s.i dea dovadă de un curaj notabil. în prima zi a procesului a .ivut loc procedura de confirmare a identităţii inculpaţilor, citirea actului de acuzare şi interogarea unora dintre cei aflaţi in boxă: Alexandru Tănase, Mircea Popovici, Ion Golea, Ioan S.imoilă, Ioan Tolan, Gavrilă Pop şi Bebi Toma. în depoziţiile lor, toţi agenţii şi-au recunoscut activitatea secretă, de la re- i uitare şi instructaj la venirea în ţară şi acţiunile propriu-zise, însă câţiva dintre ei au găsit temeritatea de a ironiza procesul şi ile a-şi reafirma subtil poziţia ferm anticomunistă. întrebat de preşedintele completului de judecată, colonelul Râpeanu, de ce legionarii au trecut de la colaborarea cu Reichul german la cea i u serviciile secrete occidentale, Ică Tănase a răspuns franc şi înţepător: „noi, legionarii, suntem consecvenţi", iar colonelul Râpeanu a preferat să-şi continue interogatoriul. Poate şi mai dezinvolt, ştiind probabil că sfârşitul îi este aproape şi nu mai are nimic de pierdut, a fost Ioan Samoilă, care, chestionat asupra scopului pentru care fusese

echipat cu armament, l-a privit pe colonelul Râpeanu şi, după o secundă de tăcere, i-a răspuns sec: „doar nu era să le pun la icoană'„. Nu este aşadar de mirare că în cronica apărută în ziarul *Scânteia,* reporterul B. Stoian scria că acuzaţii „întruchipează nu numai ferocitatea criminalului setos de sânge, dar şi putreziciunea morală a trădătorului, gata oricând să-şi vândă ţara, să ridice mâna înarmată împo- l riva poporului pentru o pungă de arginţi"[1]. Discursul său avea să fie întrecut de articolul din *Scânteia tineretului,* unde cei din boxa acuzaţilor erau calificaţi drept „trădători de patrie", „slugi vândute pe o mână de cenţi" sau, mai simplu, după cum indica şi titlul articolului, „jalnice zdrenţe terfelite în mocirla celei mai josnice dintre josnicii'„. La finalul zilei, respectând formal procedura, în sală au fost aduse şi „corpurile delicte", precum puşti automate, pistoale, grenade şi capsule cu cianură, ale căror provenienţă şi scopuri au fost confirmate de agenţi.

Sâmbătă, 10 octombrie 1953, procesul a continuat cu interogatoriile celorlalţi acuzaţi: Erich Tartler, Vasile Mihai Vlad, Ioan Buda, Gheorghe Dincă, Aurel Corlan, Alexandru Popovici, Elena Stetin, Ioan Iuhasz şi Ioan Cosma. Tot sâmbătă au fost audiaţi şi martorii stabiliţi dinainte: Sever Ularu, Dina Popovici, Aurel Niculescu, Maria Muscalu, Ioan Bucşan, Nadejda Golea, Ioan Stănică, Iosif Bonţa şi Anghel Meltiş, unii recunoscându-şi implicarea în sprijinirea agenţilor secreţi veniţi în ţară între 1950-1953, alţii refuzând să declare conform instrucţiunilor primite de la Securitate înainte de înfăţişare. Martoră în procesul paraşutiştilor, Nadejda Golea îşi aminteşte:

m-au dus la Tribunal noaptea. Când am intrat în sala de şedinţe era o mare de lume. Cred că toată Securitatea din Bucureşti se afla acolo. în faţă, în partea stânga, pe o estradă (o boxă mare) erau ei, toţi paraşutiştii. Printre ei şi o femeie. Era Elena Stetin, sora paraşutistului Mircea Popovici, pe care am cunoscut-o mai târziu. A murit la Jilava de cancer la sân. M-au dus mai în faţă şi am fost întrebată de Tribunal, cine sunt şi dacă recunosc pe cineva din boxă.

Am spus că-l recunosc pe cumnatul meu Ion Golea.

— Ce ştii despre el? Ce ţi-a spus?

1 *Ibidem.*

— Mi-a spus că a fost prin mai multe ţări şi că a venit în ţară paraşutat.

— Dar ce ştii despre activitatea lui?

— Nu ştiu nimic, absolut nimic.

Nu îmi amintesc când am fost apucată de braţ şi scoasă afară. Din nou în dubă şi înapoi la Uranus. Când am ajuns era noapte târziu. Anchetatorul m-a chemat. Era foarte supărat. Mi-a adresat cele mai oribile cuvinte şi cele mai grele insulte. Degeaba se străduise el seri de-a rândul să mă înveţe ce să spun? Printre altele, mi-a zis:

— Puteai să fii liberă acum, dar aşa vei sta în boxă alături de ei.

Eu însă ştiam că tot în boxă aveam să stau orice aş fi spus. Numai că, pentru un moment, supărarea lor era prea mare, căci nu zisesem nimic din cele ce am fost învăţată să spun.[1]

Ziua următoare a debutat cu citirea de către procurorul militar Aurel Ardeleanu a rechizitoriului, acesta declarând în l.iţa completului de judecată, a acuzaţilor şi a sălii pline până la refuz:

Tovarăşi judecători,

Procesul care se desfăşoară în faţa dvs. aruncă o lumină puternică asupra uneltirilor duşmănoase ce le pun la cale încă de multă vreme cercurile agresive din SUA împotriva poporului nostru şi a Republicii Populare Române. [...]

întregul nostru popor, plin de mâine şi ură împotriva duşmanilor care atentează la viaţa, munca sa paşnică, la independenţa şi suveranitatea naţională a statului nostru, aşteaptă de la dvs. să pedepsiţi fără cruţare pe trădători.

1 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 227.
' Traian Golea (editor), *op. cit.,* pp. 112-113.

Nu putem admite ca în timp ce milioane de oameni ai muncii, din patria noastră îşi consacră efortul operei deconstrucţie paşnică, clădirii unei vieţi mai bune pentru ei şi pentru copiii lor, întăririi şi înfloririi Republicii Populare Române, aceşti huligani fascişti, oameni fără conştiinţă şi fără patrie, să uneltească din umbră pentru a lovi mişelește în cuceririle istorice ale poporului pentru a face jocul criminal provocatorilor unui nou război mondial, al milionarilor şi miliardarilor care vor să acapareze noi grămezi de aur din sângele şi lacrimile popoarelor.

Verdictul dvs. să exprime hotărârea fermă a poporului român de a nimici spionii, teroriştii şi diversioniştii din solda spionajului imperialist, precum şi pe cei care dau sub orice formă vreun sprijin unor asemenea bandiţi. Pentru asemenea mercenari fără scrupule şi pentru cei ce favorizează câtuşi de puţin crime împotriva patriei noastre nu poate exista niciun fel de cruţare.[1]

Procurorul a insistat că misiunea agenţilor nu ar fi fost una informativă, ci de răsturnare a regimului comunist şi, subsumat, de sabotare internă în cazul unui război. Cu toate că în mod ideal, agenţii (cu excepţia lui Bebi Toma) şi sprijinitorii lor îşi doreau, bineînţeles, căderea regimului comunist, era derizoriu de crezut că numai câţiva oameni, cu resurse limitate şi trăind în conspirativitate, ar putea întreprinde ceva semnificativ în această direcţie. Era mai degrabă un ideal în slujba căruia urmau să desfăşoare activitatea informativă, nu un scop imediat. De asemenea, nu au pornit nicio acţiune violentă şi, mai mult de atât, nici nu au avut în plan asemenea deziderate periculoase, care i-ar fi putut deconspira, armele fiind destinate apărării în cazul în care erau descoperiţi şi atacaţi. în realitate, singura lor direcţie de acţiune era cea informativă, de aceea fuseseră echipaţi cu greoaiele staţii de radio-emisie.

După rechizitoriul lui Aurel Ardeleanu au urmat pledoariile avocaţilor apărării care au încercat să găsească circumstanţe Hcnuante. Dacă în cazul agenţilor, obiectivul era să îi scape de pedeapsa capitală, miza fiind obţinerea unei condamnări l,i muncă silnică pe viaţă, în privinţa sprijinitorilor se spera i .î se pot obţine pedepse la câţiva ani de detenţie, mizându-se l<e necunoaştere, stare familială, vârstă fragedă ori probleme de sănătate. A treia zi de proces s-a încheiat cu acuzaţii primind dreptul la un ultim cuvânt, toţi cerând formal clemenţa (ompletului condus de colonelul Râpeanu.

1 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 287.

întregul proces s-a încheiat luni, 12 octombrie, când, spre după-amiază, completul s-a reunit pentru pronunţarea sentinţei: Alexandru Tănase, Mircea Popovici, Ion Golea, Ioan Samoilă, Ioan Tolan, Gavrilă l'op, Erich Tartler, Vasile Vlad, Ioan Buda, Gheorghe Dincă, Aurel Corlan, Ioan Iuhasz şi Ioan Cosma erau condamnaţi l.i moarte şi confiscarea totală a averii pentru „crimă de trădare de patrie" sau „complicitate la crimă de trădare de pa- 11 ie". După ce a ascultat cum colonelul Râpeanu citea decizia (are stabilea că fiul său urma să fie executat, bătrânul Popovici a fost informat că au fost luate în calcul circumstanţele atenuante propuse de avocaţi şi, astfel, el însuşi a fost condamnat la .'.() de ani de temniţă grea pentru „complicitate la crimă de trădare de patrie". Elena Stetin a primit o condamnare de 25 de ani de muncă silnică pentru „complicitate la crimă de înaltă l radare", în stabilirea căreia i s-au acordat circumstanţe atenuante pentru că a colaborat de la început cu anchetatorii şi a fa- (ut declaraţii detaliate. Chiar şi aşa, pedeapsa echivala de fapt t u o sentinţă capitală deoarece, după cum amintea şi Nadejda (iolea, sora lui Mircea Popovici, Elena Stetin avea să moară de cancer la sân după patru ani de detenţie. Trădarea avea să fie lotuşi recompensată, cel puţin în aparenţă, Bebi Toma fiind condamnat la „3 ani temniţă grea şi confiscarea totală a averii, I acordându-i-se circumstanţe atenuante, pentru că s-a prezen-l tat organelor de stat după paraşutare, a predat toate obiectelul şi materialele cu care fusese înzestrat înaintea paraşutării şi a mărturisit misiunile de spionaj, diversiune şi teroare pe caru le-a primit înainte de paraşutare"[1].

Dacă agenţii se aşteptau probabil la un asemenea verdict, sentinţa capitală în cazul sprijinitorilor a reprezentat împli- nirea celor mai negre scenarii. De fapt, condamnarea lor fu j sese decisă nu de completul de judecată şi nici de conducerea! Securităţii, ci la cel mai înalt nivel politic, încă de la începu • J tul lunii septembrie, pe când anchetele se aflau în desfăşurare. | într-o şedinţă a Biroului Politic al CC al PMR, liderul Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost cel care a tranşat situaţia paraşutiştilor şi a sprijinitorilor lor:

Aici nu este vorba de a-i condamna la pedepse dife- i rite. Aici trebuie mers la o singură pedeapsă: împuşcarea. Şi un număr din acei care au dat adăpost, la fel, deci să împărtăşească aceeaşi soartă. La cei 40 [sprijinitorii aflaţi la acel moment în arest – n.m.] o să dăm diferite pedepse; însă I 0 parte vor trebui împuşcaţi, iar comunicatul în aşa fel în- | tocmit încât să se ştie că cei care vor adăposti măcar şi pen- I tru un ceas, fără să fi adus la

cunoştinţa autorităţilor, aceştia vor împărtăşi aceeaşi soartă cu bandiţii. Noi nu putem să spunem populaţiei. Dar acesta este un prilej foarte bun să le arătăm indirect, să le treacă pofta, că dacă ei vor da adăpost sau dacă-i văd şi nu aduc la cunoştinţa autorităţilor, vor fi nimiciţi. Aceasta va avea o importanţă foarte mare, întâi pentru străinătate: va arăta că regimul nostru, deşi nu este URSS, nici aici nu s-au putut menţine bandiţii un timp cât de cât important, că oricine vine aruncat din avion cu ei, îl aşteaptă zidul, că nu este o afacere rentabilă, este o afacere periculoasă, nu e de glumă cu regimul acesta.[1]

Mai mult la stăruinţele avocaţilor, cei condamnaţi au făcut recurs, însă mascarada procesului avea să fie întrecută de cea a rejudecării. Avocatul Boris Deşliu, care îi reprezenta pe Ion Ciolea şi Ioan Iuhasz, îşi amintea cum s-a desfăşurat la 24 octombrie 1953 rejudecarea cazului în care tânărul care încă nu împlinise 20 de ani fusese condamnat la moarte pentru sprijinul acordat echipei Fiii Patriei:

După vreo două-trei săptămâni ajung să mă judec la instanţa militară de casare, care se afla atunci pe strada Termopile. Mă înfăţişez – condamnatul era absent, pentru că se considera legalmente că nu e nevoie să fie prezent în judecarea propriei sale condamnări la moarte! Văzusem eu multe până atunci şi de atunci încoace, dar un preşedinte de instanţă de casare pilindu-şi unghiile, în timp ce se dezbătea o condamnare capitală, încă nu văzusem. [...]Mi se dă cuvântul şi mă dau de ceasul morţii spre a-l salva pe tânăr şi mă pregătesc să scot la suprafaţă toate argumentele ce se puteau deduce din actele dosarului şi din raţiune, şi simt cum un patetism însoţeşte crescând cuvintele mele, desigur, izvorât din sentimentul şi presimţirea că aş putea să-l pierd pe tânăr. Mă zbat, mă trecuseră sudorile în sala mică de pe strada Termopile dând în strada Italiană, încerc reformularea sentinţei capitale cu invocarea nulităţilor de ordin procedural, disec, pentru că cunoşteam bine dosarul de mii de pagini, greşita stabilire a situaţiei de fapt, ajung şi la necesitatea absolută, în subsidiar, a unei noi individualizări a pedepsei, iar în mine creştea odată cu vorbele o înfiorare, la gândul că dacă nu voi reuşi, încă în acea seară tânărului i se va curma viaţa, când observ că vorbesc pereţilor: preşedintele completului militar îşi scosese pe masă uneltele de manechiură şi acum îşi făcea treaba cu atenţie deosebită, ca nu cumva să-şi sfarme vreun fragment din preţioasele sale unghii. Pilea o porţiune, apoi ridica mâna la nivelul ochilor, examina cu interes unghia asupra căreia tocmai îşi exercitase unealta, o privea pe toate părţile şi fiind, se vede, mulţumit de lucrare, trecea la altă unghie şi tot aşa până ce eu am

1 Florin Dobrescu, *op. cit.,* pp. 70-71.

terminat de susţinut recursul şi el a terminat pilirea tuturor unghiilor mâinilor.

Am aşteptat pronunţarea apoi, după terminarea şedinţei, cu inima cernită: ce puteam spera, într-adevăr, de la un judecător care îşi pileşte unghiile, cu toate sculele adecvate acestei îndeletniciri pe masă, în timp ce se susţine apărarea într-un recurs în care e vorba de o condamnare la moarte?

Recursul a fost respins şi în jurul orelor 18 am plecat spre casă, livid; eram incapabil de orice activitate şi gol de gânduri.[1]

în seara aceleiaşi zile, cu excepţia lui Vasile Mihai Vlad, condamnaţii la moarte au adresat Prezidiului Marii Adunări Naţionale cereri de graţiere, prin care solicitau comutarea pedepsei capitale în detenţie pe viaţă. Toate solicitările au fost respinse, pe motiv că nu s-ar încadra în Decretul 155/1953 privind graţierea unor pedepse, iar printre semnatarii documentului care consfinţea condamnarea la moarte a paraşutiştilor şi a unora dintre sprijinitori figura şi Mihail Sadoveanu[2].

Deznodământul tragic al celor implicaţi în procesul paraşutiştilor a avut loc în noaptea de 31 octombrie/1 noiembrie 1953, în Valea Piersicilor de la penitenciarul Jilava: au fost executaţi Alexandru Tănase, Mircea Popovici, Ion Golea, loan Samoilă, Ioan Tolan, Gavrilă Pop, Erich Tartler, Vasile Vlad, Ioan Buda, Gheorghe Dincă, Aurel Corlan, Ioan luhasz şi Ioan Cosma. în detenţie avea să moară şi Elena Stetin, ca urmare a unei afecţiuni oncologice, din întregul lot supravieţuind numai două persoane: Alexandru Popovici şi lîebi Toma. Cazul acestuia din urmă este mult mai complex decât este redat în memorialistica foştilor deţinuţi politici, liind o reflexie tragică a modului în care trădarea sa a fost utilizată machiavelic de către Securitate. Versiunea care s-a impământenit în memoria colectivă este ancorată în sentinţa din octombrie 1953, când, ca răsplată pentru predarea sa, liebi Toma a fost condamnat la numai trei ani de închisoare, l iind încarcerat la Piteşti (unde ar fi stat singur într-o celulă de la ultimul etaj), Jilava şi Văcăreşti. Printre foştii deţinuţi politici a circulat legenda „pedepsei divine", probabil răspândită iniţial de Neagu Cosma, potrivit căreia fostul paraşutist a

1 Boris Deşliu, *Jurnal de avocat*, Editura Vremea, Bucureşti, 2002, pp. 262-263.

2 Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, *op. cit.*, p. 167.

decedat în închisoare ca urmare a unui cancer galopant, însă destinul lui Bebi Toma a fost mult mai tragic: la expirarea celor trei ani, fostul legionar a primit o nouă condamnare, mult mai grea decât cea acordată ca urmare a trădării. Astfel, prin hotărârea 278/1956 a Tribunalului Militar al Regiunii a Il-a Bucureşti, i-a fost stabilită o pedeapsă de 25 de ani de detenţie grea pentru „activitate contra clasei muncitoare" şi a fost întemniţat la Aiud, Văcăreşti, Jilava şi, din nou, Aiud. încă din primii ani de detenţie se pare că starea sa psihică suferise o deteriorare semnificativă. Ioan Ioanid, care se afla la Piteşti în acelaşi timp cu Bebi Toma, îşi aducea aminte despre acesta că, pe lângă infirmitatea fizică din cauza căreia mergea în cârje, „nu mai era în toate minţile. De mai multe ori pe zi şi uneori chiar în toiul nopţii, ne înfioram de urletele lui de fiară, care răsunau în toată puşcăria când intra în criză"[1]. Această tulburare psihică nu-l pără- I sise nici în decembrie 1962, când Ioan Cârja l-a reîntâlnit la] Aiud, în fosta capelă ortodoxă a închisorii, transformată în club de reeducare în procesul condus de colonelul Crăciun. I Deşi colabora cu administraţia penitenciarului, având ro- I Iul de planton, Bebi Toma îşi manifesta discret şi unele ac- I cente refractare, atitudine influenţată probabil de greaua şi I neaşteptata condamnare primită în 1956. A fost eliberat la 29 iulie 1964, fiind graţiat prin decretul 411/1964, odată cu majoritatea deţinuţilor politici, şi s-a stabilit într-o casă de pe strada Panait Moşoiu din Constanţa.

în mecanismul represiv şi propagandistic al regimului comunist, procesul paraşutiştilor avea să stea alături de altele, precum cel al Nunţiaturii Apostolice ori al Institutului I Francez, prin care puterea de la Bucureşti căuta să anihileze şi I să demaşte „agenţii imperialişti" şi acţiunile „statelor capita- 1 liste în treburile interne ale RPR". însă nu avea să fie şi finalul, I în săptămânile şi lunile următoare fiind organizate procesele sprijinitorilor celor executaţi în noaptea de 31 octombrie/1 noiembrie 1953 în Valea Piersicilor din Jilava.

Procesele sprijinitorilor

Una dintre speţele secundare ale procesului paraşutiştilor a reprezentat-o dosarul în care au fost judecaţi cei mai mulţi I sprijinitori din Vlăduleni şi Bucureşti ai echipei Robert. La fel I

ca în celelalte cazuri, pedepsele prevăzute de sentinţa TMB
I
au fost deosebit de dure: Traian Popovici şi Octav Stetin au
I
fost condamnaţi la câte 20 de ani de muncă silnică; Filimon
I
Popovici la 12 ani de muncă silnică; Constanţa Corlan şi I
Nicolae Ularu la câte 10 ani de muncă silnică; Paraschiva 1 l'opovici la 7 ani de muncă silnică; Ana Ularu la şase ani de muncă silnică; Gheorghe Popovici, Maria Popovici şi Sever IJIaru la câte cinci ani de temniţă grea; Rafila Popovici, Elena Ularu, Ioana Popovici, Elena Niculescu şi Gheorghina Nicolescu la câte un an de închisoare corecţională, o pedeapsă similară primind şi Maria Boban.

în ciuda schimbării încadrării de la „favorizarea infractorului” la „omisiune de denunţ”, ceea ce a antrenat o condamnare de numai un an de închisoare corecţională, Elena Ularu avea să trăiască o dramă greu cuprins în cuvinte. După o lună şi jumătate de anchetă, a fost mutată la Văcăreşti, la 25 august 1953, iar în toamnă a născut în

penitenciarul-spital o fetiţă pe care avea să o aibă alături numai câteva săptămâni. Odată cu pronunţarea sentinţei, copilul i-a fost luat pe motiv că mama iui ar putea să-l hrănească corespunzător. Nu l-a mai văzut niciodată, căci peste câteva zile i s-a comunicat că a murit, fără să i se explice cum şi de ce. Abia după ieşirea din închisoare, la 20 iunie 1954, a primit un certificat de deces pe care scria că părinţii copilului sunt necunoscuţi[1]

.în noiembrie 1953 a avut loc şi procesul sprijinitorilor grupului Jaques. Fiecare dintre cei aflaţi în boxa acuzaţilor şi-a

1 Gheorghe Gorun, Hadrian Gorun, *op. cit.,* p. 169.

recunoscut activitatea şi legăturile avute cu Ion Golea şi Ioan Samoilă, inclusiv Maria Muscalu a cărei apariţie „ca un schelet" l-a şocat pe Dumitru Lungu. O prezenţă similară a avut şi Ileana Samoilă, însărcinată în aproape şapte luni, care a fost adusă la tribunal în aceeaşi rochie de vară în care era îmbrăcată atunci când fusese arestată la 16 septembrie. „Fulguia, era lapoviţă cu ninsoare. Nişte femei, nişte ţigănci care aşteptau şi ele, au început să se vaite, uite, dragă, uite femeia aceea, uite o femeie cu picioarele goale, cu mâinile goale, uite n-are nici măcar un jerseu pe ea şi e gravidă. Ningea pe mine şi ploua, aşa m-a dus la tribunal", îşi amintea femeia într-un interviu acordat în 2014[1]. La finalul procesului, când au primit fiecare dreptul formal de a spune un ultim cuvânt în apărarea lor, Nicolae Modval şi Ilie Banciu au cerut să aibă ei pedepsele cele mai mari, numai să fie lăsată Tamara Banciu să se întoarcă la fetiţe. însă clemenţa cerută conform uzanţelor juridice era mai degrabă o iluzie. Aşa cum nota Maria Muscalu, „am avut impresia că anii de condamnare ne-au fost prescrişi dinainte, ca-ntr-un joc macabru...".[2]

Cea mai aspră pedeapsă a primit-o inginerul Ion Bucşan – 25 de ani de muncă silnică pentru „favorizare [la] crimă [de] înaltă trădare". Maria Muscalu, iubita lui Samoilă, Ioan Stănică, Ana Cândea şi Ilie Banciu au primit câte 20 de ani de muncă silnică. De asemenea, au mai fost condamnaţi: Ana Tartler, Gheorghe şi Ioana Brudea la câte 15 ani de muncă silnică; Maria Samoilă, mama agentului, Martha Tartler, Samuel Weber, Emil Galuţ şi Nicolae Galuţ la câte zece ani de muncă silnică; Ileana Samoilă la opt ani de temniţă grea; Emil şi Helmuth Tartler la câte şapte ani de temniţă grea; Nadejda Golea la şase ani de temniţă grea; Nicolae Modval, Maria Samoilă (cumnata agentului) şi Eugenia Samoilă la câte cinci ani, iar o pedeapsă similară a primit şi fratele Măriei Muscalu. Nefiind clar dacă pledoaria soţului şi unchiului său au avut vreun ecou, Tamara Banciu a fost condamnată la un an de închisoare corecţională pentru „omisiunea denunţării".

1 https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schim- bat-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-samoila-eu-cel-putin-sunt-sincera-si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu-pot-259455 (accesat la 23 martie 2021).

2 Traian Golea (editor), *op. cit.,* p. 149.

Şi în cazul lui Ioan Tolan s-a organizat un proces al sprijinitorilor, însă condamnările nu au fost la fel de aspre ca în speţele celorlalte grupuri care i-au ajutat pe paraşutişti. Cea mai grea sentinţă a fost în cazul Ecaterinei Crişan, care a primit zece ani de muncă silnică, în timp ce Măriei Ionescu i-au fost stabiliţi şapte ani de muncă silnică pentru „trădare". Mama agentului a fost condamnată la şase ani, în timp ce tatăl său a primit o pedeapsă frapant de mică, numai doi ani de închisoare corecţională (pe care nu avea să-i ispăşească integral) pentru „favorizare la trecerea frontierei". Tot câte un an de închisoare corecţională aveau să primească şi cei patru sprijinitori din Curtici: Rozalia Domokoş, Elisabeta Bisac, Iosif Picior şi Ecaterina Picior. Singura persoană necondamnată pare să fi fost Florica Zahoi, eliberată după o lună de detenţie.

Locurile unde au fost îngropate trupurile celor executaţi în noaptea de 31 octombrie 1953, ca de altfel ale tuturor celor condamnaţi la moarte şi împuşcaţi în Valea Piersicilor, rămân şi astăzi necunoscute. Fără cruce, fără o lumânare şi fără un monument care să le amintească sacrificiul, paraşutiştii recrutaţi din exilul românesc şi trimişi în ţară la începutul anilor 1950, dar şi sprijinitorii acestora, rămân doar alte victime neştiute ale luptei împotriva regimului comunist de la Bucureşti. Chiar şi pentru familiile lor, soarta acestora a rămas multă vreme o enigmă. Deşi sentinţa succintă a fost prezentată în presa epocii, părinţii, soţiile şi copiii au sperat o vreme că poate celor dragi li s-a comutat pedeapsa şi se află încarceraţi în vreo temniţă din ţară. Cu timpul, însă, resemnarea s-a aşternut peste gândurile lor. Certitudinile aveau să vină foarte târziu: spre exemplu, Aurelia Cosma a primit o înştiinţare oficială cu privire la decesul soţului său abia în 1993, la aproape patruzeci de ani de la execuţia sa[1].

Urmările căderilor şi procesului din 1953

Ecourile procesului de la Bucureşti au zguduit din temelii relaţia dintre legionari şi serviciile secrete franco-americane. Chiar dacă antrenamentele echipelor din sectorul ofensiv au continuat până anul următor, colaborarea avea să fie definitiv încheiată în 1954. Legionarii erau nemulţumiţi de structurile occidentale, acuzându-i pe francezi de pregătirea deficitară a agenţilor români şi, mai acut, pe americani de paraşutarea eronată a grupului Gogu Gheorghiu, ceea ce ar fi dus la capturarea lor. însă cei care au decis efectiv încheierea

conlucrării au fost reprezentanţii serviciilor occidentale, decizia lor venind ca urmare a eşecurilor repetate ale misiunilor (în ciuda unor aspecte de succes, aşa cum s-au înregistrat spre exemplu în activitatea echipei Jaques) şi a ameliorării tensiunilor dintre cele două blocuri ideologice, ca urmare a morţii lui Stalin.

Abandonarea parteneriatului cu structurile franco-ame- ricane a determinat conducerea Mişcării Legionare să îşi întoarcă privirea spre o posibilă colaborare cu serviciile secrete britanice. Potrivit lui Mircea Dimitriu, primele contacte datau încă din 1949, însă tatonările nu s-au materializat la acel moment, cel mai probabil ca urmare a propunerii venite, aproximativ în acelaşi timp, de la Paris. însă odată cu amplificarea tensiunilor dintre legionari, pe de o parte, şi francezi şi americani, pe de alta, Horia Sima a căutat să revitalizeze legături cu partenerii englezi, făcând câteva călătorii la Londra. Răspunsul MI6 a fost unul favorabil, iar în toamna anului 1953 a început în capitala Regatului Unit pregătirea primului grup de legionari care urma să fie paraşutat în ţară, echipă formată din Ovidiu Găină şi Constantin Zus. Momentul prielnic pentru asemenea operaţiuni fusese însă pierdut, interesul scăzând pe fondul destalinizării şi al relaxării dintre cele două blocuri politice. Astfel că în primăvara anului următor, proiectul a fost definitiv anulat, cei doi legionari întorcându-se la Buenos Aires, unde de altfel se refugiaseră încă din primii ani postbelici[1].

Se pare că nu a fost vorba totuşi de o renunţare a serviciilor secrete britanice la acţiuni informative împotriva regimului de la Bucureşti, ci strict la

1 Mariana Conovici *et alii, op. cit.,* p. 342; Ovidiu Găină (Stan M. Po- pescu), *Crâmpeie din sbuciumul exilului,* f. e" Buenos Aires, 2001, p. 50.

colaborarea cu Mişcarea Legionară, în sprijinul acestei teze stă unul dintre cele mai intrigante cazuri de agenţi trimişi în ţară, nu doar pentru că a fost ultima acţiune de acest fel a structurilor occidentale la începutul anilor 1950, ci şi prin modalitatea complet aparte de intruziune

.Ion Badea era un refugiat român născut la 27 februarie 1920 în comuna Sântandrei, judeţul Bihor, care absolvise un liceu industrial şi se stabilise în Bucureşti, unde locuia pe strada Witting, în apropierea Gării de Nord, şi lucra ca normator. Plănuind să părăsească ţara s-a mutat la Brăila, unde s-a angajat ca funcţionar, iar în 1948 a reuşit să fugă, îmbarcat pe un vas sub pavilion maghiar care l-a dus în Occident. Din acest punct, povestea sa de viaţă devine un mister, bărbatul oferind mai multe scenarii în timpul anchetelor. Ajuns în Anglia, a fost recrutat de către MI6 şi supus unui amplu program de pregătire într-o bază din apropierea Londrei, instructorul său fiind un anume George. Misiunea sa era să revină clandestin în ţară, unde să organizeze o reţea informativă prin care să culeagă date şi să le transmită codat prin intermediul staţiei de ra- dio-emisie cu care urma să fie echipat.

Nu este clar nici când anume a sosit în ţară şi nici cum a intrat pe teritoriul RPR. în timpul anchetelor a dat patru versiuni: a fost paraşutat în ţară; a fost paraşutat în Iugoslavia şi apoi a trecut clandestin graniţa în România; a venit pe Dunăre, ascuns într-un vas

unguresc (aşa cum şi fugise din ţară); a fost adus de un submarin până în apropierea litoralului românesc, unde a ajuns cu o barcă pneumatică. Nu este exclusă nici varianta ca Badea să fi încercat să-i inducă în eroare pe anchetatori, dar mai probabilă este ideea că discursul său fluctuant era rezultatul stării psihice şi fizice la care fusese adus. Totuşi, oricât de ciudat ar părea, ultima modalitate de intruziune ar putea să fi fost cea corectă, pentru că, în perioada anterioară capturării sale, Securitatea de la malul mării semnalase că fuseseră descoperite bărci pneumatice şi chiar costume de scafandru abandonate.

Chiar şi în privinţa arestării, datele sunt contradictorii. Dacă Neagu Cosma plasează reţinerea în vara anului 1953, în timp ce efectua o transmisiune prin staţia sa (ba chiar îl menţionează ca fiind parte din lotul paraşutiştilor judecat în octombrie 1953, ceea ce este eronat), în realitate Ion Badea a fost capturat la 22 mai 1954. Fostul general de contraspionaj avansa teoria potrivit căreia capturarea sa ar fi fost cauzată de solicitarea de găzduire adresată unui fost comisar de Siguranţă, care devenise între timp informator al Securităţii. Acesta a alertat ofiţerul de legătură care i-a spus să-l primească şi să obţină cât mai multe informaţii de la agent, iar în cele din urmă a fost reţinut de doi ofiţeri de Securitate care s-au dat drept tehnicieni de la întreprinderea de electricitate, veniţi în apartament pentru o lucrare banală.

într-o mare de incertitudini, există totuşi câteva repere certe. Ion Badea nu venise pe filieră legionară (nicio lucrare memorialistică sau vreo publicaţie din exil nu l-a revendicat), fiind un proiect

izolat al englezilor[1]. După anchete, a trecut prin închisorile Jilava şi Văcăreşti, a fost condamnat la moarte pentru crimă de înaltă trădare şi executat în Valea Piersicilor la 17 decembrie 1955

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 743 736, voi. 1, f. 57.

.*Ultimul zbucium*

Plecarea lui Djuvara lăsase SIMRE, din nou, fără conducere. Din cauza lipsei surselor documentare, modul în care a fost ales următorul şef al serviciului românesc poate fi numai speculat. într-un fel, colonelul Dumitru Neferu, ultimul lider al structurii, părea cel mai îndreptăţit să o conducă. Absolvent de liceu militar şi al şcolii de ofiţeri, intrase în rândul cadrelor active în 1915 şi participase la operaţiunile din Primul Război Mondial. Aproape întreaga perioadă interbelică a fost comandantul Divizionului 1 Artilerie staţionat în Arad, iar după intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial a participat, timp de aproape trei ani, cu Regimentul 6 Artilerie Călare la operaţiunile din Est, apoi la campania din Ungaria. Pe frontul antisovietic, Dumitru Neferu s-a făcut remarcat la comanda trupelor sale în luptele de la Odessa, din Caucaz şi Crimeea, fiind decorat cu Coroana României şi Steaua României. Numele său a fost pe lista pentru înaintarea la gradul de general, intenţie care însă nu s-a materializat. La începutul anilor 1940, superiorii aveau numai elogii pentru competenţele şi comportamentul său, considerându-l pe Neferu un „ofiţer cu aptitudini excepţionale, foarte capabil să comande unitate superioară gradului său în operaţiunile de război'„. Deblocat în 1946 cu rangul de colonel, ar fi condus o organizaţie anticomunistă denumită „Păsările sălbatice" sau „Legiunea Regalistă" până în 1948, când a fugit în Iugoslavia, stabilindu-se apoi în Franţa, unde a condus iniţial Comitetul de Ajutor Americano-Român. încadrat în SIMRE încă de la conturarea structurii, în 1949, a fost unul dintre apropiaţii lui Opran (de aceea îi încredinţase conducerea Biroului de Mobilizări), dar a rămas în cadrul serviciului şi în timpul lui Neagu Djuvara. Ofiţer de carieră, Dumitru Neferu era inteligent, bun organizator, luptase în ambele războaie mondiale, bucurându-se de prestigiul de a fi participat la Campania din Est, şi avea experienţa muncii informative în cadrul SIMRE.

Pe de altă parte, reputaţia sa avea unele aspecte mai puţin lăudabile, reflecţii ale unor moravuri care au măcinat îndelung armata, precum şi societatea românească în ansamblul ei. Constanţa Magoş, a cărei familie avusese în perioada interbelică legături economice cu soţii Neferu, îşi amintea că fostul colonel

şi-a făcut avere mare din mituirile primite. Ştiu de la nepotul soţului meu care era la el în regiment, că Neferu primea de la ostaşi de origine şvabă

mai înstăriţi, ca şi români înstăriţi, în schimbul unor concedii sau scutiri de manevre diferite (mite) cadouri ca: cereale, cai şi bani. Caii şi cerealele le vindea soacra lui Neferu. Soldaţii care nu puteau plăti erau duşi la vie la Păuliş să lucreze. Toată via şi-o lucra numai cu soldaţi, soacră-sa le comanda. Chiar şi gunoiul pentru îngrăşatul viei îl lua de la ţăranii din regiune, care aveau băieţi la el în regiment.[1]Nici decizia de a pleca din ţară nu pare să fi fost atât din convingeri politice anticomuniste, cât mai degrabă de teama unor represalii din partea familiilor foştilor soldaţi din regimentul său. într-o discuţie purtată la biserica ortodoxă din Paris, Neferu i-a dat de înţeles Constanţei Magoş că ar regreta decizia de a pleca în exil, unde s-ar fi aşteptat să existe o armată organizată, iar el să preia comanda unei mari unităţi din cadrul acesteia. Şi în Franţa, bărbatul ar fi avut un comportament mai puţin sobru şi rezervat decât s-ar fi aşteptat poate de la un fost ofiţer superior al Armatei Regale Române, fiind bine cunoscut prin apetenţa sa pentru petreceri. Pe lângă micile stipendii primite de la Comitetul de Ajutor Americano-Român, de la SIMRE ori de la CNR, Dumitru Neferu îşi suplimenta veniturile prin diferite afaceri oneroase. La sfârşitul anului 1949 şi începutul anului 1950 era proprietarul aşa-numitului local parizian *Pomana Veselă*, în realitate o magazie închiriată unde împărţea ajutoarele primite prin instituţia caritabilă americană. Denumirea venea de la faptul că Neferu, în colaborare cu colonelul Atanasiu, îşi oprea o parte din haine şi alimente (în special făină), pe care oficial le declara stricate (afirmând că miros a petrol) şi de fapt le vindea pe piaţa neagră, cheltuind o bună parte din bani pe băutură. Cu altă ocazie, a folosit laptele praf primit pe aceeaşi filieră pentru a produce un fel de brânză pe care a vândut-o multora din emigraţie şi inclusiv lui Opran, care atunci când „a aflat sursa laptelui [...] s-a înfuriat, a înjurat, dar lui Neferu nu i-a spus nimic, având nevoie de Neferu"[1]. Atât de amplă şi de scandaloasă devenise întreaga afacere a distribuirii ajutoarelor, încât din vara anului 1950 Neferu a fost în permanenţă dublat şi verificat de un reprezentant al CAROMAN. în plus, nu puţini erau cei care-l considerau duplicitar pe fostul colonel, căci îi critica pe legionari după ce, în primele luni la Paris s-a bucurat

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 743 736, voi. 1, f. 166.

de sprijinul lor în găzduirea sa gratuită în apartamentul părintelui Lucaciu, iar cu Tomoroveanu, vechi coleg al său, a fost apropiat până când acesta i-a facilitat contactul cu ofiţerii britanici, pentru ca apoi să treacă de partea lui Opran în conflictul dintre cei doi. Cu toate acestea, Dumitru Neferu rămânea unul dintre cei mai capabili organizatori militari, veteran cu bogată activitate şi ample cunoştinţe în domeniul informativ.

De altfel, se pare că experienţa combativă pe frontul de est şi cea informativă, în special în subordinea lui Opran, au fost şi motivele care au cântărit decisiv în plasarea sa la comanda structurii informative sau, mai bine spus, a ceea ce mai rămăsese din serviciul fondat în 1949. Este greu de stabilit cine mai făcea parte din SIMRE la începutul anului 1957: Raţiu plecase în Elveţia, Opran lucra separat, Belu fusese concediat, iar Djuvara tocmai îşi dăduse demisia. în aceste condiţii complet neprielnice, accentuate şi de deziluzia emigraţiei est-europene faţă de pasivitatea Occidentului legată de Revoluţia Maghiară, Neferu a încercat să (re)închege un grup funcţional. De aceea l-a căutat pe Dumitru Mitu, pe care îl ştia încă din primii ani ai exilului, şi care ajunsese să îşi ducă traiul în mizerie. Noul şef al SIMRE i-a solicitat date despre organizarea armatei române, mizând pe faptul că Mitu fusese ofiţer până la momentul în care a părăsit ţara şi ştia ce date sunt necesare pentru un asemenea raport.

Totodată, colonelul Dumitru Neferu a căutat să revitalizeze AFC, al cărei preşedinte a fost ales în primăvara anului 1957. în acest rol, activitatea sa a fost destul de energică: în vara aceluiaşi an a organizat o serie de evenimente dedicate împlinirii a 40 de ani de la luptele de la Mărăşeşti, inclusiv o slujbă de pomenire pentru generalul Berthelot şi o depunere de coroane de flori la Mormântul Ostaşului Necunoscut.

Toate aceste speranţe s-au stins cinic şi subit la 5 noiembrie 1957[1], pe o şosea din apropiere de Lyon, sub fiarele contorsionate ale automobilului său. Un accident de maşină l-a ucis pe loc pe şeful structurii informative româneşti din exil. „Excelent comandant de trupă, suflet bun şi răbdător, săritor la orice nevoie, ofiţer loial şi bun camarad. Pe front a condus minunat regimentul său în atâtea acţiuni dând dovadă de foarte mult curaj. Pentru brava lui purtare, Colonelul Neferu a fost decorat cu Ordinul Mihai Viteazul", se preciza în

necrologul semnat de Dan Ivanovici, într-o publicaţie cu tiraj redus adresată foştilor militari români din exil. Era unul dintre puţinele ecouri ale dispariţiei lui Neferu, urmate apoi de tăcere şi, în cele din urmă, de uitare.

Odată cu moartea sa, serviciul secret avea să dispară de la sine, nemaifiind nimeni interesat să îi preia locul şi, totodată, nici vreo dorinţă din partea partenerilor francezi ori americani de a mai sprijini o asemenea iniţiativă. De cealaltă parte a Cortinei de Fier, o bună vreme Securitatea nu a crezut că Dumitru Neferu ar fi murit, considerând iniţial informaţia drept „o manevră a serviciului de spionaj străin" şi pregă- tindu-se pentru viitoarele confruntări.

SIMRE dispăruse ca instituţie, însă foştii săi agenţi erau încă vii, iar pentru regimul de la Bucureşti reprezentau atât un pericol, cât şi o atracţie. Ceea ce, într-un fel, se poate spune şi în sens invers. Urmau ani cel puţin la fel de interesanţi precum cei care se scurseseră.

Revenirea lui Opran

Destructurarea SIMRE după dispariţia lui Neferu nu a însemnat şi sfârşitul acţiunilor secrete ale exilului românesc împotriva regimului comunist din ţară. Vidul de acţiune creat avea să se dovedească mediul propice pentru revenirea în prim-plan a lui Mihail Opran, cel pentru care spionajul era deopotrivă o obsesie şi un stil de viaţă. Se pare că în acelaşi timp cu demisia lui Neagu Djuvara şi concedierea lui Gelu Belu, serviciile franco-americane au renunţat şi la serviciile lui Mihail Opran. Astfel că punerea sa pe liber l-a constrâns să caute o modalitate de lucru pe cont propriu, soluţia aleasă fiind construirea unui „serviciu de informaţii particular" care să se ocupe cu strângerea de date din interiorul ţării şi de vânzarea acestora către structurile secrete interesate (vizându-le, bineînţeles, pe cele americane, franceze şi britanice), precum şi cu scoaterea contra cost a unor persoane din RPR. Primul pe care l-a adus alături a fost Gelu Belu, vechiul său colaborator de la Viena, care nu refuza o posibilitate de a-şi suplimenta veniturile. Pe lângă încrederea pe care o avea în şeful rezidenţei din capitala austriacă şi anii de conlucrare în domeniul informativ, Opran avea nevoie de Belu ca de un avanpost plasat cât mai aproape de Cortina de Fier şi de teritoriul românesc.

Această nouă structură privată nu era formată numai din cei doi foşti ofiţeri, lor alăturându-se Gigi Saramet, recent sosit din ţară.

Potrivit legendei pe care fosta călăuză a prezentat-o la revenirea în Occident, după eliberarea din închisoare, în 1956, a fugit din ţară trecând graniţa cu Iugoslavia, apoi s-a îndreptat spre nord-vest, ajungând în cele din urmă în Austria. A folosit aşadar o rută diferită de cele utilizate la sfârşitul anilor 1940. Nu este clar dacă a ajuns la Viena şi, dacă ar fi făcut-o, l-a reîntâlnit pe Belu, dar cu siguranţă avea să îl regăsească la Paris pe Opran, care l-a recrutat în noul său serviciu secret[1].

Dar ca aproape în orice poveste cu spioni, realitatea este cu totul alta decât ceea ce pare la prima vedere. Gigi Saramet a fost eliberat din închisoare, dar nu în 1956, ci în octombrie

înainte de expirarea pedepsei. în cele câteva luni scurse de la punerea în libertate până la momentul plecării „clandestine” din ţară, bărbatul a fost reactivat de către contraspionajul comunist, transformându-se din nou din deţinutul Saramet în agentul „Ion”. Detenţia sa avea să fie explicată în Occident prin faptul că ar fi fost capturat de Securitate în 1950, în urma

deconspirârii prezenţei şi misiunii sale, vinovat de căderea lui fiind Mihail Ţanţu, teză pe care Belu şi Opran au acceptat-o întrutotul. Plecarea sa din ţară s-a petrecut în toamna anului

1955, iRevoluţia Maghiară găsindu-l chiar la Budapesta, împreună cu ofiţerul de contraspionaj Tiberiu Hida, care, în noile condiţii, l-a ajutat să ajungă mai repede în Austria pentru a intra în legătură cu foştii săi colaboratori din SIMRE. Pentru noul serviciul condus de Mihail Opran, Saramet era omul esenţial în munca de teren şi în asumarea riscurilor trecerii frontierei, fără să fi bănuit cineva din preajma sa ajutorul pe care-l primea odată ajuns la frontiera română. Prima misiune s-a înregistrat la finalul anului 1956, însă nu se cunosc obiectivele şi nici activitatea lui Saramet în RPR, singurul lucru cert fiind că pentru serviciul lui Opran nu a fost niciun beneficiu. în vara anului 1957, Opran şi Belu i-au trasat sarcina de a-l scoate clandestin din ţară pe Traian Demu, acţiunea fiind plătită de către fratele său, ajuns un industriaş important în Venezuela. Cum Securitatea nu avea date despre noua structură informativă, a aprobat imediat operaţiunea, fiind nerăbdătoare să descopere legăturile ei din ţară şi filierele transfrontaliere pe care se baza[1]. La revenirea în Occident (pe ruta Ungaria-Austria), în septembrie 1957, Gigi Saramet nu l-a adus numai pe Traian Demu, ci şi un plan de artilerie care i-a fost furnizat, cel mai probabil, de Securitate. Datele pe care le cuprindea erau învechite şi nefolositoare pentru munca informativă, aşa că Opran a încercat fără succes să îl vândă serviciilor secrete occidentale, ceea ce întăreşte supoziţia că, de fapt, documentul fusese furnizat de către Securitate.

Nevoia de bani care să le asigure existenţa şi bunul mers al structurii secrete i-a determinat pe Opran şi Belu să discute cu Saramet posibilitatea de a-i scoate din ţară şi pe părinţii fraţilor Demu, Dumitru şi Hrisa Demu, care locuiau în capitală. Potrivit planului, călăuza trebuia să meargă la casa bătrânilor din strada Logofăt Tăutu, în apropierea fostelor uzine Lemaître, şi să le predea o ţigară în care să fie ascuns un bilet scris de către fiul lor, tocmai pentru a le câştiga încrederea. Plata avea să fie făcută de către industriaşul din Caracas, dar şi de părinţii săi, urmărindu-se astfel să se obţină şi valută românească. Pentru parafarea acestei înţelegeri şi pentru ducerea în siguranţă a lui Traian Demu la fratele său, se pare că Saramet chiar a făcut o călătorie în Venezuela, între 30 septembrie – 8 octombrie 1957, însă din motive necunoscute scoaterea din ţară a soţilor Demu nu s-a mai petrecut. Cum extragerea contra cost a unor persoane din ţară reprezenta o sursă sigură de câştig, în comparaţie cu obţinerea de date din RPR care apoi puteau sau nu să fie achiziţionate de serviciile occidentale, această direcţie de acţiune a început să prevaleze asupra muncii informative. De aceea, în octombrie 1957, cu ocazia sosirii la Viena a navei pe care lucra Florea Ardeleanu, au avut loc mai multe întrevederi între marinar, Belu şi Gigi Saramet (care s-a prezentat drept George Angelo), ultimii doi discutând în detaliu cu agentul „Viorel" despre scoaterea din ţară a unor persoane. Totuşi, nu va fi singura pistă pe care membrii noului serviciu privat de informaţii aveau să meargă în căutarea finanţării. încă de la sfârşitul verii anului 1957, Belu încercase să-l contacteze pe

Ion Raţiu folosindu-se de Silviu Crăciunaş, aflat atunci în capitala austriacă, şi care era unul dintre oamenii în care liderul politic de la Londra părea să aibă o neaşteptat de mare încredere. în primă fază, planul părea să funcţioneze: în octombrie, Raţiu sosea la Viena pentru câteva întrevederi cu Belu, Saramet şi Florea Ardeleanu. Rezultatele au fost însă departe de aşteptările fostului şef al rezidenţei SIMRE: Raţiu nu era dispus să lucreze pentru un serviciu de informaţii: „eu sunt însă absolut hotărât ca la ni- ciun caz să nu lucrez cu astfel de servicii. Să o facă alţii, pe mine nu mă interesează. Rostul meu este să acţionez politic, deschis'„. Ba mai mult, nici nu era prea dispus să se implice în extragerea unor persoane din ţară, argumentând, din siguranţa şi confortul lumii libere, că politicienii români rămaşi în ţară nu mai au relevanţă în scena occidentală şi astfel nu merită

efortul de a-i scoate clandestin din RPR. Singura direcţie care ar fi meritat în viziunea sa resursele exilului românesc ar fi fost pregătirea celor din ţară pentru un ipotetic moment în care ar fi existat un curent favorabil înlăturării regimului de la Bucureşti.

însă dincolo de punctele de vedere divergente cu privire la modul de acţiune, a mai existat un motiv care a contribuit poate cel mai mult la reticenţa lui Raţiu de a se implica în structura informativă care i-a fost prezentată: percepţia sa cu privire la cei pe care i-a întâlnit. Viitorul lider al opoziţiei democratice româneşti postdecembriste a fost profund deziluzionat de Gelu Belu, căruia i-a creionat în jurnalul său un portret evident defavorabil:

> E încărunţit, cam grăsuţ, nu prea înalt (168 cm, maximum 170), faţa cam buhăită şi ochii mercuriali, neliniştiţi, ai omului nesigur de el însuşi. Nu te priveşte în ochi şi are cearcăne de om libidinos. [...] Un om care ar putea să fie foarte bine utilizat atâta timp cât este controlat şi supravegheat continuu. Absolută încredere nu se poate avea în el. [...]
>
> Impresia mea despre Gelu se adânceşte. Un băiat bun, alunecat pe panta distrugerii morale din cauza slăbiciunii senzuale. Caz comun, nu este însă pierdut iremediabil.[1]

în schimb, Raţiu era întru totul convins de legenda oferită de Silviu Crăciunaş, iar la Viena a fost captivat de personalitatea lui Gigi Saramet:

> tras din vechii boieri moldoveni, se zice, încă, de pe vremea lui Ştefan cel Mare, Saramet are trăsături de turc, păr aspru, cârlionţat, negru ca tăciunele, faţă arămie, ochi negri puţin în migdală. Băiat excepţional de frumos, de vreo 1,76 înălţime, foarte lat în spate şi plin, robust. Faţă serioasă, un zâmbet larg, deschis, copilăresc, cuceritor. Bărbia destul de voluntară, de vreo 32 de ani, respiră încredere în sine, dragul de aventură, curaj excepţional. Printre defectele lui am fost izbit oarecum de dragostea pentru lux, căci era foarte elegant, cu o cravată, tip american, închisă la mijloc, aproape albă pe margini[1].

Nici Florea Ardeleanu nu i-a lăsat o impresie mai slabă.

---

[1] ' Ion Raţiu, *Jurnal. Printre spioni şi trădători de ţară (1955-1962)*, volumul 2, Corint Books, Bucureşti, 2017, pp. 299-300.

[1] *Ibidem*, p. 297.

După masa luată cu acesta şi cu Belu, prilej cu care Raţiu l-a chestionat pe marinar despre percepţia românilor despre radiourile occidentale şi despre situaţia economică internă, politicianul stabilit în Anglia opina

:Bine făcut, deşi subţirel. Faţă voluntară, cam şireată, cu ochi zâmbitori şi amuzanţi. Bătut de vânt şi soare, negricios, ochi deschişi, senini, de adevărat bănăţean. Mi-a făcut o impresie excelentă. Om socotit, cam încetinuţ, niciun pericol de a se da în vileag.[1]

în realitate, Crăciunaş, Saramet şi Ardeleanu, cei în care Raţiu era dispus să aibă încredere, erau agenţi ai Securităţi, în timp ce Gelu Belu, care ar fi constituit o vulnerabilitate în viziunea liderului politic, era de fapt singurul român din grupul de la Viena rămas pe poziţii anticomuniste. Dacă Ion Raţiu ar fi sprijinit material serviciul informativ, acesta s-ar fi dezvoltat fără îndoială, dar ar fi făcut-o sub atenta supraveghere a Bucureştiului care avea astfel nu mai puţin de trei agenţi marşrutizaţi în celula de la Viena. Oricât de ironic ar părea, divergenţa de viziune şi lipsa de fler a lui Raţiu în privinţa lui Belu au privat nu doar structura informativă de resursele necesare funcţionării, cât şi Securitatea de o bună oportunitate de filare şi dezinformare.

Dar chiar şi în aceste condiţii financiare şi logistice nepriel-nice, se poate considera că în a doua jumătate a anului 1957 se închegase acest nou serviciu de informaţii. Rămânea totuşi un semn de întrebare asupra rolului jucat de Gigi Saramet – era acesta un agent al Securităţii infiltrat pe lângă Opran şi Belu sau de fapt făcea

---

1 Ion Raţiu, *Jurnal. Printre spioni şi trădători de ţară (1955-1962),* p. 296.

un joc dublu în favoarea celor din exil, manipulând Securitatea care-i provocase suferinţele din anchete şi anii lungi de detenţie? în sprijinul primei variante pot fi cuantificate scoaterea lui Demu (dacă s-a făcut cu înştiinţarea şi aprobarea Securităţii) şi notele informative furnizate de „Ion" în vara anului 1957 despre Gelu Belu şi activitatea sa la Viena. însă poate cea mai consistentă dovadă o constituie chiar depoziţia lui Neagu Cosma care afirma că „«Ion» a rămas activ încă un număr de ani, cota lui valorică crescând permanent'„. Mai mult, şi structurile secrete din Occident îl bănuiau pe Saramet că s-ar afla într-o anumită legătură cu Securitatea sau că poziţia sa în lumea spionajului ar fi într-un fel compromisă: când Belu a încercat să-l plaseze la REL, partenerii americani nu l-au acceptat, considerându-l suspect[1]. Iar atunci când acelaşi Belu, apelând la o cunoştinţă şi garantând pentru vechea sa călăuză, a încercat să-l recomande pentru colaborare cu serviciile secrete vest-germane, răspunsul a fost unul identic. Pe de altă parte, tot Securitatea căuta să-l discrediteze, luând în calcul transmiterea către Gelu Belu a unui bilet din partea lui Marin Sima Dobre în care se afirma că Saramet fusese de vină pentru căderea unui grup anticomunist condus de Dumitru Banu.

Poate că niciuna dintre variante nu este întru totul corectă, iar adevărul este că Saramet îşi era loial numai lui însuşi. Bucurându-se din nou de libertatea Occidentului şi stimulat probabil şi de interesul serviciilor secrete britanice, care l-ar fi abordat fără însă ca demersul să se materializeze în vreun fel, între Gigi Saramet şi ceilalţi doi membri ai structurii au început să apară unele animozităţi. Ce anume a produs aceste tensiuni sau care au fost efectele imediate constituie încă o pagină neclară a existenţei serviciului privat de informaţii. Singura variantă, dar puţin probabil să fie veridică, este cea prezentată de Opran într-o sinteză informativă din 1958, care avea să cadă în mâinile Securităţii. Potrivit fostului comandor, Saramet ar fi intenţionat să se căsătorească cu o evreică maghiară divorţată. Pentru a face rost de banii necesari nunţii, ar fi vândut naţionalţărăniştilor din exil o aşa-numită agentură „Kondor", făcând astfel un deserviciu lui Opran şi Belu.

---

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 677, f. 95.

Singurul lucru cert este că acţiunile lui Saramet au reprezentat prima fisură serioasă în cadrul micului grup de spioni, fostul şef SIMRE ajungând chiar să afirme într-un alt microfilm că aproape întreaga lor muncă din 1956-1957 ar fi fost compromisă de Gigi Saramet. În acelaşi timp, situaţia financiară precară generată de lipsa unor reuşite informative a început să cauzeze tensiuni şi între Opran şi Belu, însă, pentru moment, animozităţile au putut fi depăşite.

Ultima misiune a lui Gigi Saramet pentru serviciul informativ privat al lui Opran a început în august 1958, când călăuza a plecat din nou clandestin în RPR pentru a aduce contra cost diferite persoane, nefiind clar despre cine anume era vorba. Operaţiunea s-a prelungit neaşteptat de mult, iar ultimul semn avea să fie dat la 22 noiembrie printr-o carte poştală ce părea să fie expediată din capitala României către o adresă conspirativă din Viena. în acea corespondenţă, Saramet îşi anunţa sosirea la 6 decembrie în capitala austriacă, numai că nici în iunie 1959 prezenţa sa la Viena nu fusese semnalată. Când a revenit în Occident, Gigi Saramet avea să găsească un serviciu desfiinţat, ceea ce însă nu însemna şi sfârşitul activităţii secrete a foştilor săi parteneri.

Frământările de la Viena

Părăsind defunctul SIMRE şi alăturând-se serviciului privat al lui Opran, Gelu Belu a căutat să-şi continue acţiunile sale, respingând opinia lui Rossignol, Leisersohn şi Băcăinţanu că datele primite de la informatorii săi din ţară ar fi intoxicări şi dezinformări ale Securităţii'. Probabil că pentru agentul de la Viena era şi o problemă de orgoliu: dacă concluzia reprezentanţilor serviciilor occidentale era veridică, atunci luată munca sa din anii precedenţi ar fi fost degeaba, iar el ar l i fost un agent manipulat de cei cu care se confrunta în acel front secret al Războiului Rece. Din păcate pentru el, chiar aşa era, însă Belu s-a încăpăţânat să rămână pe drumul său şi să-şi continue proiectele fără de care ar fi rămas cu mâna goală.

Activitatea sa a mers în continuare pe cele două paliere existente: obţinere

de date din ţară şi scoaterea contra cost a unor persoane din RPR cu ajutorul lui Florea Ardeleanu care, de altfel, rămăsese de mult timp singura călăuză pe care mai putea conta. în munca informativă, a încercat în 1957 să stabilească un contact cu un anume Radu Glogojeanu din Bucureşti, persoană indicată de Gigi Saramet, de la care spera să obţină materiale despre căile de comunicaţii, situaţia din porturi, starea fortificaţiilor şi a echipamentelor militare, precum şi ştiri despre mişcările trupelor sovietice. Nu doar că recomandarea

potenţialei surse era făcută de agentul „Ion”, dar şi corespondenţa a fost trimisă prin agentul „Viorel”, astfel că Securitatea a avut în permanenţă controlul acţiunii care nu s-a mai materializat. Un an mai târziu, Gelu Belu reuşea să contacteze, prin intermediul antrenorului Ioan Moina, trei sportivi români sosiţi pentru un concurs la Viena, însă tinerii au fost reticenţi în oferirea oricăror date. Tot în martie 1958, Belu s-ar fi lăudat lui Silviu Crăciunaş că reuşeşte totuşi să obţină o serie de date secrete prin intermediul unui colaborator

din cadrul legaţiei române de la Viena. Este însă cel puţin discutabil dacă informaţia transmisă Securităţii de către agentul „Victor” are vreun sâmbure de adevăr, cunoscute fiind exagerările şi plăsmuirile din notele sale, mai ales că aproximativ în acelaşi timp rezidenţa din Viena a contraspionajului transmitea la Bucureşti o notă cel puţin la fel de fantezistă: potrivit informatorului „Iordan”, Gelu Belu i-ar fi propus preotului Vasil

eZăpârţan să răpcască, împreună cu legionarii din spaţiul austriac, un funcţionar român de la legaţie pentru a-l interoga şi a-l forţa să devină informator.

Cum tentativele sale de stabilire a unor noi contacte ori de exploatare informativă a românilor care soseau periodic la Viena nu dădeau rezultate concrete, Gelu Belu s-a aplecat din nou asupra legăturilor cu Marin Sima Dobre şi cu părintele Ionescu din Săftica. De aceea, în 1958 fostul şef al rezidenţei SIMRE le trimitea din nou scrisori prin intermediul lui Florea Ardeleanu, în care le solicita reluarea activităţii informative, cerându-le date despre noile arestări politice şi starea cultelor religioase, scopul fiind unul de expectativă şi rezidenţă pasivă, după cum mărturisea în scrisoarea către Marin Sima Dobre:

ideia noastră e continuarea luptei pentru eliberarea ţării. Ea va fi din nenorocire lungă. De aceea, în spiritul oamenilor noştri, lupta nu e legată de timp. Noi dorim să avem o organizaţie modestă, dar eficace acolo şi pe măsură ce ea se adevereşte ca realitate să o păstrăm intactă, pregătită însă, aptă şi cu un moral suficient de tare, pentru a rezista şi supravieţui.

în faza de acum, ea e pasivă. Caracterul ei va fi pur informativ. Noi ţinem să ne cunoaştem duşmanii, să-i ştim intenţiile şi să-i cunoaştem metodele.[1]

Legătura cu aşa-zisul părinte Ionescu se făcea pe calea convenţională a bileţelelor ascunse în ţigările aduse de Florea Ardeleanu, iar informaţiile furnizate de Securitate în numele părintelui vizau aspecte deja cunoscute ori minore despre starea cultelor, cu precădere despre cel greco-catolic. Comunicarea dintre cei doi s-a oprit undeva în 1959, din decizia Securităţii, motivul fiind dat probabil de încercarea lui Belu ile a-l contacta pe cleric printr-un grec, Apostolos Heliachias, care urma să facă o vizită în România. Această filieră scăpa de controlul Securităţii şi putea duce la deconspirarea acţiunii de substituire a părintelui şi de dezinformare dusă de subordonaţii lui Holingher. Subit, preotul a abandonat munca informativă pentru a se dedica enoriaşilor săi.Mult mai complexă şi mai palpitantă a fost legătura cu cel pe care Gelu Belu îl credea Marin Sima Dobre, cerându-i să obţină date despre arestările şi procesele politice, iar pentru furnizarea lor să sondeze posibilitatea stabilirii unei comuni-

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 207.

cări prin radio-emisie. Prin Florea Ardeleanu, informatorul i-a transmis că a crezut că legătura s-a pierdut definit şi că este în pericol, astfel că a distrus toate echipamentele pe care le avusese; nu respingea ideea, dar avea nevoie de echipamente noi. Lipsit de sprijinul logistic al serviciilor secrete occidentale, Gelu Belu a trebuit să improvizeze o alternativă, astfel că i-a cerut lui Dobre ca pentru o vreme să-i transmită informaţii prin microfilme. în acest scop i-a trimis un aparat foto Minox, cu toate dispozitivele necesare producerii peliculelor, toate ajungând, bineînţeles, în posesia Securităţii. între noiembrie 1958-iunie 1959, Gelu Belu şi aşa-zisul Dobre au purtat constant corespondenţă, dar nu prin Florea Ardeleanu, care făcea prea puţine drumuri între Vinea şi ţară pentru a susţine o comunicare regulată şi rapidă, ci printr-o filieră alternativă. Legătura se făcea printr-o ascunzătoare din toaleta vagonului francez al expresului de pe ruta Bucureşti-Paris. Biletele de hârtie sau microfilmele erau puse sub capacul savonierei din WC, Dobre primind chiar câteva capace de schimb în cazul în care cel existent nu funcţiona corespunzător. După ce se punea materialul informativ, se făcea o zgârietură de circa trei centimetri în colţul din stânga jos al oglinzii din toaletă cu ajutorul zimţilor de pe căpăcelul savonierei, pentru ca destinatarul să fie avertizat de prezenţa bileţelelor ori a microfilmelor.

Pe parcursul lunilor de activitate, Gelu Belu i-a cerut lui Dobre informaţii despre emigraţia evreiască, vizitele delegaţiilor străine la Bucureşti, membrii CC şi schimbările survenite în ierarhia de partid, atmosfera din ţară de după retragerea Armatei Sovietice şi ştiri despre procesele politice şi desfăşurarea colectivizării, oferindu-i totodată şi un cifru pentru codificarea mesajelor. Agentul din ţară furniza informaţii despre majoritatea subiectelor solicitate, ba chiar şi unele în plus, precum dispunerea unor unităţi de aviaţie, însă toate erau date deja publicate în presa din ţară, fie cunoscute în prealabil de către serviciile secrete occidentale, întreaga operaţiune de dezinformare petrecându-se sub atenta supraveghere a lui Isidor Holingher. însă pentru agentul de la Viena, Dobre reprezenta probabil cea mai valoroasă sursă de informaţii, Gelu Belu spunând într-un bileţel recuperat în februarie 1959 de ofiţerii de Securitate din ascunzătoarea din toaleta vagonului: „trimite tot ce-ţi stă la îndemână. Ele constituesc pentru serviciul nostru un *ilizibil* nespus de

important. Regularitatea o adevărată reverie. Toată speranţa noastră eşti tu"[1]. Rolul informativ jucat de Dobre pentru Gelu Belu este întărit în următorul mesaj, din martie 1959, când agentul din Viena îi mărturisea că „nu am cuvinte să insist ce reprezintă pentru noi regularitatea corespondenţei, mai ales atunci când ar cuprinde informaţii de orice natură: politice, economice, militare, din orice domeniu. Speranţa noastră în tine e imensă"[2]. Oricât de multe speranţe a creat Securitatea prin masca lui Dobre, ele nu au putut să rezolve disensiunile dintre Gelu Belu şi Mihail Opran, reizbucnite la sfârşitul anului 1958. Probabil că disoluţia serviciului secret privat a fost motivul pentru care, ilin mai 1959, mesajele şi microfilmele trimise la Viena nu mai erau ridicate. Nemaiavând un destinatar pentru care să fie concepută acţiunea de dezinformare, aşa-zisul Dobre transmitea un ultim text prin care spunea că încetează contactul până când Belu îl va recontacta, Securitatea pierzând astfel un canal ele intoxicare informativă dovedit foarte productiv. De aceea, s a decis să se intensifice supravegherea familiei sale, Direcţia .i II-a concepând un plan care prevedea încadrarea familiei cu diferiţi informatori, introducerea unui agent în clădirea în care locuia mama lui Belu şi, mai ales, crearea unui canal de corespondenţă între rudele din ţară şi agentul de la Viena, prin care acesta din urmă să fie supravegheat.

în paralel cu acţiunile informative din exil şi, mai ales, din Iară, Gelu Belu şi-a concentrat eforturile pe scoaterea contra cost de persoane din RPR, direcţie care avea treptat să prevaleze asupra celuilalt palier şi, din a doua parte a anului 1959, să-l înlocuiască integral. După reuşita aducerii în Occident a lui Traian Demu, agentul de la Viena şi Gigi Saramet s-au decis s-o abordeze pe Nell Ieşeanu din Bucureşti pentru găsirea unor doritori de a ieşi clandestin din ţară şi care îşi puteau plăti ieşirea. Scrisoarea este foarte explicită în legătură cu paşii de urmat, femeia fiind asigurată că, după câteva reuşite, va fi la rândul său scoasă din ţară. Totodată, i se recomanda să conteze pe Florea Ardeleanu şi să lucreze cu precauţie sau, în cuvintele lui Belu, „încredere dumnezeiască, tăcere totală'„. Scrisoarea a fost trimisă prin Florea Ardeleanu, însă nu a avut niciun efect, căci, imediat cum a ajuns la Turnu Severin, marinarul a predat-o Securităţii care a decis să nu lase acţiunea să se dezvolte.

Ceea ce nu ştia însă niciunul dintre cei trei implicaţi era că Nell Ieşeanu fusese deja recrutată de Securitate, prin urmare, atât co-coordonatorul lucrării, cât şi curierul şi destinatarul erau agenţii puterii de la Bucureşti. Astfel, această întreagă operaţiune a lui Gelu Belu nu reprezenta altceva decât altă dovadă a puterii şi controlului pe care le avea Securitatea, chiar şi de la sute de kilometri distanţă.

De altfel, nu a fost singura tentativă de acest fel a lui Belu. Cum încă din 1957 a început să nu-i mai solicite lui Florea Ardeleanu informaţii din ţară, motivul fiind dat de imposibilitatea vânzării lor către serviciile secrete occidentale, discuţiile dintre cei doi s-au reorientat spre scoaterea contra cost de persoane din RPR. Fostul ofiţer i-a comunicat marinarului că ar exista o potenţială filieră prin intermediul unui evreu pe nume Iosif Binder, dar nu i-a oferit mai multe detalii. Afacerea se pare că a trenat destul de mult, însă chiar şi în 1960 încă mai existau perspective să se materializeze (ceea ce nu s-a mai petrecut), Belu spunându-i la un moment dat lui Ardeleanu că „dacă vom reuşi să scoatem aceste persoane din ţară, 2-3 ani putem să ne odihnim'„.

„Ca pe vremuri”. Acţiunea Dumitra Georgean

în timp ce Saramet făcea drumuri „clandestine” în România cu supervizarea Securităţii, iar Belu trimitea corespondenţă camuflată unor informatori plăsmuiţi de aceeaşi Securitate, Mihail Opran revenea la direcţia de acţiune ofensivă cu care îşi începuse cariera în exil:

construirea de reţele informative în ţară prin intermediul microfilmelor şi al cernelii simpatice

.Curier avea să fie o femeie de 52 de ani, Dumitra Georgean, cunoscută între apropiaţi drept Doina, care primise aprobarea ilc a-şi vizita fiica, Florica Gallet, aflată la Paris. Probabil că au existat contacte între Georgean şi Opran în timpul sejurului în i .ipitala franceză, ocazie cu care agentul i-a oferit o poşetă ce i onţinea o cutie cu sare în care erau ascunse microfilme. însă exact înainte să se îmbarce în trenul care o readucea în ţară, ()pran şi-a făcut din nou apariţia, rugând-o să preia şi o valiză de la Paul Cristian Ionescu pentru mama acestuia. Este greu de afirmat dacă femeia ştia că în obiectele pe care le aducea în ţară se aflau pachete destinate unei activităţi de spionaj, cu loate că adresele descoperite ulterior într-un carneţel, şi care par să corespundă cu unii dintre destinatarii acestora, ar fi un puternic indiciu că da. Cert este că Securitatea era deja informată de întreaga acţiune (sursa nefiind cunoscută), iar odată .ijunsă în ţară, femeia a fost arestată. în mânerul valizei au fost găsite microfilme cu instrucţiuni şi alte câteva pachete cu microfilme aveau să fie descoperite în cutia cu sare din poşetă. Echivalentul din 1958 al Paulei Ventzel şi al Lyei Popescu tre- lmia să fie aşadar Teodora Ionescu, mama lui Paul Cristian Ionescu, care locuia pe Bulevardul Mărăşeşti, nu departe de in- trarea în Parcul Carol. Conform planului imaginat de Opran, iloamna Ionescu urma să aibă numele de cord „Evanghelie", fiind responsabilitatea ei să găsească persoane care trebuiau să primească pachetele cu microfilme din mânerul valizei[1].

Din analiza grupurilor de pelicule, a rezultat că acestea conţineau trei tipuri de informaţii. Aşa cum era de aşteptat, exista un set de instrucţiuni cu privire la tipurile de informaţii ce trebuiau strânse pentru a fi ulterior comunicate la Paris. Datele vizate acopereau practic orice aspect al societăţii româneşti din 1958 şi numai pentru culegerea lor ar fi fost nevoie de un serviciu cu zeci de

oameni care să lucreze exclusiv la aşa ceva, nicidecum de câteva persoane în vârstă şi cu o situaţie materială îndoielnică (fiind vorba de membri ai vechii societăţi româneşti care suferiseră din plin măsurile re- ; presive ale autorităţilor comuniste) şi cu un timp liber limitat. K Mihail Opran cerea informaţii generale despre viaţa în RPR, biografii ale membrilor nomenclaturii comuniste, date mi- 1 litare (fabrici şi depozite de armament, dispunerea şi capa- I citatea unităţilor militare, situaţia şcolilor militare, cifrurile 11 secrete utilizate (!), fortificaţiile existente în ţară), aeronau- I, tice (gradul de ocupare a aeroporturilor, tipuri de avioane, ■ | armament, personal, schiţe cu dispozitive de apărare antia- 11 eriană şi cu radarele în funcţiune), marină (tipuri de nave, armament disponibil, numărul de trupe), forţele MAI, grăni- I ceri, servicii de informaţii, industriale, transporturi fluviale I şi maritime, despre sistemul de învăţământ, cel de sănătate, ■ cel juridic, din economie, administraţie, precum şi despre ■ mişcarea de rezistenţă din munţi ori starea partidelor istorice. ■ Comunicarea acestora urma să se facă prin corespondenţă ci- I frată şi scrisă cu cerneală simpatică, iar în acest sens existau I instrucţiuni cu privire la modul de cifrare şi prepararea cerne- ■ Iii, dar şi la realizarea unui microfilm.

A doua categorie de microfilme din fiecare pachet, care, de i altfel, era şi cea mai consistentă, o constituia o aşa-zisă sinteză III asupra „posibilităţilor de eliberare ale României". în acele peli- I I cule erau înscrise o serie de detalii istorice, în special despre al III Doilea Război Mondial, dar şi unele referitoare la situaţia po- I I litică postbelică, inclusiv despre situaţia exilului românesc şi, I' i poate surprinzător, o descriere a activităţii SIMRE (numit însă i| SRRI, fără a se explica acronimul). Lungul text este o împletire de episoade reale, afirmaţii neîntemeiate sau chiar incorecte ' i| de-a dreptul şi unele speculaţii personale, marcând pentru prima dată una dintre ideile care aveau să domine discursul lui Opran din anii următori: catolicii ar fi reprezentat un pericol pentru societatea românească, iar loialitatea clerului greco-ca- tolic ar fi fost sub semnul întrebării. Din acele pelicule, se poate înţelege că fostul ofiţer era dominat de obsesia că maghiarii ar urmări dezmembrarea României şi că ar fi existat o acţiune antiromânească coordonată de către Vatican şi implementată de ierarhia catolică. Scopul final ar fi fost ca Transilvania să revină Ungariei sau chiar să fie inclusă într-un nou imperiu austro-ungar care urma să fie creat. De aceea, Opran consi-

dera că exilul trebuie să întreprindă o acţiune de propagandă în Occident şi una informativă în interiorul României, afirmând că este singurul mod de luptă atât împotriva regimului comunist de la Bucureşti, cât şi contra pericolelor externe, motiv pentru care apela la destinatarii pachetelor.

Ultima parte a peliculelor o constituia corespondenţa personalizată către fiecare dintre cei ce urmau să primească microfilmele. Scrisoarea arăta fragilitatea demersului lui Opran, oamenii pe care îi contacta fiind persoane pe care nu le cunoştea direct, ci prin intermediar, astfel plasarea încrederii unei asemenea acţiuni era un pariu şi mai riscant, iar natura şi cantitatea informaţiilor solicitate ridică unele semne de întrebare asupra realismului cu care fostul comandor se raporta la operaţiune. Spre exemplu, pachetul A trebuia să ajungă în mâinile lui Radu Iliescu, un fost căpitan de cavalerie, recomandat de una dintre cunoştinţele lui Opran (probabil ofiţerul francez Maurice Manjan), despre care nici nu ştia exact unde locuieşte, indicându-i doamnei Ionescu două posibile adrese: una pe Ştirbei Vodă, la câteva case mai jos de biserica Cuibul cu barză, iar alta pe strada Popa Tatu, nu departe de Piaţa Matache. în scrisoarea care îi era adresată, Mihail Opran îi scria:

Stimate Domnule Căpitan,

Nu am avut ocazia să ne cunoaştem însă am avut ocazia să aud fiind aci în străinătate, vorbindu-se de dumneata: ca luptător şi ofiţer ai toată stima şi consideraţia unui camarad, mai bătrân, tot luptător (poate mai puţin în pericol) şi ofiţer.

Motivele care mă determină să vă scriu sunt multiple şi anume:

1. Căpitanul francez Maurice MANGIN vrea să aibă veşti de la Dumneata.

2. Trimit anexat o serie de chestiuni pe care, te rog, să le studiezi singur sau cu alţii cu care eşti în legătură spre a realiza ceiace va propun. Din nou vă rog insistent, pentru neam, ca sub niciun motiv să nu provocaţi vre-o revoluţie – cunosc chestiunile perfect şi sunt unul dintre primii care m-am izbit cu capul de toţi pereţii, având încredere totală în acei care spuneau că sunt corecţi pentru lupta de eliberare.

3. Ştiu că eşti prieten cu Gigi [Gigi Saramet – n.m.J fără să caut să-l ponegresc, interziceţi să mai vină în ţară; este prea cunoscut de securitate cu care a conlucrat în 1950 apoi, proverbul românesc, „ulciorul nu merge de multe ori la apă", odată prins, sunteţi cu toţii în pericol căci, pentru a scăpa, va proceda ca în 1950, va conlucra cu securitatea (repet, nu vreau să

denigrez, sunt fapte petrecute – recenta sa comportare a probat că pentru bani este capabil să facă orice).

4. Comunici, te rog, scrisorile şi informaţiile la Colonel Gogu (nu-i cunosc adresa).

5. Vă rog, ca toate informaţiile să le trimiteţi la greco-cato- lici (şi cari de drept erau pentru SRRI) să le comunicaţi şi mie.

6. Corespondenţa se trimite:

a. Cifrat potrivit cifrului anexat prin radio sau corespondenţă – prin legătura Gigi – specificându-se că este pentru mine venită de la legăturile mele persoanele (se transmit numai lucruri foarte urgente – nu am garanţia că va merge).

b. Prin persoane ce vin în străinătate şi cari, camuflate în diverse obiecte, pot scoate cantitate de microfilme conţinând texte clare sau cifrate (pentru informaţiile cari pot divulga pe informatori: microfilmele în ţuică, alcool sau vin, nu suferă nimic).

Persoanele ce vin pot lua legătura cu mine [...] Numai corespondenţa, chiar din ţară, sub forma de cărţi poştale ilustrate data zilei, anunţând plecarea curier; semnată Getta (prin Gigi [...]); semnată Ioana-vine la Paris [...]

Când voi avea posibilităţi persoanale ce vin aci, vă voi anunţa eu.

Ulterior, voi face filiera mea pe care am avut-o însă au furat-o greco-catolicii.

7. Nu se comunică nimic greco-catolicilor (sau lui Gigi) asupra comunicărilor şi intervenţiilor mele – astfel nu vor produce scandaluri cari n-ar putea decât să strice lupta şi aşa destul de compromisă.

În speranţa că mă veţi asculta şi satisface, primiţi sincerile mele mulţumiri şi salutări. Noroc. M. Opran.[1]

Al doilea pachet (B) trebuia să ajungă la fostul comandor de aviaţie Vasile Negrei, căruia îi mărturisea în scrisoare individuală că ar fi încercat să-l contacteze şi în 1957, dar tentativa ar fi eşuat din cauza unei trădări, lăsând să se înţeleagă că vinovat ar fi fost acelaşi Gigi Saramet, dar căruia nu-i purta ranchiună. La fel ca Iliescu, Negrei era sfătuit să nu pornească nicio acţiune directă, ci, potrivit lui Opran, să organizeze comandamente de luptă clandestine, pregătite de acţiune, şi în acelaşi timp să păstreze legătura cu greco-catolicii care, în mod bizar, ar fi plătit pentru întreaga operaţiune. Totodată, i se cerea să identifice foşti combatanţi de pe Frontul de Est pe care

1 **ACNSAS, Fond SIE, dos. 183,** ff. **117-118.**

s-ar putea baza în cazul unor acţiuni concrete şi, până atunci, să strângă informaţii pe care să le trimită cifrat la Paris.

Pachetele C şi D erau destinate unor medici, unul dintre ei fiind un anume Mircea Cardoş care locuia pe strada Traian din capitală. Bineînţeles, niciunul dintre aceştia nu a primit microfilmele, ceea ce i-a salvat de la arestare. Documentele menţionează însă un bărbat pe nume Gheorghe Berciu care ar fi trebuit racolat în această reţea secretă şi care avea să fie reţinut de Securitate. Nu există însă nicio fişă matricolă penală pe numele lui şi, în afară de o pasageră menţiune, nici nu a fost identificat vreun document care să ateste anchetarea şi încarcerarea sa. Singura victimă certă a acţiunii eşuate din faşă a fost, bineînţeles, Dumitra Georgean, curierul folosit de Opran. Arestată la 2 august 1958, exact când revenea în ţară, a fost condamnată la muncă silnică pe viaţă pentru „trădare şi spionaj". A trecut prin închisorile Jilava, Miercurea Ciuc şi Văcăreşti, de unde a fost eliberată, în urma unei graţieri, la 15 ianuarie 1963.

Poate fi numai speculat ce anume a condus la deconspira- rea şi căderea reţelei, încă dinainte de a se înfiinţa propriu-zis. Cum anihilarea s-a făcut din faşă, cel mai probabil Securitatea fusese deja informată de demersul lui Opran, aşa că principala supoziţie (dar neconfirmată până în prezent) poate fi Gigi Saramet, care se pare că încă îşi onora angajamentul ca agentul „Ion". Dintr-o ipostază aflată „poate în mai puţin pericol", după cum chiar el afirma, Mihail Opran încă mai visa la acţiuni de spionaj cu cerneală simpatică, microfilme şi mesaje cifrate. De la primele sale acţiuni informative din exil trecu- seră însă aproape zece ani, iar vremurile se schimbaseră radical: statu-quo-ul internaţional nu părea că se va modifica prea curând, regimul comunist de la Bucureşti se consolidase şi Securitatea era o forţă incomparabil mai puternică decât în primii ani ai Războiului Rece. în acelaşi timp, structurile secrete ale exilului se destrămaseră şi în curând venea şi rândul serviciului privat fondat de Opran.

Cu Saramet aflat încă în misiune în ţară şi cu celelalte operaţiuni eşuate, unele dintre ele în mod tragic, aşa cum a fost cel al Dumitrei Georgean, tensiunile dintre Mihail Opran şi Gelu Belu s-au acutizat. Serviciul privat al foştilor membri SIMRE nu izbutea să obţină prea multe date din ţară, iar puţinele informaţii primite de către Gelu Belu de la sursele sale din RPR nu erau acceptate de către serviciile occidentale care refuzau să plătească pentru materiale

considerate suspecte. Neavând ce să vândă lui Rossignol şi lui Leisersohn, Opran şi Belu se vedeau într-o situaţie financiară din ce în ce mai precară. Lipsurile se pare că îl afectau în special pe fostul şef SIMRE, căci Gelu Belu, în primăvara anului 1959, se lăuda într-unui dintre mesajele trimise lui Marin Sima Dobre că ar putea să-l remunereze şi pe fratele acestuia dacă acceptă să intre în jocul informativ secret.

Indiferent care a fost motivul real al tensiunilor dintre Opran şi Belu, la finalul anului 1958 între ei a survenit o ruptură definitivă, fiecare dintre cei doi foşti ofiţeri români alegând să-şi continue activitatea pe cont propriu. Cum Saramet se afla incă de cealaltă parte a Cortinei de Fier, el nu a fost implicat în această dispută. Aşadar, nu a jucat un rol în dezintegrarea serviciului, dovadă fiind că în anii următori avea să păstreze legăturile atât cu agentul de

la Viena, cât şi cu cel de la Paris. în cazul lui Gelu Belu, rămas pe un teren mişcător, atât din punct de vedere financiar, cât şi al statutului său de rezident în Austria, rezolvarea a fost consecinţa unui eveniment neaşteptat. în martie 1959, aşadar la puţin timp după despărţirea de Opran, a fost chemat la o întâlnire cu şefii serviciului de informaţii austriac

.Aceştia încercau să afle ce s-a întâmplat cu Traian Puiu, unul dintre liderii legionari din spaţiul german, care tocmai fusese răpit de Securitate şi adus în ţară, unde era supus interogatoriilor. O asemenea lovitură îndrăzneaţă a puterii de la Bucureşti produsese un şoc în rândul emigraţiei româneşti şi, cum avusese loc pe teritoriul austriac, reprezenta o înfrângere a contraspionajului de la Viena. De aceea, în lunile următoare, Gelu Belu a lucrat pentru serviciile secrete austriece, iar în contrapartidă i s-a deschis procedura de primire a cetăţeniei austriece. Mai mult, se pare că i-ar fi mijlocit şi lui Saramet o colaborare cu structurile informative pentru care lucra. Totuşi, avea să fie ultima sa conlucrare cu lumea spionajului din Occident, Belu dedicându-se vieţii civile: a preluat conducerea unui atelier mecanic moştenit de la Zotter, probabil fostul său partener sau superior în munca informativă, şi care decedase între timp, însă afacerea avea suişuri şi coborâşuri. De asemenea, în 1961 s-a căsătorit cu o austriacă şi în curând i s-au născut cei doi copii (Christian şi Elisabeth). Un lucru rămăsese însă neschimbat: legătura sa cu Florea Ardeleanu, care continua să sosească periodic la Viena şi chiar dacă nu-i mai furniza informaţii ascunse în ţigări ori nasturi şi nici nu-i mai scotea persoane în mod clandestin din RPR, tot îi mai aducea ţuică şi brânză, alinându-i dorul de ţară. Şi, iară să bănuiască, îl şi ţinea sub supravegherea Securităţii. Ba chiar, la un moment dat, când atelierul mergea foarte prost, l-a împrumutat cu bani, sumă care provenea cel mai probabil din fondurile Securităţii şi pe care Belu nu a mai izbutit niciodată să o returneze, păgubind astfel fără să vrea vistieria puterii comuniste.

Nici pentru Gigi Saramet lucrurile nu au fost foarte uşoare. Legătura sa cu serviciile austriece – dacă într-adevăr a existat – a fost una de scurtă durată, iar spre sfârşitul anului 1959 relua o colaborare susţinută cu Mihail Opran, fără a se cunoaşte detaliile acestei relaţii. Probabil că, într-un fel sau altul, era vorba tot despre acţiuni informative, căci în 1960-1961 locuia în Italia şi călătorea foarte mult, dar şi purta o amplă corespondenţă cu fostul său şef de la Paris cu care se întâlnea o dată la câteva luni, la Cannes ori la Nisa. însă drumul lui Gigi Saramet în lumea spionajului se apropia de sfârşit, părăsind în cele din urmă colaborarea cu Opran.

Activitatea informativă a exilului românesc din prima parte a Războiului Rece este, fără îndoială, sinonimă cu Mihail Opran. Spionajul ajunsese nu doar o profesie sau un stil de viaţă, ci chiar viaţa sa în sine, fostul comandor fiind, aşa cum îl descria Securitatea, „dispus să facă orice sacrificii pentru a-şi atinge ţelurile”[1]. Chiar dacă fusese părăsit de majoritatea colaboratorilor săi, având uşile închise din partea foştilor săi prieteni din cadrul serviciilor secrete occidentale şi cu atâtea acţiuni în ţară care s-au sfârşit cu arestări,

condamnări ce-au însumat sute de ani de detenţie şi execuţii în Valea Piersicilor la Fortul 13 Jilava, Opran îşi continua activitatea chiar şi după dezintegrarea structurii sale private

.Odată terminată legătura cu Gelu Belu, fostul şef al SIMRE s-a văzut nevoit să-şi concentreze atenţia pe activitatea la Paris şi pe legăturile pe care le putea coordona în mod direct. îşi reconstruise o pseudocelulă informativă în care se baza pe Ioan Dragu şi pe Zefir Bălteanu, un fost locotenent de aviaţie, pe care l-a adus din RFG şi îl plătea din fonduri proprii. îşi refăcuse relaţia cu fostul său colabo rator Adrian Chintescu, care în 1960 era agent al DST pentru sectorul românesc, prin intermediul căruia obţinea unele informaţii utile. Dispunea totodată de patru marinari români angajaţi pe vase franceze (nu este exclus să fi fost dinadins plasaţi de Opran) care călătoreau în toată lumea şi îi aduceau informaţii de la români aflaţi în diferite zone ale emigraţiei. Centralizarea datelor revenea în sarcina lui Ioan Dragu, care se ocupa şi cu abordarea informativă a românilor sosiţi temporar la Paris, aşa cum a fost cazul lui George Georgescu, contactat la hotelul Bristol din Paris, la 27 iunie 1959, muzicianul refuzând însă orice discuţie cu acesta. Nu era singurul canal de obţinere a unor date ce vizau RPR, căci, potrivit Securităţii, Opran primea, prin corespondenţă, ştiri şi de la Marcel Silvestru Schmidt de la REL. La rândul său, acesta le obţinea de la colonelul Dumitru Ionescu sau de la alţi exilaţi români[1]. Tot de la München, fostul lider SIMRE recepţiona noutăţi şi de la Aurel Popescu, ajutat de Sanda Stătescu. Toate aceste informaţii erau, în cele din urmă, furnizate structurilor NATO, însă nu direct de Opran, ci printr-un intermediar necunoscut, care îl şi remunera.

Prin urmare, nu era de mirare că, aşa cum spionajul repre-zenta pentru Opran o obsesie, aşa şi fostul comandor constituia

pentru Securitate o preocupare invariabilă. Ofiţerii de la Bucureşti ajunseseră să vadă în orice activitate a sa o acţiune secretă, orice întâlnire amicală era interpretată drept o întrevedere conspirativă şi orice discuţie trebuia să fie, bineînţeles, o „exploatare informativă". Chiar dacă, nu de puţine ori, Securitatea era corectă în analizarea intenţiilor lui Opran, se ajungea însă şi la situaţii hilare. Fostul lider SIMRE era semnalat că în noaptea de 8/9 noiembrie 1959 organizase o şedinţă la locuinţa sa, la care au participat Nicolae Naghirneac, Paul Cristian Ionescu, Holoban, Wagner şi un anume Mişu, rămas neidentificat. Potrivit informatorului aflat în cercul de apropiaţi ai lui Opran, storurile de la geamuri fuseseră trase complet şi bărbaţii au plecat abia de dimineaţă de la locuinţa din cartierul parizian Ternes, astfel că Securitatea a considerat respectivul moment ca punct de plecare al unei noi organizări informative. Cum ofiţerii de contraspionaj poate că nu aveau vreo înclinaţie religioasă, au scăpat iniţial din vedere (aveau totuşi să-şi dea seama ulterior) că la 8 noiembrie în calendarul creştin-ortodox sunt sărbătoriţi Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril, iar reuniunea era de fapt petrecerea de onomastică a lui Opran. în realitate, cei şase bărbaţi au făcut un chef- mon- stru, la care după multe sticle poate s-au discutat şi aspecte politice din ţară ori din emigraţie, dar nicidecum ca între spioni, ci ca la întâlnirea unor exilaţi care uită pentru câteva momente de dorul de ţară.

Totuşi, dincolo de derizoriul unui episod singular, Securitatea avea motive întemeiate să-l considere în continuare pe Opran un agent activ în domeniul informativ al emigraţiei. Cu câteva săptămâni înainte de petrecerea de pomină de la locuinţa sa, fostul şef SIMRE primea vizita lui Ion Emilian, redactorul publicaţiei *Stindardul* şi una dintre cele mai active voci anticomuniste din spaţiul german, cu care a purtat numeroase discuţii şi cu care a rămas într-o strânsă colaborare. Totodată, în decembrie 1959, Opran îi primea la locuinţa sa pe Ion Iliu şi Vasile Zăpârţan, întrevederea având loc cu obloanele trase şi cu telefonul scos din priză[1], ceea ce sugerează că cei trei erau conştienţi că este posibil să fie sub urmărirea unor servicii de informaţii. De asemenea, purta o constantă legătură telefonică cu Iani Popa, fostul său colaborator, stabilit de câţiva ani la München, şi era semnalat că încă era în relaţii apropiate

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 3, f. 163; *ibidem*, Fond SIE, dos. 183, f. 80.

cu Ioan Dragu şi cu Ilie Rada. În paralel, Mihail Opran rămăsese la fel de activ în rândul emigraţiei româneşti de la Paris, cu toate că imaginea sa în rândul exilaţilor începuse să se deterioreze, ajungând să fie ostracizat şi evitat de majoritatea comunităţii. Motivele exacte rămân în zona multelor mistere care i-au definit destinul. Spre exemplu, când la Paris şi-a făcut apariţia un tânăr român venit din Italia, Opran s-a ocupat personal de sprijinirea sa prin acordarea unui stipendiu din partea CAROMAN şi prin traducerea actelor necesare la Prefectura de Poliţie pentru legalizarea statutului său de refugiat, încercând în schimb să obţină informaţii din ţară şi să-l ţină oarecum în apropierea sa pe noul venit.

Chiar dacă nu voia să accepte, cariera de spion a lui Opran începea să apună, iar acest lucru se răsfrângea şi asupra vieţii personale. În primul rând, sub aspect financiar, căci erau departe vremurile când fondurile unei structuri informative ca SIMRE se aflau în mâinile sale şi putea dispune, după bunul plac, de zeci de mii de franci francezi. Cum relaţia sa cu serviciile secrete franco-americane încetase şi

iniţiativa privată eşuase lamentabil, Opran s-a trezit lipsit de orice venituri, astfel că a trebuit să lucreze alături de fratele său la atelierul de pile-etalon al lui Renée Bruneau. Pregătirea militară şi de spion nu avea nicio aplicabilitate tehnică, prin urmare lui Mihai Opran i-au revenit sarcinile logistice, el fiind cel care achiziţiona materie primă, răspundea de comenzi şi făcea livrările. Situaţia era cu atât mai anevoioasă, cu cât relaţiile dintre fraţii Opran se răciseră dramatic, cei doi ajungând nici să nu-şi mai vorbească, însă amândoi

lucrau cu conştiinciozitate, struniţi de Renée Bruneau, din vorbele căreia nu ieşea niciunul. Iar afacerea prospera şi probabil că profitul ar fi fost şi mai consistent dacă Mihail Opran nu ar fi folosit resursele firmei pentru aceleaşi acţiuni informative. Când era nevoie de discuţii urgente cu alţi români din exil, în special cu Iani Popa de la München, fostul şef SIMRE folosea telefonul din atelierul lui Bruneau, ceea ce nu doar că împiedica buna funcţionare a atelierului, ci şi producea facturi uriaşe, situaţie care

antrena reproşuri puternice din partea soţiei sale. Pasionatul de spionaj părea să se transforme în casnicul de nevoie

.Mai există viaţă după spionaj?

Jocul se încheiase. Războiul se sfârşise. Dosarele fuseseră ferecate. Sau nu. Structurile informative ale emigraţiei se destrămaseră, însă puterea de la Bucureşti se consolidase. Iar la începutul anilor 1960, contraspionajul comunist venea după foştii săi oponenţi.

în cazul lui Mihail Opran, trecuseră 15 ani de când părăsise clandestin România la bordul unui avion supraîncărcat pilotat de Ion Profir, târâindu-se spre ţărmul turcesc al Mării Negre sub pericolul permanent de a fi reperat şi doborât de avioanele de vânătoare. Se împliniseră 13 ani de când înfiinţase SIMRE, recrutase foşti militari ai Armatei Regale Române ajunşi în exil şi se folosise de sentimentele unor femei rămase în ţară pentru a construi reţele informative. Acţiuni care, în mare parte, s-au transformat în înfrângeri grave, cu rezultate tragice. Se scurseseră patru ani de când ultima structură secretă pe care a condus-o eşuase lamentabil. „Totuşi, de «mania» sa informativă, intrată în sânge, nu se poate lăsa", se semnala într-o informare a rezidenţei din Paris a Securităţii către centrala din Bucureşti. „Mereu cu secrete, cu atitudini misterioase, în toate momentele libere cu aceiaşi «oameni» cărora le plăteşte regulat băutura pentru simpla plăcere de a auzi că i se mai spune «domnule comandor»'„. Oricât de maliţioasă era nota, avea totuşi o parte de adevăr: Mihail Opran nu ar fi putut trăi altfel decât ca om al activităţii informative.

De aceea, în 1962, fostul comandor încearcă din nou să pună bazele unui serviciu de informaţii, alături de Paul Cristian lonescu, Ilie Rada, ambii locuind în Paris, şi Pamfil Şeicaru din Madrid. Cei patru urmau să constituie conducerea structurii, agenţi propriu-zişi fiind Eugen Botez Şter, un ofiţer de marină fugit din ţară în 1959,

Marin Stancuna, un croitor din Dăbuleni, care a trecut graniţa iugoslavă tot în 1959, şi Mihai Vrabie, un student bănăţean fugit din ţară în 1950 şi care ar fi dobândit în exil experienţă în colaborarea cu serviciile secrete iugoslave şi americane. Obiectivele exacte ale structurii nu sunt cunoscute, dar poate fi speculată o organizare similară cu cea a serviciilor pe care Opran le-a mai condus. Astfel, ar fi trebuit să existe un palier informativ care viza obţinerea de date din ţară şi, totodată, urma să funcţioneze şi un sector de contraspionaj, care viza identificarea agenţilor Securităţii infiltraţi în emigraţia românească. La acestea se adăuga încă o direcţie de activitate ce consta în scoaterea clandestină, contra cost, a unor persoane din ţară.

Nici despre activitatea structurii nu au fost identificate date concrete, singurele informaţii fiind legate bineînţeles de Mihail Opran, creierul şi motorul grupului. Acesta continua să-i abordeze pe românii care soseau – în număr din ce în ce mai consistent pe fondul ameliorării relaţiilor româno-franceze – la Paris, pentru a „stoarce" orice fel de date utile în munca sa. Inclusiv pe criticul literar Tudor Vianu l-a contactat în decembrie 1962, dar fără a obţine niciun fel de date utile. Exista însă şi o nouă cale de acţiune: utilizarea cetăţenilor occidentali care îşi făceau concediile în România sau care îşi vizitau rudele rămase în ţară. în primăvara anului 1962, era semnalat că ar fi pregătit împreună cu Ioan Iliu şi Preda Bunescu instructajul pentru o nemţoaică care tocmai obţinuse aprobarea unui sejur în România. Un an mai târziu contacta sistematic agenţiile de turism din Franţa pentru a obţine liste cu clienţii care şi-au făcut concediul în RPR pentru a-i aborda ulterior şi a le cere informaţii despre cele văzute în ţară. Totodată, călătorea la Milano, la Salzburg, la München, unde avea întâlniri constante cu Iani Popa, Ion Emilian, Ioan Iliu sau Vasile Zăpârţan, acesta din urmă întorcându-i de mai multe ori vizita. Exista se pare o colaborare strânsă între cei doi, explicată la fel de maliţios de Securitate ca fiind motivată de imaginea lor de „salvatorii neamului'„.

Dar dacă activarea lui Opran în SIMRE s-a încheiat în 1952, ca urmare a unor grave înfrângeri şi a unor disensiuni ireconciliabile, iar serviciul său privat a eşuat în 1958, ca urmare a acţiunilor nereuşite, sfârşitul noii structuri s-a înregistrat în 1963 atunci când soţia lui Opran a pus piciorul în prag şi l-a somat să lucreze în cadrul afacerii lor şi să renunţe la spionaj. Lipsit de bani, în mijlocul unei crize

familiale şi cu un statut incert (refuzase cetăţenia franceză, alegând să rămână un român exilat), Mihail Opran a revenit de la statutul de agent informativ la cel de muncitor necalificat într-un atelier. A lăsat o vreme notele, analizele şi sintezele pentru a se dedica unor activităţi mai productive, ca preluarea comenzilor, realizarea cumpărăturilor zilnice şi, la finalul zilei, datul cu mătura în spaţiul de lucru. Acesta din urmă era un obicei ceva mai rar, majoritatea informatorilor Securităţii ajunşi în atelierul de peste drum de locuinţa soţilor Opran fiind şocaţi de haosul şi de mizeria care domneau, sursa „Rodica" afirmând uimită că acolo este „o dezordine îngrozitoare şi o învălmăşeală de cutii, borcane şi aparate", iar apartamentul lor este „cât se poate de murdar şi de insalubru"[1].

Situaţia lui Mihail Opran era precară, atât din punct de vedere financiar, cât şi moral. Fostul comandor devenise o palidă reflexie a poziţiei sale de Sfântul Petru al exilului românesc din Franţa, unde, pe vremea când era şeful SIMRE, avea puterea să lege şi să dezlege destinele refugiaţilor români. Situaţia lui ar fi trebuit să constituie terenul perfect pentru o acţiune directă a Securităţii. Răpirea devenise, cu siguranţă, o idee perimată şi inutilă, căci Opran nu mai avea informaţii actuale asupra acţiunilor secrete ale serviciilor occidentale împotriva regimului de la Bucureşti, însă intrarea în contact cu el şi poate chiar convingerea să colaboreze într-un fel sau altul ar fi putut fi opţiuni viabile. în timp ce Securitatea se întărise, se profesionalizase şi îşi dezvoltase reţelele, fostul comandor devenise mai sărac, mai izolat, mai lipsit de posibilităţi informative, într-un cuvânt: vulnerabil. Şi totuşi, la începutul anilor 1960, contraspionajul comunist a decis să nu rişte, cel puţin pentru moment, ci doar să îl ţină sub supraveghere printr-o serie de agenţi. Aproape toţi erau persoane din ţară care, sub diferite pretexte, obţineau permisiunea de a călători în Occident, unde luau contact cu Mihail Opran şi cu alţi apropiaţi ai săi. Din notele acestora se contura imaginea unui fost ofiţer dezamăgit de realităţile vieţii în exil, nemulţumit de prezenţa altor elemente etnice decât cel românesc în structurile de conducere de la Bucureşti şi dispus să lucreze, din emigraţie, împotriva propagandei maghiare în privinţa Transilvaniei, căreia fostul comandor îi adăuga şi un presupus sprijin pe filiera Vaticanului.

---

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 2, f. 27.

însă niciunul dintre aceşti informatori nu aveau să joace un asemenea rol ca „Dobrescu”, numele conspirativ al inginerului

iMarian Diaconescu. Legătura lui cu Mihail Opran a fost construită prin intermediul fratelui său, Florin Diaconescu, un fost ofiţer fugit din ţară în 1948 şi care în anul următor a intrat în contact, pentru o scurtă perioadă, cu SIMRE. Nu a lucrat direct cu comandorul de aviaţie, ci a colaborat punctual cu Dumitru Neferu, care l-a folosit ca om de teren în câteva acţiuni de supraveghere a locuinţei generalului Petrescu atunci când în apartamentul acestuia din urmă aveau loc întâlniri conspirative. Nereuşind să se adapteze în Franţa, Florin Diaconescu şi familia sa au emigrat în Venezuela, însă în 1961 s-au întors la Paris, unde fostul ofiţer şi-a deschis o prăvălie cu specific românesc. Cu acest prilej, Diaconescu îl cunoaşte personal pe Opran, iar între cei doi se leagă o strânsă prietenie, fostul şef SIMRE ajungând să-l boteze pe unul dintre copiii familiei Diaconescu.

La jumătatea anilor 1960, Marian Diaconescu obţine aprobarea unei călătorii în Franţa, pentru a-şi revedea fratele, însă cum Securitatea aflase despre legătura dintre fostul lider SIMRE şi proprietarul băcăniei româneşti, inginerul avea să devină informatorul „Dobrescu" şi să joace un rol principal într-o acţiune secretă. Prima călătorie pe care a făcut-o în Franţa pare să fi avut loc în 1965. Respectând instructajul primit în prealabil, l-a cunoscut şi pe Mihail Opran. Discuţiile dintre Marian Diaconescu şi fostul comandor au fost, de la bun început, destul de ample: fostul comandor l-a întrebat pe inginerul venit din ţară despre starea societăţii româneşti şi i-a povestit despre unele aspecte din comunitatea românească occidentală. I-a vorbit pe larg şi despre propaganda exilului maghiar în privinţa Transilvaniei, şi

despre nevoia unui răspuns concentrat, atât din ţară, cât şi din rândul emigranţilor. I-a cerut lui Marian Diaconescu să-l ajute cu procurarea unor hărţi şi a unor materiale documentare, în special lucrări de istorie, pe care să le folosească în articolele pe care intenţiona să le publice în presa occidentală, pentru a combate discursul maghiar. Ba mai mult, Opran lăsa de înţeles că i-ar prinde bine să i se mijlocească legătura cu diferite persoane cu poziţii importante la Bucureşti pentru a primi sprijin în acţiunile sale de propagandă.

Acesta pare să fie momentul în care Securitatea consideră că ar putea fi găsit un numitor comun cu care să-l aducă la aceeaşi masă pe Mihail Opran. Prin urmare, fostului şef SIMRE i se închide la 29 august 1966 dosarul de urmărire informativă, devenind „obiectivul Luna". De aici încolo, acţiunea de contactare a căzut în sarcina locotenent-colonelului Aurel Mircea şi a general-maiorului Neagu Cosma, sub directa aprobare a lui Ion Stănescu, şeful Securităţii. Desfăşurate între 1965 şi 1968, întâlnirile dintre „Dobrescu" şi Opran au fost mai degrabă o zbatere a peştelui pe uscat: contraspionajul comunist voia să stoarcă informaţii de la fostul comandor, iar acesta părea dispus să lucreze numai pe coordonatele sale şi doar în urma unei întâlniri cu unul dintre omologii săi de la Bucureşti. I-ar fi mărturisit lui „Dobrescu", în 1968:

> el [Opran – n.m.] înţelege să ducă o luptă naţională, să-i descopere pe cei care duc activitate duşmănoasă ţării, să le cunoască metodele şi să sugereze măsuri de contracarare, fără să treacă de partea cealaltă, a unui informator, care dând o serie de date concrete s-ar putea uşor descoperi şi în această situaţie

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

rezultatul final care se urmăreşte s-ar putea compromite[1].în tot acest timp, Marian Diaconescu se vedea nevoit să-şi îndeplinească ingratul rol de mesager, fiind prins în epilogul târziu al confruntării dintre doi vechi inamici de pe frontul secret. Epilog care, în cele din urmă, avea să-şi atingă zenitul la începutul toamnei anului 1968. întregul an fusese unul plin de incertitudini pentru Opran. Gaullist convins, fostul comandor fusese atât de marcat de ceea ce văzuse în luna mai pe străzile Parisului, încât se gândise să lase în urmă Franţa şi să se stabilească într-o altă ţară occidentală. Numai relativa acalmie de după revolte şi situaţia financiară din ce în ce mai nesigură în care se vedea constrâns să navigheze l-au determinat să amâne, cel puţin pentru moment, o asemenea decizie. Apoi venise momentul august 1968, cu invazia de la Praga şi cu faimosul discurs al lui Ceauşescu de la balconul Ministerului de Interne din Piaţa Palatului Regal. Atât din ţară, cât şi din Occident, România părea în pericol să cunoască acelaşi destin ca al Cehoslovaciei, în care tancurile sovietice zdrobiseră tentativele de construire a unei variante naţionale a regimului şi, implicit, de distanţare de Moscova. înspăimântat că trupele Tratatului de la Varşovia ar putea ocupa Bucureştiul, iar arhivele contraspionajului ar ajunge pe mâinile sovieticilor, Opran i-a comunicat lui Marian Diaconescu (aflat şi el la Paris), imediat după ce a aflat de evenimentele de la Praga, să transmită ofiţerului de legătură solicitarea sa de distrugere imediată a oricărui document care atesta contactul său cu Securitatea[1]. Numai că răspunsul a fost unul cât se poate de neaşteptat: fostul şef al SIMRE a fost informat că exact în acele zile se

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

află la Paris lo- cotenent-colonelul Aurel Mircea, venit în capitala franceză pentru a-l întâlni. Aşa că Mihail Opran a acceptat întâlnirea care, cu aproape două decenii în urmă, ar fi fost de neimaginat, stabilind el ora, locul şi modalitatea de întrevedere.

La 1 septembrie 1968, locotenent-colonelul Mircea şi ofiţerul de la rezidenţa din Paris au părăsit Palatul de Behague, în care funcţiona Ambasada română, au trecut Sena pe vechiul Pont de lAlma şi s-au îndreptat spre Avenue Kleber, ruta zilnică a lui Opran, unde urma să aibă loc întâlnirea „întâmplătoare". În apropierea locului respectiv, cei doi s-au despărţit, ofiţerul de rezidenţă luând post fix de observaţie pentru a vedea dacă fostul şef SIMRE vine însoţit sau se află sub supraveghere. Totul mergea conform planului: zona nu părea să fie sub filaj, iar la 17.30 Aurel Mircea şi agentul „Dobrescu" s-au intersectat în dreptul unui chioşc de ziare. Apoi au aşteptat. în acelaşi timp, fostul comandor păşea ca în fiecare zi pe acelaşi trotuar de pe Avenue Kleber, Ură să trezească vreo bănuială dacă l-ar fi urmărit cineva. La ora 18 fix, ajungea în dreptul to- netei şi, după câteva cuvinte şi o scurtă strângere de mână, cei trei bărbaţi au intrat într-un local din apropiere. Imposibilul tocmai se petrecuse într-un mod cât se poate de banal.

De la bun început, Mihail Opran i-a spus lui Aurel Mircea că nu vrea să fie agent al Bucureştiului, ci doar să dea ţării în care s-a născut ajutor în problema emigraţiei maghiare şi că nu înţelege de ce a fost nevoie de trei ani ca să aibă loc această întâlnire. Pentru a preveni orice acuzaţii sau reproşuri, s-a grăbit să spună că toată activitatea sa din ultima perioadă nu ar fi fost, de fapt,

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

împotriva regimului, ci contra acţiunilor iredentiste maghiare, venite pe o presupusă filieră catolică. Când reprezentantul Securităţii i-a cerut nume concrete despre care ar putea da relaţii în acele privinţe, fostul comandor s-a eschivat, relatând numai generalităţi. După alte discuţii pe marginea ultimelor evenimente din Cehoslovacia, Mihail Opran, Aurel Mircea şi Marian Diaconescu s-au despărţit, rămânând să se revadă peste trei zile. A fost numai o întâlnire de tatonare, în care vechi inamici s-au văzut pentru prima dată, s-au cercetat şi s-au testat reciproc. între timp, ofiţerul de la rezidenţă avusese timp să verifice dacă Mihail Opran s-a aflat sau nu sub filajul serviciilor secrete franceze, ajungând la concluzia că, cel mai probabil, venise strict pe cont propriu.

A doua întâlnire s-a petrecut la 4 septembrie 1968, ora 20, când aceiaşi trei bărbaţi s-au văzut la aceeaşi cafenea din Paris. Mihail Opran a cerut din capul locului ca legătura cu locotenent-colonelul Mircea să fie bine legendată, ca francezii să nu afle despre ea, căci putea avea repercusiuni foarte neplăcute, mai ales că avea statutul de refugiat. De asemenea, era indignat de faptul că Securitatea îşi folosea resursele pentru a supraveghea emigranţi români neimportanţi şi, în viziunea sa, nu se ocupă de străinii aflaţi în poziţii-cheie, precum unele persoane de origine evreiască ori de cei din ierarhia catolică. A fost, din nou, un alt dialog al surzilor: Mircea cerea nume şi fapte concrete, iar Opran spunea că importantă este contracararea vocilor din minorităţile naţionale din ţară şi a emigraţiilor străine care susţin revendicări teritoriale pe seama României. Frustrat probabil de imposibilitatea de a se ajunge la vreun rezultat concret,

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

ofiţerul de la Bucureşti i-a cerut lui Opran un material scris, apoi cei trei s-au despărţit. Nici această întâlnire nu dusese nicăieri, iar şederea lui Mircea la Paris se apropia de final.

Numai că două zile mai târziu, când Marian Diaconescu s-a prezentat la ambasada română pentru formalităţile de prelungire a vizei, ar fi adus cu el şi fotocopia unei note pe care ar fi redactat-o Opran. Ce anume conţinea aceasta (dacă informaţia din raportul lui Aurel Mircea este, totuşi, adevărată) nu se cunoaşte, deoarece documentul (şi nici măcar vreo transcriere, chiar şi parţială, a sa) nu a fost păstrat în dosarele lui Mihail Opran.

in acest context neclar are loc, la 7 septembrie, ultima întrevedere între fostul şef SIMRE şi ofiţerul de la Bucureşti. A fost primul şi, probabil, singurul dialog cu măcar o parte din cărţi pe masă, Opran motivându-şi deschiderea neaşteptată prin faptul că se simţea bine interacţionând din nou cu cineva ca el, din domeniul informativ. Chiar dacă din discuţie răbufneau resentimentele faţă de francezi, fostul şef SIMRE a evitat totuşi să intre în detalii şi să povestească despre activitatea sa din primii ani de exil. însă a ţinut să se laude cu cifrul pe care l-a construit alături de Mihail Ţanţu, în 1949, şi cu faptul că Rada Ilie ar fi scăpat din ţară în 1953 numai graţie instructajului pe care el i-l făcuse înainte de plecarea în misiune. Mihail Opran căuta să dea tuturor acţiunilor din trecut o nuanţă strict patriotică şi nonideologică. Discuţia s-a aprins atunci când a venit vorba de sentimentele patriotice. Lui Opran i-au dat lacrimile, spunând că poate şi-ar 11 dorit să mai revină în

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

ţară, dar este imposibil, deoarece ar da ochii cu cei care au făcut închisoare din cauza sa. Undeva înspre miezul nopţii, fostul şef al SIMRE a lăsat să se înţeleagă că acceptă să ofere informaţii, alegându-şi numele conspirativ „Laura" şi stabilind ca acestea să fie transmise prin agentul „Dobrescu" sau prin fratele său. în schimb, urma să fie remunerat, iar plata trebuia legendată fie prin contracte false cu firma sa şi a lui Renée Bruneau, fie prin intermediul unor cetăţeni germani sau austrieci. Opran a încercat să pluseze, solicitând şi mijlocirea pentru plecarea din ţară a două-trei persoane, fără a le numi. însă era evident despre cine era vorba: Lya Popescu şi cei doi băieţi ai săi, pentru care fostul comandor nutrea, în continuare, o afecţiune aparte. La rândul său, lt.-col. Mircea a ocolit răspunsul, sugerând că acest detaliu ar putea fi rezolvat mai târziu, fiind condiţionat de bunul mers al colaborării. Spre final, s-a discutat evident şi despre următoarele întâlniri: ofiţerul superior de la Bucureşti a propus Viena, moment în care Opran, râzând, i-a spus că speră să nu fie răpit, aşa că nu acceptă capitala Austriei. Răspunsul fostului şef SIMRE a fost probabil o lovitură uşoară, dar bine ţintită şi neaşteptată, mai ales după orele în care părea că a lăsat în urmă conflictele trecutului pentru conlucrarea din viitor. Era o referinţă evidentă la răpirea lui Traian Puiu de la Viena, în 1959, una dintre acţiunile cele mai îndrăzneţe ale contraspionajului comunist, dar ascundea şi o aluzie la soarta similară a Constanţei Magoş, fosta sa colaboratoare răpită din Berlin, în urmă cu şaptesprezece ani. Dincolo de toate, era însă reflecţia nefardată a poziţionării sale reale faţă de afacerea în care se găsea implicat în acele

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

momente. Făcând o contrapropunere, Opran a sugerat o întrevedere ceva mai scurtă într-un tren care făcea legătura între Zürich şi Salzburg, variantă refuzată de ofiţer. Locul în sine a rămas nestabilit, la fel şi potenţiala întâlnire.

La două ore după miezul nopţii, cei trei bărbaţi se ridicau de la masă şi părăseau cafeneaua. înainte să se despartă, lt.-col. Mircea a încercat să-i dea lui Opran un plic cu 400 de dolari, ca un gest de bunăvoinţă şi, mai ales, ca un mod de a-l îndatora, însă fostul comandor a refuzat să-l ia direct. Ofiţerul i l-a dat lui Marian Diaconescu, care i l-a băgat lui Opran în buzunar. Apoi, s-au despărţit.

Ofiţerul Securităţii s-a întors în scurt timp la Bucureşti, singurele reacţii „la cald" consemnate fiind cele dintr-o notă a agentului „Dobrescu". Chiar a doua zi după ultima întrevedere, Mihail Opran a venit la prăvălia lui Florin Diaconescu şi i-a înmânat acestuia cel puţin 300 de dolari din cei pe care îi primise cu o seară înainte. Probabil că era un fel de a potoli nemulţumirile prietenului său, care se considera adevăratul mijlocitor al legăturii cu Securitatea, acţiune din care se văzuse exclus şi din care nu avusese nimic de câştigat. Lui Marian Diaconescu, Opran îi mărturisea că pentru o acţiune reuşită ar fi nevoie de patru lucruri: discreţie desăvârşită, acoperire totală, fonduri substanţiale şi încredere deplină, lăsând să se înţeleagă că toate sunt deficitare, dar mai ales ultimul este complet absent.

Totuşi, chiar intenţiona Mihail Opran să colaboreze, într-un fel sau altul, cu Securitatea şi, implicit, cu regimul de la Bucureşti? îşi schimbase fostul agent al SIMRE poziţia faţă de autorităţile comuniste din ţară? într-o

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

discuţie din 1969 cu sursa „Fănuş Neagu”, care se recomandase venind din partea vărului său Nicolae Opran, aflat în ţară, fostul lider al SIMRE i-ar fi destăinuit că regretă că nu a adoptat o poziţie proco- munistă, căci aşa s-ar fi evitat multe greutăţi. De asemenea, o bună parte din notele informative strânse de contraspionaj par să acrediteze ideea că fostul comandor rezona cu politica naţionalistă a lui Ceauşescu, din primii ani de după venirea acestuia la putere. Presupusul pericolul extern la adresa României l-ar fi determinat să conlucreze cu regimul din RSR şi chiar să recomande celor care veneau pentru o scurtă perioadă la Paris ca atunci când revin în ţară să intre în structurile partidului şi să sprijine consolidarea instituţiilor româneşti. Atât de mult pare să se fi schimbat discursul său, încât Florin Diaconescu ar fi surprins în primăvara anului 1968, în atelierul firmei lui Bruneau, o discuţie între Mihail Opran şi Ion Emilian, în care

Emilian acuzând pe conducătorii noştri din ţară şi Opran luându-le apărarea.

La un moment dat, Emilian l-a acuzat pe Opran că „s-a vândut Bucureşti ului”. Opran, foarte iritat, l-a înjurat pe

Emilian şi I-a poftit să iasă imediat afară, spunându-i că nu

permite nimănui ca atunci când el îşi exprimă o convingere la

care a ajuns, să fie acuzat că s-a vândut[1].

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 2, f. 62.

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

Este aproape imposibil de stabilit adevărul, însă este curios cum la o asemenea discuţie delicată a asistat – din întâmplare – şi Diaconescu. Apoi relaţiile dintre Opran şi Emilian au revenit la stadiul anterior, între cei doi neexistând nicio ruptură, ba dimpotrivă, coordonatorul publicaţiei *Stindardul* căutând să şi-l apropie şi mai mult pe fostul lider al

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

SIMRE. în plus, cu un an înainte, Mihail Opran avusese o discuţie foarte pasională cu un alt român, în realitate, agentul „Bengescu”, declarându-i că „nu pactizează niciodată cu comunişţii atâta vreme cât în ţară ţin poporul român cu pistolul la ceafă şi terorizează elementul românesc”[1]. Afirma, de asemenea, că

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 183, f. 267; *idem,* Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 2, f. 83.

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

structura economică şi politică din România trebuie să se schimbe, iar cei care au făcut crime trebuie să fie judecaţi şi pedepsiţi. Opran cerea libertatea de exprimare, libertatea presei şi alegeri libere. Cu alte cuvinte, voia căderea comunismului. Iar dacă poziţionarea sa nu fusese suficient de explicită, la finalul discuţiei i-a spus clar lui „Bengescu” că „el

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

personal va fi până la moarte contra regimului actual din ţară”[1]

.Şi atunci, de ce a intrat în acest cerc al incertitudinilor? Există două posibile explicaţii. Prima pare să răzbată dintr-o discuţie cu Marian Diaconescu. Atunci când agentul Bucureştiului i-a cerut date şi nume concrete, fostul lider SIMRE i-a spus „jumătate în glumă, jumătate în serios, vino d-ta cu banii aici şi se rezolvă ele treburile”[1]. A doua ţine cumva de personalitatea lui Opran, pentru care activitatea informativă se confunda cu viaţa însăşi. Pur şi simplu, nu putea să nu se implice în asemenea acţiuni. Iar cum opţiunile de confruntare directă cu Securitatea dispăruseră odată cu pierderea sprijinului serviciilor occidentale şi a eşecurilor structurilor proprii, era mai simplu să-şi aducă inamicul aproape, sub pretextul unei posibile colaborări, decât să-l ţină departe, dincolo de un *no man's land* informativ, de unde nu avea cum să controleze jocul.

Mihail Opran rămăsese, fără îndoială, un adversar ireductibil al regimului comunist din ţară. O dovedea nu doar portretul Regelui Mihai care continua să vegheze holul apartamentului său din Rue Saussier-Leroy sau faptul că, probabil sub influenţa lui, Marian Diaconescu şi soţia acestuia aveau să rămână în Franţa, în 1969, unde,

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 183, f. 272.

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

mai târziu şi cu destule dificultăţi, şi-au adus şi copilul. Dar chiar şi după defectarea agentului „Dobrescu", Securitatea îşi păstrase informatori în cercul de apropiaţi ai lui Opran, ale căror note conturau aceeaşi poziţie pe care contraspionajul sperase s-o neutralizeze şi s-o toarne în forma dorită. Spre exemplu, sursa „Narcisa" informa Bucureştiul că la începutul anului 1969 Opran le destăinuia unor prieteni că nu se lasă amăgit de noua politică a lui Ceauşescu, căci în ţară a rămas o putere „stalinistă cu un regim poliţienesc puternic"[2]. Pe de altă parte, răspândea şi unele informaţii complet false, despre manifestaţii cu mii de studenţi care au cântat imnul regal şi care au fost apoi arestaţi, însă şi aceste date, dincolo de caracterul lor fantasmagoric, surprind de fapt ceea ce fostul comandor îşi dorea să creadă şi reflectă, de fapt, adevărata sa poziţie faţă de regimul de la

Bucureşti. Totuşi, cele mai elocvente dovezi vin chiar dinspre Securitate. Imediat după întrevederile de la Paris, dintre fostul şef al SIMRE şi lt.-col. Aurel Mircea, acţiunea de

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

apropiere a lui Opran a fost sistată, Securitatea înţelegând că este doar un alt joc informativ, iar inamicul său rămăsese pe aceeaşi poziţie şi nu ar fi putut fi altceva decât tot un inamic. Mai mult, în memoriile sale Neagu Cosma, şeful contraspionajului român, care a fost direct implicat în acţiunea ce a culminat cu momentul septembrie 1968, nici nu încearcă să-l

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

decredibilizeze pe Mihail Opran, recunoscându-i acestuia faptul că a fost şi a rămas un oponent al regimului comunist

.Şi mai complicată este însă problema colaborării lui Opran cu serviciile secrete franceze în anii 1960. Mai lucra pentru vreo structură informativă? Sau mai colabora punctual cu vreuna? Beneficia de protecţia Parisului, având în vedere poziţia sa strategică în primii ani ai exilului? Ori se afla într-o relaţie antagonică şi tensionată cu acestea, fiind un refugiat tolerat şi poate uneori filat? Există informaţii care să sugereze că oricare dintre variante ar putea fi cea mai apropiată de adevăr. Potrivit unui apropiat al său, conlucrarea lui Opran cu serviciile secrete informative franceze (oricare ar fi fost acestea) s-ar fi încheiat în 1961, odată cu sosirea surorilor Samuelly la Paris. Cele două foste deţinute politice ar fi fost supuse unor ample interogatorii în care ambele l-ar fi indicat pe Mihail Opran drept vinovat pentru arestările Lyei Popescu, Paulei Ventzel şi Constanţei Magoş (pe care, probabil, le cunoscuseră în detenţie), precum şi a lui Mihail Ţanţu. Depoziţiile fostelor deţinute politice ar fi cântărit foarte greu, atât în reevaluarea lui Opran de către serviciile secrete franceze, care ar fi diminuat până la zero legătura

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

cu acesta, cât şi în rândul emigraţiei române'. Intervalul pare să coincidă cu unele „scăpări" ale lui Opran în discuţiile transpuse ulterior în notele trimise Securităţii. în 1965, Florin Diaconescu îi mărturisea fratelui său că Opran lucrase până în urmă cu doi sau trei ani pentru serviciul informativ al prefecturii poliţiei (DST), iar plecarea sa ar fi fost cauzată de refuzul comunicării unor date către francezi. Cu altă ocazie, Opran i-ar I i spus lui „Dobrescu" că francezii l-ar fi concediat în schimbul recuperării din ţară a doi spioni descoperiţi de Bucureşti, dar legenda aceasta este foarte puţin credibilă.

Mult mai probabil este ca Mihail Opran să-şi fi păstrat unele legături cu serviciile secrete franceze, chiar dacă nu ca angajat sau colaborator permanent. Iar dacă este adevărat, atunci şansele cele mai mari s-ar îndrepta către DST (aşa cum ştia şi Florin Diaconescu), cu toate că bănuiala celor de la Bucureşti viza tot vechiul SDECE. în plus, în 1968, Mihail Opran avea legături constante cu Tiberiu Petreus şi Alexandru Constantinescu, tot exilaţi români suspectaţi că ar fi lucrat, sub acoperire, pentru DST. în favoarea ideii că fostul lider SIMRE încă mai con-lucra cu structurile secrete de la Paris este o mică greşeală operativă a lui Opran, sesizată de sursa „Sergiu". Călătorind în Franţa în 1965, acesta a avut în permanenţă senzaţia că este filat. întâlnindu-l, fostul comandor i-a spus că ştia că este în Franţa, iar când „Sergiu" l-a întrebat de unde avea această informaţie, Opran a părut că se precipită şi a schimbat subiectul. Totodată, agentul „Bengescu" transmitea Bucureştiului, doi ani mai târziu, o notă în care reda, printre altele, şi un fragment de discuţie cu Alexandru Cosereanu care îi relata că Opran i-ar fi

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

vorbit că, recent, beneficiase de supravegherea permanentă a serviciilor franceze. Şi chiar faţă de „Dobrescu", la prima întâlnire, din 1965, fostul comandor i-a confirmat că a lucrat în trecut cu structurile informative franceze şi americane, iar în prezent era numai consultat punctual de către francezi în privinţa emigraţiei române[1]. Să fi fost un adevăr? Să fi fost un bluf? Răspunsul mai poate fi aflat numai din arhivele franceze.

Ultima parte a vieţii lui Mihail Opran este învăluită în aceleaşi incertitudini ca atâtea alte secvenţe ale biografiei sale. în 1969 se angajase la Philips sau, mai probabil, atelierul său lucra pentru marele concern olandez. însă atât relaţia sa cu Renée Bruneau, cât şi fragila sa stabilitate financiară se apropiau de sfârşit: peste doi ani, conform unei note a agentului „Radu", Mihail Opran îşi investise ultimii bani într-o plăcintărie pe care a deschis-o la Paris alături de mai vechea sa colaboratoare Florica Gallet. în ciuda neajunsurilor în mijlocul cărora trăia, sau mai degrabă supravieţuia, fostul şef al SIMRE refuza să devină cetăţean francez (statut care i-ar fi adus unele beneficii sociale), afirmând că a fost şi este un român nevoit să trăiască în exil.

Dar chiar şi fără bani, lipsit de siguranţa zilei de mâine şi, din motive neclare, ostracizat de o bună parte a comunităţii româneşti de la Paris, Opran nu ar fi putut renunţa la activitatea informativă, fiind într-adevăr robul spionajului şi al acţiunilor secrete. Atunci când Alexandru Pallada, o mai veche cunoştinţă a sa din armată, ajuns între timp topometrist, a sosit în capitala franceză pentru câteva zile, Mihail Opran s-a grăbit să-l abordeze, căutând să afle informaţii despre situaţia din ţară. Puţin mai târziu,

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

în 1971, îl reîntâlnea la Paris pe agentul „Fredy", căruia i-a relatat cu lux de amănunte afacerea deconspirării lui Ion Tomoroveanu şi a lui Virgil Veniamin ca agenţi de influenţă ai Securităţii de către structurile secrete franceze. Supravegherea sa prin informatori trimişi să-l abordeze, în virtutea unor prietenii din tinereţe, a continuat şi în anii următori, însă singurele date obţinute de aceştia de la Mihail Opran erau fel de fel de conspiraţii catolice şi maghiare împotriva României. Iar atunci când nu stătea la discuţii cu români veniţi temporar din ţară, fostul comandor se ocupa de acţiuni publicistice împotriva regimului de la București. Aşa cum a fost, spre exemplu, memoriul semnat împreună cu Ion l'milian împotriva editurii Larousse care ar fi publicat date lalse despre situaţia din România, informaţii care ar fi fost, de fapt, cifre de propagandă ale puterii comuniste.

Moartea lui Mihail Opran nu este decât un ultim semn de întrebare al unei biografii cu prea multe umbre, prea puţine certitudini şi nenumărate episoade la limita incredibilului.

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

Decesul său a survenit cândva între 1982 (data ultimei note identificate în dosarele sale) şi 1996 (momentul interviului dat de Ilie Rada, care afirma că participase la înmormântarea fostului său şef). Nu a fost publicat niciun necrolog în vreun ziar cunoscut. Pare să nu fi fost pomenit în niciun jurnal sau volum de memorii al cuiva din exil. Nu i s-a organizat nicio slujbă de

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

pomenire la care să fie chemaţi românii din emigraţia pariziană. Invizibil până la absenţă, Mihail Opran a trăit, a luptat, a greşit şi a sperat, şi în cele din urmă a murit cu aceeaşi discreţie specifică agentului secret

.Şi Gelu Belu, fostul şef al rezidenţei SIMRE din Viena, ajunsese la începutul anilor 1960 o umbră a agentului din urmă cu zece ani, când dispunea de fonduri generoase şi de încrederea serviciilor secrete occidentale, recruta marinari, conducea interogatorii, imagina reţele de spioni şi pregătea microfilme şi staţii clandestine de radio-emisie pentru cei din ţară. Acum umbla cu haine ponosite, mereu apăsat de gândul nesiguranţei financiare, al ratelor la bancă şi al nevoilor pe care urma să le aibă odată cu naşterea primului său copil. Cum Securitatea îl considera o persoană avidă de bani şi dispusă să intre în orice combinaţie i-ar fi adus un câştig material, starea sa

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

deplorabilă îl transforma într-un obiectiv predispus la recrutare. Iar dacă grijile sale nu ar fi fost de ajuns, ofiţerii puteau pune în ecuaţie şi soarta rudelor sale aflate în închisorile politice din România. Astfel că, în 1961, maiorul Neagu Cosma şi căpitanul Constantin Secuiu au decis să-l folosească pe Florea Ardeleanu pentru o propunere directă către fostul agent SIMRE. Alegerea lui „Viorel" nu era întâmplătoare – lunga relaţie de colaborare a acestuia cu Belu îl recomanda drept cea mai potrivită persoană pentru a purta o discuţie delicată, iar ataşamentul său faţă de Securitate fusese dovedit constant timp de aproape un deceniu. în plus, păstrarea conspirativităţii sale nu mai avea rost, de vreme ce Belu începuse să manifeste unele suspiciuni asupra sa. Conform instructajului, Ardeleanu urma să poarte o discuţie între patru ochi cu Gelu Belu într-un loc în care nu ar fi existat pericolul de a fi deranjaţi sau înregistraţi. Potrivit legendei, marinarul fusese recent arestat de Securitate care i-a arătat că ştie totul despre activitatea sa şi a lui Gelu Belu, astfel că l-a trimis la Viena ca mesager al Bucureştiului. Fostului şef al rezidenţei SIMRE i se propunea să lucreze informativ pentru Securitate, iar în schimbul cooperării erau eliberate rudele sale din închisoare (exprimare voit vagă), va primi ajutor material şi chiar va fi lăsat să scoată persoane din ţară contra cost, pentru a-şi suplimenta veniturile, ba chiar i se vor deschide uşile dacă va decide să se repatrieze. Unde, cu alte cuvinte, „va fi iertat de tot răul ce l-a făcut". în cazul în care va accepta, va trebui să redacteze un memoriu în care să-şi descrie întreaga activitate de spionaj, document care va fi adus în ţară de Ardeleanu. în cazul unui refuz, marinarul trebuia să-i transmită o singură

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

frază: „să se gândească foarte, foarte bine la viitor, deoarece până acum nu l-a deranjat nimeni'„. Se luau în calcul şi scenarii alternative pentru care erau stabilite posibilele desfăşurări: dacă Belu i-ar fi propus lui Ardeleanu să rămână în Austria, navigatorul trebuia să-i precizeze că un asemenea gest nu ar face altceva decât să extindă represaliile şi asupra familiei sale. Totodată, în cazul în care fostul agent ar 11 intenţionat să-l denunţe, „Viorel" trebuia numai să-i amintească de toate deturnările de fonduri şi informaţii exagerate de care Belu era răspunzător şi care încă erau necunoscute de serviciile occidentale.

Respectând întocmai instructajul primit, Florea Ardeleanu l-a abordat pe Gelu Belu la 18 ianuarie 1962. Cele auzite l-au pus, fără îndoială, în dificultate pe fostul agent de la Viena care a căutat să amâne orice răspuns,

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

mai ales că acesta s-a speriat de cât de bine era informată Securitatea asupra stării sale, amănuntul că ofiţerii ştiau că soţia lui este însărcinată tulburându-l vizibil. De aceea, Belu i-a cerut marinarului să spună Securităţii că nu l-a găsit şi, între timp, să se intereseze de soarta părintelui Ionescu din Săftica. Cei doi s-au revăzut abia la 30 mai,

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

când Ardeleanu i-a repetat întreaga propunere din partea Securităţii. Belu însă voia să afle dacă cel din faţa sa respectase instrucţiunile pe care i le dăduse, iar când a auzit că marinarul a destăinuit ofiţerilor încercarea de eludare a unei decizii, reacţia sa a fost foarte nervoasă, amenințându-l pe Ardeleanu cu arestarea şi denunţarea către

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

serviciile secrete din Viena, ceea ce ar fi dus la detenţie. Chiar dacă a căutat să se calmeze, Belu părea măcinat de soarta foştilor săi colaboratori din ţară, întrebându-l speriat şi retoric „ce vor face acum preotul, Marin şi toţi ţăranii? Or să-i aresteze pe toţi!”. Grija pentru cei pe care credea că-i atrăsese în acţiunile de spionaj îl afecta realmente într-o

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

frapantă discrepanţă faţă de ceea ce se putea întâmpla cu rudele sale. Sau poate că Belu doar brava atunci când afirma că „o să-mi aresteze familia. Ei şi? Au fost ei arestaţi şi eliberaţi în câteva rînduri! Or să mai fie arestaţi încă o dată şi gata'„. în faţa acestei tirade de acuze, suspiciuni şi cuvinte grele, „Viorel” a reacţionat calm, cu un

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

răspuns la fel de amenințător cu privire la devoalarea adevăratelor acțiuni ale fostului agentului SIMRE. Pus în fața unei situații neașteptate și a unor alegeri deloc ușoare, Belu a decis să încerce să controleze el jocul: a acceptat verbal o colaborare, însă informațiile pe care le-a dat, veridice în fond, erau sumare, vechi și oricum cunoscute de

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

Securitate. A lăsat să se înţeleagă însă că în viitor ar putea obţine date mai noi despre cei implicaţi în serviciile de spionaj, dar până atunci colaborarea dintre el şi autorităţile de la Bucureşti se poate dezvolta pe linia scoaterii din ţară a unor persoane, urmând ca banii să se împartă între el şi ofiţerii din ţară. Probabil că intenţia sa nu a fost atât de subtilă

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

pe cât a sperat, deoarece reacţia Securităţii a fost destul de tăioasă. Ardeleanu a fost instruit ca la următoarea întâlnire de la Viena, programată pentru sfârşitul lunii iulie, să-i comunice că „ofiţerul a mai spus că desigur nici nu vor să facă nimic cu forţa, ci totul să fie făcut cu liber consimţământ; dar să existe sinceritate, seriozitate şi dorinţa de

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

a sluji Patria”[2].
însărcinat cu decizia asupra detenţiei politice a unora dintre rudele sale apropiate, Belu avea aşadar „deplina libertate” de a alege să aibă dorinţa de a lucra pentru regimul împotriva căruia luptase ani de zile

.Următoarea întâlnire s-a petrecut la 28 iulie 1962, când Ardeleanu şi Belu s-au revăzut la Viena, discuţia având loc în maşina acestuia din urmă. „Viorel” i-a transmis că ofiţerul i-a spus că „Securitatea va avea răbdare, că nu e vorba de pistol pe masă sau ameninţări aşa cum crede Gelu, dar el să nu-şi închipuie că îşi poate bate joc de securitate'„. Dar pentru ca această colaborare să poată exista, era nevoie de liste detaliate cu numele celor implicaţi în acţiunile de spionaj duse împotriva regimului comunist şi de detalii despre misiunile din anii

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

precedenţi. Numai astfel, îşi încheia Ardeleanu discursul pregătit cu migală, vor fi eliberaţi fratele şi cumnatul său. Vestea că şi Iosif Boroş era din nou încarcerat pare să-l fi uimit şi bulversat pe Belu care nu ştia decât că fratele său s-ar afla în temniţă. Aşa că a rupt o bucată de hârtie şi a scos un creion pe care i le-a dat lui Ardeleanu, cerându-i să scrie câteva informaţii după dictarea sa. Gestul său nu era unul hazardat, ci dimpotrivă: fostul agent de informaţii ştia foarte bine că un asemenea document olograf ajuns în mâinile Securităţii ar fi fost dovada irefutabilă a colaborării sale cu care, mai apoi, putea fi oricând şantajat. Iar marinarul a început să scrie informaţii succinte despre Beaumont şi Rossignol, precum şi despre secţiile pentru România ale serviciilor de informaţii franceze şi americane aşa cum le cunoscuse Belu până în 1956. Documentul era mai degrabă o foarte scurtă şi vagă notă decât o declaraţie ori un memoriu cum se aşteptau probabil cei de la Bucureşti. Mai mult, Belu s-a eschivat să stabilească o întâlnire viitoare şi i-a cerut lui Ardeleanu să nu apară neanunţat la atelierul său. Dar chiar şi aşa, „Viorel" nota în încheierea raportului său că „Gelu Belu a părut foarte schimbat în bine şi mi-a făcut impresia unui om care s-a hotărât să lucreze"[2].

Cei doi s-au revăzut în toamnă, când, din nou, Belu s-a eschivat de la furnizarea unor note scrise sau a unor informaţii verbale concrete. Promitea însă că data viitoare va da un plic cu informaţii în urma căruia se lăuda că Securitatea „va avea ce lucra 5 ani". Până atunci spera să scoată din ţară, cu acordul tacit al Securităţii, două persoane, operaţiune care să-i aducă un câştig financiar

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

deloc de neglijat. Dar cum nici el nu furniza informaţii, nici ofiţerii de contraspionaj nu dădeau undă verde acestei mici afaceri transfrontaliere. Mai mult, pe lângă amânarea transmiterii unor date relevante şi eschivarea de la întâlnirile cu Florea Ardeleanu, Belu a încercat să-i inducă în eroare pe cei de la Bucureşti. Potrivit marinarului, atunci când i-a solicitat detalii despre agenţii trimişi în ţară de către SIMRE, fostul şef al rezidenţei din Viena a afirmat că nu cunoaşte mare lucru, doar a auzit de câţiva paraşutaţi, dar el personal nu a cunoscut pe nimeni. A fost însă o greşeală flagrantă, căci atât Belu, cât şi Opran ştiau că Gigi Saramet fusese arestat în 1950 şi supus unor interogatorii în care, aproape sigur, mărturisise şi despre întâlnirile de la Viena de dinainte de plecarea sa spre ţară împreună cu Ţanţu. Aşa că Gelu Belu trebuia să-şi fi dat seama că Securitatea cunoaşte măcar implicarea sa în misiunea Ţanţu-Saramet, eroarea sa fiind repede remarcată în analizele ulterioare din procesul de contactare şi aducere a sa la colaborare cu regimul de la Bucureşti.

Răbdarea conducerii contraspionajului comunist începea să se apropie de sfârşit, dovadă fiind că în aprilie 1963, Neagu Cosma cerea, într-o observaţie olografă pe una dintre analizele din dosar, ca până în vara anului respectiv să se lămurească odată pentru totdeauna poziţia lui Belu. însă relaţia oscilantă cu fostul agent SIMRE avea să mai treneze câţiva ani, într-o sinteză din martie 1964 considerându-se că procesul de recrutare a obiectivului „Beno" avansa, însă prea încet şi într-un mod nesatisfăcător: Belu nu semnase vreun angajament, evita în general întâlnirile cu agentul „Viorel", iar atunci când

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

totuşi se vedeau, furniza numai informaţii verbale şi fără nicio valoare informativă. începea să înţeleagă că pe oamenii săi din ţară îi pierduse definitiv în jocul secret cu puterea de la Bucureşti: în aprilie 1964, atunci când Florea Ardeleanu i-a dat o ţigară cu un mesaj de la preotul din Săftica, răspunsul lui Belu a fost scurt şi concis: „probabil părintele Ionescu a scris acest bilet cu pistolul la tâmplă'„. Aceeaşi poziţie evazivă a avut-o şi anul următor, când agentul „Viorel" i-a cerut informaţii despre Vasile Mailat şi Eftimie Gherman, Belu acceptând să dea o serie de date care însă erau vechi şi oricum cunoscute de Securitate, în plus, a încercat să scoată din ecuaţia unei colaborări cu Bucureştiul episoadele activităţilor secrete, rugându-l pe marinar să transmită că „nu vrea să mai discute de ce a fost în trecut şi este dispus ca pentru probleme comerciale şi de patente să discute cu domnul de la Bucureşti". Atitudinea lui Gelu Belu exasperase conducerea Securităţii care se vedea irosind timp şi resurse într-o acţiune ce nu aducea niciun rezultat notabil şi nici nu părea că o va face prea curând. De aceea, unul dintre responsabilii de caz nota în septembrie 1965:

> părerea mea este că nu se întrevăd niciun fel de perspective cu acest Gelu Belu. Nu avem nevoie nici de consideraţii generale – fără valoare – şi nici de sugestii în legătură cu politica statului nostru.
>
> întrucât agentul i-a promis că va mai trece pe la el, sunt de acord să mai fie contactat o dată. Dacă la acest contact va da problemele concrete solicitate – şi acest lucru să se aibă în vedere la instruirea agentului – vom continua. Dacă nu, să terminăm cu această poveste[2].

Iar povestea sa, cuprinsă în aproape 13 dosare de urmărire informativă, avea să se termine în 1968, prin

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

încheierea acţiunii deschise de Securitate. Gelu Belu îmbătrânise, se schimbase, renunţase la vise şi speranţe, şi se resemnase cu realitatea pe care o trăia. în 1966, devenise şi cetăţean austriac, iar o mare parte din timp era dedicată muncii în cadrul firmei Zotter. Afacerea însă a mers din ce în ce mai prost, aşa că a fost nevoit să o vândă şi, din lipsă de alternative, să se angajeze ca portar la unul dintre hotelurile vieneze, bazându-se în special pe salariul soţiei şi pe sprijinul primit de la socrii săi (el era funcţionar la poştă, iar femeia deţinea un magazin de peşte).

Dezamăgit de deznodământul eforturilor sale din exil, dar şi de status-quo-ul internaţional, şi după 1965 de aprecierile venite din Occident pentru Nicolae Ceauşescu, Gelu Belu a renunţat la orice luptă

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

împotriva puterii comuniste din ţară. Chiar îi mărturisea lui Ionel Socaci, un tânăr care ajunsese la Viena şi ceruse azil politic, că orice speranţe în privinţa înlăturării regimului de la Bucureşti sunt „iluzii” şi „nebunii curate”. Asta nu-l împiedica să rămână însă pe aceleaşi poziţii anticomuniste, chiar dacă pasive. De aceea, în 1968, când şi-a

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

revăzut mama, care a putut veni pentru câteva zile la Viena, s-a certat cu aceasta deoarece bătrâna îi spunea că Ceauşescu este „un fiu al poporului” şi fără el „ţara s-ar fi distrus”, afirmaţii care l-au dezamăgit şi iritat

.Dar la fel ca atâţia alţi exilaţi, fostul agent era măcinat de dorul de ţara sa natală şi ar fi fost dispus să asculte pe oricine vor- bindu-i din şi despre România. Deziluzia în care trăia era atât de puternică, încât se retrăsese cu totul din viaţa emigraţiei, mai ales că aproape toţi cei pe care-i ajutase să se stabilească în exil îl uitaseră complet. Dar nici el nu-i mai căuta, spunând că „toţi sunt măgari şi n-are rost să se plângă acestora'„. Mai avea doi prieteni apropiaţi, dintre care unul era, totodată, şi informatorul „Iordan” al Securităţii. Nu este de mirare că, în ultima parte a vieţii, Gelu Belu considera că şi-a ratat

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

viaţa, singurele sale puncte de sprijin rămânându-i familia, fiind foarte ataşat de fiul său şi de credinţa în Dumnezeu.

Liniştea înşelătoare: urmărirea foştilor agenţi

Nu toţi foştii agenţi ai SIMRE aveau să fie contactaţi de Securitate, după ieşirea lor din zona activă a domeniului informativ, spre a fi aduşi la o formă de colaborare cu regimul de la Bucureşti. Ceea ce nu înseamnă că viaţa ulterioară nu a continuat să rămână într-un fel sau altul în umbra acţiunilor din primii ani ai emigraţiei, iar activitatea lor să nu fie, măcar superficial sau ocazional, în atenţia contraspionajului din ţară.

După ce, în viziunea Securităţii, fusese scăpat printre degete ca urmare a abordării prea târzii, Puiu Petrescu a continuat să fie urmărit prin intermediul unor persoane rămase în ţară, cu care fostul general mai păstra vagi şi rare corespondenţe. Spre exemplu, în august 1964, îi trimitea lui Ioan Mişa, un vechi prieten recrutat între timp ca informator sub numele conspirativ „Vasile", o scrisoare în care îi mărturisea că nu a uitat de locurile natale, dar că este „imposibil să mai revină vreodată în ţară. Timpul trece şi noi cu el"[2]. în toamna aceluiaşi an, generalul Petrescu şi soţia lui s-au mutat din Siracuza la Washington, schimbarea având darul de a retrezi suspiciuni la Bucureşti că bărbatul de 75 de ani ar lucra – ca instructor – pentru CIA. Cu toate acestea, vârsta înaintată a obiectivului „Petre" şi lipsa unor indicii că s-ar mai implica în acţiuni împotriva regimului de la Bucureşti au determinat în 1965 închiderea dosarului său de urmărire.

Tot în Statele Unite s-a stabilit şi Mircea Pătru, pentru care primii ani peste Ocean stau sub semnul

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

incertitudinilor. Majoritatea datelor strânse de Securitate despre viaţa lui Pătru în Statele Unite la începutul anilor 1960 par să creeze imaginea unui exilat nefericit, abătut, măcinat uneori de dorul de ţara natală, trăind cu greu de la o lună la alta. în 1963 era semnalat că îşi ducea traiul ca simplu muncitor la o întreprindere mecanică din New York, iar un an mai târziu fostul ofiţer era angajat ca portar la un hotel din Manhattan. Dificultăţile materiale, dar şi noua direcţie politică promovată de Nicolae Ceauşescu, par să-l fi convins pe Mircea Pătru să ia serios în considerare ideea repatrierii. Astfel, în 1966 este semnalat că s-ar fi prezentat la o reprezentanţă diplomatică românească din Statele Unite, unde ar fi cerut să îi vorbească ambasadorului Petre Bălăceanu, pe care îl cunoştea din tinereţe, însă diplomatul a refuzat dialogul. Mircea Pătru susţinea că dorea să cunoască detaliile procedurii de repatriere, împins fiind la acest gest de starea sa materială proastă, însă ulterior a renunţat la demers.

Uşurinţa cu care a abandonat ideea repatrierii şi trecutul său de lider al SIMRE au determinat Bucureştiul să-l privească totuşi cu scepticism. DGIE cataloga gestul său ca încercarea unui agent de sondare a perspectivelor informative din interiorul reprezentanţei diplomatice, nicidecum ca actul de disperare al unui exilat aflat la capătul puterilor. în urma investigaţiilor, UM 0123/1 ajungea la concluzia că Mircea Pătru se afla la acel moment în serviciul FBI, având ca misiuni infiltrarea pe lângă grupurile artistice ori delegaţiile româneşti care ajungeau în Statele Unite, cu scopul de a obţine date de la

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

membrii acestora şi de a redacta sinteze despre emigraţia românească din
America. Cu siguranţă, Pătru încă se implica la acel moment în viaţa comunităţii româneşti de peste ocean şi îşi manifesta disponibilitatea de a adera la acţiuni împotriva regimului de la Bucureşti, dovadă fiind discuţiile purtate cu Ion Raţiu în decembrie 1964, cu ocazia vizitei viitorului lider ţărănist la New York. Cât despre starea sa materială precară şi gândul de repatriere, acestea par să fie aspecte ale unei legende construite să-i ascundă adevăratul statut, căci în ianuarie 1965 primea cetăţenia americană[1]. Aşadar, este probabil ca datele DGIE să fi fost corecte, iar Mircea Pătru să fi colaborat, într-o formă sau alta, cu serviciile secrete americane, mai ales că ulterior a obţinut un confortabil post de asistent universitar la catedra de studii româneşti a unei universităţi americane. Nu peste mult timp, înfiinţa alături de Constantin Abeles o organizaţie care îşi propunea să-i reunească pe toţi foştii aviatori români aflaţi în SUA. Interesul pentru viaţa exilului românesc şi pentru situaţia din ţară nu l-au părăsit până la sfârşitul vieţii, dovadă că în iunie 1986 se număra printre cei câţiva români care luau parte la evenimentele dedicate împlinirii a 30 de ani de la atacul de la Berna. Mircea Pătru a murit la 17 iulie 1987, în Statele Unite, fără să mai calce pe pământul ţării sale ori să trăiască evenimentele care au condus la prăbuşirea regimului comunist din România.

Tot în lumina obscură dar intimidantă a serviciilor secrete a rămas şi Bazil Raţiu, numai că drumul pe care l-a ales a fost unul mai puţin comun pentru cei din emigraţie.

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

După despărţirea de SIMRE, în 1956-1957, fostul maior nu a părăsit domeniul informativ, primind poate cele mai multe oferte de colaborare dintre toţi foştii agenţi ai structurii româneşti. După ce refuzase oferta serviciilor secrete turceşti, Raţiu a dat curs

[1] Ion Raţiu, *furnal. Reorganizarea exilului (1963-1968),* volumul 3, Corint Books, Bucureşti, 2019, pp. 356-359

' ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 12, f. 116.

.unei alte propuneri, venită din partea structurilor elveţiene, cel mai probabil prin intermediul colonelului Robert Frick, o altă veche cunoştinţă din vremea în care lucra ca ataşat militar. Sub legenda unei poziţii de inginer la o companie farmaceutică din Geneva, Raţiu a lucrat ca expert al Statului Major Elveţian pentru problemele militare din estul Europei şi, în paralel, ţinea cursuri la Şcoala Superioară de Război.

Securitatea l-a urmărit în permanenţă, căutând să-i ţină sub supraveghere atentă rudele rămase în ţară, în unele cazuri chiar să le recruteze ca informatori. Prima vizată a fost soacra sa, cu care Raţiu ţinea o rară, dar constantă corespondenţă la mijlocul anilor 1950. Bănuind acest lucru, fostul maior a încercat să inducă în eroare contraspionajul comunist, dând impresia că ar locui aproape de Düsseldorf, şi pentru aceasta a folosit căsuţa poştală a fratelui său, Emil Raţiu, care murise în 1954[1]. După 1957, Securitatea a schimbat strategia, căutând să-l determine, prin intermediul mamei sale şi al unei alte rude – cea din urmă recrutată ca informator – să se repatrieze, dar fără succes. Bazil Raţiu şi-a petrecut restul vieţii în liniştea deplină a Ţării Cantoanelor, bântuit câteodată de cele două drame care l-au marcat profund: moartea singurului său copil, la doi ani şi jumătate, şi decesul lui Sabin Mare.

Dintre foştii agenţi SIMRE aflaţi în emigraţie, alături de Mihai Opran, cel care a produs cea mai multă anxietate conducerii Securităţii a fost şi a rămas fără îndoială Ilie Rada. Dacă în cazul fostului său şef, motivele sunt date de informaţiile pe care le cunoştea şi de „mania spionajului" de care „suferea", în cazul lui Rada, cauzele

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 712 333, f. 91.

erau de altă natură. în fond, fostul ofiţer de anchete penale de la Oradea trădase o dată Securitatea în 1949, atunci când fugise din ţară împreună cu Toma Elekes, şi scăpase încă o dată patru ani mai târziu, atunci când eludase capturarea în încercuirea de la Pir şi izbutise să treacă graniţa în Iugoslavia. Dacă fentase de două ori „braţul înarmat al Partidului", atunci de ce nu ar fi făcut-o şi a treia oară? De aceea, în 1956, ofiţerii de la Direcţia I erau ferm convinşi că Ilie Rada se pregăteşte să vină din nou în ţară, cu misiune de spionaj. Dar după încetarea paraşutărilor şi, mai ales, după înfrângerea Revoluţiei Maghiare din 1956, când cei din Est au înţeles că Occidentul nu-i va sprijini cu adevărat în lupta împotriva comunismului, Ilie Rada s-a resemnat cu gândul că bătălia lui s-a încheiat. Ceea ce nu a însemnat că trauma a fost depăşită, că amintirile nu l-au mai hăituit, ori că remuşcările şi sentimentul de vinovăţie pentru tot ceea ce a pătimit familia sa s-ar fi stins. într-o scrisoare trimisă în februarie 1957 tatălui său, fostul agent SIMRE îi mărturisea:

> Au trecut mai multe luni, ba chiar ani, de când sper că s-a făcut pace în sufletele noastre. Bineînţeles, această pace e plină de regrete, plină de durere şi suferinţă.
>
> Cred că mă veţi înţelege că acest amar îl petrec şi-l împart cu voi, bineînţeles într-o altă măsură… fiind departe de voi.
>
> De voi însă aş vrea să ştiu multe, multe de tot. Mi-e dor de voi. Un dor nespus. Dor de toate, dor să răzbun suferinţele voastre.
>
> Mi-e dor să sufăr pentru voi, fiind că voi aţi suferit nevinovaţi pentru mine. […]

Ah! Dar spuneţi acelor prieteni care v-au făcut să suferiţi că până şi mormintele lor vor fi călcate de mânia care a umplut sufletul meu[1].

însă trecutul nu mai putea fi schimbat, iar viaţa mergea înainte. Rada s-a căsătorit cu Gaby, o franţuzoaică pe care o

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 632 268, voi. 5, f. 358.

cunoscuse după sosirea în Franţa, cu care se logodise înainte de misiunea în ţară şi care îl aşteptase cu sufletul la gură să se întoarcă teafăr[1]. în 1957 s-a născut fiul său, Raoul, de care era foarte mândru şi pe care ar fi vrut să i-l prezinte tatălui său. Locuia pe strada Rue Deguerry din arondismentul 11, într-un cochet imobil hausmannian de patru etaje şi lucra ca inginer electrician într-o fabrică pariziană. Frecventa biserica ortodoxă română din Rue Jean de Beauvais şi, chiar dacă activitatea sa de agent secret era îngropată undeva în trecut, mai coresponda cu Mircea Patru, aflat în Statele Unite, şi cu Nicolae Naghirneac, stabilit tocmai în Guyana franceză. Singurul cu care rămăsese în legături foarte apropiate era Mihail Opran, pe care îl vizita foarte des prin 1963-1964, cei doi petrecându-şi multe nopţi discutând despre situaţia din ţară, spre groaza soţiei lui Rada care-l privea pe Opran ca pe un pericol pentru familia sa, temându-se că îi va convinge soţul să se implice într-o altă misiune în ţară.Oricât de ridicole ar putea părea acum, spaimele doamnei Rada erau pe atunci, într-un fel, şi temerile Securităţii, care a continuat supravegherea fostului agent. Potrivit notelor date în 1973 de sursa „Bărbulescu", recent revenită de la Paris, Rada era marcat de dorul de ţară, căci pe tot parcursul întâlnirii a băut ţuică de prune adusă din România şi a cântat cântece populare româneşti. Dar

atunci când informatorul l-a întrebat despre misiunea sa în ţară, Rada şi-a schimbat starea şi l-a repezit, bănuindu-l, corect de altfel, că este agent al Bucureştiului. Chiar dacă primise cetăţenia franceză, Rada nu se gândea să vină în România de teamă că ar putea fi arestat, dar voia să îşi trimită fiul şi a doua soţie (o franţuzoaică mai tânără cu 25 de ani) într-o excursie în România. însă dorul de pământul natal, de satul în care a copilărit, de uliţele pe care le străbătea în tinereţe şi de mormintele părinţilor săi a rămas viu în sufletul său şi, în ciuda situaţiei materiale bune şi a familiei pe care o avea, nu a putut fi stins de trecerea anilor şi de miile de kilometri care-l despărţeau de tărâmul pe care-l visa fără încetare. Atunci când s-a întâlnit la începutul anilor 1970 cu un alt român venit din ţară, despre care ştia că se întâlnise cu fratele său Gheorghe, lui Ilie Rada „i s-au umplut ochii de lacrimi şi spunea că îi este foarte dor de patrie şi că ar dori să sărute o dată pământul românesc înainte de a închide ochii şi să-şi vadă satul în care s-a născut şi a copilărit însă nu ştie dacă va avea această fericire”[1]. Ilie Rada a fost, de altfel, şi unul dintre puţinii foşti agenţi ai SIMRE din exil care au avut ocazia să vadă, în decembrie 1989, prăbuşirea regimului împotriva căruia luptaseră cu decenii în urmă. Este neclar dacă Rada a mai călcat sau nu pe pământ românesc, însă în 1996 i-a oferit lui Octavian Silvestri un scurt interviu telefonic pentru arhiva RADOR, fiind singura sa relatare – chiar şi sumară – a acţiunii în ţară din 1953. Fostul agent a murit la 28 februarie 2006, în comuna Le Neubourg din Normandia, la vârsta de 83 de ani.

Singurul agent al SIMRE care avea să trăiască momentul 1989 şi despre care se cunoaşte cu siguranţă că

a păşit în România postcomunistă este Neagu Djuvara. După plecarea sa din fruntea structurii informative, a lucrat pentru o scurtă vreme în München, la REL, unde însă nu s-a simţit în largul său. A revenit pentru trei ani la Paris, la Fundaţia Carol condusă de Virgil Veniamin. în 1961, Neagu Djuvara a părăsit Europa pentru o funcţie de consilier diplomatic în Nigeria, unde avea să petreacă 23 de ani. Fostul şef SIMRE a fost mereu sub supravegherea Securităţii, legăturile cu rudele şi prietenii săi din ţară fiind permanent filate. Djuvara a revenit în ţară în 1990, unde s-a remarcat ca una dintre recuperările din exilul românesc postbelic. Cunoscut îndeobşte ca istoric, a publicat mai multe cărţi de profil şi a susţinut nenumărate conferinţe. Despre rolul său ca şef al SIMRE timp de aproape cinci ani a povestit foarte rar: mai întâi în 1997, într-o scurtă prelegere de la Memorialul Sighet, iar la începutul anilor 2000 în singurul său volum de memorii. Intitulat sugestiv *Anii cei mai grei din viaţa mea*, capitolul dedicat activităţii în cadrul SIMRE se concentrează pe misiunea grupului Fiii Patriei, atingând eliptic modificările de organigramă ale structurii şi îndepărtarea sa din 1956 ca urmare a afacerii Silviu Crăciunaş. Impresia generală din fragmentul respectiv este a unei reţineri ferme de a intra în detaliile operaţiunilor secrete. în interviul realizat în 2016, dedicat exclusiv activităţii SIMRE sub conducerea sa, Djuvara a refuzat să discute alte amănunte decât cele publicate deja. De altfel, a fost ultimul agent SIMRE în viaţă, trecând la cele veşnice la 25 ianuarie 2018, la Bucureşti. Avea 101 ani.

Agenţii dubli din exil

Dintre cei aflaţi în emigraţie şi care gravitaseră în jurul SIMRE şi al proiectelor adiacente, probabil cea mai ingrată postură au avut-o cei care au făcut joc dublu, lucrând atât pentru servicii secrete ale exilului românesc, cât şi pentru Securitate. De oricare parte a Cortinei de Fier s-ar fi aflat, tot exista un anumit bagaj biografic cu care puteau fi şantajaţi ori care se putea răsfrânge într-un alt mod asupra lor. Interesant este că ambele personaje principale ale acestei categorii au un parcurs oarecum similar: fiecare a suferit detenţie politică (ce-i drept, din motive diferite) şi fiecare a căutat să iasă din identitatea in- confortabilă şi blamabilă a agentului secret.

După căderea în dizgraţia Bucureştiului, Silviu Crăciunaş a fost unul dintre miile de deţinuţi politici de la începutul anilor 1950, până când Securitatea s-a convins că temerile care planau asupra lui sunt nefondate. Nu doar că a fost eliberat, ci şi reactivat ca agent secret şi trimis în Occident în 1957, ajungând să joace un rol de intermediar în tentativele de coagulare a structurii informative private a lui Gelu Belu. în primii ani de după revenirea în lumea liberă, Crăciunaş şi-a onorat într-o bună măsură angajamentul faţă de Securitate, ca mai apoi să se despartă de legăturile cu puterea comunistă. Odată cu succesul semnificativ înregistrat în urma publicării în 1961 a volumului de memorii *The lost footsteps*, în care amesteca fapte reale cu născociri menite să-i ascundă colaborarea cu serviciile din ţară, Silviu Crăciunaş a intrat într-un con de umbră, stabilindu-se în Regatul Unit. Oficial, îşi manifesta teama de a nu fi urmărit de Securitate, dar, în realitate, fostul agent „Victor" încerca să rămână departe de nisipurile mişcătoare ale lumii

serviciilor secrete, conştient fiind de vulnerabilităţile sale. Crăciunaş a murit la 1 februarie 1998, în orăşelul Hove din sudul Angliei, fără ca legăturile sale cu Securitatea să fi fost devoalate în timpul vieţii.

Un parcurs relativ similar pare să fi avut şi Gigi Saramet. Spre deosebire de povestea de viaţă a lui Crăciunaş, care s-a limpezit ca urmare a informaţiilor apărute după moartea sa şi a cercetărilor istorice, ceea ce se cunoaşte despre biografia fostului agent „Ion" nu face altceva decât să sporească şi mai tare mitul construit în jurul său. Ultima parte a biografiei sale este încă deopotrivă neclară şi intrigantă, o înşiruire de umbre şi apariţii surprinzătoare. Se pare că, după ce de-a treia misiune în RPR ca agent al serviciului privat al lui Opran, Saramet a început treptat să renunţe la ipostaza de spion. Prima haină pe care a dezbrăcat-o, în 1959-1960, a fost cea a agentului „Ion", dar acest lucru s-a petrecut în condiţii neclare, referirile din documentele Securităţii catalogându-l exclusiv ca „trădător de patrie", precum Mihail Opran ori generalul Petrescu, în timp ce Neagu Cosma afirma că sfârşitul colaborării ar fi fost de comun acord. Drumul pe care intrase părea să fie unul liniar şi fără de întoarce: în 1961 sau 1962, Gigi Saramet renunţa şi la colaborarea cu cei din exil. îşi lăsa astfel în urmă trecutul, încercările şi suferinţele, şi părăsea Europa pentru a se stabili la mii de kilometri distanţă. Despre fostul său colaborator, Gelu Belu ştia că ar trăi undeva în America sau în Brazilia, în timp ce Neagu Cosma afirmă în memorii că Saramet s-ar fi stabilit în Australia, „unde, credea el, nu va întâlni pe niciunul dintre aceia care-l

puseseră să meargă pe sârmă mai mult de zece ani'„. în realitate, în octombrie 1962, Gigi Saramet se afla în Asuncion, capitala Paraguayului, unde fusese descoperit dac- tiloscopic de către Interpol la cererea MAI de la Bucureşti, trăind sub identităţile de George Stănescu şi Goldhammer Gyorgy[1]. Se temea probabil că Securitatea l-ar fi putut pedepsi pentru încetarea colaborării, fie prin răpire (asemenea lui Traian Puiu ori Oliviu Beldeanu), fie prin deconspirarea tuturor activităţilor sale către Opran sau chiar către serviciile secrete occidentale. Părăsise aşadar Europa, căutând să-şi piardă urma într-o mică ţară îndepărtată şi să devină un alt om, lăsând în urmă pentru totdeauna viaţa de agent secret. Sau poate nu, iar aceasta era numai o legendă care trebuia să ajungă la Bucureşti pentru evitarea oricăror suspiciuni care ar mai fi planat asupra sa şi pentru a scăpa odată pentru totdeauna de legăturile sale cu lumea tenebroasă a spionilor. Se pare că Saramet îşi păstrase identitatea, transformându-şi numai prenumele prea românesc într-un George mult mai pretabil pentru vorbitorii de spaniolă din America Latină şi continua să trăiască în Paraguay. Enigmele vieţii sale nu se opresc însă aici. Conform unei note trimise Secretariatului de Stat de la Washington de către reprezentanţa diplomatică americană de la Asuncion, George Saramet ar fi fost între 1980-1986 unul dintre cele câteva sute de deţinuţi politici din Paraguay. Detenţia s-ar fi bazat pe articolul 79 din legislaţia paraguayană, care prevedea măsuri represive în cazul unor situaţii interne sau

1 ACNSAS, Fond SIE, dosar 214, ff. 3-4.

internaţionale care ar fi pus în pericol ordinea constituţională. Să fi fost Saramet un inamic pentru regimul dictatorial al lui Stroessner? Să fi căzut victimă unei răfuieli personale cu liderul paraguayan, după cum avea să lase ulterior de înţeles? Să îl fi ajuns trecutul în slujba Securităţii şi să fi fost bănuit de autorităţile paraguayene de activitate comunistă? Sau nimic din toate acestea?

Ultimul lucru cert care se cunoaşte despre Gigi Saramet nu răspunde, de fapt, la nicio întrebare de mai sus. Ba dimpotrivă, în 1991, un bărbat îmbrăcat elegant cobora dintr-o maşină luxoasă în faţa unui hotel din Bruxelles. Intra la recepţie şi îşi punea paşaportul uruguayan pe masă. Angajatul din faţa sa era un român, Radu Tutoveanu, care până la emigrarea legală în Belgia, în 1982, trăise la Bucureşti. Copilăria sa era legată de o casă de pe strada Mătăsari, în care în anii 1950 erau înghesuiţi, pe lângă familia sa, şi urmaşii lui Dimitrie Dobrescu, primar al capitalei înainte de Primul Război Mondial şi ministru al justiţiei în guvernul lui Marghiloman. Nepoata fostului politician conservator se căsătorise cu ofiţerul Nicolae Saramet, nimeni altul decât fratele mai mare al lui Gigi, iar cei doi tineri fuseseră apoi naşii de botez ai lui Radu Tutoveanu. în anii 1950, în acea casă de pe Mătăsari îşi făcuse apariţia de câteva ori şi Gigi Saramet. în memoria familiei, venirile sale au stârnit groază, apoi uimire şi în cele din urmă teamă. Prima dată a apărut într-o stare fizică precară, fără dantură şi îmbrăcat ponosit, fiind probabil recent ieşit din închisoare. A cerut câţiva bani cu împrumut, apoi a dispărut fără urmă. Când a reapărut era sănătos şi plin de vigoare, foarte bine îmbrăcat şi coborând dintr-o maşină care se făcea imediat

remarcată în monotonia Bucureştiului anilor 1950. Şi-a plătit datoria şi a promis că va mai reveni. Ceea ce nu s-a mai întâmplat niciodată. Gigi Saramet a dispărut încă o dată fără urmă din viaţa fratelui său mai mare. în acea zi din 1991, la recepţia hotelului din Bruxelles, când Radu Tutoveanu a deschis paşaportul bărbatului din faţa sa nu şi-a crezut ochilor. Potrivit documentului, de cealaltă parte a mesei se afla George Saramet, născut în România, şi care nu putea fi altcineva decât fratele naşului său de botez, cel despre care nu se vorbea în familie. „Nu aveţi un frate Nicolae?" a fost întrebarea ce părea să redeschidă perspectivele unei regăsiri nesperate. După ce şi-a revenit în fire, Gigi Saramet a fost de acord să intre în legătură telefonică cu fratele său, prin intermediul lui Radu Tutoveanu. Discuţia însă a fost una dificilă, atât ca urmare a emoţiilor uriaşe care îi marcau pe cei doi fraţi, cât şi din cauza barierei lingvistice. Gigi Saramet părea că a uitat complet limba română, cu excepţia unor cuvinte de bază, şi vorbea doar în franceză. Fostul spion a acceptat invitaţia lui Radu Tutoveanu de a-i fi oaspete ziua următoare, ocazie cu care şi-a manifestat dorinţa de a reveni în ţară, de a relua legăturile cu familia sa din România şi de a-i sprijini material în noua economie postdecembristă. Cel puţin ultima promisiune părea să aibă un oarecare fundament, de vreme ce, la hotelul din Bruxelles, se vorbea că oaspetele respectiv ar fi fost unul dintre cei mai bogaţi oameni de afaceri din Uruguay. Cu acelaşi prilej, Saramet i-a dat lui Tutoveanu adresa sa din Montevideo, aflată într-o zonă selectă a capitalei uruguayene, precum şi două poze recente de familie. Chiar dacă era surâzător şi elegant, Saramet părea foarte îmbătrânit, mult peste cei

67 de ani pe care îi avea, fiind probabil o dovadă tăcută a vieţii complicate şi riscante pe care o dusese[1].

Apoi din nou tăcere. George Saramet nu a mai avut nicio legătură cu familia sa, nu s-a mai întors şi nu a mai căutat pe nimeni. Apăruse subit şi a dispărut la fel de abrupt. Chiar dacă vremurile se schimbaseră, regimurile se prăbuşiseră şi oamenii puteau să se bucure de libertăţi îndelung interzise, trecutul nu se stinsese niciodată. Probabil Gigi Saramet se depărta din nou de universul în care îmbrăcase prea multe haine, de la contrabandist la spion, alegând să rămână mai degrabă necunoscut. Sau, mai bine spus, un mit.

Ieşirea din infern

Universul emigraţiei foştilor agenţi şi colaboratori ai SIMRE cuprinde şi o faţetă mai puţin cunoscută: a celor care au căzut în mâinile Securităţii, au trecut prin anchete şi temniţe, au fost eliberaţi şi, în cele din urmă, au reuşit să mai treacă o dată Cortina de Fier, stabilindu-se în lumea liberă. în fapt, este vorba despre o singură persoană, cu un destin cât o tipologie: Constanţa Olariu.

După ce fusese condamnă la opt ani de muncă silnică, colabo-

1 Arhiva personală Lucian Vasile, Interviu cu Mălina Mircioiu (Şaramet/ Şeremet), nepoata lui Gheorghe Saramet, Bucureşti, 2022.

ratoarea lui Opran a fost transferată de la Jilava la Mislea în aprilie 1956, iar trei luni mai târziu era adusă la Miercurea Ciuc[1]. în penitenciarul Mislea a cunoscut-o pe Magda (Margareta) Vasiu, fosta soţie a pilotului Decebal Vasiu, cu care va lega o prietenie strânsă în lunile următoare petrecute împreună în aceeaşi celulă de la

1 ACNSAS, Fond Penal, dos. 6 957, voi. 8, f. 175.

închisoarea Miercurea Ciuc. în anii de detenţie, Constanţa Magoş s-a remarcat printre celelalte deţinute drept posesoarea unei memorii uimitoare, atât de cuprinzătoare, încât unele o bănuiau că fabulează, mai ales că avea şi darul de a povesti diferite amintiri din libertate sau cărţi pe care le citise în tinereţe. Oferea, de asemenea, lecţii de franceză, dar şi

de cosmetică ori de bucătărie

.Interesant este că primele două săptămâni pe care le-a petrecut în ţară, în vila conspirativă a Securităţii, nu au fost incluse în perioada de reţinere, prin urmare, detenţia ei a început oficial abia la 27 august 1951, atunci când a fost mutată la Malmaison, şi avea să expire la 24 august 1959. Dar atunci când a ieşit pe poarta închisorii din Miercurea Ciuc, Constanţa Magoş nu era un om liber. Considerată încă „element periculos", Securitatea a decis să-i instituie pentru 36 de luni (suplimentate apoi cu alte 24) domiciliu obligatoriu în comuna Rubla, din pustiul Bărăganului. Vestea că va fi forţată să trăiască într-un sat pierdut în câmpia aridă din sud-estul ţării nu a fost singurul şoc pe care l-a avut Constanţa Magoş. în drumul spre noul domiciliu, aceasta a trecut prin Bucureşti, să-şi vadă soţul pentru care fusese atrasă în cursa întinsă de Securitate şi de care, numai oficial, divorţase. Ştia că sentimentele dintre ei erau puternice, legătura lor neputând fi frântă de distanţe, de graniţe şi sârme ghimpate, de speranţe, iluzii şi temeri, ori de suferinţele detenţiei şi ale anchetelor. Cel puţin în primii ani, Dumitru Magoş făcuse demersuri să-i trimită pachete cu alimente şi medicamente soţiei sale bolnave, înaintase petiţii şi memorii, însă cu timpul probabil s-a resemnat cu destinul potrivnic. Şi viaţa a mers înainte, cel puţin pentru el, căci atunci când Constanţa Magoş a ajuns la apartamentul din strada Brezoianu 51a rămas împietrită aflând că divorţul scriptic devenise şi faptic, iar fostul ei soţ trăia acum cu

altcineva. Din acest moment, Constanţa (redevenită) Olariu a înţeles că trebuie să înfrunte singură viitorul şi greutăţile care o aşteptau şi a plecat spre Rubla.

În anii de domiciliu obligatoriu, Constanţa Olariu nu şi-a pierdut energia, flerul şi capacitatea de a se descurca (aproape) în orice situaţie. Chiar dacă a trebuit să o ia de la zero şi să trăiască cu puţinul oferit de câmpurile aride ale Bărăganului, în modesta sa locuinţă se găseau alimente de tot felul, de la ciocolată şi gemuri, la vişinată şi vin de calitate. Este drept însă şi că Olariu era foarte muncitoare, reuşind să întoarcă în favoarea sa orice posibilitate de a-şi îmbunătăţi viaţa: spre exemplu, îşi suplimenta veniturile dând meditaţii de franceză fiului unui funcţionar care locuia în apropiere de Rubla. Nu scăpase, bineînţeles, de trecutul său şi de etichetele de duşman al poporului şi, mai grav, de spioană. Deja la 11 noiembrie 1959, la câteva săptămâni după ce ieşise din penitenciarul Miercurea Ciuc, i s-a deschis dosar individual, fiind suspectată de spionaj în favoarea Franţei, singurul argument fiind activitatea sa de la Paris, din 1948-1951. La Rubla a fost încadrată informativ de trei agenţi, notele date de aceştia conturând imaginea unei persoane care se plasa pe aceeaşi baricadă anticomunistă şi pronunţat regalistă, care povestea cu plăcere din experienţa sa din exil şi se zbătea să-şi îmbunătăţească traiul.

Restricţia domiciliară a fost ridicată după expirarea celor cinci ani de domiciliu obligatoriu, în 1964, Constanţa Olariu stabilindu-se la Bucureşti. S-a angajat ca simplă cosmeticiană la o cooperativă *Higiena* de pe Şoseaua Olteniţei şi, în ciuda riscurilor, a reluat legăturile cu Mihail Ţanţu, dar şi cu foste colege de detenţie. Supravegherea

nu a încetat, Olariu fiind acum „obiectivul Marta", urmărită atât prin tehnică operativă, cât şi cu ajutorul agenturii – informatorii care o încadrau –, mai ales că unii dintre prietenii apropiaţi, precum Magda Vasiliu sau noul ei soţ, Vasile Ciobanu, erau agenţi ai Securităţii.

Unul dintre lucrurile remarcabile la Constanţa Olariu era uşurinţa cu care răzbea în contexte care-i ofereau prilejul de a obţine informaţii despre persoanele importante ale lumii în care trăia. Nu numai în exil ajungea să ştie despre afacerile ilicite ale liderilor emigraţiei sau despre amorurile lor secrete, ori despre viciile unuia şi altuia. Până şi în Bucureştiul de la mijlocul anilor 1960, Constanţa Magoş (Olariu), o fostă deţinută politic, reuşea să afle dedesubturile fostei elite comuniste despre care niciu- nul dintre membrii nomenclaturii nu aveau cunoştinţe. Spre exemplu, într-una dintre vizitele pe care i le-a făcut lui Albert Fayon s-a trezit că în locuinţa acestuia dăduse năvală Ana Toma, fosta soţie a ziaristului Sorin Toma, pentru a se plânge că fusese iar snopită în bătaie de noul ei soţ, care era nimeni altul decât Gheorghe Pintilie, cel care a condus Securitatea în primii cincisprezece ani de existenţă. Nu era prima situaţie paradoxală din viaţa sa, însă îşi avea cu siguranţă absurdul ei: o veche ilegalistă comunistă căuta înţelegere şi empatie din partea unei foste deţinute politic pentru că fusese agresată de cel care distrusese atâtea destine, inclusiv pe al celei din urmă.

După decepţii şi suferinţe, Constanţa Olariu mai avea o singură năzuinţă: să plece definitiv din România şi să-şi trăiască bătrâneţea în Franţa. însă nu voia să apeleze la românii din emigraţie şi, cu atât mai mult, la cei cu care

colaborase între 1948-1951, dar ştia că pe cont propriu este aproape imposibil de reuşit. Rezolvarea o vedea în sprijinul pe care spera să-l obţină de la foştii săi colegi de facultate francezi, unii dintre ei având acum poziţii importante fie în administraţia centrală de la Paris, fie în companii care puteau face unele schimburi prin care să „cumpere" scoaterea ei din ţară. Salvarea a venit pe o cale ceva mai simplă şi mundană: profesorul George Rossard, fostul său coleg de bancă din anii studenţiei, a acceptat să facă o căsătorie de formă şi, în baza ei, femeia a cerut în 1968 să plece din ţară pentru a trăi alături de soţul ei. Ofiţerii de Securitate erau la curent cu planurile sale şi, conştienţi că nu o mai pot reţine în ţară (mai ales că se întrevedea şi posibilitatea unor presiuni diplomatice), au decis să facă un plan de lucru plecând de la ipoteza că Olariu va părăsi România. Până atunci însă trebuia să fie recrutată ca informatoare şi, cât va mai locui la Bucureşti, să dea note despre foştii săi colegi de detenţie sau de domiciliu obligatoriu, în special cei din fostele partide istorice. După ce pleca din ţară, ar fi trebuit să activeze ca informatoare din exil, dar până şi ofiţerii erau conştienţi că este probabil ca aceasta să uite cu totul de sarcinile pe care i le vor trasa. Cu toate acestea, planul de recrutare a mers mai departe, iar la 27 mai 1968 maiorul Ismail Semsedin o întâlnea pe Constanţa Olariu în casa conspirativă Mănescu din capitală şi îi cerea în mod direct să devină informatoare a Securităţii. Femeia voia un singur lucru: să plece din ţară, indiferent de cost, chiar şi dacă asta ar fi însemnat să fie colaboratoare, ajungând să ceară ea însăşi direct în timpul discuţiei să i se aprobe plecarea în Franţa, de unde promitea să continue să trimită note.

Pentru început, a fost instruită să frecventeze familia Brătianu, ai cărei membri îi cunoscuse în timpul domiciliului obligatoriu, şi să dea note despre o turistă franceză despre care se bănuia că are legături cu emigraţia română de la Paris, totul sub numele conspirativ „Marica”[1].

Femeia a făcut ceea ce ştia mai bine: a pendulat între ce i se cerea să facă şi ce dorea ea, încercând să pară că se achită cu seriozitate şi dedicaţie, însă fără a da informaţii care se puteau răsfrânge asupra apropiaţilor săi. A mimat foarte bine aplombul colaborării, căci în zilele Primăverii

de la Praga ajunsese să îl caute o dată la două-trei zile pe ofiţerul de legătură pentru a mai furniza unele date. Iar acesta părea să fie convins de deschiderea ei, încât a şi răsplătit-o financiar de câteva ori cu sume care variau între 250 şi 300 de lei

.în paralel, Constanţa Olariu făcea demersurile necesare pentru primirea paşaportului şi plecarea definitivă din România. Având o colaborare activă cu Securitatea, se aştepta acum ca obţinerea documentelor să se facă fără probleme, însă, spre consternarea sa, atât cererea din 11 august 1969, cât şi cea înaintată două luni mai târziu au fost respinse de Serviciul Paşapoarte. A fost nevoie ca Neagu Cosma, şeful contraspionajului, să facă o notă olografă prin care să ceară să i se aprobe plecarea din ţară. înainte de a părăsi România, maiorul Semsedin i-

a făcut un ultim şi temeinic instructaj cu privire la sarcinile pe care le va avea în Franţa (codificată „Florida") şi modurile de comunicare cu Bucureştiul. După ce va trece de verificările serviciilor franceze şi, probabil, şi ale lui Opran, Constanţa Olariu urma să strângă date despre emigraţia legionară, despre vechii politicieni ori alte personalităţi ale comunităţii româneşti şi să identifice cine face presiuni asupra românilor care decid să ceară regim de refugiat politic autorităţilor de la Paris. Datele urmau să fie furnizate fie direct, dacă ar mai fi venit în ţară pentru a-şi vizita părinţii, fie prin poştă, pe adresa din strada Bibescu Vodă unde locuise după întoarcerea din DO. Dacă avea informaţii urgente sau care trebuiau comunicate concis, ar fi trebuit să utilizeze cerneală simpatică. Altfel, era stabilit un simplu cod de comunicare, prin scrierea convenţională a corespondenţei:

Pentru a comunica dacă a fost anchetată la sosirea în Florida [Franţa – n.m.] de către organele de contrainformaţii va sublinia localitatea şi data scrisorii.

Dacă va constata că este urmărită de organele poliţieneşti, va folosi în ultimele 10 rânduri ale scrisorii cuvântul „timp".

Dacă a reuşit să-şi creeze relaţii importante de la care are perspectivă să obţină informaţii valoroase, va folosi în aceeaşi parte a scrisorii cuvântul „soare".

Comunicarea că urmează să primim notă scrisă simpatică va fi făcută prin folosirea cuvântului „ştire".

Pentru confirmarea primirii materialelor trimise de ea prin scriere simpatică, vom expedia de la adresa căsuţei poştale o vedere care se va încheia cu urarea „cu bine". O vedere expediată de noi care se va încheia cu expresia „te îmbrăţişez" va însemna că aşteptăm veşti[1].

Efortul Securităţii a fost însă degeaba: odată plecată din ţară în 1970, Constanţa Olariu nu a mai privit înapoi şi nici nu s-a gândit vreun moment să onoreze vreunul dintre angajamentele luate faţă de maiorul Ismail Semsedin şi colegii săi. S-a stabilit în apropierea Parisului şi s-a angajat la un orfelinat de copii cu dizabilităţi, ajungând în scurt timp să ocupe funcţia de director al instituţiei. Căsătoria cu Rossard a fost anulată şi a avut o legătură cu un conte care a murit la puţină vreme după ce a cunos- cut-o, lăsându-i o mică moştenire. A reluat legăturile cu Mihail Opran, chiar dacă şi unul, şi altul erau umbre a ceea ce amândoi

' ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 127; Fond Reţea, dos. 303 378, ff. 21-22.

reprezentaseră la sfârşitul anilor 1940-începutul anilor 1950 în exilul românesc, şi s-a afirmat ca o fermă anticomunistă, făcând parte din Comitetul foştilor deţinuţi politici din România. Ultimii ani ai vieţii î-a trăit în condiţii modeste, într-o suburbie a Parisului, şi a murit în 1985 în oraşul de pe Sena, pe care poate că n-ar fi trebuit să-l părăsească niciodată.

Revenirea în infern

Oarecum în oglindă cu cazul Constanţei Magoş, au existat şi agenţi sau călăuze ale SIMRE care au făcut acelaşi drum, însă în sens invers. O asemenea alegere, care pare la prima vedere una sinucigaşă, era determinată în general de două mari motive: greutăţile financiare suportate în Occident şi, mai ales, dorul răvăşitor de ţara natală.

în cazul lui Dumitru Mitu, unul dintre membrii biroului con- trainformativ al SIMRE, cel care fusese

îmbătat, năucit cu ajutorul unei femei şi lăsat fără documentele secrete pe care trebuia să i le predea lui Mircea Pătru, se adaugă şi o a treia cauză: alesese calea exilului mai degrabă din întâmplare. Este adevărat că în 1947 se interesase la legaţia americană de posibilităţile legale de emigrare, însă renunţase ulterior la aceste gânduri. Ceea ce totuşi l-a determinat, patru ani mai târziu, în 1951, pe când era ofiţer de grăniceri, să plece clandestin au fost criticile la care a fost supus de ofițerul politic al unităţii pentru legăturile sentimentale cu fiica unui fost membru al burgheziei. Sătul de acuzaţii şi temător pentru viitorul său, într-o noapte l-a dezarmat pe colegul de patrulă şi a luat-o la fugă spre teritoriul ţării vecine. Găsit a doua zi dimineaţă de o patrulă de grăniceri iugoslavi, a fost încarcerat, torturat şi anchetat până când, prin intermediul unor reprezentanţi ai serviciilor secrete franceze, a fost scos din centrul de detenţie şi trimis în Franţa, unde s-a alăturat SIMRE.

Cu toate acestea, colaborarea sa cu structura informativă românească a fost de scurtă durată, iar pentru Dumitru Mitu exilul a însemnat o viaţă la periferia unei societăţi în care nu se putea integra, mai ales că nici nu vorbea franceză, fiind aproape în permanenţă hăituit, bătut şi înfometat. La mijlocul anilor 1950, viaţa lui s-a îmbunătăţit odată cu căsătoria cu o franţuzoaică, însă nu a însemnat că Mitu îşi găsise locul în Occident. Dezamăgirea produsă de decesul subit al lui Neferu şi, implicit, de dispariţia unui loc de muncă apropiat de profilul său, a accentuat deziluzia în care trăia. De aceea, atunci când Securitatea l-a contactat în 1957, răspunsul a fost unul neaşteptat de deschis pentru ofițerii de la Bucureşti: „plân-

gând mi-a spus că pentru ţară lasă şi soţie şi tot şi vine acasă',,, nota informatorul „Nelu". Fără să fie dominat de opţiuni anticomuniste, Mitu a acceptat mâna întinsă din ţară şi a oferit informaţii despre cei din emigraţie, sub numele conspirativ „Macarie". Iar peste şase ani, în vara anului 1963, se repatria stabilindu-se la Bucureşti, într-o frumoasă casă veche în stil neoromânesc, aflată pe o străduţă liniştită de lângă Cişmigiu, peste drum de palatul Nunţiaturii Apostolice. Se întorsese suficient de târziu ca să nu mai cunoască teribila experienţă a detenţiei politice.

Nu la fel de tardivă a fost şi repatrierea lui Nechita Obreja, fostă călăuză, anticomunist fervent şi agent al SIMRE în perioada Neagu Djuvara. Deziluzionat de emigraţia românească, confruntat cu mari dificultăţi financiare,

dar mai ales măcinat de dorul pământului natal şi al mormintelor părinţilor săi, Obreja a fost foarte aproape să facă pasul decisiv spre ţară în august 1956. Numai intervenţia energică şi intempestivă a Măriei Brăescu, dublată de stăruinţele şi promisiunile lu

iDjavara, l-au convins pe fostul legionar să nu intre în sediul legaţiei române din Paris. însă doi ani mai târziu, nimic nu a mai putut să-l oprească. Rămas şomer şi în pragul sărăciei extreme, a cerut şi a obţinut repatrierea, convins că acţiunile sale din trecut vor fi şterse sub prevederile decretului de amnistiere care îi viza pe românii din exil. în faţa reprezentanţilor diplomatici din legaţie, şi-a motivat simplu decizia: se săturase de „minciunile din exil" şi voia „să moară în ţara lui"[1].

La 11 mai 1958 fosta călăuză ajungea să treacă din nou graniţa românească, dar de data aceasta legal, gest care a produs consternare şi revoltă în rândul emigraţiei româneşti de la Paris. Numai că realitatea pe care a cunoscut-o în ţară era cu totul alta decât cea pe care şi-a imaginat-o. A fost încarcerat, torturat şi supus, de-a lungul verii anului 1958, unor lungi interogatorii despre Mihail Opran şi Titi Constantinescu, despre structurile legionare din Occident, despre CAROMAN şi, mai ales, despre activitatea sa ca agent secret. Eliberat în ianuarie 1960, s-a stabilit la Bacău, unde Securitatea l-a ţinut sub o strictă supraveghere: în locuinţa sa erau montate microfoane şi era permanent filat, toate contactele lui fiind atent monitorizate.

Obreja nu s-a mai putut integra în noua societate românească. Ocolit şi privit cu suspiciune de toţi cei din jurul său, fără familie, bolnav de inimă şi constrâns să trăiască într-o cameră insalubră şi fără încălzire, fostul agent ajunsese la sfârşitul anului 1963 să ceară expatrierea în Franţa, inclusiv printr-un memoriu adresat direct lui Gheorghiu-Dej. Aşa cum în 1958 regreta că rămăsese în Occident, cinci ani mai târziu îi părea rău că

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 2 248, f. 10.

se repatriase în ţara natală, cu singura menţiune că acest din urmă gest îi permisese să revadă mormintele părinţilor. Evident, demersurile sale au rămas fără răspuns. Nechita Obreja a murit la 9 septembrie 1964, singur, pe un pat din sanatoriul TBC din Bârlad, visând că trece din nou graniţa clandestin din România comunistă spre Europa occidentală.

Pierduţi în lumea largă a emigraţiei, supravegheaţi de Securitate sau chiar contactaţi de către ofiţerii de la Bucureşti pentru a colabora cu regimul comunist, aproape toţi cei din exil au rămas, într-un fel sau altul, cu privirea întoarsă spre ţară. Dorul de locurile natale şi, pur şi simplu, patriotismul sau dorinţa de a păstra identitatea românească, şi în unele cazuri de a o transmite mai departe copiilor lor, i-au determinat să păstreze o legătură cu România, chiar dacă ţara devenise cu totul alta decât cea pe care o părăsiseră în anii 1940. De aceea, mulţi dintre ei au avut o reţinere puternică să devină cetăţenii altor state. în plus, majoritatea spera că situaţia internaţională este una temporară, comunismul avea să cadă, iar ei se vor putea reîntoarce acasă. Dumitru Mitu chiar îşi amintea de o discuţie din 1951-1952 cu Mihail Opran, care

mi-a spus că cel mai bun lucru este să am naţionalitate franceză, să îmi fac o situaţie aici în Franţa.

Eu l-am întrebat „dar patria cui o las dacă devin cetăţean francez?" Mi-a răspuns că asta nu este nimic, ci să profit să fac o situaţie deoarece ca cetăţean francez nu mai eşti văzut ca un străin. Când ceasul eliberării va sosi,

Opran a spus că-l va chema şi nu are să-l deranjeze hârtiile franţuzeşti (cetăţenia) odată sosit în ţară. […]

Mi-a mai spus să fiu curajos, băiat cinstit şi bun aşa cum am fost până acum şi să devin cetăţean francez[1].

Odată cu trecerea anilor şi cu unele evenimente precum Revoluţia Maghiară din 1956, care au arătat că lucrurile sunt departe de a se mai schimba, românii din exil care colaboraseră cu serviciile secrete au început să aplice pentru cetăţeniile altor state. în plus, acest lucru era necesar integrării în societăţile respective, decizii care se transpuneau într-un parcurs profesional mai bănos, servicii sociale mai bune şi un viitor mai sigur, mai ales că unii alegeau să-şi întemeieze familii sau afaceri. Aşa au ajuns cetăţeni francezi (presiunea de integrare era mai accentuată decât în alte ţări) Ilie Rada şi Naghirneac, acesta din urmă având nevoie de statutul juridic de cetăţean al celei de-a Patra Republici pentru a fi pilot de linie în Guyana Franceză. Mircea Pătru a devenit american, Romeo Bălăceanu s-a mutat în Suedia, în 1952, şi a obţinut cetăţenia la mijlocul anilor 1960, Gelu Belu s-a naturalizat ca austriac, iar fosta călăuză Danciu a devenit venezuelean, ajungând chiar să revină în România în anii 1980, dar sub protecţia guvernului de la Caracas. La rândul său, Neagu Djuvara a aplicat pentru cetăţenia franceză abia la sfârşitul anilor 1980. Spune în memoriile sale: „aveam ambiţia, ca prostu, să mor român”[1]. Singurul dintre liderii SIMRE care şi-a transformat ambiţia în crez a fost, se pare, Mihail Opran. Nu există date că ar fi admis

1 ACNSAS, Fond SIE, dos. 1 403, voi. 2, ff. 20-21.

vreodată să devină cetăţean francez şi, cel mai probabil, a fost înmormântat într-unui dintre cimitirele Parisului ca cetăţean român refugiat.

Dar chiar dacă au devenit cetăţeni ai altor state, foştii agenţi şi colaboratori români ai serviciilor secrete au vrut ca fiii şi fiicele lor să cunoască şi să păstreze legătura cu România, câteodată să şi înveţe română şi, în unele cazuri, să fie botezaţi ortodox. Despre Ilie Rada se ştie că visa să-şi trimită băiatul, Raoul Rada, măcar o dată într-o vizită în ţară, alături de mama sa,iar Bobby Chintescu plănuia ca fiica sa să-şi petreacă în fiecare vară câteva zile în patria lui natală. Copiii lui Gelu Belu chiar au vizitat România, fiind însă sechestraţi pentru o scurtă perioadă, până când au primit permisiunea să se reîntoarcă la I Viena, experienţă care i-a dat frisoane fostului agent SIMRE.

Dintre toţi, probabil Chintescu a fost cel mai determinat ca I fiica lui să-i păstreze ceva din identitatea românească. Potrivit I unei note informative, acesta a afirmat că „fiica sa, care are 3 I ani, a fost botezată la biserica ortodoxă şi s-a certat cu soţia sa I că nu a botezat-o la biserica catolică. De asemenea, el vrea ca I fiica sa să înveţe limba română şi că va face o educaţie, în sen- I sul de a iubi România, al cărei cetăţean este tatăl ei'„.

în fond, părinţii acestor copii luptaseră din exil, ca agenţi I secreţi sau colaboratori ai structurilor informative, împo- V triva regimului comunist şi pierduseră. Păstrarea memoriei româneşti putea fi singura şi ultima lor victorie.

Destinele celor din interior

Atunci când vorbim despre vieţile de după activitatea informativă, palierele sunt destul de clar disproporţionate. Pe de o parte, sunt cei din emigraţie, unde se disting anumite tipologii, cu contextualizările aferente. Pe de alta, sunt cei rămaşi în ţară, ale căror vieţi

[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 195 692, f. 22.

au cunoscut efectele radicale şi dramatice ale implicării voluntare sau inconştiente, consistente sau tangenţiale, totale sau punctuale în largul spectru al „spionajului" sau al „trădării de ţară". Toţi aceştia aveau să fie arestaţi, anchetaţi, judecaţi şi condamnaţi, petrecând ani de zile în închisori şi lagăre. Pentru ei şi pentru apropiaţii lor nimic nu avea să mai fie la fel.

Detenţia ca experienţă a fost asumată în moduri foarte diferite. Spre exemplu, Aurel Angelescu, colaboratorul Lyei Popescu, a devenit foarte religios în închisoare, ceea ce însă nu i-a temperat raportarea ideologică la comunism, ba dimpotrivă: nu doar a fost unul dintre iniţiatorii grevei din închisoarea Piteşti, din primăvara anului 1956, dar în permanenţă s-a poziţionat împotriva administraţiilor închisorilor prin care a trecut. în penitenciarul Dej, Angelescu

a lansat „teoria" de a distruge totul ce este cu putinţă din patrimoniul comuniştilor: a deteriora dacă este cu putinţă ca- zarmament, mobilier şi îmbrăcăminte. Orice distrugere este o cheltuială şi o sarcină în plus pentru comunişti. La începutul lunei martie 1961 pe când deţinuţii din camera 32 au mers la bae, Angelescu a găsit o monedă de 15 bani pe care a adus-o în cameră. După ce această monedă a fost studiată şi comentată de toţi deţinuţii, Angelescu a aruncat-o în WC, spunând că a sărăcit statul comunist în acea zi cu 15 bani[1].

Nu a fost singurul care îşi păstra contondenţa faţă de regim şi speranţa într-o revenire la sistemul anterior celui instalat în 1945. Despre Constantin Eftimie un coleg

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 937 501, ff. 34-35.

de celulă relata că „speră că în statul de mâine va juca un rol important întrucât în timpul detenției i s-a prezis în palmă că va avea o situaţie mare”[1]. Nu toţi cei care au avut la începutul detenției o poziție anticomunistă au şi păstrat-o până la final. Este cazul lui Victor Moldovan, care la Gherla a cunoscut în mod elocvent o repoziționare radicală. Alţii au avut fluctuaţii majore, precum Mihail Ţanţu, care trecea de la nerecunoaşterea regimului comunist din ţară la redactarea de ample note informative despre activitatea sa din exil. Au existat, de asemenea, şi cazuri în care deținuții au fost puternic afectați psihic de turnura neaşteptată a vieții. Ion Bucşan, unul dintre sprijinitorii echipei Jaques, a suferit o depresie puternică în temniță, refuzând să mai vorbească şi de multe ori chiar să mănânce, şi nu îl interesa nimic din ceea ce se petrecea în jurul său. Numai sprijinul constant al colegilor de celulă l-a ajutat să supravieţuiască, însă tot efortul a fost numai o amânare a inevitabilului, Bucşan murind de inimă rea la câteva luni după eliberare. O soartă similară a avut şi Traian Popovici, fratele lui Mircea Popovici din echipa Robert, care

> în urma bătăilor şi torturilor suferite în anchetă [...] îşi pierduse mințile. Apatic, cu privirea pierdută în gol şi mut, Popovici nu mai avea niciun contact cu realitatea înconjurătoare. Cât era ziua de lungă se plimba în micul spaţiu liber din celulă, făcând aceiaşi doi-trei paşi dus-întors. Din când în când îşi întrerupea umbletul de urs în cuşcă şi se aşeza pe pat. Se odihnea câteva minute, apoi îşi relua plimbarea fără sfârşit[1].

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 501 396, f. 33.
[1] Ion Ioanid, *op. cit.*, p. 230.

Chiar şi după câţiva ani, când Ion Ioanid l-a reîntâlnit pe Traian Popovici în închisoarea Aiud, iar acesta, „cu aceiaşi ochi lipsiţi de expresie", îl privea fix din camera destinată „nebunilor", în contrapartidă, au existat şi persoane care şi-au dus detenţia sub obsesia nevoii de a-i supravieţui pentru a-şi revedea copiii. Cel mai bun exemplu este Anton Zaharia, măcinat permanent de dorinţa de a fi din nou alături de fiica sa. însă de departe, cea mai grea postură a fost a femeilor care au fost despărţite de copiii lor. în primele luni de după arestare, Tamara Banciu plângea încontinuu şi repeta numele fiicei de numai şase luni pe care o lăsase acasă, fără să ştie dacă este sau nu în grija cuiva. Maria Muscalu refuza să mănânce, măcinată de gândul la fiica sa, al cărei tată fusese condamnat la moarte şi executat, şi a cărei mamă era condamnată la ani mulţi de muncă silnică. Oricât de cinic ar părea, în această privinţă situaţiile Lyei Popescu şi a Paulei Ventzel, condamnate la muncă silnică pe viaţă, erau totuşi mai bune: cei doi băieţi ai iubitei lui Mihail Opran rămăseseră în grija unchiului din Arad, iar Anton Ventzel a fost crescut de bunici. Şi mai dramatic a fost cazul femeilor care au intrat în închisoare fiind însărcinate: Elena Ularu a născut în toamna anului 1953 o fetiţă pe care a putut să o ţină în braţe numai câteva săptămâni, fiindu-i luată fără să i se spună unde va fi dusă, şi primind după câteva luni un act de deces al copilei. Aproape un an mai târziu, la 10 februarie 1954, şi Ileana Samoilă a născut în închisoarea-spital Văcăreşti: „în seara când am născut am plâns şi m-am rugat de ea, vă rog frumos nu mă mai lăsaţi aici singură că mor aici. După

ce am născut a zis gardianca către moaşă: «unde e, fă, Răsăritul, să-nchin fata?»„.[1] Copila şi-a petrecut primele paisprezece luni de viaţă alături de mama sa, în închisoare, până a fost preluată de către un unchi.

Totuşi, în general, cei mai mulţi dintre condamnaţi şi-au trăit perioada de încarcerare într-o ternă resemnare şi tacită acceptare a condiţiei la care fuseseră reduşi, aşteptând clipa eliberării. Sau, pur şi simplu, scurgerea timpului, căci Lya Popescu şi Paula Ventzel şi-au petrecut 13 ani din viaţă în închisoare, ştiind că au condamnare la muncă silnică pe viaţă, până când sentinţa le-a fost comutată în 25 de ani de muncă silnică. însă nu toţi aveau să mai păşească în afara penitenciarelor: Elena Stetin a murit la Jilava, ca urmare a unui cancer de sân dezvoltat în temniţă, iar Elena Teodorescu a fost găsită spânzurată, în 1957, cu câteva luni înainte de eliberare, în celula sa de la Miercurea Ciuc.

Expirarea pedepsei nu însemna în mod automat şi revenirea în libertate. în viziunea regimului, o persoană condamnată pentru spionaj putea cu greu fi considerată „reeducată" sau, mai bine spus, era văzută în continuare ca potenţial pericol, fiind dispusă să reintre în legătură cu structurile secrete cu care colaborase înainte de arestare. De aceea, chiar şi după expirarea condamnării, nu puţini au fost cei care au primit domiciliu obligatoriu. în 1959, după opt ani de detenţie, Constanţa Magoş a fost trimisă la

1 https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schim- bat-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-samoila-eu−cel-putin-sunl- sincera-si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu-pot-259455 (accesat ia 22 iulie 2021). I

Rubla; un an mai târziu, cu două zile înainte de Crăciun, Dumitru Secară a primit vestea că i s-a stabilit o restricţie similară pentru 36 de luni.

Atunci când totuşi erau eliberaţi, fie din închisoare, fie din lagăre, fie din domiciliu obligatoriu, revenirea în mediul din care fuseseră arestaţi a fost departe de ceea ce au visat în anii de detenţie. Ilie Banciu, unul dintre sprijinitorii grupului Jaques, îşi amintea:

> am aşteptat ieşirea din închisoare ani mulţi şi grei, fără a pierde nădejdea că vom ajunge şi această zi; unii însă n-au mai ajuns, îndeosebi aceia care şi-au pierdut orice nădejde sau cei răpuşi de boli şi care au devenit total degradaţi fizic. Deşi dorită atât de mult, această eliberare, atunci când a venit, ne-a găsit obosiţi, sceptici, încât nu ne-am putut bucura pe măsura aşteptărilor. Au trecut mai multe zile până ce, măcar în parte, ne-am refăcut sufleteşte[1].

în alte cazuri, eliberarea a însemnat doar o nouă traumă care de multe ori dezechilibra mai puternic decât detenţia în sine.

Acelaşi Anton Zaharia, când a revenit la Bucureşti în 1963, şi-a găsit soţia recăsătorită, iar fiica – pentru care rezistase în închisori – adoptată de către tatăl vitreg. Şocul a fost atât de puternic, încât Zaharia a albit complet în câteva ore, iar după patru ani a murit. Situaţii similare s-au petrecut şi cu alţi foşti deţinuţi politici: Ecaterina Eftimie nu se mai aştepta ca soţul său să iasă viu din închisoare, şi după ce fusese constrânsă să divorţeze (la fel ca Edith Angelescu) s-a recăsătorit. Atunci când Constantin Eftimie

1 Traian Golea (editor), *op. cit*, p. 88.

a fost eliberat, femeia a divorţat din nou, şi cei doi vechi soţi au revenit unul alături de celălalt, însă lunga perioadă de separare şi al doilea mariaj al femeii au dus la gelozii şi certuri care, în cele din urmă, au destrămat cuplul.

Din nou, cea mai dureroasă decontare a detenţiei politice a fost în relaţia părinte-copil. Eliberată din închisoare, Ileana Samoilă şi-a revăzut copilul pentru prima dată la sfârşitul lunii aprilie 1957, când fata avea patru ani şi două luni, aşadar după trei ani de despărţire:

Am bătut la poartă şi s-a deschis poarta şi a apărut o fetiţă... cu codiţe şi mânjită de dulceaţă pe obraji şi cu un şorţuleţ şi toată volane şi grăsuţă şi arsă de soare... Şi-am zis: „cum te cheamă?" „Ileana Doina Opriş." „Aaaa", zic, „pe tine te caut eu". Şi-am îngenuncheat în faţa ei în portiţă. Şi ea a venit la mine, s-a uitat aşa şi-a început să zâmbească: „Da' tu cine eşti?" Zic: „Eu sunt mămica Ileana." S-a repezit de gâtul meu, domnişoară, m-a luat de gât şi m-a pupat şi s-a strâns aşa lângă mine şi-a zis „să nu mai pleci de la mine, că tu eşti frumoasă, foarte frumoasă!"[1].

[1] https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/1989-anul-care-a-schim- bat-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-samoila-eu-cei-putin-sunt- sincera si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu-pot-259455 (accesat la 22 iulie 2021).

Nu toate revederile au fost atât de fireşti şi de vindecătoare pentru părinţi şi copii. Treizeci de ani mai târziu, Ilie Banciu încă era puternic marcat:

primul şoc ce l-am avut a fost revederea familiei, şi îndeosebi a fetiţelor, pe care le-am lăsat mici, de jumătate de an, respectiv doi ani şi jumătate. Mi-au plăcut întotdeauna copiii şi înainte de detenţie, mă apropiam cu uşurinţă de ei, chiar dacă nu-i cunoşteam. Faţă de proprii[i] mei copii mă simţeam însă stingher, şi ei la fel.

Soţia a plecat la serviciu şi am rămas acasă numai noi. Ne uitam nedumeriţi unul la altul. înfăţişarea mea era deplora-

bilă. Făceam eforturi să vorbim între noi. încet, încet situaţia s-a ameliorat şi am început să ne apropiem unul de altul. Golul lăsat de despărţirea de ele în anii primei copilării l-am simţit însă tot timpul. Şi ele au avut un şoc. Ştiau că exist, li s-a spus că sunt la spital bolnav şi, când mă voi însănătoşi, voi reveni acasă. La început mai întrebau când mă voi întoarce, dar mai târziu nu au mai întrebat. Prin copiii din jurul lor au aflat adevărul şi au tăcut[1].

Şi din cealaltă perspectivă, a copiilor, revederea a fost, de multe ori, cel puţin la fel de grea. Nicolae Alexandru Suţer şi-a văzut pentru prima dată părinţii în 1964, după ce aceştia au fost eliberaţi, moment în care băiatul avea aproape 14 ani. Anton Ventzel avea deja 27 de ani, era căsătorit şi începuse să-şi construiască o carieră în cercetare, atunci când şi-a revăzut mama, în aprilie 1964, episod despre care, chiar şi după mai bine de o jumătate de secol, cu greu putea vorbi:Eram la serviciu. Colegii mei – eu am lucrat la institutul de proiectări miniere, fostul IPROMIN – ştiau că e decedată, cu excepţia lui Pepu, colegul meu. Şi am primit un telefon. Zice „domnul Ventzel?". Apoi „Tony? Aici mama mică", că aşa i se spunea... Şi în momentul ăla mie mi s-a rupt filmul pentru câteva minute. Pe urmă am aflat că trebuie să merg pe Uranus, în cartier, mi-a dat strada, Sapienţei, ceva... şi am dat telefon soţiei la serviciu şi m-am dus şi am văzut-o[2].

Tânărul nu a mai apucat să-şi refacă legătura cu mama sa, Paula Ventzel murind la 11 decembrie 1964, cu sănătatea grav afectată de anii de închisoare. De fapt,

1 Traian Golea (editor), *op. cit.,* pp. 88-89.

2 Arhiva personală Lucian Vasile, Interviu cu Anton Ventzel, fiul Paulei Ventzel, Bucureşti, 2016.

vieţile foştilor deţinuţi politici nu s-au mai refăcut niciodată, în ciuda unor aparenţe înşelătoare. Pentru vecinii săi din blocul Agricola-Fonciera, din capătul Căii Victoriei, Dumitru Secară părea un bătrân ca oricare altul. Iar Lya Popescu era o profesoară de gimnastică medicală, tăcută şi conştiincioasă, de la Policlinica 1 Mai din capitală.

Având în vedere obsesia autorităţilor cu privire la vechile legături ale celor eliberaţi cu agenţii secreţi din exil, Securitatea a încercat să-i recruteze pe unii dintre aceştia, atât pentru încercări de restabilire a contactelor din emigraţie, cât şi pentru supravegheri interne, între cei din ţară. Cel mai frapant exemplu este al fostului paraşutist Mihail Ţanţu. Cu toate că nu a fost identificat un angajament olograf, există menţiuni clare care atestă că, cel puţin în primii ani de după ieşirea din închisoare, oferea note sub numele conspirativ „Vaneza" (sau „Vania"). Pentru Securitate, Ţanţu a rămas sub o permanentă suspiciune, ofiţerii de caz bănuindu-l că ar face – din nou – un joc dublu, fiind într-un mod misterios în legătură cu Mihail Opran. Un astfel de exemplu s-a petrecut în 1966, când fostul şef al sectorului ofensiv al SIMRE nota că ar fi auzit zvonuri cu privire la pretenţiile maghiare asupra graniţei transilvănene şi sugera ofiţerului de legătură apelarea la fostul său şef pentru acţiuni de propagandă în Occident, motivând că, indiferent de regimul din ţară, Mihail Opran este un patriot. O adnotare olografa pe prima filă a documentului atesta surprinderea Securităţii că o asemenea propunere vine exact în acelaşi timp cu datele obţine de la Opran, prin sursa „Dobrescu". Totuşi,

supoziţia că între Mihail Opran şi Mihail Ţanţu s-ar fi refăcut legătura după 1964 nu avea să se confirme. De altfel, viaţa sa de după eliberare este vag acoperită documentar. Renumele său printre foştii paraşutişti avea să rămână adânc întipărit, dovadă că la înmormântarea lui, în august 1979, în cimitirul Berceni din capitală, au participat zeci de foşti camarazi. Ţanţu nu a fost singurul în această postură ingrată: Magda Vasiu, fosta soţie a aviatorului Decebal Vasiu, a furnizat date sub numele de „Ioana Popescu", inclusiv despre Lya Popescu, cea care a locuit în casa ei din strada Olteni imediat după eliberare. Alţii au fost recrutaţi în timpul detenţiei, însă motivele care îi determinaseră să accepte propunerea Securităţii erau date de speranţele unei eliberări înainte de termen, astfel că aproape în fiecare caz deţinuţii au căutat să eludeze cererile ofiţerilor, oferind date false sau ascunzând fapte ori cuvinte care s-ar fi putut răsfrânge nefericit asupra colegilor de celulă.

De asemenea, între foştii agenţi, colaboratori sau surse din ţară ale SIMRE şi cei din exil nu au mai existat legături după

eliberarea din închisori a celor dintâi. Aflând că fosta sa iubită a supravieţuit detenţiei şi locuieşte în Bucureşti, Mihail Opran a încercat să-i trimită bani Lyei Popescu, însă femeia i-a refuzat, alegând să nu mai aibă nicio legătură cu el. Suferise prea mult pentru a mai putea risca sau spera un contact. La fel ca în cazul tuturor celorlalţi supravieţuitori ai acţiunilor secrete

duse de exilul românesc, prin SIMRE, pe filieră legionară sau direct cu structurile informative occidentale, trecutul apăsa prea greu pe ceea ce mai rămăsese din vieţilor lor. Dacă timpul rămas în această lume se mai putea numi viaţă

.La capăt de drum

Pachet, microfilme, cifru, cerneală simpatică, recrutare, nume conspirative, deconspirare, arestare, condamnare. Instructaj, trageri, salturi, cifrare, descifrare, aparate de emisie-recepţie, paraşutare, capsulă cu otravă, clandestinitate, capturare. Călăuze, graniţe, târâş, sârmă ghimpată, ascunzişuri, graniţe, libertate, închisoare.

De ce? De ce atâţia oameni s-au implicat în asemenea acţiuni deosebit de periculoase sau chiar de-a dreptul sinucigaşe? De ce au ales să fie călăuze, agenţi

secreţi, spioni sau informatori? Aceasta este probabil prima şi cea mai incitantă întrebare la finalul tuturor acestor poveşti. Un singur răspuns ar atinge cu siguranţă numai tangenţial esenţialul, scăpând nuanţe şi perspective. De aceea, la o singură astfel de întrebare există mai multe răspunsuri decât ar putea părea la prima vedere.

„M-am ataşat unei lupte sfinte, aceea de a-mi apăra ţara de comunism'„, mărturisea nonşalant Maria Muscalu, soţia lui Ioan Samoilă, la finalul anchetei din 1953. Cuvintele sale exprimă probabil cel mai simplu firul comun care a legat majoritatea destinelor celor care au făcut parte din SIMRE sau din alte proiecte secrete ori au fost numai sprijinitori ai acestora. Aproape toţi se plasau împotriva regimului comunist din ţară adus la putere cu sprijinul Armatei Roşii. Lupta lor era una pentru eliberarea României, o necesitate de ordin patriotic, dincolo sau deasupra considerentelor ideologice sau a preferinţelor politice. în viziu nea lor, România se afla sub ocupaţia trupelor sovietice şi era, pur şi simplu, o necesitate naţională de a face ceva pentru eliberarea ţării. De altfel, această idee a eliberării este recurentă în discuţiile din apartamentul generalului Petrescu, din locuinţa lui Opran sau în conversaţiile din cafenelele pariziene ori din centrele de instrucţie din Franţa. Pentru alţii, în special cei care aveau experienţa frontului, implicarea în acţiunile secrete împotriva regimului de la Bucureşti însemna continuarea unui război care pentru ei nu se încheiase în 1945. Fiul unuia dintre basara- benii care făcuseră parte din Sfatul Ţării şi care votaseră Unirea din martie 1918, Mihail Ţanţu nu se putea resemna cu pierderea ţinutului

dintre Prut şi Nistru. Chiar şi în legendele pe care le concepea în 1948-1949, în pregătirea misiunii de infiltrare în structurile din exil, fostul paraşutist era foarte onest atunci când vorbea despre lupta sa împotriva comunismului. în fond, nici nu putea fi altfel, de vreme ce o bună parte a familiei sale, care rămăsese în teritoriul cedat în iunie 1940, fusese deportată şi i se pierduse urma în Siberia. Chiar şi deblocat din armată, Sabin Mare rămăsese acelaşi ofiţer pentru care ţara lui se afla în primejdie. Cum ar fi putut să se resemneze cu viaţa sub un regim care a vrut s-o trimită pe soţia sa în minele din Ucraina, pentru simpla vină de a fi de o anumită etnie, şi care a răsturnat cu totul societatea românească? De aceea, când a fost contactat de cineva din rezistenţa armată din munţi, Mare nici nu s-a gândit să refuze să-i sprijine. Şi de partea cealaltă a Cortinei de Fier, majoritatea celor care au format nucleul SIMRE se considerau în continuare parte a corpului ofiţeresc al Armatei Regale Române, având datoria de a lupta mai departe pentru ţara lor. Cei din jur i se adresau lui Opran tot cu „domnul comandor", iar Dumitru
Petrescu era tot „domnul general". La întâlnirile AFC se discutau planuri de luptă care vizau eliberarea ţării. Activitatea lor de pe „frontul secret" era linia firească pe care simţeau că trebuie să meargă în contextul postbelic.

Pe de altă parte, această ipostază nu trebuie generalizată. Au fost şi persoane care poate nu s-au opus regimului comunist, însă prin poziţia pe care au avut-o înainte de 23 august 1944 intraseră în vizorul noilor autorităţi. Astfel, pentru a scăpa de posibilele măsuri represive, au decis să ia calea exilului, ajungând dintr-un

context de împrejurări în sfera de activitate a SIMRE sau a altor celule informative similare, fiind practic singura oportunitate profesională avută în sfera competenţelor fiecăruia dintre ei. Este discutabilă poziţionarea efectivă a lui Mircea Pătru: a fugit din ţară de teama că ar putea fi arestat, nu pentru că ar fi căutat să se împotrivească în mod concret comunismului. Odată ajuns în exil, a fost oarecum prins de mersul lucrurilor şi s-a achitat de sarcinile care îi ofereau o carieră, un venit şi siguranţa zilei de mâine. Este drept că după înlăturarea sa din structura secretă nu a vrut să se repatrieze, ci a trecut Oceanul şi s-a stabilit în Statele Unite, unde în cele din urmă a lucrat tot în domeniul informativ. Nu la fel a cotit destinul comandorului de marină Alexandru Vasilescu, unul dintre adjuncţii lui Djuvara, care a ales să revină în ţară. În cazul său, drumul ales în primii ani ai Războiului Rece a fost influenţat de teama de a fi arestat şi încarcerat, iar atunci când aceste frici au dispărut Vasilescu nu a dorit să mai rămână pe baricada anticomunistă. Este drept că decizia sa a fost influenţată şi de dificultăţile financiare pe care le întâmpina în emigraţie şi de faptul că avea probleme de adaptare într-o ţară străină. însă acesta a reprezentat mai degrabă un caz izolat şi nu o tipologie consistentă, aşa cum a încercat să acrediteze propaganda comunistă, folosindu-se în acest sens şi de membrii grupului Săplăcan, care au fost practic scoşi din lagărele în care supravieţuiau cu greu, apoi hrăniţi, îmbrăcaţi, instruiţi şi trimişi în ţară. Sau de agenţi ca Iuliu Simandan, Coriolan Gherman ori Gigi Saramet care s-au trezit în mijlocul unor acţiuni secrete dintr-un concurs de împrejurări în care cutezanţa şi bravada tinereţii au

funcţionat, cu siguranţă, drept catalizator. Chiar şi în cazul aceloraşi membri ai grupului Săplăcan este cel puţin discutabil ce anume a prevalat în decizia fiecăruia de a intra în echipa pregătită de serviciile secrete americane: dorinţa de a lupta împotriva comunismului, neajunsurile financiare în care se zbăteau sau spiritul de aventură care îi caracteriza.

De altfel, regimul de la Bucureşti a căutat să creeze imaginea unor agenţi secreţi care acţionau fie din sărăcia în care s-ar fi zbătut românul din exil (şi erau destui în această stare, precum Iuliu Simandan, Dumitru Mitu sau Ion Profir), fie împinşi prin şantaj, constrângeri şi ameninţări de către structurile occidentale. De aceea, Gheorghe Gheorghiu, din grupul legionar Pascal, afirma într-un interviu publicat în *Scânteia:*

> serviciul de informaţii american supune pe emigranţi la tot felul de ameninţări şi presiuni, pentru a-i aduce pe aceşti oameni la disperare şi a-i determina cu forţa să accepte comiterea a tot felul de mârşăvii. în acest scop, americanii ţin adeseori pe emigranţi fără hrană, sub cerul liber, în locuri împrejmuite cu sârmă ghimpată, fără să le dea posibilitatea să-şi câştige existenţa, ba, ceva mai mult, când vreunul din emigranţi îşi găsea o slujbă, spionajul american, prin diferite maşinaţiuni, punea la cale îndepărtarea lui din serviciu. Acei emigranţi care nu se lăsau prinşi în mrejele propagandei americane şi se împotriveau ofertelor spionajului american erau încadraţi în legiunile străine sau ajungeau cerşetori[1].

Orice aserţiune de acest fel ar fi ridicolă dacă nu ar avea şi un sâmbure de adevăr. Este veridic că Ilie Puiu,

1 ACNSAS, Fond Informativ, dos. 360 801, f. 72.

Mathias Bohn, Wilhelm Spindler, Gheorghe Bârsan şi liderul lor, Constantin Săplăcan, sau Bebi Toma trăiau în condiţii mizere în lagărele de refugiaţi din Occident, respectiv Grecia, însă, încă o dată, este discutabil dacă în cazul lor acest aspect a avut ponderea decisivă. în plus, nu se poate aplica majorităţii celor care s-au implicat în acţiuni secrete ale emigraţiei româneşti din primii ani ai Războiului Rece. Convingerea că regimul comunist este reprezentarea răului împotriva căruia trebuie luptat a fost farul care i-a călăuzit pe mulţi dintre cei care s-au implicat în acele acţiuni ale „frontului secret". Din păcate, teza propagandistică a Securităţii a prins în memoria evenimentelor, chiar şi unii istorici, precum Ioan Ciarnău, dând în întreaga ecuaţie a acţiunilor o pondere semnificativă avantajelor băneşti aferente agenţilor.

Cât despre sprijinitorii şi colaboratorii lor locali, lucrurile sunt, poate, ceva mai simple. De multe ori, erau persoane care proveneau din categoriile sociale vizate să fie distruse în drumul victorios al comunismului. Din angajaţi-cheie ai SSI, Gheorghe Şerbu şi Aurel Angelescu decăzuseră profesional, ca statut social şi ca putere financiară. Stilul lor de viaţă fusese profund alterat de schimbările politice petrecute în ţară, iar dorinţa de revenire la condiţia anterioară era evidentă şi predictibilă – soţii Şerbu chiar păstrau în locuinţa lor din intrarea Aniversării dolarii pe care urmau să-i folosească după ce cădea comunismul, iar România se întorcea la parcursul său din perioada interbelică. Deconectarea de la lumea occidentală era grav resimţită de oameni ca Iordan Angelescu sau soţii Suţer. Fiind în bună parte membri ai burgheziei, era evident că raportarea lor la noua realitate

din ţară nu putea fi una favorabilă. Prin urmare, atunci când au avut posibilitatea să ia parte la demersul colectiv împotriva comunismului, nu s-au dat deoparte. Dar chiar şi cei care aveau construită şi asigurată o poziţie socială s-au implicat în aceste acţiuni secrete, dovadă fiind ofiţerul Gheorghe Dumitrache, cel care a fost executat în Valea Piersicilor de la Jilava, sau Anton Zaharia, fostul funcţionar al Centro-Coop. La sfârşitul anilor 1940 şi începutul anilor 1950, respingerea comunismului era frecventă în societatea românească, iar solidarizarea cu asemenea proiecte a venit în mod natural.

De asemenea, în special în contextul echipelor de paraşutişti, opoziţia la comunism a fost dublată de o adeziune ideologică. Agenţii intraţi clandestin în ţară au încercat să-şi construiască sau să-şi refacă structurile de

sprijin apelând la persoane de aceeaşi coloratură politică, care nu doar că se implicau într-o acţiune anticomunistă, dar îşi ajutau un „camarad”. Ceea ce, bineînţeles, a dus la o sudare a relaţiilor interumane şi la o mai lungă activitate a grupurilor de agenţi secreţi. Nu în ultimul rând, un factor care a determinat dezvoltarea acţiunilor clandestine în

ţară a fost cel al legăturilor de rudenie. Cum ar fi putut Alexandru Popovici să nu-i deschidă uşa fiului său şi să nu-l primească, alături de Ică Tănase, atunci când au apărut în pragul casei din Vlădulenii Gorjului? Sau mama lui Wilhelm Spindler să nu-i acorde găzduire băiatului său, pe care îl pierduse în vâltoarea războiului? Ori Aurelia Cosma să

nu-i ofere tot sprijinul fratelui său Sabin Mare, de vreme ce Securitatea îl căuta cu frenezie de doi ani, fără să bănuiască faptul că fostul ofiţer fusese între timp paraşutat în ţară? Toţi aceştia au acordat ajutor necondiţionat, fără să pună întrebări despre cine i-a trimis sau ce culoare politică aveau cei din jur, căci inamicul comun era

unul şi acelaşi: regimul comunist

.Orice acţiune are o motivaţie şi, inerent, are şi un scop. Care era obiectivul tuturor acestor acţiuni secrete ale SIMRE sau ale altor structuri informative? Puteau ei, prin note, staţii de ra- dio-emisie, manifeste sau operaţiuni clandestine să ducă la înlăturarea comunismului? Bineînţeles că acesta era ţelul final. Realist vorbind, „nu poate o mână de oameni să răstoarne o orânduire de stat'„, după cum mărturisea chiar Ion Golea, din boxa acuzaţilor, la procesul din 1953. Şi atunci, care să fi fost scopul unor asemenea activităţi? Din nou, răspunsul este mult mai complex decât pare la prima vedere şi ţine de spaţiul unde se desfăşoară operaţiunile (în ţară sau în exil), dar şi de idealismul sau simţul practic al celor implicaţi. în emigraţie, pentru oameni ca Gelu Belu sau Mihai Opran, unul dintre obiective era bararea infiltrărilor agenţilor comunişti care i-ar fi putut supraveghea şi manipula, iar în sens mai larg ar fi déstructurât firavele şi complicatele tentative de coagulare a refugiaţilor români, care căutau să ofere un răspuns coerent şi articulat regimului de la Bucureşti. Un alt ţel al exilului era constituirea şi pregătirea unei forţe care să poată lupta concret, cu arma în mână, împotriva puterii comuniste din ţară, atunci când contextul internaţional avea să permită. Generalul Petrescu şi colonelul Dumitru Neferu întocmeau tabele cu oamenii pe care puteau conta; mai târziu, în centrele din zona Masivului Central francez câteva zeci de bărbaţi parcurgeau antrenamente fizice solicitante şi

făceau trageri cu armament american. Până şi Neagu Djuvara lua lecţii de salt cu paraşuta, fiind convins că va veni momentul în care va putea reveni în ţară pentru a pune umărul la înlăturarea comunismului. Pentru cei din ţară, scopul acestor acţiuni se împărţea, din nou, în funcţie de statutul lor: dacă trăiau în legalitate sau supravieţuiau în clandestinitate. în parte, şi pentru aceştia din urmă fuseseră trimise echipele de la începutul anilor 1950, care trebuiau să ia legătura cu grupurile de rezistenţă din munţi, să-i instruiască pe membrii acestora, să-i doteze cu staţii de emisie-recepţie şi să le faciliteze furnizarea de logistică, de la arme şi muniţii la medicamente, încălţăminte şi îmbrăcăminte. în schimb, cei care se integraseră în societatea românească postbelică încercau fie să facă pur şi simplu ceva împotriva comunismului, fie, în unele cazuri (cum era Gheorghe Albu sau, într-o oarecare măsură, Haralambie Cârlan), să aibă un beneficiu material. Undeva la mijloc era zona informativă, în care datele secrete trebuiau ştiute nu pentru o acţiune imediată, ci pentru o mai bună cunoaştere a inamicului, în vederea identificării vulnerabilităţilor şi pregătirii pentru un eventual conflict. De aceea Mihail Opran voia să afle capacităţile militare de la litoralul Mării Negre, Gelu Belu cerea marinarilor date despre situaţia de pe graniţă, iar Mircea Carp obţinea manualul secret al noului tanc intrat în dotarea Armatei Populare Române. Sau se comunicau informaţii despre situaţia economică şi socială ori despre starea de spirit din ţară. Exista însă şi o latură propagandistică, de a întreţine în rândul societăţii româneşti un curent de respingere a comunismului şi sentimentul că România nu a fost abandonată, că lupta continuă din exil.

Sau, aşa cum spunea preotul Vasile Posteucă într-un necrolog pentru paraşutiştii executaţi după procesul din 1953, de a le „arăta celor de acasă că noi, cei din pribegie, nu i-am uitat, şi nu ne-am uitat rostul”[1]. Acest rost ţine oarecum de cel mai abstract obiectiv al acţiunilor secrete: pur şi simplu de a lupta împotriva comunismului, până la sacrificiul ultim, pentru că acesta era destinul persoanelor respective, perspectivă care a caracterizat în special, dar nu exclusiv, zona legionară.

Pe de altă parte, regimul comunist a căutat să acrediteze ideea că scopul agenţilor secreţi era de a distruge, de a semăna panică şi de „a comite acte de teroare'„. Referindu-se la grupul Ică Tănase-Mircea Popovici, fostul şef al contraspionajului comunist, Neagu Cosma, afirma:

misiunea echipei „Robert” nu viza activităţi menite a răsturna regimul comunist şi nici a alunga din ţară armata sovietică. Nu viza nici identificarea, contactarea şi sprijinul rezistenţei care respira din greu prin câţiva pori dispersaţi în munţii României. Să-i ajute pe aceştia cu hrană, echipament, armament, să-i mobilizeze, să-i încurajeze. Nici vorbă de aşa ceva. Dispoziţiile primite de Tănase – de altfel şi celelalte echipe au avut aceleaşi dispoziţii – erau cât se poate de clare: niciun contact cu „eventuala rezistenţă” şi... „să vă feriţi de oamenii care se manifestă împotriva regimului”. În schimb li se cerea să distrugă ce construia poporul român. Tănase, ca legionar, precum şi alţi camarazi care l-au urmat, avea misiunea să transforme România în stat legionar, sub tutela şi sprijinul aceloraşi cinici politicieni occidentali care ne vânduseră Sovietelor. Ei ştiau că nu vor porni

1 Traian Golea (editor), *op. cit.*, p. 239.

un război pentru poporul român, dar îi îndemnau şi „ajutau" pe români să se bată între ei sub stindardul unor nobile idealuri. Profitau de debusolarea românilor aflaţi în pribegie, transformându-i în carne de tun. La suferinţele legate de perioadă, de regim şi de poziţia subjugată s-a adăugat suferinţa miilor de oameni atraşi în cursa spionajului şi diversiunii[1].

Comparând însă cu sursele documentare existente, de la procesele-verbale de interogatoriu şi rechizitoriile procurorilor, până la declaraţiile celor implicaţi şi memorialistica supravieţuitorilor, denaturările şi falsurile (combinate abil cu detalii reale) care caracterizează teza Securităţii sunt evidente.

Nu este atestat niciun act de violenţă al vreunui agent secret trimis în ţară, un asemenea gest fiind cât se poate de antiproductiv, căci ar fi atras atenţia autorităţilor comuniste şi ar fi dus la de- conspirare. De altfel, atunci când s-au confruntat cu perspectiva de a fi descoperiţi, Tănase şi Popovici au refuzat să tragă în fetiţa care le găsise paraşutele. Niciunul dintre agenţii veniţi în ţară nu a avut explozibili, cu excepţia unor grenade defensive. însă crearea unui portret al spionilor veniţi să distrugă, să arunce în aer şi să ucidă servea perfect perspectivei denigratoare pe care Securitatea a aruncat-o asupra oponenţilor săi de pe „frontul secret", încercând de multe ori să aplice şi să dea o greutate cât mai mare etichetei de legionar.

Aici rezidă probabil, din perspectiva actuală, unul dintre cele mai spinoase aspecte: ce opţiuni politice aveau cei implicaţi în acţiunile secrete ale SIMRE şi ale altor

1 *Ibidem*, p. 151.

celule similare din acei ani. Cum în structura adiacentă CNR, majoritatea membrilor o constituiau foşti ofiţeri şi militari, în teorie aceştia nu trebuiau să aibă o poziţionare politică, loialitatea lor fiind exclusiv faţă de statul naţional român care în viziunea lor exista în exil. însă, în practică, toţi aveau simpatii. Cel puţin în rândul persoanelor din prim-planul SIMRE, acestea se îndreptau spre naţional-ţărănişti, principala formaţiune democratică românească. Fruntaşul ţărănist Ilie Lazăr mersese la Tămădău cu maşina lui Gelu Belu şi a cumnatului acestuia, Liviu Bodolea, cunoscut ca peneţist ardent, la fel şi Oliviu Beldeanu. Generalul Petrescu se remarcase prin antilegionarismul său, Mihail Opran avea înclinaţii naţionaliste, dar circumscrise unei opţiuni constituţional-monarhice clare, iar Neagu Djuvara a fost întotdeauna un regalist convins. Ca aproape orice ofiţer român din al Doilea Război Mondial, Sabin Mare avea un puternic simţ patriotic, la care, în cazul său, se adăuga şi o componentă antimaghiară, uşor explicabilă prin faptul că satul său natal fa- cea parte din nord-vestul Transilvaniei, pierdut în 1940. în cazul echipelor de paraşutişti de la începutul anilor 1950, opţiunile ideologice sunt, bineînţeles, mai clare: Ică Tănase fusese una dintre figurile majore ale emigraţiei legionare, Ioan Samoilă ajunsese în Occident cu un prestigiu consolidat în rândul camarazilor săi, iar Ion Golea avusese o bogată activitate legionară culminând cu schimbul de focuri din Mediaş. Ceea ce nu înseamnă că ei s-au implicat în acţiunile secrete din România comunistă pentru a clădi „o ţară ca soarele sfânt de pe cer", ci pentru a lupta împotriva comunismului. Manifestele tipărite de Golea şi colaboratorii săi nu vorbeau despre Legiune sau

Horia Sima, ci împotriva regimului din ţară, a represiunii politice şi a ocupării ţării de către Armata Roşie. Este drept că, pe lângă misiunea principală stabilită cu partenerii americani, Sima le-a cerut să lucreze şi pentru reorganizarea Mişcării Legionare, însă activitatea lor din ţară nu atestă un răspuns la cererile Comandantului. în aceeaşi măsură, Grupul Fiii Patriei, sub conducerea lui Sabin Mare, nu a avut în plan contactarea Grupului Carpatin Făgărăşan al lui Ogoranu pentru că erau legionari, ci pentru că era singurul grup de rezistenţă armată anticomunistă pe care îl cunoşteau şi mizau pe o posibilă refacere a legăturii. Caracteristici ideologice separate au existat, bineînţeles, dovadă că serviciile secrete americane au lucrat pe paliere diferite cu legionarii lui Muşetescu şi Dimitriu, respectiv SIMRE (Opran şi Djuvara), însă în faţa unui inamic comun, reprezentat de regimul comunist, cei din exil şi colaboratorii lor din ţară au ales, de cele mai multe ori, să fie călăuziţi de opţiunea lor comună anticomunistă, decât să slujească idealurilor lor politice divergente. în plus, o viziune destul de larg răspândită în rândul emigraţiei româneşti era concretizată în editorialul unei publicaţii a militarilor români din exil:

> Se impune o anumită decenţă faţă de astfel de acţiuni de sacrificiu şi mai ales respectul memoriei celor căzuţi. *Cu morţii nu se face polemică* [subliniere în textul original – n.m.]. Că are cămaşă albastră, galbenă, neagră sau mai ştiu eu cum, toţi cei pătrunşi de dragostea de Patrie şi animaţi de spiritul de abnegaţie, acceptă voluntar supremul sacrificiu pentru eliberarea ţării, merită din partea noastră tot respectul; noi, cei ce rămânem aci, trebue să avem ruşinea că alţii sunt primii. Este anti-democratic, este contra drepturilor naturale a te jertfi

pentru Ţară? Pentru asemenea acţiuni nu există culoare politică, nici prioritate, ci numai acceptarea rece şi voluntară a sacrificiului.[1]

Mutând perspectiva pe celălalt capăt al câmpului de luptă, trebuie discutat împotriva a ce luptau cei din SIMRE şi celelalte structuri secrete: strict regimul comunist sau ajungeau să lupte împotriva României însăşi, de vreme ce puterea comunistă era recunoscută oficial ca autoritatea legală în ţară? De altfel, această din urmă simbioză între o putere politică temporară şi statul în sine a fost una dintre temele recurente ale naraţiunii construite de Securitate cu privire la confruntările din domeniul *intelligence* în primii ani ai Războiului Rece şi nu numai. Când discuta despre acţiunile grupurilor de paraşutişti, Neagu Cosma vedea lupta dintre două tabere: „americano-le- gionară" şi „securisto-românească". El susţine, spre exemplu, că echipa Robert avea ca obiectiv „subminarea statului român la comanda şi în folosul unor forţe străine", iar nu a regimului, în viziunea fostului general de contraspionaj, Securitatea nu a făcut altceva decât să apere „valorile fundamentale ale statului

[1] P. Sigma, „Pe marginea proceselor «Bandelor de spioni» din R.P.R.", în *Buletinul militar al ofiţerilor şi sub-ofiţerilor activi şi de rezervă din exilul românesc,* Anul II, nr. 3, martie 1954, p. 16.

român". însă, aşa cum sublinia Stejărel Olaru, referindu-se la urmările atacului de la Berna al grupului Beldeanu (eveniment care a influenţat raportarea Securităţii la situaţia celor din exil), regimul de la Bucureşti a avut tendinţa de „a asimila acţiunile îndreptate împotriva sa cu acţiuni îndreptate în contra ţării. Nu

1 Neagu Cosma, *op. cit.*, pp. 15, 150, 167.

era altceva decât reflexul – firesc, dar neonest – al tuturor regimurilor comuniste din zonă de a se identifica fraudulos cu naţiunea şi poporul”[1].

în final, o ultimă întrebare. Cum îi considerăm pe toţi aceia care, din exil sau din ţară, în clandestinitate sau în legalitate, scriind mesaje cifrate sau încercând să pună în funcţiune staţii de emisie-recepţie, ducând pachete cu microfilme sau strângând date, sosind cu paraşuta sau trecând pe sub sârma ghimpată de la frontieră s-au implicat în acţiuni secrete ca agenţi, spioni, călăuze sau colaboratori? Mihail Opran se considera „patriot român în exil” şi, probabil, la fel ca el şi Neagu Djuvara, Dumitru Petrescu, Gelu Belu, Nicolae Tănase sau Dumitru Neferu, descris de loan Dragu în necrologul din 1957 drept „neaoş român” şi „viteaz ostaş”[2]. Securitatea îi plasează pe toţi aceştia sub eticheta unică de „trădător de patrie”. Polarizarea şi opoziţia epitetelor se amplifică atunci când în prim-plan intră agenţii trimişi în ţară, prin paraşutare, terestru sau chiar maritim. Cronologic, primul grup capturat fiind cel condus de Constantin Săplăcan, astfel că ei au fost primii care au intrat sub reflectorul justiţiei şi al presei comuniste. Ziariştii *Scânteii* îi catalogau „bandiţi”, „ticăloşi”, „trimişii imperialiştilor americani”, „lacheii lui Truman”, „odioşi spioni imperialişti”, „huligani fascişti, huligani şi terorişti notorii”, „fioroşi criminali”, „scursori ale societăţii”, „trădători de patrie, spioni ordinari,

1 Stejărel Olaru, *Cei cinci care au speriat Estul. Atacul asupra Legaţiei RPR de la Berna (februarie 1955)*, Editura Polirom, Iaşi, 2003, pp. 5-6.

2 *Hommage au Colonel Dumitru Neferu...*, p. 20.

lepădături legionaro-fasciste", „haimanalele paraşutate", „nemernici fără neam şi fără patrie cărora le fug ochii după cei 30 de arginţi ai trădării, plătiţi în dolari americani"[1]. În schimb, presa din emigraţie nu le-a acordat prea multă atenţie, iar în istoriografia recentă Marius Oprea i-a numit simplu: „aventurieri". Discrepanţa este mai echilibrată, dar mult mai acută în privinţa celor din lotul paraşutiştilor din 1953. Rămaşi parcă fără invective după episodul din urmă cu doi ani, presa de la Bucureşti îi numea numai „lepădături umane", „rămăşiţe fascisto-legionare", „criminali de război", „escroci". În schimb, foştii militari din exil îi vedeau „eroi ai Eliberării"[2], perspectivă împărtăşită şi de fostul ofiţer superior Dan Ivanovici[3]. În viziunea legionarilor, ei nu puteau fi altceva decât „martiri". Iar în istoriografia românească postcomunistă, sunt consideraţi „spionii patrioţi" sau „eroi ai României"[4].

În fond, ei sunt ceea ce vrem noi să fie. Statutul lor se construieşte în funcţie de reperele morale, politice sau ideologice ale celui care face evaluarea sau raportarea. Singurul lucru cert este că au existat. Şi reţele informative, şi cerneala simpatică, şi cifruri, şi staţii de emisie-recepţie, şi armament, şi paraşutări, şi călăuze, şi spioni.

Toate acestea chiar s-au întâmplat

1 *Scânteia*, nr. 2 220, anul XXI, 14 decembrie 1951, p. 3.

2 P. Sigma, „Pe marginea proceselor...", p. 17.

3 Dan Ivanovici, „Liberarea înseamnă luptă şi sacrificii", în *Buletinul militar al ofiţerilor şi sub-ofiţerilor activi şi de rezervă din exilul românesc*, Anul II, nr. 3, martie 1954, p. 18.

Bibliografie

Arhive: surse inedite

1. Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii:

Fond Penal: dos. 1 135, voi. 3; dos. 6 957, voi. l-10; dos. 7 727, voi. l-6; dos. 78 337, voi. 3-4; dos. 10 635, voi. l-14; dos. 67 497, voi. l-4; dos. 1 169, voi. l-9; dos. 10 560, voi. l-8; dos. 58 266; dos. 8 242, voi. l-2; dos. 1 281; dos. 126 794, voi. l-2; dos. 75 133, voi. l-4; dos. 10 588; dos. 121 820, voi. l-2; dos. 102 450; dos. 58 266; dos. 1 281; dos. 50 506. **Fond Informativ:** dos. 597 446, voi. l-2; dos. 329 902, voi. l-6; dos. 963 522, voi. l-3; dos. 632 268, voi. l-6; dos. 444 701; dos. 632 248, voi. l-2; dos. 139 313, voi. l-3; dos. 210 811, voi. l-9; dos. 210 814, voi. l-2; dos. 818 231, voi. l-4; dos. 550 435, voi. l-3; dos. 551 173, voi. l-14; dos. 360 801; dos. 548 700; dos. 1 057 701, voi. l-2; dos. 195 692; dos. 490 500, voi. l-4; dos. 310 459; dos. 310 560; dos. 743 736, voi. l-2; dos. 361 225, voi. l-4; dos. 310 489; dos. 376 086; dos. 545 617, voi. l-2; dos. 712 871; dos. 501 396; dos. 938 426; dos. 212 009; dos. 258 605; dos. 712 333; dos. 471 223; dos. 536 304; dos. 552 674; dos. 233 837; dos. 502 549; dos. 555 601; dos. 680 070; dos. 256 070, voi. l-2; dos. 640 172; dos. 546 554; dos. 490 101, voi. l-3; dos. 1 014; dos. 1 861; dos. 310 489; dos. 937 501; dos. 258 605; dos. 743 736; dos. 862 388, voi. l-2. **Fond Reţea:** dos. 194 001; dos. 303 378.

---

4 Ioan Ciarnău, *op. cit.*, pp. 69, 92.

Fond SIE: dos. **415;** dos. 6 679, voi. **l-**3; dos. 21 565; dos. 21 393; dos. 182; dos. 183; dos. 303; dos. 7 132; dos. 6 824, voi. l-3; dos. 679, voi. l-4; dos. 813; dos. 5 757; dos. 677; dos. 7 247; dos. 1 403; dos. 5 855; dos. 2 029, voi. l-3; dos. 214; dos. 1 407; dos. 21 939; dos. 7 173; dos. 30 998; dos. 10 537; dos. 118; dos. 660; dos. 24 880; dos. 6 784.

2. Arhivele Naţionale Istorice Centrale – Fond Institutul de Studii Istorice şi Social-Politice, *Organizaţii cu caracter fascist şi legionar:* dos. 36; dos. 37; dos. 38; dos. 39; dos. 71.

Surse edite

- **** Au ales libertatea,* ediţie îngrijită de Dumitru Dobre şi Veronica Nanu, Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2015.
- **** „Bande, bandiţi şi eroi". Grupurile de rezistenţă şi Securitatea (1948-1968),* Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2003.
- **** Comandanţi fără armată. Exilul militar românesc (1939- 1972),* ediţie de Dumitru Dobre, Veronica Nanu, Mihaela Toader, Pro História, Bucureşti, 2015.
- Berindei, Mihnea; Dobrincu, Dorin; Goşu, Armând (editori); Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Istoria comunismului din România: documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965),* Editura Humanitas, Bucureşti, 2009.

Surse de istorie orală

Arhiva personală a autorului:

- Interviu cu Neagu Djuvara, realizat în 2016, Bucureşti.

- Interviu cu Anton Ventzel, Fiul Paulei Ventzel, realizat în 2016, Bucureşti.
- Interviu cu Mălina Mircioiu (Şeremet/Şaramet), nepoata lui Gheorghe Saramét, realizat în 2022, Bucureşti.

Arhiva Rador:

- Interviu cu Neagu Djuvara, Cota C984.
- Interviu cu Ilie Rada, Cota R809.
- Interviu cu Neagu Cosma, Cota C1492.

Memorialistică

- ***, *Hommage au Colonel Dumitru Neferu,* f.e., f.l., 1957.
- Beldeanu, Oliviu, *Memorial anticomunist din închisoare,* prefaţă de Titu Popescu, Editura furnalul Literar, f.l., 1999.
- Budeancă, Cosmin (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă,* voi. I, Editura Polirom, Iaşi, 2007.
- Carp, Mircea, *Aici Mircea Carp, să auzim numai de bine!,* Editura Polirom, Iaşi, 2013.
- Conovici, Mariana; Silvestru, Octavian; Iliescu, Silvia, *Ţara, Legiunea, Căpitanul. Mişcarea Legionară în documente de istorie orală,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.
- Cosma, Neagu, *Cupola. Securitatea văzută din interior,* Editura Globus, Bucureşti, 1994.
- Deşliu, Boris, *furnal de avocat,* Editura Vremea, Bucureşti, 2002.
- Djuvara, Neagu, *Amintiri din pribegie (1948-1990),* ediţia a Il-a, revăzută şi adăugită, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.
- Djuvara, Neagu, *Amintiri şi poveşti mai deocheate,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2009.

• Găină, Ovidiu (Stan M. Popescu), *Crâmpeie din sbuciumul exilului,* f. e., Buenos Aires, 2001.
• Lungu, Dumitru, *Luptă şi temniţe*, prefaţă de ing. Dumitru Tache Funda, Editura Ramida, Bucureşti, 1998.
• Ioanid, Ioan, *închisoarea noastră cea de toate zilele,* voi. 2, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999.
• Profir, Ion, *Singur pe cerul Stalingradului,* Modelism Internaţional, f.l., 1996.
• Raţiu, Ion, *furnal. Printre spioni şi trădători de ţară (1955-1962),* voi. 2, Editura Corint Books, Bucureşti, 2017.
• Raţiu, Ion, *furnal. Reorganizarea exilului (1963-1968),* voi. 3, Corint Books, Bucureşti, 2019.
• Vălenaş Liviu, *Mişcarea Legionară între adevăr şi mistificare. Convorbiri cu Mircea Dimitriu*, Editura Majadahonda, Bucureşti, 2000.

Periodice

• *Buletinul militar al ofiţerilor şi subofiţerilor activi şi de rezervă din exilul românesc,* 1953-1956.
• *Glasul Patriei. Organ al Comitetului Român pentru Repatriere,* 1955-1958.
• *La Vérité,* nr. 323, 23 octombrie-5 noiembrie 1953.
• *Scânteia*, 1951-1955.

Lucrări generale

• **** Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaş,* ediţie îngrijită de Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre şi Iulia Moldovan; studiu introductiv: Iulia Moldovan şi Dumitru Dobre, Institutul Naţional pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, Bucureşti, 2008.
• Banu, Florian, *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948-*

1989), prefaţă de Mihai Răzvan-Ungureanu, Corint Books, Bucureşti, 2016.
- Calafeteanu, Ion, *Din istoria exilului românesc,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000.
- Ciarnău, Ioan, *Vânătoarea de spioni,* Editura Fidelia, Simeria, 2013.
- Dobre, Dumitru, *Personalităţi ale exilului militar românesc,* Institutul Naţional pentru Memoria Exilului Românesc, Editura Militară, Bucureşti, 2008.
- Dobrescu, Florin, *Mesagerii libertăţii – paraşutările NATO în România comunistă,* Editura Sânziana, Bucureşti, 2013.
- Golea, Traian (ed.), *Procesul legionarilor paraşutaţi: 1953,* Editura Mişcării Legionare, Bucureşti, 2000.
- Olaru, Stejărel, *Agentul nostru Victor,* Editura Polirom, Iaşi, 2018.
- Olaru, Stejărel, *Cei cinci care au speriat Estul. Atacul asupra Legaţiei RPR de la Berna (februarie 1955),* Editura Polirom, Iaşi, 2003.
- Oprea, Marius, *Şase feluri de a muri,* Editura Polirom, Iaşi, 2009.
- Plokhy, Serhii, *The Gates of Europe. A History of Ukraine,* Basic Books, New York, 2015.
- Tănase, Mircea, *Căpitanul paraşutist Mihail Ţanţu. Faptele, mărturisirea şi osânda unui cavaler,* Editura Militară, Bucureşti, 2015.
- Vasile, Lucian, *Cei pe care i-am uitat. Represiunea comunistă la Ploieşti. 1948-1964,* Asociaţia pentru Educaţie şi Dezvoltare Urbană, Bucureşti, 2020.

Articole şi studii de specialitate

- Gorun, Gheorghe; Gorun, Hadrian, „Un paraşutat în România vândută: Mircea Popovici", în *Anuarul de*

istorie orală, voi. VIII, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007, pp. 148-172.

- Ivanovici, Dan, „Liberarea înseamnă luptă şi sacrificii", în *Buletinul militar al ofiţerilor şi sub-ofiţerilor activi şi de rezervă din exilul românesc,* Anul II, nr. 3, martie 1954, p. 18.
- Sigma, P, „Pe marginea proceselor «Bandelor de spioni din R.P.R.»„, în *Buletinul militar al ofiţerilor şi sub-ofiţerilor activi şi de rezervă din exilul românesc,* Anul II, nr. 3, martie 1954, pp. 15-17.
- Vasile, Lucian, „Legendă şi dilemă istorică. Biografia agentului dublu Mihail Ţanţu", în Constantin Vasilescu, Alina Urs, Lucian Vasile (coord.), *Traversând comunismul: convieţuire, conformism, compromis,* Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, voi. XI, Editura Polirom, Iaşi, 2016.
- Vasile, Lucian, „Mihail Opran: Un destin cu prea multe umbre", în Constantin Vasilescu, Florin S. Soare (coord.), *Incursiuni biografice în comunismul românesc,* Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc, voi. XII, Editura Polirom, Iaşi, 2017.

Resurse online

- Arhiva 33CIA:
  - https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R005000460013-6.pdf
  - https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/VACARESCU%2C%20JOACHIM_0016.pdf
  - https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-

RDP90-00552R000404490009-3.pdf o https://www.cia.gov/readingroom/docs/CIA- RDP75-00001R000200520019-9.pdf

- https://www.archives.gov/files/declassificationiscappdf2010- 081-umissdoc8.pdf
- https://www.digi24.ro/special/campanii-digi24/ 1989-anul-care- a-schimbat-lumea/doamne-in-temnitele-comuniste-ileana-sa- moila-eu-cel-putin-sunt-sincera-si-spun-nu-pot-sa-i-iert-nu- pot-259455
- http://www.rador.ro/2016/03/14/din-dosarele-securitatii-grupul-fiii-patriei/

https://www.scribd.com/doc/3206932/0-istorie-a-miscarii-legi-onare-Mircea-Dimitriu

Listă de abrevieri

ACNSAS – Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
AFC – Asociaţia Foştilor Combatanţi
ÁVH – Államvédelmi Hatóság, poliţia secretă a Ungariei, între 1945-1956
CAROMAN – Comitetul de Asistenţă Român **CC** – Comitetul Central (al PMR/PCR)
CIC – Counter Intelligence Corps – Agenţia de informaţii din cadrul armatei americane, în al Doilea Război Mondial şi de la începutul Războiului Rece
CLA – Central Intelligence Agency (serviciul american de informaţii externe)
CNR – Comitetul Naţional Român
DGIE – Direcţia Generală de Informaţii Externe (a Securităţii) **DGSS** – Direcţia Generală a Securităţii Statului
DIE – Direcţia de Informaţii Externe **DO** – domiciliu obligatoriu
DST – Direction de la Surveillance du Territoire (serviciile franceze)
INMER – Institutul Naţional pentru Memoria Exilului Românesc **IRO** – International Refugee Organisation **MAI** – Ministerul de Interne
MI6 – Secret Intelligence Service (Serviciul 6 – informaţiile externe ale guvernului Marii Britanii)
MNR – Mişcarea Naţională de Rezistenţă
OFPRA – Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides
OPC – Office of Policy Coordination
PNL – Partidul Naţional-Liberal

PNŢ – Partidul Naţional-Ţărănesc
REL – Radio Europa Liberă
RPR – Republica Populară Română
SDECE – Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage
SHAPE – Supreme Headquarters Allied Powers Europe (Cartierul militar general al Tratatului Nord-Atlantic)
SIMRE – Serviciul de Informaţii al Militarilor Români din Exil **SRT** – SovRomTransport
SSI – Serviciul Special de Informaţii (inclus în 1951 în DGSS ca Direcţia „A" de Informaţii Externe) **TMB** – Tribunalul Militar Bucureşti **TO** – Tehnică Operativă
UDB(A) – Uprava drzavne bezbednosti/sigurnosti/varnosti – Administraţia Securităţii Statului, poliţia secretă a Republicii Federale Socialiste IugoslaviaStanicei, Stelian 255 Şerbu, Gheorghe (Ghiţă) 5,6,139, 142-157, 166, 174, 180, 199, 200, 204-207,212-214, 755 Şerbu, Irina Lucia 142, 146, 149, 180, 200, 205, 208, 210, 213, 755
Şuţer, Adam 113, 120, 166, 214- 219, 221-233, 237, 239- 242, 245-251, 252, 344, 755 Şuţer, Adina 166, 215-217, 219, 221, 223-232, 235, 239, 241, 242, 244, 245, 247, 248, 251, 755
Tartler, Erich 583, 585, 586, 598,
642, 644, 647, 651 Tănase, Alexandru („Ică") 334, 335, 579, 581, 597, 602-616, 622, 626, 637-643, 647, 650, 756, 759-663 Tănase, Nicolae 66,73,81,102, 518 Teodorescu, Elena 436, 437, 448,
449, 745 Tican, Silvia 133, 137, 212 Todericiu, Mircea (preot greco-
catolic) 286 Tolan, loan (agent) 638-643, 655 Toma, Bebi 524, 590, 597, 618, 632-636, 642, 643, 646, 647, 651,652, 755 Tomoroveanu, Ion 11, 42, 43, 47, 53, 59, 71, 72, 103, 104, 256, 274, 314, 379, 397, 398, 399, 662, 708
Trifu, Vasile 170,178,193,194,196
Ţanţu, Adina 166, 169, 189-192,

202,219-221,226, 239 Ţanţu, Mihail 14, 32, 34-37, 39, 65-67, 72, 74-79, 89, 93-99, 102, 103, 112, 113, 120, 121, 138, 157-199, 202, 214, 220, 224-241, 245, 281-283, 322, 343, 350, 383, 393, 462, 566, 567, 605, 666, 701, 706, 714, 731,742, 748, 749, 752 Ţânţăreanu, Ion 81, 270, 518 Ţigoiu, Mircea 30, 167, 181, 185,
186,313-317 Vasilescu, Alexandru 460, 461,
518, 563, 753 Vasiu, Decebal 178, 730, 749 Veniamin, Virgil 12, 30,49,62-64, 106, 218, 221-224, 232, 246, 256, 280, 314, 365, 378, 402, 457,515, 553, 708, 723 Ventzel, Paula 6, 113-115, 121- 142, 156, 157, 173, 174, 197, 199, 207, 208, 210, 212, 214, 231, 322, 344, 383, 679, 706, 744, 748
Verca, Filon 335, 580, 581, 606, 620
Vişoianu, Constantin 260, 402,
406,457, 458, 539 Vlad, Vasile Mihai 585, 587, 588, 589, 590, 596, 642, 644, 647, 650, 651
Wandelin, Crişan 522, 523, 525, 528, 529 Zus, Constantin 65

Cuprins

Cuvânt-înainte..... 5
Cum se naşte un serviciu secret 9
Primele bătălii ale „războiului secret" 15
Contraatacul Bucureştiului 28
Spionaj sub haina militară..... 37
Aşa s-a călit SIMRE..... 60
Vremea speranţelor..... 81
Viena: prima linie de apărare, întâiul front de atac..... 82
Spionul loial lui însuşi..... 88
Biroul contrainformativ..... 95
Biroul ofensiv..... 112
Acţiunea Lya Popescu – Paula Ventzel – Mihail Ţanţu 121
Simpatii care au costat vieţi..... 122
Ventzel – Eftimie: prima ramură a reţelei 125
Vinovatul fără vină: Ion Popescu Pera..... 130
Un joc periculos..... 132
Ramura Lya Popescu..... 137

Gheorghe Şerbu. Primul recrutat 142
Berea, vinul şi hipnoza..... 146
Cine pe cine (mai) minte. Cazul Cârlan..... 154
Cealaltă parte a acţiunii..... 157
Femei, dolari şi spionaj 164
Mesagerii..... 173
Bucureştiul nu iartă trădarea 177
Informare, dezinformare şi, mai ales, disperare..... 181
Cu toată viteza spre dezastru..... 199
Anihilarea întregii reţele informative 207
Acţiunea Dumitru Secară – Adam Suţer.....214
Un agent de cursă lungă.....215
Aventura parizianã 221
Poticnelile bucureştene.....232
„Dă-i drumul înainte!”.....242
„Mitea, cum poţi să minţi în halul ăsta?”.....244
Colaborarea cu alte structuri de informaţii 252
Principalul vector informativ:
Counter Intelligence Corps (CIC)..... 254
Neagoy's playground. Zona austriacă de ocupaţie..... 260
Titi Constantinescu sau jolly-jockerul de la Salzburg 264
Complicata relaţie Salzburg – SIMRK.....270
în preajma morţii. Călăuzele lui Titi Constantinescu 283
Agentul Victor şi afacerea Leahu.....284
Norocosul Danciu..... 291
Anonimii curajoşi.....297
Ultima cădere: agentul Moldovan 299
Enigmatica Tanda Caragea..... 307
Aliatul incomod. Mişcarea Legionară..... 325
Spionaj şi contraspionaj la mica înţelegere.....328
Premisele unor acţiuni îndrăzneţe.....334
Colaborarea dintre Mişcarea Legionară şi SIMRE.....338
Declinul unui proiect: 1951-1952 343

Lovitura sub centură 350
Răzvrătitul. Căderea lui Gigi Saramet.....382
Când toată lumea se ceartă..... 393
Preludiul tragediei. Grupul Săplăcan (1951):..... 407
Cei cinci aventurieri.....408
„Ai curaj să sari din avion?”.....414

(Pseudo)Acţiunea grupului Săplăcan .....
420Când dorul învinge spionajul.....425
Cronica unei căderi 427
încercuirea: capturarea lui Bohn şi Bârsan 431
Ultimul agent. Ilie Puiu.....436
Judecata spionilor.....439
Execuţia şi valurile represive ulterioare.....446
Ecourile căderii grupului Săplăcan 452
Un diplomat la conducerea ofiţerilor.....456
Restructurarea SIMRE.....460
Grupul Fiii Patriei.....464
Sabin Mare. Portretul luptătorului 464
Ilie Rada. Cadru de nădejde, bandit de temut.....470
Gavrilă Pop. Tânărul paraşutist 477
Constituirea grupului.....478
Infiltrarea.....483
Descoperirea 493
O moarte care nu rezolvă nimic 499
Povara de a fi supravieţuit 503
SIMRE după 1953. Sistarea paraşutărilor..... 511
înlocuirea lui Mircea Pătru cu Bazil Raţiu..... 514
Rezidenţele în perioada Djuvara 517
Viaţa de după SIMRE.....552
Incertitudine şi constrângere. Cazul generalului Dumitru
Petrescu..... 552
Spionaj alternativ. Mihail Opran după 1952 562
Sfârşitul conducerii Djuvara 564
Apogeul războiului secret: operaţiunea
„Paraşutiştii" (1951-1953) 570
Echipa Jaques: Ion Samoilă şi Ion Golea 572

Echipa Robert: Alexandru „Ică" Tănase şi Mircea Popovici. 602
Echipa Pascal: Gogu Gheorghiu, Gigi Constantin
şi Savu Fătu.....618
Trădătorul fără arginţi. Bebi Toma.....632
Operaţiunile terestre 636
Procesul paraşutiştilor 641
Procesele sprijinitorilor 652
Urmările căderilor şi procesului din 1953 656
Ultimul zbucium 660
Revenirea lui Opran 664
Frământările de la Viena 672
„Ca pe vremuri". Acţiunea Dumitra Georgean.....678
Mai există viaţă după spionaj?.....692
Liniştea înşelătoare: urmărirea foştilor agenţi.....717
Agenţii dubli din exil 724
Ieşirea din infern 729
Revenirea în infern.....736
Destinele celor din interior 741
La capăt de drum.....751
Bibliografie.....765
Listă de abrevieri.....771

Indice de nume 77

Adevărata călătorie a lui Zahei. Vasile Voiculescu şi taina „Rugului Aprins' Ceauşescu şi epoca sa Conversaţii cu Regele Mihai De ce am plecat din România Democraţia sub asediu. România în Dragă Sisiluţ, noi pe lumea asta nu i Drumul Damascului. Spovedania Iluzia cristalizării. Comunism, exil, destine Jurnal nediplomatic (1998-2001) Jurnal, voi. 2 Jurnal, voi. 3
Kiseleff 10. Fabrica de scriitori Labirintul morţii
Mafia arabă in România. De la Ceauşescu ia Iliescu Maria Tănase. Artista, omul, legenda Masoni sub judecata comunistă. Grupul Bellu Mica enciclopedie a Marelui Război (1914-1918)
Doina Jela Marius Oprea

luliana Alexa (coord.) A. Goşu, A. Gussi (coord.) Anca Ştef, Raul Ştef
Doina Jela Liliana Corobca

ixt regional iui fost torţionar

Marin Ioniţă Petre Gr. Ionaşcu
Stejărel Olaru Diana Mandache
N Polizu-Micşuneşti Doina Jela Cătălin Gomboş George N. Budişteanu
Marius Oprea Simona Preda, Georgeta Filitti
Flori Bălănescu Gheorghe Onişoru Dan Tomozei Stelian Ianase Lavinia Betea
Mihai Caraman. Un spion român în Războiul Rece Munca forţată din România în regimul comunist. Internările i
din perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1948-1965) Niculae Filipescu.
Însemnări (1914-1916) Pe cont propriu. Jurnal (1989-1995) *Piano Man* în Casa Războiului. Însemnări din Irak şi Afganistan Regele Ferdinand cel Loial Rola 800. Constantin Hagea, omul ca
a de toate zilele
Stalin şi poporul Statul în secolul XXI. Modelul chinez Sunt un copil al Războiului Rece Tovarăşa. Biografia Elenei Ceauşescu Ultimele convorbiri cu Regele Mihai I
democraţie şi dictatura în România contemporană

în curând: Jurnal, Volumul 5 de Ion Raţiu[1] Organizaţie independentă înfiinţată de inginerul Nicolae Caranfil cu rolul de a le acorda refugiaţilor români ajutoare materiale şi de a le facilita obţinerea de documente de şedere în Franţa.

[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 2, f. 37.
[‘] ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 2, f. 37.
[‘] ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 2, f. 45.
[‘] ACNSAS, Fond Penal, dos. 75 133, voi. 3, f. 5.
[1] Mircea Tănase, *Căpitanul paraşutist Mihail Ţanţu. Faptele, mărturisirea şi osânda unui cavaler,* Editura Militară, Bucureşti, 2015, p. 195.
[1] Mircea Tănase, *op. cit.,* p. 198.
[‘] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 1, ff. 27-29.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 269.
[2] Ion Calafeteanu, *Din istoria exilului românesc,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2000, p. 237.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, vol. 1, ff. 63, 70.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 4, f. 7.

[1] Dumitru Dobre, *op. cit.,* p. 153.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 818 231, voi. 2, f. 8.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 233 937, voi. 1, f. 47.
[1] Neagu Cosma, *op. cit.,* pp. 112-113.
[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 67 497, voi. 3, f. 15.
[2] ACMSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 4, ff. 14-15.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 150.
[2] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 490 500, voi. 1, f. 37.
[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 1 169, voi. 1, f. 68.
2. Lucrează singur.
3. Lucrează cu memorie. Nu nota.
[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 560, vol. 1, f. 184.
[2] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 1 057 701, voi. 4, f. 272; *ibidem*, dos. 329 902, voi. 2, f. 166.
[1] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...*, p. 68.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, vot. 2, f. 214.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 361 225, voi. 3, f. 179.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 329 902, voi. 2, f. 235.
[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 21 565, f. 71.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 550 435, voi. 1, f. 244.
[1] Arhiva personală Lucian Vasile, Interviu cu Neagu Djuvara, București, 2016.
[1] Marius Oprea, *op. cit.,* p. 42.
[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 8, ff. l-2.
[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 8, f. 5.
[1] ACNSAS, Fond Penal dos. 10 635, voi. 13, ff. 54-55.
[1] ACNSAS, Fond Penal, dos. 10 635, voi. 8, f. 44.
[1] Marius Oprea, *op. cit.,* p. 20.
[1] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...*, p. 86.
[1] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 632 268, voi. 2, f. 187.
[1] Cosmin Budeancă (coord.), *Experienţe carcerale în România comunistă,* voi. I, Editura Polirom, Iaşi, 2007, p. 249.
http://www.rador.ro/2016/03/14/din-dosarele-securitatii-grupul-fiii- patriei/ (accesat la 20 februarie 2020).
[1] Neagu Diuvara, *Amintiri din pribegie...*, p. 88.
[1] Cosmin Budeancă (coord.), *op. cit.,* pp 250-251.

[1] ACNSAS, Fond SIE, dos. 182, f. 21.
[2] Neagu Djuvara, *Amintiri din pribegie...*, p. 92.
[3] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 1, f. 125.
[4] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 1, f. 62.
[5] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 4, f. 44.
[6] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 4, f. 85.
[7] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 551 173, voi. 3, ff. 82-84.
[8] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, ff. 80-81.
[9] ACNSAS, Fond SIE, dos. 813, f. 93.
[10] Traian Golea (editor), *op. cit.*, p. 57.
[11] Dumitru Lungu, *Luptă şi temniţe*, prefaţă de ing. Dumitru Tache Funda, Editura Ramida, Bucureşti, 1998, pp. 134-137.
[12] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 141.
[13] *Scânteia*, Anul XXIII, nr. 2 790, 11 octombrie 1953, p. 2.
[14] ACNSAS, Fond Informativ, dos. 743 736, voi. 1, f. 161.
[15] Ion Raţiu, *Jurnal. Printre spioni şi trădători de ţară(l955-1962)*, pp. 295-296.
[16] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 253.
[17] ACNSAS, Fond SIE, dos. 183, f. 96.
[18] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 253.
[19] Traian Golea (editor), *op. cit.*, p. 148.
[20] Neagu Cosma, *op. cit.*, p. 196.